

4. ULUSLARARASI MİMARLIK VE TASARIM KONGRESİ

4th INTERNATIONAL CONGRESS ON ARCHITECTURE AND DESIGN

05-06 ARALIK 2020 İSTANBUL
05-06 DECEMBER 2020 İSTANBUL

www.mimarlikvetasarimsempozyumu.org

4. ULUSLARARASI MİMARLIK VE TASARIM KONGRESİ

KONGRE BAŞKANI

Prof. Dr. Zeki ÇİZMECİOĞLU

Güven Plus Grup A.Ş. Yayınları: 34/2020
ARALIK-2020

Yayıncı Sertifika No: 36934

E-ISBN: 978-605-7594-61-7

Güven Plus Grup A.Ş. Yayınları

Bu kitabının/derginin/kongre kitabının her türlü yayın hakkı GÜVEN PLUS GRUP DANIŞMANLIK A.Ş. YAYINLARI'na aittir. Yayınevinin yazılı izni olmadan, kitabın/derginin tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayını, çoğaltımı ve dağıtımını yapılamaz. **Kitapta yer alan her bölüm/makale sorumluluğu, görseller, grafikler, direkt alıntılar ve etik/kurum iznine yönelik sorumluluk ilgili yazarlara aittir. Oluşabilecek Herhangi Hukuki bir olumsuzlukta Yayınevi başta olmak üzere kitabın hazırlanmasına destek sağlayan kurumlar, kitabın düzenlenmesi ve tasarımından sorumlular kurum(lar) ve kitap/dergi editörler/hakemler hiçbir konuda "maddi ve manevi" bir yükümlülük ve hukuki sorumluluğu kabul etmez, hukuki yükümlülük altına alınmaz. Her türlü hukuki yükümlülük ve sorumluluk "maddi ve manevi" yönden ilgili bölüm yazar(lar)ına aittir. Bu yöndeki haklarımızı maddi ve manevi yönden GÜVEN GRUP DANIŞMANLIK "YAYINCILIK" A.Ş. olarak saklı tutarız. Herhangi bir hukuki sorunda/durumda İSTANBUL mahkemeleri yetkilidir.** Güven Plus Grup Danışmanlık bünyesinde hazırlanan ve yayınlan bu eser ISO: 10002:2014-14001:2004-9001:2008-18001:2007 belgelerine sahiptir. Bu eser TPE "Türk Patent Enstitüsü" tarafından "Güven Plus Grup A.Ş.2016/73232" ve "2015/03940" nolu tescil numarası ile markalı bir eserdir. Bu bilimsel/akademik kitap/dergi ulusal ve uluslararası nitelikte olup, akademik teşvik kriterlerini karşılamaktadır. Çok bölümlü/yazarlı olan bu kitap/dergi E-ISBN'li olup Kültür Bakanlığı Milli Kütüphaneler tarafından ve 18 Farklı Dünya Ülkesiyle Anlaşmalı olan Milli Kütüphanenin E Erişim sistemi tarafından da taranmaktadır. Bu kitap/dergi maddi bir değer ile alınıp satılamaz. Kitap/dergi bölüm/makale yazarlarından, destekleyenlerden, kitap/dergiye emeği geçenlerden Güven Plus Grup A.Ş. Yayıncılık herhangi bir maddi bir gelir elde etmemiş ve talepte bulunmamıştır. Kitap/Dergide yer alan bölüm/makalelerden alıntı yapmak ve ilgili bölüm/makaleye atıf yapılmak koşulu ile kaynak gösterilmek üzere bilimsel ya da ilgili araştırmacılar tarafından kullanılabilir.

Metin ve Dil Editörü

Prof. Dr. Mustafa TALAS

Doç. Dr. Gökşen ARAS

Kapak Tasarımı

Prof. Dr. Pelin AVŞAR KARABAŞ

Sayfa Düzeni

Burhan Maden

Baskı-Cilt

GÜVEN PLUS GRUP DANIŞMANLIK A.Ş. YAYINLARI®

Kayaşehir Mah. Başakşehir Emlak Konutları, Evliya Çelebi Cad. 1/A D Blok K4 D29 Başakşehir İstanbul Tel: +902128014061- 62

Fax:+902128014063 Mobile:+9053331447861

KİTAP/DERGİ/KONGRE İMTİYAZ SAHİBİ

GÜVEN PLUS GRUP DANIŞMANLIK A.Ş. YAYINLARI®

Kayaşehir Mah. Başakşehir Emlak Konutları, Evliya Çelebi Cad. 1/A D Blok K4 D29 Başakşehir İstanbul Tel: +902128014061-

62-63 - +905331447861 info@guvenplus.com.tr, www.guvenplus.com.tr

ORGANİZASYON FİRMASI

GÜVEN PLUS GRUP A.Ş.

www.guvenplus.com.tr

**4. ULUSLARARASI
MİMARLIK VE TASARIM
KONGRESİ
TAM METİN
SÖZEL SUNUMLAR**

İÇİNDEKİLER

TAM METİN

ÇAĞDAŞ SANAT MÜZELERİNİN WEB ARAYÜZ TASARIMLARININ GRAFİK TASARIM İLKELERİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ	29
Dide AKDAĞ SATIR	
BETONARME YAPILARDA TEMEL DONATI KOROZYONUNUN ÖNLENMESİ İÇİN TASARIM GELİŞTİRİLMESİ	39
Zeki ÇİZMECİOĞLU	
ÇEVRECİ YAPILARIN TASARIMINDA MALZEME SEÇİMİNİN ÖNEMİ	46
Zeki ÇİZMECİOĞLU	
ORMAN YANGINI SONUCUNDA PEYZAJ DESENİNDE MEYDANA GELEN PARÇALANMANIN PEYZAJ METRİKLERİ İLE İNCELENMESİ.....	54
Derya GÜLÇİN	
DANS VE BEDEN İLİŞKİSİNİN MEKANA İZDÜŞÜMÜ	67
Özge ÜRTEKİN	
DOĞU – BATI ARASINDA ANADOLU SELÇUKLU KENTİ	77
Çağla CANER YÜKSEL	
İSTANBUL'DAKİ KENTSEL DÖNÜŞÜM ÖRNEKLERİNDEN 'BAĞDAT CADDESİ KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJESİ'NİN GAYRİMENKUL DEĞERLEME ÖLÇÜTLERİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ	85
Pelin YİĞİT	
EVRENSEL TASARIM YAKLAŞIMI ÇERÇEVESİNDE AKILLI EV UYGULAMALARI.....	95
Hülya SOYDAŞ ÇAKIR	
STADYUM YAPILARINDA KURUMSAL KİMLİĞİN ETKİSİ	104
Ali AKÇAOVA, H. Özlem YURTGÜN, Mehmet NORASLI	
BÜYÜK ÖLÇEKLİ MEKÂNLARDA YÖN BULMA FAKTÖRLERİNİN ÖRNEKLEMLER ÜZERİNDEN İNCELENMESİ	114
Mehmet NORASLI, Ali AKÇAOVA, Özlem YURTGÜN	
ORDU KENT HALKININ ÇEVRESEL DUYARLILIĞI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA.....	123
Mesut GÜZEL, Pervin YEŞİL	
COVID-19 PANDEMİ DÖNEMİNDE ÖĞRENCİLERİN ONLİNE DESTEKLİ GÖRSEL EĞİTİM SÜRECİNE BAKIŞ AÇISI: ORMANCILIK VE ORMAN ÜRÜNLERİ PROGRAMINDA BİR UYGULAMA	131
Abdurrahman KARAMAN, Tolga YEŞİL	
KAFELERDE KURUMSAL KİMLİK VE KÜLTÜRÜN TASARIM VE İŞLEYİŞE YANSIMASI.....	140
H. Özlem YURTGÜN, Mehmet NORASLI, Ali AKÇAOVA	
EĞİK ASANSÖR TASARIMI VE ANALİZİ	151
Gülçin YÜCE, Uğur KESEN, İsmail TEMİZ	

4. ULUSLARARASI MİMARLIK VE TASARIM KONGRESİ

MİMARLIK KONGRESİ

KÜLTÜREL MİRASI KORUMA SORUNLARI: ALİ GAV MEDRESESİ ÖRNEĞİ	158
Özge PARLAK, Esra YALDIZ	
MEKÂNSAL AYRIŞMANIN UŞAK KENTİ İLE E96 KARAYOLU İLİŞKİSİ ÜZERİNDEN OKUNMASI	169
Muhammed Cemil DOĞAN, Ayşenur DOĞAN, Melike KALKAN	
STRUCTURAL DAMAGE DETERMINATION IN EDİRNEKAPI MİHRİMAH SULTAN MOSQUE	176
Esra ŞAHİN	
İŞLETMELERDE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ ÇERÇEVESİNDE KAS-İSKELET SİSTEMİ RAHATSIZLIKLARI: UŞAK İLİ MOBİLYA-İMALAT SEKTÖRÜ ÖRNEĞİ	183
Abdurrahman KARAMAN, Tolga YEŞİL	
İLİŞKİSEL ESTETİK BAĞLAMINDA KAMUSAL ALANDA SANAT: İSTANBUL YAYA SERGİLERİ.....	191
Gizem ÖZTÜRK	
KABARTMA VE YAKMA BASKI TEKNİKLERİ İLE BRODE EFEKTLİ KUMAŞ TASARIMI	201
Artuğ Anıl SAĞIR	
RISK ASSESSMENT OF HISTORICAL MASONRY STRUCTURES, CASE STUDY: ÇARDAK CARAVANSERAI IN DENİZLİ.....	209
Esra ŞAHİN	
PLASTİK SANATLARDA ADEM-HAVVA ve İLK GÜNAH MİTİNİN YORUMLANMASI.....	214
Dilek TOLUYAĞ	
ÇAĞDAŞ SANATTA “MEKAN” ve “SANAT NESNESİ”	222
Dilek TOLUYAĞ	
PLANLAMANIN SÜREKLİLİĞİ VE HİYERARŞİSİ KAPSAMINDA KALKINMA PLANLARININ SORUN ALANLARI VE ÖNERİLER.....	230
Hande ASLAN, Mercan EFE GÜNEY	
MEKÂNSAL STRATEJİ PLANINA BİR ÖRNEK: BİLECİK MEKÂNSAL STRATEJİ PLANI .	240
Mercan EFE GÜNEY, Bedriye ÇINAR, Betül KAYSI	
KENT MEYDANI KAVRAMI VE TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİNİN PARİS'TEN ÖRNEKLERLE İNCELENMESİ	249
Zübeyde Gözde KUTLU, Jean-Claude CROIZÉ	
TOPLUMSAL DEĞİŞİMİN KIRSAL MEKÂNDAKİ ETKİSİ: ÇANAKKALE-ADATEPE KÖYÜ VE EVLERİ	258
Ekin Ceren AKBAŞ ÖRS, SareSAHİL, Emel AKIN	
EXTERNAL EARTHQUAKE STRENGTHENING OF REINFORCED CONCRETE BUILDINGS AND AESTHETICAL EFFECTS	268
Ali Serdar ECEMİŞ, Hasan H. KORKMAZ	

4. ULUSLARARASI MİMARLIK VE TASARIM KONGRESİ

MİMARLIK KONGRESİ

SÖZEL ÖZET METİNLER

İŞLETMELERDE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ ÇERÇEVESİNDE KAS-İSKELET SİSTEMİ RAHATSIZLIKLARI: UŞAK İLİ MOBİLYA-İMALAT SEKTÖRÜ ÖRNEĞİ.....	281
Abdurrahman KARAMAN, Tolga YEŞİL	
COVID-19 PANDEMİ DÖNEMİNDE ÖĞRENCİLERİN ONLİNE DESTEKLİ GÖRSEL EĞİTİM SÜRECİNE BAKIŞ AÇISI: ORMANCILIK VE ORMAN ÜRÜNLERİ PROGRAMINDA BİR UYGULAMA.....	282
Abdurrahman KARAMAN, Tolga YEŞİL	
STADYUM YAPILARINDA KURUMSAL KİMLİĞİN ETKİSİ	283
Ali AKÇAOVA, H. Özlem YURTGÜN, Mehmet NORASLI	
EXTERNAL EARTHQUAKE STRENGTHENING OF REINFORCED CONCRETE BUILDINGS AND AESTHETICAL EFFECTS	284
Ali Serdar ECEMİŞ, Hasan Hüsnu KORKMAZ	
KABARTMA VE YAKMA BASKI TEKNİKLERİ İLE BRODE EFEKTLİ KUMAŞ TASARIMI	285
Artuğ Anıl SAĞIR	
BOŞ ZAMAN KAVRAMI BAĞLAMINDA HAFTA SONU EVLERİ MEKAN TASARIMININ ÖRNEK EV ÜZERİNDEN ANALİZİ.....	286
Ayşe İpek ERGENE	
BEDEN-MEKAN İLİŞKİSİ İÇERİSİNDE SOYUT EKSİKLİKLERİN SOMUT TAMAMLAYICISI OLARAK FETİŞ NESNESİNE DÖNÜŞEN GİZA PİRAMİTLERİNİN İNCELENMESİ	287
Berkay BEKTÜRK	
MEKAN, İMGE VE KURGU BİRLİKTELİĞİNDE BAROK SANA ÖRNEĞİ BİR FİLM: GEÇEN YIL MARIENBADDA	288
Burcu KURTİŞ, Hülya KILIÇ	
DOĞU – BATI ARASINDA ANADOLU SELÇUKLU KENTİ	289
Çağla Caner YÜKSEL	
MİMARLARIN YASAL SORUMLULUKLARI.....	290
Cüneyd ALTIPARMAK	
ORMAN YANGINI SONUCUNDA PEYZAJ DESENİNDE MEYDANA GELEN PARÇALANMANIN PEYZAJ METRİKLERİ İLE İNCELENMESİ.....	291
Derya GÜLÇİN	
ÇAĞDAŞ SANAT MÜZELERİNİN WEB ARAYÜZ TASARIMLARININ GRAFİK TASARIM İLKELERİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ.....	292
Dide AKDAĞ SATIR	
PLASTİK SANATLARDA ADEM-HAVVA VE İLK GÜNAH MİTİNİN YORUMLANMASI.....	293
Dilek TOLUYAĞ	

4. ULUSLARARASI MİMARLIK VE TASARIM KONGRESİ

MİMARLIK KONGRESİ

ÇAĞDAŞ SANATTA “MEKAN” VE “SANAT NESNESİ”	294
Dilek TOLUYAĞ	
TOPLUMSAL DEĞİŞİMİN KIRSAL MEKÂNDAKİ ETKİSİ: ÇANAKKALE-ADATEPE KÖYÜ VE EVLERİ.....	295
Ekin Ceren AKBAŞ ÖRS, Sare SAHİL, Emel AKIN	
RISK ASSESSMENT OF HISTORICAL MASONRY STRUCTURES, CASE STUDY: ÇARDAK CARAVANSERAI IN DENİZLİ	296
Esra ŞAHİN	
STRUCTURAL DAMAGE DETERMINATION IN EDİRNEKAPI MİHRİMAH SULTAN MOSQUE	297
Esra ŞAHİN	
MİMARLIKTA TEMEL TASARIM EĞİTİMİNDE POLİHEDRONLARIN ÜÇ BOYUT ALGISINA ETKİSİ	298
Gizem KUÇAK TOPRAK, Fulay UYSAL BİLGE	
İLİŞKİSEL ESTETİK BAĞLAMINDA KAMUSAL ALANDA SANAT: İSTANBUL YAYA SERGİLERİ.....	299
Gizem ÖZTÜRK	
EĞİK ASANSÖR TASARIMI VE ANALİZİ	300
Gülçin YÜCE, Uğur KESEN, İsmail TEMİZ	
BURSA RAYLI SİSTEMLERİNDE KULLANILAN YÖNLENDİRME LEVHALARI İNCELEMESİ	301
Göknur SÖZÜNERİ	
KAFELERDE KURUMSAL KİMLİK VE KÜLTÜRÜN TASARIM VE İŞLEYİŞE YANSIMASI.....	302
H. Özlem YURTGUN, Mehmet NORASLI, Ali AKÇAKOCA	
PLANLAMANIN SÜREKLİLİĞİ VE HİYERARŞİSİ KAPSAMINDA KALKINMA PLANLARININ SORUN ALANLARI VE ÖNERİLER.....	303
Hande ASLAN, Mercan Efe GÜNEY	
EVRENSEL TASARIM YAKLAŞIMI ÇERÇEVESİNDE AKILLI EV UYGULAMALARI.....	304
Hülya SOYDAŞ ÇAKIR	
BÜYÜK ÖLÇEKLİ MEKÂNLARDA YÖN BULMA FAKTÖRLERİNİN ÖRNEKLEMLER ÜZERİNDEN İNCELENMESİ	305
Mehmet NORASLI, Ali AKÇAOVA, H. Özlem YURTGÜN	
MEKÂNSAL STRATEJİ PLANINA BİR ÖRNEK: BİLECİK MEKÂNSAL STRATEJİ PLANI .	306
Mercan EFE GÜNEY, Bedriye ÇINAR, Betül KAYSI	
ORDU KENT HALKININ ÇEVRESEL DUYARLILIĞI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA.....	307
Mesut GÜZEL, Pervin YEŞİL	

4. ULUSLARARASI MİMARLIK VE TASARIM KONGRESİ

MİMARLIK KONGRESİ

MEKANSAL AYRIŞMANIN UŞAK KENTİ İLE E96 KARAYOLU İLİŞKİSİ ÜZERİNDEN OKUNMASI	308
Muhammed Cemil DOĞAN, Ayşenur DOĞAN, Melike KALKAN	
İSTANBUL'DAKİ KENTSEL DÖNÜŞÜM ÖRNEKLERİNDEN 'BAĞDAT CADDESİ KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJESİ'NİN GAYRİMENKUL DEĞERLEME ÖLÇÜTLERİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ	309
Pelin YİĞİT	
XIX. YÜZYIL OSMANLI HAPİSHANELERİNDE KADIN MAHKÛM MEKANLARI: TİP PLAN ÖRNEKLERİ	310
Selahaddin SEZER, Ceren KATIPOĞLU ÖZMEN	
EVRENSEL TASARIMIN ORTAYA ÇIKIŞ SÜRECİNE ETKİ EDEN TEMEL UNSURLAR.....	311
Üveys Alperen MERMER	
POLİKLİNİK BİNALARI YAKIN ÇEVRELERİNDE GÖRME ENGELLİ BİREYLER İÇİN ERİŞİLEBİLİRLİK İNCELEMESİ: GAZİANTEP ÖRNEĞİ	312
Üveys Alperen MERMER, Zehra Kaya DİNÇER	
EVALUATION OF SENSE OF DIRECTION FOR BOTH GENDERS: A CASE STUDY IN A VIRTUAL ENVIRONMENT.....	313
Z. Gözde KUTLU, Halime DEMİRKAN	
KENT MEYDANI KAVRAMI VE TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİNİN PARİS'TEN ÖRNEKLERLE İNCELENMESİ	314
Z. Gözde KUTLU, Jean-Claude CROIZE	
BETONARME YAPILARDA TEMEL DONATI KOROZYONUNUN ÖNLENMESİ İÇİN TASARIM GELİŞTİRİLMESİ	315
Zeki ÇİZMECİOĞLU	
ÇEVRECİ YAPILARIN TASARIMINDA MALZEME SEÇİMİNİN ÖNEMİ	316
Zeki ÇİZMECİOĞLU	
KÜLTÜREL MİRASI KORUMA SORUNLARI: ALİ GAV MEDRESESİ ÖRNEĞİ	317
Özge PARLAK, Esra YALDIZ	
DANS VE BEDEN İLİŞKİSİNİN MEKANA İZDÜŞÜMÜ	318
Özge ÜRTEKİN	
MEMORY OF ARCHITECTURE AND FORMS OF EXISTENCE	319
Moosha EL-SAHLI	
PREFERENCES OF VISUAL ROLES AND ARCHITECTURAL VIEWS	320
Bronislovas MACEVICIUS	
URBAN CAMPING CONSIDERING TO LOCAL CULTURE	321
Silugukhan QATAKHAN	
HOUSING INCREMENT FOR CUSTOMIZATION AND GUIDELINES	322
Nübar ZAURLI	

4. ULUSLARARASI MİMARLIK VE TASARIM KONGRESİ

MİMARLIK KONGRESİ

CONTEMPORARY ATTEMPTS IN ARCHITECTURE OF IRAN FOR AUTHENTICITY.....	323
Marzooqa EL-SHAD	
RECALLING THE CITY: URBAN CHANGE AND CHARACTER	324
Lorenz LEMBERGER	
PUBLIC SPACE USAGE AS CATALYSERS OF SOCIAL INTERACTION.....	325
Emilio CERECERO	
INSIGHTS INTO TERRITORY PLANNING AND TRENDS THAT WILL AFFECT PUBLIC SPACES RENEWAL.....	326
Balys KREIVAITIS	
RECREATIOANAL AREAS AND FLOOD RISK PLANNING	327
Ameera AL-AMARA	
CONTEMPORARY TOOLS FOR MINIMALISTIC ARCHITECTURE	328
Chloé PELETIER	
ECOLOGICAL NEIGHBORHOODS AND SOLUTIONS FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND CONSTRUCTION.....	329
Romain FISHER	
GEOMETRIC POSITION ANALYSIS IN IRANIAN GARDEN STRUCTURE	330
Tykeim TERRELL	
CULTURAL QUARTERS CREATING AND ASSESSING OF CREATIVE INDUSTRY PARKS	331
Conor PATE	
SOCIOLOGICALLY ALIVE BUILDING ATTRIBUTES: THE CASE OF BAHRAIN CITY CENTER.....	332
Altinay TAALAYBEK	
CONCEPTS IN TROPICAL DESIGNING IN ESTUARY SYSTEMS.....	333
Temuge OTCHIGIN	
SETTLEMENT AND HUMANITARIAN ARCHITECTURE IN SETTLEMENTS	334
Lucena ORTÍZ	
CONTEMPORARY URBAN DESIGN: CASE OF HISTORIC CITY	335
Sarni MEKHLOUFI	
HERITAGE SITES EXPLORING THROUGH THE LENS OF SOCIAL MEDIA.....	336
Husni AL-HAKEEM	
LITERARY AND HISTORY MAKING IN THE CITY THAT NEVER EXISTED.....	337
Džiuginta BENDARAVICIENE	
WELFARE AND CITIZENS WELLBEING IN THE PUBLIC REALM.....	338
Tykeim TERRELL	

4. ULUSLARARASI MİMARLIK VE TASARIM KONGRESİ

MİMARLIK KONGRESİ

FOREIGNERS IN CONTEMPORARY COUNTRY THE OUTSIDERS.....	339
Akeely TAYLOR	
VULNERABILITY AND DESIGN PRACTICE IN CHINA.....	340
Yavor Radkov ZHELEV	
FLOW OF GLOBAL SHAPES IN URBAN FORM AND CONNECTEDNESS IN THE DIGITAL AGE.....	341
Ohan FIELDS	
REHABILITATING AND CONSERVATION OF HERITAGE SITES AND URBAN REGENERATION.....	342
Miloslav HOLIČ	
DESIGN & CONSTRUCTION, INFLUENCE AS CRITICAL APPRAISAL TECHNIQUES.....	343
Aitana VILLALBA	
CONCEPTS FOR GREEN PUBLIC SPACES IN VILLAGE AREA.....	344
Aman MAHALANABIS	
CONDITIONS OF CLIMATE AND FORMATION OF HISTORICAL AREAS.....	345
Martsin JAŮMIENAŮ	
PLACE IDENTITY IN THE URBAN LANDSCAPE BY USING NATURAL FACTORR.....	346
Simoni DZHUGASHVILI	
URBAN TUNNELS AS SAFE SPACES IN CRISIS.....	347
Trayko Ludmilov NIKOLOV	
EDUCATION BUILDINGS AND NEW PERFORMANCE PARADIGM.....	348
Danni HAMMOND	
OBJECT DEVELOPMENTS AND RECONSTRUCTION IN DIFFICULT CONDITIONS.....	349
Sadeeqa AL-ASHRAF	
ENVIRONMENTAL SUSTAINABILITY AND VERNACULAR RESPONCE.....	350
Yeneneh Awash WEDU	
DEPENDABLE EXAMINATION AND DEVELOPMENT OF FABRICATING INDUSTRY.....	351
Costi SKUTNIK	
VISUAL CONSIDERATION DURING EXAMINATION IN DESIGNING PLAN.....	352
William GENET	
COMPUTER-GENERATED REALITY TO CORRESPONDENCE PLAN.....	353
Tóth MÁRÍÓ	
DESIGNING FASHION TO RECOGNIZE ISSUES FOR INNOVATIVE ARRANGEMENTS.....	354
Santiago DÍAZ	

4. ULUSLARARASI MİMARLIK VE TASARIM KONGRESİ

MİMARLIK KONGRESİ

DESIGN PROFESSIONALIST METHODOLOGIES IN THE CLINICAL DEVICE INDUSTRY	355
Jakob RUUTEL	
GROUP IDEATION EXPANSION BY SEQUENCING THE ASSIGNMENT	356
Saray GONZÁLEZ	
STRUCTURE PLAN AND UNDERSTANDING FOR CYCLE	357
Stanislava HARECKI	
RESEARCH DESIGN AND PREPARING TECHNIQUES.....	358
Parastoo MAHTAB	
APPARATUS AND MATERIALS AS IMPETUSES OF CREATION IN VISUAL COMMUNICATION	359
Virginia FUNAR	
MEASUREMENT DEVELOPMENT FOR SURVEY TO OPEN DISCOVERY	360
Cherlynn PIERRE	
CREATING BASIC DOCUMENTATION FOR PLAN ANALYSIS	361
Chinmay MITRA	
PLAN GAME FOR BUILDING UP A MUTUAL SPACES IN LODGING	362
Perwira bin SULONG	
UNIQUES EXAMPLES AND INFLUENCE IN GROUP MEASURES.....	363
Khawla EL-SALLOUM	
STRUCTURAL INTRICACY AND MATERIAL STRUCTURES	364
Aviel RUBINSTEIN	
PREPARATION FOR ADMINISTRATION IN THE PUBLIC AREAS.....	365
Carmen IANCULESCU	
EXAMINING CLIENTS RESPONSES TO AMAZING SERVICE.....	366
Faaid AL-YOUSEF	
PATENT OR SIMPLY CASES: RELIEVING PLAN OBSESSION AND PATENT ARCHIVES	367
Roms SKUDRA	
PIONEERS, WAYFARERS AND COMAKERS: NARRATIVES IN ORIGINATORS.....	368
Jana VESIK	
SERĞİ ESERLERİ	369

4. ULUSLARARASI MİMARLIK VE TASARIM KONGRESİ

MİMARLIK KONGRESİ

Prof. Dr. Zeki ÇİZMECİOĞLU

Kongre Başkanı

Değerli bilim insanları,

05-06 Aralık 2020 tarihlerinde UZAKTAN ERİŞİM sistemi ile altıncısını İstanbul'da düzenlemiş olduğumuz 4. ULUSLARARASI MİMARLIK VE TASARIM KONGRESİ'ne gösterilen ilgi ve katkılardan dolayı yürekten teşekkür ediyoruz.

Kongremizde birbirinden değerli çok sayıda bilim insanı aktif olarak görev almış ve sizlerle bir arada olmamızı sağlamıştır. Kongremize beş farklı dünya ülkesinden 6 davetli konuşmacı iştirak etmiştir. Bunlar Prof. Dr. Mohammad HASAN (MALEZYA), Prof. Dr. Ashok JAMMI (HİNDİSTAN), Assoc. Prof. Rab Nawaz LODHI (PAKİSTAN), Assist. Prof. Rommel TABULA (TAYLAND), Ph.D. Khalida NASEEM (PAKİSTAN), Sayed AHMED (BANGLADEŞ)'dir. Tüm davetli konuşmacılarımıza teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Kongremizin başlangıç aşamasından kapanışına kadar bizleri yalnız bırakmayan ve her türlü teknik anlamda yanımızda olan ORP Danışmanlık'a, bilimsel anlamda desteğini esirgemeyen bilim kurumumuza ve düzenleme kurulu üyelerimize yürekten teşekkürlerimizi bir borç biliyoruz. Kendilerine gelecek hayatta da aynı başarılarının devamını temenni ediyoruz.

Kongremize toplam 32 farklı ülkeden 56 bilim insanı 50 sözel bildiri ile katılmıştır. Ayrıca Türkiye'den 32 bilim insanı da 38 sözel bildiri ile katılım gerçekleştirmiştir. Kongremize gelen toplam yerli ve yabancı sözel bildiri sayısı 192 adettir. Ancak uzaktan erişim nedeni ve düzenleme kurulu kararı ile gelen bildirilerin sadece 88 sözel kabul edilmiştir. Söz konusu bildiri özetleri yine kongremiz bilim kurulunda yer alan bilim kurulu üyelerimiz tarafından değerlendirilmiş ve 88 bildirinin sözel bildiri olarak sunulmasına karar verilmiştir. Kongremizde sözel olarak sunulan bildiri özetlerine Kongre Bildirileri kitabında yer verilmiştir.

Kongremizin aktif olarak bildiri kabul ettiği süreç içerisinde 36 farklı dünya ülkesinden bilim insanlarına da kongremize yönelik bilgiler gönderilmiştir. Bu çağrılarımıza yönelik olarak 32 farklı ülkeden sunum yapan ve dinleyici olarak katılımlar söz konusu olmuştur. Dış ülke katılımcılarına da destekleri ve bizlerle birlikte oldukları için teşekkür ediyoruz. Yine farklı dünya ülkelerinden olup, Türkiye'de

4. ULUSLARARASI MİMARLIK VE TASARIM KONGRESİ

MİMARLIK KONGRESİ

akademik faaliyetlerini gerçekleştiren bilim insanlarının çalışmalarına da kongremizde yer verilmiştir. Kendilerine ürettikleri ve bizlerle paylaştıkları çalışmalarından dolayı da ayrıca teşekkür ediyoruz.

Her yıl düzenli olarak gerçekleştirdiğimiz kongremizin beşinci buluşmasını 2021 yılı içerisinde yine uzaktan katılım ile düzenleyeceğiz. Kongremizde birbiriyle iç içe olan farklı disiplinlerin buluşması ve bu buluşma ile multidisipliner anlayış çerçevesinde bir birliktelik yaratılması planlanmıştır. Katılımcılarımızın organizasyona, davetli konuşmacılara ve genel anlamda sunulan bildirilerin niteliğine ve başarılı bir kongre düzenlediğimize ilişkin geri bildirimleri bizleri fazlasıyla mutlu etmiştir.

Farklı olsa da aynı düşünce ile birbirine bağlı olan disiplinlerin bir araya gelerek yeni yeni projeler üretmesine katkı sağlamış olmak da ayrıca bizleri gururlandırmıştır. Kongremize yaklaşık iki ay kala kamu ve özel sektör temsilcileri ile devlet yöneticilerimize yönelik davetlerimize de karşılık bulduk. Bu vesile ile devlet büyüklerimizin göndermiş olduğu mesajlar ve mesaj içerikleri, ilerleyen süreçlerde daha verimli çalışmalar yapmamız konusunda da teşvik edici olmuştur. Umut ediyoruz ki gelecek zaman içerisinde başta ülkemiz olmak üzere, birçok dünya ülkesinden bilim insanını bir araya toplamayı, ortak projeler ve ürünler ile birlikte çalışmayı başaracağız.

Değerli bilim insanları sevgili dostlar; kongremize göstermiş olduğunuz ilgi, destek ve katkılardan dolayı tüm organizasyon içerisinde yer alan çalışma arkadaşlarımızı yürekten tebrik ediyor teşekkürlerimizi sunuyoruz. Bir sonraki kongremizde görüşmek üzere hepinize sağlık, mutluluk, huzur ve güzel günler diliyoruz. Kongremiz 2019 yılı akademik teşvik kriterleri kapsamında olup, ilgili yayınlanan yönetmelik kapsamında değerlendirilmektedir. Katılımcı sayısının %51 ve üzeri yabancı katılımcıdan oluşup, ayrıca 5 farklı dünya ülkesinden davetli konuşmacıya sahiptir.

Saygılarımızla...

4. ULUSLARARASI MİMARLIK VE TASARIM KONGRESİ

MİMARLIK KONGRESİ

Prof. Dr. Zeki ÇİZMECİOĞLU

Head of the Congress

Distinguished Scientists,

We sincerely thank you for your interest and contributions to our 4th INTERNATIONAL CONGRESS ON ARCHITECTURE AND DESIGN organized in Istanbul with the REMOTE ACCESS system on 05-06 December 2020.

Many valuable scientists took active part in our congress and enabled us to be together with you. 6 invited speakers from five different world countries attended our congress. They are Prof. Dr. Mohammad HASAN (MALAYSIA), Prof. Dr. Ashok JAMMI (INDIA), Assoc. Prof. Rab Nawaz LODHI (PAKISTAN), Assist. Prof. Rommel TABULA (TAYLAND), Ph.D. Khalida NASEEM (PAKISTAN) and Sayed AHMED (BANGLADESH). We extend our gratitude to all of our guest speakers.

We are grateful to ORP Consultancy, who does not leave us alone from the beginning to the end of the congress with their technical support, to members of science board and congress organization committee who provided full scientific support. We wish them continued success in the future.

56 scientists from 32 different countries attended our congress with 50 verbal presentations. Also, 32 Turkish scientists participated with 38 verbal presentations. The total number of local and foreign verbal presentations coming to our congress is 192. However, only 88 of the papers received were accepted with the reason of remote access upon the decision of the regulatory board. The abstracts in question were evaluated by the members of the scientific committee of our congress and 88 papers were decided to be presented as verbal presentations. The abstracts presented verbally at our congress are included in the Congress Proceedings book.

During the process in which our congress actively accepted papers, information about our congress was sent to scientists from 36 different countries around the world. Participations to our congress as a response to our call were realized as presenters and audiences from 32 different countries. We also thank the foreign participants for their support and being with us. The work of scientists from different world countries who perform academic activities in Turkey are included in our congress. We also thank them for their work they have produced and shared with us.

4. ULUSLARARASI MİMARLIK VE TASARIM KONGRESİ

MİMARLIK KONGRESİ

We will organize the fifth meeting of our congress, which we regularly hold every year, in 2021, again with remote participation. In our congress, the plan is to meet different disciplines intertwined with each other and to create a union within the framework of a multidisciplinary understanding thanks to this meeting. The feedback of our participants to the organization, to the invited speakers, to the quality of the presentations presented in general, and to the fact that we have organized a successful congress, made us very happy.

It has also made us proud to have contributed to the creation of new projects by bringing together disciplines that are different but connected with the same thought. About two months before our congress, we also received a response to our invitations from public and private sector representatives and state administrators. On this occasion, the messages sent by our statesmen have encouraged us to work more efficiently in the future. We hope that we will be able to gather scientists from many countries of the world, especially our country, and to work with joint projects and products in the future.

Distinguished scientists, dear friends; we wholeheartedly congratulate and thank our colleagues in the entire organization for your interest, support and contribution to our congress. We wish you all health, happiness, peace and good days to see you at our next congress. Our congress is within the scope of 2019 academic incentive criteria and is evaluated within the scope of the relevant published regulations. The number of foreign participants is 51% and above and it also has invited speakers from 5 different world countries.

Sincerely Yours...

4. ULUSLARARASI MİMARLIK VE TASARIM KONGRESİ

MİMARLIK KONGRESİ

KONGRE BAŞKANI

Prof. Dr. Zeki ÇİZMECİOĞLU
(İstanbul Ticaret Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi)

DÜZENLEME KURULU BAŞKANLARI

Prof. Dr. Pelin AVŞAR KARABAŞ
Dr. Öğr. Üye. Senai YALÇINKAYA

DÜZENLEME KURULU

Prof. Dr. Adnan DİKİCİOĞLU
Prof. Dr. Abdulkadir GÜLLÜ
Prof. Dr. Bülent CENGİZ
Prof. Dr. Cenk SAYIN
Prof. Dr. Erdem ÜNVER
Prof. Dr. Hülya KALAYCIOĞLU
Prof. Dr. Sevil YÜCEL
Prof. Dr. Yusuf ŞAHİN
Prof. Dr. Zeki ÇİZMECİOĞLU

SEKRETERYA

Doç. Dr. Ali Serdar YÜCEL
Doç. Dr. Gökşen ARAS
Dr. Öğr. Üye. Hatice ŞİMŞEK
Dr. Öğr. Üye. Süleyman ŞİMŞEK
Dr. Cem ALDAĞ
Dr. Mustafa Kemal BALKİ
Arş. Gör. Acar Can KOCABIÇAK
Arş. Gör. Ebuzer AYGÜL

4. ULUSLARARASI MİMARLIK VE TASARIM KONGRESİ

MİMARLIK KONGRESİ

BİLİMSEL KURUL

- Dr. Abang Abdullah ABANG ALİ - University Putra
Dr. Akhmedova AİZHAN TİMUROVNA - Kazakistan Üniversitesi
Dr. Aybüke Ayfer KARADAĞ - Düzce Üniversitesi
Dr. Baki BAĞRIAÇIK - Çukurova Üniversitesi
Dr. Benjamin GIANNI – Carleton Üniversitesi
Dr. Bülent CENGİZ - Bartın Üniversitesi
Dr. Can Tuncay AKIN - Dicle Üniversitesi
Dr. Donald CORNER - Oregon Üniversitesi
Dr. Erdem ÜNVER - Atılım Üniversitesi
Dr. Filiz ÇELİK - Selçuk Üniversitesi
Dr. Genco BERKİN - Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi
Dr. Gülin PAYASLI OĞUZ - Dicle Üniversitesi
Dr. Gökçin ÇUBUKCU - Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi
Dr. Filiz KARAKUŞ - Ardağan Üniversitesi
Dr. Gülşah GÜLEÇ - Gazi Üniversitesi
Dr. Hatice ŞİMŞEK - Namık Kemal Üniversitesi
Dr. Hülya KALAYCIOĞLU - Karadeniz Teknik Üniversitesi
Dr. Jim HERBSLEB - Carnegie Mellon Üniversitesi
Dr. John COOK – Carleton Üniversitesi
Dr. Işıl UÇMAN ALTINIŞIK - Pamukkale Üniversitesi
Dr. İnan YÜKSEL - Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi
Dr. Kamariah DOLA'S - University Putra
Dr. Koray ÖZCAN - Pamukkale Üniversitesi
Dr. Lale YILMAZ - Mersin Üniversitesi
Dr. Masha ETKİND - Ryerson Üniversitesi
Dr. Mehmet Hayrullah AKYILDIZ - Dicle Üniversitesi
Dr. Müge ERTEMLİ - Maltepe Üniversitesi
Dr. Nan O'SULLIVAN - Victoria Üniversitesi
Dr. Nancy CHENG - Oregon Üniversitesi
Dr. Necdet TORUNBALCI - İstanbul Teknik Üniversitesi
Dr. Neşe YILMAZ BAKIR - Erciyes Üniversitesi
Dr. Nilay ÖZSAVAŞ ULUÇAY - Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Dr. Nisa YILMAZ ERKOVAN - Alaattin Keykubat Üniversitesi
Dr. Nitish M. DEVADİGA - Carnegie Mellon Üniversitesi
Dr. Pelin AVŞAR KARABAŞ - Hitit Üniversitesi
Dr. Roger WILLIAM – Carleton Üniversitesi
Dr. Senai YALÇINKAYA - Marmara Üniversitesi
Dr. Semra ARSLAN SELÇUK - Gazi Üniversitesi
Dr. Süleyman ŞİMŞEK - İstanbul Aydın Üniversitesi
Dr. Simge BARDAK - Yakın Doğu Üniversitesi

4. ULUSLARARASI MİMARLIK VE TASARIM KONGRESİ

MİMARLIK KONGRESİ

- Dr. Tuğba DÜZENLİ - Karadeniz Teknik Üniversitesi
Dr. Tülay ERBESLER - Yıldız Teknik Üniversitesi
Dr. Yener ALTIPARMAKOĞULLARI - Mimar Sinan Üniversitesi
Dr. Yıldız AKSOY - İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Dr. Yusuf GÜRÇİNAR - İstanbul Aydın Üniversitesi
Dr. Yücel YAZGIN - Yakın Doğu Üniversitesi
Dr. Zeki ÇİZMECİOĞLU - İstanbul Ticaret Üniversitesi
Dr. Zihni TÜRKAN - Yakın Doğu Üniversitesi

4. ULUSLARARASI MİMARLIK VE TASARIM KONGRESİ

MİMARLIK KONGRESİ

KONFERANS PROGRAMI / CONFERENCE PROGRAM

AÇILIŞ / OPENING

05 ARALIK / 05 DECEMBER 2020

Açılış Konuşması / Opening Speech

Prof. Dr. Zeki ÇİZMECİOĞLU

Konferans Başkanı (Chair of Conference)

DAVETLİ KONUŞMACILAR/INVITED SPEAKERS

09:45 – 12:00 (GMT+3)

OTURUM BAŞKANI / HEAD OF SESSION

Prof. Dr. Zeki ÇİZMECİOĞLU

KEYNOTE SPEAKERS

Prof. Dr. Mohammad HASAN (MALEZYA-MALAYSIA)

Prof. Dr. Jammi ASHOK (HİNDİSTAN-INDIA)

Assoc. Prof. Rab Nawaz LODHI (PAKİSTAN-PAKISTAN)

Assist. Prof. Rommel TABULA (TAYLAND-THAILAND)

Dr. Khalida NASEEM (PAKİSTAN-PAKISTAN)

Sayed AHMED (BANGLADES-BANGLADESH)

4. ULUSLARARASI MİMARLIK VE TASARIM KONGRESİ

MİMARLIK KONGRESİ

SÖZEL - POSTER OTURUMLAR / ORAL PRESENTATIONS

OTURUM / SESSION : 1
Tarih ve Saat / Date and Time : 05.12.2020 – 12:00 – 22:30
Oturum Başkanı (Head of Session) : Prof. Dr. Zeki ÇİZMECİOĞLU
Doç. Dr. Ali Serdar YÜCEL

Abdurrahman KARAMAN, Tolga YEŞİL	İŞLETMELERDE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ ÇERÇEVESİNDE KAS-İSKELET SİSTEMİ RAHATSIZLIKLARI: UŞAK İLİ MOBİLYA-İMALAT SEKTÖRÜ ÖRNEĞİ
Abdurrahman KARAMAN, Tolga YEŞİL	COVID-19 PANDEMİ DÖNEMİNDE ÖĞRENCİLERİN ONLINE DESTEKLİ GÖRSEL EĞİTİM SÜRECİNE BAKIŞ AÇISI: ORMANCILIK VE ORMAN ÜRÜNLERİ PROGRAMINDA BİR UYGULAMA
Ali AKÇAOVA, H. Özlem YURTGÜN, Mehmet NORASLI	STADYUM YAPILARINDA KURUMSAL KİMLİĞİN ETKİSİ
Ali Serdar ECEMİŞ, Hasan Hüsnü KORKMAZ	EXTERNAL EARTHQUAKE STRENGTHENING OF REINFORCED CONCRETE BUILDINGS AND AESTHETICAL EFFECTS
Artuğ Anıl SAĞIR	KABARTMA VE YAKMA BASKI TEKNİKLERİ İLE BRODE EFEKTLİ KUMAŞ TASARIMI
Zeki ÇİZMECİOĞLU	BETONARME YAPILARDA TEMEL DONATI KOROZYONUNUN ÖNLENMESİ İÇİN TASARIM GELİŞTİRİLMESİ
Zeki ÇİZMECİOĞLU	ÇEVRECİ YAPILARIN TASARIMINDA MALZEME SEÇİMİNİN ÖNEMİ
Ayşe İpek ERGENE	BOŞ ZAMAN KAVRAMI BAĞLAMINDA HAFTA SONU EVLERİ MEKAN TASARIMININ ÖRNEK EV ÜZERİNDEN ANALİZİ
Berkay BEKTÜRK	BEDEN-MEKAN İLİŞKİSİ İÇERİSİNDE SOYUT EKSİKLİKLERİN SOMUT TAMAMLAYICISI OLARAK FETİŞ NESNESİNE DÖNÜŞEN GİZA PİRAMİTLERİNİN İNCELENMESİ
Burcu KURTİŞ, Hülya KILIÇ	MEKAN, İMGE VE KURGU BİRLİKTELİĞİNDE BAROK SANA ÖRNEĞİ BİR FİLM: GEÇEN YIL MARIENBADDA
Çağla Caner YÜKSEL	DOĞU – BATI ARASINDA ANADOLU SELÇUKLU KENTİ

4. ULUSLARARASI MİMARLIK VE TASARIM KONGRESİ

MİMARLIK KONGRESİ

Cüneyd ALTIPARMAK	MİMARLARIN YASAL SORUMLULUKLARI
Derya GÜLÇİN	ORMAN YANGINI SONUCUNDA PEYZAJ DESENİNDE MEYDANA GELEN PARÇALANMANIN PEYZAJ METRİKLERİ İLE İNCELENMESİ
Dide AKDAĞ SATIR	ÇAĞDAŞ SANAT MÜZELERİNİN WEB ARAYÜZ TASARIMLARININ GRAFİK TASARIM İLKELERİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ
Dilek TOLUYAĞ	PLASTİK SANATLARDA ADEM-HAVVA VE İLK GÜNAH MİTİNİN YORUMLANMASI
Dilek TOLUYAĞ	ÇAĞDAŞ SANATTA “MEKAN” VE “SANAT NESNESİ”
Ekin Ceren AKBAŞ ÖRS, Sare SAHİL, Emel AKIN	TOPLUMSAL DEĞİŞİMİN KIRSAL MEKÂNDAKİ ETKİSİ: ÇANAKKALE-ADATEPE KÖYÜ VE EVLERİ
Esra ŞAHİN	RISK ASSESSMENT OF HISTORICAL MASONRY STRUCTURES, CASE STUDY: ÇARDAK CARAVANSERAI IN DENİZLİ
Esra ŞAHİN	STRUCTURAL DAMAGE DETERMINATION IN EDİRNEKAPI MİHRİMAH SULTAN MOSQUE
Gizem KUÇAK TOPRAK, Fulay UYSAL BİLGE	MİMARLIKTA TEMEL TASARIM EĞİTİMİNDE POLİHEDRONLARIN ÜÇ BOYUT ALGISINA ETKİSİ
Gizem ÖZTÜRK	İLİŞKİSEL ESTETİK BAĞLAMINDA KAMUSAL ALANDA SANAT: İSTANBUL YAYA SERGİLERİ
Gülçin YÜCE, Uğur KESEN, İsmail TEMİZ	EĞİK ASANSÖR TASARIMI VE ANALİZİ
Göknur SÖZÜNERİ	BURSA RAYLI SİSTEMLERİNDE KULLANILAN YÖNLENDİRME LEVHALARI İNCELEMESİ
H. Özlem YURTGUN, Mehmet NORASLI, Ali AKÇAKOCA	KAFELERDE KURUMSAL KİMLİK VE KÜLTÜRÜN TASARIM VE İŞLEYİŞE YANSIMASI
Hande ASLAN, Mercan Efe GÜNEY	PLANLAMANIN SÜREKLİLİĞİ VE HİYERARŞİSİ KAPSAMINDA KALKINMA PLANLARININ SORUN ALANLARI VE ÖNERİLER

4. ULUSLARARASI MİMARLIK VE TASARIM KONGRESİ

MİMARLIK KONGRESİ

Hülya SOYDAŞ ÇAKIR	EVRENSEL TASARIM YAKLAŞIMI ÇERÇEVESİNDE AKILLI EV UYGULAMALARI
Mehmet NORASLI, Ali AKÇAOVA, H.Özlem YURTGÜN	BÜYÜK ÖLÇEKLİ MEKÂNLARDA YÖN BULMA FAKTÖRLERİNİN ÖRNEKLEMLER ÜZERİNDEN İNCELENMESİ
Mercan EFE GÜNEY, Bedriye ÇINAR, Betül KAYSI	MEKÂNSAL STRATEJİ PLANINA BİR ÖRNEK: BİLECİK MEKÂNSAL STRATEJİ PLANI
Mesut GÜZEL, Pervin YEŞİL	ORDU KENT HALKININ ÇEVRESEL DUYARLILIĞI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA
Muhammed Cemil DOĞAN, Ayşenur DOĞAN, Melike KALKAN	MEKANSAL AYRIŞMANIN UŞAK KENTİ İLE E96 KARAYOLU İLİŞKİSİ ÜZERİNDEN OKUNMASI
Pelin YİĞİT	İSTANBUL'DAKİ KENTSEL DÖNÜŞÜM ÖRNEKLERİNDEN 'BAĞDAT CADDESİ KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJESİ'NİN GAYRİMENKUL DEĞERLEME ÖLÇÜTLERİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ
Selahaddin SEZER, Ceren KATIPOĞLU ÖZMEN	XIX. YÜZYIL OSMANLI HAPİSHANELERİNDE KADIN MAHKÛM MEKANLARI: TİP PLAN ÖRNEKLERİ
Üveys Alperen MERMER	EVRENSEL TASARIMIN ORTAYA ÇIKIŞ SÜRECİNE ETKİ EDEN TEMEL UNSURLAR
Üveys Alperen MERMER, Zehra Kaya DİNÇER	POLİKLİNİK BİNALARI YAKIN ÇEVRELERİNDE GÖRME ENGELLİ BİREYLER İÇİN ERİŞİLEBİLİRLİK İNCELEMESİ
Z. Gözde KUTLU, Halime DEMİRKAN	EVALUATION OF SENSE OF DIRECTION FOR BOTH GENDERS: A CASE STUDY IN A VIRTUAL ENVIRONMENT
Z. Gözde KUTLU, Jean-Claude CROIZE	KENT MEYDANI KAVRAMI VE TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİNİN PARİS'TEN ÖRNEKLERLE İNCELENMESİ
Özge PARLAK, Esra YALDIZ	KÜLTÜREL MİRASI KORUMA SORUNLARI: ALİ GAV MEDRESESİ ÖRNEĞİ
Özge ÜRTEKİN	DANS VE BEDEN İLİŞKİSİNİN MEKANA İZDÜŞÜMÜ

4. ULUSLARARASI MİMARLIK VE TASARIM KONGRESİ

MİMARLIK KONGRESİ

SÖZEL - POSTER OTURUMLAR / ORAL PRESENTATIONS

OTURUM / SESSION : 1
Tarih ve Saat / Date and Time : 05.12.2020 – 12:00 – 21:30 (GMT+3)
Oturum Başkanı (Head of Session) : Prof. Dr. Mustafa TALAS
Prof. Dr. Pelin AVŞAR KARABAŞ
Prof. Dr. Ümran SEVİL

Moosha EL-SAHLI	MEMORY OF ARCHITECTURE AND FORMS OF EXISTENCE
Bronislovas MA-CEVICIUS	PREFERENCES OF VISUAL ROLES AND ARCHITECTURAL VIEWS
Silugukhan QATAKHAN	URBAN CAMPING CONSIDERING TO LOCAL CULTURE
Nübar ZAURLI	HOUSING INCREMENT FOR CUSTOMIZATION AND GUIDELINES
Marzooqa EL-SHAD	CONTEMPORARY ATTEMPTS IN ARCHITECTURE OF IRAN FOR AUTHENTICITY
Lorenz LEMBERGER	RECALLING THE CITY: URBAN CHANGE AND CHARACTER
Emilio CERECERO	PUBLIC SPACE USAGE AS CATALYSERS OF SOCIAL INTERACTION
Balys KREIVAITIS	INSIGHTS INTO TERRITORY PLANNING AND TRENDS THAT WILL EFFECT PUBLIC SPACES RENEWAL
Ameera AL-AMARA	RECREATIOANAL AREAS AND FLOOD RISK PLANNING
Chloé PELETIER	CONTEMPORARY TOOLS FOR MINIMALISTIC ARCHITECTURE
Romain FISHER	ECOLOGICAL NEIGHBORHOODS AND SOLUTIONS FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND CONSTRUCTION
Tykeim TERRELL	GEOMETRIC POSITION ANALYSIS IN IRANIAN GARDEN STRUCTURE
Conor PATE	CULTURAL QUARTERS CREATING AND ASSESSING OF CREATIVE INDUSTRY PARKS

4. ULUSLARARASI MİMARLIK VE TASARIM KONGRESİ

MİMARLIK KONGRESİ

Altinay TAALAYBEK	SOCIOLOGICALLY ALIVE BUILDING ATTRIBUTES: THE CASE OF BAHRAIN CITY CENTER
Temuge OTCHIGIN	CONCEPTS IN TROPICAL DESIGNING IN ESTUARY SYSTEMS
Lucena ORTÍZ	SETTLEMENT AND HUMANITARIAN ARCHITECTURE IN SETTLEMENTS
Sarni MEKHLLOUFI	CONTEMPORARY URBAN DESIGN: CASE OF HISTORIC CITY
Husni AL-HAKEEM	HERITAGE SITES EXPLORING THROUGH THE LENS OF SOCIAL MEDIA
Džiuginta BENDARAVICIENE	LITERARY AND HISTORY MAKING IN THE CITY THAT NEVER EXISTED
Tykeim TERRELL	WELFARE AND CITIZENS WELLBEING IN THE PUBLIC REALM
Akeely TAYLOR	FOREIGNERS IN CONTEMPORARY COUNTRY THE OUTSIDERS
Yavor RADKOV	VULNERABILITY AND DESIGN PRACTICE IN CHINA
Ohan FIELDS	FLOW OF GLOBAL SHAPES IN URBAN FORM AND CONNECTEDNESS IN THE DIGITAL AGE
Miloslav HOLIČ	REHABILITATING AND CONSERVATION OF HERITAGE SITES AND URBAN REGENERATION
Aitana VILLALBA	DESIGN & CONSTRUCTION, INFLUENCE AS CRITICAL APPRAISAL TECHNIQUES
Aman MAHALANABIS	CONCEPTS FOR GREEN PUBLIC SPACES IN VILLAGE AREA
Martsin JAŮMIENAŮ	CONDITIONS OF CLIMATE AND FORMATION OF HISTORICAL AREAS
Simoni DZHUGASHVILI	PLACE IDENTITY IN THE URBAN LANDSCAPE BY USING NATURAL FACTORR
Trayko LUDMILOV	URBAN TUNNELS AS SAFE SPACES IN CRISIS

4. ULUSLARARASI MİMARLIK VE TASARIM KONGRESİ

MİMARLIK KONGRESİ

Danni HAMMOND	EDUCATION BUILDINGS AND NEW PERFORMANCE PARADIGM
Sadeeqa AL-ASHRAF	OBJECT DEVELOPMENTS AND RECONSTRUCTION IN DIFFICULT CONDITIONS
Yeneneh AWASH	ENVIRONMENTAL SUSTAINABILITY AND VERNACULAR RESPONSE
Costi SKUTNIK	DEPENDABLE EXAMINATION AND DEVELOPMENT OF FABRICATING INDUSTRY
William GENET	VISUAL CONSIDERATION DURING EXAMINATION IN DESIGNING PLAN
Tóth MÁRÍÓ	COMPUTER-GENERATED REALITY TO CORRESPONDENCE PLAN
Santiago DÍAZ	DESIGNING FASHION TO RECOGNIZE ISSUES FOR INNOVATIVE ARRANGEMENTS
Jakob RUUTEL	DESIGN PROFESSIONALIST METHODOLOGIES IN THE CLINICAL DEVICE INDUSTRY
Saray GONZÁLEZ	GROUP IDEATION EXPANSION BY SEQUENCING THE ASSIGNMENT
Stanislava HARECKI	STRUCTURE PLAN AND UNDERSTANDING FOR CYCLE
Parastoo MAHTAB	RESEARCH DESIGN AND PREPARING TECHNIQUES
Virginia FUNAR	APPARATUS AND MATERIALS AS IMPETUSES OF CREATION IN VISUAL COMMUNICATION
Cherlynn PIERRE	MEASUREMENT DEVELOPMENT FOR SURVEY TO OPEN DISCOVERY
Chinmay MITRA	CREATING BASIC DOCUMENTATION FOR PLAN ANALYSIS
Perwira BIN	PLAN GAME FOR BUILDING UP A MUTUAL SPACES IN LODGING
Khawla EL-SALLOUM	UNIQUES EXAMPLES AND INFLUENCE IN GROUP MEASURES

4. ULUSLARARASI MİMARLIK VE TASARIM KONGRESİ

MİMARLIK KONGRESİ

Aviel RUBINSTEIN	STRUCTURAL INTRICACY AND MATERIAL STRUCTURES
Carmen IANCU-LESCU	PREPARATION FOR ADMINISTRATION IN THE PUBLIC AREAS
Faaid AL-YOUSEF	EXAMINING CLIENTS RESPONSES TO AMAZING SERVICE
Roms SKUDRA	PATENT OR SIMPLY CASES: RELIEVING PLAN OBSESSION AND PATENT ARCHIVES
Jana VESIK	PIONEERS, WAYFARERS AND COMAKERS: NARRATIVES IN ORIGINATORS

**4. ULUSLARARASI
MİMARLIK VE TASARIM
KONGRESİ**

TAM METİN

SÖZEL SUNUMLAR

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

ÇAĞDAŞ SANAT MÜZELERİNİN WEB ARAYÜZ TASARIMLARININ GRAFİK TASARIM İLKELERİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Dide AKDAĞ SATIR

İstanbul Kültür Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, İstanbul / Türkiye

Öz: Hızla gelişen dijitalleşmenin teknolojik yeniliklerini kullanan kurumlardan biri de çağdaş sanat müzeleridir. Çağdaş sanat müzeleri, tasarımı, teknolojiyi ve iletişimi aktif bir şekilde bir araya getirmektedir. Sergileme alanlarında yer alan dokunmatik ekranlar, dokunmatik rehberler, çeşitli bilgisayar teknolojileri ile etkileşimli sergileme türlerini izleyicisine sunmaktadır. Bunlara ek olarak hazırlanan artırılmış ve sanal gerçeklik uygulamaları, simülasyon örnekleri, QR kod uygulamaları, hareketli grafik tasarım çalışmaları, ses turları, cep telefonu/ipad uygulamaları, masaüstü web tasarım siteleri ile izleyicisine farklı deneyim örnekleri sunmaktadır. Tarihsel süreç içerisinde değişen, etkileşim oluşturan çağdaş sanat müzelerinin, kurumsal beklentilerinin gerçekleştirilmesi ve iletilerinin hedef kitlelerine ulaşabilmesi için, kullanıcı web arayüz tasarımı bu bağlamda önemli bir yer taşımaktadır. Çağımızda çağdaş sanat müze deneyiminin değişimi, sanatçıların ve eserlerinin izleyicilerle buluşturulmasında aracı olan web arayüz tasarımlarını da etkilemiştir. Çalışmada dünyanın önde gelen çağdaş sanat müzelerinden seçilen web arayüz tasarımları, grafik tasarım ilkeleri ekseninde değerlendirilmeye çalışılmıştır. İyi tasarlanmış, erişim ve etkileşimin hızlı sağlandığı bir arayüz tasarımı, aktif izleyici ve takipçi deneyimini de iyileştirmektedir. Bu doğrultuda seçilen örnekler üzerinden grafik tasarım sorunları ve çözümlerinin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Bu kapsamda çağdaş sanat müzelerinin başarılı, etkin bir web arayüz tasarımına sahip olması için gerekenler, grafik tasarım ilkeleri bağlamında değerlendirilerek, tespit edilen sonuçlar ile farklı bir bakış açısı oluşturulmaya çalışılmıştır. Çalışma ile birlikte web arayüz tasarımlarının, gerek masaüstü gerekse mobil ve dijital ekranların kullanımında; izleyicinin serginin içeriği ve sergiyle ilişkili kavramlar hakkında daha fazla bilgi edinmesi ve ziyaretçilerin zamanı etkin ve verimli biçimde kullanmaları hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çağdaş Sanat Müzeleri, Web Arayüz Tasarımı, Grafik Tasarım

GİRİŞ

Dünyanın her yerinde hızla artan ve sosyal bir kurum olan çağdaş sanat müzelerine yüklenen misyonlar giderek artmaktadır. Bireyin toplumsal yaşamda, teknolojik alanlarda meydana gelen değişimlerin etkisi altında farklılaşmasıyla, süreç içinde müze ve çağdaş sanat müzesi tanımlamalarının ve içeriklerinin de değiştiği görülmektedir. Uluslararası Müze Konseyi (International Council of Museums) müzelerin kültürel yaşamdaki yerini dönemlerin farklı özelliklerine dikkat çekerek açıklamaktadır. Geleneksel olarak müzelerin öğretici bir yaklaşım doğrultusunda çeşitli eserleri toplayarak sergilenmesine ilişkin bir yönelimi bulunmaktadır. Bununla birlikte müzeler eserlerinin toplanmasının yanında, eserlerin araştırılması, restorasyonu ve korunması dahil olmak üzere faaliyetlerinin kapsamlarını süreç içerisinde arttırmıştır (Natusch, 2015: 80). Çağdaş sanat Müzeleri ise günümüzde artık çağdaş sanat eserlerini himayetlerinde bulundurmanın ötesine geçmiştir. Küresel olarak, sınırların kalktığı bir sanat piyasasının yönlendirmesiyle, hareket etmekte ve hızla artış göstermektedir.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Dünyanın ilk çağdaş müzesini açma girişiminin Fransa tarihinin en muhafazakar dönemi sayılan Restorasyon'da gerçekleşmiştir. (Lorente, s.23) New York MOMA'nın dünya çapında bir kurum statüsüne gelmesi ile birlikte uluslararası farklı bir model oluşmuştur. İlerleyen yıllarda bu ütopyik model her zaman ilişkilendirilen ve taklit edilen bir kurum haline gelmiştir. Douglas Davis dönem müzeografisini incelediği kitabında “Pompidou Sonrası Dönem” ibaresini kullansa da günümüzde Beaubourg, Uluslararası model olarak Moma'nın üstünlüğünü kabul etmektedir. (Lorente, s.17) Ve bu paradigmlar sürerken yeni çağdaş sanat müzeleri açılmaya devam etmektedir. Çağdaş sanat müzeleri günümüzde kültürel odaklı, katılımcının etkileşime dahil olduğu, sosyal ağlara bağlı, kültürel ve popüler yaklaşımlara olanak sağlayan mekanlara dönüşmektedir.

Müzeler görselleştirmeyi gerçekleştirirken yine sosyal medya ağlarını ve teknolojiyi iletişim biçimlerine dahil etmektedirler. Müze tasarımlarında ilk belirleyici olan mekan ve işlev ilişkisi olmakla birlikte nesne-nesne, mekan-izleyici ve nesne-izleyici ilişkilerinin dahil edilmesi müzelerin toplumla olan iletişimini güçlendirmiş, sergi tasarımları da bu yönde planlanmıştır. (Atagök, 2012:.277).

Ziyaretçiler sergilenen nesnelere her türlü bilgiyi alması beklenen pasif müze ziyaretçisi konumundan, ilgilendiği ve ilgilenmediği eser ve konulara karar verebilen aktif ziyaretçiye dönüşmüştür (Hooper-Greenhill, 1994).

Çağdaş sanat müzelerinin web sitelerininin, mobil ve dijital ekranların kullanımıyla ziyaretçilerin zamanı verimli biçimde kullanmaları, serginin içeriği ve sergiyle ilişkili kavramlar hakkında daha fazla bilgi edinmesi hedeflenmektedir. Çağdaş sanat müzeleri yöneticileri arasında yeni teknolojiye duyulan ilgi, multimedya araçlarının sanat sergilerinde konumlandırılmasına da yansımıştır. Bu araçların çağdaş sanat müzelerinin dijital rolünü arttırmada kritik öneme sahip olduğu düşünülmektedir

Günümüzde mobil teknolojilerin müzelerde kullanım olanakları çeşitli ve sayısızdır: QR kodları, artırılmış gerçeklik, cep telefonu yönlendirme / GPS, uygulamalar, mobil web siteleri, multimedya ve ses turu, ipad turu vb. Bugün mobil cihazlar, akıllı telefonlar, mobil ya da masaüstü Web siteleri, mobil deneyimlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır (Medić ve Pavlović, 2014:167).

Son 30 yılda çağdaş sanat müzelerinin sayısında artış görülmektedir. J. Pedro Lorente, çağdaş sanat müzelerini kültür politikaları kapsamında en çok desteklenen kurumlar olarak nitelendirmektedir. Lorente, “Çağdaş Sanat Müzeleri” kitabında çağdaş sanat müzelerinin turizmi canlandırma, hizmet sektörünü hareketlendirme, kentlerin kenar mahallelerini ıslah etme gibi etkilere de sahip, cazibe merkezleri olarak görüldüklerini aktarmaktadır. Günümüzde hangi çağdaş sanat müzesinin etkin olduğunu açıklamak için ise erken olduğunu belirtmektedir. . (Lorente, s.348)

Bu çalışma ile günümüze kadar uzanan çağdaş sanat müzelerinde yaşanan bu teknolojik dönüşümün parçalarından biri olan web arayüz tasarımları, grafik tasarım ekseninde değerlendirilmiştir.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

YÖNTEM

Çağdaş sanat müzelerinin web arayüz kavramının temelinde, ziyaretçinin aklına, duygularına ve duyularına hitap eden bir anlayış söz konusudur. Bu anlayışın en önemli parçalarından biri de görsel yüzüdür. Müze süreli/ koleksiyon sergilerini, sergi kataloglarını, sergilerle ilgili film ve videolarını aracı iletişim kaynaklarının en önemlilerinden biri olan web arayüz tasarımları ile sağlamaktadır.

Çağdaş sanat müzelerinin başarılı bir web arayüz tasarımı için gereken tasarım unsurları, grafik tasarım ilkeleri bağlamında sorular hazırlanarak, değerlendirilme yapılmıştır. Web-Grafik tasarım alanında üretilen çalışmalar, grafik tasarım ilkelerine ait başlıklar altında irdelenerek bir değerlendirme tablosu ortaya konulmuştur. Grafik Arayüz tasarımında en önemli başlıklardan; bütünlüğün tutarlılığın, görsel devamlılığın, görsel hiyerarşinin, uyum ve armoninin önemi ortaya konulmuştur. Grafik arayüz tasarımında öğelerin sayfa içerisinde nasıl oluşturulduğu, nasıl organize edildiği incelenerek müzeye ait görsel tasarım dilinin nasıl biraraya getirildiğinin ortaya konması sağlanmıştır.

Çağdaş sanat müzeleri iletilerinin hedef kitlelerine ulaşması ve kurumsal beklentilerinin gerçekleşmesi sürecinde kullanıcı arayüz tasarım unsurlarının etkisi önemlidir. Çalışmanın bu bağlamda katkı sağlaması amaçlanmaktadır.

BULGULAR ve YORUMLAR

Dijital teknolojiler yaşamın her alanını, etkilediği gibi müzeler ve galeriler dahil olmak üzere tüm endüstrileri, şirketleri ve organizasyonları etkilemektedir. Müzeler günümüzde söz konusu teknolojiler sayesinde ziyaretçileri için yeni yollarla benzersiz deneyimler yaratma fırsatına sahip olmuşlardır (Medić ve Pavlović, 2014:171). Toplumsal yaşamda önemli bir etkiye sahip olan çağdaş sanat müzeleri, geleneksel iletişim biçimlerinin değişmesi ile birlikte izleyicileri ile sosyal ağlar üzerinden de etkileşim sağlamaktadır.

Bu çalışmada özellikle son yıllarda dikkat çeken dünyanın önde gelen çağdaş sanat müzelerinin, sanat eserlerini ve sanatçıları izleyicilerle buluştururken kullanıcı arayüz tasarımlarının görsel iletişim unsurlarından nasıl yararlandıkları grafik tasarım ilkeleri ekseninde değerlendirilmeye çalışılmıştır. Web kullanıcı arayüz Değerlendirmesi yapılan çağdaş sanat müzeleri sırasıyla, Amerika’ da bulunan MOMA Modern Sanatlar Müzesi PS1, İngiltere’de bulunan Tate Modern, İspanya’da bulunan Guggenheim Bilbao Müzesi, Fransa’da bulunan Pompidou-Metz Paris Müzesi ve Kanada’da bulunan Toronto Çağdaş Sanatlar Müzesi (MOCA)’dir.

KULLANICI ARAYÜZ TASARIMI

Kullanıcı arayüz tasarımı, ekran aracılığıyla bir hizmeti sunan ile kullanıcıları arasındaki iletişimi sağlayan tasarım disiplini. Geçmişte sadece belirli uzmanlar tarafından kullanılan arayüz tasarımı, komutlar ve sistemler nedeniyle daha zor bir kullanıma sahipti ancak günümüzde arayüz tasarımcıları teknolojinin getirdiği yeni sistemler sayesinde kolaylıkla tasarımlarını gerçekleştirebilmektedir. “Teknoloji, insanların çevrelerini yeni biçimlerde modellemelerine ve yeni düşünme biçimleri için temeller yarat-

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

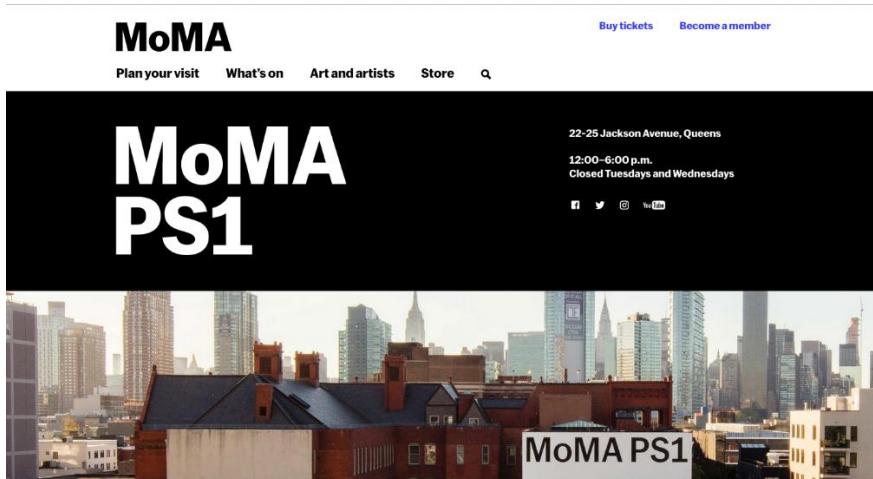
malarına da olanak tanır.” (Burnett, 2007; 151) Arayüz Tasarımı izlek ile sistem arasında etkili bir etki-leşim sağlayabilmelidir. Bu sayede kullanıcı bilgi düzeyi ne düzeyde olursa olsun yapmak istediği ey-lemi gerçekleştirebilir, konsantrasyon sağlayabilir ya da aidiyet hissedebilir.

İyi tasarlanmış bir arayüzde kullanıcı memnuniyetinin hangi alanlarda olduğu takip edilmelidir. Bu ara-yüz tasarım elemanlarının kullanımında izleklerin, görsel erişimde nelerden hoşlandıkları, nelerden sıkıldıkları vb. kullanıcı geribildirimleri, kullanıcı deneyimleri ile tespit edilmelidir.

ÇAĞDAŞ SANAT MÜZELERİ ve KULLANICI ARAYÜZ TASARIM ÖRNEKLERİ

Müzeler; eğitime, kültürel ve toplumsal gelişmelere olanak tanıyan yapılarıyla toplum ortak belleğinin, toplumsal, ekonomik ve siyasi gelişmelerin korunduğu mekanlar olma özelliklerini taşımaktadırlar (Tsann Yeh ve Ling lin, 2005:279). Pusa ve Uusitalo “Çağdaş Sanat müzeleri, başarılı bir şekilde varol-mak ve konumunu sürdürmek istiyorlarsa pazarlama ve markalaşma sürecine gereken önemi vermek onlar için neredeyse bir zorunluluk durumuna gelmiştir” olarak açıklamaktadır (Pusa ve Uusitalo, 2014: 18). Özellikle çağdaş sanat müzeleri ziyaretçilerin dikkatini çekmek amacıyla kullanıcı arayüz tasarımlarından yararlanarak, ilginin düzeyini arttırmak için güçlü bir duruş yaratmak zorundadır.

2000 yılında kurulan Çağdaş sanat alanında önemli bir yeri bulunan, MOMA Modern Sanatlar Müzesi PS1, sergileme odaklı bir yaklaşım sunmaktadır. MOMA Modern Sanatlar Müzesi PS1 deneysel sanata, yeni bakış açılarına ve tekniklere destek sağlayan, öncü olan bir çağdaş sanat müzesidir. Amerika’da, Long Island City’de yer alan yer alan müze, disiplinlerarası etkinliklere ve programlarla da çağdaş sanat çalışmalarını sürdürmektedir.

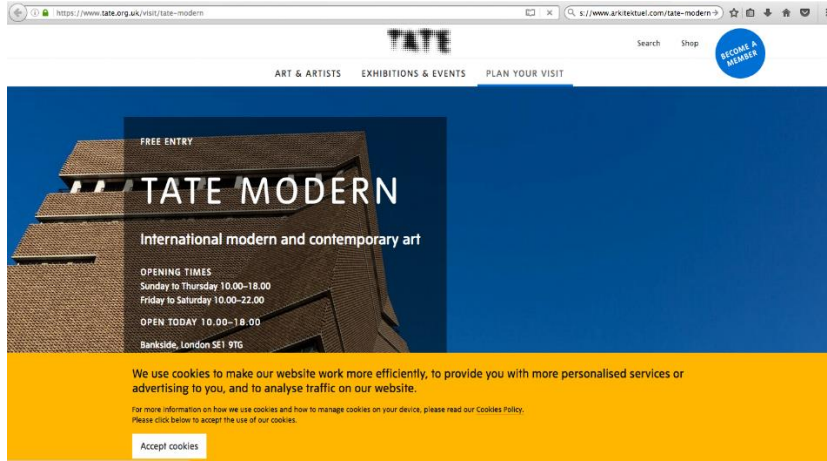
Görsel 1. MOMA Modern Sanatlar Müzesi PS1 Arayüz Tasarımı - Amerika

<https://www.moma.org/ps1> (E.T.:24.08.2020)

Tate Modern, Londra, İngiltere, 1897 yılında Henry Tate tarafından Londra’da kurulan müze, dört ayrı mekandan oluşmaktadır. Tate Britain, Tate Liverpool, Tate St Ives ve Tate Online ile birlikte sadece ‘Tate’ olarak anılmaktadır. (<https://www.tate.org.uk/visit/tate-modern>) 2000 yılında tamamlanan Tate Modern, dünyanın en önemli modern ve çağdaş sanat müzelerinden biridir. (<https://www.themag-ger.com/avrupa-cagdas-sanat-muzeleri/> (E.T.:20.09.2020)

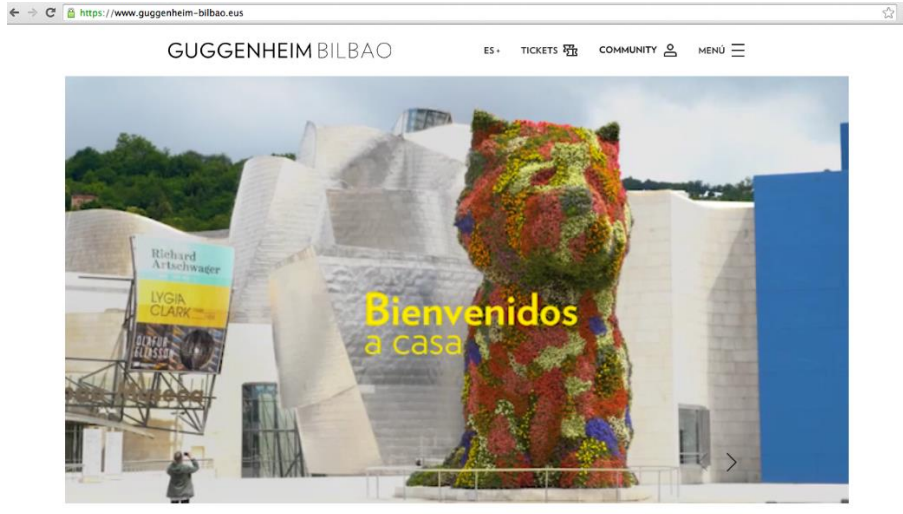
SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Görsel 3. Tate Modern Arayüz Tasarımı, İngiltere

www.tate.org.uk (E.T.: 24.08.2020)

Dekonstrüktivist mimarinin öncü tasarımlarından bir tanesi olan Guggenheim Bilbao Müzesi, Mimar Frank Gehry tarafından tasarlanmıştır. Koleksiyonunda bulunan çağdaş sanatçıların “büyük ölçekli ve mekana özgü” eserleriyle; yarattığı kamusal alanlarla ve kent dokusu ile bir ilişki kurmaktadır. (<https://www.arkitektuel.com/guggenheim-bilbao-muzesi/>) (E.T.:01.09.2020)

Görsel 2. Bilboa Guggenheim Müzesi Arayüz Tasarımı - İspanya

<https://www.guggenheim-bilbao.eus/> (E.T.: 24.08.2020)

Pompidou-Metz Paris’te bulunan Pompidou Modern Sanat Merkezi’nin son yapılan parçası olarak , Fransa’nın Lorraine bölgesinin başkenti Metz’de yer alan bir modern çağdaş sanatlar müzesidir.

20. ve 21. yüzyıla ait en kapsamlı modern Avrupa sanat koleksiyonuna sahip olan Fransız Ulusal Modern Sanatlar Müzesi’ne ait birçok sanat eseri geçici ya da sürekli olarak sergilenmektedir. (https://en.wikipedia.org/wiki/Centre_Pompidou-Metz E.T.:01.09.2020)

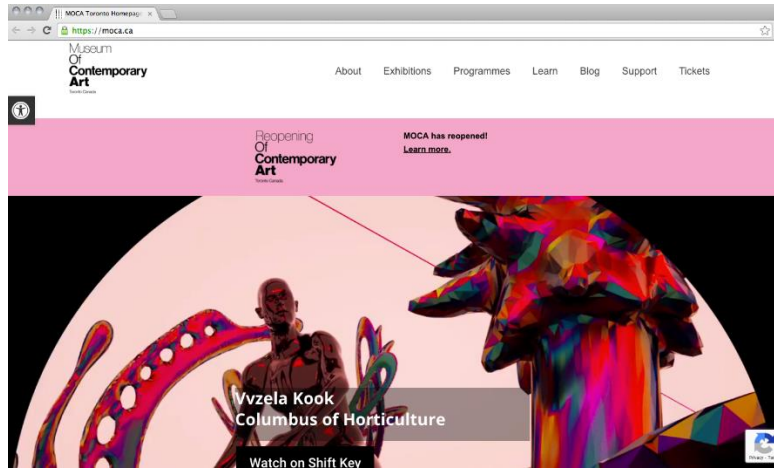
SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Görsel 4. Pompidou-Metz Arayüz Tasarımı, Fransa

<https://www.centrepompidou-metz.fr/> (E.T.: 24.08.2020)

1999 yılında Çağdaş Kanada Sanatı Müzesi (MOCCA) olarak kurulan müze, 2016 yılından itibaren, Toronto Kanada Çağdaş Sanat Müzesi (MOCA) olarak anılmaktadır. Binyüzden fazla Kanadalı ve diğer uluslararası sanatçının çalışmalarına yer vermiştir, İki yüzden fazla sergiye ev sahipliği yapmış ve kırk-bine yakın yıllık ziyaretçi ağırlamıştır. ¹

Görsel 5. Toronto Çağdaş Sanatlar Müzesi (MOCA) Arayüz Tasarımı, Kanada

<https://moca.ca/> (E.T.: 24.08.2020)

KULLANICI ARAYÜZ TASARIMI ve GRAFİK TASARIM İLKELERİ

Kullanıcı Arayüz Tasarımının Temel Kuralları Değerlendirme Kriterleri, Grafik Tasarım ve İlkeleri bağlamında derlenerek hazırlanan başlıklar bazında hazırlanan 20 soru kapsamında değerlendirilmiştir.

Değerlendirilen çağdaş sanat müzeleri: MOMA Modern Sanatlar Müzesi PS1, Tate Modern, Guggenheim Bilbao Müzesi, Pompidou-Metz Paris Müzesi ve Toronto Çağdaş Sanatlar Müzesi (MOCA)'dır.

¹ https://tr.qaz.wiki/wiki/Museum_of_Contemporary_Art_Toronto_Canada

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Kullanıcı Arayüz Tasarımı Değerlendirme Soruları	MONA FİS: SÖZEL SUNUM TASARIM VEZİGESİ	ZATİ: GÖRSEL MİZAJ	MİLEDA: GÖRSEL BELİRLİK MİZAJI	FORUMDUGU: FAYDE MİZAJI	TOEONTO: FAYDE MİZAJI
Müze kullanıcı arayüz tasarımı ana sayfası yalın bir görünüme sergiliyor mu?	+	+	+	X	+
Müze kullanıcı arayüz tasarımı ana sayfası kolay anlaşılabilir ve hiyerarşik bir görünüme sahip mi?	+	+	+	+	+
Grafik öğeler ile metinler arasındaki ilişki dengeli, açık ve kolay anlaşılabilir mi? Belirgin bir vurgu yapılmış mı?	+	+	+	+	+
Sitenin arayüz tasarımında ritim unsuru kullanılmış mı?	+	+	+	+	+
Müze kullanıcı arayüz tasarımında bulunan ikonlar birbiri ile uyumlu bir görsel anlatım diline sahip mi?	+	+	+	+	+
Konu başlıkları net, anlaşılabilir ve tutarlı mı?	+	+	+	+	+
Metinler okunabilir, kısa ve net cümlelerden oluşturulmuş mu?	+	+	+	+	+
Farklı bilgiye sahip metin bloklarının her biri birbirinden ayrılarak, boşluklar bırakılmış mı?	+	+	+	+	+
Yazı karakteri büyüdüğünde doğru yerleşimi bozuluyor mu?	+	+	+	+	+
Yazılar ve zemin renkleri arasındaki karşıtlık renk körlüğü eşliğine uygun mu?	+	+	+	+	+
Sanal dolaşımı imkan veren çoklu ortam uygulamalarında nesne bilgileri verilmiş mi?	+	+	+	+	+
Kullanıcı özelliği ve donanım bazında erişilebilirlik özellikleri özen taşımakta mıdır?	+	+	+	+	+
Önemli bilgilere ait içerikler için renk kullanılmış mı?	+	+	+	+	+
Görsellerin alt açıklamalarında tanımlamalar bulunmakta mıdır?	+	+	+	+	+
Hazırlanan tasarımları mobil cihazlarda kullanımına uygun mu?	+	+	+	+	+
İkonlar için yeterli alan var mı? Var ise ikonlar yazılı tanımlamalar ile birlikte kullanılmış mı? Kolay algılanabiliyor mu?	+	+	+	+	+
İletişim bilgilerine erişim kolay mı?	+	+	+	+	+
Önemli alanlar net bir şekilde belirtilmiş mi?	+	+	+	+	+
Kısmi Göreme engelli bulunan kullanıcılar da göz önünde bulundurulmuş mu?	+	+	X	X	+
Müze kullanıcı arayüz tasarımında kullanıcıların müdahale edemediği hareketli yazılar var mı?	+	+	+	+	+

N: (+):Olumlu (x):Olumsuz, olarak kabul edilmiştir.

Tablo 1. Kullanıcı web arayüz tasarımı değerlendirme kriterleri tablosu

Değerlendirmeye alınan çağdaş sanat müzelerinin tasarımları, hazırlanan soru başlıkları kapsamında analiz edilmiştir. Grafik tasarım ilkelerini oluşturan başlıklar: Görsel hiyerarşi, denge, vurgu, uyum, ritim konuları temel alınarak genel bir değerlendirme yapıldığında birkaç başlık dışında olumsuz bir görsel, içerik ya da sorun ortaya çıkmamaktadır.

Ekran çözünürlüğü ve piksel olarak kaplanacak alanlar baştan tasarlanmış, hatırlanması kolay, özgün ayırt edici özelliklere sahip tasarımlar oluşturulduğu görülmüştür. Tasarımların gereksiz detaylardan arındırılmış olduğu gözükmemektedir. Kullanılan web arayüz tasarımlarında, süreklilik ve bütünlük arz eden bir görsel anlatım dili kullanılmıştır. Kullanılan vektörel çalışmalar, iki boyutlu birimler kolay algılanmaktadır. Tasarımların tamamında uyum sağlanmış, arayüz öğelerinin görünüm, yerleşim bakımından bütünlük gösterdikleri tespit edilmiştir. Bu sayede kullanıcılar arayüzün çalışma biçimine dair zihinsel bir model tasarlayabilmekte, sitenin tamamına dair konsepti canlandırabilmektedir.

Grafik arayüzde kullanılan yazı karakteri sayısı da tasarımın tutarlılığı ve bütünlüğü için sınırlı tutulmuştur. Görsel hiyerarşi ya da vurgu yapılması gereken bölümler dışında; yazı kalınlığı, rengi ya da büyüklüğü değiştirilmemiştir. Web arayüz tasarımlarında yazının küçük puntolu yazılarda, harflerin aralarının varsayılan değerden biraz daha fazla açıldığı; büyük puntolu metinlerde ise harf aralıklarının azaltılması ile doğru bir tipografi kullanımının sağlandığı görülmektedir.

Ön plan ve arka plan renkleri arasındaki denge sağlanmıştır. Birbirine çok yakın renklerin okuma zorluğu yaşatacağı gözetilerek, kontrast renkler kullanılmıştır. Tasarımlarda ritim ve vurgu en çok ilgi çeken alanlardır. Genel olarak tasarımlarda önemli görsel içerikleri ve başlıkları göstermek için kullanılmıştır.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Hedef kitlesine uygun olarak hazırlanan başarılı bu kullanıcı arayüz tasarımları ile izleyicinin programlar, etkinlikler, kaynaklar, sanatçılar, eserler ve mekanlardan niçin ve nasıl yararlanabileceği sağlanmaktadır. Bu sayede amacını ve felsefesini açıklayabilecek ve izleyicinin müzeden ve ekranlardan mutlu ayrılmasını görsel anlamda sağlamıştır. Bu durum da çağdaş sanat müzesi hakkında olumlu bir algı, güven ve kurumsal itibar oluşturmaktadır.

SONUÇ

Çağdaş sanat müzelerinin kurulduğu günden beri yaşanan yaşanan toplumsal, sosyo-ekonomik gelişmeler yaşaması, yapısal olarak da değişimler yaşanmasına neden olmuştur. Çağdaş sanat müzelerinin algılayış/algılanış biçimlerini de değiştirmiştir. Zaman ve mekâna ilişkin sınırların ortadan kalkması ve yaşanan teknolojik gelişmeler, müzeleri de uygulama anlayışında değişime yönlendirmiştir. Bu değişim grafik arayüz tasarımlarına da yansımaktadır. Geleneksel bilgilendirme amacı ile başlayan web-grafik arayüz tasarımı kullanımı, değişen müze anlayışı ve izleyici etkileşimi nedeniyle, değişimi kaçınılmaz kılmaktadır. Bu farklılaşma çağdaş sanat müzelerinin dijital görünen yüzü olan web sitelerini de farklılaştırmıştır.

Ziyaretçiye yönelik yeni ihtiyaçları karşılama çabasında teori ve uygulamada gerçekleşen değişimler, kullanıcı arayüz tasarımlarını da etkilemiştir. Bu noktada yaratıcılığa, araştırmaya, incelemeye, sorgulamaya dayalı ortamlar, etkinlikler sunan çağdaş sanat müzelerinin kullanıcı arayüz tasarımlarının oluşturulmasında, disiplinlerarası bir ekiple yürütülen çok yönlü bir tasarım sürecinin planlanması gerekmektedir.

Günümüzde çağdaş sanat müzelerine ait arayüz tasarımı görünebilirliği kadar güvenilirliği sağlaması bakımından da önem taşımaktadır. Sanal dünya da gerçekleştirilemeyen güven algısı, fiziki dünyadaki varlığını da etkilemektedir. İster çağdaş sanat müzesinin ziyaret eden kısa süreli ziyaretçi olsun, ister özenle sergide bilgi edinmeye çalışan izleyici olsun, ilk etkileşime grafik arayüz kullanıcısı aracılığıyla girdiği göz önünde bulundurulmalıdır.

Tasarımlarda çağdaş sanat müzesinin mevcut ve gelecek görsel ihtiyaçlarının etkili bir biçimde edilebilmesi için, izleyiciyi etkili bir biçimde bilgilendirebilmek ve teşvik edebilmek için, katılımlarını güçlendirebilmek için, artırabilecek bir görünürlüğe sahip olabilmesi için web arayüz tasarımının önemi kaçınılmazdır. Özetle gelişen çağdaş toplumun değişen talepleri, hazırlananacak tasarımlarda çağdaş bir web arayüz tasarımı beklentisini getirmektedir. Müzelerin artan rekabet ortamında, hızlı değişen sosyal medya koşullarında devamlılığı için tasarımın bütünsel olarak düşünülmesi gerekmektedir. Çağdaş sanat müzeleri standart yaklaşımdan biraz daha ileri düzey bir görsel paylaşım ve etkileşim sunmalıdır.

Amaçlanan bu hedefler doğrultusunda üretilen web grafik arayüz tasarımları, görsel ve içerik olarak da izleyicilerine ve ziyaretçilerine aidiyet hissi yaratarak bağlayıcılığını sürdürmeli ve artırmaya katkı sağlamalıdır.

Çevresel ve teknolojik birçok etmen de kullanıcı hatasına sebebiyet verse de kullanıcı hataları genellikle kötü tasarlanmış arayüzlerden kaynaklanır. Bu nedenle öncelikli olarak önce temel yönlendirme ve rehber sistemlerin doğru bir şekilde tasarlanması gerekmektedir.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Engelli bireyler için de erişilebilirlik özellikleri gözetilebilmelidir. Kısmi görme engelli ya da görme engelliler ya da disleksi bozukluğu yaşayan kişiler için farklı bir alana yönlendirme ya da ekranı büyütme yazılımları eklenebilir. Duyma ve sesle ilgili engeli bulunan bireyler için alt yazı ve linkler ile ses tanıma yazılım özellikleriyle çözüm önerileri getirilebilir. Bu sayede herkes için kullanım kolaylığı sağlanmış olabilecektir.

Müze web sitelerinin niteliğini belirleyici unsurlardan birisi de erişilebilirliktir. Kullanıcı ve donanım, bazında dikkat edilmesi gereken öğelerin detaylı bir şekilde planlanması, topluma ve iletişime verdiği değeri göstermesi açısından önem taşımaktadır.

Tasarım ve teknolojinin sınırları kaldırılarak çağdaş sanat müzelerini de bir adım daha ileriye taşıyacağı öngörülmektedir. Bu makalenin ilerleyen yıllarda dönemi belgemesi ile grafik tasarımcılara fikir edinmeleri için kaynak olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Atagök, T. (2012), Müzebilimin ABC'si, Müzelerin Anlaşılır Kılınması: Müze Mimarisi, İç Mekan Ve Sergi Tasarımları, 277-281.

Budge, K.(2018). *Visitors in Immersive Museum Spaces and Instagram: Self, Place-Making, and Play*, The Journal of Public Space, Vol. 3 No. 3, pp.121-138.

Çağdaş Sanat Müzeleri, J. Pedro Lorente, Nisan 2016, KÜY Yayınları, İstanbul.

Değişen Müze Kavramı ve Çağdaş Müze Mekanlarının Oluşturulmasına Yönelik Tasarım Girdileri, Anadolu Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Dergisi, S.:18-43. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/192412>

Dumitrescu, Andrei (2011), Recognition Of Graphic Symbols On Product Interface, Academic Journal Of Manufacturing Engineering, 9 (1), 43-48.

Duncan, C. and Wallach (2006). A. Evrensel Müze. Müze ve Eleştirel Düşünce. Tarih Sahneleri-Sanat Müzeleri II (Ed: A. Artun) (Çev: R. Akman). İstanbul: İletişim Yayınları,,SS.49-89.

Lehn vom, D. ve Heath, C. (2005). *Accounting for New Technology in Museum Exhibitions*, International Journal of Arts Management Vol. 7(3): pp.11-21.

Medić, S.ve Pavlović, N.(2014) *Mobile Technologies in Museum Exhibitions*, Turizam, Volume 18, Issue 4, pp.166-174.

Natusch, B.(2015). *The Role of Technology in Participatory Museum Experiences*, Research Bulletin,no.77, pp. 79-99.

Pusa, S., Uusitalo L. (2014). Creating Brand Identity in Art Museums: Acsae Study, *International Journal of Arts Management*, Volume 17, Number 1.

Russo, A., Watkins, J., Kelly, L.ve Chan, S.(2007), *Social Media and Cultural Interactive Experiences in Museums*, Nordisk Museologi, Cilt 1,, S. 19-29.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Yeh, J.-T., Lin, C.-L. (2005). Museum Marketing and Strategy: Directors' Perception and Belief, *The Journal of American Academy of Business*, Number 2

İNTERNET KAYNAKÇA

(<https://www.arkitektuel.com/guggenheim-bilbao-muzesi/>) (E.T.:01.09.2020)

(<https://www.themaggar.com/avrupa-cagdas-sanat-muzeleri/>) (E.T.:20.09.2020)

(https://en.wikipedia.org/wiki/Centre_Pompidou-Metz E.T.:01.09.2020)

(https://tr.qaz.wiki/wiki/Museum_of_Contemporary_Art_Toronto_Canada) (E.T.:24.08.2020)

GÖRSEL KAYNAKÇA

Görsel 1. MOMA Modern Sanatlar Müzesi PS1 Arayüz Tasarımı -Amerika <https://www.moma.org/ps1>
(E.T.:24.08.2020)

Görsel 2. Bilboa Guggenheim Müzesi Arayüz Tasarımı - İspanya <https://www.guggenheim-bilbao.eus/>
(E.T.: 24.08.2020)

Görsel 3. Tate Modern, Londra, İngiltere Arayüz Tasarımı www.tate.org.uk (E.T.: 24.08.2020)

Görsel 4. Pompidou-Metz Paris Arayüz Tasarımı <https://www.centrepompidou-metz.fr/> (E.T.:
24.08.2020)

Görsel 5. Toronto Çağdaş Sanatlar Müzesi Kanada (MOCA) Arayüz Tasarımı
<https://moca.ca/> (E.T.: 24.08.2020)

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

BETONARME YAPILARDA TEMEL DONATI KOROZYONUNUN ÖNLENMESİ İÇİN TASARIM GELİŞTİRİLMESİ

Zeki ÇİZMECİOĞLU

İstanbul Ticaret Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, İstanbul / Türkiye

Öz: İstanbul genelindeki binaların hasar durumları incelenmiş ve korozyonun İstanbul genelinde çok ciddi bir tehlike olduğu görülmüştür. İstanbul Deprem Master Planı çerçevesinde yapılan çalışma kapsamında Deprem 7,5 büyüklüğünde olması durumunda ağır hasar görecektir ve yıkılacak binaların oranı kıyıdaki Zeytinburnu'nda yüzde % 57 (8000), iç kesimdeki Bayrampaşa-Bahçelievler-Güngören ilçelerinde de yüzde % 51 (22540) Fatih ve Küçükçekmece ilçelerinde % 30 olarak tespit edilmiştir. 5 ilçeden (Bayrampaşa, Güngören, Bahçelievler, Fatih, Küçükçekmece) alınan verilerden ayıklama yapılarak korozyon durumu tespit edilen 0 – 60 yaş arası 83 871 adet betonarme bina durum tespiti için incelemelerimize esas kabul edilmiştir. İBB'den alınan verilerden seçilen 83 871 adet binanın hasar raporlarının matematiksel analizinde, Betonarme binaların faydalı ömrünün 50 yıl olduğu da kabul edilirse, korozyonuna karşı yeterli önlemlerin alınmaması sebebiyle, binalar ömrünün yarısında kullanım özelliğini yitirdiği ve insanlar için tehdit oluşturduğu tespit edilmiştir. Yapılan tespitler ve araştırmalar incelendiğinde görülmüştür ki, donatının korozyonu, yapılara zarar veren faktörler içinde en son sıralara atılmış, Deprem Master Planında ve Bina incelemelerinde üzerinden üstünkörü olarak geçilmiş, gerek korozyonun varlığının tespiti, seviyesinin ölçülmesi, vereceği zararın belirlenmesi ve önlenmesine yönelik alınacak tedbirler konusunda ciddi bir çalışma yapılmamıştır. Bu tebliğde, betonarme binaların bilhassa temel betonundaki donatı korozyonunun mekanizması ve ortaya çıkardığı hasarın mahiyeti açıklanmakta, kentsel dönüşüm sürecinde korozyon hasarının önlenmesine yönelik uygun tasarım geliştirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kentsel Dönüşüm, Donatı Korozyonu, Katodik Koruma

GİRİŞ

Beton; çimento, agrega, su ve gerektiğinde katkı maddelerinin uygun oranlarda karıştırılması ile başlangıçta plastik kıvamlı olup, zamanla çimentonun hidratasyonu sonucu katılaşmış sertleşen kompozit bir yapı malzemesidir. Betonun çekme ve eğilme gerilmeleri karşısında çatlayıp kırılmasını önleyebilmek için, çekme gerilmelerine maruz kalacak bölgelerine çelik çubuklar yerleştirilmektedir. Çelik ve beton arasında iyi bir adhezyon olduğu takdirde, bu iki malzeme tek bir malzeme gibi davranış göstermektedir. Çekme dayanımı yüksek olan çelik çubuklar, çekme dayanımı düşük olan betonu takviye etmektedir. Yapılarda yaygın olarak kullanılan ve çok önemli görevi olan çelik donatı, zamanla paslanma denilen korozyon olayı ile karşı karşıya kalabilmektedir.

Betonarme yapılarda kullanılan çelik donatılardaki korozyon gelişimi, yapılardan beklenen emniyet ve servis ömrü ile ilgili gereksinimleri büyük ölçüde etkilemektedir. Klorür etkileri, karbonatlaşma gibi çeşitli agresif şartlara maruz kalan betonarme elemanlar kısa sürede kullanım dışı kalabilmektedir. Betonarme yapılarda kullanılan çelik donatılar çeşitli süreçler sonunda korozyona maruz kalabilir. Betonarme yapılarda pas payı tabakasının yeterli olmaması sebebi ile çelik donatılarda, nem ve oksijen ile

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

gerçekleşen kimyasal reaksiyonlar sonucu atmosferik korozyon görülür. Beton bünyesinde elektron ve iyon akışını sağlayan beton boşluk suyunun oluşturduğu elektrolitik ortam ile birbirine bağlı anodik ve katodik reaksiyonlar ile gelişen korozyon ise elektrolitik korozyon olarak tanımlanır. Betonun alkali ortamında çelik donatılar üzerinde oluşan pasif tabakanın çözünmesine yol açan klorür iyonlarının katalizör görevi yaparak demirin hızla iyonlaşmasını sağladığı ve tehlikeli lokal hasarlara sebebiyet veren korozyon türü ise klorür korozyonu olarak adlandırılmaktadır. Betonarme sistemlerde çelik donatı korozyon sonucu kesit ve süneklik kaybına uğramaktadır. Demir yüzeyinde oluşan korozyon ürününün hacmi, içerdiği demirin 12-14 katı kadardır. Oluşan reaksiyon ürünleri nedeniyle betonda meydana gelen genleşme etkisi önceleri pas payı tabakasının çatlamasına, ilerleyen aşamalarda ise tamamen dökülmesine yol açar. Bu durumda hiçbir fiziksel ve kimyasal koruması kalmayan donatının çok daha hızlı şekilde kesit kaybetmesi, zamanla tamamen yok olması mümkündür. (1)

AMAÇ

Bu çalışmanın amacı, korozyona karşı daha dayanıklı betonarme yapılar elde edebilmek için, beton harç karışımına silis dumanı ve karışım inhibitörleri katılması, beton dış yüzeyine hidrofobik yapıcı emülsiyonlar, çeşitli karışım inhibitörleri sürülmesi ve çelik donatıların çeşitli kaplamalarla kaplanması, dış akım kaynaklı ve galvanik anotlu katodik koruma prosesleri uygulanması ile kullanılan katkı malzemelerinin ve uygulanan proseslerin betonarme numunelerde donatı korozyonunu engellemedeki veya geciktirmedeki etkinliklerini değerlendirmek, korozyonu engelleyici katkı malzemelerinin ve proseslerin betonarme yapıların maliyetine olan etkilerini ortaya koymaktır (Aydın, Ö., 2012).

KAPSAM

İSTANBUL'DA BİNA HASAR RAPORLARININ İNCELENMESİ

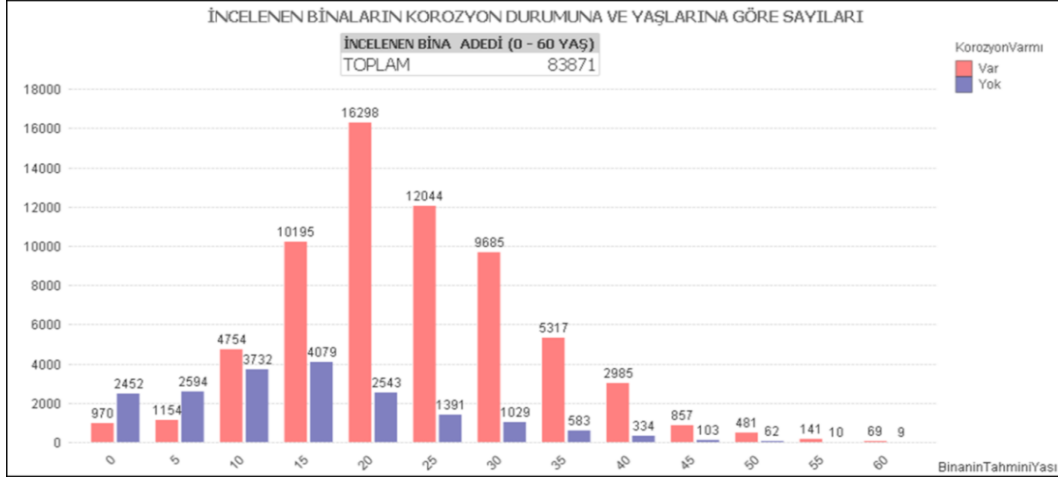
5 ilçeden (Bayrampaşa, Güngören, Bahçelievler, Fatih, Küçükçekmece) alınan verilerden ayıklama yapılarak korozyon durumu tespit edilen 0 – 60 yaş arası 83 871 adet betonarme bina durum tespiti için incelemelerimize esas kabul edilmiştir. Şekil 1. 'de görüldüğü gibi İBB'den alınan verilerden seçilen 83 871 adet binanın hasar raporlarının matematiksel analizinde, Betonarme binaların faydalı ömrünün 50-60 yıl olduğu da kabul edilirse, korozyonuna karşı yeterli önlemlerin alınmaması sebebiyle, binalar ömrünün yarısında kullanım özelliğini yitirdiği ve insanlar için tehdit oluşturduğu tespit edilmiştir.²

---

² http://mmg.org.tr/mmg_57_web.pdf

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Şekil 1. İBB'den alınan verilerden seçilen 83 871 adet binanın hasar raporunda korozyon hasarının dağılımı

PASLANAN DONATI BETONU ÇATLATIR

Betonun içine içine sızan rutubet ve korozif maddeler donatının paslanmasına yol açar. Paslanan demirin pasları da 12-14 misli hacimca genişleme sebebi ile betonu içerden sıkıştırarak betonu çatlatır. Yeni çatlaklar ise betonun içerisine rutubet ve zararlı maddelerin sızmasını daha da kolaylaştırır ve zincirleme etkiler neticesinde Şekil 2.'de görüldüğü gibi betondan betonu çatlatarak betondan parça kopması aşamasına kadar ilerler.

Şekil 2. Paslanan Donatı Betonu Çatlatır

BETON YAPILARDA DONATI KOROZYONUNUN MEKANİZMASI(2,3)

Normal şartlar altında çelik donatı ile beton ara yüzeyindeki pas filmi bazik ortam olan betonda pasiflik oluşturarak çeliği korur. Bu pasiflik beton içerisine giren klor iyonu ile veya betonun kirli gaz atmosferinden aldığı karbondioksit ile karbonik asit oluşturarak yani betonun pH'ın düşürmesi sonucunda zarar görerek depasivasyona uğrayabilir. Beton içindeki çelik, paslanarak korozyona uğradığında gözenek suyunda çözünür ve elektronları verir. Bu reaksiyona anot reaksiyonu veya metalden betona doğru çıkan korozyon akımı denir.

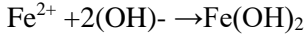
Anodik reaksiyon: $Fe \rightarrow Fe^{+2} + 2e^{-}$

Anodik reaksiyonda ortaya çıkan iki elektronun ($2e^{-}$) çelik yüzeyinde başka yerde "elektiriksel nötralizasyon"yi korumak için harcanması gerekir. Diğer bir deyişle; çelik üzerinde bir yerde yüksek miktarda elektiriksel yükün birikmesi mümkün değildir. Diğer bir kimyasal reaksiyon elektronları tüketmelidir. Bu olay, su ve oksijeni de kullanan bir reaksiyondur.

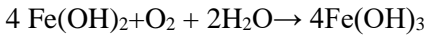
SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Katodik reaksiyon: $2e^- + H_2O + 1/2O_2 \rightarrow 2(OH)^-$

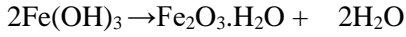
Korozyonda, katotta reaksiyonun oluşması için su ve oksijen gereklidir. Anodik ve katodik reaksiyonlar pas oluşumunda sadece ilk adımlardır. "Pas"ın oluşması için birkaç aşamanın daha meydana gelmesi gerekmektedir. Bu olay, ferro hidroksitin ferrik hidroksitin oluşması ve daha sonra hidrate ferrik oksit (pas) oluşumunu içeren bir tepkime dizisidir. Şekil 3' de beton yapıda donatı korozyonunun mekanizması görülmektedir. Reaksiyonlar aşağıda gösterildiği gibi ilerler ve sonuç olarak $Fe_2O_3 \cdot H_2O$ (pas) oluşur.

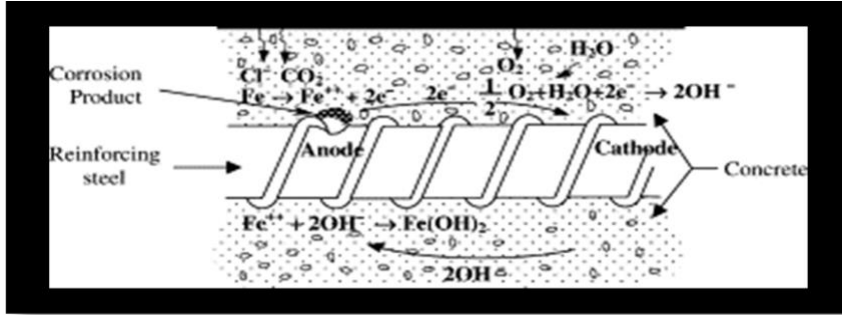
Demirli hidroksit (kararsız)

Ferrik hidroksit

Hidratlaşmış ferrik oksit (pas)

Şekil 3. Beton Yapıda Donatı Korozyonunun Mekanizması

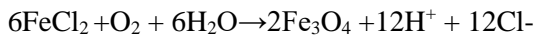
(2-3) (Prof. Dr. Zeki ÇİZMECİOĞLU, 1998, 2013)

BETON YAPILARDA KLORUN DONATI KOROZYONUNA ETKİSİ

Klor iyonu demir ile reaksiyona girerek demir klorür meydana getirir.

Demir klorür ortamdaki su ile reaksiyona girerek kararsız yeşil demir hidroksit meydana getirir. Bu hidroksit derhal kararlı sarı pas'a yani $Fe(OH)_3$ 'e oksitlenir. Demir klorür ortamdaki su ve oksijenle reaksiyona girerek Fe_3O_4 pas'ını meydana getirir.

Klor iyonlarının tekrar açığa çıkması anodik reaksiyonun süreklilik kazanacağını da göstermektedir. Öncelikle klor iyonu pasivasyonu sağlayan $Fe(OH)_3$ tabakasını tahrip ederek anodik korozyonun tekrar başlamasına yol açar. Klorun bu etkisi pasivasyon bölgesinin daralmasına yol açar. Şekil 4'de beton yapılarda donatı korozyonuna klorun etkisi özetlenmektedir.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Şekil 4. Beton Yapılarda Klorun Donatı Korozyonuna Etkisi

YÖNTEM (BETON YAPILARDA DONATI KOROZYONUN ÖNLENMESİNE YÖNELİK TEDBİRLER PAKETİNİN UYGULANMASI)

Betonarme numunelerle yapılan deneysel çalışmalarda,

- 1) betona inhibitör katılması,
- 2) donatının kaplanması,
- 3) betonun kaplanması
- 4) katodik koruma gibi önlemlerin beton yapıdaki donatının korozyonuna etkisi incelenerek beton yapıların korozyona karşı korunmasına yönelik parametreler araştırılmıştır.

BULGULAR

YENİ BİNALAR İÇİN ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Kentsel Dönüşüm sürecinde, yeni binalarda korozyonu önleme amacı ile beton katkı inhibitörleri, beton kaplamaları, çelik donatı kaplamaları ve dış akım kaynaklı katodik koruma prosesi birlikte bir önlem paketi şeklinde uygulanabilir.

Yapılan deneysel çalışmaya göre teknik ve ekonomik yönden optimum özelliklere sahip olan Tecno Silica silis dumanı beton katkı malzemesi, sıcak daldırma çinko çelik donatı kaplaması ve Sika Gard 703 W beton kaplaması önlem malzemeleri olarak ve dış akım kaynaklı katodik koruma ise önlem prosesi olarak Kentsel Dönüşüm esnasında yeni yapılacak binalarda birlikte bir paket şeklinde uygulanmalıdır.

Yukarıda belirtilen korozyondan koruyucu önlem malzeme ve proseslerinin yeni yapıda bir paket halinde uygulanması durumunda, betonarme yapının arsa değeri dahil toplam üretim maliyeti sadece %1 oranında artmaktadır.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Büyük şehirlerde yapıların pek çoğunun imal durumlarına göre deprem güvenliğinden uzak olduğu ve buralarda pek çok insanımızın yaşadığı bilinmektedir. Kentsel Dönüşüm sürecinde yeni yapılacak binaların ömürlerini tamamlamadan kullanım dışı kalmaları neticesinde oluşabilecek ekonomik ve manevi kayıpların engellenmesi korozyon önlem paketinin uygulanması ile mümkün olabilecektir. Bu çalışmanın sonuçlarına göre betonarme yeni ve eski binalarda alınabilecek tedbirler Şekil 5’de gösterilmiştir.(4)

Şekil 5. Beton Yapılarda Korozyon Hasarı için Önlemler

(4). (AYDIN, Ö., ÇİZMECİOĞLU, Z., 2013)

ESKİ BİNALAR İÇİN ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Kentsel Dönüşüm sürecinde, eski binalarda korozyonu önleme veya durdurma amacı ile beton kaplamaları ve galvanik anotlu katodik koruma prosesi birlikte bir önlem paketi şeklinde uygulanabilir.

Yapılan deneysel çalışmaya göre teknik ve ekonomik yönden optimum özelliklere sahip olan Sika Gard 703 W beton kaplaması önlem malzemesi olarak ve galvanik anotlu katodik koruma ise önlem prosesi olarak Kentsel Dönüşüm esnasında eski binalarda birlikte bir paket şeklinde uygulanmalıdır.

Yukarıda belirtilen korozyondan koruyucu önlem malzeme ve prosesinin eski yapıda bir paket halinde uygulanması durumunda , betonarme yapının arsa değeri dahil toplam üretim maliyeti sadece % 0,6 oranında artmaktadır. ³

SONUÇ

Temel betonundaki korozyon hasarı ülkemiz için çok ciddi bir ekonomik kayıp ve kaynak israfıdır. Ayrıca hiçbir maddi ölçüyle değerlendirilemeyecek kadar değerli olan insan hayatını da tehlikeye soktuğundan bu çalışmanın önemi daha da iyi ortaya çıkmaktadır.

Halbuki bu projenin sonuçlarıyla alınabilecek önlemlerin bina maliyetlerine oranının % 1 - % 2'yi geçmeyeceği göz önüne alınırsa bu projenin İstanbul'a ve genellikle ülkemize sağlayacağı ekonomik katkı

³ AYDIN, Ö., ÇİZMECİOĞLU, Z., 2014

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

oldukça önem taşımaktadır. Yeni binalarda bu maliyet daha da azalacağından projenin ekonomik katkısı artacak ve İnşaat Sanayiindeki Müteahhitler açısından da yaygın etkiye sahip olacaktır. Bu çalışmanın sonucunda belirlenen yöntemler ile Ülkemizde korozyona dayanıklı yeni bir betonarme ürün üretme teknolojisi geliştirilecek ve İstanbullulara binalarındaki korozyon hasarlarının nasıl önlenebileceği konusunda rehberlik yapabilecektir.

Sonuç olarak Devletimizin karar verdiği KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJESİ' nin uygulanması sırasında temel betonda alınabilecek önlemler ile donatı korozyonunu önlemeye yönelik bu araştırma ile İstanbul'daki beton yapılarıdaki temel betonundaki korozyon hasarları önlenebileceği gibi, deprem anındaki riskler de azaltılacaktır. Çalışmanın sonuçlarının standart, şartname ve yönetmeliklerde yer alması ile tasarımın yaygın uygulanma etkisi artacaktır.

KAYNAKÇA

Aydın, Ö., (2012). “Beton Yapılarda Donatı Korozyonunun Önlenmesine Yönelik Tedbirlerin Araştırılması” Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Metalurji ve Malzeme Mühendisliği Anabilim Dalı Üretim Programı, Doktora Tezi. (Danışman: Prof. Dr. Zeki ÇİZMECİ-OĞLU)

Çizmecioğlu, Z., (1998). “İsale Hatlarının Katodik Koruması”, İSKİ Genel Müdürlüğü Yayınları, İstanbul.

Çizmecioğlu, Z., (2013). “Kentsel Dönüşüm ve Korozyon” Mühendisler Vakfı, Konferans, İstanbul.

Aydın, Ö., Çizmecioğlu, Z., (2013). Beton Yapılarda İnhibitör Kullanımının Korozyon Önlemedeki Etkinliğinin Değerlendirilmesi, Y.T.Ü., SIGMA Dergisi Cilt 5, Özel Sayı 1, 2013

Aydın, Ö., Çizmecioğlu, Z., (2014). Effectiveness of Coatings on the Corrosion Resistance of the External Surface of Concrete Structures. Materials Testing: Vol. 56, No. 5, pp. 419-423.

İNTERNET KAYNAKLARI

http://mmg.org.tr/mmg_57_web.pdf .(E.T. 06.12.2020)

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

ÇEVRECİ YAPILARIN TASARIMINDA MALZEME SEÇİMİNİN ÖNEMİ

Zeki ÇİZMECİOĞLU

İstanbul Ticaret Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, İstanbul / Türkiye

Öz: Çevre, insanların ve diğer canlıların hayatları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde buldukları, bütün insanlığın ortak malı olan fiziki, biyolojik, sosyal, ekonomik ve kültürel ortamdır. Günümüzde yaşanan çevre sorunlarını azaltmak için yapıların tasarımında çevreci/doğal malzemelerin seçimine önem verilmelidir. Herhangi bir yapının tasarımında yapının değişik dış etkilere karşı süresiz dayanıklı olması, beklenen fonksiyonunu yerine getirmesi, estetik ve ekonomik olması göz önüne alınır. Bu şartların yerine getirilmesinde malzeme özellikleri önemli yer tutar. Malzemelerden beklenen başlıca malzeme özellikleri ise üretilebilme ve şekillendirilebilme kolaylığı, mukavemet, aşınma ve yüksek sıcaklığa dayanıklılık, elektrik ve ısı iletkenliği, yoğunluk v.b. özelliklerdir. Tasarımda yapıdan beklenen özelliklere uygun malzeme seçilmelidir. Çevreci yapı, doğal malzemelerin kullanıldığı, az enerji tüketen ve bu enerjiyi de doğal güneş ışığı ile elde eden, bakımı kolay ve ekonomik olan yapıdır. Bu yapı insanın doğasına uygun sağlıklı malzemelerle yapılmalı, bulunduğu ortamın özelliğine ve kullanıcının koşullarına göre düşünülmelidir. Çevreci yapılarda, temiz enerji/doğal enerji kullanımını ile enerji tüketiminin minimuma indirilmesi ve enerji kaynağı olarak yenilenebilir enerji kaynakları tercih edilerek yapı “enerji tüketicisi” durumundan “enerji toplayıcısı” durumuna dönüşmelidir. Sera etkisinden sorumlu CO₂ gazı üreten ısıtma ve enerji teknikleri değil, bu etkiyi en az yüzde 70 azaltan ve ekonomik olan güneş enerjisi tekniği kullanılmalıdır. Yapı, güçlendirilmiş ısıl izolasyonla donatılmalı ve konstrüksiyon teknikleri de enerji tasarrufu sağlayacak şekilde planlanmalıdır. Bu bildiride, çevreci konut yapılarının tasarımında çevreci/doğal yapı malzemelerinin seçiminin önemi ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çevreci Yapı, Malzeme Özellikleri, Doğal Malzemeler, Güneş Enerjisi

GİRİŞ

Tarih boyunca insanın konutunda kullandığı malzeme sürekli değişmiş, insanlık tarihindeki devirler hep insanın kullandığı malzeme ile tanımlanmış ve sınırlanmıştır. İnsanlık ilk çağlarda “Yontma Taş Devri”nde tabiatta bulunduğu doğal hammadde olan taşı kullanmıştır. Duvar ve döşemeleri örten sıva içerisine saman karıştırılıyordu. Saman ve suyla karıştırıldıktan sonra kalıplara dökülerek güneşte kurutulmasıyla elde edilen kerpiçle duvar örülüyor, çatı ise ağaç dalları ve hayvan postlarıyla kapatılıyordu. Kerpiç evler, nem düzeyini oldukça dengede tutuyor ve içeride olan ısıyı koruyordu ve basınca oldukça dayanıklıydı. Marmaray kazılarında bugünden 8 500 yıl öncesine Neolitik Çağ’a ait deniz içerisine kalmış belgeler insanın ilk evinin dairesel biçimde ağaç dalları ve kerpiçten olduğunu göstermiştir.

İnsanoğlu daha sonra metalleri tanımış ve kullanmaya başlamıştır. M.Ö. 8000 yıllarında “Bakır Devri” başlamıştır. İnsanlığın ilk kullandığı metal tabiatta serbest halde de bulunduğu altın ve bakırdır. Bakır yumuşak olduğundan kolaylıkla şekillendirilebilmiş ve korozyona dayanıklı olduğundan uzun süre kullanılabilmiştir. Bakıra sertlik kazandırmak için tunç ve bronz gibi bakır alaşımları geliştirilmiştir. M.Ö. 3000 yıllarında insanlık demiri kullanmış ve “Demir Devri” başlamıştır. Daha sonra diğer metaller, seramik, plastik ve kompozit gibi diğer malzemeler insan hayatına girmiştir.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

21.yüzyıla girerken plastik ve kompozit kullanımında büyük bir gelişme ile demir kullanımının azalacağı beklentisi gerçekleşmemiş olup, demir ve çelik yılda 2 milyar tona yaklaşan tüketimi ile insanlığın kullandığı malzemenin $\frac{3}{4}$ 'ünü oluşturmaktadır.

Eğer insanlığın yaşadığı devir çoğunlukla kullandığı malzeme ile adlandırılacaksa günümüzde de hala “Demir Devri” devam etmektedir. Yakında yeni bir malzemenin demirin yerini alması ümidi görülmektedir. Günümüzde bilginin önemi anlaşıldığından bu çağın adına “Bilgi Çağı” adı verilmektedir.

Günümüzde ülkelerin teknolojik gelişmişliği kullandığı malzeme miktarı ile ölçülmektedir. İnsanlığın son yüzyılda kullandığı malzeme miktarının insanlık tarihi boyunca kullandığı malzeme miktarından daha fazla olduğu görülmüştür. Yüksek malzeme kullanım oranı malzeme üretimi sırasında ve tüketimi sonrası istenmeyen çevre kirliliği oluşturmuştur.

Çevre, bizden öncekilerin bize bıraktığı, bizden sonrakilere de bizim temiz olarak bırakmak zorunda olduğumuz bütün insanlığın ortak malıdır. Çevre problemlerinin ciddi boyutlar kazanması, malzemelerin çevreye zarar vermeyecek şekilde üretilmesini ve kullanılmasını gerekli kılmıştır.

AMAÇ

Bu bildiride, yapı malzemelerinin üretimi, tüketimi ve kullanımı sırasında günümüzde yaşanan çevre sorunlarını azaltmak amacı ile konut yapılarının tasarımında özellikle çevreci/doğal malzemelerin seçimine önem verilmesi konusu ele alınmaktadır.

KAPSAM

MALZEME İÇYAPISI VE ÖZELLİKLERİ⁴

Bir mimar ve mühendisin mevcut binlerce malzeme özelliklerini bilmesi ve gelişmeleri izlemesi imkansız olduğundan bütün malzeme özelliklerini etkileyen ve oluşturan genel prensipleri anlaması gerekir.

Malzemelerin özellikleri, içyapılarının bir sonucudur. İnsanların davranışları ile ruh dünyaları arasında bir ilişki olduğu gibi malzemelerin davranışları ile içyapıları arasında da bir ilişki vardır. Malzeme Bilimi, malzemelerin içyapı-özellik ilişkilerini ortaya koyar ve malzemelerin içyapılarının değiştirilerek özelliklerinin nasıl geliştirilebileceğini açıklar.

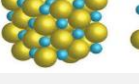
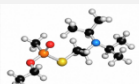
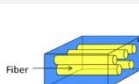
Malzemeler, metallere, plastikler ve seramikler olmak üzere üç temel gruba ayrılırlar. Her malzeme grubunun davranışı içyapısının ve atomlar arası bağlarının bir sonucudur. Günümüzde metal, seramik ve plastik malzemelerin ortak özelliklerini elde etmek amacı ile bunların birden fazlasının bir araya getirilmesi ile malzeme bilimcilerinin geliştirdikleri dördüncü bir kompleks malzeme grubu daha vardır ki bunlara kompozit malzeme adı verilmektedir. Tablo 1’de Malzeme türleri ve özellikleri görülmektedir.

---

⁴ Çizmecioğlu, 2020)

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Tablo 1. Malzeme Türleri ve Özellikleri

MALZEME TÜRÜ	METAL	SERAMİK	PLASTİK	KOMPOZİT	
Atomlar Arası Bağ	Metalik 	İyonik 	Kovalent 	Kompleks 	
İletkenlik	Yüksek	Düşük	Düşük	-	
Kimyasal Dayanıklılık	Düşük	Yüksek	Yüksek	Yüksek	
Mekanik Özellikler	E-modül	Yüksek	Çok Yüksek	Düşük	Yüksek
	Mukavemet	Yüksek	Çok Yüksek	Orta	Yüksek
	Tokluk	Yüksek	Düşük	İyi	Yüksek
	Sürtünme	-	Düşük	Çok Yüksek	-
Yoğunluk	Yüksek	Düşük	Düşük	Yüksek	
Isıl Dayanıklılık (E. N.)	Yüksek	Çok Yüksek	Düşük	Yüksek	

ÇEVRE ve SORUNLARI

Çevre, insanların ve diğer canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde buldukları, fiziki, biyolojik, sosyal, ekonomik, kültürel ve içinde yaşadığımız doğal ortamdır. Dağlar, ovalar, çayırlar, ormanlar, göller, denizler, ırmaklar, doğal çevreyi oluşturur. Çevre, bizden öncekilerin bize bıraktığı, bizden sonrakilere de bizim temiz olarak bırakmak zorunda olduğumuz bütün insanlığın ortak malıdır.

Çevre sorunları ilk olarak sanayi devrimi ile başlamıştır. Ancak, küresel ölçekteki çevre sorunlarının ortaya çıkmasına en büyük etki ise; 2. Dünya Savaşı'nı izleyen yıllardaki ekonomik kalkınma yarışı olmuştur.

Günümüzdeki başlıca çevre sorunları; küresel ısınma, su kirliliği, hava kirliliği, toprak kirlenmesi, radyoaktif kirlenme, çölleşme, görüntü kirliliği, gürültü kirliliğidir.

Artan nüfus ve hızla gelişen teknoloji, bu ileri teknolojiyi duyarsız kullanan insan, doğal miras olan biyolojik çeşitliliğin dengesini bozmaktadır. Hızlı ve çarpık kentleşme, yeşil alanların eksikliği, bilinçsiz ve duyarsız bir şekilde oluşturulan yapay çevre, doğal dengeye en büyük zararı vermektedir.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Yüksek nüfus artışı, yaşam kalitesinin yükselmesi, sanayileşmenin artışı ve sanayide kullanılan kimyasal maddeler, ormanların tahribi (ilave olarak ormanların kasten yakılması), yanlış arazi kullanımı, gerekli önlemler alınmadığı takdirde nükleer enerji ve termik santrallerle ilgili sorunlar aşırı derecede çevre tahribatına yol açmaktadır. Sanayileşme tarım alanlarının azalmasına sebep olmaktadır. Verimli toprak alanlarının dünya üzerinde dengesiz dağılımı, hızlı kentleşme sürecini ve kentlerin nüfus yoğunluğunu olağanüstü şekilde arttırmıştır. Son elli yıldır Türkiye çok büyük bir hızla kentleşmektedir. Köylerdeki nüfus şehirlere akın etmiş durumdadır. Ülkemizde kentleşme sadece mekan sorunu olmakla kalmayıp; çöp, su, yeşil alan ve ekolojik sorunlarını da beraberinde getirmiştir. Yoğunluğun fazla olduğu alanlar kentin nefes borularını tıkamaktadır.

ENERJİ KAVRAMI ve KAYNAKLARI

Enerji, bir cisim ya da sistemin iş yapabilme yeteneğidir. İnsanlık tarihi boyunca görülen eğilim, insanın değişik enerji kaynaklarını keşfederek, daha fazla enerjiyi denetimi altına alması yolundadır. İnsanların enerjiyi denetleyebilmesi ve isteği doğrultusunda kullanabilmesi, olumlu ve olumsuz sonuçlar meydana getirmektedir. Enerji, ekonomik kalkınmanın ve ülke gelişiminin kaynağıdır. Buna göre enerji, insanların refahı ve ülke ekonomisinin gelişmesinde belirleyici unsur olmaktadır. Bu nedenle gelişmiş ülkeler bile enerji tasarrufunda ve enerji üretiminde sürdürülebilirliğin yeni yollarını aramaktadır. Enerjinin doğaya zarar verecek şekilde kullanıldığı her an, ekolojik dengenin bozulmasına ve tüm canlıların yaşamının tehlikeye girmesine sebebiyet vermektedir. Bu da insanların enerjiyi kullanmada yapılan yanlış müdahalelerin doğa üzerinde ne kadar önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Enerji, dünya ekonomisinde stratejik bir önem kazanmıştır. Yapılarda enerji ekonomisi; dünyadaki ekonomik, sosyal ve ekolojik gelişmelere paralel olarak, bina teknolojisi ve tasarımında en önemli kriter haline gelmektedir. Enerji ekonomisinde bütününe bakıldığında ana amaç, binalarda ısıtma/soğutma amacıyla tüketilen yakıtın/enerjinin en aza indirilmesidir.

YENİLENEMEYEN ENERJİ KAYNAKLARI

Yenilenemeyen enerji kaynakları milyonlarca yıl öncesinden depolanan güneş enerjisi olan fosil yakıtlar; kömür, petrol, doğal gaz, turba, petrolü kayalar ve nükleer enerji olarak sıralanmaktadır. 19. yüzyıl sonlarında ve 20. yüzyıl başlarında Avrupa'nın temel enerji kaynağını oluşturan kömürün kullanımı, 20. yüzyılın ikinci yarısında nükleer sanayinin hızla kurularak büyümesi ilkesine dayanmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Orta Doğu'daki petrol kaynaklarının kullanılmaya başlanması kömürün yerine petrole yönelimi sağlamıştır. 1974 ve 1979 yıllarında yaşanan enerji krizlerinin ardından, Avrupa ve dünya ülkeleri petrolün yerini alabilecek yakıt ve yeni enerji kaynaklarına yönelmişlerdir.

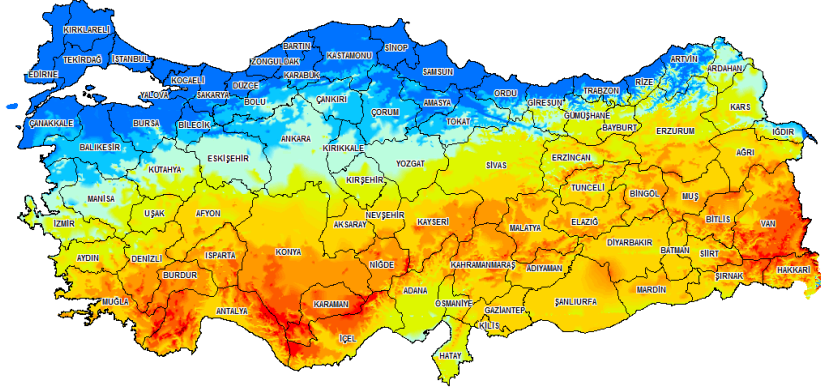
YENİLENEBİLİR ENERJİ KAYNAKLARI

Yenilenebilir enerji kaynakları, sürekliliği itibariyle sürdürülebilir olmasının yanı sıra dünyanın her ülkesinde var olabilen bir özelliği ile büyük önem taşımaktadır. Fosil yakıtları esas alan enerji kullanımı; ekonomik ve çevresel sorunlara neden olmaktadır. Kaynakların yoğun tüketimi ithalat giderlerini arttırmaktadır. Bu sebeplere bağlı olarak yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelim artmaktadır. Yenilenebilir enerji kaynaklarının çevresel etkileri, yenilenemeyen enerji kaynaklarına oranla çok azdır. Yenilenebilir

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

enerji kaynaklarına geçişin, ülkenin dışarıya olan bağımlılığını ve diğer üretim metotlarından kaynaklanan çevre kirliliğini azaltacağı önemle üzerinde durulması gereken bir konudur. Şekil 1.'de Türkiye'deki yenilenebilir güneş enerjisi potansiyeli görülmektedir.

Yıllık Ortalama Güneş Işınımı: 1 500 kWh/m²

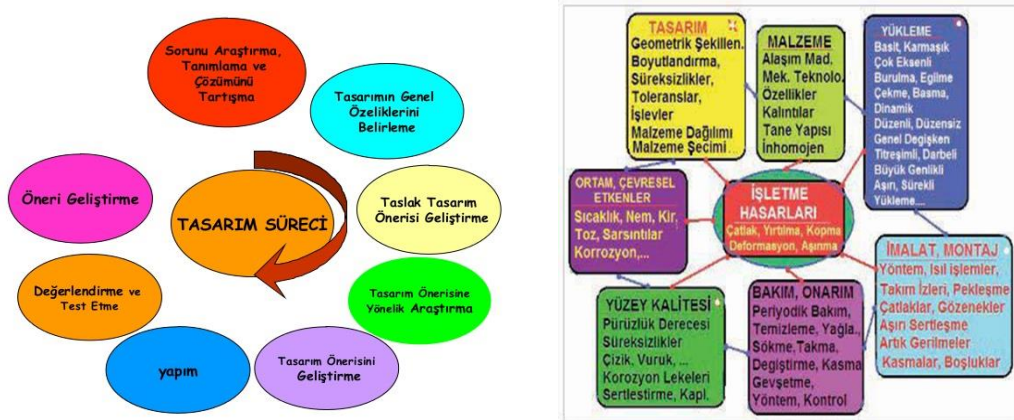
Şekil 1. Türkiye'deki Yenilenebilir Güneş Enerjisi Potansiyeli⁵

TÜRKİYE ENERJİ KAYNAKLARI

Kullandığı enerjinin %50'sini ithal eden bir ülke olan Türkiye'de de gelecekte yaşanabilecek ciddi enerji problemleri için alınacak önlemlerin bir an önce uygulanmaya başlanması gerekmektedir. Ülkemizin kalkınmasında, enerji potansiyeli açısından olabildiğince bağımsız kalabilmenin ve çeşitlendirmeye gidilmenin çözümü öz kaynaklarımızın geliştirilmesidir. Kendi doğal potansiyelini bilmeyen ve geliştiremeyen ülkeler, enerjide ve ekonomide dışarıya giderek daha da bağımlı hale gelmektedirler. Türkiye'de linyit, taşkömürü, ham petrol, doğalgaz, bitümlü şistler, asfaltit, uranyum ve toryum gibi fosil kaynak rezervleri ile hidrolik enerji, rüzgar enerjisi, güneş enerjisi, jeotermal enerji ve biyomasa enerji gibi yenilenebilir kaynak potansiyelleri bulunmaktadır.

TASARIM SÜRECİ ve MALZEME SEÇİMİ

Şekil 2'de tasarım süreci ve malzeme seçimi ilişkisi görülmektedir.

⁵ <https://www.enerjiatlası.com/i/gunes-haritasi/turkiye-gunes-enerjisi-potansiyeli-haritasi.png>

YÖNTEM

ÇEVRECİ YAPI MALZEMELERİ SEÇİMİ⁶

Gelişen teknolojinin etkisi ile malzeme özelliklerinde de değişiklikler olmuştur. Bazı malzemelerin üretilmesi esnasında kimyasal madde kullanılması insanlar ve çevre için zararlı etkiler oluşturmuştur. Bu sebeple, doğal kaynakların tüketilmesinde büyük bir paya sahip olan inşaat sektöründe, hem kaynakların korunması, hem de malzemelerin çevreci olması gerekmektedir.

Eskiden yapılarda % 30-40 oranında organik malzemeler (ahşap, saman, saz) ve % 60-70 oranında da inorganik malzemeler (kerpiç, kiremit, taş, kireç gibi) kullanılırdı. Günümüzde ise % 90-100 oranında yapay, doğaya ve canlılara yabancı olan yapı malzemeleri kullanılmakta, birçok yapay malzemeye de doğal süsü verilmektedir.

Çevre ve malzeme ilişkisi düşünüldüğünde, çevreci tasarım kriterleri ile birebir uyuşan malzemelerin başında ahşap malzeme gelmektedir. Ahşap kendisini yenileyebilen ve havayı temizleyebilen tek yapı malzemesidir.

İnşaat piyasasında yapı malzemeleri imalatı için gerekli enerji miktarı hala çok yüksek seviyelerdedir. Bir yapı malzemesinin yalnızca sağlıklı olması yeterli olmamakta; o malzemenin üretilirken çevreye etkisi, ne kadar enerjiyle üretildiği, ne kadar fosil yakıt tüketerek ne kadar uzaklıktan taşındığı da aynı derecede önemlidir. Malzemelerin üretim aşamasından, kullanım ömrünü tamamladıktan sonra yok edilmesine dek harcanacak enerjinin hesaplanması gerekmektedir.

Çevreci yapı, insanın doğasına uygun sağlıklı malzemelerle yapılmalı, ortamın özelliğine ve kullanıcının koşullarına göre düşünülmelidir.

Kullanılan malzemeler, toksik maddeler içeren endüstriyel konstrüksiyon malzemeleriyle değil, insanın doğasına uygun sağlıklı malzemelerle yapılmalıdır. Sentetik katkısı olmayan veya minimumda olan doğal malzemeler; doğal taş, ahşap ve ahşap lifi, kil, saman, hasır, keten, kenevir, saz; tamamen yeniden dönüştürülebilir/kullanılabilir malzemeler olmalıdır.

Saman balyalarından üretilen konstrüksiyon panoları veya termik izolasyon panoları gibi malzemeler, enerji tüketimini ekonomik düzeyde tutarken, yan ürün ve toksik ürün kullanılmadığından tamamen sağlıklıdır.

Duvar havalandırmasının ve izolasyonunun toprak, saman, mantar karışımı gibi doğal bir malzemeyle yapılması, duvar nemlenmelerinin önüne geçer. Selülozla hafifletilmiş silikat panolar da bina içi izolasyonlarda kullanılabilir. Yumuşak ahşap lifleriyle yapılmış panolar, üç kat yerleştirildiklerinde termik izolasyonda başarılı olmaktadır, balmumu ise ahşap yüzeylerin korunması için ekolojik bir çözüm oluşturur. Üretimi oldukça kolay olan keten tohumundan elde edilen keten yağı ise doğal boyaların ana bileşenidir.

---

⁶ Berber, F.,2012

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Doğal boyaların üretiminde, bitkisel yağlar, reçineler, kireçle birleştirilen balmumları ve doğal pigmentler kullanılır. Bu karışıma bazen turunçgil kabukları da eklenebilir. Aynı şekilde kenevir, kaliteli lif yapısıyla doğal malzeme üretiminde kullanılabilir.

GÜNEŞ IŞIĞINDAN YARARLANMA

Dünyada tüketilen enerjinin yaklaşık yarısının binalarda olduğu düşünülürse, enerji tüketiminin minimuma indirgenmesini sağlayan her önlem, yaşam koşullarının iyileştirilmesi açısından çok büyük önem taşımaktadır. Enerjinin hem üretim hem de kullanım süresince yüksek oranda harcandığı yapı sektörü, enerji etkinlik ve enerji tasarrufuyla ilgili yapılacak çalışmaların başlangıç noktası olmalıdır.

Çevreci yapılarda temiz enerji/doğal enerji kullanımı da çok önemlidir. Çevreci yapılarda, sera etkisinden sorumlu CO₂ gazı üreten ısıtma ve enerji teknikleri değil, bu etkiyi en az yüzde 70 azaltan ve aynı zamanda ekonomik olan güneş enerjisi tekniği kullanılmalıdır. Bunun yanında yapı, güçlendirilmiş ısı izolasyonla donatılmalı ve konstrüksiyon teknikleri de enerji tasarrufu sağlayacak şekilde planlanmalıdır. Çevreci yapılar güneş enerjisinin en fazla değerlendirilmesi sayesinde “enerji tüketicisi” durumundan “enerji toplayıcısı” durumuna dönüşmelidir. Çevreci yapı, doğal malzemelerin kullanıldığı, az enerji tüketen ve bu enerjiyi de doğal güneş ışığı ile elde eden, bakımı kolay ve ekonomik olan yapıdır. Malzeme seçiminin yanı sıra planlamada ele alınması gereken önemli noktalardan biri de “havalandırma” ve “Gün Işığı”dır. Hijyen bir ortamın ışığı, havayı ve güneşi içeri alması gerekir. Pasif güneş ışığından yararlanabilmek için çatılar doğu-batı yönünde konumlandırılmalı, daha az termik enerji tüketimi ve daha fazla “gün ışığı” alması için yapının en geniş cephesi güneye yönlendirilmelidir. Güneye 20° ye kadar bir açı uygun olabilir. Güney cephesindeki cam alan ise, cephe alanının minimum yüzde 40’ını, maksimum yüzde 60’ını oluşturmalıdır.

BULGULAR⁷

- Çevreci yapı tasarımı için uygun doğal malzeme seçilmeli,
- Doğal kaynakların en az zarar görmesine önem vermeli,
- Mevcut topografyaya (toprak, su, hava, yeşil alan) uygun bir yaklaşım ile binaların konumlandırılması,
- İklim şartlarına, topografik özelliklere ve doğa ile uyumlu tasarım olmalı,
- Geri dönüşümlü malzeme kullanımı,
- Fonksiyonel mekan gruplarının yataydaki tasarımda sirkülasyon elemanlarını ve sulu hacimleri mümkün olduğu kadar kuzey yönünde tasarlanması,
- Bina içinde yatay dağılımda olduğu gibi düşey dağılımda da ekolojik ilkeleri göz önüne almalı,
- Tasarımın esneklik ve değişkenlik kriterlerine imkan sağlanması ve mekanların çok fonksiyonel olması,

---

⁷ Çizmecioğlu, Z., 2020

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

- Güneş enerjisini kullanmaya yönelik tasarım tercih edilmelidir.

SONUÇ

- Çevreci mimaride tasarımın hedefindeki konut, doğal ortamda dört mevsimde oturulabilecek “Bahçeli Nizam Villa Tipi” evler olmalı,
- Çevreci yapı tasarımında doğal yapı malzemeleri kullanılmalı,
- Konutlarda, yerli ve yenilenebilir kaynaklardan doğal enerji üretilmeli, katı ve sıvı atıklar değerlendirilmeli,
- Kentte bisiklet/yaya/toplu taşımacılık entegrasyonunun ağırlık kazandırılması ve motorlu taşıt/otopark sorununun azaltılması,
- İklima, topoğrafyaya ve çevreye uygun ağaçlandırma, biyolojik kent alanları, ekolojik park ve semt bahçelerinin yani kısaca “Millet Bahçeleri” nin planlanması,
- Tüketim alışkanlıkları konusunda doğayla uyumlu alış-veriş merkezlerinin ve ikinci el pazarları oluşturulması,
- Kâğıt, cam, metal, plastik gibi hurda maddelerin meyve ve sebze kabukları gibi organik çöplerden kaynakta ayırma uygulaması ile “Yeniden Dönüşüm” projelerinin geliştirilmesi,
- Çamaşırhane, atölyeler, okul, hastane, kurum binaları, ortak semt alanları v.b. oluşturulması planlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Çizmecioğlu, Z., “Yerli Otomobil Tasarımında Malzeme Seçiminin Önemi”, 3. Uluslararası Mimarlık ve Tasarım Kongresi, 18-19 Nisan, 2020, İstanbul.
- Berber, F., “Ekolojik Malzemenin Tasarımdaki Yeri ve Ekolojik Malzemeyle Mimari Konut Tasarımı” Haliç Üniversitesi, Fen Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.
- Çizmecioğlu, Z., “Mimaride Ekolojik Yapı Malzemeleri”, Yüksek Lisans Dersi Notları, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Gayrimenkul Geliştirme ve Yönetimi Yüksek Lisans Programı, 2020-2021 Güz Yarıyılı.

İNTERNET KAYNAKLARI

<https://www.enerjiatlasi.com/i/gunes-haritasi/turkiye-gunes-enerjisi-potansiyeli-haritasi.png>

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

ORMAN YANGINI SONUCUNDA PEYZAJ DESENİNDE MEYDANA GELEN PARÇALANMANIN PEYZAJ METRİKLERİ İLE İNCELENMESİ

Derya GÜLÇİN

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Aydın / Türkiye

Öz: Orman alanlarının yoğun olduğu bir peyzajın yapısal düzeni, habitat kalitesini doğrudan etkileyebilir. Bu nedenle, orman örtüsündeki değişikliklerin izlenmesi ve değerlendirilmesi, yerel ekosistem kadar biyolojik çeşitliliğin sürdürülebilmesi için de önemlidir. Orman yangınının meydana getirdiği orman parçalanması, tüm peyzajdaki ormanın şeklini ve boyutunu hızla değiştirir. Bu çalışmada, Muğla ili Dalaman ilçesinde ortaya çıkan ve Göcek ilçesine kadar ulaşan 10.07.2019 tarihli orman yangınının peyzaj üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla Landsat 8 uydu görüntüleri kullanılmıştır. Uzaktan algılama teknikleri ile Normalize Edilmiş Fark Bitki İndeksi (NDVI) ve Normalize Yanma Oranı (NBR) hesaplanmış, yanan orman alanı miktarı belirlenmiştir. Bu çalışmanın amacı, yangın sonucunda oluşan orman kaybının peyzajdaki parçalanma derecesini peyzaj metrikleri ile incelemektir. Metriklerin hesaplanmasında görüntü analizi teknikleri kullanılmıştır. Bu kapsamda, parçalanmadaki artış normalleştirilmiş hipsometrik eğri ve çeşitli peyzaj metrikleri ile incelenmiştir. Sonuç olarak, yüksek şiddette yangına maruz kalan orman miktarı 2,26 km²; orta-yüksek şiddette yangına maruz kalan orman miktarı 3,69 km²; orta-düşük şiddette yangına maruz kalan orman miktarı 4,21 km² ve düşük şiddette yangına maruz kalan orman miktarının 4,38 km² olduğu belirlenmiştir. Sayısal meşcere haritasına göre, yangına en fazla maruz kalan türün karaçam (*Pinus nigra* Arnold) olduğu gözlemlenmiştir. Normalleştirilmiş hipsometrik eğrilerdeki orman parçalanma değerleri karşılaştırıldığında, parçalanmanın yangın nedeniyle %40,9'dan %53,94'e çıktığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, peyzaj metriklerinin karşılaştırmalı incelenen değerleri, orman yangını sonucunda peyzajdaki parçalanmanın marjinal olarak arttığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Uzaktan Algılama, Doğal Peyzaj, Peyzaj Deseni, Orman Parçalanması, Görüntü Analizi

GİRİŞ ve KURAMSAL ÇERÇEVE

Bir habitatın kalitesi çoğunlukla, peyzajın işlevsel özelliklerine ve yapısal desenine bağlıdır (Gao ve ark., 2017; Zhu ve ark., 2020). Habitatın herhangi bir bölümünün parçalanması veya tamamen kaybının arkasındaki temel neden, çoğunlukla insan müdahalesi ile arazi kullanımında meydana gelen değişikliklerdir (Zhang ve ark., 2020). Bu değişiklikler, küresel ölçekte büyük bir sorun haline gelen biyolojik çeşitlilik kaybını hızlandırmaktadır (Cardinale ve ark., 2013; Waldron ve ark., 2017). Dolayısıyla, ekolojik niş oluşturabilen türlerin çoğu zarar görmekte, bu durum ekosistemdeki işlevselliği olumsuz etkilemektedir (Delgado ve Marín, 2020; Rapport ve ark., 1998).

Çeşitli ülkelerde kalkınma faaliyetleri kapsamında yerleşim alanlarının genişletilmesi, yeni yol yapım çalışmalarının artması, yeni sanayi kuruluşlarının oluşturulması ile birlikte ormana yakın alanlarda parçalanma sonucunda oluşan habitat kayıplarına rastlanmaktadır (Arima ve ark., 2016; Devi ve ark.,

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

2020). Ayrıca, bitkilendirme çalışmaları her ne kadar habitat kalitesini yükseltmek için önemli bir odak noktası olsa da, irrasyonel bitkilendirmenin de parçalanma yaratacağı belirtilmiştir (Dutta ve ark., 2020).

Habitat yapısı, yaban hayatının hareketi ve niş oluşumu vb. dâhil olmak üzere bir dizi ekolojik süreci etkilediği için, habitat parçalanmasının desenini anlamak çok önemlidir (Haines-Young & Chopping, 1996; McGarigal, 2014). Yama şekli de etkili bir faktördür çünkü tüm yamanın iç veya çekirdek bölgesindeki türler, habitat faktörlerine daha duyarlı hale gelir (Reed ve ark., 1996). Şekil faktörünün yanı sıra, ilgili yamaların boyutu, parçalanma konusunda önemli bir role sahiptir, çünkü yama şeklinin karmaşıklığının artması, kenar ile iç kısım arasındaki oranı artırmaya eğilimlidir (Dutta ve ark., 2020; Ranta ve ark., 1998). Bu nedenle, önceki çalışmaların vurguladığı gibi; parçalanma, bir yamanın farklı küçük parçalara ayrılması sebebiyle izolasyon sonucunda habitatı olumsuz etkileyerek biyolojik çeşitliliği tehdit edebilecek mekânsal bir süreçtir (Munguía-Rosas ve Montiel, 2014). Bu sürecin izlenmesinde coğrafi bilgi sistemleri ve uzaktan algılama, orman parçalanması kaynaklı ekolojik sorunların peyzaj dinamikleri çerçevesinde etkili bir şekilde incelenmesini sağlayan önemli araçlardır (Amarnath ve ark., 2017; Wickham ve Riitters, 2019).

KAPSAM

Orman alanlarının yoğun olduğu bir peyzajın yapısal düzeni, habitat kalitesini doğrudan etkileyebilir. Bu nedenle, orman örtüsündeki değişikliklerin izlenmesi ve değerlendirilmesi, yerel ekosistem kadar biyolojik çeşitliliğin sürdürülebilmesi için de önemlidir. Orman yangınının meydana getirdiği orman parçalanması, tüm peyzajdaki ormanın şeklini ve boyutunu hızla değiştirebilir.

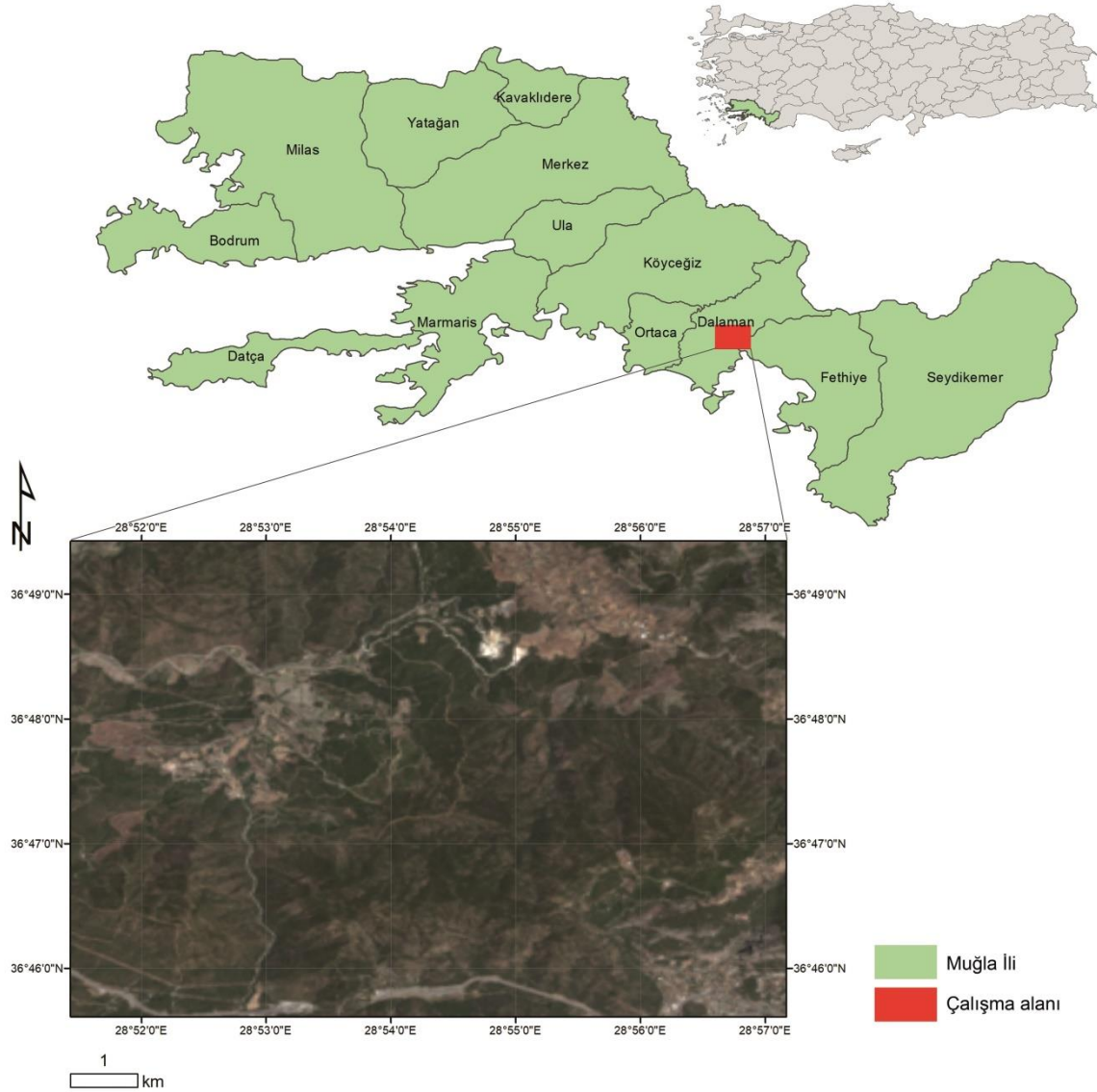
Yanmış orman alanlarının belirlenmesi ve haritalanmasında genellikle uydu görüntüleri kullanılmakta, görüntüleri oluşturan bantların spektral özelliklerindeki değişiklikler, yangından önce ve yangından sonraki görüntünün analiz edilmesine dayanmaktadır. Bu kapsamda, Normalize Edilmiş Fark Bitki İndeksi (NDVI) ve Normalize Yanma Oranı (NBR), orman yangınlarının neden olduğu parçalanmayı tahmin etmek ve yorumlamak için kullanılan en yaygın spektral indeksler arasında yer almaktadır.

AMAÇ

Orman yangınları, Türkiye'de özellikle Akdeniz havzasında insan kaynaklı faaliyetler veya doğal faktörler nedeniyle meydana gelen çevresel sorunlardan birisidir. T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü verilerine göre, orman yangını kaynaklı orman alanı kaybı miktarının en fazla yaşandığı (939,26 hektar) ikinci il Muğla'dır (TOOGM, 2020). Bu çalışmada, Muğla ili Dalaman ilçesinde ortaya çıkan ve Göcek ilçesine kadar ulaşan 10.07.2019 tarihli orman yangınının peyzaj üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla Landsat 8 uydu görüntüleri kullanılmıştır. Uzaktan algılama teknikleri ile Normalize Edilmiş Fark Bitki İndeksi (NDVI) ve Normalize Yanma Oranı (NBR) hesaplanmış, yanan orman alanı miktarı belirlenmiştir. Bu çalışmanın amacı, yangın sonucunda oluşan orman kaybının peyzajdaki parçalanma derecesini peyzaj metrikleri ile incelemektir. Metriklerin hesaplanmasında görüntü analizi teknikleri kullanılmıştır. Bu kapsamda, parçalanmadaki artış normalleştirilmiş hipsometrik eğri ve çeşitli peyzaj metrikleri ile incelenmiştir.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Muğla, Ege ve Akdeniz'in kesişim noktasında yer almaktadır ve Türkiye'nin en kalabalık yirmi dördüncü ilidir. İlde; Bodrum, Dalaman, Datça, Fethiye, Kavaklıdere, Köyceğiz, Marmaris, Milas, Menteşe, Ortaca, Seydikemer, Ula ve Yatağan olmak üzere toplam on üç ilçe bulunmaktadır (Şekil 1). Bu çalışma, 10.07.2019 tarihinde Dalaman'da başlayan ve Göcek'e kadar ilerleyen orman yangınının gerçekleştiği peyzaj ve yakın çevresinde yürütülmüştür. Çalışma alanının yüzölçümü 59,8 km²'dir.

Şekil 1. Çalışma alanının coğrafi konumu

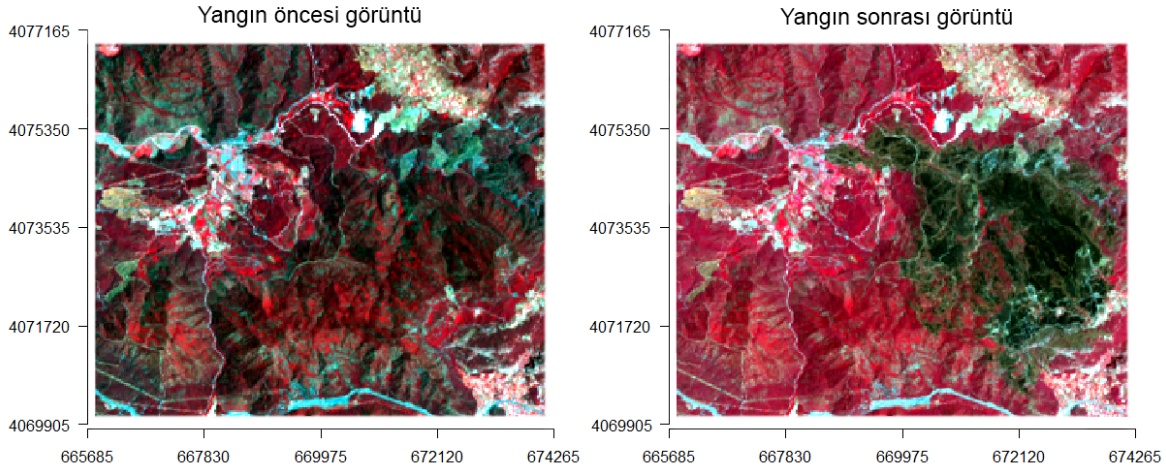
Dalaman ilçesindeki baskın ağaç türleri; karaçam (*Pinus nigra* Arnold), kızılçam (*Pinus brutia* Ten.) ve Toros sediri (*Cedrus libani* A. Richard)'dir. Bölgedeki yangına duyarlı ağaç türlerinin orman yangını riskini arttırdığı belirtilmiştir (Göлтаş ve ark., 2017). Dalaman Devlet Orman İşletmesi, yangına duyarlı bitki örtüsü ve sıcak-kuru iklim nedeniyle birinci derece yangına duyarlı bölgeler arasında yer almaktadır. Orman yangınlarının tehlikesini azaltmak için, işletme tarafından yönetilen üç yangın

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

gözetleme kulesi yangınların erken tespiti için kullanılmaktadır. Ayrıca Dalaman Devlet Orman İşletmesi altı yangın gözetleme kulesi ile çevrilidir.

Şekil 2’de soldaki Landsat 8 uydu görüntüsü orman yangını gerçekleşmeden önce 8.07.2019 tarihinde çekilmiştir. Sağdaki uydu görüntüsü ise orman yangını gerçekleştikten sonra 27.07.2019 tarihinde çekilmiştir. Orman yangınının yerleşim merkezine yakın olduğu dikkat çekmektedir. Uydu görüntüleri spektral indislerin hesaplanması amacıyla kullanılmıştır.

Şekil 2. Çalışma alanında kullanılan Landsat 8 uydu görüntüleri

YÖNTEM

Çalışmanın yöntemi; spektral indislerin hesaplanması, peyzajdaki değişimin sayısal meşcere haritaları üzerinden yorumlanması ve parçalanmanın derecesinin ölçülmesi olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Spektral indisler (NDVI ve NBR) R 4.0.3 istatistik yazılımında *devtools*, *RStoolbox*, *rgdal*, *raster*, *rgeos*, *RColorBrewer*, *dplyr*, *sf*, *magrittr* ve *RCurl* paketleri kullanılarak hesaplanmıştır. Parçalanmanın derecesi ise GuidosToolbox (Graphical User Interface for the Description of image Objects and their Shapes) yazılımı yardımıyla belirlenmiştir.

Landsat uydu görüntüleri Amerika Birleşik Devletleri Jeolojik Araştırmalar (USGS) web sitesinden alınmıştır. Landsat 8 uydu sisteminde Operasyonel Kara Görüntüleyici (OLI) ve Termal Kızılötesi Sensör (TIRS) olmak üzere iki farklı sensör bulunmaktadır. Bu sensörler yardımıyla on bir farklı dalga boyu görüntüsü elde edilmektedir. Uydu sisteminde ayrıca, kalibre edilmiş ölçeklenmiş Dijital Numaralar (DN) yer almaktadır. Bu numaralar, 16 bitlik işaretli tamsayı biçiminde teslim edilirler ve ürün meta veri dosyasından (MTL dosyası) sağlanan radyometrik yeniden ölçekleme katsayıları kullanılarak Atmosferin Üstü (TOA) yansımalarına göre yeniden ölçeklendirilebilirler.

Yöntemin ilk aşamasında, uydu görüntülerinin radyometrik kalibrasyonu için TOA ve DOS (Chavez bozunma modeli) ile yüzeyde yansıtma düzeltmesi yapılmıştır. Çoğu zaman TOA düzeltmeleri, negatif yansıma değerleri ile sonuçlanır. Landsat atmosferik düzeltme ve yüzey yansıtma geri kazanım algoritmaları, doğal olarak düşük su çıkış parlaklığı seviyesi ve bunun sonucunda çok düşük sinyal / görüntü oranı nedeniyle su kütleleri için ideal değildir.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Radyometrik kalibrasyondan sonra, bantların birleştirilme işlemi yapılmıştır. Bantlar arasında Bant 4, Bant 5 ve Bant 7 birleştirilmiş ve oluşturulan raster harita, çalışma alanı sınırına göre kesilmiştir. Daha sonra, NDVI aşağıdaki formüle göre hesaplanmıştır:

$$NDVI = \frac{NIR-RED}{NIR+RED} (1)$$

NDVI, kırmızı (RED) ve yakın kızılötesi bantı (NIR) kullanır, çünkü bu dalga boylarında yansıtılan enerji, zemin yüzeyindeki bitki örtüsünün miktarı ile önemli düzeyde ilişkilidir. NDVI değerleri standartlaştırılmıştır ve -1 ile +1 arasında değişim göstermektedir. 0,3'ten daha büyük NDVI değerlerine sahip pikseller, büyük olasılıkla bitki örtüsünü ifade etmektedir. Bitki örtüsü olmayan pikseller (<0,3) maskelenebilir (Bhandari ve ark., 2012; Gandhi ve ark., 2015). R'da *calc* işlevi, raster verilerde (diğer uygulamaların yanı sıra) aritmetik hesaplamalar yapmak için kullanılır. Bu durumda, 0,3'ten küçük tüm değerleri seçmek ve bunları veri yok (NA) olarak eşitlemek için bir fonksiyon oluşturulur. Böylece ortaya çıkan görüntünün değeri 0,3'ten büyük olacaktır. Bu işlem, "eşikleme (*thresholding*)" olarak bilinmektedir.

Normalize yanma oranı (NBR), yanmış alanları tanımlamak için kullanılır. Bu indeks, bitkilerin yüksek absorpsiyona sahip olduğu yakın kızılötesi (NIR) bandı ve yaralı odunsu bitki örtüsünün daha yüksek yansımaya sahip olduğu kısa dalga kızılötesi (SWIR) bandını kullanır. NBR, aşağıdaki gibi hesaplanmaktadır:

$$NBR = \frac{NIR-SWIR}{NIR+SWIR} (2)$$

NBR indeksi orijinal olarak Landsat TM ve ETM + bantları 4 ve 7 ile kullanılmak üzere geliştirilmiştir, ancak 760 - 900 nm arasında bir NIR bandı ve 2080 - 2350 nm arasında bir SWIR bandı olan herhangi bir multispektral sensörle çalıştırılırlar (Cocke ve ark., 2005). Bu nedenle Landsat 8 için kullanılan bant SWIR2'dir.

Normalleştirilmiş Yanma Oranı (dNBR), yangın öncesi ve sonrası koşullar arasındaki fark hesaplandıktan sonra kullanıldığında yangın kapsamını ve şiddetini anlamak için daha anlamlıdır. Bu fark en iyi, yangından hemen önce ve sonra yangından hemen sonra toplanan veriler kullanılarak ölçülür (Miller ve Thode, 2007):

$$dNBR = \text{yangın öncesi } NBR - \text{yangın sonrası } NBR (3)$$

Yanma şiddeti haritası aşağıdaki çizelgeye göre sınıflandırılmıştır (Çizelge 1). Yanık şiddetini niceliksel olarak gösteren bu değerlerin, gerçekte farklı sonuçları ve yorumları olabileceğinin altını çizmek önemlidir.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Çizelge 1. USGS tarafından önerilen dNBR'nin yeniden sınıflandırılması (dNBR: normalleştirilmiş yanma oranı)

Yanma şiddeti seviyesi	dNBR aralığı (ölçeklendirilmiş)	dNBR aralığı (ölçeklendirilmemiş)
Yeniden gelişme ihtimali yüksek	-500'den - 251'e	-0,500'den -0,251'e
Yeniden gelişme ihtimali düşük	-250'den -101'e	-0,250'den -0,101'e
Yanmamış	-100'den -99'a	-0,100'den -0,99'a
Düşük önem	100'den 269'a	0,100'den 0,269'a
Orta düşük önem	270'den 439'a	0,270'den 0,439'a
Orta yüksek önem	440'dan 659'a	0,440'dan 0,659'a
Yüksek önem	660'dan 1300'e	0,660'dan 0,1300'e

dNBR haritası oluşturulduktan sonra yanma şiddeti seviyesine göre piksel değerlerin alansal dağılımı hesaplanmıştır. Orman yangını sonucunda ne kadar orman alanı kaybedildiği belirlenmiştir. Ayrıca, peyzajdaki değişim, sayısal meşcere haritaları üzerinden yorumlanmıştır. Bu yorumlamayı yapabilmek için orman yangını ile tamamen kaybedilen alan sınırı, meşcere haritası ile ArcMap 10.7 ortamında karşılaştırılmıştır.

Yöntemin son aşamasında, yangın öncesi NDVI görüntüsü kullanılarak var/yok (bitki örtüsü: 1, bitki örtüsü yok: 0) verisi oluşturulmuştur. Var verisine göre, orman alanları "2"; orman olmayan alanlar ise "1" olarak kodlanmıştır. Harita üzerinde "2" ile ifade edilen alanlar görüntü analizinde ön planı, "1" ile ifade edilen alanlar arka planı gösterir. Raster formatında ArcMap 10.7 ortamında hazırlanan haritalar, GuidosToolbox yazılımına aktarılmıştır. Bu yazılım, raster veri kullanarak görüntünün analiz edilmesini sağlar ve bu bilgiler parçalanma, peyzaj deseni, uzaklık gibi farklı çalışma alanlarına da entegre edilebilir. Parçalanmayı ölçen hipersometrik eğriler oluşturularak, parselasyon metrikleri hesaplanmıştır. Parselasyon, görüntünün tamamı için sayı, alan ve bazı basit ölçümlerin özetini sağlar (Vogt ve Riitters, 2017). Bu metrikler sırasıyla; ortalama yama büyüklüğü (APS), belirli bir arazi örtüsü sınıfının alan ağırlıklı APS'si (AWAPS), belirli bir arazi örtüsü sınıfının bölünme derecesi (DIVISION) ve DIVISION metriğinin logaritmik dönüşümü ve normalizasyonunu ifade eden parselasyon (PARC)'dur. Metrikler birbiri ile yakın ilişki içerisinde olabilir. Bu nedenle bu çalışmada, kullanılmıştır. İki metrik değer aşağıdaki gibi hesaplanmaktadır:

$$AWAPS = \frac{1}{A_j} \times \sum_1^n a_{i,j}^2 \quad (4)$$

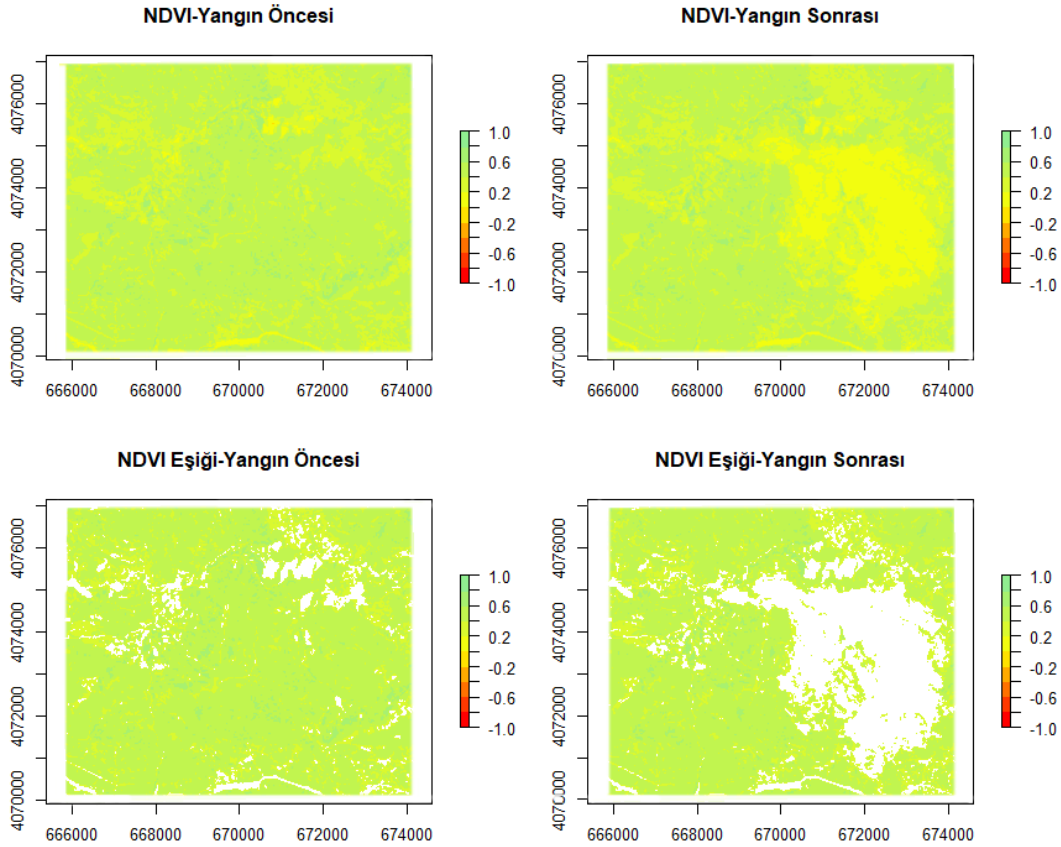
SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

$$\text{DIVISON} = 1 - S = 1 - (\sum_1^n a_{i,j})^2 \quad (5)$$

Sonuç olarak orman yangını hem uzaktan algılama teknikleri hem de görüntü analizleri yardımıyla izlenmiş ve mevcut yangın derecesi ile parçalanma seviyesi belirlenerek peyzaj yönetimi için faydalı bilgiler sağlanmıştır.

BULGULAR

Normalize Edilmiş Fark Bitki İndeksi (NDVI) değerlerini gösteren haritalar Şekil 3'de sunulmuştur.

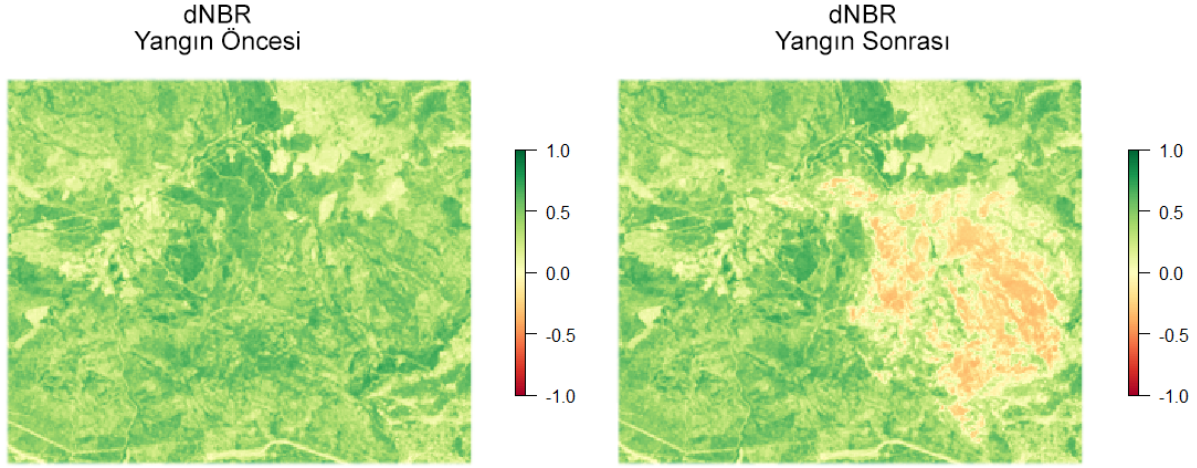

Şekil 3. Çalışma alanına ait normalize edilmiş bitki örtüsü indeksinin (NDVI) yangın öncesi ve sonrası ile eşik değerlerini gösteren haritalar

Ayrıca, NDVI eşğine ilişkin yangın öncesi ve yangın sonrası raster haritalar da üretilmiştir. Yangın öncesi NDVI değerleri -0,027 ile 0,794 arasındadır. Yangın sonrası bu aralığın 0,001 ile 0,784 aralığında olduğu gözlemlenmiştir.

Şekil 4'de görüldüğü gibi, dNBR değerleri ise -0,417 ve 1,042 arasında değişmektedir. Yangın düzeyi, yeşilden kırmızı renge doğru artmaktadır.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

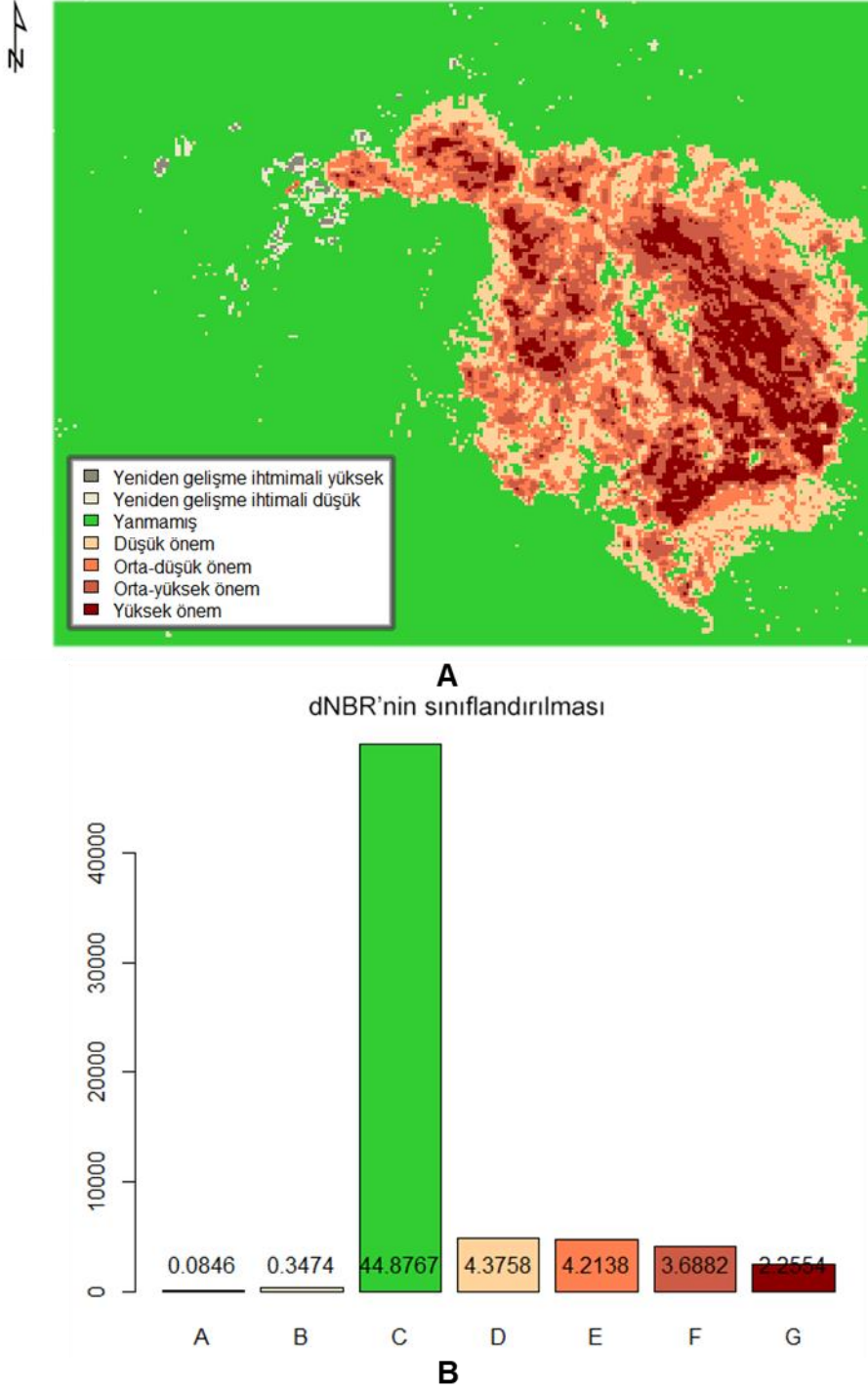

Şekil 4. Çalışma alanına ait normalize edilmiş bitki örtüsü indeksinin (NDVI) yangın öncesi ve sonrası ile eşik değerlerini gösteren haritalar

Şekil 5 A'da çalışma alanındaki orman yangınının şiddet seviyesinin mekânsal dağılımı gösterilmektedir. Sonuç olarak, yüksek şiddette yangına maruz kalan orman miktarı 2,26 km²; orta-yüksek şiddette yangına maruz kalan orman miktarı 3,69 km²; orta-düşük şiddette yangına maruz kalan orman miktarı 4,21 km² ve düşük şiddette yangına maruz kalan orman miktarının 4,38 km² olduğu belirlenmiştir (Şekil 5 B). Haritalardan ve sütun grafikten görülebileceği gibi, yanma şiddeti seviyesine göre piksel değerlerin alansal dağılımı normal değildir. Yeniden gelişme ihtimali düşük ve yüksek olan alanların, alansal miktarı oldukça azdır. Sayısal meşcere haritası ile orman yangını sonucunda tahrip olan alan karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma sonucunda, 4,445 hektar bozuk karaçam (*Pinus nigra* Arnold); 0,305 hektar bozuk maki; 8,677 hektar karaçam ve 0,002 hektar okaliptüsün (*Eucalyptus* sp.) kaybedildiği belirlenmiştir.

Yangın öncesi ve sonrası NDVI verileri, ikili raster veriye dönüştürüldükten sonra normalleştirilmiş hipsometrik eğriler çizdirilmiştir. Ön plan, arka plan ve genel parçalanma değerlerini göstermektedir. Değerler dikkate alınmadan grafikler incelendiğinde, eğrinin solundaki yeşil bölümlerin (minimum parçalanma [siyah] ve maksimum parçalanma [kırmızı] arasında kalan alana) giderek artması, kırmızı bölümlerin (kırmızı çizgi maksimum parçalanmayı gösterir) azalması dikkat çekmektedir.

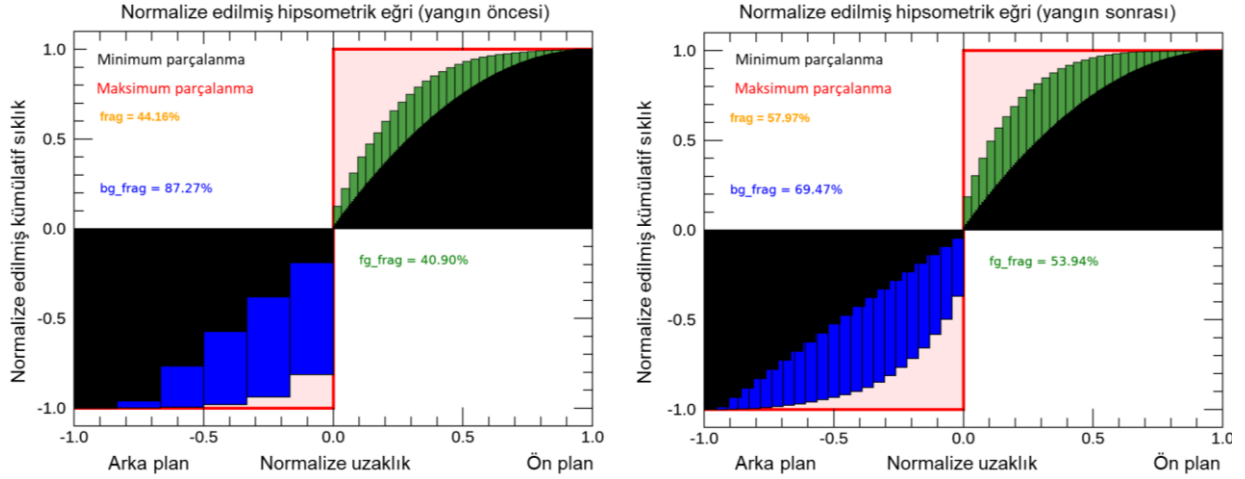
SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Şekil 5. A) Çalışma alanı orman yangını önem düzeyi haritası, B) yanma şiddeti seviyesine göre piksel değerlerin alansal dağılımı

Eğrilere göre, genel parçalanma yüzdesi yangından önce %44,16; yangından sonra ise %57,97'dir. Ön plan, yani doğrudan orman alanlarının parçalanması değerlendirildiğinde ise parçalanma yüzdesi; yangından önce %40,9 yangından sonra ise %53,94'tür. Dolayısıyla orman parçalanması zaman içerisinde artmıştır (Şekil 6).

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Şekil 6. Yangın öncesi ve yangın sonrası oluşturulan normalize edilmiş hipsometrik eğriler

Çizelge 2’de ise parçalanma metriklerinin yangın öncesi ve yangın sonrası değerleri verilmiştir. Çizelgeye göre, orman alanlarının ağırlıklı ortalama yama büyüklüğünde (AWAPS) önemli bir azalış görülmürken, orman bölünme derecesinde (DIVISION) artış görülmektedir. DIVISION değerindeki değişim yaklaşık %50’dir. Bu durum da, çalışma alanındaki parçalanma derecesinin önemini açık bir şekilde ifade etmektedir.

Çizelge 2. Parçalanma metriklerinin yangın öncesi ve yangın sonrası değerleri (AWAPS: orman alanının ağırlıklı ortalama yama büyüklüğü, DIVISION: orman bölünme derecesi)

Yangın öncesi		Yangın sonrası	
AWAPS	DIVISION	AWAPS	DIVISION
61138,200	0,011	46690.3000	0,0521

Orman yangınları, toprağın ve bitki örtüsünün fiziksel ve kimyasal özelliklerini değiştirir. Spektral yansımalarındaki önemli değişikliklerle, bitki örtüsündeki nemin azalması, yüzeyin küllerle kaplanması ve yüzey sıcaklığındaki ani artışı değerlendirmede yardımcı olabilirler. Bu çalışma, yanmış alan tespiti ve yanma şiddetinin başarıyla analiz edilebileceğini göstermektedir. NBR ve dNBR indeksleri, birçok çalışmada yanmış alanların tespiti ve yanma şiddeti analizinde çok iyi performans göstermiştir (French ve ark., 2008; Roy ve ark., 2019; Sabuncu ve Özener, 2019).

Orman, ekosistemin ayrılmaz bir parçasıdır. Biyolojik çeşitliliğin korunmasında önemli bir rol oynar ve aynı zamanda farklı türlerin yaşam alanlarını oluşturur. Farklı antropojen ve doğal faktörler nedeniyle ormanların yapısı zamanla değişir. Muğla ili Dalaman ilçesindeki yangın bir istisna değildir. Bu nedenle, çevre politikacıları arasında farkındalık yaratmak için ormanların değişen yapısını ve parçalanmasını incelemek gerekir. Sonuç olarak orman yamalarının parçalanmasının mekânsal analizi, çalışma alanında çekirdek (merkez) alan niteliği taşıyan orman yamalarının yangından sonra daha düzensiz hale gelmesidir. Bu nedenle, parçalanmanın etkilerini en düşük seviyeye indirecek önemlere ihtiyaç vardır.

SONUÇ

Bu çalışmada, Landsat 8 uydu görüntüleri kullanılarak orman yangını sonucunda peyzaj deseninde meydana gelen parçalanma peyzaj metrikleri ile incelemiştir. Peyzaj metriklerinin karşılaştırmalı incelenen değerleri, orman yangını sonucunda peyzajdaki parçalanmanın marjinal olarak arttığını göstermektedir.

Büyük ölçekli orman yangınları, Türkiye’de habitatları olumsuz olarak etkileyen çevresel sorunlardan birisidir. Bu çalışmada, bu nedenle, peyzaj yöneticileri ve çevre politikacıları tarafından orman yangını önlemek amacıyla uygun stratejilerin belirlenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Dolayısıyla orman alanlarının mekânsal yapısının izlenmesi, stratejilerin hedefine ulaşabilmesinde belirleyici olacaktır. Bu süreç, orman ekosistemi yönetimine de katkı sağlayacak, iyi planlanmış ve koordine edilmiş etkili önlemlerin alınmasıyla başarıya ulaşacaktır. Bu kapsamda, yapılacak olan planlamalar için, uydu görüntüleri ve görüntü analizi teknikleri aracılığıyla yangın risk haritalarının oluşturulması, bu haritaların çevresel izleme çalışmalarına dâhil edilmesi önerilmiştir (Dilekçi ve ark., 2021; Gülçin ve Deniz, 2020).

KAYNAKÇA

- Amarnath, G., Babar, S., & Murthy, M. S. R. (2017). Evaluating MODIS-vegetation continuous field products to assess tree cover change and forest fragmentation in India – A multi-scale satellite remote sensing approach. *The Egyptian Journal of Remote Sensing and Space Science*, 20(2), 157–168.
- Arima, E. Y., Walker, R. T., Perz, S., & Jr, C. S. (2016). Explaining the fragmentation in the Brazilian Amazonian forest. *Journal of Land Use Science*, 11(3), 257–277.
- Bhandari, A. K., Kumar, A., & Singh, G. K. (2012). Feature Extraction using Normalized Difference Vegetation Index (NDVI): A Case Study of Jabalpur City. *Procedia Technology*, 6, 612–621.
- Cardinale, B. J., Gross, K., Fritschie, K., Flombaum, P., Fox, J. W., Rixen, C., Ruijven, J. van, Reich, P. B., Scherer-Lorenzen, M., & Wilsey, B. J. (2013). Biodiversity simultaneously enhances the production and stability of community biomass, but the effects are independent. *Ecology*, 94(8), 1697–1707.
- Cocke, A. E., Fulé, P. Z., & Crouse, J. E. (2005). Comparison of burn severity assessments using Differenced Normalized Burn Ratio and ground data. *International Journal of Wildland Fire*, 14(2), 189–198.
- Delgado, L. E., & Marín, V. H. (2020). Ecosystem services and ecosystem degradation: Environmentalist’s expectation? *Ecosystem Services*, 45, 101177.
- Devi, A. R., Sudhakar Reddy, C., & Shimrah, T. (2020). Assessment of forest fragmentation in a traditional shifting agricultural landscape in Senapati District of Manipur, Northeast India. *Environment, Development and Sustainability*.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

- Dilekçi, S., Marangoz, A. M., & Ateşoğlu, A. (2021). Zonguldak ve Ereğli Orman İşletme Müdürlükleri Orman Yangını Risk Alanlarının Belirlenmesi. *Geomatik*, 6(1), 44–53.
- Dutta, S., Dutta, I., Das, A., & Guchhait, S. K. (2020). Quantification and mapping of fragmented forest landscape in dry deciduous forest of Burdwan Forest Division, West Bengal, India. *Trees, Forests and People*, 2, 100012.
- French, N. H. F., Kasischke, E. S., Hall, R. J., Murphy, K. A., Verbyla, D. L., Hoy, E. E., & Allen, J. L. (2008). Using Landsat data to assess fire and burn severity in the North American boreal forest region: An overview and summary of results. *International Journal of Wildland Fire*, 17(4), 443–462.
- Gandhi, G. M., Parthiban, S., Thummalu, N., & Christy, A. (2015). Ndvi: Vegetation Change Detection Using Remote Sensing and Gis – A Case Study of Vellore District. *Procedia Computer Science*, 57, 1199–1210.
- Gao, Y., Ma, L., Liu, J., Zhuang, Z., Huang, Q., & Li, M. (2017). Constructing Ecological Networks Based on Habitat Quality Assessment: A Case Study of Changzhou, China. *Scientific Reports*, 7(1), 46073.
- Göлтаş, M., Demirel, T., & Caglayan, İ. (2017). *Visibility Analysis of Fire Watchtowers Using GIS; A Case Study in Dalaman State Forest Enterprise*].
- Gülçin, D., & Deniz, B. (2020). Remote sensing and GIS-based forest fire risk zone mapping: The case of Manisa, Turkey. *Turkish Journal of Forestry*, 21, 15–24.
- Haines-Young, R., & Chopping, M. (1996). Quantifying landscape structure: A review of landscape indices and their application to forested landscapes. *Progress in Physical Geography: Earth and Environment*, 20(4), 418–445.
- McGarigal, K. (2014). Landscape Pattern Metrics. In *Wiley StatsRef: Statistics Reference Online*. American Cancer Society.
- Miller, J. D., & Thode, A. E. (2007). Quantifying burn severity in a heterogeneous landscape with a relative version of the delta Normalized Burn Ratio (dNBR). *Remote Sensing of Environment*, 109(1), 66–80.
- Munguía-Rosas, M. A., & Montiel, S. (2014). Patch Size and Isolation Predict Plant Species Density in a Naturally Fragmented Forest. *PLOS ONE*, 9(10), e111742.
- Ranta, P., Blom, T., Niemala, J., Joensuu, E., & Siitonen, M. (1998). The fragmented Atlantic rain forest of Brazil: Size, shape and distribution of forest fragments. *Biodiversity & Conservation*, 7(3), 385–403.
- Rapport, D. J., Costanza, R., & McMichael, A. J. (1998). Assessing ecosystem health. *Trends in Ecology & Evolution*, 13(10), 397–402.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

- Reed, R. A., Johnson-Barnard, J., & Baker, W. L. (1996). Contribution of Roads to Forest Fragmentation in the Rocky Mountains. *Conservation Biology*, 10(4), 1098–1106.
- Roy, D. P., Huang, H., Boschetti, L., Giglio, L., Yan, L., Zhang, H. H., & Li, Z. (2019). Landsat-8 and Sentinel-2 burned area mapping—A combined sensor multi-temporal change detection approach. *Remote Sensing of Environment*, 231, 111254.
- Sabuncu, A., & Özener, H. (2019). Uzaktan Algılama Teknikleri ile Yanmış Alanların Tespiti: İzmir Seferihisar Orman Yangını. *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*, 5(2), 317–326.
- TOOGM, 2020. T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü. Ormancılık İstatistikleri 2019. <https://www.ogm.gov.tr/>.(E.T. 28.10.2020).
- Vogt, P., & Riitters, K. (2017). GuidosToolbox: Universal digital image object analysis. *European Journal of Remote Sensing*, 50(1), 352–361.
- Waldron, A., Miller, D. C., Redding, D., Mooers, A., Kuhn, T. S., Nibbelink, N., Roberts, J. T., Tobias, J. A., & Gittleman, J. L. (2017). Reductions in global biodiversity loss predicted from conservation spending. *Nature*, 551(7680), 364–367.
- Wickham, J., & Riitters, K. H. (2019). Influence of high-resolution data on the assessment of forest fragmentation. *Landscape Ecology*, 34(9), 2169–2182.
- Zhang, X., Song, W., Lang, Y., Feng, X., Yuan, Q., & Wang, J. (2020). Land use changes in the coastal zone of China's Hebei Province and the corresponding impacts on habitat quality. *Land Use Policy*, 99, 104957.
- Zhu, C., Zhang, X., Zhou, M., He, S., Gan, M., Yang, L., & Wang, K. (2020). Impacts of urbanization and landscape pattern on habitat quality using OLS and GWR models in Hangzhou, China. *Ecological Indicators*, 117, 106654.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

DANS VE BEDEN İLİŞKİSİNİN MEKANA İZDÜŞÜMÜ

Özge ÜRTEKİN

Işık Üniversitesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarım Bölümü, İstanbul / Türkiye

Öz: Sanatın içinde var olan disiplinler, insandan, toplumdaki ve çevreden beslenerek onlardan edindiklerini yaratıcılıkla harmanlayarak ortaya bir eylem koyar. Her disiplin bağımsız gibi görünse de insanı temel alan diğer disiplinlerden etkilenir ve bu şekilde kendini geliştirir. Ortak değerlere ve etkileşime sahip dans ve mimarinin kendine özgü dili ve disiplini vardır; ancak birbirlerini beslemekte, desteklemekte ve geliştirmektedir. Çalışmada, insanla birebir iletişime geçen dans disiplininde mekanın yeri araştırılmıştır. Dans ve mimarlık disiplininin hangi alanlarda yollarının kesiştiği, birbirini nasıl desteklediği, geliştirdiği sorularına cevap aranmıştır. Dans ve mimarlık mekanı kullanma noktasında aynı dili paylaşırlar. Her iki disiplin de kendilerini tanımlamak için katı cisimleri ve mekanı dönüştürür. Aynı zamanda bu iki farklı disiplin, zaman ve mekan ortak paydasında buluşurlar. Her disiplinde var olan mekan, aynı zamanda mimarlıkta kullanılan temel unsurdur. Mimarlıkta ele alınan mekân, mekânın tanımlanması, ergonomi, beden, bedenin hareketi, bütünlük, ritim vb. kavramların dansda da temel alındığı görülmektedir. Her iki disiplin için de mekansal verilerin keşfedilmesi için bedensel farkındalığın gelişmiş olması gerekmektedir. Mekanın potansiyelini ve sınırlarını, bedeni temel öge olarak kullanan dans aracılığıyla sorgulamanın, mimari tasarımda bedensel farkındalığı arttırabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda araştırmada çoğunlukla mimarlığın konusu olan mekan, dansın içinde nasıl tanımlanır sorusuna cevap aranmış, bu soru bağlamında mimarlık alanında alışkın olduğumuz mekan kavramına, dansın içinden bir bakış açısıyla yaklaşmıştır. Dans mekânında mimari bilgilerden yararlanılması gibi, mimarlıkta da dans disiplininin deneyimlerinden yararlanmak; bu sayede mimarlığın perspektifini genişletmenin mümkün olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Dans, Mekan, Mimarlık, Beden, Zaman, Hareket

GİRİŞ

Sanatın içinde var olan her disiplin, bağımsız gibi görünse de insanı temel alan diğer disiplinlerden etkilenir ve bu şekilde kendini geliştirir. İnsan ve insan bedeniyle birebir iletişime geçen dans ve mimarlık ortak değerlere ve etkileşime sahiptir. İki alanın da kendine özgü bir dili ve disiplini vardır. Her ikisi de en temelde mekânı kullanıp dönüştürerek hem kendisini hem de mekânı yeniden tanımlar. İki sanat dalı da birbirinden yararlanır, bu sayede diğer disiplinlerden farklılaşır bir noktada da birbirini tamamlar.

Dansda beden ve mekan temel ögedir. Mekan, insanı çevreden belli bir ölçüde ayıran ve içerisinde kullanılan eylemlerinin sürdürülmesine olanak tanıyan boşluk olarak tanımlanmaktadır. Dans bu boşluğu beden hareketleriyle doldurur. Beden, hareketlerle ve oluşturduğu formlar ile mekânı tanımlar, deneyimler ve mekânda bir kompozisyon yaratır. Dolayısıyla dans, mekânı yeniden yaratarak ona yeni bir anlam katar.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Her disiplinde var olan mekan, aynı zamanda mimarlıkta kullanılan temel unsurdur. Mimarlıkta mekânın tanımlanması ihtiyaca, algıya, yönelime göre çeşitlilik göstermektedir. Mekan tasarımının işlevsel boyutunda ergonomi olarak tanımlanan beden ve beden hareketi esas alınır. Mimarlıkta ana eleman olarak kullanılan mekân, mekânın tanımlanması, ergonomi, beden, bedenin hareketi, bütünlük, ritim vb. kavramların dansta da temel alındığı görülmektedir. Beden, mimarlık ve dansın öznesi konumundadır. Her iki disiplin için de mekansal verilerin keşfedilmesi için bedensel farkındalığın gelişmiş olması gerekmektedir. Mekanın potansiyelini ve sınırlarını, bedeni temel öge olarak kullanan dans aracılığıyla sorgulamanın, mimari tasarımda bedensel farkındalığı arttırabileceği düşünülmektedir.

Bu bağlamda araştırmada çoğunlukla mimarlığın konusu olan mekan, dansın içinde nasıl tanımlanır sorusuna cevap aranmış, bu soru bağlamında mimarlık alanında alışkın olduğumuz mekan kavramına, dansın içinden bir bakış açısıyla yaklaşmıştır. Yapılan çalışmada beden-mekân ilişkisinin, dans ile arasındaki açılımın mimarlığa nasıl bir katkısının olabileceğinin irdelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda beden-mekân birlikteliği dans sanatı içerisinde incelenerek kuramsal çerçeveler içinde tartışılmıştır. Çalışma kapsamında beden, hareket ve dans üzerine araştırmalar incelenmiştir. Bu kapsamda özellikle modern dans/çağdaş bale üzerine yapılmış çalışmalara odaklanılmıştır. Mimarlık ve dans arası ilişkiler araştırılmış, mimarlıkta ve dansta mekan kullanımları üzerine çalışmalar incelenmiştir. Sonuç olarak, dans ve mekanın beden aracılığıyla birbirine yaklaştığı görülmüştür. Dans mekanında mimari bilgilerden yararlanılması gibi, mimarlıkta da dans disiplininin deneyimlerinden yararlanılması; bu sayede mimarlığın perspektifinin genişletilmesinin mümkün olduğu görülmüştür

1. DANS, BEDEN, MEKAN

1.1. Dans

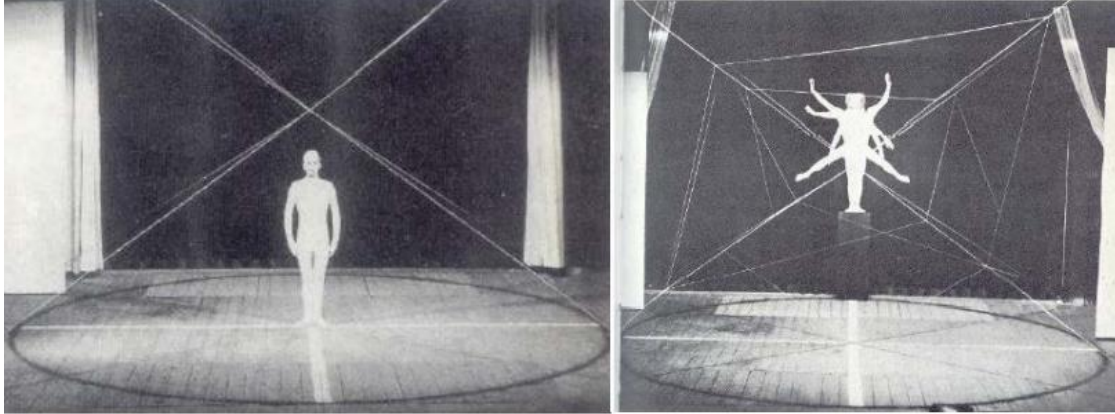
Dans; ısınmak, ibadet etmek ya da sevinç, hüznün gibi (benzeri) duyguları ifade etmek gibi insanın günlük yaşamındaki belli başlı davranışlarından doğar (Fenmen, 1986). Dansın, konuşma dilinden ve yazının bulunmasından önce insanların kendilerini ifade ettiği en eski dil olduğu bilinmektedir.

Dansın ve bedenin hareketlerinin resmedilmesiyle, insan ile mekan arasında ilk köprü/ilişki kurulmuştur. Kurulan bu köprü yüzyıllar boyunca devam etmiştir. Dans ve mimarlığın gelişiminin bazı noktalarda paralellik gösterdiği görülmektedir. Yerleşik hayata geçen insanların, değişen mekanlarıyla beraber dans etme biçimlerinin de değiştiği görülür. Örneğin, eski mısırdaki dans, mısır mimarlığının bir temsili olan tapınak yapılarının içinde var olmuştur. Antik Yunan'da tiyatro gösterimleri önemli bir aktivitedir. Bu aktivitenin içinde dans kompozisyonları kullanılır, bu sebeple dans eğitiminin önemli yer tuttuğu görülür. Dionysos şenlikleri gibi ayinlerde de danslar edildiği, dansın toplumun sağlığı ve eğitimi için önemli olduğu bilinmektedir. Bu nedenle dans mekanları kent planlamasında yer almış başlar. Roma ve Yunan mimarisinde sahne yapıları öne çıkmaya başlamıştır. Yine aynı dönemde sanata yeni bir boyut getirmeye çalışılmış, yeni oyunlar dans dünyasına kazandırılmıştır. Örneğin; Romalıların bulduğu, pantomim olarak adlandırılan, ses çıkarmadan yalnızca bedensel hareket ve mimiklerle yapılan oyunda mekan arka planda tutularak beden hareketleri odağa alınmış, dansta tamamlayıcı eleman olarak kullanılan mekan ve kostümler oldukça yalın bırakılmıştır.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Dans tarihinin önemli başlangıcı olarak görülen bale İtalya'da ortaya çıkmıştır. Saray balesi, balenin ilk formudur. İtalya'da sahenin icadından önce, seyirciler dans edilen kısmın üç tarafına ya da üst katlara yerleştiği mekanlardan gösteriyi izlemektedirler. Saray balesinin konusu soylu aile fertleri ve yaşantıdır. Dolayısıyla sahne dekorlarında, gösterişli mekanlar, süslemeli arabalar, dekoratif objelerle dolu mekanın yanında, dans da) yardımcı eleman olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bale, zamanla sarayın dışına çıkıp opera ve bale salonlarına taşınmıştır. Fransız devriminin ardından, 19. yüzyıl ile birlikte bale modern bir kimliğe kavuşur. Mekan ve kostümlerde gösterişten uzaklaşılır, yalın bir anlatım benimsenir. Çağın en önemli icadı gaz lambasıdır; bu sayede sahnede ay ışığı efekti oluşturulur. Dansın içine ışığın girmesiyle, zaman ve mekan kavramları etkin bir şekilde kullanılmaya başlanır. Klasik balede de mekan, yardımcı eleman olarak konumlandırılmaya devam eder.

20. yüzyılda klasik baleye tepki olarak modern dans doğmuştur. Klasik balenin tüm kurallarına aykırı bir üslup benimsenmiştir. Bu yeni dönemde dansçının mekanı, öncelikli olarak kendi bedeniyle ilişkilendirilmiş ve beden hareketlerinin yarattığı mekan kavramı üzerinde çalışılmıştır. Sahnede bedenin tanımladığı bir mekan olgusunu arayan Schlemmer, bedenin hareketi ile mekanın ilişkisini görünmeyen ağlarla kurmayı önermiştir. Schlemmer bu çalışmasıyla mekanın içinde, beden aracılığıyla yeniden farklı bir mekan yaratmıştır.

Görsel 1. Schlemmer'in beden mekan diyalektiği (Schlemmer, 1961)

Dans, duygusal, iletişimsel, yaratıcı ve bilişsel alanlarda kişiliği şekillendirmeye katkı sağlamaktadır. Dans eğitimi kişilerde "ben"i tanıma, bedenini tanıma ve etkili biçimde kullanma, anlık çözümler üretme ve yaratıcılık yetisini geliştirmektedir. Bu sebeple, eğitimde de kullanılan bir yöntemdir (Tokinan, 2008). Örneğin; okul öncesi eğitimde çocukların yaratıcılığını geliştirmek üzere kullanılmaktadır. Bu amaç doğrultusunda mekan, dansa destek vermektedir. Motor hareketleri geliştirme ve çeşitlendirmede mekan oryantasyonu (kişinin kendi bedeni, kişisel mekanı ve genel mekan) kullanılmaktadır.

1.2. Beden

Dans, sözlü ve yazılı sözcüklerin dışında kalan; beden hareketlerini, görünüş özelliklerini, ses özelliklerini, mekan ve uzaklık kullanımını içeren, izleyicisiyle sessiz iletişim kuran bir sanat dalıdır. Aynı şekilde mekanda konuşmadan mekanı kullanıcı/izleyiciyle iletişime geçer. İki disiplinin de sözcük kullanmadan kendini ifade etmede kullandığı araç ortaktır, beden. İnsan dans ederken bedenini, mekanı, zamanı ve gücünü beden aracılığıyla kullanır ve yönetir. Bu sebeple beden en temel dans öğesidir.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Dans performanslarında tüm bedenin kullanılması önem teşkil etmektedir (Kırkan,2019). Buna göre Esneme, bükülme, dönme, yükselme, alçalma ve düşme gibi beden hareketleri kullanılmaktadır. Hareket kalitesi göz önüne alındığında durma, yığılma, sallanma, titreme de beden hareketleri içine girmektedir. Adımlar, temel beden ögesi olup bedenin mekan için hareket etmesine olanak tanırırlar. Beden hareketi, dans performansının strüktürünü oluşturur. Strüktürün net olarak ifadesi için her bir bileşenin tek tek belirlenmesi gerekmektedir.

Kişinin kendi bedeni birçok düşünür tarafından 'insanın içinde bulunduğu ilk yer' olarak tanımlanmaktadır. "Hem dans hem de mimarlık içinde, deneyimlenen ilk yer bedenin yeridir." (Brown; 2003). Beden sayesinde mekânda gerçekleşen tüm ilişkiler, zaman içinde kayıtlanarak, zihinsel çağrışımlarla mekânı somutlaştırmaktadır. Aynı zamanda kültür ve ahlaki kurallar beden hareketini mekan içinde kısıtlayabilir. Mekanın kuralları beden aracılığıyla koyulabilmektedir. Örneğin; kafe, cami, mahkeme, kütüphane ve okul gibi yerlerin her biri farklı hareket tarzları ve ahlak kurallarıyla şekillenmektedirler. Beden hareket aracılığıyla mekânı tanımlamaktadır denilebilir.

1.3. Mekan

Koreograf dans performansını tasarlama sürecinde dans, müzik, edebiyat, felsefe, 3 popüler kültür, geometri, yüksek matematik, bilişsel bilim, mimarlık gibi alanlardan beslenir ve dahası tüm bu disiplinlerin profesyonelleri ile ortak çalışmalar yürütür. Mimarlık bu disiplinler arasında başta gelmektedir. Mimarlığın ana öznesi olan mekan, dans performansının tasarlanırken belirlenen hedefler arasındadır. Dans hedefleri sıralanırken mekanla ilgili olarak dansçının mekan aralıklarını, yönleri, dizaynı ve bunların bedenle olan ilişkilerini kavraması gerekmektedir. Dansçının rahat edebilmesi, mekânı nasıl kullanacağını bilmesi için önceden mekânı keşfetmesi gerekmektedir. Mimarlığın ana öznesi mekânı keşfetmesi için dans, kendi ana öznesi olan bedeni kullanmaktadır.

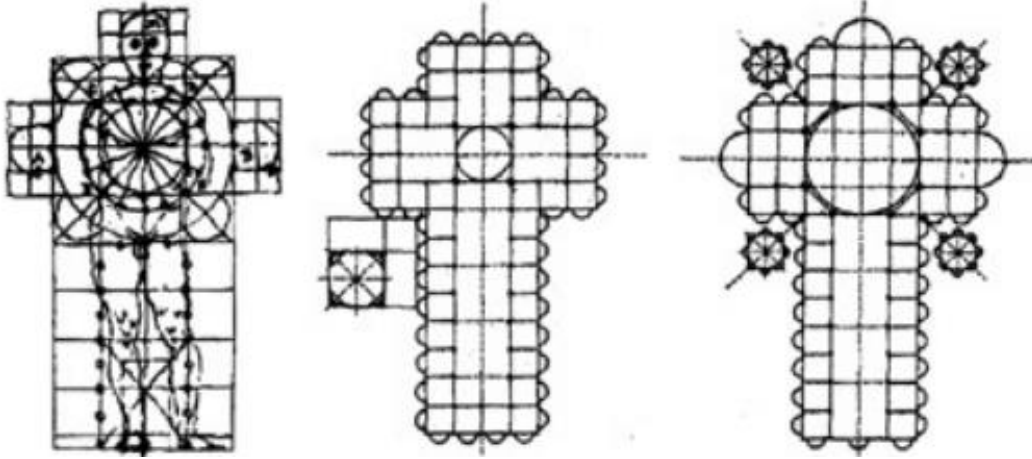
Mekân tasarımında, ona yaşamsal değer katan tüm elemanların beraber kurgulanması esastır. Mekanlar benzer özelliklerle ve benzer malzemelerle de tasarlanırsa sonuç dünyanın her yerinde farklı şekilde ortaya çıkar. Çünkü mekânın çevresiyle kurduğu ilişki anlamında, her mekân farklı verilerle beslenir. İklim koşullarına, doğal ve yapay çevrenin tüm fiziksel ve sembolik değerlerine göre şekillenir. Her mekân, bulunduğu toplumun kültürünü içinde barındırdığından dolayı toplum değerlerini yansıtan mimari unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu diğer sanat dallarının mekânı araç olarak kullanmalarının en büyük sebeplerindedir. Özellikle görsel sanatların dalı olan dans performanslarında mimari mekanların kullanımı sıkça görülmektedir.

Mimarlar için mekan, yer, biçimin doğuşu ve ikametini oluşturulması için bir araçtır. İç mimar ve dansçının ortak noktalarından biri de insan bedenini tanıyıp ona göre ergonomik ve yaratıcı çözümler üretebilmesidir. Beden, dans performansının tüm bileşenleri arasında kilit noktada yer almaktadır. Koreografin dansçının bedeni ve beden hareketiyle yaratacağı mekân ise koreografinin temelini oluşturmaktadır. Benzer biçimde, tasarlanan mekân da içindeki ve çevresindeki insan bedeni ve hareketi dikkate alınarak tasarlanmaktadır. İki farklı disiplin gibi görünen mimarlık ve dansın, tasarım aşamasında izlediği yol, ortak bileşenler, mekân, beden v.b gibi, varsayılandan daha fazla ortak noktası bulunmaktadır. Mekanın bileşenlerinden obje/mobilya kullanımı, dansta dokunsal uyaranlar olarak yer almakta örneğin;

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

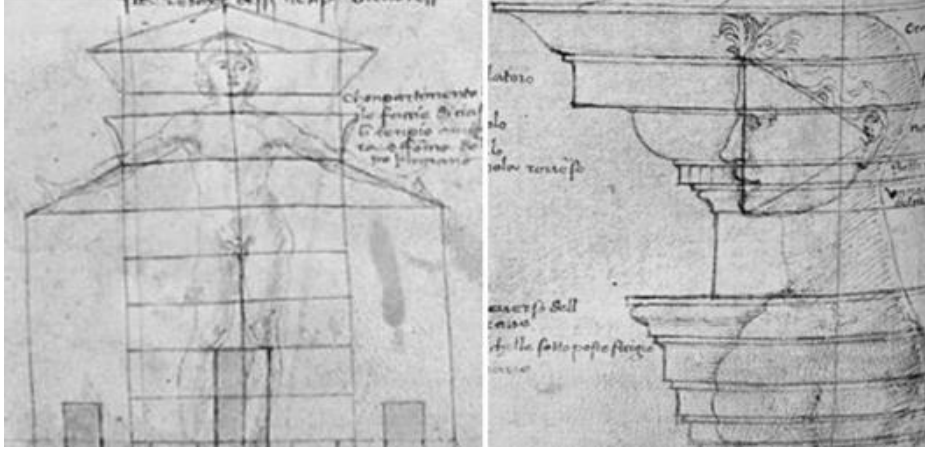
sandalye, bir kutunun içi veya dans salonunun köşesi, dokunsal ve mekansal keşifleri destekleyen objelerdir. Yine mekanın bileşenlerinden olan ve hem dans hem mimarlıkta kullanılan ışık, (yapay veya doğal aydınlatma), kullanıldığı disipline anlam katmak, algılanma şeklini değiştirmek, gereken noktaları vurgulamak için kullanılmaktadır.

Dansta kullanılan mekan iki ana bölüme ayrılmaktadır; kişisel mekan(kişinin kendi bedeni) ve genel mekan. Kişisel mekan (kinesphere): Kişisel mekan, kişiyi çevreleyen ve kişinin genel mekanda dolaşırken birlikte taşıdığı mekanı içerir. (Kassing & Jay, 2003 : 3). Etrafımızı çevreleyen kişisel mekanımızdır ve her yönde ulaşabildiğimiz noktaya kadar uzanır. *'Kişisel mekanımızı, tüm eklemlerimizi bükerek ve balonumuzun içine yuvarlayarak küçültebiliriz. Tersine tüm bedenimizi uzatarak ve bacaklarımızı, kollarımızı, parmaklarımızı mümkün olduğunca uzağa doğru gererek kendimizi mekana savurabiliriz'*. Laban, bunlara toplama (gathering) ve saçma (scattering) hareketleri demiştir. Burada sözü geçen kişisel mekan, sözsüz iletişim kanallarından biri olan mekan kullanımı ile birebir örtüşmektedir. Her birimizin taşıdığı baloncuk, kinesphere olarak adlandırılmaktadır. "Kine-", Yunanca hareket anlamına gelen bir öndür. "Sphere" kelimesi ise İngilizce küre anlamına gelmektedir. Kişinin kendi bedeni birçok düşünür tarafından 'insanın içinde bulunduğu ilk yer' olarak tanımlanmaktadır. "Hem dans hem de mimarlık içinde, deneyimlenen ilk yer bedenin yeridir." (Brown; 2003). Dansta kişisel mekan olarak adlandırılan beden, mimarlık ve dans ilişkisinde tasarımın temeli olmuştur. Mimar Vitruvius, eserlerinin ölümsüz olması için kurallar geliştirirken ya da Leonardo da Vinci'nin 'Altın oran' çizimlerinde insan bedeninden ilham aldıkları bilinmektedir. Francesco di Giorgio Martini'nin kilise tasarımı için yaptığı eskizlerde Leonardo da Vinci ile benzer bedensel oran ve ölçü arayışında bulunduğu gözlemlenmektedir. Aynı zamanda plan şeması da bir bedenin sayısallaştırılarak, grafik halinde kağıt üzerinde ifade edilmiş biçimdedir.

Görsel 2. İnsan bedeninin incelenmesiyle kurulan analogiye örnek Francesco di Giorgio çizimleri

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Görsel 3. Francesco Giorgio kilise tasarımı eskizleri (Di Giorgio,1480)Aktaran Birsöz, 2015

Benzer şekilde, Le Corbusier'in 1960'larda yarattığı 'Modulor' kavramında, insan bedeninin matematiği temel ölçüm aracı olarak kabul edilmiştir. Mimari tasarımda bu ölçümler, dolayısıyla beden, tasarım aracı olarak ortaya koyulmaktadır.

Genel mekan ise; Bedenin dışında, yani kişisel mekan tanımlamasının dışında kalan alan, genel mekan olarak adlandırılır. Bu alanı, dansçı bedeni aracılığıyla birlikte taşır ve genel mekanın yerini değiştirebilir. (Hackney, 1998). Genel mekan, bedenin ulaşabileceğinin ötesidir (PrestonDunlop, 1984).

Dansta kullanılan mekan; yön, boyut, seviye, dans yolu, yönelim açısından önemlidir. Preston-Dunlop'un dans öğeleri sınıflandırmasında beden ve mekan başta olmak üzere zaman, ilişki, hareket kalitesi dansın beş ögesini oluşturmaktadır (Kırkan,2015). Mimari alanda yapılan mekan tasarımında da beden, mekan, zaman, ilişki, hareket kalitesi kullanılmaktadır. Bu iki farklı disiplinin zamanla gelişim gösterdiği, birbirinden etkilendiği ve tasarım aşamasında kullandıkları öğelerin aynı tabanda birleştiği görülmektedir. Günümüzde mimarın mekana bakışı ile koreografin mekânı nasıl algıladığı ve mekândan ne beklediğine bağlı olarak farklı çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Yapılan çalışmaların ortak noktası beden ile mekandır. Bu iki olgu arasındaki birlik, olası yeni düşünceleri beraberinde getirmiş, mekana farklı bir boyut kazandırmıştır. Carol Brown; "Nerve Chamber" isimli performansında, beden üzerinden düşünsel olarak şehri ve hayatı sorgulamıştır. Brown, beden ile mekan arasında oluşan etkileşimi konu alan performanslarında koreograflarla birlikte çalışmıştır. Performanslarında ışık, ses, animasyon ve hareket ile mekânı parçalamıştır. Katı yüzeyler ve titreşen imajlar insan bedeni içinde silikleşmiş ve yok olmuştur. Bu çalışmada ideal ev olarak tanımlanan mekân sorgulanmıştır. İnsan ve kent konularını işleyen bir başka çalışma ise Frederic Flamand tarafından tasarlanmıştır. Çalışmasında mimarlığı insanla ve sosyal yaşamla ilişkilendirmiştir. Mimarlığı, 'iki kişinin teni arasında olan her şey' olarak tanımlayarak dans ve mekan arasında ilişki kurmuştur.

Mimarlığı, görsel bir biçim dışında onunla birlikte bulunan sosyal aktivitelerle bütün olarak ele almak gerektiğini savunan Siobhan Davies ise, dans-mimarlık, beden-mekân konuları üzerine çalışmalar yapmıştır. Sarah Wigglesworth ile birlikte yürüttüğü çalışmalarda dansı mekânı tanıtmak için kullanır ve çalışmalar çeşitli iş binalarında gerçekleşir. Amaç, mekânın olası farklı açılımlarını yakalamak, var olanı zorlamak veya yeniden adlandırmaktır.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Tuğçe Ulugün Tuna'nın 2002'de İstanbul Güncel Sanat Merkezi'nde gerçekleştirdiği "Vertigo" çalışmasında dans aracılığıyla mekan yeniden tanımlanmıştır. Duvarı tavan, tavanı duvara çevirerek izleyicinin algısında yansımalar yaratarak mekanın boyutlarıyla oynamaktadır. Mekan bedenleşse ne gösterir, ne saklar, ne söyler, neyi göstermez gibi sorulara cevap arayan performans sanatçısı/dansçı Tuğçe Tuna, performanslarını mekana göre şekillendirmektedir. 22. İstanbul Tiyatro Festivali kapsamında, Abud Efendi Konağı'nda 45'lik adlı performansını sergileyen Tuğçe Tuna, röportajında, yaptığı koreografinin ve eserin bütünüyle performansı sergilediği mekana ait olduğunu belirtmektedir. (URL.1) Sanatçı, performansında kendi bedeni üzerinden mekanla bütünleşme ve onu dönüştürme çabasıdır. Dans performansında kullanılan mekanlar, üretilen eserin iskeletini oluşturmaktadır. Alanının kimliği, coğrafik konumu, hafızası da eserin gizli öznesi konumundadır. Koreograf, performans kurgusuna göre mekanın kimliği ile oynayabilir, mekanı başka biçimlerde gösterebilir ve seyirciye alanı farklı algılayabilir. Yapılan bu çalışmalarla iki farklı disiplinin bir arada çalışması sonucu kurgulanan performanslar sayesinde, farklı mekânsal ifadeler ve yeni mekân tanımlarının ortaya çıktığı görülmektedir. Dans koreografisi, dansçının hareketi ve mekan birlikte çalıştığı/tasarlandığında farklı bir anlam kazanmaktadır.

2. DANS ve BEDEN İLİŞKİSİNİN MEKANDAKİ İZDÜŞÜMÜNE ÖRNEKLER

Dansın mekân tasarımındaki yansımalarını incelemek amacıyla bildiri kapsamında aynı tasarımcıya ait üç örnek incelenmiştir. Örneklerden ilki Kanada'lı Frank Gehry'e ait olan Prag'da bulunan Dancing house. İkinci örnek, İspanya'da konumlanan Guggenheim isimli müze çalışmasıdır. Son örnekte ise Los Angeles'ta inşa ettiği Walt Disney Konser Salonu projesi incelenmiştir. Örneklerin üçünün de farklı oranlarda yapısal öğeler içermesi, dansın çeşitli tür ve ölçeklerdeki çalışmalara yansımaları görebilmek doğrultusunda seçilmiştir.

2.1.Dans eden Ev

Dans Eden Ev, Rönesans akımı etkileri gösteren 19. yüzyıldan kalma bir bina yerine inşa edilmiştir. Bu tarihi binanın II. Dünya Savaşı sırasında yıkılması sonucu, yerine yeni ve modern bir bina yapılması kararı alınmıştır. Frank Gehry'e sınırsız bütçe verilmesiyle, dekonstrüktivist fikirlerini hayata geçirebildi. Dans Eden Ev, iki gövdeden oluşmaktadır. Birinci gövde, eğimli sütunlar ile desteklenmiş cam bir kule. İkinci gövde ise nehre paralel olarak ilerleyen, dalgalı bir yapıya sahiptir. Kalıplar ile oluşturulmuş bu dalgalı şekil ve pencerelerin çizgisel olarak hizalanmaması, binaya hareket ediyormuş etkisi vermektedir. Nehir ve önündeki meydan ile doğrudan bağlı olan zemin katında kafeler bulunmaktadır. Yapının ikinci katından yedinci katına kadar ofisler bulunmaktadır. En üst kat ise, şehrin panoramik manzarasının da görülebildiği bir restoranı bulundurmaktadır.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Görsel 4. Dancing house

2.2. Guggenheim Müzesi- Bilbao

Guggenheim Vakfı'na ait olan bina, İspanya'nın en büyük müzeleri arasında yer almaktadır. 1991'de başlayan proje 1997'de tamamlanmıştır. Post-modern mimari akımı olan dekonstrüktivizm tarzı ile inşa edildiği görülmektedir. Farklı titanyum eğrileri ve cam atriyumuyla modern ve çağdaş sanatın örneklerinden biridir. Guggenheim yansıtıcı cepheleri ile durgunluk yerine hareket hissini vermektedir (Şekil 5). Geniş ve ışık dolu bir atriyum etrafında tasarlanan iç mekan, yukarıdan bakıldığında çiçek şeklindedir. Müzenin organizasyon merkezi olarak hizmet veren atriyumda 19 galerinin yer aldığı 11.000 metrekarelik sergi alanı bulunmaktadır. Galerilerin on tanesi dıştan kireç taşı ile belirlenmiş klasik bir dikey forma sahiptir. Diğer dokuz galeri ise düzensiz eğrilerle tasarlanmıştır. Mimar Frank Gehry tarafından galerilerde yaratılan bu tasarımsal farklar, kontrast yaratarak müzeye hem estetik hem de mimari açıdan olağanüstü bir görünüm kazandırmış.

Görsel 5. Guggenheim Müzesi(Dış mekan-İç mekan görselleri)

2.3. Walt Disney Konser Salonu

Walt Disney Concert Hall ABD'nin Kaliforniya eyaletindeki Los Angeles şehir merkezinde yer alan bir konser salonu, Frank Gehry ile özdeşleşmiş geniş alanları kaplayan, kıvrımlı yüzeylere ve metal bir kabuğa sahip olan yapıdır. Los Angeles'ta müzik, sanat ve mimarlık odaklı bir kültürel referans noktası oluşturmak için yapılması planlanan konser salonunun tasarımı uluslararası bir yarışma sonucunda seçilmiştir. Yapı, temel olarak bir dizi birbirine bağlanmış mekanlardan oluşan bir kabuktur. Binanın içinde hem dik açılardan oluşan, taş ile kaplı mekanlar hem de daha kıvrımlı çizgilerden oluşan, metal ile kaplı mekanlar bulunmaktadır. Farklı hacimlerin arasında ise köprü görevi gören cam kaplı yüzeyler

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

bulunmaktadır. Yapının en önemli birimi olan konser salonu tek bir kütle olarak tasarlanmış, localar ve balkonlar gibi seyirciler arasında hiyerarşik bir düzen kuran mekansal kurgulardan kaçınılmış, salonun içinde mekansal ayrımlardan uzak durulmuştur.

Görsel 6. Walt Disney Concert Hall

SONUÇ

Dans ve mimarlık beden ortak paydasında buluşmuş ve tasarım alanında birbirlerini geliştirmişlerdir. Günümüzde de ortak çalışmalarını sürdürmekte oldukları görülmüştür. Çalışmada dansın temel ögesi olan beden, mimarlık alanı içinde, mimarlığın yapı taşı olan mekan ise dansın içinde anlatılmıştır. Beden ve mekan öğeleri iki farklı alanı birbirine yakınlaştırmıştır. Bir mimarın veya koreografin kurguyu tasarlama süreci, insan bedeninden yola çıkmaları bakımından, benzerlik gösterir. Tarih boyunca dans ve mimarlığın insan bedeni üzerinden çalışmalarını sürdürdüğü görülmüştür. Mimar, insan bedeninin fiziki koşullarını göz önünde bulundurarak tasarım yapar. Aynı şekilde dans da bedenin doğal sınırlarını ve oranlarını sanatında kullanır. İki alanın da amacı dansçı ya da kullanıcıya özgürlük tanımaktır. Bu ortak payda düşünüldüğünde bedenin dans ve mimarlığı birbirine yakınlaştırdığı sonucuna varılabilir. Beden kimi zaman mimari yapısal eleman gibi hareket ederek mimari modele dönüşmüş, kimi zaman da verili bir mimari çerçevenin içine dahil olarak bir mimari söylemin parçası olmuştur. Tarihsel sürece bakıldığında iki disiplinin de tasarımsal arayışlarında ve yönelimlerinde bedenin temel taş olarak ele alındığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmanın bir başka boyutunu oluşturan dansın mekanı gözden geçirildiğinde, dansın, mekanı kendi içinde (kişisel mekan ve genel mekan olarak) ayırdığı görülmüştür. Mekanı tarih boyunca, tamamlayıcı ve yardımcı eleman olarak kullanan dans, günümüzde bazı çalışmalarında mekandan esinlenerek koreografilerini oluşturmaktadır. Oluşturulan koreografilerde dansçının hareketi ve mekan birlikte çalıştığına farklı bir anlam kazanmaya başlamaktadır. Koreografik mekan içinde bedeni harekete geçiren mekanlara dair örneklerde görülmüştür ki mekan, dans alanında daha aktif rol oynamaya başlamış, iki disiplin performanslarda ortak çalışmaya başlamıştır .

Çalışma sonucunda, dansın mekanın etkin şekilde kullanıldığı, mimarlıkta dans sanatının yansımaları görülmüştür. Dansın mimari tasarıma form olarak yansıyabildiği gibi dansın elde edilen verilerle iç mekân oluşturulabileceği düşünülmektedir. Dans beden kavramı üzerinden ele alınıp mekân düzenine dahil edilebileceği düşünülmektedir.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Dans sanatının mekan tasarlama sürecinde kavramsal çıkış noktası olarak kullanılabileceği ve bu disiplinler arası yaklaşımın tasarımcıya özgü yöntemlerle gerçekleştirilebileceği önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Brown C., 2003; Dance-Architecture Wokshop; Isadora And Raymond Duncan Centre For Dance; [Http://Www.Modul-Dance.Eu/Partner/The-Isadora-Raymond-Duncan-Dance-Research-Center-Athens-Greece/](http://Www.Modul-Dance.Eu/Partner/The-Isadora-Raymond-Duncan-Dance-Research-Center-Athens-Greece/)
- Can, C. (2003). Choreographic Assemblages An Archaeology of Movement and Space. MSc Thesis, Massachusetts Institute of Technology, Department of Architecture, USA.
- Dervişoğlu, E. (2008). Mekan Ve Beden İlişkisi: Mekanın “Bedenle Kavrayış” Üzerinden Değerlendirilmesi (Doctoral dissertation, Fen Bilimleri Enstitüsü).
- Fenmen, B. (1986). Bale Tarihi. Ankara: Sevda Cenap And Müzik Vakfı.
- Hackney, P. (1998). Making Connections, Total Body Integration Through Bartenieff Fundamentals, Routledge, England.
- Joyce, M. (1984). Dance Technique For Children, Mayfield, USA.
- Khan, O., & Hannah, D. (2008). Performative/Architecture An Interview With Bernard Tchumi. Journal Of Architectural Education, 52-58.
- Kırkan, S., & Çağdaş, G. (2015). Dans Hareketi Verilerinin Sayısal Ortamda Forma Dönüştürülmesi. Journal Of Computational Design, 1(1), 11-34.
- Özevin Tokinan, B. (2008). Yaratıcı Dans Etkinliklerinin Motivasyon, Özgüven, Özyeterlik Ve Dans Performansı Üzerindeki Etkileri (Doctoral Dissertation, Deü Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Uysal, H. I. (2013). Beden kavramı ve deneyimler üzerinden bedenin mimarlık eğitiminde yer almasına ilişkin öneriler (Doctoral dissertation, Fen Bilimleri Enstitüsü).

İNTERNET KAYNAKÇA

- URL.1. <https://xxi.com.tr/i/mekani-donusturen-dans>
- URL.2 <https://www.arkitera.com/haber/mimarlik-ve-dans/>
- URL.3 https://www.academia.edu/35450429/Dans_Eden_Mekan
- URL.4 <http://thevoidmag.com/mimar/dans-ve-mimarlik/>
- URL.5 https://www.mimarizm.com/haberler/gundem/mimariyle-dans_127383
- URL.6 <https://xxi.com.tr/i/mimarlik-ve-dansin-20-dakikasi>
- URL.7 <http://www.sanattanyansimalar.com/yazarlar/ali-ergur/uretim-bicimlerinin-temsili-olarak-dans/2077/>
- URL8. <http://www.doganhasol.net/prag-ve-dans-eden-bina-2.html>

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

DOĞU – BATI ARASINDA ANADOLU SELÇUKLU KENTİ

Çağla CANER YÜKSEL

Başkent Üniversitesi, Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Ankara / Türkiye

Öz: Ortaçağ'da Anadolu'nun çehresi 1071 Malazgirt Savaşı sonrasında hızla değişmeye başladı. Selçuklu ve beraberindeki Türk boylarına Anadolu'nun kapılarını açan Malazgirt Savaşı hali hazırda bu topraklara yerleşmiş Bizans Devleti açısından talihsiz bir dönemin başlangıcına işaret ediyordu. 11. yüzyılda Türklerin Anadolu'ya yerleşme arifesinde Bizans toplumu daha çok tarımla uğraşan, kent merkezlerindense kırsal alanda yerleşmiş ve gelişmiş bir toplum niteliğindedir. Dolayısıyla kırsallaşma, kentleşme ve kent kültürünün gerilemesini beraberinde getirmişti. Anadolu'da bir kent ağı ve bunu destekleyen etkili ticaret faaliyetlerinin gerçekleşebileceği bir yol ağı, diğer bir deyişle transit ticaret yollarının güvenli ve kesintisiz bir şekilde deniz ticaret rotalarına bağlantısı verimli bir şekilde işler değildi. Bu durumun değişimini hazırlayan Selçuklu ve beraberindeki Türk boylarının Anadolu'yu yurt edinmeye başlaması, buradaki sosyo-kültürel ve yönetsel yapıyı zamanla yeniden kurması oldu. Böylelikle Anadolu'daki durgun ticaret canlanmaya, bölge gelişmeye ve zenginleşmeye ve buradaki yerleşim merkezleri giderek kalabalıklaşan, etkin ticaret faaliyetlerine ev sahipliği yapan mamur kentlere dönüşmeye başladılar. Bu bildiri Selçuklu dönemiyle birlikte Anadolu'da kentleşme süreçlerine odaklanmakta, Anadolu Selçuklu kentlerinin mekânsal gelişim ve dönüşümlerini irdelemektedir. Bildiride Anadolu referanslı doğu (Orta Asya ve İran kültürü) ve batı (Bizans kültürü) arasında Selçuklu kentini var eden unsurlar sorgulanmaktadır. Bu kapsamda bir taraftan “Türkler Anadolu'ya geldiklerinde nasıl bir yapı çevre ile karşılaştılar? Anadolu kentleri ne durumdaydı?”, diğer taraftan “Anadolu'ya yerleşen Türk boyları beraberlerinde nasıl bir yerleşim kültürüne ve mimari belleğe sahiplerdi, daha öncesinde ikamet ettikleri yapı çevreler nasıl biçimlenmişti?” sorularından hareketle Anadolu Selçuklu kentlerinin mekânsal nitelikleri tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Anadolu Selçuklu kenti, Bizans kenti, İran-İslam kenti

GİRİŞ ve KURAMSAL ÇERÇEVE

Selçuklu ve beraberindeki Türk boylarına Anadolu'nun kapılarını açan Malazgirt Savaşı'nın gerçekleştiği 1071 yılı hali hazırda bu topraklara yerleşmiş Bizans Devleti için Batı sınırlarının da Normanlara kaptırıldığı, Ostrogorsky'nin (1981: 320) ifadesiyle “iki yönlü bir çöküşü” işaret etmekteydi (Turan, 2000: 16). Türklerin Anadolu'ya yerleşme arifesinde Bizans toplumu daha çok tarımla uğraşan, kent merkezlerindense kırsal alanda yerleşmiş ve gelişmiş bir toplum niteliğindedir. Dolayısıyla kırsallaşma, kentleşme ve kent kültürünün gerilemesini beraberinde getirmişti. Anadolu'dan geçen transit ticaret yollarının güvenli ve kesintisiz bir şekilde deniz ticaret rotalarına bağlantısı, etkili ticaret faaliyetlerinin gerçekleşebileceği bir yol ağı ve buna bağlı bir kent ağı verimli bir şekilde işler değildi. Bu durumun değişimini hazırlayan Selçuklu ve beraberindeki Türk boylarının Anadolu'yu yurt edinmeye başlaması, buradaki sosyo-kültürel ve yönetsel yapıyı zamanla yeniden kurması oldu.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Türk hâkimiyetinde Anadolu'daki sosyo-ekonomik düzeyin yükselmesi, yerleşim merkezlerinin gelişmesi, refah seviyesinin artması ve zamanla zengin ve bayındır kentlere dönüşmesi için yaklaşık bir yüz yıllık süre gerekti. Bir taraftan Haçlı seferleri ve Bizans'la mücadeleler diğer taraftan Türk toplulukların kendi içlerindeki çekişmeler bu zaman diliminde belirleyici etkenler oldu. 1176 yılında Bizans'a karşı kazanılan Myriokefalon Zaferi, Anadolu'daki Selçuklu iktidarını sağlamlaştırdı. Haçlı Prenslükleri'ne son veren Mısır'daki Eyyübi ve Memluk Sultanlıkları'nın Haçlılar'a karşı sürdürdüğü savaş ve onlardan geri alınan limanların tahrip edilmesi bu bölgede ticaret yapan Avrupalılar'ın yönünü Batı'yı Doğu'ya bağlayan en kısa yol olan Anadolu'ya çevirdi. 13. yüzyılda Anadolu'daki durgun ticaret canlanmaya, bölge gelişmeye ve zenginleşmeye ve buradaki yerleşim merkezleri giderek kalabalıklaşan, etkin ticaret faaliyetlerine ev sahipliği yapan bayındır kentlere dönüşmeye başladılar.

Selçuklu ve beraberindeki Türk boylarının hâkimiyetinde Anadolu kentlerinin mekânsal biçimlenmesinde iki önemli unsurun etkisini irdelemek gerekli görülmektedir. Birincisi, Türkler'in Anadolu'ya gelmesi ve yerleşmesiyle birlikte burada nasıl bir yapıyı çevre ve de özellikle nasıl kentler ile karşılaştıkları, diğer bir deyişle 11. – 12. yüzyıllarda Anadolu Bizans kentlerinin biçimlenmeleri ve mekânsal öğeleri Anadolu Selçuklu kentlerinin gelişimde etkili olmuştur. İkincisi, Anadolu'ya yerleşen Türk boylarının nasıl bir yerleşim kültürüne ve mimari belleğe sahip oldukları, daha öncesinde ikamet ettikleri yapıları çevrelerin nasıl biçimlendiği, diğer bir deyişle İran-İslam kentsel yerleşimleri Anadolu Selçuklu kentlerinin biçimlenmesinde etkili olmuştur. Kuban'ın (1993: 11) da belirttiği gibi "Türklerin Anadolu'ya dışarıdan geldikleri ne kadar gerçekse, gelirken birşeyler getirdikleri de o kadar gerçektir."

AMAC

Bu bildirinin amacı Selçuklu döneminde Anadolu yerleşimlerinin kentleşme süreci ve bu sürecin fiziksel yapının biçimlenmesinde nasıl karşılık bulduğunu tartışmaktır. Selçuklu kentlerinin bir taraftan Anadolu'nun hali hazırdaki yerleşmiş Bizans kent kültürü, diğer taraftan Anadolu'ya Selçuklular'ın beraberinde getirdikleri İran-İslam kültürü arasında temel mekânsal öğeleri ve kent formunun biçimlenmesi bakımından değerlendirilmesi hedeflenmektedir.

KAPSAM

Bu çalışmada, ilk olarak Anadolu Selçuklu kentleşme sürecini hazırlayan kısa ve öz bir tarihi arka plan sunulmaktadır. Devamında sırasıyla Türklerin Anadolu'ya gelmesi öncesinde Bizans kentleri kent formunun biçimlenmesi, fiziksel bileşenleri ve mekânsal örgütlenmeleri bakımından incelenmekte; Türkler'in Anadolu'ya yerleşmeden önce aşına oldukları yerleşim kültürü, diğer deyişle İran-İslam kentleri benzer şekilde irdelenmektedir. Son olarak ise Selçuklu kentlerinin Bizans ve İran-İslam kentlerinden nasıl beslendikleri aynı zamanda kendi özgün nitelikleriyle nasıl mekânsal gelişim sergiledikleri tartışılmakta, bu kapsamda Anadolu Selçuklu kentini var eden unsurlar değerlendirilmektedir.

YÖNTEM

Selçuklu kentleri; var olan yerleşimlere göre konumları, kent sınırları ve kent formunun belirleyici öğeleri olarak surlar, kent bileşenleri, yerleşim dokusu bakımından Bizans ve İran-İslam kentleriyle karşılaştırmalı olarak değerlendirilmektedir. Selçuklu döneminde Anadolu kentlerinin mekânsal gelişimleri

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

ve fiziksel yapılanmaları tartışılırken bizzat kentler, kentlerin betimlemelerini içeren yazılı ve görsel tarihi belgeler ve Bizans, İnan-İslam ve Selçuklu kentleri üzerine yapılmış araştırmalar yararlanılan kaynaklardır.

SELÇUKLU ÖNCESİ ANADOLU YERLEŞİMLERİ: BİZANS KENTLERİ

Eski Çağ'da zengin, gelişmiş kentsel yerleşimlere ev sahipliği yapan Anadolu'da antik kentler planlı, ferah fiziksel biçimlenmeleri; düzenli kent dokuları ve bunu olanaklı kılan törensel caddeler ve kentsel meydanlarıyla öne çıkmaktaydı. Antik kentin gerilemesi ve çöküşü son dönem araştırmacılarının ifadeyle "geç" geç antik dönemde ya da erken Bizans döneminde başladı. Bu dönemde (5. yy ortaları - 7. yy ortaları) Anadolu'nun yerleşim dokuları ve maddi kültürü çok ciddi değişimlere sahne oldu. Kırsal alanlar gelişirken ve dikkat çekici düzeyde refah seviyesine ulaşırken kentleşme ve kentsel nitelikte yerleşimler buna bağlı olarak negatif bir şekilde etkileniyor ve geriliyorlardı (Niewöhner, 2017: 39-59). Yine de 7. yüzyıla kadar birçok Bizans kentinin varlığını devam ettirdiği söylenebilir. Bunlar art arda gelen Pers ve Arap akınları (7. yy- 9. yy ortaları) sebebiyle yeniden surlarla, kent duvarlarıyla güçlendirildiler. Bu yeni ortamda yerleşim faaliyetlerinin savunma amaçlı kırsaldan kentlere, özellikle korunaklı kale yerleşimlerine taşınmasına neden oldu. Kent yaşamındaki canlanma yeni surların inşası ve bundan kaynaklı kentlerin yeniden kurulmasıyla izlenebilir. Örneğin Milet, Efes, Magnesia, Side ve Patara gibi kentlerde yeni surların inşasıyla kent sınırları küçülerek yeniden belirlendi (Crow, 2017: 95-96). Bu dönemin kent surları geç antik dönemdeki surlarıyla kıyaslandığında daha kısa, daha güçlü ve daha çok devşirme malzeme kullanan sur duvarlarıydı.

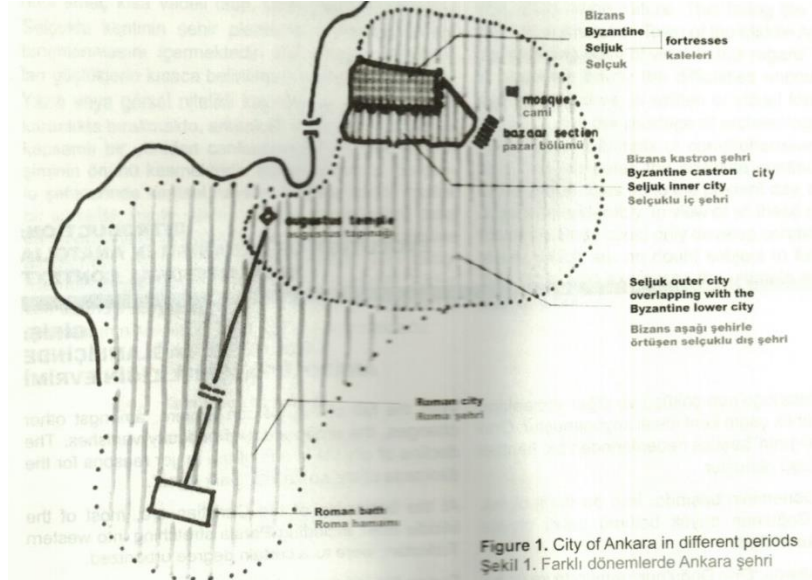
Kıyılarda uzanan ya da bunların hemen yakınındaki bu kentlere karşılık İç Anadolu'da durum biraz farklıydı. Bu bölgedeki yerleşimlere Araplar baskın niteliğinde saldırılarda bulunamıyor, buralara ulaşana kadar daha fazla yol kat etmeleri, fark edilmeleri söz konusu oluyordu. Örneğin uzun surlara sahip Amorium ve Ankara 9. yüzyılda Araplar tarafından yıkılmalarına kadar dayanmış ve sonrasında savunma sistemlerini, *kastra* (kaleler) etrafında yeniden örgütlemişlerdi. Kentlerin bu dönemde çökmediği bu döneme tarihlenen önemli sayıda kilisenin ve de yine büyük anıtsal kubbelere sahip kilisenin inşasında takip edilebilmektedir. Ancak bu kentler planlama izleri taşımayan, antik ızgara düzeninden bağımsız, mezarlık alanın kent içine taşındığı, neredeyse büyük köylere benzer yerleşimlere dönüşmüşlerdir. Bu noktada kentselliğin devamlılığı kent surlarına ve de kiliselerin yapımına ve de büyük olasılıkla kent nüfusuna dayanıyordu (Niewöhner, 2017: 52-53).

Bizans devleti, orta Bizans döneminde (geç 9. yy. – 11.yy) Anadolu'da yeniden tam hâkimiyet sağladığı zaman kentsellik bir kez daha çekiciliğini yitirdi. Çoğu büyük yerleşim terkedildi ve neredeyse köylere dönüştüler ki Niewöhner'in (2017: 59) ifadesiyle Türkler'in Anadolu'ya yerleşme arifesinde kentsellikten çok kırsallığın hâkim olduğu bir Anadolu toplumu vardı. Geç 11. yüzyılda başlayarak buraya ulaşan Türk fetihleri Bizans nüfusunu yeniden korunaklı kentlere yerleşmeye, kaleli yerleşimleri ardına sığınmaya ve buralarda toplanmaya zorlamıştır. Milet de Palatia adı altında yeni bir isimle, yeni bir konumda, daha mütevazı boyutlarda bir yerleşim olarak yeniden kurulmuştur. Sonuçta Bizans döneminde Anadolu'da Türklerin yerleşimi öncesinde, kentsel yerleşimler gerilemişti ancak kırsallaşma ile açıklanabilen bu durum genelde bir çöküşe, gerilemeye karşılık gelmiyordu. Tabii ki kentten kırsala geçişle bu dönemdeki maddi kültür daha yalın ve yarırcı bir üsluba sahipti ve Anadolu toplumu kentselden çok

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

kırsalda yerleşmiş bir tarım toplumdur. Bu ortamda Milet, Efes, Patara gibi yerleşimler iyice küçülmüş güçlü surlar ardına saklanan *kastron* (kale kent) olarak evrildiler. Sardis, Afrodisiyas gibi kentlerle bunlar kadar ciddi savunma yapıları gerçekleştirilmeden *dioikismos* diye isimlendirilen parçalı ya da çok parçalı yerleşimlere sahne oldular. Bryer (1986: 274) geç Bizans kentlerinin bileşen parçalarına ayrılması süreci ve buna göre şekillenen parçalı kent formuna vurgu yapmaktadır.

Adım adım gerçekleşen Türk fetihleri Anadolu'nun yerli halkını güçlendirilmiş kent surları, kaleli yerleşimleri ardına sığınmaya ve buralarda toplanmaya zorlamıştır. Dolayısıyla geç 11 yüzyıldan 14. yüzyıla kadar devam eden Türklerin Anadolu'ya yerleşme sürecinde eski Bizans kentleri değerlendirildiğinde bu kentlerin kırsal bölgeler yerine tercih edilmesi kentsel gelişim ve kentleşmenin lehine olmuştur. Türk akınlarına karşı kentler yeniden önem kazanmış ve özellikle savunma amaçlı güçlendirilmiş kaleler etrafında Bizans yerleşimleri üzerinde ya da kısmen üzerinde kısmen yanında Selçuklu kentleri gelişmiştir. Denilebilir ki, Türkler daha önceden var olan bu yerleşimleri aşama aşama yurt edindiler. Burada karşılaştıkları yapıyı çevreyi kendi ihtiyaçları ve geçmiş birikimleri doğrultusunda evirdiler, dönüştürdüler. (Şekil 1)

Şekil 1. Roma, Bizans ve Selçuklu Dönemlerinde Ankara'nın Gelişimi (Tankut, 2007: fig. 1, s. 2)

ANADOLU'YA YERLEŞMEDEN ÖNCE SELÇUKLU: İRAN-İSLAM KENTLERİ

Anadolu'yu yurt edinmeye başlayan Türk boylarının hali hazırda sahip oldukları ya da aşına oldukları yerleşme deneyimleri de Selçuklu dönemi Anadolu kentlerinin biçimlenmesinde etkili olmuştur. Anadolu Selçuklu'daki yönetsel kurguda hem devlet kuruluşunda hem de saray adabında İran etkisi düşünüldüğünde İran ağırlıklı Büyük Selçuklu yerleşimlerinin Türklerin Anadolu'yu iskânıyla başlayan süreçte kentlerin genel yapılanması ve kentleşme gelenekleri bakımından etkili olduğu söylenebilir.

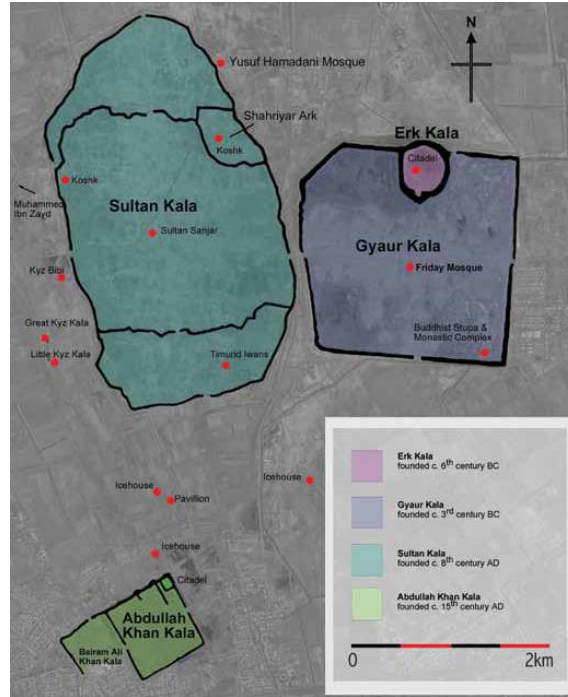
Öncelikle, İslamiyet öncesi Türk kentlerine baktığımızda iç kale, dış kale ve sur dışı yerleşimlere karşılık gelecek şekilde orduğ, balık, ve kıy olmak üzere surları ve tanımladığı sınırları esas alan üç bölümlü kentler oldukları söylenebilir. Bu yerleşimlerde orduğ: hakan sarayı ile beylerin ikametgâhlarının bulunduğu surlarla çevrili alan, balık: orduğ çevresinde yayılmış konut alanlarını içeren ve hendek, sur ve

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

kulelerle çevrilmüş yerleşim alanı, ve kıy: güvenlik gereği ya da açık ve geniş mekân ihtiyacı gerektiren ticaret, pazar alanları gibi kent surları dışında konumlandırılan alanlar olarak tanımlanabilir (Özcan, 2005: 259). İslam sonrasında denilebilir ki Ulu cami ve medrese gibi İslami kurumlar kent yapısına eklenmiş, önceki Budist geleneklerle ilişkili ortaya çıkan yapı topluluklarının yerini İslami yapılar ve bunların bir arada olduğu külliyeler niteliğinde yapı toplulukları almıştır (Özcan, 2005: 260-261). İran etkisiyle orduğ, balık ve kıy olarak adlandırılan üçlü mekânsal bölümlenme ahmedek ya da iç kale, şehristan ve rabat (Tanyeli, 1987: 13-14) olarak karşılık bulmuştur. Sadece var olan yapıların dönüştürülmesi ya da yeni İslam yapılarının mevcut üçlü yapılanmanın gerçekleştiği kent formuna eklenmesi dışında, İslam sonrası Türk kentlerinin mekânsal dönüşümünde dikkat çekici başka bir unsur daha vardır. Artan nüfus ve de bununla ilişkili artan mekân ihtiyacı kentlerin büyümesini beraberinde getirmiş ve bununla bağlantılı olarak cami veya cami merkezli külliye olarak değerlendirilebilecek yapı topluluklarının sayısı artmıştır. Bu kimi kentlerde şehristan içinde ulu cami ve çevresine ek yeni kentsel odaklar oluşturan alt merkezler olarak kimi kentlerde de şehristan dışında rabat diye adlandırılan sur dışındaki bölgede kentlerin yayılmasını, büyümesini sağlayacak şekilde yerleşim çekirdekleri olarak ortaya çıkmıştır.

Özellikle Büyük Selçuklu döneminde İsfahan, Merv, Semerkant gibi eski İran ve Orta Asya kentleri Türk-İran-İslam kentlerinin önemli örnekleri olarak geliştiler. Örneğin kuruluşu MÖ 6. yüzyıla uzanan Merv, Orta Asya'nın güneybatısında en büyük yerleşimden biri olacak şekilde büyümeye başladı ve 11. ve 12. yüzyıllarda Büyük Selçuklu Devleti'nin başkenti olarak hizmet verdi. Günümüze kadar kalıntıları ve izleri ulaşan kaleleri, köşklere, saray ve Sultan Sancar türbesi gibi anıtsal yapılarıyla, Büyük Selçuklu yapı geleneğinden izler taşıyan bu coğrafyanın gözde kentlerindendi. Kentin fiziksel yapılanmasında ahmedek, şehristan ve rabattan oluşan üçlü bölümlenmeyi sergiliyordu. (Şekil 2)

Şekil 2. Merv'deki Kentsel Yerleşimler (Williams, 2011-2012: fig. 1, s. 55)

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Bir diğer önemli kent ise Afrasiyab olarak da adlandırılan Semerkant'tır. İpek yolu üzerinde yer alan Semerkant'tan İslamiyet öncesinde de ticari faaliyetleri bakımından özellikle kağıt üretimi ve ticaretiyle önemliydi. İslam hâkimiyetiyle birlikte de camiler medreseler gibi İslami kurumların inşası, özellikle büyük Selçuklu dönemi'nde çarşıları ve ticari bölgesinin gelişimiyle öne çıkmıştı, 12. yüzyılda çok sayıda tüccar ve zanaatkâr kentte ayrı ayrı çarşılara yerleşmişlerdi, bir taraftan Ulu cami etrafında da en büyük ticari alanı oluşturmuşlardı.

SONUÇ

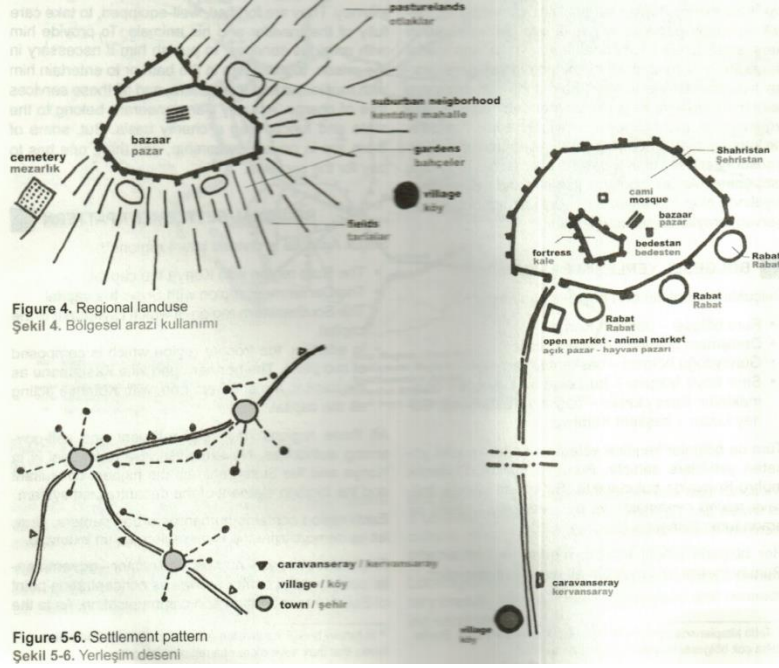
Selçuklu döneminde Anadolu'da kentleşme süreci ve kentlerin biçimlenmesini etkileyen iki önemli faktör olarak: Selçuklu öncesinde Anadolu'da Bizans kentleri ve Anadolu öncesi Selçuklu yerleşimleri, İran-İslam kentleri değerlendirildi. Selçuklu kent geleneğini tartışırken kenti kuran, kent yaşamını oluşturan kentlilerden de bahsetmek gerekir. Anadolu'yu aşama aşama yurt edinenler kimlerdi? Diğer bir deyişle yerleşen nüfus nasıl çeşitleniyordu? Anadolu'ya yerleşen grupların ikiliği söz konudur. Daha açık bir ifadeyle bir tarafta göçerler diğer tarafta yerleşik düzen kurmaya çalışan yönetici sınıf (sultan ve emirler) ve maiyetindeki askerler bulunmaktadır Kuban (2008: 64-65). Anadolu'yu Türkleştiren hayvan yetiştirici göçer, bağımsız Türkmen boylarıyla, İran-İslam sentezi modeline uygun devletler kurmak isteyen Selçuklu döneminin sultan ve emirleri sürekli çatışma halindedir. Kuban (2008: 65) bunları kenti bir uygarlık göstergesi olarak kabul eden "akbudun"u oluşturan yönetici elit ve bunların çok itibar etmediği sıradan kentli "karabudun" ve göçerler olarak adlandırır. Yaratıcı üretimin odaklandığı yerler olan kentler karşısında kentlileşemeyen göçerler, yani Türkmenler bir taraftan tehlikedir. Bu sınıfın süreç içerisinde giderek kalabalıklaşan, sıkışan kentler yerine ilk olarak köylerde ya da sur dışındaki araziye hayvanlarıyla birlikte konduklarını ve zamanla bu alanların giderek yerleşimlere dönüştüğü söylenebilir.

Anadolu'ya yerleşenlerin ikiliğinden bahsedilse de, göçerlerin kent yaşamının gelişimi ve kentleşmeye etkisi ile ilgili olarak Tanyeli'nin (1987: 8-9) de ifade ettiği gibi Orta Asya'dan Anadolu'ya gelen göçebe topluluklar kentle ve kentsel hizmetlerle ilk defa karşılaşmıyorlardı, hali hazırda kentin sunduğu ekonomik olanaklardan yararlanmaktaydılar ve kentlilerle bir ortak yaşam içindeydiler denilebilir. Bu ortak yaşam gündelik ihtiyaçlar ve uzun mesafe ticaretinin sürdürülebilirliği gibi ve karşılıklı birbirine ihtiyaç duymaya dayanmaktaydı. Göçerlerle birlikte Anadolu'ya yerleşenler Doğu'daki Moğol yayılmasından kaçan İran-İslam kültürünü özümsemiş kentlilerdi. İran saray adabını benimsemiş idareciler, bürokratlar, bilim adamları, din adamları, entellektüeller, yapı ustaları ve sanatçılardan oluşan bu kesim sadece kendi alanlarında değil daha geniş çerçevede Anadolu kentlerinde yaşamın ve fiziksel çevrenin biçimlenmesini etkiledi. İç kale, şehristan ve rabattan oluşan üç bölümlü kent yapıları, Anadolu'da yerleşimlerin topoğrafik özellikleriyle de örtüşecek şekilde karşılık buldu. Anadolu'nun Bizans yerleşim mirası, *kastron* (kale kent) modeliyle Konya, Ankara gibi Selçuklu kentlerinin gelişmesinde etkili oldu. Yerleşim tarihinde sürekliliği olan bu gibi kentler var olan Bizans kalesini "iç kale" olmak üzere yeniden inşa ettiler, devamında bunun dışına "dış surlar" ve şehir yerleşti, bu surların da dışında "dış şehir" gelişti. (Şekil 1)

Bizans kentlerinin izlerini ve Bizans yerleşim kültürünün sürekliliğinin, özellikle konum olarak: üzerine inşa edilen, ya da kısmen üzerine kısmen yanında inşa edilen Selçuklu dönemi kentleri örneklerinden

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

takip etmek olasıdır. Bununla birlikte hatırlatmak gerekir ki üzerinde sonrada Türk iskânı gelişmeyen ya da bir Bizans kalesi üzerine kurulmayan Selçuklu kentleri de olmuştur. Anadolu'yu yurt edinen Selçuklu ve beraberindeki Türk boylarının getirdiği kentleşme geleneği ise iç kale, şehristan ve rabat öğelerinin iç kale, dış kale ve sur dışı yerleşim olarak Anadolu Selçuklu kentlerinde karşılık bulmasıyla izlenebilir (Tankut, 2007: 28-29). Son olarak, önceden hazırlanmış planlama girişimlerinin olmadığı, aksine organik, kendiliğinden büyüyen ve genişleyen bir kent dokusuna sahip Anadolu Selçuklu kentlerinin üç bölümlü kent formlarının yanı sıra yaygınlaşan İslami kurumların kent formunun temel bileşenleri olarak etkileri İran-İslam kent geleneği ile de benzerdir. (Şekil 3)

Şekil 3. Anadolu Selçuklu Bölgesel Arazi Kullanımı (Tankut, 2007: fig. 4, s.10) ve Yerleşim Deseni (Tankut, 2007: fig. 5-6, s. 10)

Anadolu Selçuklu kentlerinde genellikle iç kalenin hemen dışında ya da yakınında bir Ulu Cami ve bunun civarında ana ticaret alanı, çarşı ve pazarlar yer alır. Bu bölge kentin merkezi olarak, odağı olarak değerlendirilebilir. Ancak, diğer kentsel çekirdekler, diğer bir deyişle diğer İslam yapıları, camiler, medreseler, hamamlar, hatta tekke ve zaviyeler ve de özellikle bunların bir arada olduğu külliye olarak değerlendirilebilecek kamusal hizmet veren yapı toplulukları kentte alternatif küçük merkezçikler de oluştururlar. Bu merkezçikler, ya da başka bir deyişle kentsel çekirdekler etraflarında mahallelerin gelişimini ya da yeni mahallelerin oluşumu desteklerler ve kent bunları da esas alarak gelişir. Sur içinde yer alan bu odaklar var olan boş alanları doldurarak zamanla kent içinde artan nüfusla da ilişkili olarak yeni bölüntüler ortaya çıkarır ve kentin sıkışık, organik çıkmaz sokaklı dokusunu oluştururlar. Diğer taraftan eğer surların dışında yer alan yapı grupları var ise, ki bunlar da özellikle ilk aşamada kent kapılarının civarındadır, kentin yeni gelişeceği, büyüyeceği odakları oluştururlar. Örneğin Kayseri'deki Hunat Hatun Külliyesi hemen sur dışında kent kapısı yanında kentin yeni gelişim odaklarından birini oluşturmuştur. Kent kapıları aynı anda pratik olarak ticari mekânları çevresinde, civarında toplamaktadır. Bu ticari alanlar da merkezdeki ile zaman içinde birleşecek bir düzende bir araya gelirler. Örneğin Konya'da

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Selçuklu Dönemi'nde temelleri atılmak üzere ticari bölgenin merkezden çepere doğru geliştiğini söyleyebiliriz. Dolayısıyla kent içinde birincil bir kent merkezi bile olsa Selçuklu kentlerinde ikincil küçük merkezciğe sahip bir kentsel gelişim görülebilir.

KAYNAKÇA

- Bryer, A., (1986). The Structure of the Late Byzantine Town: Dioikismos and the Mesoi. *Continuity and Change in Late Byzantine and Early Ottoman Society*, der. A. Bryer and H. Lowry Birmingham-Washington, ss. 263-279.
- Crow, J., (2017). Fortifications, *The Archaeology of Byzantine Anatolia, From the End of Late Antiquity until the Coming of the Turks*, der. P. Niewöhner, Oxford University Press, New York, ss. 90-108.
- Kuban, D., (1993). Batıya Göçün Sanatsal Evreleri (Anadolu'dan Önce Türklerin Sanat Ortaklıkları). Cem Yayınevi, İstanbul.
- Kuban, D., (2008). Selçuklu Çağında Anadolu Sanatı. (2. Baskı) Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Niewöhner, P., (2017). Urbanism. *The Archaeology in Byzantine Anatolia: From the End of Late Antiquity until the Coming of the Turks*, der. P. Niewöhner, Oxford University Press, New York, ss. 39-59.
- Ostrogorsky, G., (2011). Bizans Devleti Tarihi. çev. F. Işıltan, 7. Tıpkıbasım (1981) Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Özcan, K., (2005). Orta Asya Türk Kent Modelleri Üzerine Bir Tipoloji Denemesi (VIII. Yüzyıldan XIII. Yüzyıla kadar). *Gazi Üniversitesi Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 20 (2): 251-265.
- Tankut, G., (2007). The Seljuk City / Selçuklu Kenti, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Turan, Ş., (2000). *Türkiye – İtalya İlişkileri, Selçuklular'dan Bizans'ın Sona Erişine*, T. C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Williams, T. (2011-2012), Unmanned Aerial Vehicle Photography: Exploring the Medieval City of Merv, on the Silk Roads of Central Asia. *Archaeology International*, 15: 54-68.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

İSTANBUL'DAKİ KENTSEL DÖNÜŞÜM ÖRNEKLERİNDEN 'BAĞDAT CADDESİ KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJESİ'NİN GAYRİMENKUL DEĞERLEME ÖLÇÜTLERİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Pelin YİĞİT

Nişantaşı Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi, İstanbul / Türkiye

Öz: Kentsel dönüşüm, farklı nedenlerden ötürü zaman içinde eskimiş, yıpranmış ya da kimi durumlarda terkedilmiş, vazgeçilmiş kentsel dokunun, günün sosyo-ekonomik ve fiziksel koşulları göz önünde tutularak değiştirilmesi, dönüştürülmesi, ıslah edilmesi ve yeniden canlandırılarak kente kazandırılmasıdır. Gayrimenkul değerlendirme ise objektif ve tarafsız bir şekilde, bir gayrimenkule ilişkin nitelik, fayda, kullanım koşulları gibi faktörlerin değerlendirilmesi ile gayrimenkulün değerinin tespit edilmesi işlemidir. Bu çalışmada, 'Bağdat Caddesi Kentsel Dönüşüm Projesi', gayrimenkul değerleri ölçütlerine göre değerlendirilerek analiz edilmiştir. 'Bağdat Caddesi Kentsel Dönüşüm Projesi'nin gerçekleştirilebilmesi ve varolan mülkiyet haklarının devam edebilmesi için, "Eşdeğerlik Yöntemi (Değerleme Esaslı Yöntem)" esasına göre çıkarılan değer haritaları ışığında gayrimenkullerin dönüşüm öncesi ve sonrası değerleri belirlenmiştir. Eşdeğerlik Yöntemi; değerlendirme esasına göre; bir taşınmaz malın imar düzenlemesinden önceki değeriyle düzenlemeden sonraki değerinin aynı olması üzerine kurulmuş bir yöntemdir. Eşdeğerlik yönteminin sağlanması için dönüşüm alanındaki her bir hak sahibine ait gayrimenkulün dönüşümden önceki değeri değerlendirme şirketleri tarafından belirlenmiştir. İskâna hazır konut ya da inşaat yapmaya hazır imar parseli yeni mal varlığı halinde değerlemeye alınmıştır. Katılım ve dağıtımına ait değerler arasında fark varsa para ödemesi ile eşdeğerlik sağlanmıştır ve arada fark varsa mal sahibi tarafından taksitler halinde ödenmiştir. Sonuç olarak kentlerin evrimsel dönüşümü olgusu, kentsel arazi değerlerini değiştirir. Arazi değerleri yükselen bölgelerde ortaya çıkan rant, kentsel alan üzerinde dönüşüm projelerinde gayrimenkul değerlerini artırır. Mal sahiplerinin kentsel dönüşüme uğrayan mal varlıklarının değer kaybına uğramaması ve gayrimenkul değerleri açısından eşit ve makul bir kentsel dönüşüm projesinin gerçekleştirilebilmesi için Eşdeğerlik Yöntemi kullanılarak, bu bağlamda bir değerlendirme yöntemi gerçekleştirilmiştir ve analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kentsel Dönüşüm, Değerleme, Gayrimenkul, Eşdeğerlik Yöntemi, Arazi Değeri

GİRİŞ ve KURAMSAL ÇERÇEVE

Kentsel dönüşüm, son zamanlarda ilgili çevrelerce yoğun olarak tartışılan konulardan biri olarak ortaya çıkan bir kavramdır. Geçmiş 19. yüzyılın Sanayi Devrimi'ne kadar dayanan kentsel dönüşüm, şehirlerin dinamizminin bir sonucu olarak, önemini korumaktadır. Kentsel dönüşümün yeni ve farklı bir anlayışla yeniden gözden geçirilmesi, tartışılması ve değerlendirilmesi gerekmektedir.

Kentsel Dönüşüm süreci fiziksel, sosyal, çevresel, ekonomik boyutları ile ele alınmaktadır. Dönüşüm sürecinin en önemli adımı söz konusu fiziksel, sosyal, çevresel, ekonomik boyutların yanı sıra gayrimenkullerin değerlerinin bağımsız ve tarafsız olarak belirlenmesidir. Mevcut yasalara göre yapılan uygulamalarda alan büyüklükleri dikkate alınmaktadır. Uygulamadan sonra ortaya çıkacak olan değer ar-

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

tışının kişilere adaletli şekilde dağıtılması hem projenin sürdürülebilirliğini hem de projeye katılımı artıracaktır. Bu nedenle Eşdeğerlilik Yöntemi ilkseine göre bir Gayrimenkul değerlendirme yöntemi seçilmiştir.

AMAÇ

Kentsel Dönüşüm uygulamalarının başarıya ulaşmasındaki rolü ve etkinliği gün geçtikçe artan gayrimenkul değerlendirme çalışmalarının Türkiye’de geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması bağlamında, Türkiye’de Kentsel Dönüşümde gayrimenkul değerlendirme yönteminin kullanılmasının başlangıç ve temel örneğini teşkil eden “Bağdat Caddesi Kentsel Dönüşüm Projesi”nin incelenmesi ve analizi yapılmıştır.

KAPSAM

Kentsel dönüşüm ve gayrimenkul değerlendirme ile ilgili temel kavramlar, kentsel dönüşümün farklı boyutları, gayrimenkul değerlendirme yaklaşımları ve süreci, “Bağdat Caddesi Kentsel Dönüşüm Projesi” örneğinde kentsel dönüşüm ve gayrimenkul değerlendirme kavramlarının ve Eşdeğerlilik Yöntemi uygulaması çalışmanın kapsamını oluşturmaktadır.

YÖNTEM

Bu çalışmada kentsel dönüşüm ve gayrimenkul değerlendirme ile ilgili kitap, sempozyum, dergiler, yayınlanmış tezler, makaleler, elektronik kaynaklardan yararlanılmıştır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilmiş çeşitli çalışma raporları temin edilerek değerlendirilmeleri yapılmıştır. Eşdeğerlilik yöntemi esas alınarak bir değerlendirme analizi yapılmıştır.

BULGULAR

Kentsel alanlar fiziksel, sosyal, çevresel, ekonomik vb. temel etkenlerin karşılıklı etkilenmelerinin sonucu olarak değişime neden olur ve dönüşüm ihtiyacı ortaya çıkar. Bu değişim ve dönüşümler bazen yaşam ve mekân kalitesini arttırırken, bazen de mekânın ekonomik, toplumsal, çevresel ve fiziksel bozulmalarına, çökmelerine sebep olabilirler. Kentsel alanlarda zaman içerisinde ortaya çıkan bozulma biçimleri, nedenleri ve oluşacak durumlara karşı yapılacak uygulama çeşitleri farklılık gösterebilmektedir. Zaman içerisinde kentsel alanlarda ortaya çıkan bozulmalar kentlere bir müdahale gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu noktada kentlere müdahale biçimlerinden söz ederken kentsel dönüşüm kavramı ortaya çıkmaktadır.

Kentsel alanlardaki ekonomik ve sosyal düzenlerdeki bozulmalar şehirlerde dönüşüm ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Yapılaşmış alanlarda, kentsel alanlardaki ekonomik, çevresel ve sosyal anlamdaki gerilemelerden dolayı planlı bir müdahale gerekmektedir. Kentsel dönüşüm uygulamalarına sadece kentsel sorunların giderilmesinde değil, ekonomik ve sosyal gelişmelerin etkisiyle ortaya çıkan taleplerin karşılanmasında ihtiyaç duyulmaktadır (Rodney ve Clark 2000; McGreal ve ark. 2000).

Kentsel dönüşüm uygulamalarında gerek kamu, özel sektör için olsun gerekse mal sahipleri için olsun önemli etkenlerin başında değer artışı gelmektedir. Mülkiyet hakkındaki değer artışına yol açan süreç önemli değildir, önemli olan mülkün değerindeki artıştır. Kentsel dönüşüm projesi de, kentin fiziksel yapısını değiştirip, yeniden düzenlemeye yönelik olduğu için, bunun bir sonucu olarak yaşayanların

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

gelir dağılımlarını doğrudan etkileyecektir. Eğer çöküntü alanlarında yaşayanlar dezavantajlı gruplara dâhil ise, sosyal adalet sağlanması açısından, kentsel dönüşüm projeleri uygun ve önemli bir araç olarak değerlendirilmelidir. Kentsel dönüşüm projelerinde bu durum dikkate alınmazsa, kentlerin en önemli sorunu olarak gelir eşitsizliği daha da artacak ve bu sorun daha fazla büyüyecektir. Kentsel dönüşüm uygulamalarında alınan kararlara halkın katılımı bu açıdan çok önemli bir yer tutmaktadır.

Metropoliten alanlarda, özellikle Türkiye’de; temelde iki türlü dönüşüm uygulamasından söz edilebilir. Bunlardan birincisi; kent içerisinde, bir kısmı köhneleşmiş durumdaki sanayi alanlarının, kentin dış çeperlerine çıkarılması ile boşalacak alanların, yeni kentsel işlevlere tahsisine yönelik dönüşümü ile ilgili iken diğeri de, büyük ölçüde bu gelişmeye bağlı olarak, kentin desantrilizasyonu sonunda ortaya çıkacak yeni mekân organizasyonuna uyum göstermek, deprem açısından güvenli bir konut stoku oluşturmak, fiziki çevre kalitesi ve sosyal donatı alanları düzeyini yükseltmek üzere konut alanlarında yapılacak dönüşümlerdir.

Türkiye’de Kentsel Dönüşüm

Ülkemizde, kentleşmenin başladığı 1950’li yıllardan itibaren, kentlerimizde, büyük ölçekli dönüşüm evreleri yaşanmıştır. İlk dönüşüm; 1965 yılında çıkarılan Kat Mülkiyeti Kanunu ile az katlı müstakil evlerin yerini çok katlı apartmanlara bırakmasıyla yaşanmıştır. Çoğunlukla yap-satçı olarak tanımlanan küçük sermayeli konut üreticileri eliyle ruhsatlı mevcut az yoğun ve az katlı konut stoku 1965 yılında Kat Mülkiyeti Kanunu’nun çıkarılmasından sonra hızla kentsel yenileme sürecine girmiş ve bu stok yıkılarak çok katlı apartmanlara dönüştürülmüştür.

2000’li yıllardan itibaren Toplu Konut Kanunu vasıtasıyla Toplu Konut İdaresi (TOKİ) tarafından organize edilen konut alanları kentsel dönüşüm uygulaması adı altında gerçekleştirilmiştir. Uygulama 2002 yılı sonrasında, ya bulunan hazine arazileri üzerinde veya düzensiz konut alanları yıkılarak üzerinde, arazinin kentin gelişme şemasına uygunluğu düşünülmeden; aynı tip apartman projeleriyle dar gelirli aileler için ya da kentin stratejik noktalarında, kentin gereksinimleri/ öncelikleri dikkate alınmadan, rant odaklı “prestij projeler” üretimine dönüşmüştür. Her iki açıdan da bakıldığı zaman TOKİ’nin kentsel dönüşüm uygulamaları başlığı altında yaptığı uygulamaların amaca uygun bir şekilde sonuçlanmadığı ortaya çıkmaktadır.

Kentsel Dönüşüm Yasa Tasarısı Taslağının Gayrimenkul Değerleme Uygulamaları Açısından İrdelenmesi

Yasa tasarısı taslağında değerlendirme ile ilgili geçen kavramlar :

İdare: Belediye ve mücavir alan sınırları içinde belediyeleri, dışında il özel idareleri, büyükşehirlerde büyükşehir belediyeleri veya büyükşehir belediye meclisince yetki verilmesi halinde, 10.7.2004 tarih ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu’nda belirtilen görev yetki ve sorumluluklar saklı kalmak kaydıyla ilçe belediyeleridir (Kentsel Dönüşüm Yasa Tasarısı Taslağı 2005)

Dönüşüm Alanı: Sınırları idare meclisi tarafından re’sen belirlenmiş alandır (Kentsel Dönüşüm Yasa Tasarısı Taslağı 2005)

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Dönüşüm Amaçlı İmar Planı: Dönüşüm alanı sınırları içinde, kentsel dönüşüm amaçlı hazırlanmış idare meclisince onaylanan nazım ve uygulama imar planıdır (Kentsel Dönüşüm Yasa Tasarısı Taslağı 2005)

Proje: Dönüşüm amaçlı uygulama imar planına ve bu planla belirlenen kentsel tasarım ilkelerine ve esaslarına uygun olarak İdare tarafından hazırlanan veya hazırlatılan ve İdare'ce onaylanan dönüşüm alan sınırlarının tamamı veya plan bütünü dikkate alınarak, planla etaplanan uygulama alanını kapsayan bir veya birden fazla iyileştirme, tasfiye, gelişim ve yatırımı da kapsayan dönüşüm projesidir (Kentsel Dönüşüm Yasa Tasarısı Taslağı 2005)

Gayrimenkul Değerleme Kuruluşları: SPK lisanslı gayrimenkul değerlendirme şirketleri (Ülger E. ve ark. 2008)

Hak Sahibi: Dönüşüm alanında, idare tarafından katılım payı verilmesi onaylanan mal sahibi ya da zilyettir (Ülger E. ve ark. 2008)

Kentsel Dönüşüm Projesi Uygulama Aşamaları

- 1- Dönüşüm alanlarının belirlenmesi ve ilan edilmesi,
- 2- Gayrimenkullerin mevcut durumunun tespiti,
- 3- Katılım değerlerinin tespiti,
- 4- Kentsel tasarım projesi ve dönüşüm amaçlı imar planının hazırlanması,
- 5- Teknik altyapı projesi,
- 6- Dağıtım değerlerinin tespiti,
- 7- Mimari uygulama projesi,
- 8- Dönüşüm amaçlı imar planının uygulaması,
- 9- Dağıtım
- 10- Onay Meclis/Encümen
- 11- Tapuya Tescil
- 12- Yıkım,
- 13- Molozların Kaldırılması,
- 14- Yapım ve İnşaat (Ülger E. ve ark. 2008)

Kentsel Dönüşüm Yasa Tasarısı Taslağını ve gayrimenkul değerlemenin hangi aşamalarda yer aldığını şematik şekilde göstermek gerekirse;

Kentsel Dönüşüm Yasa Tasarısı Taslağı Süreci

1. Dönüşüm Alanının Belirlenmesi

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

2. Sınır Tespiti
3. a. Tek alanlı düzenleme sınır tespiti
  - b. Çok alanlı düzenleme sınır tespiti
4. Dönüşüm Alanının Askıya Çıkarılması
5. Dönüşüm Alanının Kesinleşmesi
6. Tebliğler, Şerhler, Kısıtlar
7. Hazine Alanının İdareye Devri
8. Dönüşüm Alanındaki Gayrimenkullerin Mevcut Durum Tespiti, Arazi Kullanımı, Saha Çalışmaları, Tapu Tescil ve Takyidat Dahil Hak Sahipliliği Bilgileri
  - a. Mevcut arsaya yönelik bilgiler
  - b. Mevcut yapıya yönelik bilgiler
  - c. Değerleme kriter form ve dosyalarına yönelik bilgiler
9. Katılım ve Dağıtım Kütlelerinin Belirlenmesi
10. Hedef Odaklı Kentsel Tasarım Projesi ve Dönüşüm Amaçlı İmar Planının Hazırlanması
11. 1/5000 Ölçekli Nazım İmar Planı Hazırlanması
12. 1/1000 Ölçekli Dönüşüm Amaçlı Uygulama İmar Planı Hazırlanması
13. Kentsel Tasarım Projesinin Hazırlanması
14. Meclis Onayı
15. Dönüşüm Amaçlarına Uygun Plan Kararlarının Alınması (Dönüşüm, Gelişim, Tasfiye)
- 16.a. Proje gelişim alanları
  - b. Yerinde dönüştürülecek alanlar
17. Uygulama Projesi
18. 3192/18.Madde veya Değerleme Esaslı Yöntemlerin Uygulanması
19. Uygulama Projeleri^[1] Mimari Proje, Plan, Kesitler, Tesisat Projeleri vb.
20. Teknik Altyapı Projesi
21. Dağıtım Kütleleri ve Değerleme Tespiti
22. Dönüşüm Amaçlı İmar Planı Uygulama Etapları (Proje Düzenlemesine göre)
23. Dönüşüm Amaçlı Parselasyon İlanı ve Askıya Çıkarılması

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

24. İdare Onayı
25. Araziye Aplikasyon İşlemi
26. Mülkiyet Dağılımı
27. Yapıların Boşaltılması ve Tasfiye Edilmesi
28. Uygulamaların Başlatılması ve Mevcutların Yıkımı
29. Molozların Kaldırılması
30. İnşaat Programı^[1]
31. Bitmiş Bağımsız Bölümlerin Hak Sahiplerine Dağıtımı

Eşdeğerlilik Yöntemi

Kentsel Dönüşüm projelerinin uygulanabilirliğinin sağlıklı olarak gerçekleştirilebilmesi ve var olan mülkiyet haklarının devam edilebilirliğinin sağlanması için değer haritalarının çıkarılması gerekmektedir. Değer haritalarının üretilmesi ile söz konusu gayrimenkullerin dönüşüm öncesi ve sonrası değerlerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Söz konusu değer haritalarının hazırlanabilmesi için Kentsel Dönüşüm Yasa Tasarısı Taslağında belirtildiği gibi “Eşdeğerlilik Yönetimi (Değerleme Esaslı Yöntem)” esas alınmalıdır.

Eşdeğerlik Yöntemi; değerlendirme esasına göre; bir taşınmaz malın imar düzenlemesinden önceki değeriyle düzenlemeden sonraki değerinin aynı olması üzerine kurulmuş bir yöntemdir. Yani bir taşınmaz malın sahibi imar düzenlemesinden önce ve sonra zarar etmemelidir. Dönüşüm amaçlı imar planlarının uygulanmasında, dönüşüm alanında, idare tarafından katılım payı verilmesi onaylanan mal sahibi ya da zilyetlerin katılımdaki taşınmaz malları değerlendirilir ve kendilerine elverdiğince aynı değerle iskâna hazır konut ya da yapıya hazır imar parsellerinin dağıtımını yapılırlar. Katılım ve dağıtım değerlerinin eşit olmaması durumunda değerler arasındaki fark para ile denkleştirilerek eşdeğerlik sağlanır. Katılım ve dağıtım değerleri arasında normalden fazla geçen zaman nedeniyle para değerinde oynamalar(enflasyon) bulunması halinde de bu durum dikkate alınır.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Gayrimenkul Değerleme Ölçütleri Bağlamında Bağdat Caddesi Kentsel Dönüşüm Projesinin Değerlendirilmesi

Şekil 1. Bağdat Caddesi Hava Fotoğrafı (Google Earth)

Bağdat Caddesi, Anadolu yakasında Kadıköy ilçesinde uzanan önemli bir sosyalleşme aksıdır. Bağdat Caddesi Kızıltoprak'tan başlayıp Maltepe'ye kadar uzanmaktadır, ancak güncel kullanım olarak ve aynı zamanda konutlar ile birlikte ticaretin olduğu kısım ise Bostancı'ya kadar uzanmaktadır.

Bağdat caddesinin tarihi çok eskiye dayanmaktadır. Bizans dönemindeki tam izi bilinmemesine rağmen, Bağdat Caddesi'nin (O dönemki Bağdat yolu), Osmanlı döneminde ki güzergahı, yol kenarında ki farklı dönemlere ait çeşme ve köprüler sayesinde okunabilmektedir. (Yazıcıoğlu, 2001:55)

Bağdat Caddesi'ne yapılan son müdahale 2004 yılında, araç yolunun beş şeritten üç şeride indirilmesi ve iki tarafa da kaldırım yapılarak yaya yollarının genişletilmesidir.

Bağdat Caddesi'nin tarihsel sürecine bakıldığında, sayfiye alanı olarak başlayan yerleşmenin, betonarme villalar ve çevresel faktörler ile Bağdat Caddesi'nin cazip konumu sebebiyle apartmanlaşmaların başladığı görülmektedir. Apartmanlaşmalar ile birlikte, ticaretin cadde içerisindeki önemi hayli artmış, alt katlar, ticari üst katlar konut olarak günümüze gelmiştir. Konut olarak inşa edilmiş olan binaların, zemin katlarının büyük çoğunluğu, dükkan olarak kullanılmaya başlanmış, dükkanların birinci kata kadar çıkması ile birlikte binalar özelliklerini tamamen kaybetmiştir. (Yazıcıoğlu, 2001:59)

Bağdat Caddesi, geniş kaldırımlara sahip olan alan, insanların çeşitli aktiviteler yapmasına olanak sağlamaktadır. Aynı zaman da kaldırımlara açılan kafeler ve alışveriş birimleri gibi çeşitli mekanlar, sosyalleşmeye katkı da bulunmaktadır. Var olan bu mekanlar sayesinde cadde, gece de hareketliliğini korumaktadır. Bu da sosyalliği, etkileşim süresini uzatmaktadır. Bağdat Caddesi aksı boyunca iki tarafında bulunan binalar sayesinde cadde kuşatılmışlık hissi vermektedir. Bağdat Caddesi'ndeki yol boyunca varlığını sürdüren binalar caddede süreklilik sağlamaktadır.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Şekil 2. Bağdat Caddesinden görünüm

Bağdat Caddesi ise çevresindeki yapılaşmaların 4-5 katlı olmaları, cadde genişliğinin yaya kullanımı için ideal ve algılanabilir olduğu açıktır. Caddenin kuşatılmışlık hissi hissedilebilmektedir.

Bağdat Caddesi'nin konumu ve kendine has özelleşmiş karakteri ile birlikte, cadde Anadolu Yakası'nın en önemli yerlerinden biri olmuştur. Zaman içerisinde cadde üzerindeki binaların yenilenme ihtiyacı ortaya çıkmış, özellikle Marmara Depremi'nden sonra, kentsel yenilemeler artmış, yapılan dönüşümler caddenin kullanıcı profilinde de değişimlere uğramasına neden olmuştur.

Kentsel yenilemeler ile caddeye gelen lüks mağazalar, beraberinde rantı da getirerek, daha fazla yenileme çalışmalarının yapılmasına neden olmuştur. Cadde boyunca birçok yenilenen bina yer almaktadır. Yapılan yenileme çalışmaları sonucunda, cadde sınırındaki binaların kat yükseklikleri değişim göstermemiştir. Ancak caddeyi dik kesen ara sokaklarda yenilenen binalardaki, kat adetlerindeki farklılık cadde üzerinden algılanmaktadır.

Bağdat Caddesi'nde, 2010 yılında eskiyen binalarda yapılan kentsel dönüşüm uygulamalarında, metre-kare fiyatı 3-4 bin iken, 2014 yılında 7 bin, 2015 yılında ise neredeyse 13 bin olmuştur. Yenilenen konutlar, yaklaşık olarak %25 oranında küçülmesine ve büyük aileler için uygun olmamasına rağmen, kiralarda çok ciddi artışlar yaşanmıştır.

1999 Marmara Depremi ve çıkarılan afet yasası ile birlikte Bağdat Caddesi'nde dönüşüm hızlanmaya başlamıştır. Bağdat Caddesi'nin zamanla en cazip yerlerden biri haline gelmesi ile parsel bazında yenilemelerin ortaya çıkması "rant" için yapıldığı öne sürülmekte ve tehdit sebebi olarak görülmektedir.

SONUÇ

Bağdat Caddesi Kentsel Dönüşümünün Gayrimenkul Değerleme Analizi, Eşdeğerlilik Yöntemine göre yapılmıştır. Gayrimenkul Değerlemesi yapılan Bağdat Caddesi Kentsel Dönüşüm Projesinde bazı gayrimenkul değerleri esas alınarak raporlar hazırlanmıştır. Projenin değerlendirme raporları, Sermaye Piyasası

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Kurulunca Lisanslı şirketler tarafından Uluslararası Değerleme Standartlarına göre yapılmıştır. Bu raporlarda aşağıdaki değerlendirme yöntemleri kullanılarak değerlendirme sonuçlarına ulaşılmıştır:

Emsal Karşılaştırma Yaklaşımı; benzer veya ikame mülklerin satışını ve ilgili piyasa verilerini dikkate alır ve karşılaştırmaya dayalı bir işlemle değer takdiri yapar. Genel olarak değerlemesi yapılan bir mülk, açık piyasada gerçekleştirilen benzer mülklerin satışlarıyla karşılaştırılır. İstenen fiyatlar ve verilen teklifler de dikkate alınabilir.

Gelir İndirgeme Yaklaşımı; değerlendirme yapılan mülke ait gelir ve harcama verilerini dikkate alır ve indirgeme yöntemi ile değer tahmini yapmaktadır. İndirgeme, gelir tutarını değer tahminine çeviren gelir (genellikle net gelir rakamı) ve tanımlanan değer tipi ile ilişkilidir. Genel olarak ikame prensibi, belli bir risk seviyesinde en yüksek yatırım getirisini sağlayan gelir akışının bizi en olası değer rakamına götüreceğini söylemektedir.

Maliyet yaklaşımı; belirli bir mülkün satın alınması yerine kişinin ya o mülkün tıpatıp aynısını veya aynı yararı sağlayacak başka bir mülkü inşa edebileceği olasılığını dikkate almaktadır. Gayrimenkul bağlamında, insanların zaman darlığı, çeşitli olumsuzluklar ve riskler olmadıkça, eşdeğer arazi ve alternatif bina inşa etmek yerine benzer bir mülk için daha fazla ödeme yapmaları olağan dışı bir durum olduğu için söz konusu koşullar değerlendirmelerde göz önünde bulundurulmaktadır. Yapılacak değer tahmininde yenisinin maliyeti, değerlendirme yapılan gayrimenkul için ödenebilecek olası fiyatı aşırı ölçüde aştığı durumlarda eski ve daha az fonksiyonel mülkler için amortisman göz önünde bulundurulmaktadır.

Uluslararası Değerleme Standartları esas alınarak yapılan Bağdat Caddesi Kentsel Dönüşüm projesi değerlendirme raporunda, Emsal karşılaştırma yöntemi raporlarda kullanılan en yaygın yöntemdir. Maliyet Yaklaşımı yöntemi bazı gayrimenkullerde kullanılmıştır ve Gelir İndirgeme Yaklaşımı yöntemi ise hiç kullanılmamıştır.

Bağdat Caddesi Kentsel Dönüşüm Projesinde, Eşdeğerlilik yönteminin sağlanması için dönüşüm alanındaki her bir hak sahibine ait gayrimenkulün dönüşümden önceki değeri Değerleme Şirketleri tarafından belirlenmiş ve İdarece resen onaylanmıştır. Sonra kendisine tahsil edilen ve iskâna hazır konut ya da inşaat yapmaya hazır imar parseli yeni mal varlığı halinde değerlemeye alınmıştır. Yeni değerlemede dönüşüm projesi kapsamında, kentsel tasarım ve dönüşüm amaçlı imar planının yapımı, değerlendirme, teknik altyapı projelendirme ve yapım, mimari uygulama projesi yapım, yıkım ve molozların kaldırılmasının maliyetleri ve bunun gibi maliyetler ile toplam inşaat yapım maliyetleri hesaba katılmıştır. Katılım ve dağıtımına ait değerler arasında fark varsa para ödemesi ile eşdeğerlik sağlanmıştır. Katılımcı mal sahibine eskisinden daha değerli bir tahsis yapılırsa, aradaki fark mal sahibi tarafından taksitler halinde ödenmiş, ya da, belediye farkı bir defada ödemiştir. Taksitleri ve taksitlere faiz uygulanıp uygulanmayacağını İdare belirlemiştir. Böylece Eşdeğerlik Yöntemi (Değerleme Esaslı Yöntem) gerçekleşmiştir.

KAYNAKÇA

Açlar, A. ve Çağdaş, V., 2002. Taşınmaz (Gayrimenkul) Değerlemesi, Ankara: TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası Yayınları

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

- Akkar, Müge Z. “Kentsel Dönüşüm Üzerine Batı’daki Kavramlar, Tanımlar, Süreçler ve Türkiye” Planlama Dergisi No:2 2006
- Ergun, N. (2005), Şehir Yenileme Ders Notları 2004-2005 Bahar Yarıyılı, İTÜ, İstanbul
- Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı Derneği (GYODER) “Gayrimenkul sektörü ve İstanbul için öngörüler 2015 raporu”
- Gayrimenkul Değerleme Uzmanlığı Sertifika Programı Eğitim Notları (2007), İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul
- Göksu, F., (2003), “Kentsel Dönüşüm Süreci ve Proje Ortaklıkları”
- Görgülü, Zekai. (2005) “Planlamada Bir Araç: Kentsel Dönüşüm” Mimarlık Dergisi No:322 Mart-Nisan
- Hacısalıhoğlu, İ. Yaşar. (2001) Türkiye'nin Kentsel Gelişme Süreci ve 1999 Marmara Depremi. İstanbul: Çantay Kitabevi
- Keleş, Ruşen. (2004) “Kentsel Dönüşümün Tüzel Altyapısı” Mimarist Dergisi, No:12 Yaz
- Keleş, Ruşen. (2014) Kentleşme Politikası. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 2012 Kiraz, Ali Güvenç. A'dan Z'ye Kentsel Dönüşüm. İstanbul: Beta Basım.
- Özdemir, Dilek. (2010) Kentsel Dönüşümde Politika, Mevzuat, Uygulama- Avrupa Deneyimi, İstanbul Uygulamaları. İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım.
- Rodney B., Clark P. (2000) Financing Urban Regeneration, Real Estate Finance and Investment Research Paper No. 2000,04, “Property Investment in Urban Regeneration”, Property Economics & Finance Research Network (PEFRN) Seminar, Ulster University, North Ireland, UK.
- Tekeli, İlhan. (2011) Kent, Kentli Hakları, Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları
- Tekeli, İlhan. (2013) İstanbul’un Planlamasının Ve Gelişmesinin Öyküsü. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları
- Tezer, Azime ve Zeren Gülersoy, Nuran (1996) “İstanbul’un Planlaması ve Kentsel Gelişim Sürecinin Değerlendirilmesi” İstanbul 2020 Metropolün Geleceğine Yönelik Öneriler Sempozyumu. İstanbul: Belbim Matbaası. [L] [SEP]
- Ülger, E., Kuşçu, Ç., Yürekduymaz, F., Özyorgun, A., Demirtaş, Ö.S., Güllal, B.N., Kalkan, S., Yıldız, N., Yazıyurt, E., Yeşil, M., (2007) Bimtaş Kentsel Dönüşüm Sunumu, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü
- Yazıcıoğlu, Halu Zeynep. (2010) “Kentsel Mekan Olarak Caddelerin Mekansal Karakterinin Yürünelirlik Bağlamında İrdelenmesi, Bağdat Caddesi Örneği”. Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

EVRENSEL TASARIM YAKLAŞIMI ÇERÇEVESİNDE AKILLI EV UYGULAMALARI

Hülya SOYDAŞ ÇAKIR

Fenerbahçe Üniversitesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, İstanbul / Türkiye

Öz: Evrensel Tasarım yaklaşımı ile bireylerin çeşitlilik gösteren tüm özellikleri dikkate alınarak eşitlikçi tasarımların ve ürünlerin oluşturulması hedeflenmektedir. Bu yaklaşım çerçevesinde tüm mekanların, ürün ve tasarımların "Herkes için" düşünülmüş ve üretilmiş olması gerekir. Bu amaçla Evrensel Tasarım yaklaşımı günlük yaşam içerisinde sağlıklı, güvenli ve kolay erişilebilir ürün ve hizmetlerin anahtarı olarak ele alınmaktadır. Değişen ve dönüşen toplum yaşamında hizmetlerin ve tasarımların herkes tarafından erişilebilir olması teknolojik gelişmeler ile çok farklı disiplinlerde desteklenmektedir. Özellikle ev içi ve eve erişim ile ilişkili tüm mekanlarda kalıcı engel taşıyan bireylerin yanı sıra geçici kısıtlamalar yaşayan, çeşitli sağlık problemleri bulunan, ileri yaşta olan, ortalama değerler dışında kiloya veya boy uzunluğuna sahip olan bireyler gibi çok çeşitli profildeki kullanıcının dikkate alınması gerekmektedir. Günümüzde konutların daha güvenli, konforlu ve sağlıklı olarak kullanılabilmesi için bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişimi ile desteklenen akıllı ev uygulamaları yaşam içerisinde yerini almaktadır. Teknolojik gelişmelerin mekan ve tasarım ilişkisindeki rolü önem kazanırken, akıllı uygulamaların ve beraberinde akıllı ev sistemlerinin sağladığı yenilikler Evrensel Tasarım yaklaşımının hayata geçirilmesinde avantajlar sağlamaktadır. Farklı yeteneklere sahip kullanıcı ihtiyaçlarına göre şekillenen tasarımların güvenilir ve sürdürülebilir olması amacıyla teknolojik gelişmelerden farklı biçimlerde yararlanılmaktadır. Bu çalışmada, konutlar ile ilişkili tasarımların planlama aşamasından başlayarak tüm kullanım sürecini kapsayacak biçimde Evrensel Tasarım yaklaşımı ile ele alınması amaçlanarak, akıllı ev uygulamalarının özellikleri ve kullanıcılar açısından ev ortamlarında sağladığı katkılar bu yaklaşım çerçevesinde değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Evrensel Tasarım, Akıllı Ev, Akıllı Uygulamalar, Teknoloji, Erişilebilirlik

GİRİŞ ve KURAMSAL ÇERÇEVE

Ürünlerin ve çevrelerin mümkün olan en geniş kapsamdaki insanlar tarafından adaptasyona veya özel tasarıma ihtiyaç duyulmadan kullanılacak biçimde tasarlanması olarak tanımlanan Evrensel Tasarım anlayışı tarihsel süreç içinde erişilebilirlik kavramından yola çıkılarak geliştirilmiştir. Mimar, ürün tasarımcısı, mühendis ve çevre tasarımcısı araştırmacılarından oluşan on kişilik bir grup geniş bir yelpazedeki tasarım disiplinlerinde kullanılmak üzere Evrensel Tasarım prensiplerini belirlemiş ve bu ilkeler North Carolina State Üniversitesinde yer alan Evrensel Tasarım Merkezinin telif hakları ile yayınlamıştır (The Center for Universal Design, 1997) (Tablo 1). Belirlenen bu ilkeler Evrensel Tasarım yaklaşımının tasarımlarda uygulanabilmesi amacıyla rehberlik etmektedir. Ev ortamlarının tasarlanmasında, projenin planlanma sürecinden kullanım aşamasına kadar Evrensel Tasarım yaklaşımının dikkate alınması sonradan ihtiyaç duyulacak tadilatların ve düzenlemelerin önlenmesini sağlayacaktır. Farklı özellikteki tüm bireylerin konforlu ve sağlıklı bir ev ortamında yaşayabilmesi amacıyla tasarım kararlarının doğru alınması ve uygulanması gerekir.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Tablo 1. Evrensel Tasarım İlkeleri

İlke Adı	Tanımı
İlke 1: Eşitlikçi Kullanım	Tasarım farklı yetenekteki tüm bireyler için uygun ve pazarlanabilir olmalıdır.
İlke 2: Kullanımda Esneklik	Tasarım bireysel özelliklere ve yeteneklere göre kullanım seçeneği sunabilmelidir.
İlke 3: Basit ve Sezgisel Kullanım	Tasarım kullanıcı tarafından tecrübeleri, edinilmiş bilgisi, dil yeteneği veya konsantrasyon seviyesinden etkilenmeden kolayca anlaşılabilir olmalıdır.
İlke 4: Algılanabilir Bilgi	Tasarım gerekli bilgiyi kullanıcılara ortam koşulları veya kullanıcının duyuşsal yetenekleri nasıl olursa olsun etkin biçimde sunmalıdır.
İlke 5: Hata için Tolerans	Tasarım tehlikeleri, kaza veya kasıtsız eylemlerin olumsuz sonuçlarını en aza indirmelidir.
İlke 6: Düşük Fiziksel Çaba	Tasarım verimli ve rahat bir şekilde en az düzeyde yorulma ile kullanılabilir olmalıdır.
İlke 7: Yaklaşım ve Kullanım için Boyut ve Mekan	Kullanıcının vücut ölçüsü, duruşu veya hareketliliğine bakılmaksızın yaklaşım, erişim, çalışma ve kullanım için uygun boyut ve alan sağlanmalıdır.

Mace, Hardie ve Place (1991) konfor, güvenlik ve esneklik kavramlarının anahtar kelimeler haline gelmesi ile birlikte gelişen teknolojilerin her yaştaki, her yetenekteki ve her farklı fiziksel yapıdaki bireyin ihtiyacına cevap vermeye devam edeceğini belirtmiştir. Akıllı evler, kullanıcıların ihtiyaçlarına ve çevre koşullarındaki değişikliklere uyarlanabilir şekilde cevap veren ortamlardır. Bu ortamlar aracılığıyla kullanıcıların ev hayatını kolaylaştırmak üzere, enerji tasarrufundan, konfor, sağlık ve güvenlik çözümlerine kadar çok çeşitli alanlarda hizmet verilebilmektedir. Akıllı ev teknolojileri; ileri yaşta, bedensel rahatsızlık yaşayan ya da fiziksel engelli kullanıcıların yaşam standartlarında evde bakıma ihtiyaç duymalarını önleyerek onlara bağımsız olma fırsatı sunmakta ve ev içi faaliyetlerinde önemli destekler sağlamaktadır (Pragnell vd., 2000; Robles ve Kim, 2010).

Akıllı ev konseptinin teknik olarak gelişmesi ve yaygınlaşması bilgi ve iletişim teknolojilerinde gerçekleşen hızlı değişim ile mümkün olmuştur. Akıllı ev kavramı gelişen yaşam koşullarıyla dünya genelinde enerjinin etkin ve tasarruflu kullanılması, çevrenin korunması, sağlıklı ve konforlu yaşam alanlarının oluşturulmasından yola çıkılarak şekillenmeye başlamıştır. Akıllı ev terimi resmi olarak 1984 yılında ABD’de AAHB (American Association of House Builders) tarafından kullanılmıştır. Bu terim; yapının doğru inşa edilmiş, mekanı verimli şekilde kullanan, çevre dostu, güneş enerjisi ve atık sudan yararlanırlı özellikte olmasının yanında, belirleyici olarak etkileşimli teknolojileri içermesi ile ortaya çıkmıştır (Harper, 2003).

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

AMAÇ

Evrensel Tasarım yaklaşımının farklı özelliklere ve yeteneklere sahip tüm bireylerin ev ortamlarının tasarımındaki önemi vurgulanarak, akıllı ev uygulamalarının bu yaklaşım çerçevesindeki katkılarının tanımlanması amaçlanmaktadır.

KAPSAM

Çalışmada, toplumda yer alan her kullanıcının Evrensel Tasarım anlayışı ile ev ortamlarında konforlu, güvenli ve sağlıklı şekilde yaşamlarını sürdürebilmeleri amacıyla akıllı ev kavramı ele alınmaktadır. Akıllı ev sistemlerinin, farklı profildeki kullanıcılar için sağladıkları katkılar ve sundukları avantajlar çalışma kapsamında değerlendirilmektedir.

YÖNTEM

Akıllı ev uygulamalarının özellikleri, kapsamaları, teknik detayları ve sosyal boyutları literatür taraması ile kapsamlı olarak değerlendirilerek, bu uygulamaların Evrensel Tasarım kavramı çerçevesinde kullanıcılar açısından önemi ele alınmıştır. Evrensel Tasarım yaklaşımının günlük yaşam içerisinde özellikle ev ortamlarında uygulanma koşulları; örnek incelemelerden ve ilgili kaynaklardan yararlanılarak analiz edilmiştir. Elde edilen veri yorumlanarak, akıllı ev sistemleri ile ev ortamlarında tüm kullanıcıların yararlanabileceği ürünler ve uygulamalar değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Evrensel Tasarım yaklaşımı insanların çeşitliliklerinin tüm tasarım ürün ve hizmetlerinde dikkate alınmasını hedefler. Bireysel faktörlerin tasarım sürecine dahil edilmesi ile ürünlerin ve tasarımların verimli, sağlıklı ve kolay kullanılabilirliği artırılabilir. Avrupa Telekomünikasyon Standartları Enstitüsü (ETSI), bilgi ve iletişim teknolojileri ürün ve hizmet tasarımlarının herkes için olması fikrinin benimsenmesinin üç seviyeli bir modeli oluşturduğunu ifade etmektedir. Bu üç seviye şu şekildedir (ETSI, 2009: 19):

1. seviye: İnsan faktörlerine göre tasarlanmış, çeşitli engel sahibi bireylerin dikkate alındığı geniş bir kullanıcı yelpazesi tarafından kullanılabilen ana akım ürünler,
2. seviye: Yardımcı teknoloji cihazlarının bağlanmasına izin verecek şekilde uyarlanabilen ürünler,
3. seviye: Engel seviyesi yüksek kullanıcılar için özel olarak tasarlanmış veya uyarlanmış ürünler.

Tasarım ürünlerinin mümkün olan kapsam dahilinde farklı özellikteki ve yetenekteki bireyler için üretilmesi hedeflenmekte ancak ileri seviyedeki rahatsızlık veya engel durumunda özellikli ekipmana ve yardımcı teknolojiye ihtiyaç duyulabilmektedir. Evrensel Tasarım yaklaşımı ile en geniş kapsamdaki kullanıcıların ihtiyaçları göz önüne alınmaktadır.

Akıllı ev uygulamalarında kullanılan cihazlara ve ortam algılayıcılara ait verinin kontrolü ve analizi yapılabilmektedir. Ev güvenliğinin sağlanması, enerjinin etkin kullanımı veya sağlık durumunun takibi gibi birçok alanda Nesnelerin İnterneti (IoT) teknolojilerinden yararlanılmaktadır. Nesnelerin İnterneti (IoT), enformasyon alışverişi ve iletişim için bir ögeyi; kızılötesi sensörler, küresel konumlandırma sistemi (GPS), lazer tarayıcı gibi enformasyon algılama cihazları ve akıllı tanıma, konumlandırma, izleme,

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

gözetim gibi fonksiyonları gerçekleştiren diğer cihazlar aracılığıyla belirlenen protokole göre internete bağlayan bir ağ olarak tanımlanır (Ge vd., 2020). IoT kavramı internete bağlı cihazları ifade etmektedir. IoT uygulamalarında nesnelerin internete entegrasyonu ile cihazların diğer cihazlarla ve insanlarla etkileşimi sağlanmaktadır (Domb, 2019). Le vd. (2012) akıllı evlerin beş temel özelliğe sahip olarak tanımlanabileceğini belirtmektedir:

- Otomasyon: Otomatik cihazları barındırma veya otomatik işlevleri gerçekleştirme yeteneği
- Çok işlevlilik: Çeşitli görevleri yerine getirme veya farklı sonuçlar üretme yeteneği
- Uyarlanabilirlik: Kullanıcıların ihtiyaçlarını öğrenme, tahmin etme ve karşılama yeteneği
- Etkileşim: Kullanıcılar arasında etkileşime izin verme yeteneği
- Verimlilik: Zaman ve maliyet tasarrufu sağlayan uygun bir şekilde işlevleri yerine getirme yeteneği

Akıllı evler sahip oldukları bu özellikleri ile kullanıcıların ihtiyaç duydukları hizmetleri ve servisleri etkin şekilde sağlayabilmektedir. Ev otomasyon sistemleri kullanıcıların alışkanlıklarını izleyen ve öğrenen, hareketlerini tahmin edip kolaylaştırabilen akıllı bir arayüz sağlamak ve akıllı evin yönetilmesinde sistemin parçasını oluşturmaktadır (Lobaccaro vd., 2016). Akıllı ev sistemleri farklı başlıklar altında çok çeşitli profildeki kullanıcılar için destek sağlamaktadır:

Enerji yönetimi ve iklimlendirme kontrol sistemleri

Enerji tasarrufuna ve kullanıcı konforuna yönelik birçok ürün akıllı ev sistemlerine entegre olarak kullanılmaktadır. Kullanıcı özelliğine uygun olarak programlanmış akıllı evler aracılığıyla gereksiz enerji harcaması önlenir ve istenilen konfor şartlarında bir ev ortamı sağlanabilir. Isıtma, havalandırma ve iklimlendirme sistemleri kullanıcının en performanslı biçimde yararlanabilmesi için işlevlendirilir. Sensörler aracılığıyla kullanılmayan cihazların kapatılması ya da düşük enerji moduna geçilmesi sağlanarak enerji tasarrufunda bulunulur (Badica vd., 2013). Akıllı evlerde, gerekli mekanlarda ve zamanlarda dış hava sıcaklığı, oda özelliği, kullanıcı tercihleri ve kullanım alışkanlıkları gibi birçok faktör göz önüne alınarak optimum iklimlendirme gerçekleştirilir. Oda sıcaklıkları ve bağıl nem seviyeleri arzu edilen seviyelerde tutulabilir (Attia vd., 2015). Böylece farklı ihtiyaçlara sahip bireyler için sağlıklı ve konforlu ev ortamı sunulabilir.

Aydınlatma sistemleri

Akıllı ev otomasyon sistemlerinde aydınlatma fonksiyonu farklı parametreleri ile ele alınmaktadır. Akıllı aydınlatma sistemleri enerji tasarrufu açısından olumlu katkılarda bulunurken, hırsızlık olasılığı, karanlık korkusu, düşme tehlikesi, algılama güçlükleri gibi güvenlik ile ilişkili başlıklarda önemli destekler sağlamaktadır. Aydınlatma kontrol sistemleri, programlama, kullanım sensörleri, gün ışığı faktörü ve pencere kaplamaları gibi unsurları içermektedir (Sinopoli, 2010). İç ve dış mekan aydınlatma sistemleri, anahtarlar ve prizler, aydınlatma armatürleri, perde, panjur, jaluzi ve diğer güneş kontrol sistemleri gibi birçok birimde akıllı ev uygulamalarından yararlanılmaktadır. Aydınlatma kontrol sistemleri hareket sensörleri aracılığıyla mekanlardaki armatürlerin kullanıcının mekanda olması durumunda devreye girmesini ve kullanıcının mekandan uzaklaşması ile devreden çıkmasını sağlayabilir (Sripan vd., 2012).

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Mekan içindeki aydınlatma seviyesi ayarlanabilir, bu seviyeler kayıt altına alınabilir. Farklı tercihlere, modlara ve aktivitelere uygun olarak programlama yapılabilir. Örneğin yemek yeme, kitap okuma veya dinlenme faaliyetleri için kullanıcıya en uygun aydınlatma seçenekleri oluşturulabilir. Ev otomasyon sistemi ile farklı aydınlatma senaryoları oluşturulabilir. Eve girişte aydınlatmanın hazır hale getirilmesi, havanın kararması ile aydınlatma seçeneklerinin oluşturulması gibi fonksiyonlar düzenlenebilir. Akıllı ev sistemleri doğal ışıktan yararlanmak üzere kullanılabilir. Perde, stor, jaluzi ve panjur gibi gün ışığını kontrol etmek üzere kullanılan ürünlerin kullanımı tercih edilen biçimde yapılabilir. Bu ürünlerin kontrolü uzaktan erişim ile sağlanabilir. Sensörler aracılığıyla gün ışığı seviyesine göre perdelerin açılıp kapanması, mekanların istenilen zamanlarda aydınlatılması, enerji tasarruflu armatürlerin ihtiyaç durumunda devreye girmesi programlanabilir. Aydınlatma fonksiyonu için otomasyon sistemlerinin kullanılması kullanıcı yaşının fonksiyonları gerçekleştirmek için uygun olmadığı veya bireyin fiziksel / bilişsel güçlük yaşadığı durumlarda önemli avantajlar sağlamaktadır.

Ev aletleri

Ev aletlerinin fonksiyonel tasarımı kullanıcılara, ihtiyaçlara ve kullanım senaryolarına odaklanmalıdır. Akıllı ev aletleri IoT teknolojisine dayalı ürünlerdir. Bu aletler; tanıma, algılama, enformasyon iletişimi, akıllı kontrol ve uzaktan kumanda yeteneklerine sahiptir. Bu ürünler, akıllı ev sisteminin ana bileşeni olup otomatik olarak ortamın durumunu, cihazın kendi durumunu ve hizmet durumunu algılamaktadır (Lei, 2019). Akıllı ev aletleri desteği ile karar mekanizmalarında ve işlevlerin gerçekleştirilmesinde farklı yaştaki ve farklı fiziksel özellikteki kullanıcıların günlük yaşamları kolaylaştırılabilmektedir. Yaygın olarak kullanılan akıllı ev ürünleri ile ev içi faaliyetleri daha konforlu ve güvenli şekilde gerçekleştirilebilir. Akıllı televizyonlar kullanıcıların eğlence ve haber içeriklerine erişimleri için önemli bir kaynak durumuna gelmiştir. Çok çeşitli çevrim içi hizmetlere ve platformlara erişimleri mümkün olmaktadır. Akıllı buzdolapları azalan gıda ürünleri için sipariş verebilen, alışveriş ortamına doğrudan erişim sağlayabilen araçlar haline gelmiştir. Pişirme stratejilerinin belirlenmesinde, enerji kullanım kararlarında destek sağlayan fırın ve ocaklar kullanılabilir. Uzaktan programlanabilen, çamaşırın kirlilik ve yük durumunu analiz edebilen, yıkama stratejisi belirleyebilen, enerji ve su tüketimini yönetebilen akıllı çamaşır makineleri, kurutulacak ürünün cinsine, miktarına uygun işlem süresini ve yöntemi belirleyebilen

kurutma makineleri, yerdeki toz miktarına ve döşeme kaplamasının malzeme türüne uygun olarak gücünü ayarlanabilen süpürme cihazları günlük ev içi faaliyetlerinde önemli destekler sağlamaktadır. Geçici veya kalıcı fiziksel engellere sahip, herhangi bir rahatsızlık nedeniyle hareket ve denge kaybı yaşayan veya ileri yaştaki kullanıcılar için fonksiyonel yatma birimleri, akıllı kanepeler, akıllı banyo sistemleri gibi yaşamı kolaylaştıran ürünlere ulaşılabilir (Liu ve Tamura, 2020). Ses veya dokunma ile kontrol edilebilen, istenilen su sıcaklığına otomatik olarak ayarlanabilen akıllı duş sistemleri, temassız bataryalar, su ve oturma yeri ısıtma özelliğine sahip, yıkama ve kurutma fonksiyonu olan, pozisyonu kişisel özelliklere göre ayarlanabilir ve kaydedilebilir akıllı klozetler gibi birçok ürün farklı çeşitlilikteki bireylerin kullanımına hizmet etmektedir. Akıllı evler özellikle hareket yeteneklerinde güçlük çeken bireylerin bağımsız şekilde yaşamalarına destek olmak üzere cihazların uzaktan kumanda edilebilmesini sağlamaktadır. Armatürler ve ev aletleri, bir akıllı telefon veya internet bağlantısı olan herhangi bir cihaz

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

kullanılarak kontrol edilebilmektedir. Akıllı evlerde otomatik konuşma kontrol sistemleri aracılığıyla veya vücut hareketleri kullanarak cihazların kontrolü yapılabilmektedir. Amazon Echo / Alexa veya Google Home gibi ses kontrollü akıllı kişisel asistanlar ile kullanıcılara hava durumunu kontrol etme, alışveriş listesine ekleme yapma gibi enformasyon talebine veya kaydına imkan sağlayan, akıllı ev aletlerini kontrol etmelerine, alışveriş, bankacılık gibi bir dizi çevrim içi işlemleri gerçekleştirmelerine olanak tanıyan konuşma arayüzü sağlanmaktadır (Pradhan, 2018; Smith vd., 2019).

İletişim ve multimedya sistemleri

Akıllı ev uygulamaları ile ses, video, görüntü sistemleri uzaktan erişim ile kontrol edilebilmektedir. Akıllı televizyonlar ve akıllı müzik sistemleri kullanılırken daha etkileşimli içeriğe, internet tabanlı çok çeşitli platformlara erişim mümkün olmaktadır. Kullanıcıların günlük yaşamında sayıca artan uygulamaları ve hizmetleri yönetebilmeleri için akıllı kişisel asistanlar yaygınlaşmaktadır (Reis vd., 2017). Mobil telefonlar, tabletler ve bilgisayarlar multimedya cihazlarına erişim için kullanılabilir. Etkileşimli bir ev ortamı oluşturmak üzere yararlanılan multimedya cihazları görsel ve işitsel enformasyonu yakalayıp akıllı ev sistemi ile kullanıcı arasında bir arayüz sağlamaktadır. Farklı ihtiyaçtaki kullanıcıların yaşam ortamlarında kamera, mikrofon gibi araçlar veri toplama amacıyla kullanılmaktadır (Alam vd., 2012). İnterkom sistemleri akıllı ev teknolojisi ile kullanıcılara etkin bir iletişim kanalı sunmaktadır.

Sağlık hizmetleri ve destekli yaşam

Dijital sağlık asistanları, bebekleri ve çocukları, ileri yaşlı veya bir rahatsızlık nedeniyle izlenmesine ihtiyaç duyulan kişileri takip sistemleri, günlük antrenman kayıt sistemleri gibi çeşitli akıllı uygulamalar aracılığıyla ev ortamındaki kullanıcıların sağlık hizmetleri desteklenebilmektedir. Sağlık danışmanlığı, hastalık teşhisi, ilaç hatırlatma, kronik rahatsızlık yönetimi gibi uygulamalar için teknolojik ekipmanların ve çevrim içi platformların kullanılması ile ev ortamında teletıp ve çevrim içi tıbbi bakım hizmetleri sağlanabilir. Ev ortamında sağlık amacıyla akıllı bisiklet, akıllı koşu bantı gibi akıllı spor ekipmanlarından yararlanılabilir (Liu ve Tamura, 2020). Giyilebilir sensörler aracılığıyla herhangi bir engel ya da rahatsızlık sahibi kullanıcıların yaşama ortamı kişinin fiziksel veya bilişsel yetenekleri ve sınırlamaları ile eşleştirilerek hastalık, yaralanma veya istenmeyen durum riski en aza indirilebilir. Giyilebilir sağlık izleme sistemleri, kıyafetlerin ve aksesuarların içine yerleştirme yoluyla, vücuda yapıştırılan veya vücut içine yerleştirilen biyosensörler aracılığıyla gerçekleştirilebilir. Vücut sıcaklığı, kalp atış hızı, kandaki oksijen seviyesi gibi birçok fizyolojik parametre bu yöntemle ölçülebilir (Ding vd., 2011; Gatzoulis vd., 2007). Sağlık alanında yaşlıların veya kronik rahatsızlığı olan kişilerin sağlık durumları akıllı cihazlarla takip edilerek bakım ve sağlık alanındaki maliyetlerin düşürülmesi sağlanabilmektedir. Akıllı şehirlerin beraberinde akıllı evler gibi yenilikçi ortamlar, çevresel faktörler tarafından semptomları etkilenen kronik hastalıklar için çözüm olanaklarını değiştirmektedir (Solanas vd., 2017).

Güvenlik ve erişim kontrol sistemleri

Akıllı evler aracılığıyla ev içi güvenlik ve erişim etkin biçimde sağlanabilmektedir. Ev içindeki ses, hareket, ısı, ışık gibi unsurlardaki değişiklikleri algılayabilen sensörler aracılığıyla enformasyonun belirlenen kişi veya birimlerle paylaşımı gerçekleştirilmektedir. Ev kazalarının önlenmesinde, hırsızlık,

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

yangın, su baskını gibi durumlara müdahale edilmesinde bu sistemlerin desteği önem kazanmaktadır. Akıllı ev sistemleri, bir güvenlik ihlalinde ya da tehlike durumunda tespit etmek ve haber vermek için video gözetimi, uzaktan izleme, alarm ve acil durum bildirimini gibi alt sistemlerden yararlanmaktadır. Çocuklar, ileri yaştaki bireyler veya herhangi bir rahatsızlık nedeniyle denetime ihtiyaç duyan kullanıcılar akıllı evler aracılığıyla sağlanan güvenlik sistemleri ile izlenebilmekte ve gerektiğinde müdahale edilebilmektedir. Örneğin kişi üzerinde taşınan ya da oda içerisine yerleştirilen sensörler aracılığıyla ihtiyaç duyan kullanıcıların hareket veya düşme durumu gözlemlenebilmektedir (Mazzara vd., 2019).

Akıllı teknolojilerinden yararlanma koşulları güvenlik ve mahremiyet koşulları göz önüne alınarak geliştirilmeye devam edilebilir. Bu uygulamalar, güven duygusu ve yaşam üzerinde daha fazla kontrol hissiyatı aracılığıyla ev dışındaki ilgi duyulan faaliyetlere katılım sağlanmasına, sosyal ve ruhsal açılarından bireyin refahının artırılmasına katkıda bulunmaktadır (Morris vd., 2013).

SONUÇ

Akıllı ev uygulamaları çeşitli yaştaki, fiziksel ve ruhsal farklılıklardaki her bireyin konut içindeki yaşam güvenliğinin ve emniyetinin sağlanmasına destek olmaktadır. Bu uygulamalar, Evrensel Tasarım yaklaşımı ile paralel olarak her profildeki kullanıcının konforunu ve sağlığını dikkate alarak hizmet vermek üzere oluşturulmaktadır. Akıllı ev uygulamalarının herkes tarafından kullanılabilmesi amacıyla basit ve kullanıcı dostu olarak tasarlanmaları önemli avantaj sağlamaktadır. Bu sistemlerin enerji tasarrufuna yönelik katkıları, kullanıcıların çevreye aynı zamanda ev bütçesine olumlu desteklerini artırmaktadır. Akıllı ev sistemleri çocuk sahibi olanlar, kronik rahatsızlığı bulunanlar, ileri yaştaki kullanıcılar, geçici veya kalıcı fiziksel rahatsızlıklara sahip olanlar, zihinsel olarak güçlük çeken bireyler gibi çok çeşitli yetenekteki kullanıcılar için uygun çözüm önerileri ile ev ortamında kullanıcı sorumluluklarının azaltılmasında büyük ölçüde destek sağlamaktadır. Ev otomasyon sistemleri farklı yetenekteki kullanıcılar tarafından gerçekleştirilmesi mümkün olmayan faaliyetlerin yerine getirilmesinde ve zaman tasarrufu sağlanmasında rol almaktadır. Akıllı ev teknolojilerinin kullanıcıların değişen ihtiyaçlarına ve tercihlerine göre uyarlanabilmesi ve geliştirilebilir olması Evrensel Tasarım yaklaşımı açısından önem taşır. Bu teknolojilerin enerji ve zaman tasarrufu ile daha sürdürülebilir bir çevre ve daha verimli yaşam ortamları için olumlu katkıları bulunur. Akıllı evler tüm kullanıcıların bireysel ihtiyaçlarına ve alışkanlıklarına duyarlı olabilmesi ve etkileşimli yapısı ile ev faaliyetlerini Evrensel Tasarım yaklaşımı çerçevesinde destekler. Kullanıcılar ile yaşam alanları arasındaki bağın ve iletişimin güçlendirilmesi onların daha bağımsız ve konforlu yaşam tarzı benimsemelerinde kolaylık sağlamaktadır. Toplumda yer alan çok farklı profildeki kullanıcıların akıllı ev teknolojilerinin katkılarından faydalanabilmesi ve akıllı ev uygulamalarının yaygınlaşabilmesi için bu alandaki destek ve teşvik olanaklarının artırılması olumlu olacaktır.

KAYNAKÇA

Alam, M.R., Reaz, M.B.I., Ali, M.A.M. (2012). A Review of Smart Homes – Past, Present, and Future. *IEEE Transactions on Systems, Man, and Cybernetics, Part C: Applications and Reviews*, 42(6), 1190-1203.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

- Attia, A. H., Rezek, S. F., ve Saleh, A. M. (2015). Fuzzy logic control of air-conditioning system in residential buildings. *Alexandria Engineering Journal*, 54(3), 395-403.
- Badica, C., Brezovan, M., Badica, A., (2013). An overview of smart home environments: Architectures, technologies and applications. BCI '13: Balkan Conference in Informatics, Thessaloniki, Greece,78-85.
- Ding, D., Cooper, R. A., Pasquina, P. F., Fici-Pasquina, L., (2011). Sensor Technology for Smart Homes. *Maturitas*, 69(2), 131–136.
- Domb, M., (2019). Smart Home Systems Based on Internet of Things. *IoT and Smart home Automation [Working Title]* içinde. London: IntechOpen Limited.
- Gatzoulis, L., Iakovidis, I., (2007). Wearable and Portable eHealth Systems. *IEEE Engineering in Medicine and Biology Magazine*, 26(5), 51–56.
- Ge, Y., Ansari, S., Abdulghani, A., Imran M. A., Abbasi, Q. H., (2020). Intelligent Instruction-Based IoT Framework for Smart Home Applications using Speech Recognition. 2020 IEEE International Conference on Smart Internet of Things (SmartIoT), Beijing, China, 197-204.
- Harper, R., (2003). Inside the Smart Home: Ideas, Possibilities and Methods. Harper, R. (ed.), *Inside the Smart Home* içinde. London: Springer: 1-13.
- Le, Q., Ngyuen, H. B., Barnett, T., (2012). Smart homes for older people: Positive aging in a digital world. *Future Internet*, 4: 607-617.
- Lei, J., (2019). Research on functional design of smart home appliances under the background of Internet of Things. 12th International Conference on Intellicent Computation Technology and Automation (ICICTA), Xiangtan, China, 324-327.
- Liu, Y., Tamura, R., (2020). How can smart home help "New elders" aging in place and building connectivity. 16th International Conference on Intelligent Environments (IE), Madrid, Spain, 100-107.
- Lobaccaro, G., Carlucci, S., Löfström, E., (2016). A review of systems and technologies for smart homes and smart grids. *Energies*, 9(348): 1-33.
- Mace, R. L., Hardie, G. J., Place J. P., (1991) *Accessible Environments: Towards Universal Design*. Raleigh: The Center for Universal Design, North Carolina State University.
- Mazzara, M., Afanasyev, I., Sarangi, S. R., Distefano, S., Kumar V., Ahmad, M., (2019). A Reference Architecture for Smart and Software-Defined Buildings. 2019 IEEE International Conference on Smart Computing (SMARTCOMP). Washington, DC, USA, 167-172.
- Moris, M. E., Adair, B., Miller, K., Ozanne, E., Hansen, R., Pearce A. J., Santamaria N., Viegas, L., Long, M, Said. C. M., (2013). Smart-Home technologies to assist older peoeple to live well at home. *Journal of Aging Science*, 1: 101.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

- Pradhan,A, Mehta, K.ve Findlater, L. (2018). "Accessibility Came by Accident": Use of Voice-Controlled Intelligent Personal Assistants by People with Disabilities. CHI Conference on Human Factors in Computing Systems, Montreal, Canada, 1-13.
- Pragnell, M., Spence L., Moore, R.,(2000). *The Market Potential for Smart Homes*. Layerthorpe: York Publishing Services Ltd.
- Reis, A., Paulino, D., Paredes, H., Barrosa, J., (2017). Using Intelligent Personal Assistants to Strengthen the Elderlies' Social Bonds. International Conference on Universal Access in Human-Computer Interaction (UAHCI), Human and Technological Environments, 593-602.
- Robles, J. R., Kim, T., (2010). Applications, Systems and Methods in Smart Home Technology: A Review. *International Journal of Advanced Science and Technology*, 15: 37-48.
- Simopoli, J. (2010). *Smart Building Systems for Architects, Owners and Builders*. Oxford: Butterworth-Heinemann.
- Smith, L., Martinez C., Marlowe, C., Claypool, H. (2019). The Internet of Things (IoT) and People with Disabilities: Exploring the Benefits, Challenges, and Privacy Tensions. Washington: Future of Privacy Forum.
- Solanas, A., Casino, F., Batista, E., Rallo, R., (2017). Trends and challenges in smart healthcare research: A journey from data to wisdom. IEEE 3rd International Forum on Research and Technologies for Society and Industry (RTSI), Modena, Italy, 1-6.
- Sooraj, S. K., Sundaravel, E., Shreesh, B., Sireesha, K., (2020). IoT Smart Home Assistant for Physically Challenged and Elderly People. International Conference on Smart Electronics and Communication (ICOSEC), Trichy, India, 809-814.
- Sripan, M., Lin X., Petchlorlean P., Ketcham, M., (2012). Research and Thinking of Smart Home Technology. International Conference on Systems and Electronic Engineering (ICSEE '2012), Phuket, Thailand, 61-63.

İNTERNET KAYNAKÇA

- ETSI (2009). Human Factors (HF); Guidelines for ICT products and services; "Design for All". European Telecommunications Standarts Institute, France. (E.T. 14.10.2020)
- https://www.etsi.org/deliver/etsi_eg/202100_202199/202116/01.02.02_60/eg_202116v010202p.pdf
- The Center for Universal Design (1997). The Principles of Universal Design. Version 2.0 – 4/1/97. NC State University. (E.T. 25.09.2019)
- https://projects.ncsu.edu/ncsu/design/cud/about_ud/udprinciplestext.htm

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

STADYUM YAPILARINDA KURUMSAL KİMLİĞİN ETKİSİ

Ali AKÇAOVA¹, H. Özlem YURTGÜN², Mehmet NORASLI³

¹⁻²⁻³ Selçuk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Konya / Türkiye

Öz: Spor, toplumları birbirine bağlayan önemli ve en etkili unsurlardan birisidir. İnsanoğlunun ilk var oluş döneminden günümüze kadar olan dönemde gerçekleştirilen spor faaliyetlerinin bütün toplumlar üzerinde yadsınamayacak ölçüde etkileri olduğu bilinmektedir. Her toplum gerek kendi gerekse uluslararası düzeyde spora büyük önem vermiştir. Sanayi Devrimi ile birlikte bilim ve teknoloji alanında yaşanan gelişmelerin, üretim ve tüketim biçimlerinde yaratmış olduğu değişimler de spor kurumları arasında zorunlu bir rekabetin doğmasına sebep olmuştur. Bu durum, sunulan ürün ve hizmetlerin ayrılaştığı, tüketici açısından bakıldığında da kalite ve verimliliğin ayrımının zorlaştığı bir sürecin doğmasına yol açmıştır. Küresel ölçekteki bu pazarın içinde kurum ve kuruluşlar, ileri teknoloji imkânları, verimlilik, kalite gibi standartları sağlamanın yanında kolay algılanabilirlik, güçlü ve güvenilir bir imaj için bütüncül bir “kurumsal kimlik” çatısı altında yaşamlarını sürdürmeye gereksinim duymaktadırlar. Günümüzün en önemli spor dallarından olan futbol; uluslararası düzeyde ve ülkelerin kendi toplumlarında giderek önemini arttırmaktadır. Günümüzde futbolun tüm dünyada kazanmış olduğu toplumsal boyut ve bunu destekleyen teknolojideki gelişim ile kullanıcı gereksinimlerindeki değişiklik talepleri; stadyum yapılarının planlama ilkelerinde ve özelliklerinde değişime neden olmuştur. Bu çalışmada yenilenen ve değişen stadyum yapılarında, kurumsal kimliğin etkisi incelenecektir. Araştırmada stadyum yapılarının tarihsel gelişiminin literatür araştırması yapılmış olup, eski ve yenilenmiş olan stadyumların yurt içi ve yurt dışı örnekleri karşılaştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kurumsal Kimlik, Mekân Algısı, Stadyum

GİRİŞ

Spor, toplumları birbirine bağlayan önemli ve etkili unsurlardan birisidir. İnsanoğlunun ilk var oluş döneminden günümüze kadar olan dönemde görülen spor faaliyetleri her dönemde toplumlar üzerinde büyük etki yaratmıştır. Her toplum gerek kendi gerekse uluslararası düzeyde spora büyük önem vermiştir. Günümüzün en önemli spor dallarından olan futbol; uluslararası düzeyde ve ülkelerin kendi toplumlarında giderek önemini arttırmaktadır. Günümüzde futbolun tüm dünyada kazanmış olduğu toplumsal boyut ve bunu destekleyen teknolojideki gelişim ile kullanıcı gereksinimlerindeki değişiklik talepleri; stadyum yapılarının planlama ilkelerinde ve özelliklerinde değişime neden olmuştur.

Bu spor dalının uygulandığı alanlar olan stadyum yapıları, bu öneme paralel olarak yerini almıştır. Son dönemlerde teknolojinin gelişmesi ve futbolda görülen ekonomik artış değerleri stadyum yapılarının önemini arttırmış, geçmiş dönemlerdeki form ve kullanım biçimi büyük değişime uğramıştır. Günümüzde, değişen ve gelişen kullanıcı gereksinimleri spor dallarının kendi alanlarını oluşturma ihtiyacını doğurmuştur. Bu spor dallarından en önemlisi de futbol olmuştur.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Ekonomik değer olarak futbol kendi oyun alanını yaratmış olup, diğer spor dallarının birlikte yapılabileceği alanlar kendi yapıları içerisinde şekillenmeye başlamıştır. Öte yandan günümüzde topluma aşılana olimpiyat ruhu ile birçok ülke olimpiyat stadları yapmıştır. Bu stadlarda birçok spor faaliyeti bir arada yapılmaktadır. Günümüzde yapılan stadyum yapıları tamamen futbol oyun alanları olarak kullanılmaktadır. Modern stadyum yapılarının oluşumu bu yapılarda birçok değişime sebep olmuştur. En önemli değişim formlarda yaşanmaktadır. Teknolojinin gelişmesi ile birçok ülke modern stadyum yapıları inşa etmektedir. Ancak artan maliyetler bu yapıların sadece maç günleri kullanımının ciddi anlamda kulüplere ve ülkelere zarar verdiği görülmektedir. Günümüzde artık modern stadyum yapıları yılın bütün günlerinde kullanılan yapılar olarak tasarlanmaktadır.

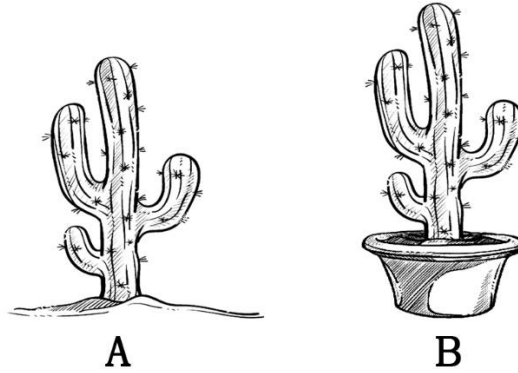
KURAMSAL ÇERÇEVE

Mekân 'kevn' yani olmak kökünden türemiş bir kelimedir. Sözlükte ise mekân kavramı; insanı çevreden belli bir ölçüde ayıran ve içinde eylemlerini sürdürmesine elverişli olan boşluk, olarak tanımlanmaktadır (Hasol, 2008: 277).

Bir başka tanıma göre mekân, genel olarak insan yaşamının geçtiği ortam veya çeşitli eylemlerin yer aldığı bir sahne, araç ya da gereçtir.

Bu tanıma bağlı olarak mekân; bir peyzaj mimarı, bir mimar ya da kent plancısı için biçimlenen fiziki ortam yani yaratılacak bir değişken ya da düzenlenen alandır (Bekdemir, 2003). Mekânın sözlük karşılığı; boşluk, yerdir. Tasavvuftaki anlamı ise; oluş eyleminin gerçekleştiği yer, varlıkların görünüş alanıdır (Dede, 1997: 38-42;Hidayetoğlu, 2010).

Mekân, genel tanımlaması içerisinde çok geniş kapsamlıdır. Sonsuzluğu içeren uzaydan başlayıp, içinde bulunduğumuz en küçük hücreye kadar iner (Şensoy, 1984). Temel ilke olarak, etrafı saran çevre ve çevreler biçiminde ele alınabilir.

Şekil 1-2. Doğada bulunan kaktüs A: Serbest bir ölçü B: Altındaki saksı ile bir mekan sınırlaması getiriyor.

Kuban, mimarının, içinde yaşanan ve insanı doğal çevreden ayıran bir özel boşluğun ortaya çıkması ile başladığını, "mekân" diye adlandırılan bu özel boşluğun ise mimariyi diğer yapı eylemlerinden ayırdığını ifade etmiştir (Kuban, 1990). İnsan ve mekân çok yakın bir ilişki içindedir.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Şekil 3-4. Şemsiyenin oluşturduğu şahsi mekân algısı / Kafede oturan insanlar, hem şemsiyeleri ile hem de masalar ile kendilerine sınırlı alanlar oluşturmuşlardır.

“İç mekân, binanın ruhu olan mekânın kendisidir. İçinde yaşadığımız oda veya salon bu mekânın bir parçasıdır, ona aittir, onunla beraberdir, ondan doğmadır. İçinde yaşanan mekân bir bütün olarak bu şekilde düşünüldüğü zamandır ki, bu mekân mimarının ta kendisidir denilebilir” (Bozkurt, 1962).

Mekân çevre koşulları açısından iç mekan ve dış mekan olarak sınıflandırılabilir. İç mekân ve dış mekân kavramları, bina ile birlikte ortaya çıkar. Binanın içi iç mekânı, dışı da dış mekânı oluşturur. Her bina, iki mekânın oluşmasına yardımcı olur. Bu mekânlar; binanın kendisi tarafından saptanan iç mekân ve bu bina ile komşu binalar arasındaki dış mekân (kentsel mekân)dır (Eldem, 1991: 84-89).

“Kurumsal kimlik uygulamalarının tam başlangıç tarihini belirlemek zor olsa da, 19. yüzyılda Avrupa’daki tüccarların kullandığı ticari semboller modern kimlik tasarımlarının ilk örnekleridir. Semboller ustalar ve tüccarlar tarafından kendilerini, ürünlerini veya hizmetlerini tanıtmada kullanılmıştır. Bu görsel tanımlayıcılar zarftan üzerinden dükkan önlerine kadar her şeyde kullanılmıştır”

Ürün ya da hizmet üreten bir kurumun, zaman içinde kullanıcıları ile buluşabilmesi, iletişim kurabilmesi, ilkeli, tutarlı ve çağdaş kurumsal davranışlar geliştirmesi gerekmektedir. Gün geçtikçe kurumlarda böyle bir talep ve bilinç oluşmaktadır (Napoles, 1987).

Kurum kimliği konusu ile kuramsal düzeyde ilgilenen iletişim bilimcileri, kimliği oluşturan unsurların yalnızca amblem, logotype, tipografi, grafik ve mimari ile sınırlı olmadığını; bunların yalnızca görsel tasarım öğeleri olduğunu vurgulamaktadırlar. Ne var ki kurum kimliği çalışmalarının tarihsel kökeni grafik alanına dayanmaktadır.

Daha geniş anlamda ele alınacak bir kimliğin ise, tasarımın yanı sıra diğer boyutlarının; kurumsal iletişim, kurumsal davranış, kurum felsefesi, kurum kültürü olduğunu; bu unsurların, işletmeye, organizasyona dönük olarak kullanılmasının kimliği belirlediğini ve sonuçta toplam bir imaj oluşturduğunu ileri sürüyorlar ve kuruma ait felsefe, davranış, kültür ve iletişim konularını irdeliyorlar (Emiroğlu, 2002).

Kurum kimliğini; bir kurumun yönetiminin, yürütülüşünün, verdiği hizmetler ve eylemlerin belirlenmiş hedeflere sembolleştirilerek sunulduğu tasarım-grafik sistemler olarak tanımlayan Olins, bu tanımlı kuruluşun kim olduğu, neler yaptığı, bu yaptıklarını nasıl yaptığı, nasıl tanıtım ve reklam yaptığı, ne ürettiği, ürün ve eylemlerini nerede nasıl ürettiği, sattığı veya sunduğu ve yine bu kuruluşun bütün bu gözle

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

görülür sunumlarının, bilgi ve hizmetlerinin ardındaki gözle görülemeyen kişilik ve karakteri kurum kimliğinin hedef kitlesine iletebileceği gerçekler olarak genişletiyor (Olins, 1995).

Kurumsal kimlik ile ilgili günümüz literatüründe üç ana yaklaşım bulunmaktadır. Bu yaklaşımlardan ilki kurumsal kimliği grafik tasarım olarak ele almakta, ikinci yaklaşım kurumun bütünlük iletişimi olarak görmekte ve üçüncüsü ise örgütsel bir davranış çerçevesinde, disiplinler arası bir oluşum olarak ele almaktadır (Van Riel & Balmer, 1997: 340-355).

Şekil 5. Kurumsal Kimlik Yaklaşımları (Van Riel & Balmer, 1997'den Esinlenerek oluşturulmuştur).

"Yaratılan semboller, gelenekler, ritüeller ve mitler hep bir "kendi kimliğini ispatlama" çabasının, bir "bütünlük ve aidiyet duygusu" yaratma isteğinin neticesinde oluşmuştur. Uygulamalar kapsamında ulusların yanı sıra, şehirlerin de birer kimlikleri olmuştur" (Okay, 2004).

Bireylerin sosyal olarak bir arada yaşamaya başlamalarıyla birlikte, ait oldukları grubu tanımlama ve bir kimlik ile ifade etme ihtiyaçları doğmuştur. Eski çağlardan itibaren içinde bulunulan grubu temsil etmek üzere belli semboller insan grupları tarafından kullanılmıştır. Burada amaç, birbirinden ayrı olarak tanınma, dost ve düşman ayrımının yapılması, gruba ait belli menfaatlerin paylaşılması ve belli bir otoriteye bağlı olduğunu kanıtlamaktır.

AMAÇ

Bu çalışma, kurumsal kimlik ve mimarlık arasındaki ilişkiye dikkat çekmekte ve bu iki alan arasındaki ilişkinin kurumların kimlik tasarımlarındaki bütüncül yapıyı tamamlamalarında önemli bir rol üstlendiği görüşünü savunmaktadır. Bu noktada kurumların güçlü bir kimliğinin olması kalıcı etkiler inşa etme, rakipler arasında farklılaşma, güven uyandırma ve tüm bunların devamlılığını sağlamak adına önemli bir rolü vardır. Çoğunlukla görsel ifade teknikleri aracılığı ile aktarılan bu etkiler hedef kitlenin algısında kurum hakkında bir imajın oluşmasına olanak sağlamaktadır. "Stadyum Yapılarında Kurumsal Kimliğin Etkisi" konulu bu çalışmada, günümüzde değişen stadyum yapılarında kurumsal kimliğin, mekân algısı üzerine etkisinin stadyumlara nasıl yansıdığı incelenmiştir.

KAPSAM

Geçmişten günümüze kadar dünyada kurumların sayıları oldukça artmıştır. Bu artış hem kurumsallaşma sürecini beraberinde getirmiş hem de kurumlar arasında rekabet ortamı oluşturmuştur. Kurumlar oluşan

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

bu rekabet ortamından sonra kendilerini rakiplerinden ayıracak olan kurumsal kimlik tasarımlarını yaratmaya başlamışlardır. Rekabet koşulları ve iletişim vasıtalarındaki gelişmeler, özellikle ticari kuruluşları, farklı olduklarını kabul ettirmek ve bu farklılığı da duyurmak gayretine yöneltmiştir. Bu kapsamda farklılığı ifade edebilmek amacıyla kendini tanıtabileceği bir kimliğe sahip olmak önem kazanmıştır. Çalışmanın kapsamı Dünya ve Türkiye’ de öne çıkan stadyum yapılarına kurumsal kimliğin nasıl etki

YÖNTEM

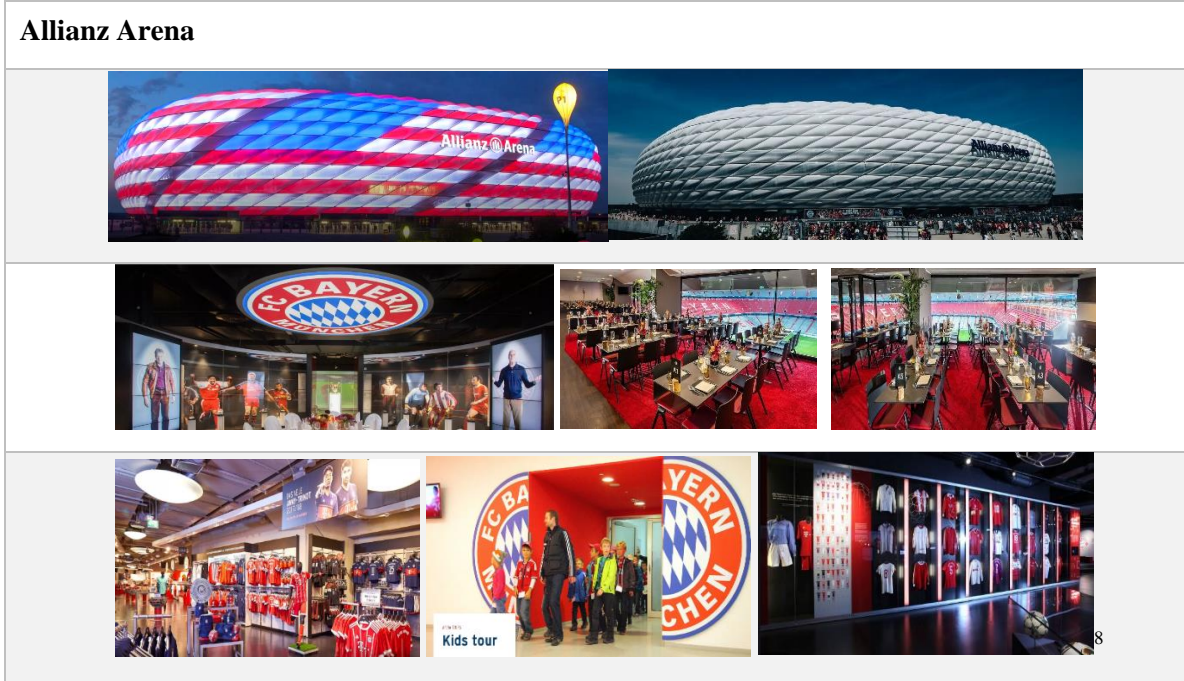
Stadyum yapılarında kurumsal kimliğin etkilerini inceleyen bu çalışma, literatür çalışmalarına bağlı olarak kurumsal kimlik öğelerinin yapı üzerindeki etkilerinin örneklemeler üzerinden incelenmesi, fotoğraflanması ve analiz edilmesi yöntemi ile yapılmıştır.

KURUMSAL KİMLİĞİN STADYUM YAPISINA ETKİSİ

Günümüzde kurumsal kimliğin önemini ve değerini yükselten, mimari tasarımın da süreçle bütünleşik olmasıdır. Bu süreç kimi zaman mevcut bir yapının içinde yeni bir iç mimari tasarımı ile kimi zaman da bir yapı tasarımının ilk aşamasından itibaren sürece dâhil olması şeklinde gelişmektedir.

Futbol endüstrisinin piyasa değerinin giderek yükselmesi, bu alana olan ilginin artması, stadyumlardaki beklentileri de yükseltmiştir. Stadyumlar takıma ait veya takımı temsil eden yapılar haline gelmiştir. Türkiye ve dünyada birçok modern stadyum örneği bulunmaktadır. Bu stadyumların kendi içerisinde bağlı oldukları takımlara ait kurumsal kimliği nasıl yansıttıkları açıkça görülmektedir.

Tablo 1. Allianz Arena Örneği, Münih.¹

Allianz Arena Stadyumu, Mayıs 2005’de hizmete açılmıştır. UEFA’nın beş yıldızlı stadyumlarından bir tanesidir. Yetmiş bin kişi kapasitesi bulunan stadyumun şu anki kullanım hakkı FC Bayern München

⁸ <https://allianz-arena.com/en>

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

futbol kulübüdür. Stadın çatısındaki şeffaf bölümler teker teker açılıp kapanabilmektedir. Böylece çimlerin güneş ışığı görmesi sağlanmaktadır. Stat aynı zamanda Avrupa'nın en büyük statlarından olup yüksek teknoloji ile donatılmıştır.

Tablo 1 de görüldüğü gibi, maç günlerinde stadın cephesi, ev sahibi takımın renklerine bürünüyor. Allianz Arena Stadyumu, kurumsal kimliği stadyumun dış kabuğundan iç mekânlarına kadar her alanda baskın bir şekilde uygulanışının başarılı bir örneğidir. Maç günlerindeki yoğunluğun yanı sıra, stadyum maç günleri dışında da oldukça aktif olarak kullanılmaktadır. Stadyumda gezi turları düzenlenmekte, müze, restoran, toplantı ve çok amaçlı salonlar ile maç günlerinin dışında da aktif olarak kullanılmaktadır.

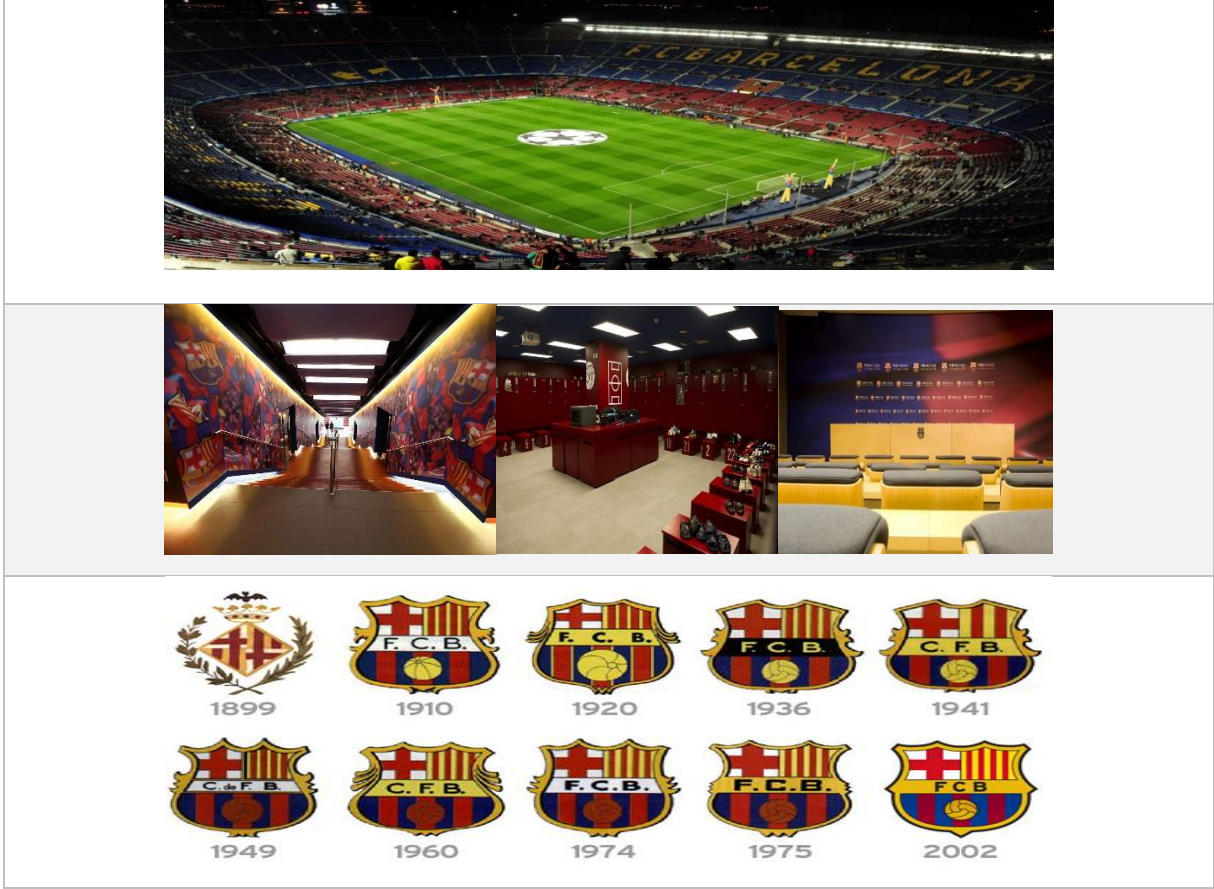
Tablo 1 de mekânı oluşturan zemin duvar ve tavan bileşenlerinden, donatı elemanlarına kadar, takıma ait olan kurumsal renklerin baskın olduğu görülmektedir. Masa düzeni, servis tabakları ve çalışanların kostümleri de kurumsal kimliğin dışa yansımalarına örnektir. Restaurantın dışa bakan bölümünden, stadyum koltukları yine ev sahibi takımın renklerinden oluşmaktadır.

Kurum binalarının, ofis düzenlemelerinin, çevre düzenlemelerinin, grafik tasarımlarının kısacası kurum kimliğinin oluşturulması için yüksek miktarlarda yatırımlar yapılmaktadır. Bugün pek çok sanayi yapısında, ya da hizmet binasında kurum binalarının iç ve dış mekânlarının düzeni karar alıcıların stratejik kararlarına göre biçimlenmekte ve kimlik kazanmaktadır.

Stadyumun diğer iç mekanlarında olduğu gibi müzesinde de kurumsal kimliğin yansımaları görülmektedir. Ev sahibi kulübün tarihsel geçmişinin yanı sıra kurum kimliğinin de vurgulandığı bir mekan oluşturulmuş.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Tablo 2. Camp Nou Örneği, Barcelona.⁹

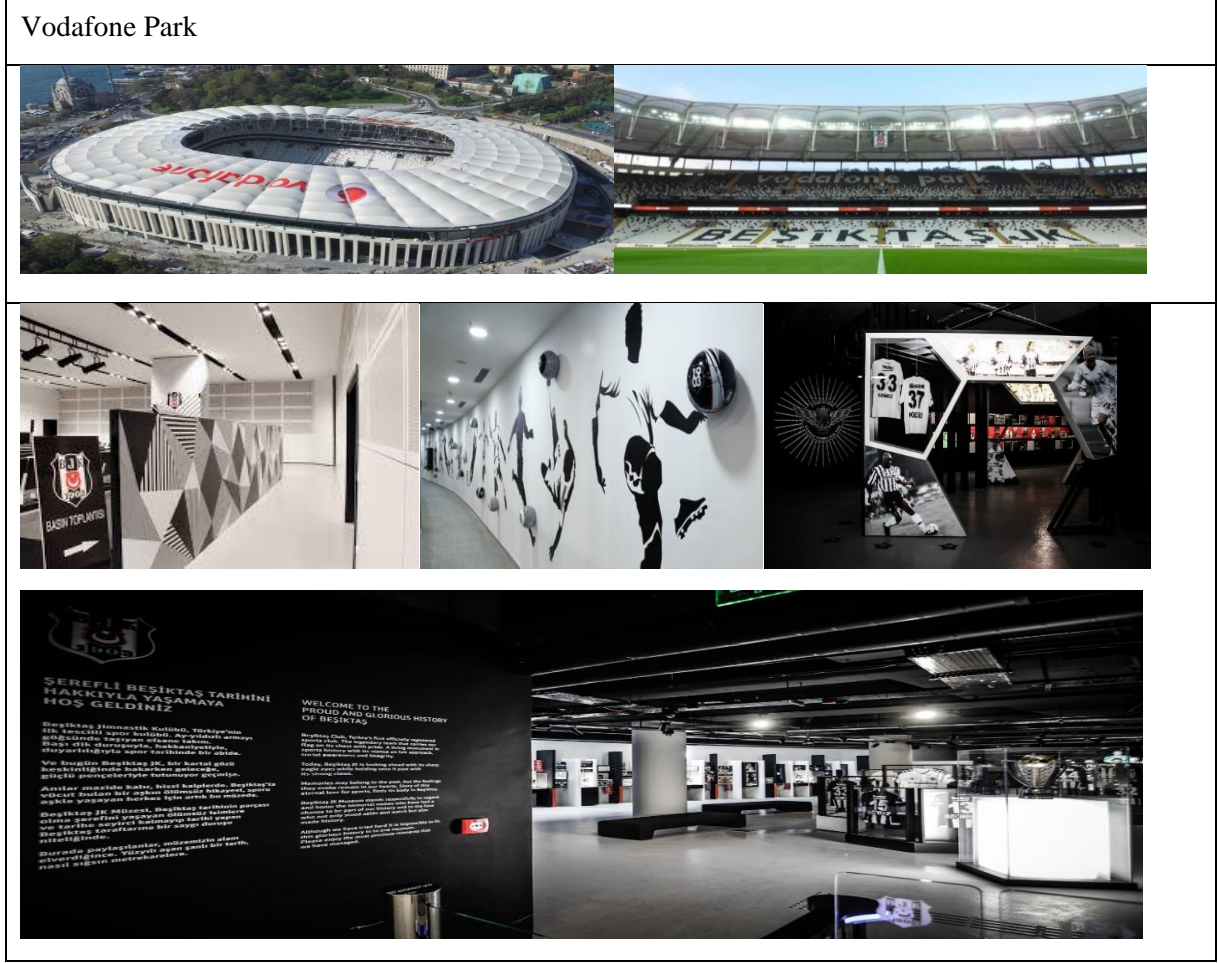
Katalanca 'da yeni saha anlamına gelen Camp Nou, Barselona şehrinde bulunana yaklaşık 100 bin seyirci kapasitesiyle Avrupa'nın en büyük stadyumlarından bir tanesidir. 1957 yılında mimar Francesc Mitjans Miró ve Josep Soteras Mauri tarafından tasarlanmıştır. İspanya'nın önde gelen futbol kulübü olan Barcelona'nın tarafından kullanılmaktadır. Kulübün kurumsal renkleri yapının ana sirkülasyon alanları, ev sahibi soyunma soyunma odası, basın toplantı odası, locaları, seyirci koltukları gibi neredeyse her yerinde baskın şekilde tasarımın ana omurgasını oluşturmaktadır.

Kurum binalarının, ofis düzenlemelerinin, çevre düzenlemelerinin, grafik tasarımlarının kısacası kurum kimliğinin oluşturulması için yüksek miktarlarda yatırımlar yapılmaktadır. Bugün pek çok sanayi yapısında, ya da hizmet binasında kurum binalarının iç ve dış mekânlarının düzeni karar alıcıların stratejik kararlarına göre biçimlenmekte ve kimlik kazanmaktadır.

⁹ www.fcbarcelona.com/camp-nou-experience

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Tablo 3. VodafonePark Örneği, İstanbul.¹⁰

Vodafone Park Arena, 1947 yılında yapılmış olan İnönü Stadyumu'nun yerine 2016 yılında inşa edilmiştir. Tasarımı mimar Bünyamin Derman ve Metin Demir tarafından yapılmıştır. Tablo 3 de de görüldüğü gibi stadyum, dış kabuğu, üst örtüsü, sirkülasyon alanları, müzesi, seyirci oturma alanları, locası, mix area ve basın bölümü dahil olmak üzere, Beşiktaş futbol kulübünün kurumsal öğeleri ile tasarlanmış ve kurumsal kimlik öğeleri, tasarımın ana omurgasını oluşturmuştur.

İç mimarlığın; mekan düzeni, renk ve malzeme seçiminden referans bulması gibi logo, ofis tasarımı, perakende satış yeri tasarımı, renk ve standartların oluşturulmasının kurumsal kimliğe, ürünlere, ürünlerin paketlenip satılma biçimine, binalara ve mekan düzenine de “kurum mimarlığı” kavramı referans vermektedir. Hedef kitle; ihtiyaç ve beklentilerine yönelik olarak tasarlanmış bir mekândaki mesajı daha net algılayabilmekte ve bu ürün ile karşılaşan kullanıcının davranışları da farklılaşmaktadır.

SONUÇ

Kurumsal kimliğin mimari ve iç mimari tasarım sürecine etkilerini inceleyen bu çalışmada kurum kimliğinin oluşması sürecinin arka planında ki disiplinler arası çalışmanın önemi vurgulanmıştır. Rekabet içerisinde bulunan kurumların kendilerini ön plana çıkarma çabalarının yan ısıra kurum çalışanlarının, motivasyonunun ve aidiyet duygularının güçlenmesi, bu olumlu durumun kurumun hizmet kalitesine

¹⁰ www.vodafonearena.com.tr/

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

yansıması, kurumun hedef kitlesi ve rekabet içerisinde bulunduğu rakipler arasında olumlu imaj oluşturması, kurumsal oluşumun olumlu yönleri olarak kabul edilebilir.

Bu kimlik yapısının oluşturulması aşamasında sürecin izlenmesi gereken temel adımları olarak;

- Kurumun misyon ve vizyonuna paralel olarak hedef kitleyi analiz etmek üzere bilgi toplanması,
- Toplanan bilgiler doğrultusunda, misyon ve vizyon parametrelerinin doğrulanması,
- Disiplinler arası çalışmaların (mimari – iç mimari ve görsel) koordineli olarak yapılması, sürecin planlanması ve yönetilmesi,
- Pilot bir çalışma ortamı oluşturulup, elde edilen veriler, hedefe olan uzaklık-yakınlık ilişkisinin değerlendirilmesi,
- Elde edilen verilerin, kurum yönetimi ve sorumluları ile paylaşılması ve uygulama safhasına geçilmesi.

Kurum kurumsalının oluşumundan ortaya çıkacak sonuçların bütünü birer parçası olduğu unutulmamalıdır. Ortaya çıkan verilerin, mekânsal tasarım sürecinin ana omurgalarını oluşturduğu da verilen örneklerde açıkça görülmektedir. Disiplinler arası çalışmanın tasarımı kararları alırken ne denli önemli olduğunun da altı ayrıca çizilmelidir. Bu sonuçların ortaya çıkmasında da kurumsal tasarım süreçlerinin düzgün planlama ve uygulama sonucunda ortaya çıktığı görülmektedir (Şekil-3).

KAYNAKÇA

Bozkurt, O., “Bir mekân anlayışı”, Teknik Üniversite Matbaası, İstanbul, 7 (1962).

Dede, E.Ö., “Mekânın algılama olgusu ve insan - hareket - zaman faktörlerinin etkisi”, Yüksek Lisans Tezi, İTÜ. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 6-15, 2226, 38-42 (1997).

Eldem, N., 1991. Eldem: “Kimse Bana ‘Nereden Biliyorsun?’ Diyemedi.”, Arredamento Dekorasyon, 27, 84-89

Emiroğlu, E., 2002. “Kurumsal Kimlik Oluşumunda Mimari Ürüne Yansıyan Sembolik Anlamların İncelenmesi”, - yüksek lisans tezi, İTÜ, İstanbul.

Hasol D., 2008, Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, 975-7438-30-8, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul, 277.

Hidayetoğlu, M.L., 2010, Üniversite Eğitim Yapılarının İç Mekanlarında Kullanılan Renk ve Işığın Mekânsal Algılama ve Yön Bulmaya Etkileri, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Kuban, D., “Mimarlık kavramları”, YEM Yayınları, İstanbul, 15-16 (1990)

Napoles, V., 1987. Corporate Identity Design, John Wiley Inc, Canada

Okay, Ayla, Kurum Kimliği, Ankara, Mediacat Kitapları, 2004.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Olins, W., 1995. The New Guide to Identity, Gower Publishing, London.

Şensoy, H., (1976-77), “Mimaride Mekan Bütünlüğü”, MSÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü İç Mekan Düzenleme Bilim Dalı Konferansları, 1976-77, İstanbul.

Van Riel, C.B.M.& Balmer, J.M.T. (1997) “Corporate Identity, The Concept, Its measurement and Management”, European Journal of Marketing, volume:31(5/6) p.340-355.

İNTERNET KAYNAKÇA

¹<https://allianz-arena.com/en> (E.T. 01.12.2020)

²www.fcbarcelona.com/camp-nou-experience (E.T. 01.12.2020)

³www.vodafonearena.com.tr/ (E.T. 01.12.2020)

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

BÜYÜK ÖLÇEKLİ MEKÂNLARDA YÖN BULMA FAKTÖRLERİNİN ÖRNEKLEMLER ÜZERİNDEN İNCELENMESİ

Mehmet NORASLI¹, Ali AKÇAOVA², Özlem YURTGÜN³

¹⁻²⁻³ Selçuk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Konya / Türkiye

Öz: Mekân kavramı, insanoğlunun güvenilir ve korunaklı bir yer arayışı içerisinde girmesiyle ortaya çıkmıştır. Mekân kavramının kapsadığı alanlar ilk olarak mağara, höyük gibi doğal oluşumlarla şekillenmiştir. İnsanlar bu yerlerde hayatını sürdürmüş, zorlu iklim şartlarına direnmiş, vahşi hayvanların saldırılarından korunmuştur. Mekân oluşumu ile birlikte insanlar hayatlarını sürdürme çabasına girmişlerdir. Teknolojik gelişmeler, ticari alışverişin gelişmesi vb. faktörler neticesinde temel ihtiyaçları karşılayacak mekânlar şekillenmeye başlamıştır. Bu bağlamda insanlar öncelikle konut, ofis, kamu alanları gibi mekânları barındıran yapılar inşa etmiştir. Böylece, doğal mekân oluşumlarına göre daha kullanışlı ve konforlu mekânlar çeşitlenmeye başlamıştır. Nüfus artışı ve kullanımlara bağlı olarak gelişen süreçle çeşitlenen mekânlar içerisinde, büyük ölçekli mekânlar da dâhil olmuştur. Özellikle toplu kullanım alanları olan bu mekânlarda birçok birim bulunmaktadır. Kullanıcıların bu birimlere ulaşması açısından, algılanmayan mekanların özellikle sirkülasyon alanları karmaşaya neden olmaktadır. Çoklu birimlerin bulunduğu bu tür mekânlarda, mekânsal algının anlaşılabilir düzeyde ifade edilmesi, kullanıcının ulaşım noktalarına varmasında kolaylık sağlamaktadır. Büyük ölçekli mekânlarda karmaşanın önlenmesi için mimari tasarım sürecinde yön bulma sürecine kolaylık sağlayacak mekânsal organizasyonların türetilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmada mekânsal oryantasyonu bina ölçeğinde ele alarak, mekânsal algı bağlamında yön bulma kriterlerini, literatüre bağlı olarak örneklemeler üzerinden incelenmesi amaçlanmıştır. Buna bağlı olarak; fiziksel çevre unsurları, algısal unsurlar, bilgi sistemine dayalı unsurlar ve kişisel unsurların, mekan içerisinde yön bulma algısına etkilerinin, mekânsal oryantasyon açısından önemi vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mekân, Mekânsal Algı, Yönelme, Yön Bulma

GİRİŞ ve KURAMSAL ÇERÇEVE

Tarihsel süreç içerisinde insanlar yaşam ve ihtiyaçlarına göre; belirli sınırlılıklar içerisinde alanlar oluşturmuş, böylece mekân kavramı ortaya çıkmıştır. Mekân, insanı çevreden belli bir ölçüde ayıran ve içinde eylemlerini sürdürmesine elverişli olan boşluk, boşundur (Hasol, 1993). İnsanoğlunun varlığından buyana birincil ihtiyacı olarak kullandığı mekânları (Aksoy, 1975) çalışmada; fiziksel, algısal, kavramsal ve davranışsal olmak üzere dört başlık altında sınıflandırmaktadır (Canbakal Ataoğlu, 2009).

Mekânın tanım ve sınıflandırılmalarına algısal yönden yaklaşıldığında, mekân sürekli olarak varoluşunu çevrelemektedir (Ching, 2007). Bu doğrultuda algı, kişinin çevre hakkında veya çevreden öğrenme sürecidir; bilişim algıdan daha çok zihinsel nitelik taşır, objelerin mekânsal anlamı, sembolleştirilmesi ve özgün kılan niteliklerin anlaşılması anlamındadır (Ünlü, 1998). Algının insan ve çevre arasındaki kurduğu bir bağ olması, insanın içinde bulunduğu mekân ve bu mekânla olan iletişimi konusu, 'Mekânsal Algı' kavramını ortaya çıkarmaktadır. Kişinin bir mekâna girmesi, onu kullanmaya başlaması anlamına geldiğinden, kişi artık kullanıcı durumuna geçmektedir. Bundan dolayı buradaki kişi artık

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

'kullanıcı' olarak adlandırılmaktadır. Kullanıcının mekânı kullanımı, mekânı algısı ile doğrudan ilişkidir (Hasgöl, 2011).

Nüfus artışı, teknolojik gelişmeler, ortak kullanım alanlarının artması vb. nedenlerle mekânlar daha büyük alanlarda çözümlenmeye başlanmıştır. Büyük ölçekli mekânların yaygın şekilde kullanılmasıyla, kullanıcılarda yön bulma ve mekânsal oryantasyon sürecinde ortaya çıkan problemler meydana gelmektedir. Mekânsal oryantasyon süreci insanın mekânsal hareketi, çevresel uyarıların insan zihninde harmanlanıp değerlendirilmesi ile gerçekleşir. Bu harmanlama süreci çevreden elde edilen bilgilerin alınması, var olan bilgilerle birleşerek farklılaşması, ve tekrar kullanılmak üzere zihinde depolanması sürecidir (Garip, 2009). Bu süreç mekân içerisinde oluşan yön bulma kavramı ile doğrudan ilişkilidir.

Marberry (1997)'e göre mimari tasarım, yön bulma için çok önemli bir öğedir. Mimari tasarım, yön bulma sistemindeki karmaşayı önler. Ancak yön bulmayı destekleyen bir mimari tasarımın, iyi bir yön bulma sistemi için tek başına yeterli olmaması ise bir ironidir (Karakaşlı, 2010). Tarihsel süreç içerisinde yön bulma kavramı ile ilgili farklı bakış açılarıyla tanımlamalar yapılmıştır. Lynch (1960)'e göre yön bulma dış çevreden gelen duyuşal ipuçlarının organize edilmesi ve kullanılması olarak tanımlanmaktadır. Kuipers (1982)'e göre yön bulma genellikle büyük boyutlu mekânda yer alan algısal ve bilişsel süreçtir. Fewings (2001) yön bulmayı, bireylerin çeşitli çevre koşulları altında bir noktadan diğerine hareket etme performansları üzerinde fiziksel çevrenin etkisi olarak tanımlamıştır (Erem, 2003).

Mekânsal algı ve yön bulma çerçevesinde bakıldığında, mekân içeriğinde barındırdığı bileşenlerinin kullanıcıya yüklediği anlamlar ile tanımlı hale gelmekte ve bu bileşenler doğrultusunda yön bulma eylemi gerçekleşmektedir. Mekânın bu ilişki organizasyonu; kullanıcıların mekân içerisinde doğru veriler ile yönlendirilmelerine olanak verir (Sarı Tekin,2016). Mekânın, ilişkili diğer mekânlar ile kesintisiz olarak bağlantı kurmasını sağlayan bir sirkülasyon ve akış hattı mevcuttur. Bu akış ile mekân, diğer mekânlar ile kesişir, geri döner ve mekânın kurgusu ortaya çıkar. Mekân; onu ortaya çıkaran ve anlamlandıran teorik ve pratik akışlarla üretilmektedir (Avar, 2009).

AMAÇ

Günümüzde özel ya da kamusal olarak kullanılan büyük ölçekli yapılar, mekânsal örgütlenme ve yön bulma açısından doğru organize edilmediği takdirde erişim sağlama açısında birçok sorun oluşturmaktadır. Bu çalışmada yön bulma unsurlarının mekânlar üzerindeki kullanıma etkisinin araştırılarak örneklemeler üzerinden incelenmesi amaçlanmaktadır.

KAPSAM

Yön bulma kriterlerinin sınıflandırılmasıyla, bu unsurların mekâna etkisinin araştırıldığı bu çalışma, bina ve mekân ölçeğinde ele alınarak; büyük ölçekli yapıların iç mekânlarında yön bulma sorunlarının çözümü için derlenen faktörleri kapsamaktadır.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

YÖNTEM

Büyük ölçekli yapıların içerisinde yön bulma ve mekânsal oryantasyon problemlerine değinilen bu çalışma, literatür çalışmalarına bağlı kalınarak yön bulma kriterlerinin örneklemeler üzerinden incelenmesi ve analiz edilmesi yöntemi ile yapılmıştır.

MEKÂNDA YÖN BULMA KRİTERLERİNİN İNCELENMESİ

Bir mekândan diğer bir mekâna geçerken kullanılan sirkülasyon alanlarında oluşturulacak yön bulmaya dair tasarım hamleleri kullanıcıların hedeflediği noktaya gitmelerinde kolaylık sağlamaktadır. Bu tür tasarım kararları literatürde birçok araştırmacı tarafından tanımlanmış ve sınıflandırılmıştır. Yön bulma kriterlerini; fiziksel çevre özellikleri, algısal çevre özellikleri, bilgi sistemine dayalı özellikler ve kişisel özellikler olmak üzere dört ana başlıkta sınıflandırmak mümkündür.

Tablo 1. Mekânda Yön Bulma Kriterleri, (Aksoy, 2013).

Fiziksel Kriterler	Algısal Kriterler	Bilgi Sistemine Dayalı Kriterler	Kişisel Kriterler
Plan Düzeni	Renk	Yazı	Yaş
Fiziksel Farklılaşma	Işık	İşaret	Cinsiyet
Dikey Farklılaşma	Doku	Simge	Sosyal Durum
Yatay Farklılaşma			

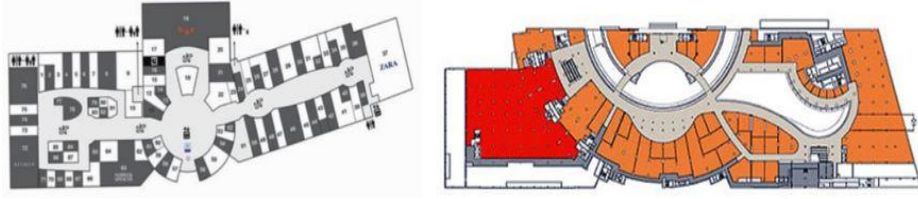
FİZİKSEL KRİTERLER

Yön bulma davranışını etkileyen fiziksel çevre özelliklerini; Plan düzeni, fiziksel farklılaşma düzeyi, dikey farklılaşma ve yatay farklılaşma olarak dört başlık altında incelemek mümkündür.

PLAN DÜZENİ

Plan düzeninin açık ya da karmaşık olması, zihinsel haritalama ve yön bulmaya doğrudan etkisi bulunmaktadır. Plan düzeninde algılanamayan ve fonksiyon şeması net olmayan yapılar, yön bulmayı olumsuz yönden etkilemektedir. Kişi binaya ilk kez giriyorsa ve o bina hakkında hiç deneyimi yoksa aradığı noktayı bulmakta zorlanır. Çevresindeki verileri birbirine benzeyen, genelde simetrik formlu, sınırlılıkları görünmeyen uzun koridorlar barındıran yapıların içinde yürüyen kişiler, her yürüdüğü noktada benzer biçimlerle karşılaşır ve bu sebeple bina içinde kaybolma riski artar (Aksoy, 2013).

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Şekil 1-2. İstinye Park¹¹ ve Kanyon Alış Veriş Merkezi¹² Plan Şeması.

FİZİKSEL FARKLILAŞMA

Çeşitli özellikleri barındıran mekânlar, bilişsel anlayışı geliştirir ve mekânsal sistemler içinde yön bulabilme yeteneklerimizi doğrudan etkiler. Bu nedenle çeşitli hareket seçimleri sunan mekânsal düzenin, mekânı daha anlaşılabilir ve hareketi yönlendiren bir etkisi vardır (Çubukçu, 2003).

Şekil 3-4. Heydar Aliyev Uluslararası Hava Limanı¹³.

DİKEY FARKLILAŞMA

Dikey farklılaşma; kullanıcıya kolay algılayabileceği mesafede ve konumda olacak biçimde planlanması gerekli elemanlar olarak değerlendirilmektedir. Bu bileşenler; merdivenler, yangın merdivenleri, asansörler ve rampalar olarak sıralanabilir. (Sarı Tekin, 2016). Ayrıca yön bulmada etkili olan nirengi noktalarındaki görsel unsurlar da dikey farklılaşma grubuna girmektedir (Lynch, 1960).

Şekil 5-6: Guggenheim¹⁴ ve Milwaukee Müzesi¹⁵.

¹¹ <http://www.istinyepark.com/img/floors/giris-kat-detail.png>

¹² http://www.yapi.com.tr/haberler/kanyon-mimaride-ve-yasam-tarzinda-yenilikci-bir-yaklasim_46416.html

¹³ http://www.mimarizm.com/mimari-projeler/icmimarlik/heydar-aliyev-uluslararasi-havalimani-yeni-terminali-ic-mekamlari_113052

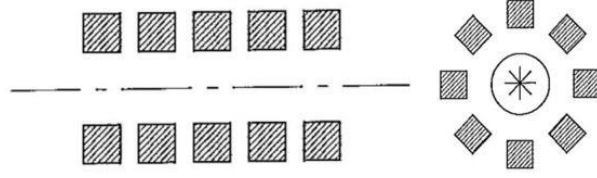
¹⁴ <http://www.modernmimar.com/wp-content/uploads/2015>

¹⁵ <https://moreto come.net/2009/10/02/moved-by-santiago-calatravas-milwaukee-art-museum/>

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

YATAY FARKLILAŞMA

Yatay sirkülasyonu sağlayan yol ve koridorlar şekilleri ve birleşimleriyle doğrusal, merkezi, karma sirkülasyon sistemi gibi çeşitli sistemler oluştururlar, her sistem farklı mekânsal organizasyona sahip olması dolayısıyla mekânın farklı algılanmasını sağlar (Aksoy, 2013).

Şekil 7. Yatay Sirkülasyon Şeması¹⁶

ALGISAL KRİTERLER

Algı, kişinin çevreden gelen uyarımları ile birlikte çevreden bilgi edinme sürecidir (Ünlü, 1998). Bu sürecin sonucunda da bilişsel oluşumlar gerçekleşir. Yön bulma kapsamında algısal kriterler renk, ışık ve doku olmak üzere üç başlık altında incelenebilir.

2.2.1. RENK

Renk, insanın zaman zaman karşılaştığı sıradan bir öğe değil, ışık ve insan gözü var oldukça var olan ve insanı sürekli olarak etkileyen çok önemli bir öğedir. Renk, yüzeye gelen ışınların emilen ve yansıyan bölümlerinin, gözle algılanıp, beyinde yorumlanması sonucu varılan yargıdır (Hidayetoğlu, 2010).

Şekil 8. Humber River Hastanesi¹⁷.

IŞIK

Mekânın fiziksel özelliklerini oluşturan ve insanı çevreleyerek etkileyen başlıca öğeler ışık ve renktir. Bu iki öğe birbirini desteklemekte ve etkilemektedir. Işık görme organına bağlı ya da görme organı aracılığı ile gerçekleşen tüm duyum ve algıların verisi ve görme organını uyaran ışınım, şeklinde tanımlanmaktadır (Hidayetoğlu, 2010).

¹⁶ <https://i.pinimg.com/originals/79/ad/c5/79adc5410524888740cbff083f19c912.jpg>

¹⁷ <http://modulex.com/clients/humber-river-hospital.aspx>

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Şekil 9. Adana Adliye Binası¹⁸.

DOKU

Doku, renk gibi mekânların oluşumuna etki eden tasarımsal bir öğedir. Doku hem gözle görülebilir hem de hissedilebilir. Farklı dokulu yüzeyler, işlevin farklılaşmasına işaret ederek, sınır tanımlayıcı nitelikleriyle geçiş alanlarını, sirkülasyonu belirleyici nitelik gösterirler (Canbakal Ataoğlu, 2009).

Şekil 10. Selçuklu Belediyesi Binası¹⁹.

BİLGİ SİSTEMİNE DAYALI KRİTERLER

Bilgilendirme tasarımı, kullanıcıların belirlenen gereksinimleri doğrultusunda, mesajın taşıyacağı içeriğin ve sunulacağı ortamın belirlenmesi, planlanması ve biçimlendirilmesidir (Güler, 2008). Bilgilendirme sistemine dayalı kriterler yazı, işaret ve simge olmak üzere üç başlık altında incelenebilmektedir.

YAZI

Yazının oluşumu ile başlayan süreci ve sonrası günümüzün tipografik karakterleri, el yazılarıyla başlayan uzun bir evrim sonucunda oluşmuştur (Sarı Tekin, 2016). Yön bulma kapsamında yazının ifade edilmesi kullanıcıya direkt mesaj vermektedir.

İŞARET

Görsel iletişim araçlarından olan işaret, yazıya göre daha dikkat çekicidir. Yazı ise bilgilendirme konusunda çoğunlukla detaylı bilgi verse de işaretlerin kullanımı yönlendirmede zihinde kalıcılığı açısından daha avantajlıdır (Aksoy, 2013).

¹⁸ <http://www.milligazete.com.tr>

¹⁹ <http://www.yenimeram.com.tr>

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

SİMGE

İnsan yazıyı bulmadan önce simgeyi bulmuştur. Suyu, ağacı, yıldızı, bulutu nasıl bir simgeyle anlatabileceğini düşünmüş, biçimini tasarlamış ve çağlar boyunca uygulamış ve sonra da yazıya dönüştürmüştür (Dündar, 2009).

KİŞİSEL KRİTERLER

Yaş, cinsiyet, konum, çevreyi tanımlamak, kişisel psikoloji gibi kavramlar da yön bulma ve oryantasyonda etkilidir (Peponis, 1990). Kişiler yönlerini kompleks ya da basit çevrelerde, büyük ya da küçük mekanlarda, yaş, cinsiyet fark etmeksizin kaybedebilirler.

SONUÇ

Sonuç olarak, tarihsel süreç içerisinde insanlar vahşi doğanın tehlikelerinden korunabilmek için güvenilebilir yer arayışına girmişler ve buna dayalı olarak mekân kavramı ortaya çıkmıştır. Mekânlar ilk çağlarda mağara, höyük, çadır gibi ilkel ve doğal yollarla oluşan açık, yarı açık, kapalı hacimleri içerisinde oluştururken; sonrasında teknolojik gelişmeler, nüfus artışı, ticari akışın artması ile özelleşip çeşitlenmiştir.

Günümüzde özel ve kamusal kullanım alanlarının gelişmesi ile mekânların kullanım alanları artmaya başlamıştır. Özellikle ortak kullanım alanları olarak kullanılan kamusal yapılar büyük ölçekli mekânların içerisinde kullanılmaktadır. Bu kapsamda büyük ölçekli binalar içerisinde mekânsal oryantasyon ve yön bulma problemleri oluşmaktadır. Bu sorunlara karşı tasarım aşamasında plan şemasına dayalı mekânsal organizasyonların yön bulma kriterlerine yönelik çözümlenmesi, oluşan problemleri en aza indirmektedir.

Mekânsal oryantasyon ve yön bulma faktörlerinin mekâna etkisi ele alındığında, yön bulma kriterlerini fiziksel çevre özellikleri, algısal çevre özellikleri, bilgi sistemine dayalı özellikler ve kişisel özellikler olmak üzere dört ana başlık altında sınıflandırarak incelemek mümkündür.

Tasarım aşamasında yön bulma kriterlerinin göz önünde bulundurularak mekânsal örgütlenmelerin yapılması özellikle yapı içinde bulunan sirkülasyon alanlarındaki karmaşayı engellediği örneklemelerde görülmektedir. Mekân kullanıcılarının erişilebilirliğini ve mekana oryantasyon sürecini sağlık biçimde tamamlaması ve karmaşa yaşamadan yönelim sağlamaları için yön bulma kriterlerinin göz önünde bulundurulması önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

Aksoy, E., 1975, Mimarlıkta Tasarım İletim ve Denetim, Gün Matbaası, İstanbul.

Aksoy, E., 2013, Yön Bulma Kavramı ve Kavramın Mimarlık Alanındaki Yeri, Doktora Semineri, Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Avar, A.A., 2009, Mimarlık ve Mekan Algısı, Lefebvre'in Üçlü Algılanan, Tasarlanan, Yaşanan Mekan Diyalektiği, Mimarlar Odası Ankara Şubesi, Ankara.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

- Canbakal Ataoglu, N., 2009, Çağdaş Mimaride Bir Antitez: Sirkülasyon, Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Ching, F., 2007, Architecture: Form, Space & Order, New Jersey.
- Çubukçu, E., 2003, Investigating Wayfinding Using Virtual Environments Dissertation, Doktora Tezi, Ohio State Üniversitesi, Ohio, U.S.A
- Dündar, E., 2009, Ortaöğretim Kurumlarında Sanat Eğitimi Alan Öğrencileri İçin İnteraktif CD Ortamında Pictogram Eğitimi, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erem, Ö., 2003, Tatil Köylerinin Okunabilirliğinin Değerlendirilmesi Üzerine Bir Yaklaşım, Doktora Tezi, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Fewings, R., 2001, Way Fanding and Air Port Terminal Design, The Journal of, Navigation.
- Garip, E., 2009, Mağazalarda Tüketici Mekansal Davranışının Mekansal Dizim Çerçevesinde İrdelenmesi, Doktora Tezi, İ.T.Ü., Fen Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Güler, T., 2008, Grafik Tasarımda Yeni Bir Alan: Bilgilendirme Tasarımı ve Bir Uygulama, Sanatta Yeterlik Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İzmir.
- Hasol, D., 1993, Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, YEM Yayınları, İstanbul.
- Hasgül, E., 2011, İç Mekanda Yön Bulmak: Büyük Ölçekli Binalarda İnceleme, Yüksek Lisans Tezi, İ.T.Ü., Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Hidayetoğlu, M.L., 2010, Üniversite Eğitim Yapılarının İç Mekanlarında Kullanılan Renk ve Işığın Mekansal Algılama ve Yön Bulmaya Etkileri, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Karakaşlı, G., 2010, Hastanelerde Poliklinik ve Tanı Birimleri Arası Sirkülasyon ve Fonksiyonel Konfor Analizi, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kuipers, B., 1982, The Map in the Head Metaphor, Environment and Behaviour.
- Lynch, K., 1960, The İmage of City, The Mit Press.
- Marberry, S.O., 1997, Healthcare Design, *John Wiley and Sons*, New York.
- Ünlü, A., 1998, Çevresel Tasarımda İlk Kavramlar, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Peponis, J., Zimring C., & Choi, Y. K., 1990, Finding the Building in Wayfinding, Environment and Behavior.
- Sarı Tekin, C., 2016, İç Mekan Tasarımında Yönelim ve Tahliye Sistemleri İncelemesi ve Bir Öneri Analizi, Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

İNTERNET KAYNAKÇA

<http://www.istinyepark.com/img/floors/giris-kat-detail.png> (E.T. 08.02.2018)

http://www.yapi.com.tr/haberler/kanyon-mimaride-ve-yasam-tarzinda-yenilikci-bir-yaklasim_46416.html (E.T. 08.02.2018)

http://www.mimarizm.com/mimari-projeler/icmimarlik/heydar-aliev-uluslararası-havalimanı-yeni-terminali-ic-mekânları_113052 (E.T. 27.11.2020)

<http://www.modernmimar.com/wp-content/uploads/2015> (E.T. 08.02.2018)

<https://moreto come.net/2009/10/02/moved-by-santiago-calatravas-milwaukee-art-museum/>
(E.T. 27.11.2020)

<https://i.pinimg.com/originals/79/ad/c5/79adc5410524888740cbff083f19c912.jpg> (E.T. 27.11.2020)

<http://modulex.com/clients/humber-river-hospital.aspx> (E.T. 08.02.2018)

<http://www.milligazete.com.tr> (E.T. 08.02.2018)

<http://www.yenimeram.com.tr> (E.T. 08.02.2018)

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

ORDU KENT HALKININ ÇEVRESEL DUYARLILIĞI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Mesut GÜZEL¹, Pervin YEŞİL¹

¹Ordu Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Ordu / Türkiye

Öz: İnsanoğlu, var olduğu günden itibaren hayatını idame ettirebilmek için doğayı ve doğal kaynakları kullanmaya başlamıştır. Zaman içinde nüfusun ve ihtiyaçların artması ile doğal alanların taşıma kapasitesini aşan bilinçsiz ve yoğun kullanım, çevrenin önemli ölçüde zarar görmesi ile sonuçlanmıştır. Günümüzde çevresel tüm değerlerin bilinçsizce kullanımı sonucu ortaya çıkan bozulmaları en aza indirmek için yasal ve yönetsel düzeyde birçok uygulama bulunmaktadır. Çevre konusunda yürütülen uygulamaların etkin olabilmeleri; halkın çevre bilincinin ve çevre duyarlılığının artması ve çevre korumanın bireysel düzeyde yürütülmesi ile başarılı olabilmektedir. Çevresel konularda farkındalığın ve bilincin artması, her bireyin üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmesine katkı sağlaması açısından oldukça önemlidir. Bu çalışma; Ordu kent halkının çevre duyarlılığı ve çevresel davranışlarının belirlenmesi amacı ile yürütülmüştür. Örneklem alanı olarak Ordu ili merkez ilçesi Altınordu seçilmiştir. Çalışmada 2019 yılı Ocak-Haziran ayları arasında, 200 kişiye yüz yüze görüşme yöntemi ile anket uygulaması yapılmıştır. Elde edilen veriler, SPSS 22 istatistik paket programı aracılığı ile analiz edilmiştir. Çalışma sonucuna göre katılımcıların çevre konusundaki tutum ve davranışları; cinsiyet, gelir düzeyi gibi demografik özelliklere göre değişmemektedir. Ancak; hayatının herhangi bir döneminde çevre konusunda bir ders ya da çevre eğitimi alan, herhangi bir çevre organizasyonuna üye olan bireylerde çevreye karşı tutumun olumlu yönde değişim gösterdiği tespit edilmiştir. Ayrıca yaş ve gelir düzeyi ile çevreye karşı tutum arasındaki anlamlı ilişkiler bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çevresel Duyarlılık, Çevresel Davranış, Çevre Bilinci, Ordu

GİRİŞ ve KURAMSAL ÇERÇEVE

Çevre üzerindeki insan kaynaklı değişim baskısı, teknoloji alanında yaşanan gelişmeler ile ivme kazanmıştır. İnsanoğlunun çevreyle olan bu mücadelesi ve çevreyi değiştirme çabasının bir sonucu olarak çevresel problemler ortaya çıkmıştır (Alım, 2006). Çevre kirliliği gibi problemlerin ortaya çıkışında; küresel iklim değişikliği, hızlı ve plansız kentleşme, sanayi devrimi neticesinde kontrolsüz olarak artan insan nüfusu ve buna paralel olarak meydana gelen çevre baskısı gibi pek çok doğrudan ya da dolaylı neden bulunmaktadır (Yücel ve Morgil, 1998; Yücel vd., 2006). Çevrede meydana gelen geri döndürülemez bozulmaların hissedilebilir derecede artması, dünya genelinde bir çevre farkındalığı oluşturmuş ve “çevre duyarlılığı” kavramını ortaya çıkarmıştır.

Aydın ve Kaya (2011) çevre duyarlılığını, “çevre sorunlarının toplum tarafından algılanış biçimi” olarak tanımlamıştır. Başka bir deyişle; çevre duyarlılığı, toplumu oluşturan bireylerin çevre konusunda üzerine düşen görevlerin bilincinde olma ve yerine getirme kabiliyeti olarak da tanımlanabilir. Bireylerin çevreye yönelik sergiledikleri davranışlar, sahip oldukları çevre duyarlılığının bir yansımasıdır (Çabuk ve Karacaoğlu, 2003). Bireylerin çevre duyarlılığının arttırılması şüphesiz çevre odaklı bilinç düzeylerinin arttırılması ile sağlanabilir. Çevre bilinci kavramı içerisinde insanın birçok boyutunu barındırmaktadır. Düşünce boyutunda başlayan çevreyi anlamlandırma, davranış boyutuyla dışarı yansıtılmaktadır.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Çevre bilincinin oluşması; bireyin çevreyle etkileşime girdiği andan itibaren başlayan ve yaşamı boyunca devam eden bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır (Türküm, 1998).

Çevre konusundaki bilincin ve duyarlılığının artması, yürütülen çalışmaların başarısını da artıracaktır. Bu bağlamda, kentleri oluşturan bireylerin çevresel duyarlılığının belirlenmesi, yapılacak planlama çalışmaları için önemli altlıklar sunabilmektedir. Çevre konusundaki çalışmalarda, eğitim önemli bir adımdır. Planlayıcıların halkın ihtiyacı olan çalışmaları yürütmeden önce, çevre konusunda eğitimler vermesi, bilinçlendirme çalışmalarının ardından eylemlere geçmesi daha verimli ve hızlı sonuçlara ulaşılmasını sağlayacaktır (Yeşil ve Turan, 2020).

AMAÇ

Çalışmanın temel amacı; Ordu kent merkezinde ikamet eden bireylerin çevreye ve çevresel konulara duyarlılığının belirlenmesidir. Bu amaç doğrultusunda; oluşturulan anket formu kullanılarak, bireylerin çevre konularındaki tutum ve davranışları ile yaş, cinsiyet, gelir düzeyi, herhangi bir çevre konulu ders ya da eğitim alma durumu, çevre organizasyonlarına üyelik arasındaki ilişkiler irdelenmiştir.

KAPSAM

Çalışma; bireylerin çevresel konular hakkındaki tutum ve davranışları ile çevre bilinci düzeylerini ortaya koymak adına, Ordu Kent merkezinde ikamet eden 200 kişi ile karşılıklı görüşülerek yürütülmüştür. Bu kapsamda elde edilen çalışma bulguları istatistiksel temele dayanılarak sunulmuştur.

YÖNTEM

Ordu kent halkının çevresel duyarlılığının belirlenmesinde anket yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada kullanılan anket; “Tanımlayıcı Bilgiler (TB)”, “Çevreyle İlgili Tutum ve Davranışlar (TD)”, “Çevre Bilinci (ÇB)” ve “Çevre Sorunları (ÇS)” olmak üzere dört bölüm ve toplam 40 ifadeden oluşmaktadır. Anket katılımcılarına; “Tanımlayıcı Bilgiler” bölümünde 5 ifade, “Çevreyle İlgili Tutum ve Davranışlar” bölümünde 15 ifade, “Çevre Bilinci” bölümünde 12 ifade ve “Çevre Sorunları” bölümünde 8 ifade sunulmuştur. Ankette kullanılan ifadelerin ve ölçeklerin güvenilirliğinin test edilmesinde Cronbach’s Alpha (α) güvenilirlik katsayısı kullanılmıştır. 1951 yılında Cronbach tarafından geliştirilen bu katsayının 0.7 ve üzeri olması durumunda anket güvenilir olarak kabul edilir (Kılıç, 2016). Hesaplama sonucunda anketin α değeri 0.729 olarak bulunmuştur. Bu değer 0.7’nin üzerinde olduğundan çalışmada uygulanan anket ve kullanılan ifadeler güvenilirdir. Güvenilirliği tespit edilen anketin uygulanması 2019 yılı Ocak-Haziran ayları arasında, 200 kişiye yüz yüze görüşme yöntemi ile yapılmıştır. Elde edilen veriler SPSS 22 istatistik paket programı ile analiz edilmiş ve sonuçlar yorumlanmıştır.

İki farklı grup arasındaki ortalamaların istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemede bağımsız t testinden faydalanılmıştır. Bağımsız (ilişkisiz) t testinin ön koşullarından biri olan normallik varsayımının (Özdamar, 2018) sağlanıp sağlanmadığını belirlemek amacıyla Normallik Testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre verilerin normal dağıldığını söyleyebilmek için Basıklık (*Kurtosis*) ve Çarpıklık (*Skewness*) değerlerine bakılmaktadır. Basıklık değeri ± 2.00 aralığında ve çarpıklık değeri ± 1.00 aralığında olduğunda veriler normal dağılıyor anlamına gelmektedir (George ve Mallery, 2010; Hair vd., 2013). Normal dağılım göstermeyen değişkenlerde bağımsız t testinin non-

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

parametrik karşılığı olan Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. İki den fazla grup arasındaki ortalamaların farklılığı test etmek için tek yönlü varyans analizi (One-way ANOVA) uygulanmıştır. Normallik koşulunu sağlamayan değişkenler arasındaki ilişkilerin test edilmesinde tek yönlü varyans analizinin parametrik olmayan karşılığı Kruskal-Wallis H uygulanmıştır.

BULGULAR

Ordu kent halkının çevresel duyarlılığını belirlemek için yapılan anketin uygulandığı toplam 200 katılımcıya ait tanımlayıcı bilgiler Tablo 1’de verilmiştir. Buna göre anket katılımcılarının %53’ü kadın ve %47’si erkektir. Katılımcıların %20.5’i 18-20 yaş grubundan, %31’i 21-24 yaş grubundan ve %48.5’i 25 ve üzeri yaş grubundandır. Katılımcılardan gelir düzeyi 4500 TL’den fazla olanların oranı %36 ile en fazladır. Bunu sırasıyla; geliri 2401-4500 TL arası olanlar (%32.5), geliri 1301-2400 TL arası olanlar (%22) ve geliri 1300 TL’den az olan (%9.5) katılımcılar takip etmektedir.

Anket katılımcılarının %41’i çevre konularında ders ya da eğitim almıştır. Bununla birlikte katılımcıların %59’u çevre ile ilgili herhangi bir ders ya da eğitim almadığını ifade etmiştir. Katılımcıların oldukça büyük bir bölümü (%86) herhangi bir çevre organizasyonuna üye değildir. Yalnızca %14’lük bir grup çevre organizasyonlarına üyedir (Tablo 1).

Tablo 1. Anket katılımcılarına ait tanımlayıcı istatistikler

Değişken	Değer	n	%
Cinsiyet	Kadın	106	53.0
	Erkek	94	47.0
Yaş grubu	18-20	41	20.5
	21-24	62	31.0
	25 ve üzeri	97	48.5
Gelir düzeyi	1300 TL'den az	19	9.5
	1301-2400 TL arası	44	22.0
	2401-4500 TL arası	65	32.5
	4500 TL'den fazla	72	36.0
Çevre ile ilgili ders/eğitim alma durumu	Ders/eğitim almış	82	41.0
	Ders/eğitim almamış	118	59.0
Herhangi bir çevre organizasyonuna üyelik durumu	Üye	28	14.0
	Üye değil	172	86.0
Toplam		200	100.0

Katılımcıların çevre ile ilgili tutum ve davranışları

Katılımcıların çevre konusundaki tutum ve davranış ortalamalarının farklı cinsiyet gruplarına göre farklılaşma durumunu belirlemek için yapılan bağımsız t testi sonucunda iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$, Tablo 2). Buna göre cinsiyet, çevreyi koruma tutumu ve davranışları üzerinde istatistiksel olarak önemli bir değişken değildir.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Tablo 2. Katılımcıların çevre konusundaki tutum ve davranış ortalamaları arasındaki fark (cinsiyete göre)

Cinsiyet	n	$\bar{x}$	t	p
Kadın	106	2.4347	1.859	0.065
Erkek	94	2.3564		

$p>0.05$

Katılımcıların çevre konusundaki tutum ve davranış ortalamalarının çevre eğitimi alma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan bağımsız t testi sonucunda iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.05$, Tablo 3). Hayatının herhangi bir döneminde çevre ile ilgili ders ya da eğitim almış katılımcılar; almayanlara oranla çevreyi koruma, geri dönüşüm yapma, suyu tasarruflu kullanma noktasında daha duyarlıdır ve bu konuda daha fazla çaba göstermektedir.

Tablo 3. Katılımcıların çevre konusundaki tutum ve davranış ortalamaları arasındaki fark (çevre ile ilgili ders/eğitim alma durumuna göre)

Çevre ile ilgili ders/eğitim alma durumu	n	$\bar{x}$	t	p
Ders/eğitim almış	82	2.4593	2.449	0.015
Ders/eğitim almamış	118	2.3552		

$p<0.05$

Katılımcıların çevre konusundaki tutum ve davranış ortalamalarının herhangi bir çevre organizasyonuna üyelik durumuna göre farklılaşma durumunu belirlemek için yapılan Mann-Whitney U testi sonucunda iki grup arasında istatistiksel olarak oldukça anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.001$, Tablo 4). Herhangi bir çevre organizasyonuna üye olan katılımcıların çevreyle ilgili tutum ve davranış ortalamaları istatistiksel olarak anlamlı şekilde üye olmayan gruba göre fazladır.

Tablo 4. Bir çevre organizasyonuna üye olup olmama durumu ile çevre konusundaki tutum ve davranış ortalamalarındaki farklılığı açıklayan non-parametrik varyans analizi sonuçları

Herhangi bir çevre organizasyonuna üyelik durumu	n	$\bar{x}$	Mann-Whitney U	p
Üye	28	2.5863	1414.00	0.000
Üye değil	172	2.3672		

$p<0.001$

Anket katılımcılarının çevre konusundaki tutum ve davranış ortalamalarının farklı yaş gruplarında farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur ($p>0.05$, Tablo 5). Buna göre yaş değişkeni, çevre konusundaki tutum ve davranışlar üzerinde etkili değildir.

Tablo 5. Farklı yaş grubundan katılımcının çevre konusundaki tutum ve davranış ortalamalarındaki farklılığı açıklayan tek yönlü varyans analizi sonuçları

	Kareler top.	df	Kareler ort.	F	p
Gruplar arası	0.497	2	0.249	2.825	0.062
Gruplar içi	17.342	197	0.088		
Toplam	17.839	199			

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

$p>0.05$

Katılımcıların çevre konusundaki tutum ve davranış ortalamalarının farklı gelir düzeylerinde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$, Tablo 6). Buna göre gelir düzeyi, Ordu kent halkının çevre konusundaki tutum ve davranışlar üzerinde etkili değildir.

Tablo 6. Farklı gelir düzeyine sahip katılımcının çevre konusundaki tutum ve davranış ortalamalarındaki farklılığı açıklayan tek yönlü varyans analizi sonuçları

	Kareler top.	df	Kareler ort.	F	p
Gruplar arası	0.483	3	0.161	1.817	0.145
Gruplar içi	17.357	196	0.089		
Toplam	17.839	199			

$p>0.05$

Katılımcıların çevre bilinci

Katılımcıların çevre bilinci ortalamalarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan Mann-Whitney U testi sonucunda kadın ve erkekler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur ($p>0.05$, Tablo 7).

Tablo 7. Katılımcıların çevre bilinci ortalamaları arasındaki fark (cinsiyete göre)

Cinsiyet	n	$\bar{x}$	Mann-Whitney U	p
Kadın	106	2.8101	4830.50	0.702
Erkek	94	2.7886		

$p>0.05$

Ordu kent halkının çevre bilinci ortalamalarının çevre ile ilgili ders ya da eğitim alma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan Mann-Whitney U testi sonucunda iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$, Tablo 8).

Tablo 8. Katılımcıların çevre bilinci ortalamaları arasındaki fark (çevre ile ilgili ders/eğitim alma durumuna göre)

Çevre ile ilgili ders/eğitim alma durumu	n	$\bar{x}$	Mann-Whitney U	p
Ders/eğitim almış	82	2.8399	4101.50	0.059
Ders/eğitim almamış	118	2.7722		

$p>0.05$

Katılımcıların çevre bilinci ortalamalarının herhangi bir çevre organizasyonuna üyelik durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan Mann-Whitney U testi sonucunda iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur ($p>0.05$, Tablo 9).

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Tablo 9. Katılımcıların çevre bilinci ortalamaları arasındaki fark (herhangi bir çevre organizasyonuna üyelik durumuna göre)

Herhangi bir çevre organizasyonuna üyelik durumu	n	$\bar{x}$	Mann-Whitney U	p
Üye	28	2.8170	2285.50	0.656
Üye değil	172	2.7972		

$p > 0.05$

Katılımcıların çevre bilinci ile yaş ortalamaları arasındaki farklılığın test edilmesinde kullanılan Kruskal-Wallis testinin sonuçları Tablo 10’da verilmiştir. Buna göre yaşı 25 ve üzeri olan katılımcılar diğer yaş gruplarından anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. Yaşı 25 ve üzeri olan katılımcıların çevre bilinci ortalaması anlamlı şekilde daha yüksektir.

Tablo 10. Katılımcıların çevre bilinci ortalamaları arasındaki fark (yaş grubuna göre)

Değişken	Düzy	N	Sıra Ort.	Ki-kare	p
Yaş grubu	18-20	41	83.35	14.994	0.001
	21-24	62	87.2		
	25 ve üzeri ^a	97	116.25		

$p < 0.01$, küçük harfler istatistiksel olarak diğerlerinden farklı grupları ifade etmektedir.

Katılımcıların çevre bilinci ile gelir düzeyi arasındaki farklılığın test edilmesinde kullanılan Kruskal-Wallis testinin sonuçları Tablo 11’de verilmiştir. Buna göre geliri 1300-2400 TL aralığında olan katılımcılar, geliri 2401-4500 TL ve 4500 TL’den fazla olan katılımcılardan anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. Gelir düzeyi 1300-2400 TL aralığında olan katılımcıların çevre bilinci ortalaması, geliri 2401-4500 TL ve 4500 TL’den fazla olan katılımcılardan anlamlı şekilde düşüktür.

Tablo 11. Katılımcıların çevre bilinci ortalamaları arasındaki fark (gelir düzeyine göre)

Değişken	Düzy	N	Sıra Ort.	Ki-kare	p
Gelir düzeyi	1300 TL’den az	19	101.66	26.319	0.000
	1300-2400 TL ^{ab}	44	64.44		
	2401-4500 TL ^a	65	104.12		
	4500 TL’den fazla ^b	72	118.97		

$p < 0.001$, küçük harfler istatistiksel olarak diğerlerinden farklı grupları ifade etmektedir.

Katılımcıların çevre sorunlarıyla ilgili görüşü

Anket katılımcılarına yöneltilen “Ordu kentinin en önemli çevre sorunları nelerdir? Önem sırasına göre yanıtlayınız.” sorusuna verilen cevapların dağılımı Tablo 12’de verilmiştir. Buna göre katılımcıların %41’i Ordu kentinin 1.derecede önemli çevre sorunu olarak su ve görüntü kirliliğini görmektedir. Katılımcıların oldukça büyük bir bölümü kentin en önemli çevre sorunu olarak çarpık kentleşmeyi (%52.5) seçmiştir. Katılımcılara göre erozyon da (%37.5) Ordu kentinin 1.derecede önemli çevre sorunları arasındadır.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Tablo 12. Katılımcılara göre Ordu kentindeki en önemli çevre sorunlarının önem derecesine göre dağılımı

Önem derecesi	Çevre sorunları (%)							
	Çarpık kent-	Hava kirli-	Toprak	Su kirli-	Gürültü kirliliği	Görüntü	Radyoaktif kirlilik	Erozyon
1	52.5	30.0	26.0	41.0	27.5	41.0	21.5	37.5
2	23.5	34.5	31.0	27.0	38.0	27.5	18.0	25.5
3	15.0	22.5	22.0	20.0	23.0	21.0	26.0	21.5
4	9.0	13.0	21.0	12.0	11.5	10.5	34.5	15.5
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Anket katılımcılarının Ordu kenti için 2.derecede önemli olarak gördüğü çevre sorunları gürültü kirliliği (%38), hava kirliliği (%34.5) ve toprak kirliliğidir (%31). Katılımcıların Ordu kent için diğer çevre sorunları kadar önemli görmedikleri çevre sorunu ise %34.5 oranı ile radyoaktif kirliliktir.

SONUÇ

Yürütülen çalışma sonucunda, çevre konusundaki tutum ve davranışların; cinsiyet, gelir düzeyi gibi demografik özelliklere göre değişmediği, ancak çevre eğitimi alan ya da herhangi bir çevre organizasyonuna üye olan bireylerde olumlu değişim gösterdiği tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmada yaş ve gelir düzeyi arttıkça çevre bilincinin arttığı gözlenmiştir. Anket katılımcılarının büyük bir bölümü Ordu kentinin en önemli çevre sorunları olarak; çarpık kentleşmeyi, su ve görüntü kirliliğini görmektedir.

Çevrenin korunması ve olası çevre sorunlarının önlenmesinde, birey düzeyinde çevre bilincinin oluşturulması, çevre ile ilgili tutum ve duyarlılığın artırılması oldukça önemlidir (Yücel vd., 2006). Konuyla ilgili yapılacak çalışmaların ortaya koyacağı bulgular, alınacak tedbirleri belirleyecektir. Çevre duyarlılığının ve çevre bilincinin artırılması, dünyamızın içerisinde bulunduğu tehlikelere karşı her bireyin kendi adına atacağı her adımın ne denli önemli olduğunu anlamasını sağlayacaktır. Bunun temel yolu ise eğitimden geçmektedir. Eğitim ailede başlar, okulda devam eder. Ancak eğitimin temelinde davranışlarda örnek olma yatmaktadır. Dolayısıyla çevre eğitimi, her yaş grubundan bireylere farklı araçlarla aktarılabilir etkinlikleri kapsamaktadır. Günümüzde hemen her bireyin ulaşabildiği kitlesel iletişim araçları, sosyal medya araçları bu eğitimin yaygın olarak sunulabileceği araçlar olarak görülmektedir. Farkındalık düzeyinin artırılması adına yürütülecek her türlü çalışma, çevresel bilincin oluşması için etkin temeller atacaktır. Bu bağlamda, benzer akademik çalışmaların artması çevre bilinci noktasında hem mevcut durumu ortaya koyacak hem de farkındalık oluşturacaktır.

KAYNAKÇA

- Alım, M., (2006). Avrupa Birliği Üyelik Sürecinde Türkiye’de Çevre ve İlköğretimde Çevre Eğitimi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14 (2): ss.599-616.
- Aydın, F., Kaya, H., (2011). Sosyal Bilimler Lisesi Öğrencilerinin Çevre Duyarlılıklarının Değerlendirilmesi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 24 (1): ss.229-257.
- Çabuk, B., Karacaoğlu, C., (2003). Üniversiteli Öğrencilerinin Çevre Duyarlılıklarının İncelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 36 (1): ss.189-198.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

- George, D., Mallery, M., (2010). SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference, 17.0 update (10.ed.) Boston: Pearson.
- Hair, J.F., Black, W.C., Babin, B.J., Anderson, R.E., Tatham, R.L., (2013). Multivariate Data Analysis: Pearson Education Limited.
- Kılıç, S., (2016). Cronbach'ın Alfa Güvenirlik Katsayısı. *Journal of Mood Disorders*, 6 (1): ss.47-48.
- Özdamar, K., (2018). Eğitim Sağlık ve Sosyal Bilimler için SPSS Uygulamalı Temel İstatistik, 1.Baskı, Nisan Yayınevi, ss.230.
- Türküm, A.S., (1998). Çağdaş Toplumda Çevre Sorunları ve Çevre Bilinci. Çağdaş Yaşam Çağdaş İnsan. Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi İlköğretim Öğretmenliği Lisans Tamamlama Programı, Eskişehir, ss.165-181.
- Yeşil, M., Turan, Y., (2020). Çevresel Duyarlılık Üzerine Bir Ölçek Geliştirme Çalışması. *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 10 (2): ss.418-435.
- Yücel, M., Altunkasa, F., Güçray, S., Uslu, C. Say, N.P., (2006). Adana'da Çevre Duyarlılığı Düzeyinin ve Geliştirme Olanaklarının Araştırılması. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 2 (1): ss.217- 228.
- Yücel, S.A., Morgil, I. (1998). Yüksek Öğretimde Çevre Olgusunun Araştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14: ss.84-94.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

COVID-19 PANDEMİ DÖNEMİNDE ÖĞRENCİLERİN ONLINE DESTEKLİ GÖRSEL EĞİTİM SÜRECİNE BAKIŞ AÇISI: ORMANCILIK VE ORMAN ÜRÜNLERİ PROGRAMINDA BİR UYGULAMA

Abdurrahman KARAMAN, Tolga YEŞİL

Uşak Üniversitesi, Uşak / Türkiye

Öz: Covid-19 diğer bir ismiyle Coronavirüs salgın hastalığı, Çin'in Vuhan bölgesinde 31 Aralık 2019 yılında ortaya çıktığı çeşitli haber ve güncel bilimsel yayınlarda ifade edilmektedir. Covid-19 salgın hastalığı, endüstri devrimlerinin yaşandığı günümüzde dijital ortama geçiş sürecini hızlandırmıştır. Covid-19 pandemi döneminde insan hayatında zorunlu değişim olduğu gibi, işletmeler ve özellikle eğitim hizmeti veren kurumlar faaliyetlerini dijital ortama taşımışlardır. Bu çalışmanın amacı, Covid-19 pandemi dönemindeki üniversitelerde eğitim gören öğrencilerin online destekli görsel eğitim sürecine bakış açısının ölçülmesidir. Araştırmanın örneklemini, Uşak Üniversitesi Banaz Meslek Yüksekokulu'nda aktif olarak eğitimine devam eden 65 ormancılık ve orman ürünleri programı öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında, örneklemdaki yer alan öğrencilerin ana kütleye göre katılım oranı % 81,25'tir. Araştırmada veri toplama aracı olarak likert ölçekli anket yöntemi uygulanmıştır. İlgili anketin ilk bölümünde gönüllülük esaslı şartı yer almaktadır. İkinci bölümünde demografik faktörler ve üçüncü bölümünde ise online eğitim ölçeği bulunmaktadır. Araştırmadan elde edilen veriler frekans analizine tabii tutulmuştur. Ulaşılan bulgular çalışmanın sonuç ve öneriler kısmında yorumlanmaya çalışılmıştır. Araştırmanın demografik bulguları; i) örneklem çerçevesinde araştırmaya katılım sağlayan erkek öğrencilerin (%66,2) kız öğrencilere (%33,8) oranla fazla olduğu, ii) katılımcıların çoğunluğunun 18-21 yaş aralığında bulunduğu, iii) %83,1'inin Anadolu Lisesi mezunu olduğu, iv) katılımcıların çoğunluğunun cep telefonundan internete bağlandığını ve interneti günlük olarak 2-3 saat kullandıkları tespit edilmiştir. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin tamamen uzaktan online eğitimi etkili bulmadığı ifade edilebilir. Online destekli görsel eğitimin hem uzaktan olabileceği gibi hem de sınıfta yüzyüze olacak şekilde karma senkronize bir eğitim sürecinin (uzaktan ve sınıfta yüzyüze eğitim) verimli olacağı diğer dikkat çekici sonuçlardan birisidir. Covid-19 pandemi dönemi, öğrencilerin tamamen sınıf ortamındaki yüzyüze eğitimin yerine yüzyüze eğitimin online ortamda desteklenmesine karşı genel olumlu bir bakış açısı kazandırmıştır. Dış dinamiklerin sürekli bir değişim gösterdiği ortamda, eğitim sürecinin de değişime adapte olması gerektiği, çalışmanın önerileri arasında sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Online Destekli Görsel Eğitim, Covid-19, Verimlilik

GİRİŞ ve KURAMSAL ÇERÇEVE

Teknolojik gelişmeler, toplumdaki yaşama, hizmet ve ürün pazarlama teknik ve süreçlerini değiştirip farklılaştırmakla kalmamış, aynı zamanda eğitim-öğretime ulaşma noktasında da fazlaca katkı sağlamıştır. Günümüzde en güncel gelişmelere ulaşmak için çeşitli bilişim teknolojileri kullanılmaktadır (Arthur-Nyarko vd., 2020). Dünyada son 20 yıldır dijital dönüşüm yaşanmaktadır (Wired, 2000). Eğitim alanındaki dijitalleşmede çeşitli fırsatları beraberinde getirmektedir. Bu fırsatlardan faydalanılabilmesi için akademik personelin dijital yazılım sistemine adapte olmalarının önemli olduğu belirtilmektedir.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Bu teknolojik gelişmeler, eğitim-öğretim sürecine yönelik yaygınlaştırılması ve sistemin dijital araçlar ile desteklenmesi, yükseköğretim kademesindeki eğitiminde de kalite artışını sağlayacaktır (Buluk ve Eşitti, 2020).

Gelişmiş ülkelerin nitelikleri arasında yer alan mesleki ve teknik eğitim, bireylerin teknolojiyi anlayıp kullanabilecek temel becerilere ve iş birliği içinde çalışabilecek disipline sahip olup değişime açık olmalarına önem vermektedirler (Şahin ve Fındık, 2008; Uçak ve Özerbaş, 2013). Türkiye'deki meslek yüksekokulları, çağın gelişmişlik düzeyinde katkı yapan, kalifiye ara elemanları yetiştiren çağın mesleki gereklilikleri doğrultusunda mesleki ve teknik eğitim faaliyetlerini yürütmektedir. Bu yükseköğretim düzeyinde gerçekleştirilen eğitim ve öğretim faaliyetlerinin bir parçası, 21. yüzyılda önemli yeri olan elektronik ve dijital donanımlardır. Bu donanımlar, öğrencilerin hedefledikleri mesleklerin dijital dönüşümü sürecinde karşılaşılabilecekleri teknoloji çağının önemli teknik altyapılarıdır. Bu açıdan özellikle elektrik, bilişim, yabancı dil ile ilgili programlarında meslek yüksekokullarındaki teknik altyapının başlangıçta oluşturulması ve periyodik zaman aralıkları ile donanım ve laboratuvarların güncellenmesi gerekmektedir (Ceylan ve Erbir, 2015). Bu gerekliliği karşılanmasında Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı kapsamında yer alan üniversitelere önemli roller düşmektedir.

Covid-19 salgınında sosyal mesafe yaratılarak bulaşıcılığın önlenmesine yönelik tüm düzenlemelerin yanında, eğitim alanında bunu sağlayabilecek en iyi uygulamanın uzaktan eğitim ortamı olduğu tüm ülkelerde kabul görmüştür. Yamamoto ve Altun (2020) uzaktan öğrenmeyi, “yer ve zaman koşullarından bağımsız olarak bireylerin farklı teknolojiler aracılığıyla öğrenme sürecine katılabilmesi, 7/24 kullanabilme gibi özellikler içeren çağdaş, e-öğrenme yada bir dijital öğrenme biçimi” olarak tanımlamışlardır.

Uzaktan eğitim uygulamalarının değerlendirildiği bir çalışma sonucunda, internet bağlantısındaki kesilmelerin, öğrencilerin derse katılım oranında azalmaya neden olduğu, ayrıca ders başarısını etkileyen en önemli faktörlerin öğretimde kullanılan yöntem ve sınavda karşılaşılan bazı problemler olduğu belirtilmiştir (Özyürek vd., 2016). Literatürde çeşitli güncel çalışmalar bulunmaktadır. Covid-19 pandemi süreci ve uzaktan eğitimi temel alan çalışmalardan dikkat çekici olanlar değerlendirilmiştir. Buluk ve Eşitti (2020), Covid-19 sürecinde, uzaktan eğitim ders sistemini turizm lisans öğrencilerini örneklem olarak yapmıştır. Literatürdeki bir diğer çalışma, Genç ve Gümrükçüoğlu (2020) tarafından, Covid-19 sürecinde İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin uzaktan eğitime bakışları incelemiş ve karşılaştıkları problemler değerlendirilmiştir. Her iki çalışmada, uzaktan eğitim sürecindeki olumlu ve olumsuz durumlar sıralanmıştır. Telli ve Altun (2020) tarafından yapılan çalışmada da yine uzaktan eğitimdeki engeller açıklanmıştır. Türkmen (2020), meslek yüksekokulu öğrencilerinin COVID-19 sosyal izolasyon döneminde e-öğrenmeye hazır bulunuşluk düzeylerinin incelenmişlerdir. Öğrenciler, öğrenme eksiklerini belirleme, öğrenme hedeflerini belirleme, öğrenirken kendi çalışma planlarını yapma, mevcut çalışma planını yeni koşullara göre düzenleme, öğrenme sürecinde uygun kaynak ve araçları belirleme, kendi öğrenmelerinden sorumlu olma, öğrenmeyi gerçekleştirene kadar öğrenme isteğini yüksek tutma gibi konularda kendilerini yeterli gördüklerini belirtmişlerdir. Covid-19 pandemi süreci ve uzaktan eğitim ça-

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

lışmaları odaklı güncel literatür çalışmaları alan yazınında artmaktadır. Bu alandaki ulusal ve uluslararası çalışmaların ilerleyen dönemlerde, birleştirilip içerik analizi yapılarak değerlendirilmesi, uzaktan eğitim sistemine ait genel bir tema kazandırılacaktır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmanın evreni, Uşak Üniversitesi Banaz MYO önlisans öğrencilerinden oluşmaktadır. Uşak Üniversitesi Banaz Meslek Yüksekokulunda eğitim alan ilgili program öğrencilerine web tabanlı anket formu gönderilmiştir. Web tabanlı online anket formuna 65 öğrenci katılım sağlamıştır. Verilerin değerlendirilmesinde frekans analizi uygulanmıştır.

Veri Toplama Süreci ve Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın veri toplama sürecinde online anket formu oluşturulmuştur. Oluşturulan anket formu, Ceyhan ve Sarioğlu (2014) ve Demirdağ ve Kartal (2011) çalışmaları referans alınarak hazırlanmıştır. Online anket formunun birinci kısmında demografik özellikler ve internet kullanımıyla ilgili sorular yer alırken ikinci kısmında uzaktan online eğitim ifadelerine yer verilmiştir. Ankette bazı ters sorular yer almaktadır. Anketteki ifadeler, araştırmanın bulgular bölümünde Tablo 2’de bulunmaktadır. Tablo 2’de 2. sıradaki “Derslerin sınıf ortamında tamamen yüzyüze şekilde olmalı” ve 4. sıradaki “Derslerin tamamen internet ortamında yürütülmesi sıkıcı” ifadeleri incelendiğinde öğrencilerin verdikleri cevapların tutarlı olduğu anlaşılmaktadır. Diğer ters sorulardaki ifadelerde de tutarlı sonuçlara ulaşıldığı tespit edilmiştir.

Araştırma kongre yazım kılavuzuna göre tam metin bildiri olarak hazırlanırken 8 sayfa ile sınırlandırılmıştır. Bu bildiri araştırmanın sınırlılığı nedeniyle bildiri tam metnini genişleterek makale formunda yayınlatılması düşünölmektedir.

BULGULAR

Araştırma evrenine ait demografik verilerle ilgili frekans değerlerine bakıldığında öğrencilerin cinsiyetleri açısından incelendiğinde %48,6’sının kız, %51,4’ünün ise erkek öğrencidir. Yaş gruplarına göre %64,5’i 17-20 yaş arası, %30,8’i 21-23 yaş arası ve %4,7’si ise 24 ve üzeri yaş grubundadır. Öğrenciler mezun oldukları lise türü açısından incelendiğinde ise %83,1’inin Anadolu Lisesi, %9,2’sinin Ticaret Meslek Lisesi, %9,2’sinin Endüstri Meslek Lisesi ve %3,1’inin ise diğer liselerden mezun olduklarını belirtmişlerdir.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Tablo 1. Demografik Veriler

Cinsiyet Dağılımı		Mezun Olunan Lise Türü	
Kadın	%33,8	Anadolu L.	%83,1
Erkek	%66,2	Ticaret Meslek L.	%9,2
Yaş Dağılımı		Endüstri Meslek L.	%4,6
17-20	%64,5	Diğer	%3,1
21-23	%30,8		
24 ve üzeri	%4,7		

Çalışmanın demografik bulgularına ilaveten öğrencilerin internet ortamında geçirdiği zaman dilimlerini içeren soruya da yer verilmiştir. Günlük olarak %40'ı 2-3 saatini, %36,9'u 4-5 saatini internette geçirdiğini ifade etmiştir. (UYKU VS. TARTIS online eğitim sart) Covid-19 Pandemi döneminde online destekli görsel eğitim sürecine yönelik internet erişimi için öğrencilerin %60'ının cep telefonu kullanırken %40'ı bilgisayar kullandığı tespit edilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümü olan online destekli görsel eğitim anketindeki ifadeler ve verilen cevaplar Tablo 2'de gösterilmiştir. Çalışmanın sonuç ve öneriler kısmında ise ulaşılan bulgular tartışılarak değerlendirilmiştir.

Tablo 2. Online Destekli Görsel Eğitim

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1	Sınıf ve internet ortamlarının ders etkinlikleri için birlikte kullanılmasını tercih ederim	%4,6	%6,2	%23,1	%47,7	%18,5
2	Derslerin sınıf ortamında tamamen yüz yüze şekilde olmalı	%4,7	%13,8	%10,8	%16,9	%53,8

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

3	İnternet ve sınıf ortamının birlikte kullanılmalı	%1,5	%6,2	%27,7	%53,8	%10,8
4	Derslerin tamamen internet ortamında yürütülmesi sıkıcı	%7,7	%13,8	%9,2	%29,2	%40
5	Derslerin tamamen internet ortamında yürütülmesi ilgimi çeker	%26,2	%36,9	%18,5	%9,2	%9,2
6	Derslerin internet ortamındaki etkinliklerle desteklenmesi hoşuma gider	%10,8	%16,9	%24,6	%36,9	%10,8
7	İnternette ders çalışmak bana sıkıcı gelir	%9,2	%13,8	%18,5	%35,4	%23,1
8	Sosyal etkinlikleri internetten takip ederim	%1,6	%9,2	%32,3	%43,1	%13,8
9	İnterneti sadece ders amaçlı kullanmak hoşuma gider	%6,2	%10,7	%29,2	%38,5	%15,4
10	İnternet üzerinden etkinlikler yapmak hoşuma gider	%4,6	%4,6	%30,8	%47,7	%12,3
11	İnterneti kullanmak özgüvenimi artırır	%6,2	%15,4	%24,6	%41,5	%12,3

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

12	İnternet kullanmak sosyal yönümü geliştirir	%7,7	%9,2	%20	%50,8	%12,3
13	Dersle ilgili etkinlikleri internette yapmak düşünme becerimi geliştirir	%4,6	%20	%26,2	%40	%9,2
14	Derslerin internette yapılması beni araştırmaya teşvik eder	%1,6%	%4,6	%24,6	%52,3	%16,9
15	İnternette arkadaşlarımla birlikte ders çalışmak hoşuma gider	%13,8	%20	%23,1	%36,9	%6,2%6
16	İşbirlikli çalışmalar sosyal yönümü geliştirir	0	%6,2	%16,9	%56,9	%20
17	İşbirlikli çalışmalar hoşuma gider	0	%3,1	%20	%53,8	%23,1
18	arkadaşlarımla birlikte ders çalışmak öğrenmemi kolaylaştırır	%1,5	%1,5	%12,3	%61,5	%23,2
19	İşbirlikli çalışmalar kendimi geliştirmemi sağlar	0	%4,6%3	%16,9	%58,5	%20
20	Bireysel çalışmayı İşbirlikli	%3	%24,6	%18,5	%38,5	%15,4

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

	çalışmaya tercih ederim					
21	Öğrendiklerimi arkadaşlarımla birlikte paylaşmak hoşuma gider	0	%3	%6,2	%70,8	%20
22	İşbirlikli çalışmak bana sıkıcı gelir	%21,5	%41,5	%27,7	%9,2	0
23	İşbirlikli öğrenme eğlencelidir	0	%4,6	%15,4	%55,4	%24,6
24	İşbirlikli çalışma ortamında kendimi özgür hissedirim	%1,5	%10,8	%30,8	%33,8	%23,1
25	İşbirlikli çalışma problem çözme becerimi geliştirir	%1,5	%7,7	%15,4	%56,9	%18,5
26	İşbirlikli çalışmanın internette yapılması aktif katılmama sağlar	%26,2	%16,9	%27,7	%18,5	%10,8
27	İşbirlikli çalışmalar sadece sınıf ortamında yapılmalıdır	%9,2	%15,4	%24,6	%16,9	%33,8

SONUÇ ve ÖNERİLER

Covid-19 sürecinin yaşanması bu çalışmanın ortaya çıkmasında etkisi yüksek olmuştur. Covid-19 pandemi dönemi iletişim sürecinde de dönüşüme neden olmuştur. Pandemi öncesi bireyler iletişimini yüz-

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

yüze gerçekleştirirken günümüzde artık bireyler online iletişim sürecine geçmek zorunda kalmıştır. Covid-19 süreci ve iletişimin dönüşmesi ise bir domino etkisi yaratarak iş yapma, bürokrasi, eğitim vb. her faaliyetin dijital ortama taşınmasına neden olmuştur. Bu çalışmada da uzaktan/online eğitime geçen üniversite öğrencilerin bu eğitim sürecine bakış açısı incelenmiştir. Ayrıca bu çalışmanın önceki yıllarda yapılan literatür çalışmalarından farklı olarak, uzaktan eğitim/ online destekli görsel eğitim süreci aktif olarak yaşayan öğrencilerin düşüncelerini yansıtmaktadır.

Çalışmanın demografik bulgular kısmındaki günlük internet kullanım süresi incelendiğinde, internetin hayatımızdan vazgeçilmez bir parçası olduğu kabul edilmesi gerekliliği sonucu çıkarılabilir. Çoğunlukla da öğrencilerin internete cep telefonu ile erişim sağladığı tespit edilmiştir. Bu durum öğrencilerin eğitim ve diğer online etkinliklere mobil (evde, yolda, otobüste, vb. farklı mekanlarda) olarak katılım sağladığının göstergesidir. Tablo' 2 incelendiğinde ise öğrencilerin online destekli görsel eğitimin tamamen uzaktan sağlanmasına olumlu bakmaktadırlar ifade edilebilir. Araştırma örneklemindeki öğrencilerin, online destekli görsel eğitimin yer aldığı uzaktan ve yüzyüze eğitim olacak şekilde, oluşturulacak karma bir yapıdaki eğitim sistemini tercih edecekleri ifade edilebilir. Covid-19 pandemi dönemi kontrolü sağlandığı ya da tamamen pandeminin bittiği süreçte, oluşturulan karma sistemin eğitimin verimliliğini ve etkinliğini artıracağına araştırmacılar tarafından da inanılmaktadır. Online destekli görsel eğitimin yer aldığı karma sistem öğrencilerin iletişiminin ve bilgiye erişimindeki, zaman ve mekan olgusunun etkisini ortadan kaldıracaktır. Yeni yapılacak çalışmalarda araştırma örneklemini, teknik program öğrencilerine ilaveten sosyal programlar ve farklı düzeyde eğitim alan öğrencilerle genişletildiği takdirde alan yazınına önemli katkısı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Arthur-Nyarko, E., Agyei, D.D., Armah, J.K., (2020). Digitizing Distance Learning Materials: Measuring Students' Readiness and İntended Challenges. *Education and Information Technologies*, 1-16. <https://doi.org/10.1007/s10639-019-10060-y>.
- Buluk, B., Eşitti, B., (2020). Koronavirüs (Covid-19) Sürecinde Uzaktan Eğitimin Turizm Lisans Öğrencileri Tarafından Değerlendirilmesi. *Journal of Awareness*, 5 (3): 285-298.
- Ceyhan, B.E., Sağıroğlu, Ş., (2014). Bilgisayar Destekli Eğitimin Bilgisayar Mühendisliği Bölümü Mezunu Öğrenciler Üzerinde Etkisinin İncelenmesi. *Politeknik Dergisi*, 17 (3): 107-113.
- Ceylan, H., Erbir, M. A., (2015). Meslek Yüksekokullarında Kalite: Mevcut Durum, Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Electronic Journal of Vocational Colleges*, Mayıs, 99-106.
- Demirdağ, B., Kartal, M., (2011). Anorganik Kimya Dersinde Web Destekli İşbirlikli Öğrenmeye Yönelik Öğrenci Görüşleri. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29: 36-49.
- Genç, M.F., Gümrükçüoğlu, S., (2020). Koronavirüs (Covid-19) Sürecinde İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Uzaktan Eğitime Bakışları. *Turkish Studies*, 15 (4): 403-422. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.43798/>

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

- Özyürek, A., Begde, Z., Yavuz, N.F., Özkan, I., (2016). Uzaktan Eğitim Uygulamasının Öğrenci Bakış Açısına Göre Değerlendirilmesi. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (2): 592-605.
- Şahin, İ., Fındık, T., (2008). Türkiye’de Mesleki ve Teknik Eğitim: Mevcut Durum, Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12 (3): 65-86.
- Telli, S. G., ve Altun, D., (2020). Coronavirüs ve Çevrimiçi (Online) Eğitimin Önlenemeyen Yükselişi. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 3 (1): 25-34.
- Türkmen, B., Aşçı, Y., Zor, E.U., (2020). COVID-19 Sosyal İzolasyon Döneminde Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin E-Öğrenmeye Hazırbulunuşluk Düzeylerinin İncelenmesi: Çaycuma Meslek Yüksekokulu Örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13 (72): 690-700.
- Uçar, C., Özerbaş, M.A., (2013). Mesleki ve Teknik Eğitimin Dünyadaki ve Türkiye’deki Konumu. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2 (2): 242-253.
- Wired, (2000, 08 01). The Debriefing: John Seelye Brow. wired.com: <https://www.wired.com/2000/08/brown> adresinden alındı.
- Yamamoto, G.T., Altun, D., (2020). Coronavirüs ve Çevrimiçi (Online) Eğitimin Önlenemeyen Yükselişi. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 3 (1): 25-34.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

KAFELERDE KURUMSAL KİMLİK VE KÜLTÜRÜN TASARIM VE İŞLEYİŞE YANSIMASI

H. Özlem YURTGÜN¹, Mehmet NORASLP², Ali AKÇAOVA³

*¹⁻²⁻³Selçuk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü
Konya / Türkiye*

Öz: Aynı coğrafyada yaşayan bireylerin yaşam stillerinin benzerliği toplumsal kültürü oluşturur. Toplumların kendi kültürlerine bağlı kimlikleri vardır. Bu kimlikler toplumun tamamını ve içinde yaşayan bireyleri diğerlerinden farklı kılar. Ülkelerin yaşam alışkanlıklarının kendi toplumlarında değer olarak kabul görebilmesi için ortak noktalarının bulunması gerekmektedir. Uluslararası kimliğe sahip işletmeler farklı ülkelerde kabul görebilmek için bu ortak noktaları kullanır. Uluslararası pazarda uygulanan kurumsal kimlik, reklam, satış stratejileri tüketicilerin ihtiyaçlarına göre şekillenirken işletmenin de kurumsal imajına katkı sağlamaktadır. İşletmelerin tanınırlığı, kar marjını artırabilmesi, başarılı yâda başarısız oluşu tüketiciye yani insana bağlıdır. Dolayısıyla sahip olduğu kültüre göre yaşamını sürdüren bireyler de işletmelerden yaşam şekillerine uygun hizmet alabilmeyi ve aldığı hizmetten tatmin olabilmeyi talep eder. Çalışmanın amacı; Uluslararası düzeyde tanınırlığı olan kafe konseptindeki kahve satış alanlarının, pazardaki yerini koruyabilmek ve rekabet ortamında fark edilebilmek için uyguladıkları kurumsal kimlik logosunun grafiksel ifade şekillerinin mekâna nasıl aktarıldığı ve kültürel farklılıkların mekânın işlevini ne düzeyde değiştirdiğini araştırmaktır. Çalışma; İtalyan markası olan Lavazza caffè, Amerikan markası olan Starbucks caffè ve Türk markası olan Kahve Dünyası'na ait kahve satış alanlarının kuruldukları ülkelerdeki mağazalarının iç mekân ölçeğinde analizini kapsamaktadır. Literatür taraması ve görsel araştırma yöntemi ile değerlendirilen çalışmada markaların kuruluşundan günümüze kadar olan gelişiminden bahsedilmiş, süreç içerisinde markalara ait kurumsal kimlik logosunun tasarım hikâyesinden bahsedilip ne tür değişiklikler yapıldığı araştırılmıştır. Logonun grafiksel tasarım dilinin iç mekâna ne şekilde yansıtıldığı değerlendirilmiş, son olarak markaların kurulduğu ülkelerin kültürel yapılarına göre mekânsal işlev farklılıkları nelerdir aktarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İç Mekan, Kurumsal Kimlik, Kültür, Tasarım

GİRİŞ ve KURAMSAL ÇERÇEVE

Sunulan ürün ve hizmet çeşitliliği, alternatiflerin fazla oluşu marka kavramının oluşmasında etkili olmuştur. Bu durum pazarın rekabet şartlarına göre işletme sahipleri ile müşteri arasındaki bağlılığı zorunlu kılmıştır. İşletmenin sunduğu ürün ile müşteriyi memnun etmesi, müşterinin işletmeye sadakati; lider olmanın, varlığını sürdürebilmenin ve kar oranlarını artırabilmenin temel anahtarı durumdadır. Aldığı hizmetten tatmin olmuş müşteri, marka hakkındaki olumlu düşüncelerini yâda aldığı hizmetten memnun olmayan müşteri olumsuz düşüncelerini negatif yâda pozitif söylemlerle etrafa yayar, bu ürün yâda hizmet kalitesi işletmeler için avantaj yâda dezavantaj durumuna gelir. Tanınabilirlik, kurumsal kimlik ile doğrudan ilişkilidir. Kurumsal kimlik olgusu; İşletmelerin yâda kurumların kimliklerinin görünümüne yansıtılması ihtiyacından ortaya çıkmıştır. Kurumsal kimlik logosu ise işletmenin kimliğini gör-

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

sel şekiller ve yazı ile ifade etme şeklidir. Tanımlanan kurumsal kimlik logosu işletmenin fonksiyonlarının, temel niteliklerinin, hizmet türünün sunulduğu pazara girişin ilk aşamasıdır. İşletmeleri birbirinden ayıran en önemli unsur markanın kurumsal kimlik logosudur (Taşkın & Ermumcu, 2011, s. 12). Bir başka ifadeyle kurumsal kimlik logosu işletmenin kendisini, yürüttüğü faaliyeti nasıl görmek ve nasıl görünmek istediği olarak tanımlanabilir (Yazıcıoğlu & Meral, 2010: 112). Kurumsal kimlik logosunu oluşturan unsurlar; şekil, yazı, renk ve grafiksel ifade dili ile işletmenin hedef kitlesinin markayı tanımasına olanak sağlar. Bunun yanı sıra işletmeler faaliyetlerini sürdürecekleri mekanlara ihtiyaç duyarlar ve bu mekanlar kimliklerine ait mesajların yüklendiği, hizmet verdikleri kitleyle iletişim kurma aşamasında önemli bir role sahiptir. Buna göre bir kimlik unsuru olarak ele alınan mekan; tüm işletmeler için felsefe, vizyon, misyon ve kültür gibi unsurların somut şekilde ifade edildiği bir iletişim aracıdır. Dolayısıyla işletmenin müşteri ile iletişiminde mekan ve tasarımı önemli bir araçtır (Özdemir, 2020: 36).

(Schein, 2014) aktaran (Bilen, 2019: 24)e göre; Kurumların imajını yansıttığı çalışmalarda; toplum, kültür ve psikoloji gibi faktörler etkilidir. (Schein, 2014) çalışmasında; kurumsal kültürün oluşumunu üç madde ile özetlemiştir. Bunlardan birincisi; duyu organları ile algılanan nesnelere varlığı, ikincisi; normların ve değerlerin varlığı yani işletmenin felsefesi, üçüncüsü ise; kurumun kültürel anlamda özünü yansıtan varsayımların varlığıdır. (Usta, 2012: 71)' göre; Kurumsal kimlik ile işletmenin bağımlı olduğu kurumsal kültür kavramları birbirinden bağımsız gibi görünse de temelde birbirini etkilemektedir. Kurumsal kimlik işletmenin fiziksel görünümü ile zihinde ne şekilde algılandığı ile bağlantılı iken kurumsal kültür ise kurumsal kimliğin şekillenmesi ve mekana yansması ile bağlantılıdır. İşletmelerin başarılı yada başarısız oluşu tüketiciye yani insana bağlıdır, dolayısıyla bir toplum içerisinde oturmuş bir kültüre göre yaşamını idame ettiren bireyler de işletmelerden yaşam şekillerine uygun hizmet alabilmeyi ve aldığı hizmetten tatmin olabilmeyi talep eder. (Weber, 1984: 127)'e göre; Markanın kendini ifade ettiği şekilsel görsel kimlik işletmenin kurulduğu ülkeye, toplum bireylerinin yaşam alışkanlıklarına dolayısıyla kültürüne göre şekillenmektedir. (Uzoğlu, 2005: 27)'a göre de; İşletmenin kültürünü net şekilde ifade eden ve ortaya çıkartan en önemli unsur ise kurumsal kimlik tasarımıdır.

AMAÇ

Çalışmanın amacı; Uluslararası düzeyde faaliyet sürdüren ve kurumsal kimliğe sahip kafelerin marka imajını yansıtan logo tasarımının grafiksel ifade dilinin, firmaların faaliyete başladıkları ülkede yer alan mağazalarının iç mekan ölçeğinde tasarıma ne şekilde yansıdığı, kültürel farklılıkların mekanın işleyişini ne düzeyde değiştirdiğini analiz etmektir.

KAPSAM

Çalışma; Dünya'da uluslararası düzeyde tanınırlığı olan ve kurumsal kimliğe sahip Starbucks-Amerika, Lavazza-İtalya ve Kahve Dünyası-Türkiye markalarının ilk kuruluş yerleri olan ülkelerde ana bina niteliği taşıyan mağazalarının iç mekan tasarım analizini kapsamaktadır.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

YÖNTEM

Çalışma Nitel araştırma yöntemlerinden Literatür alanyazın taraması ve döküman analizi yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada markaların kuruluşundan günümüze kadar gelişiminden bahsedilmiş, süreç içerisinde markalara ait kurumsal kimlik logosunun tasarım hikâyesinden bahsedilip ne tür değişiklikler yapıldığı araştırılmış, logonun grafiksel tasarım dilinin iç mekâna nasıl yansıtıldığı değerlendirilmiş, markaların kurulduğu ülkelerin kültürel yapılarına göre işlev farklılıkları neler olduğu ve mekan tasarımına ne şekilde uygulandığı değerlendirme kısmında aktarılmıştır.

a.Starbucks Coffee – Amerika:

Starbucks Coffee Dünya'nın en büyük kahve zincirine sahip Amerikan şirkettir. Merkezi Seattle Washington'dadır. Starbucks 1971 yılında Seattle'de Jerry Baldwin, Gordon Bowker, Zev Siegl arkadaşlar tarafından kurulmuştur. İsmi bir roman kahramanından alan "Starbucks" coffee kahve çekirdeği tedarikçiliği ile başlayıp farklı kahve kavurma ve karışım teknikleri kullanarak ürettikleri kahveleri satmakla faaliyetine devam etmektedir. 1992 yılında kafe konsepti ile hizmete açılan Starbucks kısa süre sonra 30.000'den fazla mağazası ile Dünyanın en büyük kahve zinciri haline gelmiştir.²⁰

Şekil 1. Starbucks Logo Değişim Süreci²¹

Firmanın kurumsal kimliğini ve marka imajını temsil eden Starbucks logo'sunun ortaya çıkış süreci incelendiğinde firmanın ilk kuruluş yeri olan Washington Seattle'nin bir liman kenti olması ve müşteri yoğunluğunun denizcilerden oluşması önemli bir etken olmuştur. Denizcileri etkilemesi için Yunan mitolojisindeki üstsüz, gizemli, korkunç ve iki kuyruklu deniz kızı markanın logo ikonu olarak tercih edilmiştir. Starbucks logosunun yazı tipi olan kalın "Pindarots" kararlılığı ve güvenilirliği vurgu yaptığı için tercih edilmiştir. Zaman içerisinde logo üzerinde şekilsel ve renk düzeyinde birtakım değişiklikler yapılmış logo orijinalinden daha büyük ölçülerde soyut bir grafiğe dönüştürülmüştür. Logo içerisinde kahve, siyah, yeşil ve beyaz renkler tercih edilmiştir.²

Markanın mağazaları zincirinin son üyesi olan Starbucks Reserve Roastery Chicago'da 2014 yılında açılmıştır. Yaklaşık 35.000 m²'lik alanı ile 5 katlı inşa edilen mağazanın tasarımcısı Jill Enomoto'dur. Mağaza Dünya'nın en büyük Starbucks mağazası unvanını taşımaktadır. Firmanın kurumsal kimliğini ifade eden logo renkleri olan kahve, siyah, yeşil ve beyaz renkler mekan içerisinde hissedilir düzeyde kullanılmıştır. İçerisinde birçok sanat eserini barındıran mekanda logonun baş ikonu olan deniz kızı mekanın giriş duvarında kabartma rölyef ile uygulanmıştır. Ayrıca mağaza içerisinde yine denizkızı

²⁰ <https://www.britannica.com/topic/Starbucks>

²¹ <https://www.designevo.com/blog/starbucks-logo-design.html>

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

formunda bronz heykellerin satışı mevcuttur. Mağazanın duvar yüzeylerinde Chicago'nun yerel sanatçılarının elle boyadığı sanat eserleri yer almaktadır. Yine markanın kurumsal logosunun temsili olan denizkızı ikonu mağazanın 3. ve 4. katları arasında Chicago'nun yerel sanatçısı David Anthony Geary tarafından boyanarak uygulanmıştır. (Şekil 2a,b,c).

Şekil 2. a,b,c Starbucks Logoda Yer Alan Deniz Kızı İmajının Mekana Yansıması²²

Markanın tarihsel sürecinde kahve kavurma işlemine vurgu yapılmak için galeri boşluğuna 30 metrelik bir kavurma sistemi yerleştirilmiştir (Şekil 3a). Heykelsi formdaki kavurma fıçısı içerisindeki borulardan kavurulmuş kahvelerin geçişine izin vermekte ve müşterilerin görmesine olanak sağlamaktadır. Fıçının etrafını çevreleyen organik formlu merdivenler müşterilerin kahve kavurma sürecine tanıklık etmesi için 360 derecelik bir tur sağlamaktadır (Şekil 3b).³

Şekil 3. a,b Galeri Boşluğunda Yer Alan Kavurma Fıçıları³

1. ve 2. katlar arasında başlayıp 5. katta biten Euljio Ortega'nın "Chicago Muralist" isiminde sanatsal bir çalışması yer almaktadır (Şekil 4a). Kahve yetiştiren çiftçilere ve kahve yetiştirilen bölgelere saygı için uygulanan çalışmada kahvenin ağaçtan bardağa olan serüveni anlatılmaktadır (Şekil 4b).

²² <https://stories.starbucks.com/stories/2019/new-starbucks-reserve-roastery-a-love-letter-to-chicago/>

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Şekil 4. a,b Duvar Yüzeyine Uygulanmış Resim Çalışması²³

Logonun temelini oluşturan dairesel biçim mekân içerisinde işleve dönüştürülmüş ve tavanda dairesel formlar oluşturulmuştur. Tüm katlarda ikonik asma tavan sistemleri bulunmaktadır (Şekil 5a). Asma tavan sistemi hem genel tasarım konseptini desteklemekte hem de akustik, aydınlatma ve tesisat gizleme işlevi taşımaktadır. Kahve ağacının dışı doğru kıvrımlı formundan ve renginden esinlenilerek tasarlanan tavan kaplamaları organik formdaki dalları da sembolize etmektedir (Şekil 5b). Mekan içerisinde kullanılan mobilyalar yine kahve ağacının tonlarına ve dokusuna vurgu yapar düzeyde doğal ahşap kullanılarak tasarlanmıştır(Şekil 5c).

Şekil 5. a,b,c Mekan İçerisinde Kullanılan Renk, Mobilya ve Tasarım Görselleri³

Amerika'nın kahve ile tanışma süreci 16.yy'da olduğu tahmin edilmektedir. Değerlendirmeye aldığımız Starbucks Dünya genelinde kahve kültürüne 2. bir dalga getirme unvanına sahiptir. Birinci dalgada kavrulmuş kahve satışı ile ürün odaklı pazarlama sistemi kullanılırken, ikinci dalgada kahve çekirdeğinin farklı karışım teknikleri ile içiminin daha keyifli hale getirilerek pazara sunulmasını sağlamıştır. Süreç içerisinde tatlı, salata, sandviç, gazlı içecekler, çay hatta bazı seçili mağazalarında alkollü içeceklerin satışını da bünyesine dahil eden marka ürün çeşitliliği ile de kahve satış markaları arasında farklılık göstermektedir. Marka yetkilileri tarafında yapılan bir açıklamada marka bünyesinde 87.000 farklı kahve kombinasyon bulunmaktadır. Satış şekli, pazarlama, ürün çeşitliliği, marka imajı ve kurumsal kimlik özelinde bir Dünya devi olan Starbucks mağazalarının konsepti de ürün çeşitliliğiyle yakından bağlantılıdır. Şöyle ki Starbucks geleneksel kahve mağazası düzeninden ziyade bir pazarlama üslubu olarak hizmet sunmaktadır. Amerika'da kahve kültürü "Starbucks kültürü" olarak da adlandırılan bir tür endüstri olarak görülmektedir.²⁴

²³ <https://www.urdesignmag.com/lifestyle/2019/11/13/starbucks-reserve-roastery-chicago/>

²⁴ <https://yemek.com/dunyadan-farkli-kahve-kulturleri/>

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

b.Lavazza – İtalya:

1895 yılında İtalya- Torino’da bir bakkal dükkânı olarak Luigi Lavazza tarafından kurulmuştur. Süreç içerisinde satışa sunulan ürün kalitesi, kahveyi uzun süre taze tutacak vakumlu teneke kapların kullanılması gibi marka stratejileri ile İtalya pazarının lideri haline gelmiştir. Günümüzde Lavazza 1965 yılında Torino’da kurulan ve hala faaliyetini sürdüren fabrikasında kahve üretim ve kavurma işlemi yapmaya, 90’ dan fazla ülkede Franchising hizmeti vererek çeşitli kahve karışımlarını müşterilerine sunmaya devam etmektedir.²⁵

			
1927	1946	1950	1970
			
1986	1991	1992	1994

Şekil 6. Lavazza Caffè Logo Değişim Süreci ²⁶

Lavazza Caffè’nin kurumsal kimliğinin temsili olan logo’su markanın süreç içerisinde farklı işletmecilere geçmesinden dolayı birçok kez değişime uğramıştır. Marka kuruluş logosunda pazarda kendisini diğer markalardan ayırt edici olan farklı kahve çeşitlerinin karışımı üzerine durulmuş çalışmasında kırmızı ve siyah harflerin karışık yerleştirilmesi ile oluşturulmuştur. 1994’te ise günümüze kadar devamlılığını sürdüreceği olan kurumsal rengin tamamen dışına çıkmış modern mavi renk üzerine beyaz font ile markanın yazılı olduğu yeni logo tasarımı oluşturulmuştur. Bu değişim markanın gelenekselci görünümünün yerine yenilikçi bir imaj kazandırmıştır.⁶ Bu yenilikçi yaklaşım markanın İtalya Milano’da yer alan Flagship mağazasında mekana da yansımıştır. Yaklaşık 1800 m²’lik bir alana yayılmış olan Flagship Lavazza caffè, JHP Design tarafından tasarlanmıştır. Flagship mağazasında Torino merkezli firma ile İtalya’nın önde gelen tasarımcılarından bazıları arasındaki ortaklık sayesinde, malzemenin kaplamaya kadar değişen tasarımı ile ikonik bir İtalyan stili yansıtılmıştır.⁶ İtalya’nın karakteristik özgülüğünü ifade eden mağazada geniş açıklıklara yer verilmiştir. Mekan içerisinde kahve çekirdeklerinin kavurma sürecini gösteren özel bar alanları bulunmaktadır (Şekil 7a). Bu alanlarda müşteriler kendi kahve karışımlarını oluşturabilmektedirler. Mekanın merkezinde yer alan caffè bar ve açık mutfak müşterilerin kahve demleme sürecini, yeni sunum şekillerini ve kahve tasarımlarını uygulayıp, gözlemleyeceği şekilde kurgulanmıştır (Şekil 7b,c).

²⁵ <https://www.bluepod.com.au/view/history-of-lavazza/496>

²⁶ <http://www.museodelmarchioitaliano.com/route1/lavazza.php>

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Şekil 7. a,b,c Lavazza Caffè Demleme, Açık Mutfak ve Cafe Bar Alanı²⁷

Mekanın merkezinde yer alan cafe bar ve mutfak bölümünün tam üzerinde firmanın kurumsal kimlik logosunu yansıtan mavi zemine yerleştirilmiş sarkıt avize bulunmaktadır (Şekil 8a). Avizeden sarkan cam taşlar kahve çekirdeğini, logoda yer alan mavi rengin kullanıldığı taşlar ise ışıklı kahve çekirdeğini ifade etmektedir (Şekil 8b).

Şekil 8. a,b Lavazza Caffè Açık Mutfak ve Caffè Bar Alanı⁸

Mekanda hizmete sunulan ürünlerin, servis gereçlerinin ve sunum şekli markanın kurumsal imajına uygun şekilde yenilenmiştir.⁶ Mağazanın mekan organizasyonu müşterilerin içerde yolculuk yapmasına olanak sağlayacak şekildedir. Mekanda kullanılan donatıların renk ve malzemesi doğal ahşap, kahve ağacından esinlenilen yeşilin ve kahvenin tonlarıdır. Duvar kaplamaları çizgisel doku ritimlerini vurgularken, duvar panelleri çimentodan yapılmış ve bronz detaylarla süslenmiştir.

Kahve denilince akla ilk gelen ülke İtalya'dır. Özellikle Avrupa'da kahve kültürünün yayılmasında çok büyük etkisi vardır. Kendi içerisinde spesifik kahve tüketim kültürü olan İtalyanlar bölgeye özgü kahve çekim çeşitliliği ve demleme türleri ile Dünya ülkelerinden farklıdırlar. Temelde barista, macchiato, espresso gibi terimler 1930'lu yıllarda İtalya'da ortaya çıkmıştır. Yine aynı şekilde espresso makinaları 1800'lü yıllarda İtalyanlar tarafından icat edilmiştir. Buda İtalya'da kahve kültürünün şekillenişin ilk aşaması olmuştur. İtalyanlar güne kahve ile başlamaktadırlar. Kahveyi günün ilk saatinde tatlı aperatif yiyeceklerle kahvaltı niteliğinde tüketmektedirler, sütlü kahve genellikle sadece kahvaltıda tüketilmektedir. İtalya'da kahve içilen yerlere bar ismi verilmektedir. Barista kelimesi de buradan gelmektedir. Ülkede kahve toplumun geleneksel içeceği ve gün içerisinde su gibi temel ihtiyaç niteliğindedir. Buda İtalyan kahve kültüründe birtakım özgün kurallar oluşmasına sebep olmuştur. Ülkede sütlü kahve günün erken saatlerinde sadece kahvaltıda oturarak yada ayakta tüketilmektedir. Günün geri kalanında tercih edilen kahve espressodur. Ülkede ekspreso sütsüz kahve, küçük fincanlarda kısa sürede tüketilecek şekilde sunulmaktadır. Dolayısıyla İtalya'da kahve tüketimi günün yoğunluğunda kısa süren molalarda

²⁷ https://www.tripadvisor.com.tr/Restaurant_Review-g187849-d12947719-Reviews-Flagship_Store_Lavazza

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

bar ismi verdikleri alanlardan temin edilebilmekte ve kısa sürede ayakta tüketilmektedir.²⁸⁻²⁹ Bu kültürel işleyiş mekan tasarımına da yansıtılmıştır. Mağaza içerisinde oturarak kahve tüketilecek alanlar sınırlı iken ayakta kahve tüketiminin gerçekleştirileceği cafe bar alanlarına ağırlık verilmiştir.

c.Kahve Dünyası-Türkiye:

Kahve Dünyası İstanbul Eminönü semtinde 2004 yılında kurulmuştur. 1992 yılında İstanbul’da kahve üretimine başlayan Altınmarka ve Detay Şirketler grubuna bağlı olan marka yaklaşık 6000 m²’lik üretim tesisine sahip, Dünya’nın farklı ülkelerinden getirilen kahve çekirdekleri ile kahve üretim ve satış hizmeti sunan bir Türk firmasıdır. Markanın kimliğini yansıtan logo imajı hem geleneksel hem de çağdaş çizgiler taşımaktadır. Logo’nun merkezinde 3 adet kahve çekirdeği stilize edilmiştir. Bordo, yeşil ve sarı tonların tercih edildiği logoda “Kahve dünyası” kalın fontlu yazı karakteri ile bordo üzerine açık sarı renkle vurgulanmıştır. Kurulduğu günden beri aynı logo ile faaliyetini sürdüren firma, pazarın rekabetçi şartlarına uygun strateji çalışmalarına ilaveten hizmet türüne göre kurumsal kimliği yansıtacak farklı logo tasarımları kullanmaktadır.³⁰

				
Firma Logo	Mağaza Cephe Logo	Al Götür Konsept Logo	Ürün ve Hizmet Logo	Web Uygulama Logo

Şekil 9. Kahve Dünyası Kurumsal Kimlik Logosunun Değişimi ¹¹

Türk kahve kültürünü, misafirperverlik ve ikram geleneğini tanıtmak amaçlı kurulan, üretilen ürün ve karışımların satışını sunan “Kahve Dünyası” mağazaları Türkiye’de ve Dünyada yaklaşık 450 noktada hizmet vermektedir. 2011 yılında İstanbul-Kemerburgaz’da bulunan Kahve Dünyası fabrika mağazası Toner Architect tarafından tasarlanmıştır. Firmanın yenilikçi yüzünün bir yansıması olan mağaza yaklaşık 510 m²’lik alanda kurulmuştur. Mağazanın tasarımı hem geleneksel hem de çağdaş çizgiler taşımaktadır. ¹¹

Kahvenin doğallığından yola çıkılarak mekânın cephesinden iç mekan tasarımına kadar birçok doğal malzeme kullanılmıştır. Mağazanın cephe tasarımı doğal gün ışığını mekân içerisine almak için tamamen cam malzeme ile kaplanmıştır (Şekil 10b). Malzemenin doğal materyallerden seçilmiş olması mekânın havasını geleneksel bir görünüme büründürmüş aynı zamanda tasarımda zamansızlığa vurgu yapılmıştır. Ahşabın sıcaklığı hissedilir seviyedir. Doğaya atıf yapılan mekânda çokça yeşil ögeye de yer verilmiştir (Şekil 10c). Mekânın merkezinde bulunan gerçek ağaç ve iç mekan bitkileri, müşterilere kahve kokusu içerisinde doğal bir alanda dinlenme imkanı sunmaktadır(Şekil 10a).

²⁸ <https://oiteblog.com/2017/12/17/italyan-kahve-kulturu/>

²⁹ <https://blog.jollytur.com/italya-kahve-kulturu/>

³⁰ <https://www.kahvedunyasi.com/>

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Şekil 10. a,b,c Kahve Dünyası Fabrika Mağazası İç Mekân Doğal Materyaller ve Mobilya³¹

İç mekanda yer alan donatı ve kaplamalarda kullanılan ahşap, doğal taş, çok sayıda yeşil öge iç mekânın atmosferini belirleme ve kurumsal imaja bağlamanda çok büyük etkiye sahip olmuştur. Mekanda yeşilin ve kahve renklerinin baskın olarak kullanıldığı gözlemlenmektedir. Buda kullanılan renklerin taşıdığı anlamın mekana ne şekilde yansıtıldığına örneği olmuştur. Mekan içerisinde birçok oturma alanı bulunmaktadır. Toplu organizasyonlarında ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte düzenlenmiş mobilyalar farklı form ve renklerde tercih edilmiştir. Mobilyalar mekânın karakterini şekillendirmiş, malzeme ve mekân eşleştirmesine uygun olarak tercih edilmiştir. Mağazanın merkezinde yer alan açık mutfakta müşteriler kahve çekirdeğinin üretimden satışa kadar sürecine şahitlik edebilmektedir (Şekil 11 a,b,c). Aynı zamanda mağaza içerisinde yer alan ikinci bir mutfak bulunmaktadır burada pasta pişirme kursu verilmektedir.

Şekil 11. a,b,c Kahve Dünyası Fabrika Mağazası İç Mekân Mutfak ve Bar Alanı¹²

Türkiye’de kahve kültürü denilince ülkeye 1500’lü yıllarda girdiği tahmin edilen ince çekilmiş kahve türü gelmektedir. Türklerin Kendine özgü pişirme ve sunum şekli geliştirilmesi ile Türk kahvesi adıyla sarayların bir numaralı içeceği olarak yerini almıştır. Zamanla halkın benimsediği Türk kahvesi kız isteme merasimlerinde, bayram ziyaretlerinde, aile toplantılarında Türk kültürünün ikram türü haline gelmiştir ve Ülkenin kültürel içeceği olmuştur. Uluslararası düzeyde tanınırlığı olan Kahve Dünyası’nın sunduğu hizmet çeşitliliğine bakıldığında Türk kahvesi satışa sunduğu ürünler arasında yer almaktadır. İlaveten demleme ve karışım kahve çeşitleri de alternatifler arasındadır. Türkiye’de kahve kültürü değerlendirildiğinde özellikle Türk kahvesi sunum şekli, tüketildiği zaman aralığı ve tüketim şekli (lokum, çikolata, su) ile diğer ülkelerden farklılık göstermektedir. Şöyle ki Türk kahvesi genellikle yemeklerden sonra, gün içerisinde dinlenmek, mola vermek, sohbetle eşlik etmek, yada yemeklerden sonra keyif için tüketilmektedir. Hatta Türk kültüründe kahve sohbeti diye yaygın bir söylem mevcuttur.

³¹ <http://tonermimarlik.com.tr/projects/>

BULGULAR ve SONUÇ

Yukarıda kurumsal kimliğe sahip kafeler iç mekan ölçeğinde değerlendirildiğinde; Amerikan markası olan Starbucks Caffè mağazasında, işletmenin sahip olduğu kurumsal kimlik logosunun ikonu olan deniz kızı, grafiksel ifade dili, renk, şekil ve formu mekan tasarımına yansıtılmıştır. Mağazanın bulunduğu ülkenin kültürüne göre mekan işleyişinin diğer kahve markalarından farklı olduğu görülmüştür. Mağazanın içerisinde müşterilerin kahvelerini kendilerinin hazırlayacağı demleme alanları, kısa süreli içimlerini gerçekleştirecekleri bar alanları, oturup sohbet eşliğinde hizmet alabilecekleri oturma alanları, Starbucks'a özel kahve çeşitlerini ve kurumsal hediye eşyalarını satın alabilecekleri satış alanlarının bulunduğu görülmektedir. Bu strateji markanın bağlı olduğu ülkenin kültürüne göre kendine has yöntemlerle uyguladığı bir satış prensibi olarak iç mekan düzeyinde şekillenmiştir. İtalyan markası olan Lavazza caffè'de firmanın kurumsal kimlik logosunun grafiksel ifade dili modernizm ve sadelik mekana yansıtılmıştır. Logonun ana rengi kurumsal kimlikte olduğu gibi mekan tasarımında da vurgu için kullanılmıştır. Mağazaya İtalyan kültürünün yansımaları incelendiğinde; kendilerine özgü kahve içme süresi, içiş şekli ve mağaza konseptleri ile diğerlerinden farklı oldukları gözlemlenmiştir. İtalyanlar genellikle hızlı içim türü olan kahveleri ayakta tüketmektedirler. Ülke genelinde bir kültür haline gelen bu yaklaşım İtalyan kahve satış mağazalarının iç mekan tasarımına yansıtılmıştır. Değerlendirdiğimiz Lavazzacaffenin mekan şekillenişinin hizmet alanların kendi kahve karışımlarını ve demlemelerini yapacağı cafe bar şeklinde düzenlemeler ile sağlandığı görülmektedir. İtalyan kahve satış mağazalarında masada oturan müşterilere sunulacak hizmetten ekstra ücret alınmaktadır. Dolayısıyla cafe barların aksine mekan içerisinde masa sayısı 1-2 ile sınırlıdır. Buda satış mağazalarının geniş alanlara sahip olması ihtiyacı ortadan kaldırmıştır. Son olarak Türk markası olan Kahve Dünyası iç mekan ölçeğinde değerlendirildiğinde; Firmanın kurumsal logosunun grafiksel ifade dili firmanın tarihsel sürecinde ve kuruluş amacına atıf yapacak şekilde mekana yansıtılmıştır. Logonun baskın olan rengi bordoya mekan içerisinde yer verilmemiş olsa da yeşil renk birçok alanda kullanılmıştır. Türk kahvesinin tüketim kültürü mağazanın iç mekan tasarımına da yansımıştır. Mekan birden fazla, farklı modelde, müşterilerine grup yada bireysel hizmet verecek şekilde düzenlenmiş masalı oturma birimleri ile donatılmıştır. Mağazada hizmet alakart yada selfservis şeklinde uygulanmaktadır. Türk kahvesi İtalyanların yada Amerikalıların aksine ayakta yada al götür şeklinde tüketilen bir ürün değildir. Mekan içerisinde bulunan mobilyaların sayıca fazla oluşu Türk kahvesi tüketim kültürünün oturarak ve özel zaman ayırarak tüketilmesinin bir göstergesidir. Sonuç olarak; İncelenen kafelerin iç mekan tasarımında, kurumsal kimlik logosunun grafiksel dilinden rengine kadar birçok yerde tasarıma yansıtıldığı gözlemlenmiştir. Ayrıca mekan içerisinde logonun ilk tasarlandığı süreçteki hikâyesinden ortaya çıkan unsurlara da yer verildiği görülmektedir. İla-veten kurumsal kimliğe sahip bu mekanların kuruldukları ülkelerin kültürel yapısına göre mekan şekillenişlerinin ve işleyişlerinin farklılaştığı gözlemlenmiştir. Bu demektir ki kültür ve kurumsal kimlik logosu mekan tasarımına ve işleyişine yön veren önemli bir faktördür. Mekan ve işleyişi bağlı bulunduğu toplumun kültürü ile ilgili ipuçları taşır. Yani işletme adına oluşturulmuş olan marka logosunda yer alan algısal ifade mekan tasarımının şekillenmesi de markaların kurulduğu ülkelerin kültürel yapısı da mekanın işleyişini etkilemektedir.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

KAYNAKÇA

- Bilen, M. K. (2019). *Kurumsal Kimlik Oluşumunda Kültürün Etkisi: İskenderun Teknik Üniversitesi*. T.C. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Medya ve Kültürel Çalışmalar Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Özdemir, Z. A. (2020). *Ticari amaçlı Yeme-İçme Mekanlarında Kullanılan Kurumsal Kimlik Ögelerinin İç Mekan Tasarımına Etkisi*. Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Anabilim Dalı, Ankara.
- Schein, E. H. (2014). Coming to A New Awareness Of Organizational Culture. *Sloan Management Review*, 25(2), 3–16.
- Taşkın, E., & Ermumcu, H. (2011). Amblemin Kurumların Görsel Kimliğine Etkisi: Dumlupınar Üniversitesi Örneği. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 1(31), 11–22.
- Usta, R. (2012). *Kurumsal Kimlikte Kültürün Yansıması*. T.C. Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Grafik Tasarım Ana Sanat Dalı, Grafik Tasarım Programı, İstanbul.
- Uzoğlu, S. (2005). Kurumsal Dizayn, Kurumsal Kültür, Kurumsal İmaj. *Kurumsal İletişim Yönetimi, Eskişehir Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları*, 859, 23–40.
- Weber, R. P. (1984). Computer-Aided Text Content Analysis: A Short Primer. *Qualitative Sociology*, 7(1/2), 126–147.
- Yazıcıoğlu, D. A., & Meral, P. S. (2010). İç Mekan Tasarımının Kurum Kimliğine Uygunluğunun Ölçülmesine Yönelik Yöntem Önerisi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 111–131.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

EĞİK ASANSÖR TASARIMI VE ANALİZİ

Gülçin YÜCE¹, Uğur KESEN², İsmail TEMİZ³

¹ Marmara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Mekatronik Mühendisliği Bölümü,
İstanbul / Türkiye

²⁻³ Marmara Üniversitesi Teknoloji Fakültesi Mekatronik Mühendisliği Bölümü, İstanbul / Türkiye

Öz: Asansörler genel olarak düşey doğrultuda taşıma için tasarlanan sistemlerdir. Teknolojinin giderek gelişmesi ve doğan ihtiyaçlar asansör sektöründe de değişim ve gelişime neden olmuştur. İnsan hayatını kolaylaştıran zamandan ve iş gücünden tasarruf sağlayan, tam düşey veya tam dikey doğrultuda olmayan duraklar arası ulaşımı sağlamak için eğik asansörler tasarlanmıştır. Yapılacağı bölgenin ihtiyaçlarını karşılayabilecek ve maksimum performans sağlayabilecek bir yapıya sahip eğik asansörler tasarlanmaya başlamıştır. Dikey asansörlerden farklı olarak eğik asansörler, eğimli bölgelerde erişimi mümkün olmayan ya da fazla çaba gerektiren yerlere, hareket kabiliyetleri kısıtlı ya da alternatif ulaşım yollarını kullanamayan kişiler için hayatı kolaylaştırarak, seyahati hızlı, konforlu ve kolay hale getiren genellikle dağlık ve eğimli bölgeler için tasarlanan ulaşım aracıdır. Eğik asansörler genellikle dikey asansörler ile aynı temel teknolojiye dayansa da ray eğimi, kapasite ve hız bakımından bazı sınırlamalar altındadır. Avrupa Birliği eğimli asansörlerin ray eğimini 15° ile 75° ile sınırlamıştır. Eğik asansör tasarımları için geçerli Elektrikli Asansörler Avrupa Standardı EN 81-22:2014 standardı çerçevesinde çalışma yapılmıştır. Taşıma eyleminin eğik bir ekseninde olmasından dolayı oluşan sistem değişiklikleri, literatürde uygulanan yöntemlerin mukavemet ve dinamik analizleri değerlendirilmiştir. Sistem üzerindeki güç, mukavemet ve dayanıklılık analizleri yürürlükte olan yönetmeliklere uygun olarak bir eğik asansör sistemi tasarımı yapılmıştır. Bu çalışmada, tasarlanan eğik asansör sisteminin ilgili mevzuata uygun asansör avan projesi, dayanıklılık ve mukavemet hesaplamaları yapılmıştır. Ön tasarım çalışmaları Autodesk inventor bilgisayar programında yapılmıştır. Elde edilen parametre değerleri ve sonuçlar analiz edilerek değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eğik Asansör, Eğik Asansör Tasarımı, Yamaç Asansörü

GİRİŞ ve KURAMSAL ÇERÇEVE

Asansör; çelik rayların kılavuzuyla düşey doğrultuda hareket eden bir kabinin, çelik halatlarla, bir motor veya direkt olarak hidrolik bir piston ile hareket iletiminin sağlandığı, elektromekanik taşıyıcı sistemdir. Asansörler boyutları ve yapımı itibarıyla insanları da içine alacak bir kabini olan tam düşey veya tam dikey doğrultuya 15 dereceden daha az eğimli olabilen, kılavuz raylar arasında belli duraklara insan ve yük taşıyan araçlardır şeklinde tanımlanır.³²

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte değişen yaşam koşulları yüksek katlı binaların yapımını, yüksek katlara erişim ihtiyacı da farklı asansör sistemlerinin tasarlanmasını sağlamıştır. Dikey olarak uygulanan kılavuz raylar boyunca hareket eden asansör sistemleri ile benzer prensiplere dayanan eğik asansör sis-

³² <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=22617&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

temleri, dik yamaçlara ve eğimi fazla olan bölgelere erişim ihtiyacı için tasarlanmıştır. Eğimin dik olduğu yerlerde yol maliyetleri ve performans açısından ihtiyaçlara yüksek ölçüde cevap verebilecek, hareket kabiliyeti kısıtlı her yolcunun kullanabileceği hızlı ve güvenli bir deneyim sağlamaktadır. Eğik asansörler, açık dış alanlarda yaygın olarak kullanılsa da tünel gibi dikey montajın mümkün olmadığı alanlarda da erişimi sağlamak amacıyla kullanılır.

Asansörler; Asansör Yönetmeliği 2014/33/AB'ne göre TS EN 81-20:2014 ve TS EN 81-50:2014 standartlarına uygun şekilde tasarlanması gerekmektedir. Bu standartlar 1600 kg'a kadar ki insan asansörleri ve 5 tona kadar ki yük asansörleri için uygulanmaktadır. Eğik asansörler ise; TS EN 81:22:2014 Bölüm 22: Eğik Düzlem İçin Elektrikli Asansörler standardına göre uygulamaları bazı sınırlar ile belirlenir: ray eğimi 15° ile 75° arasındadır, maksimum kabin kapasitesi 100kişi (7500kg), maksimum hız 4m/s.

Bu çalışmada, taşıma eyleminin eğik bir ekseninde olmasından dolayı oluşan sistem değişiklikleri, literatürde uygulanan yöntemlerin mukavemet ve dinamik analizleri değerlendirilmiştir. Sistem üzerindeki güç, mukavemet ve dayanıklılık analizleri yürürlükte olan yönetmeliklere uygun olarak bir eğik asansör sistemi tasarlanmış, ilgili mevzuata uygun asansör teknik analizleri yapılmıştır. Ön tasarım çalışmaları Autodesk inventor bilgisayar programında yapılmıştır. Elde edilen parametre değerleri ve sonuçlar analiz edilerek değerlendirilmiştir.

AMAÇ

Eğik asansörler, eğimli bölgelere erişimi sağlayan, dış mekanlarda ya da kapalı tünellerde dikey montajın yapılamadığı eğik bir taşıma sistemidir. Kullanım amacı; hareket kabiliyeti kısıtlı ya da erişimin mümkün olmadığı eğimli bölgelerde yüksek ve dik merdivenler yerine tasarlanacak olan eğimli asansör yolcunun seyahatini hızlı ve kolay hale getirmek hedeflenmektedir. Yapıldığı bölgenin ihtiyacını karşılayabilecek, maksimum performans sağlayabilecek bir yapıda olmalıdır. Mekanik donanımlar kapsamında, kabin, ray, makina montaj, güvenlik ekipmanları göz önüne alınarak tasarımda yer verilmiştir. Asansör kuyusu, kılavuz rayları, tahrik sistemi, makina motor grubu, halat sistemi, kabin, karşı ağırlık, kat kapıları ve kilitleri ile diğer donanımları dikey asansörler ile aynı prensipler doğrultusunda tasarlanmıştır.

Bu çalışmada amaçlanan; eğik asansör tasarımı üzerine kapsamlı çalışma sunmak, eğik asansörlerin tasarım ve optimizasyonu gibi unsurları geliştirebilmektir. TS EN 81-22 standardı eğik asansörlerde,

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

dikey asansörlerden farklı olarak standart olmayan çözümlerin benimsenmesi gerektiğini vurgular.³³ Daha önce yapılan akademik çalışmalarda dikey asansörler üzerine analizler yapılmış olup eğik asansör üzerine akademik bir çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışma sayesinde ileride bu konu üzerinde yapılacak olan araştırmalara ışık tutmak ve üretim kısmında sorunlara çözüm getirmede yardımcı olmak asıl hedeftir. Bugün gelinen noktada dikey asansörler üzerine tasarım, trafik hesabı analizi gibi akademik uygulamalar yapılmış olup eğik asansörler üzerine bir çalışma bulunmamaktadır. Dikey asansör üzerine yapılmış projeler referans alınarak eğik asansör projesinin oluşturulması öngörülmüştür.

KAPSAM

Teknolojinin giderek gelişmesiyle birlikte doğan ihtiyaçlar asansör sektöründe de değişim ve gelişime neden olmuştur. Yüksek katlı binalarda asansör teknolojisindeki gelişmeler sayesinde asansörlere olan ihtiyaç da artmıştır. Asansörlerin kullanım amaçları zamanla farklılaşmış, tasarımları gelişmiştir. Genel olarak tanımlamak gerekirse asansör, boyutları ve yapımı itibarıyla insanları da içine alacak bir kabini olan, tam düşey veya tam düşey doğrultuya 15 dereceden daha az eğimli olabilen, kılavuz raylar arasında belli duraklara insan ve yük taşıyan araçlardır şeklinde tanımlanır. Kalıcı olarak monte edilmiş yeni elektrikli asansörlerin, belirli iniş seviyelerine hizmet eden, halat veya zincirlerle asılmış ve seyahat eden yolcuları veya yolcuları ve yükleri iletmek üzere tasarlanmış bir araca sahip, sabit veya yeni tahrikli asansörlerin yapımı ve montajı için güvenlik kuralları Asansör Yönetmeliği belirler.

Bu çalışmada tasarlanan eğik asansör, asansörlerin tasarımına ilişkin usul ve esaslara ilişkin tebliğe uygun olarak yönetmelikte yer alan gerekliliklere göre yapılacaktır Güncel Asansör Yönetmeliği 2014/33/AB'ye uygun tasarlanmıştır. Referans alınan Avrupa standardı TS EN 81:22:2014 Bölüm 22: Eğik Düzlem İçin Elektrikli Asansörler standardına göre ise; yatay olarak göre 15 ° ile 75 ° arasında bir açıyla eğimli kılavuz rayları boyunca hareket eden, seyahat yolu eğimli, düşey düzlemde sınırları maksimum kapasitesi: 7 500 kg, (100 yolcu); nominal hız (v): 4 m / s olan asansörler eğik asansör olarak adlandırılır. Eğimli bölgelerde hareket kabiliyetleri kısıtlı ya da alternatif ulaşım yollarını kullanamayan kişiler için hayatı kolaylaştıracak, seyahati hızlı ve kolay hale getirecek eğik asansörler tasarlanmaya başlamıştır.

YÖNTEM

Geleneksel olarak dikey asansörlerle aynı temel teknolojiye dayansa da eğimli kılavuz rayları boyunca üzerindeki kabin ve diğer eğimli raydaki karşı ağırlık mekanizmasından meydana gelir. Dikey asansörlerin aksine eğimli raylar boyunca hareket eden asansör kabini hızlı ve güvenli bir şekilde istenilen noktaya gidilmeyi sağlamaktadır.

Temelde dikey asansörler ile aynı prensipte çalışan eğik asansörlerin ray eğimi 15° ile 75° arasındadır. Eğimli yatay aç; yatay bir düzleme göre hareket yolunun eğimi olarak adlandırılırken, “bina” terimi eğimli asansörü uygulamak için gerekli olan farklı inşaat işleri grubu olarak adlandırılır. Eğik asansör-

³³ <https://www.elevatorimagazine.com/en/inclined-lifts-en-81-22/>

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

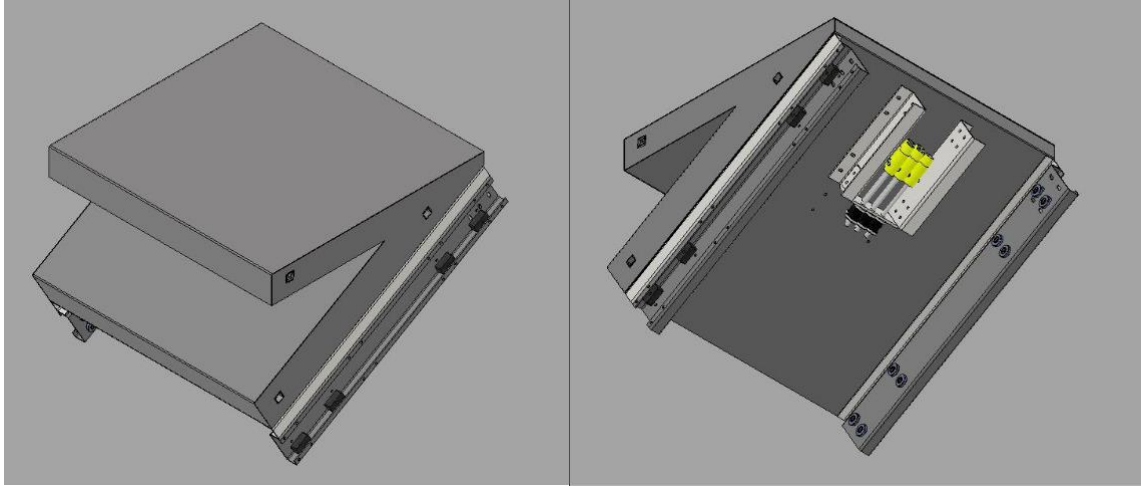
lerde dinamik etkenler hareketli olan kabin, karşı ağırlık, kasnaklar, halatlar ve aynı zamanda yıpranmalar, yan al rüzgar ve etkilerinin öngörülebilir ve öngörülemez deformasyonları da asansör dinamiği içinde tutulmalıdır.

Asansörler, kullanım amaçlarına göre, yolcu, yük, servis, sedye, araç gibi sınıflara ayrılmaktadır. İstatistiklere göre elektrikli yolcu asansörlerinin kurulum ve kullanım oranı diğer tiplere kıyasla oldukça yüksektir. Eğik asansörler hem yolcu hem de yük için kullanılabilen Sınıf II Asansörler sınıfındadır (Baran, 2017:60-61).

Eğimli asansörler mükemmel sürüş konforu, sessiz ve verimli çalışma sağlar ve asansör kabinin her iniş seviyesinde mükemmel seviyede sunar. Eğimli asansörler fiziksel engellerin üstesinden gelir ve her türlü yolcunun seyahatini hızlı ve kolay hale getirir. Eğimin çok dik olduğu yerlerde ve amaç kullanıcılar hizmet sağlamaktır.³⁴

BULGULAR

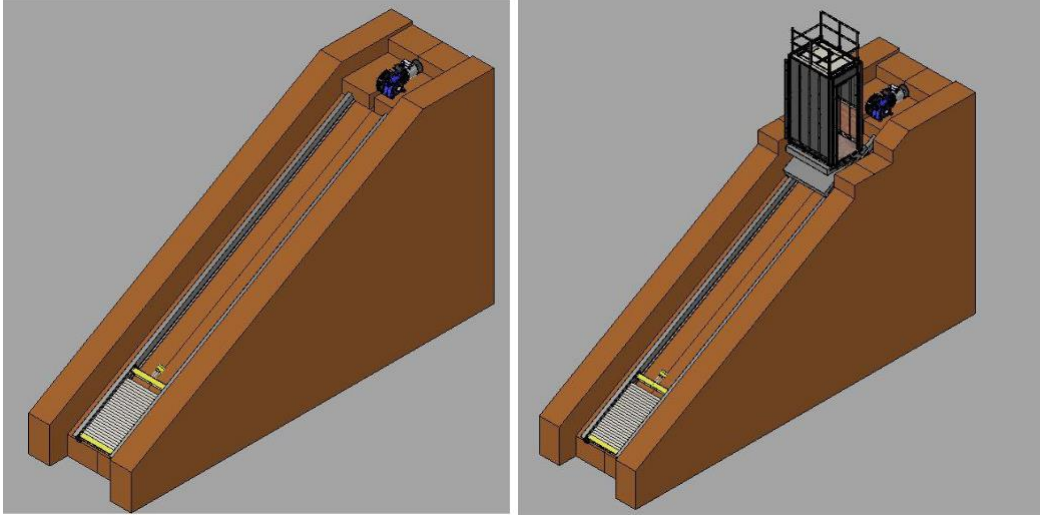
Asansör sektöründe yaşanan gelişmeler sayesinde boyutları ve seyirleri çok çeşitli olmakla birlikte teknolojinin tüm olanakları da kullanılmaktadır. Asansörlerin hem kullanım biçimleri hem kabin tasarımları son derece farklılaşmıştır. Kabin, taşınacak insan ve yük kapasitesine göre hazırlanır. Asansörün dış ortamlara maruz kalması, durak kapılarının konumu, kabinin pozisyonu, uygulanan kuvvetlerin bileşenlerine dikkat edilir. Kabin kapıları aracın hareket doğrultusu ile paralel olmalıdır. Eğik asansörlerde yolcuların güvenliğini sağlamak için kabin kapısı veya kat kapısı eşliğine apron yerleştirilir. Kabin lamine camları dikey asansörlerde kullanılan şartlar ile aynıdır.

Eğik asansörde makina mekanı eğimin tepe noktasında yer alır. Kabin alt süspansiyonundan bağlı halatlar bir kaldırma sistemi kullanılır. İtiş gücünü elektrik motorlarından elde eder ve bir yanda kabine bir diğer yanda da denge ağırlığına bir kasnak üzerinden çelik kablo ile bağlı bir düzenekten oluşurlar. Kabinin kılavuz raylar üzerindeki hareket yolunun altında karşı ağırlık ile dengelenir. Eğimli asansörlerin imalatında en yaygın olarak çelik ve alüminyum malzemeler kullanılır.

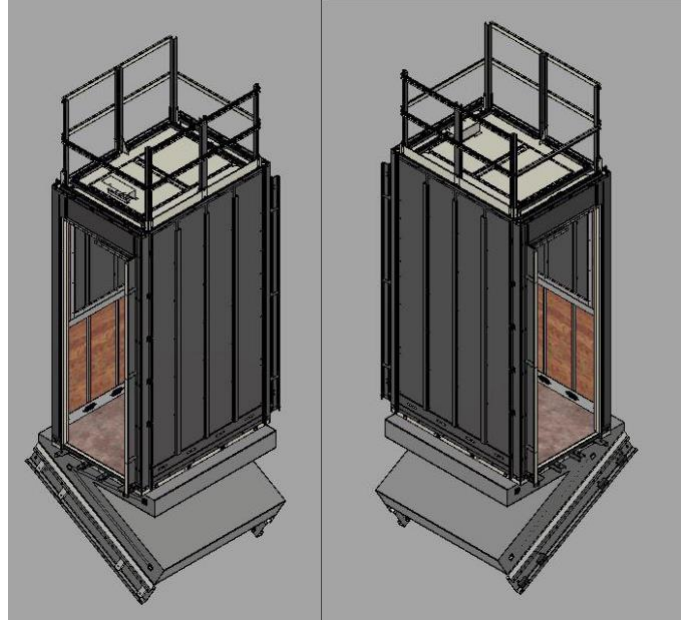
³⁴ <https://imem.com/en/passenger-lifts/inclined-lifts/>

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Kabinin altına zemini düz tutacak, kabin süspansiyon bağlantısının yapıldığı platform, alt kısmında askı halatlarıyla bağlıdır. Kılavuz raylar botunca hareketi sağlayacak olan patenler platformun alt kısmında bulunur. Kabin kılavuz raylarının altında karşı ağırlık mekanizmasının kılavuz rayları bulunur ve eğiminin tepe noktasındaki makina motor grubu ile tahrik sağlanır.

Asansör kuyusu kapalı olup, seyir kısmen kapalı kuyularda koruma önlemlerine uygun yapılmalıdır. Asansörün hareketli kısımları şahıslar için tehlike yaratmamalıdır. Şahısların doğrudan veya cisimlerle asansörün güvenli çalışmasına müdahale etmesi engellenmelidir. Durak kapılarının olduğu kısımlar deliksiz olmalıdır. Dışa hava etkilerine karşı özel önlemler alınmalıdır.

Taşıyıcı elemanların tasarımıyla, anma yükünün % 125'ine (statik) ve % 110'una (dinamik) kadar yükler için asansörün güvenli bir şekilde çalışması sağlanır. Eğimli seyahat yolunda; dışa doğru açıklık, asansörün içinde dolaşma imkanı, kapıların düzenlenmesi, kabinin durması durumunda yavaşlamanın yatay bileşenlerine bağlı olarak tehlike ve riskler tespit edilir.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

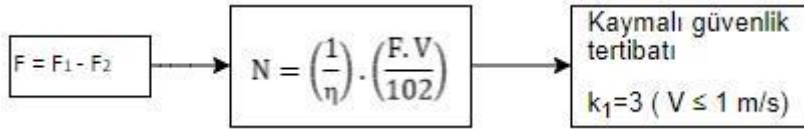
Eğik asansörlerin çalışması sırasında en büyük sorun kabin ile flexible kablonun birlikte hareket etmesidir. Bu yüzen kabin yolundan ayrı flexible için ayrı bir seyir yolu tesis edilir. Böylece hem flexible ömrü uzar hem de arıza ve hatalar oluşmaz.

Trafik analizi, asansör sistemlerinin incelenmesi ile ilgili kilit alandan biridir. Asansör trafik analizi, asansör sistemlerinin planlanması ve tasarımında esastır. Asansör trafik akış hesabının temel amacı, insanların bekleme sürelerini en aza düşürmek ve konfor sağlamaktır. Asansörün tek bir kabinin bina içinde çevrimi için geçen zamanın hesabıdır. Projedeki eğik asansörde durak sayısı 2 tutulmasından dolayı trafik analizi yapılamaz.

Frekans mertebesini kolaylıkla kontrol edebilme kabiliyeti bulunan, güç elektroniği devrelerinin kullanımını sayesinde dişli kullanmaksızın düşük hız ihtiyacını karşılayabilen yüksek verimli, küçük boyutlu, uzun ömürlü, kontrol performansı yüksek, gürültüsüz çalışabilen ve birçok avantajı olan dişlisiz motorlar da istenilen hız arağında seçilebilmektedir.

Motor gücü hesaplanırken kuvvetlerin bileşenleri alınarak formüle edilmiştir.

V: Kabin Hızı (m/s), η: Makina Motor Verimi, N: Güç (KW), k1: darbe katsayısı. (BARAN, 2017:92)

SONUÇ

Bu çalışmada Avrupa Birliği standartları çerçevesinde asansörlerin tasarımına ilişkin usul ve esaslara dair yayınlanan tebliğe uygun çalışma yapılmıştır. Eğik asansör için TS EN 81:22:2014 standardı ince-

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

lenerek; kabin, ray, makina montaj, tasarım analizleri yapılmıştır. Standardın belirlediği sınırlar içerisinde dikey asansörlerden farklı olarak hareket yolu eğimli kılavuz boyunca hareket etmesi, korozyon ve aşınmalardan dolayı genellikle kısmen kapalı kuyulara montaj yapıldığı gözlenmiştir. Asansör sistemleri genel olarak düşey doğrultuda taşıma için tasarlanan sistemlerdir. Türkiye'nin Karadeniz, Akdeniz ve Ege bölgelerinde bulunan eğimli arazi koşullarına yapılmış, turistik tesislerde ve yeni modern yapılarda eğik asansörler kullanılmaya başlanmıştır. Akademik olarak eğik asansörler konusuna transport tekniği destek olurken üretim kısmında da sanayiye yol göstermesi amaçlanmıştır. Bu çalışmaya katkılarını sunan Bulut Makina ailesine teşekkür ederim.

KAYNAKÇA

EN 81-22:2014, Asansör Yapımı ve Kurulumu İçin Güvenlik Kuralları- İnsan ve Eşya Taşımacılığı İçin Asansörler- Bölüm 22: Eğik Düzlem İçin Elektrikli Asansörler

Mayıs, 2010, TS-10922, 2001 Asansörler – Yapım ve Montaj için Güvenlik Kuralları - Bölüm:1 Elektrikli Asansörler, Türk Standartları Enstitüsü, İstanbul

SGM: 2017/18, Asansörlerin Tasarımına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Tebliğ

TMMOB, (1998), Asansör Avan ve Uygulama Projeleri Hazırlama Teknik Esasları, MMO, İstanbul,

Mak. Müh. Nafi BARAN, (2017), TMMOB, Makina Mühendisleri Odası Asansör Avan Proje Hazırlama Notları: 60-61, 92

İmrak C., Mak540 Düşey Transport Sistemleri, İTÜ, İstanbul, 2010

Dr. İmrak C. Erdem, Dr. Gerdemeli İsmail, MAK419 - Transport Tekniği,2018

İmrak, C. E., (1996),Asansör Sistemlerinin Trafik Analizi, Dizaynı ve Simülasyonu, Doktora Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

KAN İbrahim Gündüz, (2000), Asansör Tekniği, Elektrikli Cilt 2, Birsen Yayınevi, İstanbul

İNTERNET KAYNAKÇA

https://en.wikipedia.org/wiki/Inclined_elevator (E.T.10.11.2020) <https://www.maspero.com/en/inclined-lifts/> (E.T.27.11.2020) <https://imem.com/en/passenger-lifts/inclined-lifts/> (E.T.01.12.2020) <https://www.elevatorimagazine.com/en/inclined-lifts-en-81-22/> (E.T.04.12.2020) <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=22617&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>

(E.T.04.12.2020)

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

KÜLTÜREL MİRASI KORUMA SORUNLARI: ALİ GAV MEDRESESİ ÖRNEĞİ

Özge PARLAK¹, Esra YALDIZ²

¹*Necmettin Erbakan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Bölümü Doktora Öğrencisi,
Konya / Türkiye*

²*Necmettin Erbakan Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü,
Konya / Türkiye*

Öz: Kültürel miras, tarihi süreç içerisinde insanlar tarafından meydana getirilmiş eserlerin tümüne verilen isim olmakla beraber, mimari anlamda geçmişte yaşayan toplumların kültür, inanış, örf ve adetleri hakkında bilgi almamızı ve gelecek kuşaklara da aktarmamızı sağlayan yapılar olarak tanımlanabilmektedir. Yıllar içerisinde kültürel miras bilincinin oluşması aynı zamanda koruma kavramını da gerekli kılmıştır. Toplumların sahip olduğu geçmişe ait değerleri insanlara anlatan ve gelecek nesillere aktarımına olanak tanıyan koruma kavramı oluşmaya başladıkça, korunacak olan yapıların da belirli kriterlere göre ele alınması sorunsal meydana gelmiştir. Kültürel mirasın korunmasında belirli dönemlerde belirli sorunlar yaşanmış; her toplumun sosyo kültürel seviyesi, ekonomik ve siyasi durumu, bilgi eksikliği gibi sebeplerle bir takım koruma sorunları meydana gelmiştir. Türkiye’de korunacak olan mirasla ilgili bilgi eksikliği, halkın bilinçli olmaması, korumaya ayrılan bütçelerin yetersizliği ve korumanın siyasi bir unsur olarak görünmesinden dolayı bir çok yapı yıkılmaya veya harap olmaya mahkum olmuştur. Bu bakış açısı doğrultusunda çalışmaya konu olan yapı, Türkiye’deki birçok anıtsal yapıda olduğu gibi ekonomik yetersizlikler, bilinçsiz onarımlar, imar planlarındaki bilinçsiz düzenlemeler, uzman kodro eksikliği, restorasyon çalışmaları için yeterli veri bulunamayışı gibi sebeplerden dolayı korunamayan Konya kent merkezinde bulunan Ali Gav Medresesidir. Avlulu ve tek katlı medrese tipolojisine sahip olan yapının Selçuklular döneminde inşa edildiği düşünülmektedir. Yapı tarihsel süreç içerisinde birçok tamir ve tadilat geçirmesine karşın bakımsız kalması ve bir kısmının yıkılmasının önüne geçilememiştir. 2009 yılında yapılan son restorasyonunda ise veri yetersizliğinden dolayı bu yıkılmış olan kısımlar tamamlanamamıştır. Bu çalışma ile günümüzde özgün işlevine benzer bir işlev ile kullanılmakta olan Ali Gav Medresesi’ne koruma adı altında yapılan müdahaleler ve yapının koruma sorunlarının, uluslar arası mevzuatlar bağlamında analiz edilmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Miras, Medrese, Konya, Tarihi Çevre, Yeniden Kullanım, Koruma Sorunları

GİRİŞ ve KURAMSAL ÇERÇEVE

Tarihi kent, tarihi, sosyal, dini, kültürel olguları, içeriğinde bulunduran, çok yönlü bir kavramdır. Bu tarihi kentleri korumak ise genel anlamda, olguların yok olmasını engellemek için yapılan bir eylemler bütünü olarak ele alınmaktadır (Sağlam, 2019: 50).

Mimari koruma ise, bir milletin sahip olduğu geçmişe ait verileri yapısal ölçekte insanlara aktarabilen kültür varlığının gelecek nesillere aktarılmasını sağlamaktır. Koruma, toplumların sosyo-kültürel seviyesine ve ekonomik durumuna göre her ülkede, bölgede farklılık göstermektedir (Mirjam Erol, 2009:

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

58). Uzun süreli koruma ise, mimari mirasların korunması ve çağdaş kent hayatına aktif bir şekilde dahil edilmesi ile sağlanmaktadır (Sağlam, 2019: 50).

Korumanın ana amacında, mimari ve tarihi değer taşıyan mirasların, özgünlüğünü koruyarak, uzun süre yaşaması hedeflenirken; çağdaş koruma düşüncesinde, koruma yaklaşımlarına bağlı kalarak, mirasın kentin veya bulunduğu bölgenin gelişimine katkıda bulunacak şekilde korunmasını sağlamak amaçlanmaktadır (Özkan, 2005; Koçan, Çorbacı, 2012: 32). Bu da yapıyı çağdaş yaşama katılabilecek şekilde dönüştürmek ile gerçekleştirilebilir. Dönüştürmek hem ekonomik hem de tasarımcı için daha az karmaşık bir süreçtir. Ancak, mirasın mevcut niteliklerinin korunması, yapıya saygılı olunması çağdaş korumanın en önemli kriteri olmalıdır. Yeni eklenen her özellik tarihi karakteri korumalıdır (Mısırlısoy, 2017: 208).

Ne kadar koruma 1800'lerde dile gelmiş olsa bile, uluslararası belgelerle bir sorun olarak ele alınıp detaylandırılması 1964 yılına kadar yapılamamıştır (Ahunbay, 1996; Koçan, Çorbacı, 2012: 33). Dünya'da ilk koruma kavramı 1814-1879 yıllarında, "Üslup Birliğine Ulaşma" kaygısı ile oluşmaya başlamıştır (Çelik, 2007: 3).

Koruma kapsamında atılan bu ilk adımdan günümüze kadar dünyada birçok tüzük ve kanunlar çıkartılmıştır. 1877 yılında SPAB Bildirisi kabul edilmiş ve tarihi yapılarda restorasyon değil sürekli ve koruyucu bakım önerilmiştir. 1931 yılında, önemli tarihi anıtlara fon oluşturan çevrelerin, yapı gruplarının ve bazı özellikleri olan güzel görünüşlü manzaraların korunması amacıyla Atina Konferansı düzenlenmiştir. 1931 yılında anıt üzerinde meydana gelen bozulmalara ve zamana karşı direnme gücünü yeniden kazandırmaya yönelik sürekli bakım ve sağlamlaştırma amacıyla Carta Del Restauro kabul edilmiştir. 1945 yılına geldiği zaman mirasın korunması için UNESCO kurulmuştur. Savaş halinde tarihi yapılara özellikle zarar verilmemesi ve bu yapılara sahip olan ülkelerin gerekli önlemleri alması amacıyla 1954 yılında Lahey Sözleşmesi kabul edilmiştir. 1956 yılına geldiği zaman ise tarihi yapılar hakkında belge toplama ve yayma amacı ile ICCROM kurulmuştur. Daha sonra 1964 yılında tarihi eserlerin korunmasında oldukça önemli olan Venedik Tüzüğü, 1975 yılında Amsterdam Bildirgesi, 1982 yılında ise Dresden Bildirgesi kabul edilmiştir. 1985 yılı koruma anlamında önemli bir yıl olmuş ve Avrupa Mimari Mirasın Korunması Sözleşmesi, 1987 yılında Washington Tüzüğü, 1994 yılında Dünya Miras Listesine önerilen tüm yapıların kültürel ve toplumsal değerlere saygılı bir özgünlüğün olması amacını savunan Nara özgünlük Belgesi, 1999 yılında ise ICOMOS Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü kabul edilmiştir. 2011 yılında ise tarihi kentlerde ve kentsel alanlarda yapılacak her türlü müdahaleye uygulanabilir ilke ve stratejiler önermek amacıyla Valetta İlkeleri dünya genelinde benimsenmiştir.

Sonuç olarak ise günümüzde ICOMOS ve ICCROM tüm dünyada tarihi alanları korumaya yönelik çalışmalarını devam ettirmektedir (Çelik, 2007: 5). Tüm bu toplantı, konferans ve tüzükler ile tarihi çevrede neyin değerli ve önemli olduğunu tespit etmek adına oldukça önemlidir (Binoğul, 2019: 20).

Tüm dünyada koruma adı altında bu çalışmalar olurken Türkiye'de de Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerine doğru miras kavramı gündeme gelmiştir. Bu anlamda atılan ilk adım olan ve 1848-1849, 1864 ve 1882 yıllarında çıkartılan Ebniye Nizamnameleri ile eski yapıların korunması sorunsalı yavaş yavaş kanunlara girer olmuştur (Madran, 2009: 6-7). Bu bağlamda tarihi çevreleri koruma kapsamında Türkiye'de kabul edilen ilk yasa Osmanlı İmparatorluğu döneminde, 1896 yılında Vezâifini Mübeyyin

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Talimat Yasası kabul edilmiştir. 1920 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü kurulmuştur. 1924 yılına gelindiğinde tarihi mirasın tescillenmesi amacıyla Eski Eserleri Koruma Encümenliği oluşturulmuştur. Ülkede bulunan ve erişilebilen mirasların tespitinin yapılması amacıyla 1930 yılında Tarihi Abidelerin Bakımı ve Korunması Hakkında bir kanun çıkartılmıştır. Yine aynı yıl 1580 Sayılı Belediyeler Kanunu da kabul edilmiş ve tarihi eserlerin tespitinde belediyelerin de aktif olarak görev alması sağlanmıştır. 1933 yılında Maarif Vekaleti Merkez ve Taşra Teşkilatı Vazifelerine Ait Kanun çıkartılmıştır. 1946 yılına gelindiğinde ise Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü kurulmuştur. 1951 yılında koruma amacının yanı sıra tarihi alanın yaşaması adına onarılarak yeniden işlevlendirilmesi kararıyla Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu açılmıştır. 1973 yılına geldiği zaman 1710 Sayılı Eski Eserler Yasası çıkartılmış, 1974 yılında ise ülkemiz için önemli bir adım olan ICOMOS Türkiye Ulusal Komitesi kurulmuştur. 1983 yılında, günümüzde de halen güncel olarak kullanılan (2863) Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası kabul edilmiştir. 1984 yılında Restorasyon ve Konservasyon Merkez Laboratuvarları, 2005 yılında ise Koruma Uygulama ve Denetim Büroları (KUDEB) kurulmuştur. 2013 yılında ICOMOS Türkiye Bildirgesi yayınlanmış ve kültür politikasını kamuoyu ile paylaşmak amaçlanmıştır. Kültür varlığının bakım onarımı için gerekli malzeme analizlerinin yapılması, yeni harç ve sıva karışımlarının belirlenmesini sağlamak amacıyla ise 2014 yılında Vakıf Kültür Varlıklarını Koruma Uygulama ve Araştırma Merkezi (KURAM) kurulmuştur.

Dünyada ve Türkiye’de tarihi mirasın korunması için yapılan tüm bu çalışmalar, mirasın çevresinde meydana gelen çarpık kentleşme, bilgi eksikliği veya mirasın terk edilmesi ile meydana gelen bozulmalar, hatalı uygulamalar gibi durumların engellenmesi, tarihi alanların göz ardı edilmeden kent içinde, kent ile beraber gelişebilmesi için yapılan çalışmalar olmuştur. Tüm kabul edilen ilkeler ayrı ayrı değerlendirilse de hepsi korumayı sağlayan ve mirasın sürdürülebilirliğini amaçlayan ilkelere dir. Koruma kavramları ve kanunları, mirasın önemi ve döneminin günümüzle olan bağımlı anlamak için önemli yapı taşları olmaktadır (Binoğul, 2019: 20).

AMAÇ

Bu çalışma ile günümüzde özgün işlevine benzer olarak Konya Komek Kurs Merkezi olarak kullanılan Ali Gav Medresesi’ne koruma adı altında yapılan müdahaleler ve yapının koruma sorunlarının, uluslararası mevzuatlar bağlamında analiz edilmesi amaçlanmaktadır.

KAPSAM

Çalışma kapsamında tarihi bir yapı olan Ali Gav Medresesinin geçmişten günümüze kadar yapılmış müdahaleleri incelenmiş ve uluslararası mevzuatlar kapsamında değerlendirilmiştir. Sonuç olarak ise bu tarihi değerimizin daha iyi korunmasına yönelik önerilerde bulunulmuştur.

YÖNTEM

Bu çalışmada öncelikli olarak çalışmaya konu olan Ali Gav Medresesi hakkında literatür taraması yapılmış ve yapı yerinde incelenmiştir. Koruma kapsamında dünya çapında meydana gelen süreç incelenmiştir. Ayrıca çalışma kapsamında ele alınacak olan mevzuatlar incelenerek koruma ile ilgili müdahale

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

sınırları belirlenmiştir. İncelenen yapının en son 2009 yılında meydana gelen restorasyon projeleri doğrultusunda günümüzde korumanın ne seviyede olduğu tespit edilmiştir.

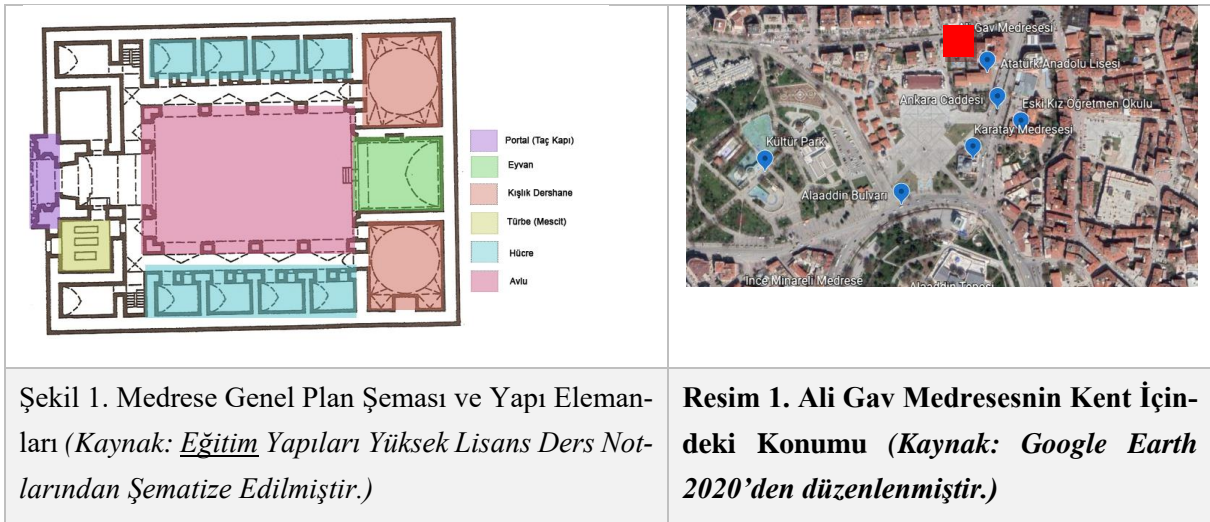
BULGULAR

Medrese, Arapça kökenli bir kelime olup “derase” kökünden gelmiştir. Türkçesi “ders okunacak yer” anlamına gelmektedir (Hızlı, 1986: 1-10). Bir çeşit örgün eğitimin verildiği bu mekanlar dokuz yüz yıllık tarihimizi kapsamaktadır (Arabacı, 1996: 12-21).

Eğitim alanında da ilk defa medrese adı altında bir eğitim süreci İslamiyet’ten sonra görülmeye başlanmıştır. Selçuklu Devleti ile başlayıp, Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemlerine kadar eğitim medreselerde devam etmiştir.

Plan şemalarına göre medreseler kapalı ve açık avlulu olarak sınıflandırılmış. Tek katlı veya iki katlı olarak da çeşitlenmiştir. Medrese mimarisine özgü yapı elemanları ve mekanlardan da bahsetmek gerekirse, bunlar; taç kapı anlamına gelen portal, avlu, eyvan, türbe, kışlık dersane ve öğrenci hücreleri olarak karşımıza çıkmaktadır (Şekil 1).

Ali Gav Medresesi, Konya ili, Selçuklu ilçesi, eski Tarla Mahallesi, şuan Ferhuniye Mahallesi, Aligav Sokak, 29425 ada, 137 parselde bulunmaktadır. Yaklaşık olarak 385m²’lik bir alanda konumlanmış olan medrese Konya eski iç kalenin dışında bulunmaktadır (Resim 1). Mirasın yapılış tarihi ve banisi bilinmemekle beraber mimari özelliklerine bakılarak 12. Yüzyıl ile 13. Yüzyıl arasında bir tarihte yapılmış olabileceği tahmin edilmektedir (Yaldız, 2003: 86). Günümüzde Komek Gelenekli Sanatlar Merkezi olarak kullanılmaktadır.

Yapım yılı ve banisi tam olarak bilinmeyen Ali Gav Medresesi günümüzde Komek Gelenekli Sanatlar Merkezi olarak kullanılmaktadır. Medreseye uygulanan kazılar ve elde edilen bulgulara göre 12. ve 13. yüzyıllar arasında yapılmış olduğu tahmin edilmektedir.

Geçmişten günümüze yapılan kazıları ve onarımları tarihsel olarak sıralayacak olursak;

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

- Medresede yapılan ilk onarım çalışması 1901 yılında olmuştur. Konya Valisi Ferit Paşa'nın onarım yaptırmasından sonra medresenin adı değişmiş ve Mahmuriye Medresesi olmuştur (Yaldız, 2003: 91) (Resim 2).
- 1965 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından Yılmaz Önge liderliğinde kazısı yapılmış ve Konya'da revak ile avlusu kapatılmış ilk örnek olarak tespiti yapılmıştır.
- 1965 yılında yapılan kazıda kubbeli odalardan birinde bir tandır tespit edilmiştir.
- 1966 yılında yapılan kazılarda çini parçaları bulunmuştur.
- Yapılan kazılar sonucu Selçuklu kandilleri, firuze renkli dikdörtgen ve sekizgen çini kalıntıları ve Bizans Dönemi'ne ait birçok devşirme malzeme ortaya çıkmıştır.
- Yapının güney duvarı boyunca bulunan su kanalları, kubbenin altındaki alanda bir su tesisi bulunduğunu göstermiştir.
- 2009 yılında yapılan kazılarda evani ve kaşi olmak üzere yine çini kalıntılarına rastlanmıştır (Resim 3).

Medresede kazı çalışmalarına paralel olarak onarım ve restorasyon çalışmaları da yapılmıştır. Neredeyse her onarımdan sonra da yeniden işlevlendirme yapılmıştır. 1901 yılında yapılan onarım ile Mahmudiye Medresesi olarak kullanılmaya başlanmıştır. 1965 yılında yapılan kazı ve restorasyon işlemlerinden sonra kütüphane olarak kullanılmıştır. 1983 yılında İl Halk Kütüphanesi Cilt Atölyesi, 1996 yılında Tarih Edebiyat Kültür ve Sanat Derneği, 1997 yılında Aşevi olarak kullanılmıştır. 2009 yılına kadar ise de Yunus Emre Yardımlaşma Derneği olmuştur (Resim 4). 2013 yılında tamamlanan restorasyonundan sonra ise Komek Gelenekli Sanatlar Merkezi olarak kullanılmaya başlanmıştır (Resim 5).

	
<p>Resim 2. Medresenin Eski Bir Fotoğrafı (Kaynak: Rölöve Raporu)</p>	<p>Resim 3. Medresenin 2009 Yılından Görünümü (Kaynak: Rölöve Raporu)</p>
	
<p>Resim 4. 2009 Yılında Yapılan Kazı Çalışmaları (Kaynak: Rölöve Raporu)</p>	<p>Resim 5. Yapının Günümüzdeki Hali (Kaynak: http://komek.org.tr/haberdetay.php?haberID=435)</p>

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Yapının Plan Özellikleri

Yapı iki eyvanlı ve revaklar üzerine oturtulmuş bir kubbe ile kapalı avlulu medrese özelliğine sahip yapılar arasına girmektedir. Araştırmalar sonucu pandantif bir kubbeye sahip olduğu tespit edilmiştir (Yaldız, 2003: 86-87). Kapalı avlulu, ana eyvan ve giriş eyvanı olmak üzere iki eyvanlı, tek katlı, dik-dörtgen bir plan şemasıyla tasarlanmış bir yapıdır³⁵. Üst örtüsü olan kubbe avlu içerisinde bulunan revaklar tarafından taşınacak şekilde tasarlanmıştır. Günümüzde yapının taç kapısı ve giriş eyvanı restore edilemediği için bir sonraki asktan giriş yapılmaktadır (Şekil 2). Doğu yönündeki hücre öğretmen odası, avlunun iki yanında öğrenci hücreleri, giriş aksının karşısında ise ana eyvan bulunmaktadır. Ana eyvan bir basamak yükseltılarak diğer mekanlardan ayrılmış ve özelleştirilmiştir³⁶. Eyvanın iki yanında bulunan mekanlar ise kışlık dersane olarak tasarlanmıştır. Avlunun ana sirkülasyon alanından ayrılması amacı ile de bir kot altta tasarlanmış olup ortasında su tesisi barındırmaktadır.

Yapım Tekniği ve Cephe Özellikleri

Mekanların üst örtüleri genellikle çift cidarlı olup iç mekanda tuğla olarak tasarlanmıştır. Avlunun üzeri, fenerli kubbe olduğu restitüsyon çalışmaları sonunda tespit edilmiş, ancak günümüzde yapının üzeri cam bir çelik kubbe ile örtülmüştür (Resim 6). Kubbe dört adet ayak üzerine oturmaktadır. Ayaklardan hücrelere geçen kısımlarda ise revak oluşturulmuştur (Resim 7). Ana eyvanın yanındaki odalar kubbeli, diğer mekanların üst örtüsü tonozdur. Yapı yığma olarak tasarlanmıştır. Ana yapı malzemesi moloz taş, kesme taş ve tuğladır. Ayrıca yapıda oldukça sık olarak devşirme taş kullanıldığı da görülmektedir. Yapının kubbeli mekanları ile türbe olarak tasarlanan mekanları için dış cephede büyük pencereler ile aydınlanma sağlanırken hücre mekanlarında sadece mazgal pencere ile aydınlatma sağlanmıştır. Cephe pencere arasında ahşap yatay hatıllar kullanılmıştır. Ana eyvanın duvarları, medresenin dış cephe duvarlarından yüksek tutularak cephede hareketlilik meydana gelmiştir (Rölöve Raporu). Yapının sudan etkilenmesini en aza indirmek adına cephede taş çörtlenlere yer verilmiştir (Resim 8).

		
Resim 6. Günümüzde Kullanılan Cam Kubbe	Resim 7. Avluda Oluşturulan Revak ve Kubbe Ayakları	Resim 8. Doğu Cephesi

³⁵ <http://www.selcuklumirasi.com/architecture-detail/ali-gav-medresesi>

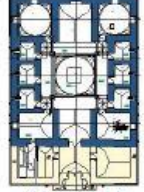
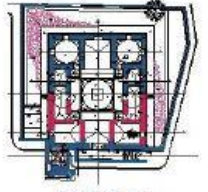

³⁶ <https://www.pusulahaber.com.tr/ali-gav-sultan-zaviyesi-ve-turbesi-5181yy.htm>

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Mekan Özellikleri

Ana eyvanın sivri beşik tonozla örtülmüş olması, ana zeminden bir basamakla yükseltilmiş olması ve güney duvarında bulunan 40 cm derinliğinde oluşturulan niş medresenin tek gösterişli kısmı olarak gösterilebilir (Rölöve Raporu). Medrese zemini ise taş kaplama olarak yapılmıştır.

Yapılan literatür taraması, yerinde inceleme ve yapılan onarım projelerine göre yapının özgün halinden sonra uygulanmış olan müdahaleler aşağıdaki tabloda incelenmiştir.

YAPIYA UYGULANAN TADILAT VE RESTORASYONLAR NETİCESİNDE MEDRESEDE MEYDANA GELEN DEĞİŞİMLER					
	Özgün İşlev	Yeniden Kullanım	Yapılan Müdahale	Fotograf	
Çevre	Ali Gav Medresesi	Konak Gelenekli Sanatlar Merkezi	<ul style="list-style-type: none"> - Medrese çevresindeki yol kotu yükseldiği için yapı aşağıda kalmıştır. - Yükselen yol kotuyla beraber etrafında gelişen yapı topluluğu da medresenin üzerinde ezici bir etki yaratmıştır. Medresenin bazı kalıntıları yol ve yapıların altında kalmıştır. - Yapının önünde otopark düzenlenmesi yapılmamıştır. - Yapı konuluşuna bir müze inşa edilmiş ve meydan oluşturulmuştur ancak müzenin kat yüksekliği ne kadar az olsa da, önündeki meydanın medresenin okunması yine imkansız olmuştur. - Yapı çevresine yapıya göre yüksek kotlarda bahçe duvarı yapılmıştır. 		
Plan	Hücreler	Sınıf	<ul style="list-style-type: none"> - Yapının zemini indirilerek, özgün halinde olan havuz unsuru tekrar oluşturulmuştur. - Hücreler onarım aşamasında meydana gelen izlere göre tamamlanmıştır. - Medrese girişi özgün hali tespit edilemediği için yapının ikinci aksından sağlanmıştır. - Hücreler sınıf olarak düzenlenmiştir. - Ana eyvan yanındaki kubbeli odalar toplantı odaları olarak yeniden işlevlendirilmiştir. - Islak hacimler yapı dışında bir ek yapılarak çözülmüştür. 		
	Kuşluk Dersane	Toplantı Odası			
	Eyvan	Onurma Köşesi			
	Avlu	Kafeterya			
	Yapılan Müdahale		Fotograf	Yapılan Müdahale	Fotograf
Taşıyıcı Sistem	<ul style="list-style-type: none"> - Yapının revakları tekrar düzenlenmiştir. - Restorasyondan önce yapının son aksı ayakta iken restitüsyon çalışmaları ile yapının ilk aksı hariç kısımları tekrar yapılmıştır. - Rekonstrüksiyon yapılırken de özgün haline uygun olarak yapılmıştır. 			Teknik <ul style="list-style-type: none"> - Yapıya yeni bir ısıtma sistemi eklenmiş ve kalorifer döşenmiştir. - Aydınlatma için iç mekanda kubbe altına özel ışık sistemi döşenmiştir. - Her hücreye bir aydınlatma sistemi döşenmiştir. - Avlu içerisinde bulunan havuz için bir su tesisatı döşenmiş ve fiskeye sistemi kurulmuştur. 	
Cephe	<ul style="list-style-type: none"> - Dış duvarların sıvası raspa edilerek yüzeyler temizlenmiştir. - Yapının özgün haline uygun kireç karışımı harç ile yeniden yapılmıştır. - Kubbeli odaların kubbe üzerindeki beton temizlenmiş ve kurşun kaplamaları yenilenmiştir. - Yapının yağışlardan daha az etkilenmesi için gerekli yerlere ek çöten ve obuklar yerleştirilmiştir. - Dış duvarların alt kısmında bulunan özgün yapı izlerine dokunulmamıştır. 			İç Mekan Elemanı <ul style="list-style-type: none"> - Kapı ve pencereler ahşap malzemeden yeniden yapılmıştır. - İç mekanda sıva raspa yapılmıştır. - Tüm zemin döşemeleri taş malzeme ile kaplanmıştır. - Kubbeli odaların tavanların kubbesi yenilenmiş ve tuğla malzeme ile tamamlanmıştır. - Girişin iki yanındaki türbe ve idari odanın tavanları ahşap lambiri olarak tamamlanmış, diğer hücrelerin tavanları tuğla ile tonoz olarak kullanılmaya devam etmiştir. - Hücrelerin avluya açılan pencereleri avlu tarafında yine pencere olarak görüldüğüde sınıflarda bu bölümler kitaplık olarak uyarlanmıştır. - İç mekanda birçok duvar sıva ile kaplanıp beyaz boya ile boyanmıştır. 	
Ek Yapı	<ul style="list-style-type: none"> - Yapının yıkılmış olan üst örtüsü tekrar yapılmış ancak metal taşıyıcıları cam bir kubbe yapılmıştır. - Yapının kuzeydoğu kısmını ıslak hacim ve çay ocağı gibi işlevler için bir ek yapı inşa edilmiştir. 				

SONUÇ

Kuramsal çerçeve ışığında incelenen Konya Ali Gav Medresesi'nin ulusal ve uluslararası mevzuatlara göre değerlendirilmesi aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Aşağıdaki değerlendirme tablosuna bakarak incelenen Ali Gav Medresesi, özgün işlevine benzer bir işlev ile kullanılması olumlu bulunmuştur. Ancak yeni yüklenmiş olan işlevin mekansal ihtiyaçları gereği yapılan ek yapı, iç pencerelerin kitaplık olarak kullanılması gibi uygulamalar, teknik ihtiyaçlar gereği yapılan aydınlatma elemanları, güvenlik sistemi gibi uygulamalar yapının özgün, yapısal ve mekansal değerlerini zedelediği tespit edilmiştir.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

	İncelenen Mevzuatlar	Uluslararası Mevzuatlara Göre Değerlendirme
İşlevsel Durumu	<ul style="list-style-type: none"> - Ahşap Mimari Mirasın Korunması için İlkeler (2017) Madde 9³⁷³⁸ - Amsterdam Bildirgesi (1975)³⁹ - Washington Tüzüğü (1987) Madde 8⁴⁰ - ICOMOS Türkiye (2013) Madde IV.3.2⁴¹ 	Yapının ilk işlevi ile benzer ilişkide bir yeniden kullanım söz konusu olduğu için mevzuatlar ilgili maddelerine göre yeniden işlevlendirme kararı olumlu bulunmuştur.
Koruma Durumu	<ul style="list-style-type: none"> - Ahşap Mimari Mirasın Korunması için İlkeler (2017) Madde 13 - Carta Del Restauro (1931) Madde 2⁴² - Koruma Amaçlı İmar Planları (2017) Madde 6.g⁴³ - Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu (2063) (1983) Madde Ek Fıkra Madde 11⁴⁴ - Venedik Tüzüğü (1964) Madde 12⁴⁵ 	Tevhidi Tedrisat kanununun çıkmasıyla terk edilen yapı ilk yıkımını yaşamış ve daha sonra gerek kaynak yetersizliğinden gerekse etrafındaki yapılaşmadan kaynaklı veri eksikliği ile korunması güç hale gelmiştir. Böylece bütünlüğü sağlanamamıştır.
Taşıyıcı Sistem	<ul style="list-style-type: none"> - Carta Del Restauro (1931) Madde 9 - ICOMOS Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü (1999) Koruma İlkeleri 2⁴⁶ - Mimari Mirasın Analizi, Korunması ve Strüktürel Restorasyonu için İlkeler (2003) Madde 3.12-3.15⁴⁷ - Riga Tüzüğü (2000) Madde 5⁴⁸ - Valetta İlkeleri (2011) Madde 2.b⁴⁹ - Venedik Tüzüğü (1964) Madde 6 	Yapının mevcut taşıyıcı sisteminde çok fazla hasar bulunmamakla beraber en önemli hasarı kubbesinin günümüze ulaşmamış olmasıdır. Mevcut taşıyıcı sistemde çok hasar olmamakla beraber yapının tekrar yapılan kısımları özgün haline uygun inşa edilmiştir.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Teknik	<ul style="list-style-type: none"> - Avrupa Mimari Mirasın korunması Sözleşmesi (COE) (1985) Madde 17.3⁵⁰ 	Çağdaş yaşamın getirdiği ihtiyaçlar olan ısıtma, aydınlatma ve güvenlik sistemleri yapının özgün değerlerine uygun olmamıştır.
Ceph	<ul style="list-style-type: none"> - ICOMOS Türkiye (2013) Madde IV.3.2 	Cephe özgün durumuna yakındır.
Ele-Ek Yapı	<ul style="list-style-type: none"> - Venedik Tüzüğü (1964) Madde 6 - Carta Del Restauro (1931) Madde 10 	Restorasyon sonucu tamamlanan kubbe koruma ilkelerine göre hem yapı hem yakın çevresi ile uyumsuz kalmıştır. Yapının değil ekin algılanmasına sebep olmuştur. Islak hacim mekanları da yapıyla uyumsuz kalmış etüd edilmemiştir.
Süsleme manları	<ul style="list-style-type: none"> - ICOMOS Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü (1999) Uygulama İlkeleri 4 	Fazla süsleme elemanına sahip olmayan yapıya farazi olarak eklenmiş olan çini süslemeler yapı bütünlüğünü bozmuştur.
Çevresel	<ul style="list-style-type: none"> - Amsterdam Bildirgesi (1975) - Carta Del Restauro (1931) Madde 6-7 - ICOMOS Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü (1999) Koruma İlkeleri 4 - Washington Tüzüğü (1987) Madde 10 - Valetta İlkeleri (2011) Madde 2.b-4.c-4.f - Venedik Tüzüğü (1964) Madde 6 	Yapılan bütünleme çalışmaları yapının özgün durumu ile ve çevresi ile örtüşmemekle beraber yine yapılan ek yapı gerekli etüdlere yapılmadan inşa edilmiştir. Yapıya araç ve yaya yaklaşımı etüd edilmemiştir.

KAYNAKÇA

Arabacı, C., 1996, 1900-1924 Yılları Arası Konya Medreseleri. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Binoğul, B., (2019). An Informed Process For New Building Design In Historic Settlement: The Case Of İbrahimpaşa Vllage, Cappadocia Turkey. Yüksek Lisans Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Çelik, D., (2007). Kentsel Peyzaj Tasarımı Kapsamında Tarihi Çevre Korumaya Yönelik Yasa ve Yönetmeliklerin İrdelenmesi. *Bartın orman Fakültesi Dergisi*, 9(11): 3-5.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

- Hızlı, M., 1986, XVI. Asır Bursa Medreseleri, Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 1-10.
- Koçan, N., Çorbacı, Ö. L., (2012). Tarihi Çevreleri Koruma Sürecinde Yeni Yaklaşımlar: Kongre Turizmi, safranbolu Çarşısı örneğinde Bir Araştırma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3(2): 31-36.
- Madran, E., (2009). Tarihi Çevrenin Tarihi Osmanlıdan Günümüze Tarihi Çevre: Tavırlar-Düzenlemeler. *Dosya*, 14(2): 6-7.
- Mısırlısoy, D., (2017). New Designs in Historic Context: Starchitecture vs Architectural Conservation Principles. *Civil Engineering and Architecture*, 5(6): 207-2014.
- Mirjam Erol, L., (2009). Kentsel Koruma – Lahore, Pakistan İslam Cumhuriyeti. *Dosya*, 14(2): 58.
- Sağlam, K., (2019). Tarihi Çevrede Çağdaş Eklerin Biçimsel ve Kavramsal Kriterlere Bağlı Karşılaştırılması. *Yakın Mimarlık Dergisi*, 3(1): 50-52.
- Yaldız, E., 2003, Konya'daki Medrese Yapılarının Yeniden Kullanım Koşullarına Göre Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.

İNTERNET KAYNAKAÇA

- <http://www.selcuklumirasi.com/architecture-detail/ali-gav-medresesi> (E.T. 03.12.2020)
- <https://www.pusulahaber.com.tr/ali-gav-sultan-zaviyesi-ve-turbesi-5181yy.htm> (E.T. 03.12.2020)
- <https://www.merhabahaber.com/ali-gav-medresesi-restore-ediliyor-9050h.htm> (E.T. 03.12.2020)
- <http://komek.org.tr/haberdetay.php?haberID=435> (E.T. 03.12.2020)
- Ahşap Mimari Mirasın Korunması için İlkeler (2017) <http://iiwc.icomos.org/assets/iiwc-2017-principles-turkish.pdf> (E.T. 03.12.2020)
- Amsterdam Bildirgesi (1975) http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICO-MOSTR_tr0458320001536681780.pdf (E.T. 03.12.2020)
- Washington Tüzüğü (1987) <https://kumid.net/euproject/admin/userfiles/dokumanlar/mimariyeni02.pdf> (E.T. 03.12.2020)
- ICOMOS Türkiye (2013) http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICO-MOSTR_tr0784192001542192602.pdf (E.T. 03.12.2020)
- Carta Del Restauro (1931) http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICO-MOSTR_tr0660878001536681682.pd (E.T. 03.12.2020)
- Koruma Amaçlı İmar Planları (2017) <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=9171&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> (E.T. 03.12.2020)

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu (2063) (1983) <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2863.pdf> (E.T. 03.12.2020)

Venedik Tüzüğü (1964) http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0243603001536681730.pdf (E.T. 03.12.2020)

ICOMOS Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü (1999) http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0464062001536913566.pdf (E.T. 03.12.2020)

Mimari Mirasın Analizi, Korunması ve Strüktürel Restorasyonu için İlkeler (2003) http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0033791001536913477.pdf (E.T. 03.12.2020)

Riga Tüzüğü (2000) Ahunbay, Z., (2019). Kültür Mirasını Koruma İlke ve Teknikleri. Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.

Valetta İlkeleri (2011) http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0592931001536912260.pdf (E.T. 03.12.2020)

Avrupa Mimari Mirasın korunması Sözleşmesi (COE) (1985) https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2712020142910121_tur.pdf (E.T. 03.12.2020)

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

MEKÂNSAL AYRIŞMANIN UŞAK KENTİ İLE E96 KARAYOLU İLİŞKİSİ ÜZERİNDEN OKUNMASI

Muhammed Cemil DOĞAN¹, Ayşenur DOĞAN², Melike KALKAN³,

¹⁻²⁻³Uşak Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Uşak / Türkiye

Öz: Mekânsal ayrışma, toplumsal grupların birbirlerinden uzaklaşarak farklı mekânlarda yaşama talepleri sonucunda görülebilmektedir. Bu talepler neticesinde kentin belirli bir bölgesinde gelir seviyesi, etnik kimlik ve demografik olarak benzeşen gruplar yığılmaktadır. Kent farklı ihtiyaçları ve beklentileri olan homojen gruplardan müteşekkil bir yapıya sahip olmaktadır. Katmanlaşmış ve kendi içerisinde homojenize olmuş sosyal odaklar mekânsal olarak da kentte görünürlük kazanmaktadır. İnsanların “ötekilerden” ayrılma tavrı ile şekillenen mekânsal ayrışma, bazı durumlarda kamu kurumlarının müdahalesiyle sosyal ayrışma ile paralel ya da ondan önce varlık gösterebilmektedir. Uşak kent merkezinden geçerek Manisa ve İzmir’e bağlanan E96 Karayolu’nun da kent üzerinde sosyal ayrışmayı tetikleyici bir unsur olarak mekânsal ayrışmaya neden olduğu gözlemlenmektedir. Bu çalışmada Uşak kentini ikiye bölen ve yaya erişimini kısıtlayan E96 karayolunun mekânsal ayrışmadaki rolü incelenmektedir. Çalışma kapsamında nüfusu 2020 yılı itibarıyla 360 binin üzerinde olan Uşak kentinin yapısı ve E96 Karayolu’nun yapımı ile gerçekleşen değişim incelenmektedir. Kentin kuzey ve güneyindeki ekonomik, demografik farklılıklar fotoğraflar ve internet verileri yardımıyla tespit edilmektedir. Mekânsal ayrışma teorileri, Uşak kenti bağlamında tartışılmaktadır. Mekânsal ayrışmanın kenti bölmesi ancak belirli bir bölgeyi soylulaştırarak Uşak için vitrin olabilecek nitelikte bulunması durumu değerlendirilmektedir. Çalışmanın Uşak ile ilgili sosyal ayrışma, ötekileştirme ve soylulaştırma gibi sosyolojik durumları araştıran mimarlık, kent planlama ve sosyoloji alanındaki araştırmalara örnek olabileceği öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Mekânsal Ayrışma, Uşak, E96 Karayolu

GİRİŞ ve KURAMSAL ÇERÇEVE

İngilizce’deki “segregation” kelimesinin karşılığı olarak dilimizde türetilen ayrışma kavramı, sosyal gruplar arasındaki farklılaşma ile mekânsal uzaklaşma arasındaki ilişkiyi ifade etmek için kullanılmaktadır. Belirli etnik ya da kültürel toplulukların mekânsal olarak bir arada bulunmalarını açıklamaktadır (Tümtaş,2012). Erder’e (2006) göre ayrışma (ayrışma), aynı işleve sahip bireylerin aynı ortamda toplanması ile işlev odaklı bir alan farklılaşması süreci olarak tanımlanmaktadır. White (1983) ise ayrışmanın gruplar arasındaki etkileşimin sona ermesi ile ortaya çıktığını düşünmektedir. Etkileşimin sona ermesi için de mekânsal bir sınırlama ve ayırım gerekmektedir. Mekânsal ayrışma ile sosyal ayrışma birbirlerini etkileyen birbirlerinin sonucu olabilen kavramlardır. Ayrışmanın boyutu sosyal ilişkilerdeki sınırlamalarda ve mekânsal ölçekteki farklılaşmada görülebilmektedir.

İnsanlar dil, cinsiyet, yaş, inanç, ırk ve ekonomik durum gibi faktörlerle ayrışmaktadır Her faktör kendi içerisinde birtakım avantaj ve dezavantajlara sahip olmaktadır. Toplumsal olarak kabullenilmiş birtakım davranışlar, kişisel olarak alınmış kararlar veya iktidarın politikaları ayrışmanın niteliğini değiştirmektedir. Bir kentin yerleşim alanları arasındaki eğitim, sosyal imkanlar ve ticaret kapsamındaki fırsat farklılıkları ayrışmayı da beraberinde getirmektedir. Bu durumda kentin planlanması ve büyümesini kontrol

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

eden bir mekanizma olan iktidar gücü, ayrışmayı tasarlayan bir konumda bulunmaktadır. Yönetimler tarafından alınan kararlar ayrışmaya yön verebilmektedir (Özgür, 2006).

Ayrışmanın mekânsal boyutundaki bileşenlerini; konut, konut çevresi, komşu yapılar, mahalle ve kent oluşturmaktadır. Yaşanılan mekânlar ve çevresi sosyal ve mekânsal ayrışmayı okumak, gözlemek için uygun alanlardır. Özellikle göçmenler ve ötekileştirilmiş sosyal grupların ilk ayrıştırıldığı ortamlar konut bölgeleridir (Şanlı ve Sönmez, 2016). Plansız bir şekilde büyüyen kentler İstanbul’da görüldüğü gibi zengin ve fakir toplumsal grupları yan yana getirerek ayrışmayı daha da görünür kılmaktadır (Kuban, 2016). Evren’e (2007) göre kentler bölümlenerek kompartımanlar şeklinde ayrışırken bir yandan da bu kompartımanlar kendi içlerinde homojen bir yapı oluşturmaktadır. Bu durum ayrışan mekânların diğer mekânlara daha az bağımlı olmak amacıyla birçok fonksiyonu kendi içerisinde barındırma çabasında görülebilmektedir. Bahsedilen çaba 2000 yılı sonrasında Türkiye’de varlık gösteren konut ve alış-veriş mekânlarını bir arada bulduran projelerde gözlemlenebilmektedir

Mekânsal ayrışma; determinist teori, yığınlaşma teorisi, yabancılaştırma teorisi, düzen teorisi, alt kültür teorisi ve yapısalcı teori ile açıklanabilmektedir (Knox, 1987):

- Determinist teori, kentin fiziksel ve işlevsel özelliklerin ile bireylerin davranışlarını değiştirdiğini açıklamaktadır.
- Yığınlaşma teorisi ile birtakım kentsel bölgelerde yoğunlaşan insan gruplarının ortak davranışları açıklanmaya çalışılmaktadır.
- Yabancılaştırma teorisi ile ekonomik ve sosyal yönden güçsüzleşen, hayat şartlarından memnuniyetsiz olan sosyal grupların kentsel mekândaki müşterekleri paylaşma durumlarının değiştiğini öngörmektedir.
- Düzen teorisi; kan bağı, benzer ekonomik durum ve aynı meslek grubuna dahil olma gibi ortak noktalara sahip olan kişilerin birbirlerine yakın konumda yaşama talebini açıklamak için kullanılmaktadır.
- Alt kültür teorisi de sanayileşme süreciyle görünürlüğü artan işgücü ayrışmaları nedeniyle ortaya çıkan toplumsal sınıf çatışmalarını, mekânsal ayrışmaları gözlemek için bir araç olarak kullanılmaktadır.
- Yapısalcı teori ise mekânsal ayrışmanın, sermaye sahipleri ile işçiler arasındaki çarpık ekonomik ilişkilerin neden olduğu sosyal ayrışma ile gerçekleştiğini savunmaktadır (Tümtaş, 2012).

Falah (1995) ise mekânsal ayrışmanın nedenlerini; sınıf teorisi, kendini ayrıştırma ve ayrımcılık teorisi ile açıklamaktadır. Sınıf teorisi ayrışmanın sosyo-ekonomik değişkenlere bağlı olduğu vurgulanmaktadır. Kendini ayrıştırma “selfsegregation” olarak adlandırılan durum ise güvenlik ihtiyacı ve belli bir ekonomik gelir düzeyine ait olma çabası sonucu görülebilmektedir. Bireylerin yaşam koşulları neticesinde siyasal otorite ya da kişiler tarafından zorunlu olarak maruz kaldıkları ayrımın yanında statü ve prestij amacıyla gönüllü uzaklaşma eğilimi mekânsal ayrışmaya neden olmaktadır. Ayrımcılık teorisi de etnik yapı ve kimlikle temelinde şekillenmektedir. Kişilerin ekonomik seviyeleri değişse dahi ikamet

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

edecekleri alanlarla ilgili sınırlandırmalara maruz bırakılmalarını açıklamaktadır. Amerika’da siyahilere ve İsrail’de Filistinlilere karşı uygulanan ikamet sınırlamaları- yasakları bu kapsamda değerlendirilebilmektedir (Demirvuran Kılınç, 2007).

Ayrışmanın mekânsal tanımı kamusal alanlarda ve özel alanlar olan konutlarda karşılık bulmaktadır. Mekânsal ayrışmanın tespit edilmesi için sosyo-ekonomik özelliklerin belirlenmesi ile mümkün olmaktadır. Gelir dağılımdaki adaletsizliğin bir tezahürü olarak kentler de ayrılmış-adaletsiz mekânlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Mutlu ve Varol,2017). Ayrılmış kentsel mekânların kamusal hizmetlere eşit erişimi de mümkün olmamaktadır. Bu eşitsizlik ayrışmayı özel alanlar topluluğu olan konut yerleşimlerinden kentsel kamusal alanlara taşımaktadır.

AMAÇ

Uşak kentini ikiye bölen ve yaya erişimini kısıtlayan E96 karayolunun mekânsal ayrışmaya etkisini konut satış fiyatları ve kiralari üzerinden incelemek çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Mekânsal ayrışmanın sosyo-ekonomik yapıyla ilişkisi sorgulanmakta ve kentte avantajlı konut yerleşimlerinin oluşumunda E96 karayolu etkisi incelenmektedir.

KAPSAM

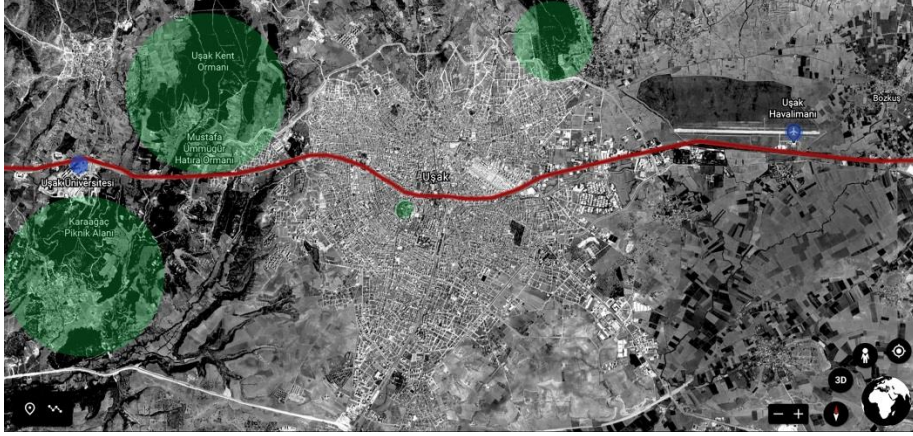
Çalışma kapsamında Uşak kentinin kuzey ve güney bölümündeki konut yerleşimlerinin ekonomik değerleri araştırılarak farklılıklar ortaya konulmakta, E96 karayolunun yapımı ile ayrılan kent yapısı irdelenmektedir.

Uşak Kenti

Nüfusu 2019 verilerine⁵¹ göre 370.509 olan Uşak; kuzeyinde Kütahya, güneyinde Denizli, doğusunda Afyon ve batısında Manisa illeri bulunan bir Ege Bölgesi kentidir. İç Anadolu ile Ege Bölgesi arasında geçiş bölümünü teşkil ettiği için önemli bir ulaşım aksı olan E96 karayolunu içermektedir. İzmir-Ankara Karayolu üzerinde bulunmasının yanında hızlı tren projesi kapsamında tekrar ele alınan Afyon-Uşak-İzmir Demiryolu hattı ve Uşak Havaalanı da kenti ulaşım yönünden önemli kılmaktadır. Kentin ilk modern asfalt karayolu 1966 yılında tamamlanan İzmir-Afyon karayoludur (Bilgen, 1999). Uşak’ta karayolu açısından en önemli ulaşım aksı, İzmir-Ankara yolu diye de bilinen ve İzmir-Afyon karayolunu içeren D300 karayoludur. Görsel 1’de kırmızı ile ifade edilen E96 karayolu ise İzmir-Ankara karayolunun İzmir Sivrihisar arasındaki 440 kilometre uzunluğundaki kısmını içermektedir (Doğanay ve Deniz, 2014).

⁵¹ <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2019-33705>

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Görsel 1.Uşak Merkez ve E96 Karayolu İlişkisi

E96 Karayolu

Avrupa E-yolları ağında Batı-Doğu yönlü orta yollar sınıfında yer alan E-96 (Görsel.2.) karayolu 440 kilometre uzunluğundadır. Kenti kuzey ve güney olarak ikiye bölen karayolunun yoğunluğu, Uşak kentinin İzmir'in hinterlandı konumunda olması ise açıklanabilmektedir. Zafer Kalkınma Ajansı tarafından hazırlanan TR33 Bölgesi Ulaşım Stratejisi'nde (2014) Uşak'ın en çok İzmir ve Manisa illeri ile yük taşımacılığı ilişkisi kurduğu görülmektedir.

Görsel 2. Uşak Merkez'den geçen E96 Karayolu

YÖNTEM

Çalışmanın yönteminde kentin kuzey ve güney bölümündeki konutların satış ve kiralama fiyatları karşılaştırılarak, demografik-ekonomik farklılıklar gözlem yoluyla ortaya konulmaktadır. Konutlara ait emlak ve eğitim düzeylerini içeren bilgiler, verilerini TÜİK'ten alan endeksa.com⁵² sitesindeki analizlerden elde edilmiştir.

BULGULAR

E96 karayolunun kenti ikiye bölerek oluşturduğu mekânsal ayrışmanın bir göstergesi olan bölge sakinlerinin eğitim düzeyleri, konutların satış ve kiralama bedelleri arasındaki farkı göstermek amacıyla aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

⁵² <https://www.endeksa.com/tr/analiz/usak/merkez/demografi>

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Mahalleler	Satış Metrekare Fiyatı	Kira Metrekare Fiyatı	Ortalama Eğitim Düzeyi
Ünalın	1960 TL	13 TL	Lise
Kemalöz	2003 TL	7 TL	Lise
Kurtuluş	1851 TL	12 TL	Lise
İslice	1676 TL	11 TL	Lise
Durak	1939 TL	13 TL	Lise
Sarayaltı	1662 TL	7 TL	İlkokul
Fevziçakmak	1780 TL	7 TL	İlkokul
Fatih	1920 TL	6 TL	Lise
Cumhuriyet	2053 TL	7 TL	Lisans
Atatürk	1765 TL	6 TL	İlkokul
ORTALAMA	1860,9 TL	8,9 TL	

Tablo 1. Uşak'ın Güneyinde Bulunan Mahallelere İlişkin Bilgiler

Mahalleler	Satış Metrekare Fiyatı	Kira Metrekare Fiyatı	Ortalama Eğitim Düzeyi
Dikilitaş	1820 TL	6	İlkokul
Karaağaç	1635 TL	6	Lise
Işık	1517 TL	8	İlkokul
Bozkurt	1616 TL	13	İlkokul
Aybey	1372 TL	10	İlkokul
Köme	1960 TL	11	İlkokul
Elmalidere	1281 TL	4	Ortaokul
Mehmet Akif Ersoy	1552 TL	Veri yok	Ortaokul
ORTALAMA	1594,1 TL	8,2 TL	

Tablo.2. Uşak'ın Kuzeyinde Bulunan Mahallelere İlişkin Bilgiler

Tablo.1 ve Tablo.2'de görüldüğü üzere kentin güneyinde bulunan konutların satış ve kiralama değerleri daha yüksektir. Sosyo-ekonomik yapıdaki ayrışım, eğitim seviyesi farklılığı ile paralellik göstermektedir. Kentin tarihi bölgesinin oluşturan eski yerleşim bölgesi kuzeyde kalmakta iken yeni konutların inşa

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

edildiği ve merkezdeki yoğunluktan kaçılan alanlar güneyde yer almaktadır. Uşak'ın en önemli ticaret aksını oluşturan İsmetpaşa Caddesi kuzeyde bölgede yer almasına rağmen bu bölge emlak değerleri ve kullanıcıların ekonomik düzeyi yönünden yapılan karşılaştırmada güney bölgesine göre geride kalmaktadır.

Kentin güneyinde bulunan yaklaşık 90 bin metrekare alana sahip Atapark (Görsel.3) çevresi mekânsal ayrışmanın önemli bir göstergesi konumundadır. E96'ya 100 metre mesafede olan park; Karun Alışveriş Merkezi, kafeler, tenis kortu, voleybol sahası gibi spor alanlarına olan yakınlığı nedeniyle yüksek gelir grubundan insanların tercih ettiği bir kamusal alan özelliğe sahiptir. Kentlinin ortak kullanım için tasarlanan parkın daha çok üniversite öğrencileri ve yakın bölgede ikamet edenler tarafından kullanıldığı gözlemlenmektedir.

Görsel.3 Atapark

SONUÇ

Uşak kenti, İzmir-Ankara yolu olarak da bilinen D300 karayolunun bir bölümünü oluşturan E96 karayolu üzerinde bulunan bir yerleşime sahiptir. E96 karayolu ile kent kuzey ve güney olarak ikiye bölünmektedir. Bu bölümlenme sonucunda kuzey ve güney bölgelerde farklı ekonomik ve sosyal yapıya sahip bireylerin ikamet ettiği gözlemlenmektedir.

Uşak kapsamında gerçekleşen kamu eliyle yapılan bir müdahale sonucunda kentin ayrışması durumu determinist teori ile açıklanabilmektedir. Ulaşım işlevini sağlaması amacıyla yapılan E96 karayolu kentin fiziksel çehresini değiştirmiş ve bunun sonucunda bireyler ikiye ayrılan kentin bir cephesinde yaşama tercihinde bulunmuşlardır. Yolum sınırladığı eski Uşak yerleşiminin dışında büyük rekreasyon alanlarının düzenlenmesi de mekânsal ayrışmanın gerçekleşmesi için gereken sosyal donatı farklılığını sağlamıştır.

Tarihi yapıların, ana ticaret aksının ve kamu yapılarının bulunduğu kuzey bölgesi yerine güney bölgesinin seçiminde; sosyal olanaklar, yoğunluktan uzak olma, erişilebilir olma, belli bir sosyal gruba yakın olma isteği gibi etkenlerin önemli olabileceği düşünülmektedir. Bu çalışmanın Uşak kapsamında mekânsal ayrışmanın tercihler üzerinden okunması ile ilgili yapılabilecek bir çalışma için temel oluşturabileceği öngörülmektedir.

KAYNAKÇA

Bilgen, N., (1999). Uşak Kent Coğrafyası. Yayımlanmamış Doktora Tezi Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

- Demirvuran Kılınc, G., (2007). Kentsel Ölçekte Mekânsal Ayrışma: Edirne – Çingene Mahallesi Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Ankara.
- Doğanay, H., Deniz, M., (2014). Ulaşım Sistemleri ve Uşak. Doğu Coğrafya Dergisi, Cilt:19, Sayı:32, Sayfa: 1-26.
- Erder, S., (2006). Refah Toplumunda Getto. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Evren, Y., (2007). İstanbul Merkez Bölge’de Bütünleşme Ve Ayrışma: 15. Isocarp Genç Profesyonel Plancılar Çalıştayı’nın Düşündürdükleri. Megaron, Cilt:2, Sayı: 1, Sayfa: 11-21.
- Falah, G., (1995). Living Together Apart: Residential Segregation in Mixed Arab-Jewish Cities in Israel. Urban Studies, 33(6): 823-857
- Özgür Firidin E., (2006). Sosyal ve Mekânsal Ayrışma Çerçevesinde Yeni Konutlaşma Eğilimleri: Kapalı Siteler, İstanbul, Çekmeköy Örneği. Planlama Dergi, Sayı:4, Sayfa: 79-95, İstanbul.
- Knox, P. (1987). Urban Social Geography- An Introduction, Second Edition, USA: Longman Scientific and Technical Copublished in the United States with John Wiley and Sons Inc.
- Kuban, D., (2016). Doğan Kuban: İstanbul ülkeyi çökertecek, kalkınmaya engel noktaya ulaştı. Herkese Bilim ve Teknoloji, Erişim Adresi: <https://www.herkesebilimteknoloji.com/yazarlar/dogan-kuban/dogan-kuban-istanbul-ulkeyi-cokertecek-kalkinmaya-engel-noktaya-ulasti> , E.T.: 4.12.2020.
- Mutlu, E., Varol, Ç., (2017). Sosyo-Ekonomik Farklılaşma ve Mekânsal Ayrışma: Bursa Metropolitan Alanı Analizi, Megaron, Cilt:12, Sayı:1, Sayfa: 87-105.
- Şanlı, T., Sönmez Özdemir, N., (2016). Üst Gelir Grubunun Sosyo – Mekânsal Ayrışımı, “Ankara Bil-kent Angora Evleri Örneği”. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. Cilt: 9, Sayı: 42, Sayfa: 1140-1154, Issn: 1307-9581.
- Zafer Kalkınma Ajansı, (2014). TR33 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı. Kütahya.
- Tümtaş, M. S., (2012). Kent, Mekân ve Ayrışma: Kentsel Mekânda Ayrışma Dinamikleri. 1.Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara.
- White, M. J., (1983). The Measurement of Spatial Segregation. The American Journal of Sociology, Cilt: 88, Sayı:5, Sayfa: 1008-1018.

İNTERNET KAYNAKÇA

<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2019-33705>
(E.T. 4.12.2020)

<https://www.endeksa.com/tr/analiz/usak/merkez/demografi> (E.T. 4.12.2020)

STRUCTURAL DAMAGE DETERMINATION IN EDİRNEKAPI MİHRİMAH SULTAN MOSQUE

Esra ŞAHİN

*İstanbul Aydın University, Anadolu Bil Vocational School, Construction Technology,
İstanbul / Turkey*

Abstract: Historical masonry structures, which reflect the perspective of culture and art in the past, are of great importance in terms of engineering and architecture. In addition to other periods, these perspectives developed further in the Ottoman Period. The Ottoman Empire experienced its brightest period not only politically but also in terms of architecture in the sixteenth century. The most important master of Ottoman classical architecture of this period was Sinan of Kayseri Ağırnas. Edirnekapi Mihrimah Sultan mosque, which is one of the important Selatin mosques of Architect Sinan, was chosen as a sample structure for structural damage assessment. Apart from the structural damage assessment, the structural system features of the mosque are explained. The structure has suffered many earthquakes throughout history and damage has occurred due to these earthquakes. In this study, the damages on the monument were determined and recommendations were made. Damages and cracks in structural elements such as dome, arch and pendant have been identified. Repair and strengthening recommendations have been made to improve these identified damages. The suggestions and comments were carried out based on the literature research. Thus, previous restoration work and structural analysis conducted according to computer-aided calculation methods shed light on the conclusion of the study.

Keywords: Structural Damage Determination, Edirnekapi Mihrimah Sultan Mosque, Restoration Works, Structural Elements, Structural Analysis

INTRODUCTION and THEORETICAL FRAMEWORK

Edirnekapi Mihrimah Sultan Mosque, located at the highest point of the part of Istanbul within the city wall, was built between 1562-1565 by Mihrimah Sultan, the daughter of Kanuni Sultan Süleyman and Haseki Hürrem Sultan (Figure 1). The mosque, one of the important masterpieces of Ottoman architecture, is the work of Architect Sinan. According to her foundation, the mosque's construction was completed in three years (Namlı, 2001: 152).

The mosque is one of Architect Sinan's buildings with a single dome sitting on a square plan. The most important problem of domed structures is to meet the lateral thrust forces that will occur at the points where the dome is supported. In this structure, the dome is thought to be scratching the lateral thrust forces that will occur at the support points supported by pendentives carried by the arch-foot system, with the weight towers placed at four corners. In addition, the weight towers on the south facade of the mosque were supported by buttresses. A rectangular plan of 39.50 x 28.00 m was obtained by expanding the square plan prayer space with three domed side aisles. The diameter of the dome covering the side aisle is 6 m. A large number of window gaps were opened in the walls under the main arch, allowing plenty of light to be taken into the interior. The building is symmetrical in the east - west direction. However, the larger size of the north facade wall in the north-south direction and the absence of a

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

gallery on the south side caused the north facade to be more rigid. This is one of the reasons for the severe damage of the southern façade (Timur, 2001: 18).

Figure 1. Edirnekapı Mihrimah Sultan Mosque

The mosque is planned with Zal Mahmud Pasha Mosque in Eyüp; It is similar to Lüleburgaz Sokullu Mosque in terms of exterior architectural design of dome buttresses and suspension arches (Kuban, 2007: 276). From this point of view, it has a monumental feature in terms of its external architecture. Due to the fact that the monumental appearance of the courtyard porches and porticoes of the narthex was kept shorter, its monumental appearance is further consolidated (Aslanapa, 1993: 258).

PURPOSE

The aim of this study is to evaluate the damage to the structural elements of the Edirnekapı Mihrimah Sultan mosque, one of the single domed works of Architect Sinan, in line with the previous studies. These evaluations were carried out depending on both restoration studies and structural analysis.

SCOPE

Edirnekapı Mihrimah Sultan mosque has suffered many earthquakes throughout history. Structural problems and damages caused by earthquakes have occurred. In order to repair these damages, many restoration studies, linear and nonlinear structural analysis have been carried out from past to present. According to the literature review, this study includes a compilation of previous studies.

METHOD

In this study, the repair and strengthening, restoration studies and the evaluation of the structural system were chosen as methods by adhering to the previous studies.

FINDINGS

Assessment of Restoration Works

Restoration work was carried out in the building between 2007 and 2010. Before starting these studies, it was determined about the mosque. These determinations have been evaluated on structural elements such as domes, facades and flooring. According to this study, old lead coatings were removed from the domes and roof surfaces (Figure 2). The dome and roof surfaces were coated with lead and worked to return them to their original conditions (Sav and Kuşüzümü, 2010: 57).

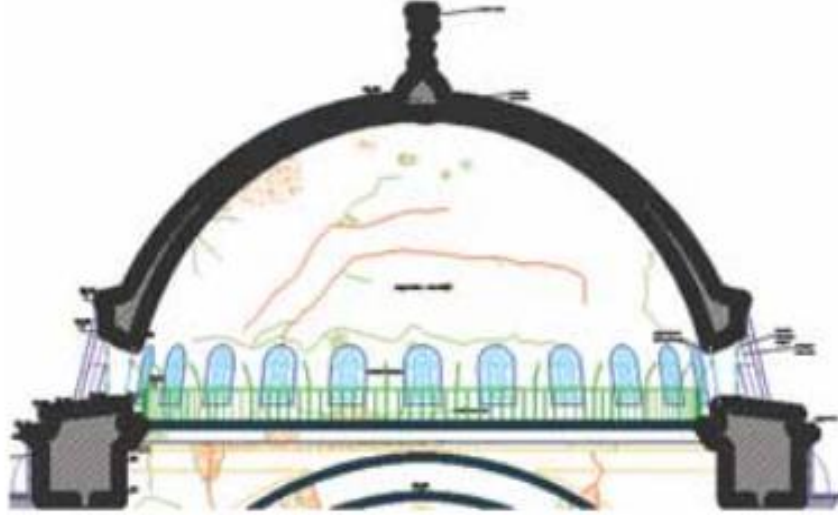

Figure 2. Lead Removal in The Dome (Sav and Kuşüzümü, 2010: 58).

In addition, stone deterioration was observed in the structural material. For stone deterioration up to 5 cm in the building, repairs were made with powder imitation mortar. However, for more than 5 cm of deterioration on stone surfaces, new coatings are made with the help of stainless steel anchoring material and installed in their places (Sav and Kuşüzümü, 2010: 59).

Another restoration work was carried out in the same years. During the 1999 Kocaeli Earthquakes, a stone fell on the main suspension arch on the mihrab facade of the mosque, approximately one-fourth of the distance from the opening, and cracks were formed in the facade walls. In addition, damages, ruptures in the additional areas of the wrought iron struts on the facade walls and cracks in the dome were detected (Figure 3).

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Figure 3. Cracks in The Dome (Sesigür and Çılı, 2014: 75)

In order to prevent the stone falling from the main arch of the mosque's mihrab façade from causing a sudden collapse in the façade, a steel suspension system was built to cover the entire façade (Polat, 2000: 75, Figure 4).

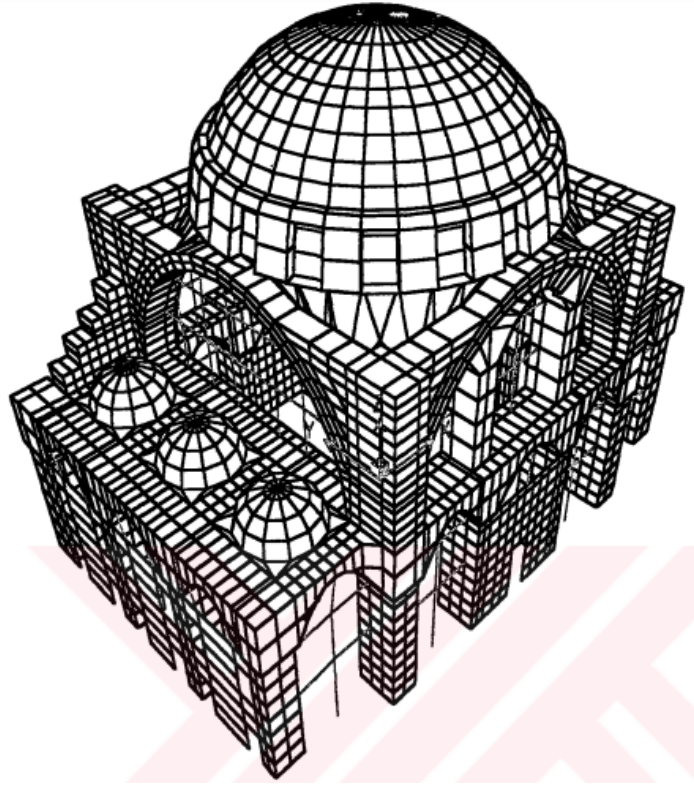

Figure 4. Steel Suspension System in The Main Arch of The Mihrab Façade (Sesigür and Çılı, 2014: 75)

After repairing the radial cracks starting from the skirt section of the main dome covering the harim section in the mosque and progressing towards the hill level, a steel ring was arranged on the skirt of the dome in order to prevent such cracks in the future.

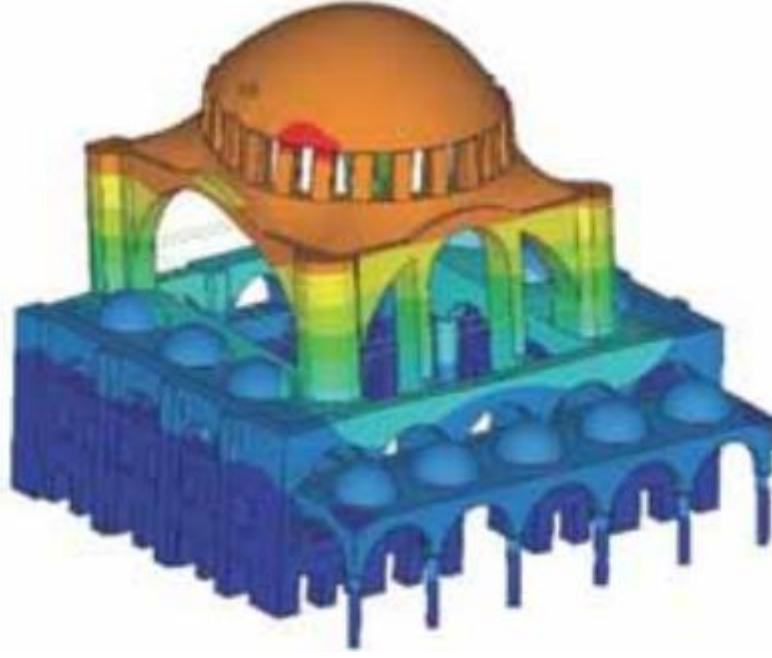
Assessment of Structural Analysis

Static and dynamic analyzes were conducted on the Edirnekapı Mihrimah Sultan mosque. Some of these analyzes have been summarized and compared. In a previous thesis, the three-dimensional finite element model of the mosque was modeled with SAP2000 software (Figure 5). According to the seismic analysis results, it was observed that the north facade of the mosque has less displacement than the south facade. The situation showed that the southern facade was more difficult and most of the damage occurred in this façade. It was thought that the dynamic properties of the building had to be changed in order to prevent this damage. However, this was not applied as the strengthening technique would spoil the architectural structure of the mosque. Instead, the seismic isolation technique, which allows the resonance effect to go away, was preferred (Timur, 2001: 39).

Figure 5. Three Dimensional Model of Mosque (Timur, 2001: 27)

In another study, the three-dimensional finite element model of the mosque was prepared with the ANSYS program (Figure 6). Later, the structural bearing system was solved separately under the effect of vertical and earthquake loads. In addition, since the most unfavorable compressive stresses of the building under vertical loads are in the main arch on the mihrab facade, a tensioning arrangement has been applied to this arch. Comparing the structure before and after the tensioning in the main arch, the compressive stresses in the support areas of the arch have decreased by 29% to 54%. As a result, although tension regulation does not affect the magnitude of the most unfavorable stresses occurring in the structure, the improvement in stress distribution in the tense situation is clearly seen (Sesigür and Çılı, 2014: 77-79).

Figure 6. Finite Element Model of The Structure (Sesigür and Çılı, 2014: 78)

Finally, the minaret of Edirnekapı Mihrimah Sultan mosque was modeled with the software of the discrete element method used in the three-dimensional modeling of discontinuous systems called 3DEC (Çaktı et. al., 2013: 38). The results obtained indicate that the collapses occurred due to normal displacements in the lower half of the shell and as a result of shearing on the balcony. Analysis has shown that widespread damage occurred due to shrinkage in the connecting surface elements between the blocks (Çaktı et. al., 2013: 39).

CONCLUSIONS

As a result of the examined studies, the damage to the structure is given below:

- Damages were found on the south facade of the building. These damages are located on the side and there is a crack in the middle of the arch. In addition, there was a crack in this arch due to the dampness.
- On the pendant located in the southeast, there are wide cracks at the level of the stones falling from the main arch on the south facade.
- The wall with many windows under the main arch on the south facade is heavily damaged.

It is recommended to carry out restoration studies and structural analysis in more detail in order to prevent.

REFERENCES

Aslanapa, O. 1993, Türk Sanatı, Remzi Kitabevi, İstanbul, s.258.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

- Çatki, E., Saygılı, Ö., Görk, S., Zengin, E., Oliveira, C., S., ve Lemos, J., V., "Edirnekapı Mihrimah Sultan Camii Minaresinin Deprem Davranışı." Restorasyon Yıllığı Dergisi, 6 (2013): 33-40.
- Kuban,D. 2007, Osmanlı Mimarisi, İstanbul s.276.
- Namlı, M., 2001, "Tarihi Yapıların Temel Sistemleri ve Temel Takviye Yöntemleri." İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, s.152.
- Polat, Z., 2000, 17 Ağustos 1999 Kocaeli Depremi Sonrası İstanbul, Edirnekapı, Mihrimah Sultan Camii, Yapı Hasarlarının Yerinde İncelenmesi ve Alınması Gerekli Önlemlere Dair Ön Rapor, 30.11.2000.
- Sav, M.,ve Kuşüzümcü K., H., 2010, "Restorasyon Çalışmaları Çerçevesinde Mihrimah Sultan Cami." Vakıflar İstanbul 1.Bölge Müdürlüğü, s.57.
- Sesigür, H., ve Çılı, F., "Edirnekapı Mihrimah Sultan Camisinde Yapılan Onarım ve Güçlendirme Çalışmaları." Restorasyon Yıllığı Dergisi, 9 (2014): 72-79.
- Timur, T., 2001, "Edirnekapı Mihrimah Sultan Camii Taşıyıcı Sistem Deprem Davranışının İncelenmesi." Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, s.18-39.

İŞLETMELERDE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ ÇERÇEVESİNDE KAS-İSKELET SİSTEMİ RAHATSIZLIKLARI: UŞAK İLİ MOBİLYA-İMALAT SEKTÖRÜ ÖRNEĞİ

Abdurrahman KARAMAN¹, Tolga YEŞİL²

¹⁻²Uşak Üniversitesi, Banaz Meslek Yüksekokulu, Uşak / Türkiye

Öz: İşletmelerin farklı departmanlarında çalışanların, çalışma ortamının koşullarına göre kısa veya uzun vadeli dönemlerde çeşitli mesleki hastalıklar yaşamaktadır. Bu mesleki hastalıklar içerisinde de çoğunlukla görülen rahatsızlık türü kas-iskelet sistemi rahatsızlıklarıdır. Dolayısıyla işletmelerdeki çalışanların sağlık koşulları her yönden dikkate alınması gereken önemli bir konudur. Proaktif yaklaşımda İş sağlığı ve güvenliği bilgisi, iş kazaları ve meslek hastalıklarının önlenmesinde etkin bir rol oynamaktadır. Bu çalışmada iş sağlığı ve güvenliği kapsamında kas iskelet sistemi rahatsızlıklarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaca yönelik olarak Uşak ilinde faaliyet gösteren mobilya imalat sektöründeki 48 çalışan rassal örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Örneklemedeki yer alan çalışanların öncelikle iş sağlığı ve güvenliği bilgisi ölçülmüştür. Araştırmanın veri toplama sürecinin İkinci aşamasında, örneklemede yer alan çalışanlara Nordic Kas İskelet Sistemi ölçeği uygulanmıştır. Anket uygulama esnasında, araştırmacılar sektörde gözlem de yapmışlardır. Çalışmanın sonuçlarında, araştırmaya katılanların % 58,33'ü iş sağlığı ve güvenliği bilgisi olduğunu belirtmiştir. Mobilya imalat sektöründeki çalışanlardan elde edilen veriler, oluşturulan ağrı diyagramına göre incelendiğinde anatomik açıdan; bel, sırt ve bacak bölgelerinde çalışanların sıklıkla ağrı hissettiği tespit edilmiştir. Bunun da nedenleri arasında mobilya imalat sürecinde hammadde ve imalat aşaması sonucunda montaj için hazır hale getirilen ürünlerin, insan fizyolojisindeki kas iskelet sistemine uygun olmayan şekilde taşınmasından kaynaklandığı, araştırmacılar tarafından gözlemlenmiştir. İş sağlığı ve güvenliği bilgisinin ilgili sektörde periyodik olarak verilecek eğitimlerin tespit edilen kas iskelet sistemi rahatsızlıklarının önlenmesinde önemli olduğu, çalışmanın önerileri arasında sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kas-İskelet Sistemi Rahatsızlıkları, İş Sağlığı ve Güvenliği, İşletme, Mobilya İmalat Sektörü

GİRİŞ ve KURAMSAL ÇERÇEVE

Çalışanların işyerlerindeki fiziksel faaliyetlerinden kaynaklı ağrı, hareket kısıtlılığı ve iş göremez hale gelmesine neden olan kas iskelet sistemine bağlı yakınmaları, meslek hastalıkları istatistiklerine göre yaygın olarak görülen sağlık sorunlarından. Mesleki kas iskelet sistemi hastalıkları olarak adlandırılabilen bu hastalıkların oluşumlarında; iş yerinde tekrarlamalı, zorlamalı hareketler, vücudun kötü pozisyonlarda kullanımı ve ergonomik yetersizlikler önemli rol oynar (Bernard, 1997; Özcan ve Kesiktaş, 2007). Atölyelerde ve fabrikalarda, iş istasyonlarındaki yatay ve dikey taşıma işlemlerinin kas ve iskelet sistemine kalıcı hasarlar verdiği önemli bir gerçektir. Amerikan Ulusal Güvenlik Konseyince 1979 yılında yapılan bir araştırmada, iş kazalarının ve meslek hastalıklarının %27'sinin el ile yapılan kaldırma ve taşıma işlemlerine bağlı olduğu ifade edilmiştir (Salvendy, 1987).

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

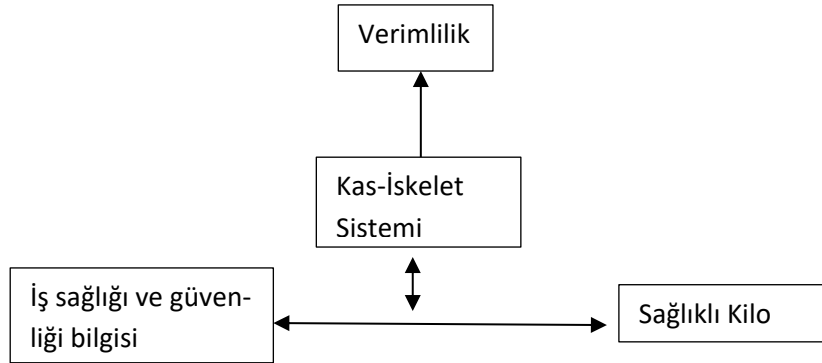
Çalışanlarda KİSR Kahya (2020) tarafından “kaslar, sinirler ve yumuşak dokuda ağrıya neden olan bü-külme, gerilme, kavrama, tutma, dönme, eğilme gibi hareketlerin çalışma esnasında tekrarlanması se-bebiyle oluşmakta” olarak ifade edilmiştir. KİSR’na sebep olan çeşitli faktörler bulunmaktadır, bu fak-törler işle ilgili olduğu kadar kişinin iş dışındaki sosyal yaşantısından da kaynaklanabilmektedir.

Literatürde, çalışanların KİSR belirlemede kullanılan ve ölçek olarak kabul görmüş anketler bulunmak-tadır. Yaygın olarak kullanılan bu anketler; Nordic KİSR Anketi, Hollanda KİSR Anketi, Cornell KİSR Anketi’dir. Bu anketler kullanılarak; metal (Gönen vd., 2017; Singh, 2017; Boz Bayar, 2019; Özmehmet Tasan ve Felekoğlu, 2019), maden (Gangopadhyay et al., 2015), gibi üretim sektörleri ile sağlık (Chanc-hai et al., 2016; Wang et al., 2017; Cheung et al., 2018), eğitim (Apaydın vd., 2016), ofis (Özkan ve Kahya; 2016; Akıncı vd., 2018; Küçük vd., 2018) sağlık gibi hizmet sektörlerinde çok sayıda ulusal ve uluslararası yayın bulunmaktadır. Bu çalışma da da Nordic KİSR Anketi kullanılmıştır.

ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

Araştırma modelinin tasarımında iş sağlığı ve güvenliği bilgisine sahip olan ve sağlıklı beden kitle in-deksi ölçülerine uygun olan çalışanların, kas iskelet sistemi daha sağlıklı olacaktır. Sağlıklı kas-iskelet sistemine sahip çalışan, çalıştığı işletme de verimlilik artışına katkısı olacağı kaçınılmazdır. Çalışmanın tasarım modeli Şema 1’dir.

Şema 1: Araştırma Modeli

Veri Toplama Süreci ve Araştırma Sınırlılıkları

Araştırma da rastgele örnekleme yöntemiyle veri toplanmıştır. Uşak ilinde mobilya imalat sektöründe çalışan 48 kişi araştırmaya katılım sağlamıştır. Covid-19 pandemi dönemi nedeniyle araştırma da veri toplama sürecinde araştırmacının sınırlılıklarını oluşturmaktadır. Ayrıca çalışmanın bir diğer sınırlılığı, bildiri hazırlama kılavuzunda tam metin yazma kısıtlarıdır. Bu kısıt, çalışmanın makaleye dönüştürülmesiyle aşılması araştırmacılar tarafından planlanmıştır.

Araştırma için likert ölçek tipinde anket hazırlanmıştır ve hazırlanan anketler Uşak ilindeki mobilya imalatında çalışan kişilere yüz yüze olarak uygulanmıştır. Hazırlanan anket, temel olarak 3 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde demografik bulgular yer almaktadır. Demografik bulgular kısmına katılımcının vücut kitle indeksinin ölçülmesi amacıyla, boy ve kilo bilgileri de eklenmiştir. İkinci kısımda

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

katılımcıların iş-sağlığı güvenliği bilgisi olup olmadığı sorulmuştur. “Bilgim var” olarak belirten katılımcılara, bilgi düzeyinin ölçülmesi amacıyla iş-sağlığı ve güvenliğiyle ilgili temel mevzuatla ilgili 5 soru sorulmuştur. Anketin üçüncü bölümünde sektörde çalışan kişilerin kas-iskelet sistemi rahatsızlıklarının öğrenilmesi amacıyla, Nordic Kas-İskelet Sistemi ölçeği referans alınarak hazırlanmıştır. Hazırlanan anket formu Ek-1’de yer almaktadır.

BULGULAR

Çalışmanın bulgular kısmında; demografik bulgular, iş sağlığı ve güvenliği bilgisi ve kas iskelet sistemi bulguları tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 1. Demografik Bulgular

Cinsiyet	Frekans	%	M. Deneyim	Frekans	%	Yaş Dağılımı	Frekans	%
Erkek	47	97,92	1-9 Yıl	22	45,83	15-19	12	25,02
Kadın	1	2,08	10-19 Yıl	21	43,75	20 – 29	19	39,58
Medeni D.	Frekans	%	20 yıl ve üzeri	5	10,42	30- 39	14	29,16
Evli	25	52,09	Öğrenim Durumu	Frekans	%	40- 49	1	2,08
Bekâr	23	47,91	İlköğretim	10	20,83	50 ve üzeri	2	4,16
Egzersiz	Frekans	%	Lise	10	20,83	Sigara	Frekans	%
Evet	13	27,08	Ön Lisans	19	39,59	Evet	34	70,83
Hayır	35	72,92	Lisans	9	18,75	Hayır	14	29,17

İş Sağlığı Güvenliği çerçevesinde kas iskelet sistemi rahatsızlıklarına neden olan bir diğer etkili faktör insanların ideal kilo dışında olmasıdır. T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğüne göre ideal kilo için vücut kitle indeksi hesaplanmıştır. Yetişkinlerin beden kütle indeksi (Vücut kitle indeksi) hesaplaması vücut ağırlığının boy uzunluğunun karesine bölünmesiyle elde edilmektedir. Örnekleme yer alan mobilya imalat sektöründe bir çalışanın örnek olarak vücut kitle indeksi hesaplaması ve kategorileri şu şekildedir⁵³:

Vücut Kitle Endeksi (VKİ) = Çalışanın Ağırlığı (kg) / Çalışanın boy uzunluğunun karesi (m²) = kg/m²

18,9 kg/ m² altında olanlar: Zayıf

⁵³ Centralhospital, Beden Kitle İndeksi Değerleri, [://centralhospital.com/TibbiBolumler/beslenme-ve-diyet/yonem/beden-kitle-indeksi-degerleri](http://centralhospital.com/TibbiBolumler/beslenme-ve-diyet/yonem/beden-kitle-indeksi-degerleri)

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

19 - 24.9 kg/m²'nin arasında olanlar : Normal

25 - 29.9 Kg/M²'nin Arasında olanlar : Toplu (Fazla Kilolu, Hafif Şişman)

30 - 34.9 Kg/M²'nin Arasında olanlar : Obez

35 Ve Üzeri olanlar: Aşırı Obez

Araştırmaya katılan 48 çalışandan; 24'ü fazla kilolu, 4' ü obez, 1'i zayıf olarak hesaplanmıştır. Araştırma örneklemindeki 19 kişinin ise vki normal değerler aralığında hesaplanmıştır. Fazla kilonun literatürde kas iskelet sistemine olumsuz etkileri olduğu çalışmalar mevcuttur.

Çalışanların iş sağlığı güvenliği hakkında farkındalıklarının ölçülmesi amacıyla öncelikle İş Sağlığı ve Güvenliği hakkında bilgileri olup olmadığı sorulmuştur. Araştırmaya katılan 28 çalışan bilgilerinin olduğunu, 20 çalışan ise bilgilerinin olmadığını beyan etmişlerdir. Bilgisinin var olduğunu beyan eden 28 çalışana Tablo 2 'deki ilave sorularla bilgilerinin doğruluğu teyit edilmiştir.

Tablo 2. İş Sağlığı ve Güvenliği Bilgisi

Soru	Doğru İşaretleyenler	Yanlış İşaretleyenler
İş sağlığı ve güvenliği kanunu, 6331 sayılı kanun numarası ile resmi gazetede yayımlanmıştır.	% 89,29	% 10,71
İş sağlığı ve güvenliği kanunu Türkiye'de 20.06.2017 yılında kabul edilmiştir.	%50	%50
İş kazası: İşyerinde veya işin yürütümü nedeniyle meydana gelen, ölüme sebebiyet veren veya vücut bütünlüğünü ruhen ya da bedenen engelli hâle getiren olaydır.	%82,14	% 17,86
Meslek hastalığı: Mesleki risklere maruziyet sonucu ortaya çıkan hastalıktır.	% 89,29	% 10,71
İşyerinde verimin artması ergonominin faydalarındandır.	% 78,57	%21,43

Çalışma da Nordic Kas İskelet Sistemi ölçeği aracılığıyla toplanan verilere ait bulgular Tablo 3'te yer almaktadır. İlgili tablodaki yüksek düzeyde ağrı hissettikleri bölgelere göre ilgili hücreler kırmızı ile vurgulanmıştır. Çalışmanın bulguları sonuç ve tartışma bölümünde araştırmacılar tarafından değerlendirilmiştir.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Tablo 3. Nordic Kas İskelet Sistemi Ağrı Bulguları Frekans Tablosu

Ağrı Şiddeti / Ağrı bölümü	Yok (0)	Hafif Ağrı (1)	Orta Derecede Ağrı (2)	Şiddetli Ağrı (3)	Toplam
Baş	41	0	2	5	48
Göğüs	47	0	0	3	48
Sol kol	42	1	5	0	48
Sol Önkol	45	1	1	1	48
Karın	43	5	0	0	48
Sol Kalça	41	4	4	0	48
Sol Uyluk	40	3	4	1	48
Sol Bacak	26	4	13	5	48
Boyun	35	6	2	5	48
Sırt	30	4	9	5	48
Sağ Kol	40	4	4	0	48
Sağ Önkol	45	1	2	0	48
Bel	21	9	11	7	48
Sağ Kalça	40	2	6	0	48
Sağ Uyluk	39	3	5	1	48
Sağ Bacak	29	3	14	2	48

SONUÇ ve TARTIŞMA

Araştırma modeli ve amacı doğrultusunda ulaşılan bulgular sonuç ve tartışma bölümünde değerlendirilmiş olup önerilerde bulunulmuştur.

Demografik bulgular kapsamında mobilya imalat sektöründe çalışanların erkek ağırlıklı olduğu tespit edilmiştir. Mobilya imalat sektörünün erkek egemen bir sektör olduğu ifade edilebilir. Kas-iskelet sistemi rahatsızlığı bir meslek hastalığı olması sebebiyle katılımcıların iş sağlığı ve güvenliği bilgisi

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

ölçülmüştür. Araştırma örneklemindeki çalışanların % 58,3'ü İSG ile ilgili bilgilerinin var olduğunu belirtmelerine rağmen; İSG temel mevzuatla ilgili sorulara verilen cevaplar sonucunda, bilgilerinin doğruluğu şüpheli olduğu ifade edilebilir. İnsan anatomisine göre tespit edilmiş KİSR, Tablo 3'te bulunmaktadır. Tablo 3'e göre KİSR kapsamında çalışanların en fazla ağrı hissettiği bölgeler; Bel > Sol Bacak > Sağ Bacak > Sırt > Boyun (Bel > Bacaklar > Sırt > Boyun) olarak tespit edilmiştir. Tespit edilen KİSR, çalışanların taşıma ve elleçleme aşamasında ağırlık kaldırma, indirme ve çalışırken duruş bozukluklarından kaynaklandığı araştırmacılar tarafından gözlemlenmiştir.

Bildirinin makaleye dönüşmesinde araştırma modelinde belirtildiği gibi iş sağlığı ve güvenliği bilgisi, beden-kitle indeksinin kas iskelet sistemi rahatsızlıklarıyla ilgisi incelenecektir. Yeni yapılacak çalışmalarda KİSR, başka mesleki hastalıklarla ve başka sektörlerle ilişkisi kıyaslanabilir.

KAYNAKÇA

- Akıncı, B., Zenginler, Y., Kara Kaya, B., Kurt, A., Yeldan, İ., (2018). Beyaz Yakalı Çalışanlarda İşe Bağlı Boyun, Sırt Ve Omuz Bölgelerine Ait Kas İskelet Sistemi Rahatsızlıklarının Ve İşe Devamsızlığa Etki Eden Faktörlerin İncelenmesi. *Sakarya Tıp Dergisi*, 8 (4): 712-719. doi: <https://doi.org/10.31832/smj.454249>.
- Apaydın, U., Erol, E., Koçyiğit, M.F., Elbasan, B., (2016). Öğretmenlerde Bel Ağrısı İle İlişkili Faktörlerin Belirlenmesi, *Turkish Journal of Physiotherapy and Rehabilitation*, 27 (2): 42-47. doi: <https://doi.org/10.21653/tfrd.272968>.
- Bernard, B.P., (1997). Musculoskeletal Disorders and Workplace Factors: A Critical Review of Epidemiologic Evidence for Work-Related Musculoskeletal Disorders of the Neck, Upper Extremity, and Low Back. No. 97-141 Cincinnati, OH: National Institute for Occupational Safety and Health Publications.
- Boz Bayar, S., (2019). Unlu Mamül Makineleri Üreten Fabrika Çalışanlarında El Ağrısı, Üst Ektremite Fonksiyonelliği Ve Kas İskelet Sistemi Rahatsızlıklarının Değerlendirilmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 4 (1): 1-8.
- Chanchai, W., Songkham, W., Ketsomporn, P., Sappakitchanchai, P., Siriwong, W., Robson, G.M., (2016). The Impact of An Ergonomics Intervention On Psychosocial Factors and Musculoskeletal Symptoms Among Thai Hospital Orderlies. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 13(5): 464.
- Cheung, K., Szeto, G., Lai, G.K.B., Ching, S.S.Y., (2018). Prevalence of and Factors Associated with Workrelated Musculoskeletal Symptoms in Nursing Assistants Working in Nursing Homes. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 15 (2): 265.
- Gangopadhyay, S., Das, B., Das, T., Ghoshal, G., Ghosh, T., (2015). An ergonomics study on posture-related discomfort and occupationalrelated disorders among stonecutters of West Bengal, India. *International Journal of Occupational Safety and Ergonomics*, 16 (1): 69- 79. doi: <https://doi.org/10.1080/10803548.2010.11076830>.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

- Gönen, D., Oral, A., Ocaktan, M., Karaoğlan, A.D., Cicibaş, A., (2017). Bir Transformatör İşletmesinde Montaj Ünitesinin Ergonomik Analizi. *Sakarya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 21 (5): 1067-1080.
- Kahya, E., (2020). Bir Metal Sanayi İşletmesinde Fiziksel Zorlanmaların Kas İskelet Sistemi Rahatsızlıklarına Etkisi. *Journal of Industrial Engineering*, 31(2): 148-158.
- Küçük, F., Düzenli Öztürk, S., şenol, H., Özkeskin, M., (2018). Ofis Çalışanlarında Çalışma Postürü, Kas İskelet Sistemi Rahatsızlıkları, Bel Ağrısına Bağlı Özürlülük Düzeyi ve Sağlıkla İlgili Yaşam Kalitesinin İncelenmesi. *Ergoterapi ve Rehabilitasyon Dergisi*, 6 (2): 135-144 . doi: <https://doi.org/10.30720/ered.463658>.
- Özcan, E., Kesiktaş, N., (2007). Mesleki Kas İskelet Hastalıklarından Korunma ve Ergonomi. *İş Sağlığı ve Güvenliği Dergisi*, 34: 6-9.
- Özmehmet Taşan, S., Felekoğlu, B., (2019). Otomotiv Sektöründe Bütünleşik Ergonomik Risk Değerlendirme Uygulaması. *Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 21 (1): 378-396 . doi: <https://doi.org/10.25092/baunfbed.548546>.
- Özkan, N.F., Kahya, E., (2016). Assessing Ergonomic Risks In An University’s Administrative Offices. *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 32 (1): 149-158.
- Slavendy, G., (1987). Handbook of Human Factors Jhon Wiley –Sons, Newyork.
- Singh, A., (2017). Musculoskeletal Discomfort Among Grinders Working In Manufacturing Industry. *Journal of Industrial Safety Engineering*, 4 (1): 10-14.
- Wang, J., Cui, Y., He, L., Xu, X., Yuan, Z., Jin, X., Li, Z., (2017). Work-Related Musculoskeletal Disorders and Risk Factors Among Chinese Medical Staff of Obstetrics And Gynecology. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 14 (6): 562.

İNTERNET KAYNAKÇA

- Centralhospital, Beden Kitle İndeksi Değerleri, <http://centralhospital.com/TibbiBolumler/beslenme-ve-diyet/yontem/beden-kitle-indeksi-degerleri/> (E.T. 05.10.2020).
- T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/beslenmehareket-hesaplamalar/> (E. T. 05.10.2020).
- TÜİK. (2013, 24 Aralık). İş kazaları ve işe bağlı sağlık problemleri araştırma sonuçları. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=16118/> (E. T. 18.11.2017).

EKLER

EK-1: Nordic Kas İskelet Sistemi Rahatsızlıkları Ölçeği

Aşağıda listelenen vücut bölgelerinde geçen hafta içinde hissettiğiniz ağrı ve/veya hassasiyeti uygun kutucuklara X işareti koyarak belirtiniz. Lütfen tüm kutucukları, sağ ve sol tarafın her ikisini de işaretlediğinizden emin olun. (0= yok, 1= hafif, 2= orta derecede, 3= şiddetli)

Baş	0	1	2	3
Göğüs	0	1	2	3
Sol kol	0	1	2	3
Sol önkol	0	1	2	3
Karın	0	1	2	3
Sol kalça	0	1	2	3
Sol uyluk	0	1	2	3
Sol bacak	0	1	2	3
Boyun	0	1	2	3
Sırt	0	1	2	3
Sağ kol	0	1	2	3
Sağ önkol	0	1	2	3
Bel	0	1	2	3
Sağ kalça	0	1	2	3
Sağ uyluk	0	1	2	3
Sağ bacak	0	1	2	3

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

İLİŞKİSEL ESTETİK BAĞLAMINDA KAMUSAL ALANDA SANAT: İSTANBUL YAYA SERGİLERİ

Gizem ÖZTÜRK

İstanbul Ticaret Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, İstanbul / Türkiye

Öz: Sanatın kendi içine dönük, özerk bir estetik form olmasını savunan ‘sanat için sanat’ görüşüne karşılık, sanatın kamusal alanların ayrılmaz bir parçası olduğunu, bünyesinde sosyal etkileşimleri ve iletişimleri barındırdığını savunan ‘toplum için sanat’ görüşü ile sanatsal varoluşun galeri, müze gibi sanat kurumlarının dışına taşması, sanatın bireyle etkileşimin üst seviyelere taşımaktadır. 80’li yıllarda sanatçılar hızla artmış, dev müzeler ve sanat galerileri açılmaya başlamıştır. Modernist dönüşümün getirdiği “özerkleşme” dikkat çekici hale gelmiştir. Ardından 90’lı yılların sonunda sanatın izleyiciyle bütünleşememesi, nesne ile özne arasında anlam tıkanmalarına yol açmış ve sanatın birtakım eleştirilere maruz kalmasına neden olmuştur. Bourriaud, ilk kez 1998 yılında yayımladığı “*İlişkisel Estetik*” kitabında, izleyici, yapıt ve sanatçı arasındaki ilişkilerin karşılıklı birlikteliğe ve ilişkiselliğe dayalı olması gerektiğine vurgu yapmaktadır. İlişkisel estetik bağlamında, bir yapıtın anlamlandırılması izleyicinin estetik deneyimleri ve katılımıyla şekillenir. Kişi edilgen konumdan eyleyen konuma geçerek, sanat eserine katılımıyla dikkat çeker. Sanat bu noktada estetik bir form hali olmaktan çıkıp karşılaşma, etkileşim ve deneyim haline bürünmeye başlar. Bu devinim sayesinde sanat, birey-çevre, birey-birey etkileşimleri sırasında kurulan deneyimlerin yaşanmasına ve üretilmesine imkân sağlayabilen önemli bir katalizör görevi görmeye başlar. Sanatın kamusal alanlarda kendini gösterebilmesi, erişilebilir olması ve deneyimlenebilmesi kamusal sanat kavramını oluşturmaktadır. Çalışmada kamusal sanat türlerinden biri olan açık alan sergileri alt başlığında 2002 ve 2005 yılları arasında İstanbul’da gerçekleşen yaya sergilerine odaklanılmaktadır. Gündelik hayatın senaryosu içerisinde üretilen karşılaşmalar, tesadüfi gezinme durumları, kendiliğinden esere dahil olunabilme halleri gibi eserlerle kurulan farklı etkileşimler “ilişkisel sanat” bağlamında incelenmektedir. Özne ve nesne ilişkisinde sunulan bu alternatif deneyimler kamusal alanların daha iyi yaşayabilmesi için önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Sanat, Kamusal Alan, Kamusal Sanat, İlişkisel Sanat, İlişkisel Estetik, Yaya Sergileri, Açık Alan Sergileri

54

GİRİŞ

Sanatta ‘ilişkisel’ kavramı, Nicolas Bourriaud’nun 2000’li yılların başlarında ‘İlişkisel Estetik’ isimli kitabı ile tanımlı bir hal almıştır. Sanatsal eylem olarak ilişkisellik, sınırları tam çizilemeyen açık uçlu bir kavram olup, sanatçının çalışma üzerindeki hakimiyetini izleyiciye devretmesiyle ve yönlendirmeyi ona bırakmasıyla oluşur. İzleyici kendi kişiliği, birikimi ve merakı doğrultusunda çalışmalara katılarak ve onları deneyimleyerek eserlerin yeniden üretilmelerini sağlar. İzleyici artık edilgen konumdan eyleyen konuma doğru ilerlemekte, eser-birey arasında kurulan ilişki izleme ve seyretme eylemlerin ötesine

⁵⁴ Yazar Notu: Bu bildiri, Prof. Dr. Semra Aydın ve Öğr. Gör. Dr. Çiğdem Eren tarafından İTÜ Mi-mari Tasarım Yüksek Lisans Programı 2018-2019 Eğitim Öğretim Yılı Güz Dönemi’nde yürütülen “Çevresel Estetik” dersi kapsamında hazırlanan ödevden türetilmiştir.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

geçerek deneyimleme, katılma, müdahale etme, yenileme, düzeltme, üretme gibi devingen hallere dönüşmeye başlar.

SANAT ve İLİŞKİSEL ESTETİK

Sanatın kendi içine dönük, kendi kendine açıklayan özerk bir estetik form olma meselesi modernist dönüşümle beraber estetiğin ve sembolizmin de katılımıyla zirveye ulaşmıştır. Eserin anlamı kendinde olup, dışı kapalı ve kendi içinde değerlendirilmesi gerektiğine inanan modernizm, sanat eserlerini ulaşılamaz ve elitist kılmıştır. Bürger bu noktada özerkleşmenin terk edilerek sanatın yeniden hayata indirilmesi mücadelesini vererek sanat için sanat anlayışı yerine toplum için sanat anlayışını benimser (akt. Artun, 2014: 21).

1960'lı yıllarda kurumsallaşan, metalaşan, metalaşma sürecinde kullandığı tüm araç ve amaçlarına kökten bir karşı çıkışla alternatif arayışlar üreten sanat nesnesini, meta olmaktan kurtarıp onu 'güzel' ya da 'estetik' olandan uzaklaştırıp düşünsel bir 'kavram' olduğu üzerinde durulmuştur. Yaptıkları kurum eleştirileriyle ortaya çıkan kavramsal sanatçılar sanatın kapalı iç mekânlardan 'beyaz kutu'nun dışına taşınması gerektiğini vurgular (Tan ve Boynik, 2007: 15 -16). Düşünsel ilişkilerle kurulan toplumsal bağlara dikkat çeken bu sanat anlayışı, sosyal ve kültürel etkileşimlere, iletişimlere müsaade etmesiyle, yapılardan kente taşarak herhangi bir izleyiciyi çalışmanın içine çeker, onu dahil eder ve kendine yöneltilir.

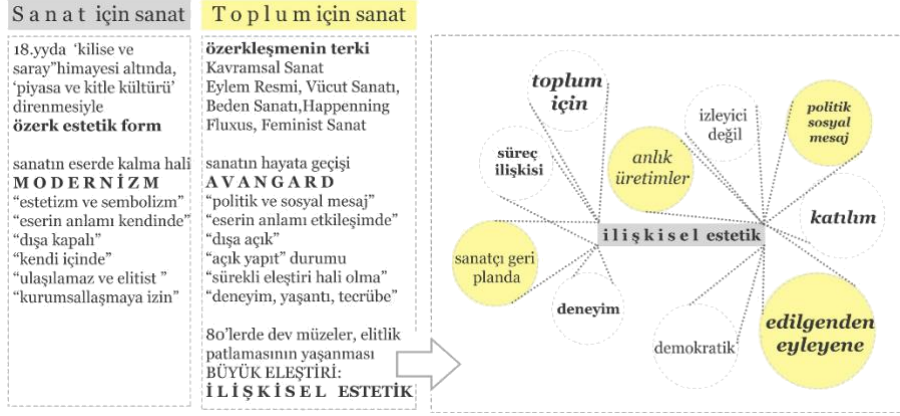
1970'lerde etkili iletişimin eylemlere dayalı olduğu, sadece o ana özgü üretimlerin fiziksel, sosyal, sanal vb. herhangi bir şekilde gerçekleşebilmesi, yüksek oranda etkileşim yaratması, çeşitli bireylerin katılımlarının sağlanması ile kamusal alanlarda *happening*, *fluxus* ve *performans* sanatlarının belirgin bir şekilde ön plana çıkmasını sağlamıştır. Böylece sanat ve kültürün herkes tarafından her yerde erişilebilir biçimde üretilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır (Selvi, 2017: 2219). Bu anlamda sanat yapıtı, farklı bakış açılarından herhangi bir eyleyici konumundan izlendiği, algılandığı ve deneyimlendiği oranda estetik değer ve özgünlük kazanmaya başlar. Sanat yapıtının bu biricikliği, dengeli bir organik bütünün içerisinde tamamlanmış bir halde ve orijinallikini koruyarak çeşitli şekillerde algılanmaya, yorumlanmaya müsaade eden açık yapıda olması gerekliliği ile ilişkilendirilir (Eco, 2001 ve Bishop, 2007: 36-37). 70'lerin sonunda Bürger'in (Artun, 2014: 23-24) açıklamasıyla beden ve eylem sanatı pratikleri istemeden de olsa yavaş yavaş modern müze koleksiyonların gözde parçaları olmaya başlayarak modern sanat tarihine eklenmişlerdir.

1980'lere kadar sanatçılar artmaya, müze ve sanat galerileri hızla açılmaya ve sanat eserlerinin fiyatları gitgide artmaya başlamıştır. Sanatın geldiği bu konum, onu tüketim nesnesine dönüştürerek, özne ile etkileşimlerin kopmasına, eserlerle çeşitli anlam tıkanıklıklarına yol açmasına ve çeşitli eleştirilere maruz kalmasına sebep olmuştur. Bourriaud (2018: 17-24), sanatın bir form olmasından uzaklaşarak, estetik deneyimle fiziksel, sosyal, kültürel, psikolojik vb. ilişkiler üreten karşılaşma ve sosyalleşme alanına dönüşmesi gerektiğini vurgular. Ona göre, ilişkisel sanat eser-izleyici ilişkisini incelemekle kalmaz, aynı zamanda özne-nesne arasında kurulan ilişkileri, karşılaşmaları, etkileşimleri ve doğan kolektif eylemleri kapsar. Sanatsal pratiklerinin ilişkiselliklerini açıklamak için kullandığı ilişkisel estetik terimini, Alt-husser "karşılaşma/rastlantısal materyalizmi" olarak tanımlar. Çünkü sanat sınırlı yerlerde kalarak sınırlı

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

sayıda insanın ulaşabileceği bir etkinlikten çok daha fazlası olup, çeşitli yaşantılarda kendine bir anlam bulup yer edinmeye başlar (Bourriaud, 2018: 22-27). Ranciere (2009: 66), Bourriaud'nun ilişkisel estetik anlayışını güncel sanat yaklaşımlarını anlamada yol gösterici olduğunu belirtir. Toplumsal bağ önermeleri kurmasını vurgulayarak kolektif şekilde üretilen toplantılar, randevular, gösteriler, ortak projeler, oyunlar, kutlamalar, yaşam alanları gibi etkileşimlerle açarak sanatın bu noktada bir form hali olmaktan çıkıp yeni karşılaşmaları ve yeni ilişkileri kapsamaya başladığını belirtir.

Şekil 1. Sanatın ikili durumunun görselleştirilmesi ve ilişkisel estetik parametrelerinin belirlenmesi

Rirkrit Tiravanija, müşterek alanlarda sosyal ilişkiler üzerine yaptığı projeler ile öne çıkan ve çalışmaları ilişkisel estetik kapsamında değerlendirilen bir sanatçı olup, kolektif bir tartışma ya da karşılaşma yaratmak üzere ziyaretçilerine salt nesne sunmayı tercih etmez. Kolektif yemekler düzenleyerek, dinlenip duş alabilecekleri yaşam alanları sunarak estetik deneyimler oluşmasını sağlar ve birlikteliklerden doğan eylemler üretilmesini önemser. Ona göre sanat, kurulan bu gizli toplumsal bağlar aracılığıyla üretilir. Felix Gonzalez-Torres'in, 'İsimsiz' (Ross'un Portresi) çalışmasında, bitmemişlik, yeniden üretime açık, devingen olma halleriyle eserin ziyaretçiler tarafından değiştirilmesi/üretilmesi/yenilenmesi durumlarına göndermeler yapar. Açık yapıt olarak değerlendirilen bu eser, farklı renklerden oluşan bir şeker kümesi olup ziyaretçinin yapıttan bir parça alarak ona kısmen sahip olmasına, izleyici misyonu olarak onu seyretmesine ve sunulana tüketmesine imkân verirken, tüketirken de yerine yenisinin koymasını şart koşan bir kurguya sahiptir. Eserin teşhiri boyunca, şekerlerin bitmesine izin verilmeden, çalışmanın yenilenmesi ön görülür (akt. Alp, 2016:104-105).

İlişkisel sanatın ortaya çıkmasında eser, yer ve mekân bağlamında deneyimleyen kişinin yardımına ihtiyaç duyulması, kurulan etkileşimlerle var olabilmesi, estetik deneyiminin inşası ile mümkün olur. Kolektif sanat uygulamaları kapalı mekanlardan açık, özgür ve herkesin erişebileceği kamusal alanlara taşındığı takdirde, sanatın özgürleşmesi, kendini inşa edebilmesi ve 'toplum için sanat' üretimi gerçekleştirilebilir.

SANAT ve KAMUSAL ALAN İLİŞKİSİ

Kamusal alanlar çeşitli bireylerin söz sahibi oldukları, özgürleşme alanları olarak görülen müşterek hayatın inşa edildiği yerlerdir. Rapoport (1977) kamusal alanları, bireylerin özgürce kendilerini ifade edip

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

günlük eylemlerini gerçekleştirebildiği ve bu eylemler sırasında diğerleriyle iletişime geçebildiği mekânlar olarak tanımlar. Carr vd. ise (1992:3-4) gündelik hayat kurgusu içerisinde toplumun fonksiyonel ve ritüel faaliyetlerini yürüttüğü, toplumsal yaşamın üretildiği sahneler olarak açıklar. Ece (2011), kamusal alanların karşılaştıkları fiziksel, sosyal, psikolojik ve sembolik problemlere yönelik çözümler sunulmasının, onların canlandırılmasının ve yaşatılmasının kentlerin geleceği için önemine değinir. Ona göre kamusal alanlarda oluşan sorunlar sanatla beraber aşılabılır. Sanat, kamusal alanlarda kurulan birey-birey ve birey-çevre etkileşimleri arasında deneyimlerin yaşanmasına imkân veren, sosyal doku oluşmasını sağlayan bir anahtar görevi görerek, yaşanan toplumsal olaylar sayesinde kendini farklı şekilde ifade etme ortamı bulur. Kapalı iç mekânlardan, görünmez, korunaklı ve ücretsiz erişilemez konumundan kendini kurtararak kamusal alanlara taşınarak herhangi bir birey tarafından erişilebilen, tesadüfi oluşumlara imkân veren, görünür olma, yeniden üretilme durumlarını kendine dert edinen sanat, toplumla doğrudan etkileşime girmeye başlar. Kamusal alan ve güncel sanat arasındaki ilişkiye dair genel sorunsallaştırma; sanatın kamusal alan temsilleriyle nasıl başa çıktığı ve bu başa çıkmanın sonucunda, sanatın kendisinin bu çerçevede nasıl bir alternatif alan oluşturabileceği ile ilgilidir (Tan ve Boynik, 2007). Kamusal alanın imkanları üzerinden sanatın nasıl alternatifler üretebileceği sıkça tartışılan konular arasındadır. Kamusal alanlar toplumsal hareketlerin merkezinde yer alan sanatın, özgürleştirici, yaratıcı eylem biçimleri ile yüzleşen, mekânların farklı zamanlarında, çeşitli yaratıcı ve estetik alternatiflerle yeniden üretildiği alanlar olarak şekillenirler.

Tan (2010), kamusal sanatın ortaya çıkışını kurumlardan kaçış, sosyal mecalara yönelme ve farklı estetik temsiller aramalar olarak yorumlar. Kamusal sanat şehrin içindeki doğal ve yapay parklarda, kütüphanelerde, hastanelerde, sokaklarda, toplu konut sitelerinde, kamusal binalarda, alışveriş merkezlerinde vb. insanların yaşadığı, çalıştığı ya da boş vakitlerini geçirdiği yerlerde gerçekleştirilir. Sanatsal özelliklere sahip olan, içinde kendi anlamını barındıran, algılamaya ve yorumlamaya açık olan ancak üretimlerinde ziyaretçileri kendine dahil etmeyen, küçük ya da büyük heykeller, resimler, binalar, çeşmeler, köprüler vb. geleneksel biçimde oluşan kamusal sanatları oluşturur (Remesar, 2005). Bishop (2006) bu konuda, kamusal sanatın izleyici ile daha fazla etkileşim içerisine giren, kamunun doğrudan müdahil olabileceği sanat uygulamaları olduğuna değinir. Toplum tabanlı sanat (communitybased art), katılımcı (participatory), müdahaleci (interventionist) olarak sınıflandırılan bu yeni tip kamusal sanat kavramını açıklar (akt. Boynudelik ve Eğrikavuk, 2006).

Her sanatçının üretmiş olduğu çalışmalar, bulunduğu ortam şartları altında, kendi yaratıcılık kabiliyeti ve kişisel özellikleri doğrultusunda ortaya çıkar. Duvar boyama sanatından kentsel mobilyalara, heykellerden peyzaj düzenlemelerine, sokak performanslarından açık sergilere kadar uzanan soyut ve somut olmak üzere farklı şekillerde ifade edilebilen, ifade tekniğine göre geleneksel veya teknolojik olarak sınıflandırılan kamusal sanat türleri; yerleştirmeler, kent elemanları, yüzey boyamaları, performans, açık alan sergileri olarak alt başlıklara ayrılır. Açık alan sergileri, gündelik hayat içerisine dağıtılmış tesadüfi veya bilinçli olarak ziyaret edilebilen, sanatın her çeşit insana ulaşabilmesi, ekonomik, sosyal, siyasi, politik, kültürel, fiziksel boyutları barındırması ve fotoğraf çalışmaları, enstalasyonlar, dijital panolar, atölye çalışmaları, sergiler vb. zenginlikleri, çeşitlilikleri ve alternatifleri sunmasından dolayı, bu çalışma kapsamında özellikle ele alınmak istenmiştir. Açık alan sergilerinde, sanatçının topluma kendini tanıtmayı ve toplumunda sanata yaklaştırması açısından çift yönlü bir etkileşim içerir.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

KAPSAM ve AMAÇ

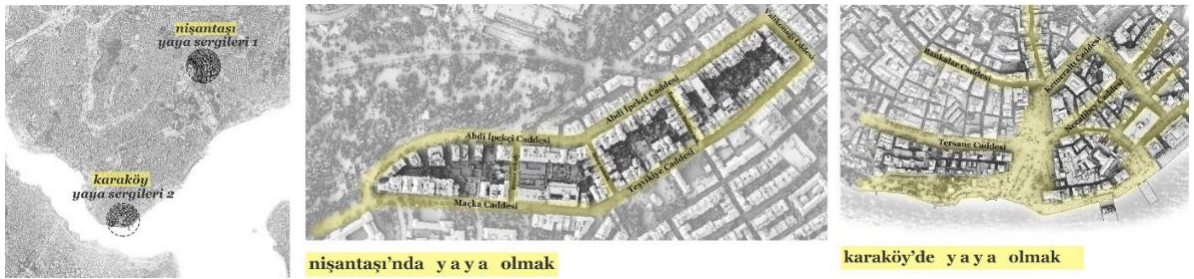
Çalışmada kamusal alanlarda üretilen sanatın kurduğu ilişkisellikler vurgulanarak, yeni tip kamusal sanat uygulamalarında sanat-birey-kent üçgeni ile fiziksel, sosyal, kültürel bağların nasıl kurulduğunun araştırılması ve ilişkiel sanatın toplum için önemine farkındalık yaratmak hedeflenmiştir. Çalışmanın aktarılmasında, gündelik hayat kurgusunu oluşturan karşılaşma hallerini, tesadüfi gezinme durumlarını, kendiliğinden, bilinçdışı bir şekilde çalışmalara dahil olunabilme hallerini barındırması ile sanat-birey-kent üçgenini kuran kolektif birlikteliklerin üretildiği 2002 ve 2005 yıllarında yapılan İstanbul Yaya Sergileri’ne odaklanılmıştır.

YÖNTEM

Kamusal sanat ve ilişkiel estetik ilişkisi üzerinden literatür araştırması yorumlanarak, sosyal etkileşim, deneyim, katılım, eyleyen konum, süreç, tüketim, yeniden üretim, dönüşüm gibi parametreler belirlenmiştir. 2002 yılında Nişantaşı’nda yapılmış olan Yaya Sergileri 1 ve 2005 yılında Karaköy’de yapılmış olan Yaya Sergileri 2 üzerinden literatür araştırması üzerinden belirlenen parametreler ile fotoğraflar üzerinden haritalama, çizimler, kolaj vb. temsil yöntemlerinin oluşturduğu nicel araştırma yönteminden faydalanarak kamusal alanda sanat ve etkileri okunmuş ve yorumlanmıştır.

İSTANBUL YAYA SERGİLERİNİN İNCELENMESİ

İstanbul Yaya Sergileri, sokakları, meydanları, avluları içine alan, kentle sosyal ve kültürel açıdan bütünleşen, kapsamlı açık alan sergileridir. Kentin değişen ve dönüşen semtlerini mercek altına almayı hedeflerken kentte yürüyen yaya ölçeğini kendine ölçüt alarak, küresel dünyaya eklenilen kentin dönüşümünü sanatsal üretim aracılığıyla desteklemeyi amaçlar. Yaya sergilerinin amaçları; kısıtlı sayıda izleyiciye ulaşabilen kültürel faaliyetlerin daha geniş kitlelerle buluşması, İstanbul’un yenilikçi ve öncü konumunu güçlendirip uluslararası görünürlüğünü arttırması ve kültür turizmine katkıda bulunarak seçilen bölgelere hem yerel hem uluslararası anlamda dikkat çekmeyi arttırmasıdır. Açık alanlarda etkileşimlere izin veren yerleştirmeler, kent elemanlar, atölye etkinlikleri, mekânsal düzenlemeler, ışık projeleri, duvar resimleri, video yerleştirmeleri, interaktif projeler vb. çalışmalar ile semt hakkında düşündürülen, semte dahil eden ve katılımı arttıran çalışmalar yer almaktadır.

Şekil 2. İstanbul Yaya Sergileri'nin harita üzerinde gösterilmesi

İstanbul Yaya Sergileri 1 “Nişantaşı Kişisel Coğrafyalar, Küresel Haritalar” ismiyle, 28 Eylül -29 Ekim 2002 tarihleri arasında Nişantaşı’nda gerçekleştirilmiştir. Şişli Belediyesi ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi iş birliğinde, Kolektif Prodüksiyon’un katkısı ve Fulya Erdemci’nin küratörlüğünde hayata geçi-

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

rilmiş ve küreselleşme olgusunun aynılaştırma, benzerleştirme ve standartlaştırma sürecinden geçen Nişantaşı'nın kendine özgü niteliklerinin de sanat aracılığıyla görünür kılınması hedeflenmektedir. Çalışmalar arasında Gökhan Avcıoğlu'nun eseri, kaybolan yeşil alanlara dikkat çekmek amacıyla Maçka Park'ına 40 adet 1x1 metrelik renkli küpler yerleştirilerek ve gelip geçen kentlilerin dikkatini çekmeyi başarmaktadır. Yerleştirilen bu küpler, çocuklardan yetişkinlere her yaş gurubundan aktörlerin oyun oynamasına, çevresinde oturup dinlenmesi, sohbet edip yiyip içmesi vb. eylemlerin üretilmesini sağlamaktadır. İzleyici konumundan eyleyen konumuna geçen kentliler, eserin üretilmesine yardımcı olup eserle geçirilen süreç ön plana çıkmaktadır.

Şekil 3. Gökhan Avcıoğlu'nun çalışmasının ilişkisel estetik bağlamında çözülmesi (yazartarafından yorumlanmıştır, kaynak: Erdemci, 2002).

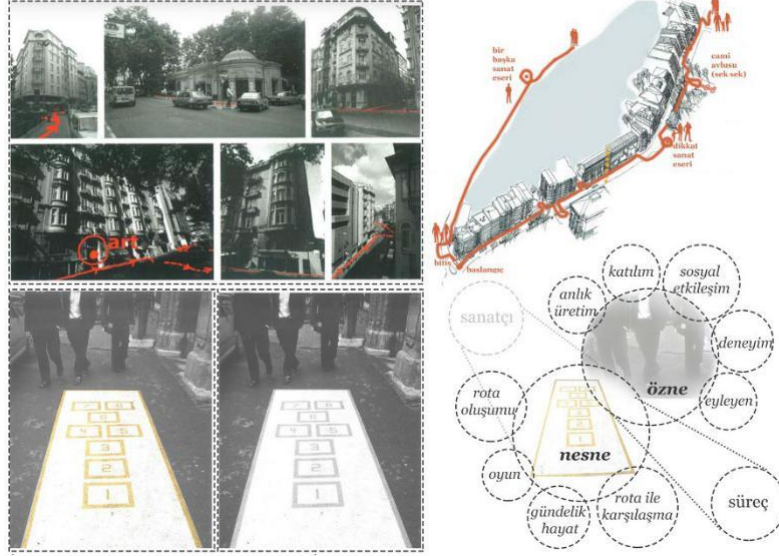
Arhan Kayar bina cephelerinde sergilenmek üzere üretmiş olduğu bir enstalasyon çalışmasında, halkın katılımını isteyerek giyilmiş, eskimiş, atılmaya kıyılmayan ayakkabılarını yaya sergilerinde 'yürüme' eylemine dikkat çekmesi için sergilemeyi hedeflemiştir. Kentlilerin katılımıyla toplanan ve kullanılmayan ayakkabılar semte yerleştirilen sepetlerde birikerek, 'semterde yürüyebilme' sosyal mesajını üretmektedir. Kentli bu çalışmada eserin üretilmesinde aktif rol alarak eyleyen konumunda olup sosyal mesaj vermekte ve sanatçı geri planda kalmaktadır.

Şekil 4. Arhan Kayar'ın çalışmasının ilişkisel estetik bağlamında çözülmesi (yazar tarafından yorumlanmıştır, kaynak: Erdemci, 2002).

Hasan Çalışlar ve Kerem Erginoğlu'nun yaptıkları çalışmada, zemin kotlar ve yaya ilişkisine dikkat çekilerek gündelik hayatın koşturmacasında gözden kaçan ve keşfedilmesi gereken yerler üzerinde durularak bir rota oluşturulmuştur. Kentliler, karşılaştıkları tarihi referanslarda, işaretlerde, yerleştirmelerde yakaladıkları ipuçlarıyla kavramsal düşünüp, tasarlanmış olan oyunları deneyimleyerek eyleyen konumunda rotanın inşa edilmesini sağlamaktadır. Katılım, deneyimleme, algılama, yorumlama ve anlık üretimlerin dışı vurulması eserin 'rotanın' üretilmesini sağlamaktadır.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Şekil 5. Hasan Çalışlar ve Kerem Erginoğlu'nun çalışmasının ilişkisel estetik bağlamında çözümlenmesi (yazar tarafından yorumlanmıştır, kaynak: Erdemci, 2002).

Küratörlüğünü Fulya Erdemci ve Emre Baykal'ın yaptığı "İstanbul Yaya Sergileri 2: Tünel-Karaköy" sergisi 16 Eylül- 22 Ekim 2005 tarihleri arasında Tünel-Karaköy aksında gerçekleştirilmiştir. Büyük ölçekli projelerden oluşan sergide, bina cephe ve girişlerine, otoparklara, caddelere, tarihi metroya, Halıç kıyısına ve diğer kamusal alanlara uygulanacak mekanlara özel geçici projeler yer almıştır. Yapılacak sanatsal müdahaleler yoluyla bölgenin geçmişi, geleceği ve özellikle bugünü üzerine düşündürerek, farklılık yaratmayı hedefler ve Tünel Meydanı'ndan başlayıp, Karaköy Meydanı ve çevresine odaklanan bir yürüyüş rotasını kapsar. Tünel-Karaköy aksı, Beyoğlu'nu denize bağlarken, bu aks üzerinde hareket eden yayalar, Galata Köprüsü'yle tarihi yarımada, şehir hatları vapurlarıyla Asya yakasına ulaşabilmektedir. Çalışmalar arasında Kemal Önsoy tarafından önerilen kentsel mobilya, kentlilerin bölgede gelip geçerken fark edip duraksamasını, düşünmesini, algılamasını, oturup sohbet etmesini, dinlenmesini, birbiriyle sosyal etkileşimlere girmesini ve bunu kent elemanını deneyimlerken gerçekleştirmesini hedefler. Kentsel elemanlarının yetersizliğine değinen sanatçı, 'karşılıklı yardımlaşma' teması altında eserinin fiziksel olarak inşa edilmesinin yanında, süreçle de sosyal olarak da inşasını mümkün kılar.

Şekil 6. Kemal Önsoy'un çalışmasının ilişkisel estetik bağlamında çözümlenmesi²

Fuat Şahinler ve Murat Şahinler Karaköy katlı otoparkta "Bu Da Geçer Ya Hu" yazısıyla kentsel dönüşüm ve Karaköy'de karşılaşılan şantiyelere dikkat çekerek sosyal bir mesaj vermektedir. Güncel sorunlara odaklanarak yerleştirme üzerinden kentlinin, kavramsal düşünce dünyasına gönderme yapmakta ve eser zihinlerde sanal olarak üretilmektedir.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Şekil 7. Fuat Şahinler ve Murat Şahinler çalışmasının ilişkisel estetik bağlamında çözümlenışı²

Hollandalı sanatçı Körmeling de Karaköy Meydanı'nın güneyinde yaya alt geçidinin yanından başlayıp 52 metre boyunca kaldırım hizasından yükselerek bir iş hanının 2. katına alternatif bir yaya yolu yapmıştır. Bu yapılan alternatif parkur, toplumun esere katılarak onu deneyimlemesine imkân vermekte, eserle beraber geçirilen süre boyunca eser-birey ve birey-kent ilişkisinde üretilen toplumsal bağlar önem kazanır.

Şekil 8. Körmeling'in çalışmasının ilişkisel estetik bağlamında çözümlenışı⁵⁵

Nişantaşı'nda ve Karaköy'de yaya olmak, kenti yürüyerek deneyimleyebilmek deneyimlerken sanatla buluşmak, karşılaşarak onu yeniden üretmek eserlerin bitmemiş haline dikkat çekmektedir. Bireylerin sanatla buluşmasını ve sanatın topluma sindirilmesi bakımından bu üretim ve döngü önemlidir. Kamusal alanda erişilebilir, görülebilen, deneyimlenebilir eserler; sanat-birey-kent ilişkisinin güçlü bir şekilde yorumlanışını gösterir.

SONUÇ

Kentlerin yaşam merkezlerini oluşturan kamusal alanlar, sosyal, kültürel, psikolojik, politik, siyasi ve fiziksel sebeplerle gündelik hayatı etkilerler, dönüştürürler ve yeniden üretirler. Ana mekanları birbirine bağlanmasını sağlayan ara yerler olan kamusal alanlar, kentin gündelik yaşamının kesintiye uğramaması, kentsel akışın ve sürekliliğin bozulmaması, terk edilen alanların açığa çıkmaması, tekinsiz yerlerin oluşmaması için; kolektif üretimler barındırarak bireylerin toplumsallaşmasını sağlayan ve aidiyet anlayışını güçlendiren sanat anlayışlarına yer vermesi gerekir. Kamusal sanat pratiklerinde ortaya konulan özne ve nesne arasında kurulan ilişkisellikler, öznenin, izleyici konumunun ötesine geçip, deneyimleyen, eyleyen, sürece katılan, eserin oluşmasını sağlayan, aktif rolünün yanında; nesnenin, bitmemiş olma hali, kavramsal düşünmelere müsaade etmesi, kişiler tarafından anlık üretimler sonucu değişim hali, yaşanan o anlık süreçlerin özgünlüğü kamusal sanat kavramının olumlu bir şekilde inşa edilmesini sağlamıştır. Kamusal sanatın bireylerin hayatlarına istemsizce dahil olabilmesi, katılım sağlayabilmesi

⁵⁵ <https://v3.arkitera.com/eventfile.php?action=displayEventFile&ID=85&year=&aID=1882> adresinden alınan görseller yazar tarafından yorumlanmıştır.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

eserlerin toplum tarafından benimsenmesini kolaylaştırmıştır. Bu denli erişilebilir, ulaşılabilir, herkese açık olma durumu, sanatın yalın haliyle sunulması, bireylerin katılımını arttırarak, toplum ve sanat ilişkisi gündelik hayat paradigması içerisinde iç içe geçmeye ve birbirlerinin hayatlarına dokunmaya başlar. Müze ziyareti alışkanlığı olmayan ve müzelerin sadece özel kişilere ait mekanlar olarak algılandığı toplumlarda kamusal sanat, bireylere ulaşma, toplumlara hitap etme ve etkileme, onlarla diyalog kurabilme anlayışı bakımından sanatın benimsenmesinin en anlamlı yoludur.

Kamusal sanat kavramında içerik ve sürecin sonuç ürününün üzerine geçtiği, bulunduğu yerle mekânsal ve toplumsal bağlar kuran, yere özgü nitelikler taşıyan, disiplinler arası ilişkiler sergileyen bir pratik halini alarak sanatçının geri planda olup çalışmanın ön plana çıkması ve deneyimlenebilmesi durumları önemsenir. Kamusal alanlarda gerçekleştirilen sanat uygulamaları ilişkisel estetik deneyimi kapsamında değerlendirilip uygulandığında, toplumu bir araya getirme, toplumsal iletişimi sağlama, sivil ruhun yaratılmasını sağlama, canlı ve aktif sokak yaşantısı oluşturarak sosyal yaşantıyı canlandırma, sosyal yaşantıda çeşitlilik ve değişimi sağlama gibi olumlu sonuçlar doğurur.

KAYNAKÇA

- Alp, Ö. (2016). İlişkisel Estetik ve Kamusal Alan Bağlamında Sanatta Yeni Arayışlar, Yedi: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi, Sayı 16
- Bishop, C. (2007). Olasılıklar, Duruşlar, Müzakere: Güncel sanatta kamusal alan tartışmaları, (der. Tan, P., ve Boynik S.) s. 31- 47, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 193, İstanbul.
- Bourriaud, N. (2018). İlişkisel Estetik, (çev. Özen, S.), Bağlam Yayınları, İstanbul.
- Boynudelik, Z. İ. ve Eğrikavuk, I. (2006). Kamusal Sanat Pratikleri, Arredamento Mimarlık Dergisi, Sayı: 193, s. 116- 121.
- Bürger, P. (2014). Avangard Kuramı, içinde sunuş: Artun Ali, (çev. Özbek, E.), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Carr, S., Francis, M., Rivlin, L.G., Stone A.M. (1992). Public Space, Cambridge University Press, Cambridge.
- Ece, Ö. (2011). İstanbul'da Kamusal Alanda Sanat Uygulamaları İçin Öneriler, İstanbul Kültür Sanat Vakfı.
- Eco, U. (2001). Açık Yapıt, (çev: Savaş, P.), Can Yayınları, İstanbul.
- Erdemci, F. (2002). İstanbul Yaya Sergileri 1 Nişantaşı-Kişisel Coğrafyalar, Küresel Haritalar / İstanbul Pedestrian Exhibitions I: Nişantaşı - Personal Geographies, (kür. Erdemci, F.), Kolektif Yayınevi, İstanbul.
- Selvi, Y. (2017). Sanatın 'Öteki'ne Açılması Ya Da Kamusal Alanda Sanat, İdil Dergisi, Cilt 6, Sayı 36, s. 2209-2232.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Tan, P. ve Boynik, S. (2007). Olasılıklar, Duruşlar, Müzakere: Güncel Sanatta Kamusal Alan Tartışmaları, (der. Tan, P., ve Boynik, S.), s. 15- 17, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 193, İstanbul.

Ranciere, J. (2010). Özgürleşen Seyirci, (çev. Şaman, E., B.), Metis Yayınları, İstanbul.

Rapoport, A. (1977). Human Aspects of Urban Form: Towards a Man-Environment Approach to Urban Form and Design, Pergamon Press, 1st Edition, Newyork, Oxford.

Remesar, A. (2005). Urban Regeneration: A Challenge for Public Art, Barcelona University Publications, Barcelona.

İNTERNET KAYNAKÇA

<https://v3.arkitera.com/eventfile.php?action=displayEventFile&ID=85&year=&aID=1882> (E.T: 07.01.2019).

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

KABARTMA VE YAKMA BASKI TEKNİKLERİ İLE BRODE EFEKTLİ KUMAŞ TASARIMI

Artuğ Anıl SAĞIR

Hamzagil Emprime, Bursa / Türkiye

Öz: Dünya genelindeki en rekabetçi sektörlerden biri olan tekstil ve hazır giyim sektörü sürekli bir değişim ve gelişim halindedir. Sektörde rekabet faktörleri; yeni ve güncel tasarımlar, mühendisliğe bağlı teknik gelişmeler, doğaya ve insana duyarlı üretim metotlarının kullanımı ve fiyatlandırma olarak sıralanabilmektedir. Özellikle; tasarım alanındaki çalışmalar, markalaşma hareketleri, hedef kitleye yönelik odaklanmış araştırmalar, dijital dönüşüm ve sürdürülebilirlik çalışmaları katma değer üretmek ve rekabet gücü kazanmak adına büyük önem taşımaktadır. Genel hatlarıyla bakıldığında tekstil sektörünün petrol endüstrisinin ardından çevreye en çok zarar veren 2. sektör oluşu dikkat çekmektedir. Çevre dostu hammaddeler ve kimyasalların kullanımı ile sürdürülebilir üretim süreçlerinin teşvik edilmesi artık ülkeler için zorunluluk haline gelmektedir. Bu bildirinin amacı; şirket olarak yapılan pazar ve AR-GE araştırmaları neticesinde, hammadde kullanımının ve enerji sarfiyatının yoğun olduğu brode ürünlere alternatif olarak çeşitli baskı teknolojileri ve metotlarını harmanlayıp, trendlere uygun, güncel tasarımlara ve düşük çevresel etkiye sahip ürünlere ulaşılan projemizin süreç ve sonuçlarının paylaşılmasıdır. Ürün tasarlama aşamasında yapılan toplantılar sonucu maliyet analizleri yapılmış, performans testleri tamamlanmış, mühendislik açısından üzerinde düşünülmüş ve tasarım ekibinin tasarlayıp onayladığı ürünler ortaya çıkarılmıştır. Ortaya çıkarılan ürün yelpazesi piyasaya sunulmuş, gerekli yeterlilikleri ve beğeniyi kazanmış bir koleksiyon olup en başta arzulan özelliklere sahip olmuştur. Yapılan çalışma temel alınarak her zaman için geliştirilmeye açık bir proje olarak düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tekstil, Tasarım, Baskı, Brode, Sürdürülebilirlik, Trend Araştırması

GİRİŞ ve KURAMSAL ÇERÇEVE

Tekstil sektörü, sağladığı iş hacmi ve döviz getirisi, stratejik olarak ülkeler için vazgeçilemez konumdadır. Sektörde ulusal bir marka yaratma ve fiyat rekabetçiliği konum olarak ülkeyi ve şirketi iyileştirmektedir (Bakkalcı, 2018).

Dünyadaki hazır giyim ve konfeksiyon ihracatı önceki yıla oranla 2019 yılında %2’lik artış ile 553,9 milyar dolara yükselmiştir. Yine aynı yıl için Türkiye 17,6 milyar dolarlık ihracat hacmi ile dünyada 6. sırada kendine yer bulmuştur. Ayrıca Avrupa Birliği ülkeleri içinde Türkiye 15,2 milyar dolarlık hacmi ile ve %11,1’lik pazar payı ile üçüncü sıradadır (İTKİB, 2020).

“Tasarım ve yenilik, ürün, hizmet ve sistemlerde rekabet avantajı yaratabilen önemli araçlardır. Yenilik; teknoloji, ürünler, hizmetler ve şirket stratejisi genelinde bilgi ve bütünleşme yoluyla değer yaratılması iken, tasarım faaliyetlerinin hedefi ne bilgi üretimi ne de “know-how” üretimidir; ancak ürün (artefakt) ve kullanıcı arasındaki arayüzün dile getirilmesidir. Tasarım ve daha geniş anlamda tasarım düşüncesi (design thinking) yenilikçi ürünler, hizmetler, süreçler ve hatta toplumsal sorunlarla ilgili sektörlerde kullanılabilir bir yaratıcı problem çözme aracıdır.” (Ünsal, 2016).

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Markalaşma ise daha ürün sunulmadan bunun müşteriye satılmasıdır. Markalaşma faaliyetleri ürün satmanın basit ve etkili yoludur. Ayrıca iyi bir pazarlama da markalaşma ve tüketici zihnindeki konumlandırma için çok önemlidir (Görgülü, 2006).

Bugün geldiğimiz noktada tasarımın dokunduğu sektörlerimizin başında olan hazır giyim ve tekstil sektörlerinin ihracat birim değerleri ülke toplam ortalaması olan 1,3USD'ın hayli yukarısında olup; hazır giyimde 14,3USD; tekstil sektöründe ise 4.3USD birim değerimiz bulunmaktadır. Tekstilde tasarımın yarattığı farkı açıklamak için Hamzagil Emprime üzerinden düşündüğümüzde son 10 yılda önce yetkin tasarımcılarla çalışıp, sonrasında kendi bünyesinden tasarım birimi oluşturmasıyla beraber cirosunu 5 katına çıkarmış, aynı zamanda Sanayi Bakanlığı destekli Tasarım Merkezi ile de ihracatında %27'lik bir artış elde etmiştir.

Hedef kitlenin tanımını; tekstil ve hazır giyim sektöründeki markalar için pazarlama çalışmalarında hedef alınan belirli bir grup olarak yapabiliriz. Koleksiyon hazırlama ve üretim faaliyetlerinde başarılı olmak için hedef kitlenin tespit edilip tüm detaylarıyla incelenmesi gerekmektedir (Atalayer & Bahar, 2016).

Hedef kitle belirlenirken yapılan pazar araştırmalarının ve rakip analizlerinin önemi büyüktür. Ayrıca hedeflenen kitlenin demografik, psikolojik, sosyolojik yönleri dikkate alınır (Atalayer & Bahar, 2016).

Trend tahmin firmaları, müşterileri ve moda sektörünü, seyahat ederek, okuyarak, iletişim ağı (network) oluşturarak ve en önemlisi gözlem yoluyla sürekli olarak incelemektedirler. Bunların yanı sıra trend tahmincileri, sektörde tanınmış, söz sahibi tasarımcıların ve de yeni tasarımcıların ürün ve tasarımlarını inceler, sektörün toptan satış kısmını analiz etme imkanı buldukları ticaret fuarlarına katılırlar. Medya aracılığıyla toplum, tasarım, üretim alanındaki ve perakende sektöründeki gelişmeleri yakından izleyerek, gelecek sezonun yeni görünüş, tarz, renk ve dokusunu belirlemek için bilgi toplarlar.

Trend tahmin kaynakları; pazar araştırma firmaları, “couture” (kişiyeye özel tasarım) koleksiyonlar, yeni tasarımcılar, diğer moda sektörü aktörleri, fuarlar, elektronik kaynaklar, yayınlar, ünlüler, sokak manzaraları olarak sıralanabilir.

Bu firmalar moda tahmin hizmetlerini, yukarıdaki kaynakları tarayıp, veritabanlarında sunarak hizmet verirler.

Örnek olarak; “WGSN (World Global Style Network), 1998 yılında kurulan, araştırma, trend analizi, moda, tasarım ve stil sektörüne dair haberler içeren küresel bir online hizmet firmasıdır. Tasarım ve editör ekibi, sitenin aboneleri adına yoğun olarak seyahat etmekte, dünya çapında farklı şehirlerden deneyimli yazarlar, fotoğrafçılar, araştırmacılar, analistler ve trend takipçileri ile çalışmakta ve en yeni mağazaları, tasarımcıları, markaları, trendleri ve sektöre dair yenilikleri takip etmektedir” (Kartal, 2014).

“WGSN ekibi yılda yaklaşık 140 moda ve tasarım fuarı izlemekte, sosyologlarla birlikte çalışarak tüketici analizleri yapmaktadır. Araştırmalar baz alınarak 2 yıl sonrasına yön verecek ana çıkış noktaları, tasarımlarda yenilikler, alışveriş eğilimleri, ve trendler belirlenmektedir. WGSN'in trendlere yaklaşımı üç aşamalıdır. İlk olarak uzun süreli trendler incelenmekte, kültür, yaşam stilleri, tüketici gözlemleri,

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

renk ve materyaller kombine edilip, bu trendlerin moda ve çeşitli endüstrilerdeki etkileri değerlendirilmektedir. Sonrasında sezonsal trend bilgileri, ürünlere, renklere, kumaş ve stil yönlerine odaklanmaktadır. Son olarak hızlı yön raporları ile anın ruhunu yansıtan, en yeni gelişmeleri yakalayan bir analiz sunulmaktadır.” (Kartal, 2014).

Uluslararası alanda önemli bir diğer tahmin firması ise Nelly Rodi'dir; Nelly Rodi serbest tasarımcılar, sosyologlar, pazarlamacıların çalıştığı bir trend tahmin ajansıdır. Her sezon belirledikleri “etiket” kelimeler ile hazırladıkları kataloglar ve yayınlar aracılığıyla müşterilerine bilgilendirme yaparlar. Örnek olarak zeytin ağacı, güneş, Londra, kırsal gibi kelimeler ve bunlar temel alınarak yaratılan hikayeler ile oluşan bir çalışma stilleri vardır. Sunulan renk, desen tahminlerinden ziyade aslında belirli temalarda hayat tarzı stilleridir. Müşterileri yalnızca tekstil firmaları değil, aynı zamanda otomobil, ambalaj, gıda gibi farklı birçok sektörden oluşmaktadır.

Benzer trend tahmin firmaları ise; Carlin International, Doneger Tasarım Hizmetleri, Fashion Snoops, Peclers Paris, Promostyle, Stylesight, Tobe Report, Trendstop, Trend Union olarak sıralanabilir.

Sürdürülebilirlik kavramı tüm sektörlerde olduğu gibi tekstil sektöründe de çok önemlidir. Tekstil üretiminde sürdürülebilir bir üretim için genel hatlarıyla; hammadde ve yardımcı maddelerin doğal esaslı olması, lif üretiminde kullanılan kimyasalların azaltılması, üretimde geri dönüştürülmüş ürünlerden faydalanılması, ürün ömrünü uzatma gibi metotlar kullanılmaktadır.

3R (Reduce, Reuse, Recycle) atık yönetim stratejisi günümüz için en bilinen ve kabul edilmiş stratejidir. Strateji mantığı; ürün doğaya atılmadan önce kumaş veya elyafın maksimum faydanın sağlanması üzerine kuruludur. Zaman içinde kavrama Rebuy'ın eklenmesi ile 4R kavramına evrilmiştir. “Rebuy” ise halihazırda geri dönüştürülmüş veya geri kazanılmış malzemeden üretilen ürünlerin tekrar satın alınmasını önermektedir. (Can & Ayvaz, 2017).

AMAÇ

Bu çalışma ile, nakış ve brode gibi dokuma veya işleme dolaylı kumaş özelliklerini baskılı kumaşlarda farklı ve zengin bir anlatımla elde ederek benzer ihtiyaçları karşılamak ve klasik teknik ve anlatımı yorumlarken, orijinal üretim şartlarına göre hız ve maliyet açısından avantajlı durum yaratmak amaçlanmıştır. Böylelikle, bu tekniklerle pazarda fark yaratma ve sektör beklentilerini karşılamının yanında desen arşivinin zenginleştirilmesi hedeflenmiştir.

KAPSAM

Gelecek trendlerin analizleri yapıp, tüketicinin halihazırdaki desen temasında yenilikçi yön olarak ne aradığı öngörülmüştür. Bu aşamada aşağıdaki araçlardan yararlanılarak mevcut dokuma ve brode işçiliklerine benzer motif karakterleri ve bu tekniğe benzer farklı emprime motifleri kullanılarak hem yakma hem puf hem print yöntemiyle düzenlemeler yapılmıştır.

Farklı disiplinler üzerinde çalışanların fikirlerinin alınıp yapılan bu düzenlemeler ile üretime farklı bir tasarım dili getirilmiş, daha düşük maliyetli ve daha sürdürülebilir ürünler ortaya çıkarılmıştır.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

YÖNTEM

Çalışmada tasarım biriminin yapmış olduğu pazar tahmin çalışmaları neticesinde gelecek yıllarda nakış, brode gibi ürünlerin pazar payının artacağı ve tercih edileceği öngörülmüştür. Yapılan maliyet analizleri ve ürün geliştirme çalışmaları neticesinde puf baskı ve yakma baskı gibi teknikleri kullanarak üretilen ürüne nakış & brode efektinin verilebildiğine karar verilmiştir.

Devore (Yakma) Baskı tekniği; birden çok lif karışımından meydana gelmiş kumaşlara uygulanan, liflerden birinin yakılarak şeffaf bir görünüm kazandırıldığı bir baskı türüdür. Yaygın olarak %50 polyester, %50 selüloz içeren kumaşlara uygulanmaktadır. Yapılan patta, pamuk (selüloz) liflerine asit emdirilerek yakılır ve sonradan kumaştan uzaklaştırılır. Polyester lifleri asitten yok denecek kadar az etkilendiği için şeffaf bir görünüm kazandırılmış olunur.

Kabartma (Puf) Baskı tekniği ise kullanılan özel pat içeriği sayesinde kumaşta istenilen bölgelerin kabartılması ile yeni bir görünüm ve tuşe kazandırma tekniğidir. Tekstil dışında farklı sektörler ve farklı ürünlerde de kullanım alanı mevcuttur. Ürünün yıkama ve sürtme haslıklarının yüksek olması istenmektedir.

Uygulama şartları olarak; Uygulanan baskı makinesi bıçaklı (rakleli) baskı makinesidir. Baskı hızı 12 metre/dakika olarak çalışılmıştır. Baskı makinesinin kurutma hızı ise 150°C'dir. Baskı yapılırken baskı hızı ve kurutma sıcaklığı kumaşa ve ortam şartlarına göre deneme yanılma yoluyla ayarlanmıştır.

Şekil 1. Brode Efektli Kumaş   Şekil 2. Brode Efektli Kumaş   Şekil 3. Brode Efektli Kumaş

Baskı yapılırken dikkat edilen konulardan biri yakma patı hazırlanıp asit ilavesinden sonra bekletilmesidir. Uygulamada 2 baskı tekniği ayrı ayrı değil aynı anda, tek seferde uygulanmıştır.

Üretim esnasında yakma patı, makinede kumaşa 7. kafada 26 mil ile basılmıştır.

Puf (Kabartma) baskı patı ise %70 kabartma + %30 Pigment patı karışımından oluşturulmuş ve puf baskı üretim sırasında 9. kafada 20 mil ile basılmıştır.

Mil büyüklüğü arttıkça baskı esnasında yapılan basınç da artmaktadır. Baskı işlemi sonrası çıkan ürün bekletilmeden baskı sonu yıkama işlemine alınmıştır. Bekletilme durumunda kumaşın zarar görme ihtimali doğmuş olur.

Baskı sonu yıkama işlemi jet yıkama makinelerinde 80°C'de 30 dakika olarak yapılmıştır. Yıkama işleminde kimyasal veya soda eklenmemiş, sadece su ile yıkanmıştır. İşlemler arasında ara kontrol işlemi

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

yapıldıktan sonra eğer ürün başarılı ise baskı sonu yıkamadan çıkan kumaş ramöz makinesine alınmış ve 140°C’de 25 metre/dakika hızla çalışılarak sadece su ile bitim işlemi uygulanmıştır.

Bu çalışmalarda, baskı yapılan puf (kabartma) renkleri zemine “tonsurton” (aynı renk tonlarında) veya kontrast renklerde çalışılmıştır. Puf ile çevrelenen motiflerin bazı kısımlarına, içi boşaltılmış görüntü veya transparan etki oluşturmak için renk ve doku çalışması yapılmış, brode görüntüsü için baskı yöntemi ile renk vererek gerçeğine uygun bir görüntü oluşturulmuştur.

İkinci çalışmada baskılı veya düz renkte karışım kumaşlar üzerine puf (kabartma) ve yakma tekniğini beraber kullanarak bir grup oluşturuldu. Böylelikle yakma özelliğinden dolayı oluşan hacimsel görüntünün etrafını kontursal baskı yapılan puf baskısıyla zenginleştirerek sportif ve genç bir görünüm kazandırılmış oldu.

Üretim yapıldıktan sonra kumaş, görece hassas/narin bir kumaş olduğu için, laboratuvar sonuçları ürün için büyük önem kazanmış oldu. Laboratuvar da ürünün özelliklerine göre değişkenlik göstermekle birlikte yapılan testleri; pH, 40°C yıkama sonrası çekme testi, kuru sürtme haslığı, yağ sürtme haslığı, yıkama haslığı, su haslığı, asidik ve bazik ter haslığı testleri olarak sıralayabiliriz.

Şekil 4. Ram Makinesi

Şekil 5. Jet Yıkama Makineleri

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Şekil 6. Reggiani Baskı Makinesi

BULGULAR

Yapılan denemeler sonucu baskı hızı, numune ve üretim ortalaması olarak 12 metre/dakika ve baskı makinesi kurutma sıcaklığı 150°C olarak belirlenmiştir çünkü yapılan baskı işlemi sonrası viskon lifleri ile asidin etkileşime geçmesi, viskon liflerinin sonraki işlemlerde hatasız şekilde yüzeyden ayrılması istenir. Bu işlemin başarısı, ilk etapta çıkan ürünün rengine bakarak anlaşılabilir, şöyle ki; ürün koyu sarı renk ise işlem o ana kadar başarılı kabul edilmektedir.

Aynı şekilde bu etkileşim süresi ve hızı 14 metre/dakika ve 160°C olarak da değiştirilebilir. Ayrıca hız ve sıcaklık dışında mil büyüklüğünün değişmesi de, işlemdeki basıncı değiştirdiği için hepsi koordineli bir şekilde ayarlanmıştır. Yapılan denemelerde, ürünün yıkama işlemine baskıdan hemen sonra verilmediği durumlarda bekleyen asidin ürüne zarar verdiği ve başarısızlıkla sonuçlandığı görülmüştür.

Üretilen kumaşların laboratuvar raporları şöyledir;

- 17473 V3 INC-483 kodlu ürün için:

En: 170cm, Gramaj:136 gr; 40 °C yıkama çekme değerleri: En (+2 / -6) : -5, Boy : (+2 / -6) : -6,5; pH (4 – 7,5) : 7,4; Kuru Sürtme Haslığı (3-5) : 4; Yaş Sürtme Haslığı (2-5) : 2/3; Yıkama Haslığı (3-5) : 4/5; Su Haslığı (3-5): 4/5; Ter Haslığı (3-5) Asidik: 4/5, Bazik: 4/5 şeklindedir.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Çıkarılan sonuçta sadece yaş sürtme haslığı değerinin görece düşük çıktığı fakat ürün koyu renk bir zemine sahip olduğu için bunun öngörülebilir ve kabul sınırları içinde olduğu gözlenmiştir. Bunun dışındaki diğer tüm sonuçların kalite normlarına son derece uygun olduğu görülmüştür.

- 17473 V2 INC-483 kodlu ürün için ise:

En: 157cm, Gramaj: 125gr; 40 °C yıkama çekme değerleri: En (+2 / -6) : -5, Boy : (+2 / -6) : -5,8; pH (4 – 7,5) : 7,4 olarak görülmüştür. Ürün beyaz/kırık beyaz zemin rengine sahip olduğu için diğer haslık testleri yapılmamış ve çıkan sonuçların kalite normlarına uygun olduğu görülmüştür.

Şekil 7. Sürtme Haslığı Cihazı

Şekil 8. Yıkama – Su – Ter Haslıkları

Şekil 9. pH Ölçüm Cihazı

SONUÇ

Bu çalışmada dokuma desenlendirmede kullanılan brodeyi, yapılan ar-ge çalışmaları ve üretim teknikleri ile; daha az hammadde, daha az kimyasal, daha az enerji kullanımı ile hem daha hızlı hem de daha ekonomik ve sürdürülebilir bir üretim metodu geliştirilmiştir. Yapılan çalışma sonucu hem üretime katkı verenlerin bilgi birikimi, doğa bilinci artmış ayrıca şirketin tasarım havuzu, müşteri portföyü zenginleşmiştir. Tasarım ekibi, ar-ge ve üretim personellerinin koordineli çalışması sonucu ortaya çıkan ürünlerin başarısı görülmüş ve multidisipliner projelerin önemi ortaya çıkmıştır.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

KAYNAKÇA

- Atalayer, G., & Bahar, C. (2016). Tekstil ve hazır giyim sektöründe marka, pazar ve moda eğilimlerinin koleksiyona etkisi. *Arış Dergisi*, (12): 12-18.
- Bakkalci, A. C. (2018). Küresel ekonomik sistemde Türk tekstil sektörünün ürün haritalaması modeliyle analizi. *Journal of Management & Economics*, 25(3): 569-585.
- Can, Ö., & Ayvaz, K. M. (2017). Tekstil ve Modada Sürdürülebilirlik. *Akademia Sosyal Bilimleri Dergisi*, 3(1): 110-119.
- Görgülü A. (2006). Türkiye’de Tekstil ve Hazır Giyim Sektöründe Markalaşma ve İhracata Etkileri, Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- İTKİB. (2020). Avrupa Birliği Hazırgiyim ve Tekstil Pazarında Türkiye’nin Yeri. İTKİB Genel Sekreterliği Hazırgiyim ve Konfeksiyon AR-GE Şubesi.
- Kartal, E. (2014). Moda Trend Tahmin ve Analizleri Tüketicilerin Moda Ürün Beklenti Düzeyleri, Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi, İstanbul.
- Ünsal, T. (2016). Türkiye’de tasarım destek programlarının yenilik modelleri perspektifinden değerlendirilmesi. *Megaron*, 11(1): 150-161

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

RISK ASSESSMENT OF HISTORICAL MASONRY STRUCTURES, CASE STUDY: ÇARDAK CARAVANSERAI IN DENİZLİ

Esra ŞAHİN

*İstanbul Aydın University, Anadolu Bil Vocational School, Construction Technology,
İstanbul / Turkey*

Abstract: The evaluation of historical masonry buildings are significant in terms of transferring our cultural heritage to future generations. The conservation of these masonry buildings is possible through investigating problems and their causes with tools such as risk analysis, repair and strengthening. The situation is important in terms of conserving the architectural heritage in historical buildings. In this study, state classification and risk assessment were applied to ensure the sustainability of historic masonry structures. Çardak caravanserai in Denizli was chosen as the case study since it has preserved its authenticity and integrity. Built in 1230, Çardak Khan was used for different functions until the first half of the 20th century and was abandoned in the 1960s. The monument has been damaged and endangered by vandalism. First, information on cultural heritage was recorded for symptoms. Then the symptoms were defined for the structure and divided into three condition classes according to the physical condition of the building. In this context, the architectural, structural and material properties of the caravanserai have been defined. Risk assessment has been performed on the monument, which is classified based on structural deterioration. As a result, the principles of monitoring the current conservation status of masonry structures and intervention recommendations have been presented for the sustainability of the building and its transfer to future generations.

Keywords: Historical Masonry Structures, Risk Evaluation, Conservation, Intervention

INTRODUCTION and THEORETICAL FRAMEWORK

Risk assessments and intervention proposals are required to protect the cultural existence of historical masonry structures. These evaluations and recommendations should be implemented in accordance with the standards. It provides an opportunity for expert opinion on risk assessment and emergency intervention recommendations. Risk assessments and intervention recommendations are required to protect the cultural existence of historical masonry structures. These evaluations and recommendations should be implemented in accordance with the standards. Standard; It provides an opportunity for expert opinion on risk assessment and emergency response recommendations. The processes and concepts defined within the scope of the standard can be summarized as planning the documentation work, accessing legal status information, compiling visual and written information included in the pioneering studies, observing and describing the current situation, making simple measurements when necessary; examination of current conservation status for each structural element and classification of conservation status; making a risk assessment including possible causes, external factors, possible variables and consequences of the situation documented by revealing the possible causes of damage and deterioration, and determining the emergency response requirements (Durmuşlar et. al., 2020: 115).

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Çardak caravanserai in Denizli was chosen as an example building, which preserves its originality and integrity. The monument was built by Esedüddin Ayaz bin Abdullah Eş-Şihabi in 1230 during Alaeddin Keykubad period. It is located in Çardak province, which is 55 km to the east of the city center of Denizli, and 300 m to the north of the Denizli-Afyon highway (Figure 1). It continued to be used during the Beylik and Ottoman periods. Han-abad (Çardak Khan) was in use for cereal storage during World War 1 (1914-1918) and the Turkish War of Independence (1920-1922) (Kutlu, 2009: 26). Shortly after that, the local people used it as a sheepfold (Uzunçarşılı, 1929: 210). It was restored in the 1920s. The Han is registered with the decision no. 2024 dated 22.05.1991 of the Regional Board for the Protection of Cultural and Natural Heritage of İzmir II. The excavation carried out between 2006 and 2008 has exposed the layout of the courtyard and revealed that the caravanserai had a mosque and a bath located next to the entrance of the courtyard on the southern and northern sides, respectively. At the northern side of the courtyard, the presence of kitchen and related facilities were recorded. At the southern side of the courtyard, the remains of a portico were recorded. The Regional Board for the Protection of Cultural Assets of Aydın was requested to complete the revision of the revised restoration project with the decision no. 3345 dated 22.11.2014. Restoration of the caravanserai started in 2017. The khan consists of two parts; a shelter and a courtyard. The shelter (25.7 x 21.9 m) consists of five bays in the east-west direction. Its vaulted top cover, its outer walls and its interior walls are still standing. The ruins of the service spaces, which were completely destroyed, are located in the north and south of the courtyard (32.19 x 33.28 m) (Tükel Yavuz, 2006: 439-449).

Figure 1. Çardak Caravanserai in Denizli as Viewed from the East

PURPOSE

The purpose of this study, which derives from the thesis, is to evaluate the current situation in order to preserve the structural integrity of the chosen Çardak caravanserai.

SCOPE

According to the literature research, the structural damage and material deterioration of each building element were taken into consideration while making the conservation status classification and risk assessments of the historical masonry structures, but the damage and deterioration zones that differ from each other according to the importance and distribution of the problems were determined by considering the relations of these elements. In addition, the problems in the current structural condition of the structure are classified and explained.

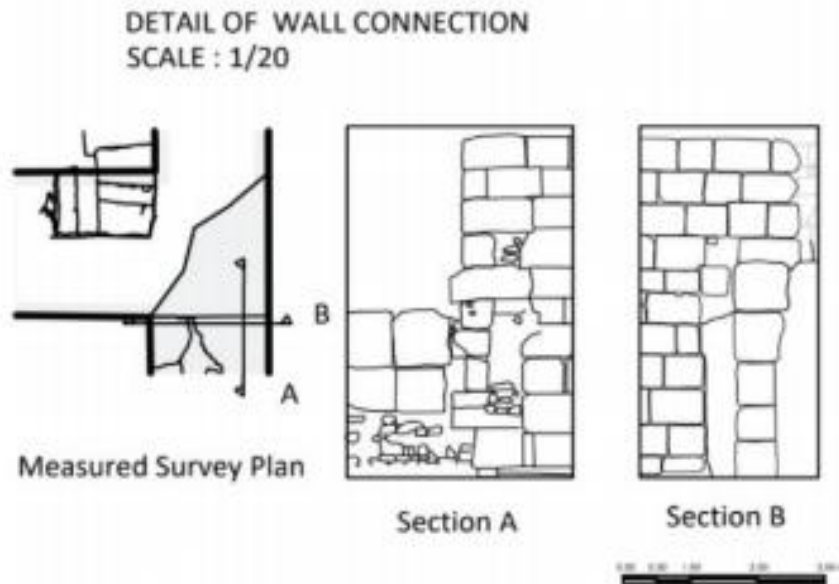
METHOD

The chosen method is to offer solutions according to the data obtained from the deterioration and structural collapse in the monument. Also, it is to choose and apply intervention methods in risky structural elements.

FINDINGS

Structural failures include total collapse, partial collapse, out of plumb, joint discharge and loss of material. Total collapse is seen in service spaces in the courtyard. So, they have become open to climatic conditions.

Partial collapse is at the northeast and southeast corners of the shelter (Figure 2). Probably, the villagers took the stones and emptied the wall corners. These collapses have given way to the formation of cracks. Damage caused by collapse at the corners affects the load bearing carrying capacity and durability of the structure.

Figure 2. Detail of Wall Connection from Southeast (Bayram et al., 2017)

The western wall of the shelter is out of plumb. The wall is turning outward. Especially, in the second gallery from the north, this is seen at the highest degree.

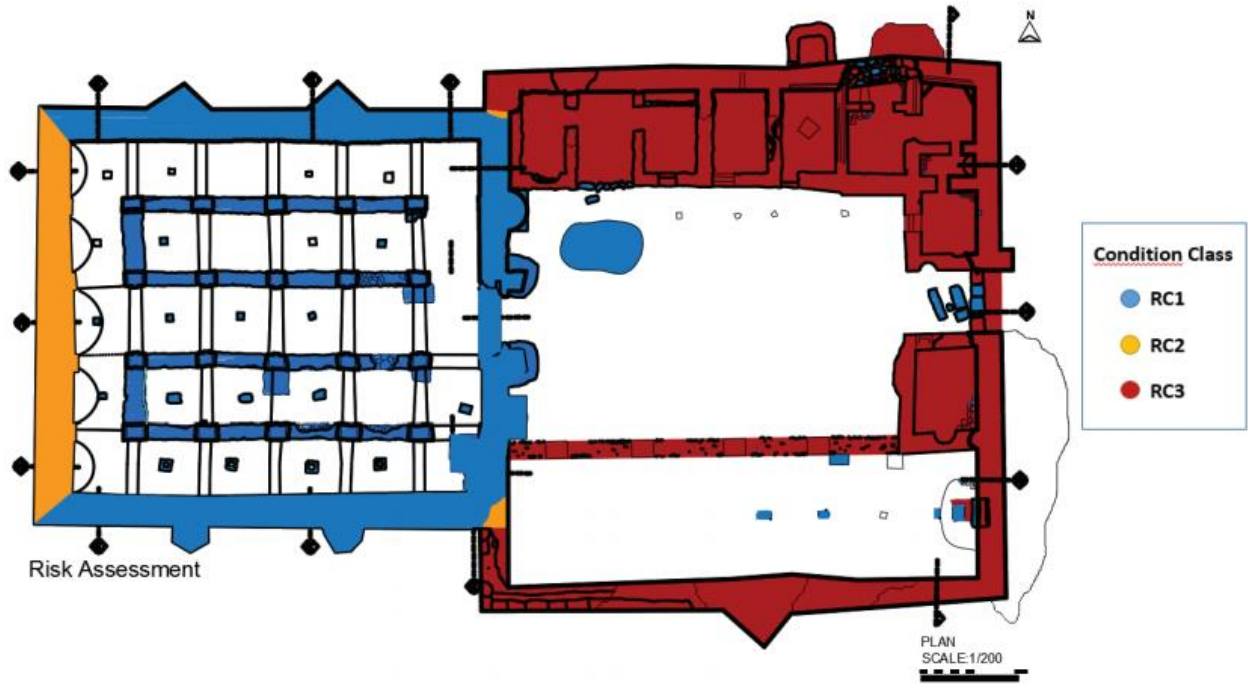
SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

In case of joint discharge, the stones are separated from each other with the effect of the slightest earthquake or in heavy rain, and the structural element collapses. It is seen in the service space walls of the shelter, in the northeast and southeast corners of the shelter and at the upper elevation of the outer walls of the shelter. It is due to weathering and inappropriate material intervention.

Loss of material is the loss of pieces of stone and mortar materials. Thus, the integrity of the structural element is under risk. It is at the upper elevations of the outer walls of the shelter and the bottom of the shelter walls. The risks of the loss of material are structural vulnerability against earthquakes.

On the other hand, material deterioration includes disintegration, crumbling, minor cracks, discoloration and biological growth.

When the conservation condition of the monument is interpreted in terms of the distribution of structural failures and material deterioration (UNI EN 16096, 2012: 10- 13), three condition classes are recorded (Bayram et al., 2017; Figure 3).

Figure 3. Condition Classes Illustrated on the Ground Floor Plan (Bayram et al., 2017)

The red zones are condition class 3: major structural failures such as collapse and widespread material deterioration are seen. The elements in these zones require urgent intervention. Preventive conservation measures should be taken. The yellow zones are condition class two: only local structural failures such as out of plumpness and partial collapse are seen; but there is widespread material deterioration. There is risk of loss of historic building elements in short term. So, preventive supportive structure design and partial reconstruction should be considered. The blue zones are condition class 1: there is no structural failure, but there is widespread material deterioration. These are the least risk zones. Nevertheless, preventive conservation measures should be developed against weathering.

CONCLUSION and RECOMMENDATION

Areas that are in the third status class in the monument and require urgent intervention should be strengthened by placing structural support elements. Temporary protective roof should be applied to the parts that have lost their top cover and are made of soil-based material. The structure, which is in the second status class, should be restored in a short time.

While one of the two parts that make up the composition of the Çardak caravanserai, which examined within the scope of the study has been maintaining its integrity, the other collapsed and became open to climatic conditions. The whole khan belongs to the second case class.

As a result, according to the current conservation status of the historical masonry structures, different damage situations in the building elements should be examined one by one within the framework of determined criteria; different conservation status zones should be determined by considering the relationships between these elements; conservation status should be evaluated for the whole building. In addition, depending on the protection status class and risk assessment, the necessary interventions should be planned in the right order and comprehensively.

REFERENCES

- Bayram Ayşe, Nalça Canan, Keke Begüm, Özel Ebru, Özdemir Emre, Yönetken Ece, Eken Esra, Durmuşlar Feyza, Şener İdil, Ergin Merve, Birgin Özüm, Yönder Mustafa (2017). Restoration Project of Çardak Khan Denizli, Design in Architectural Restoration II, 2016-2017 Spring Semester, Supervisors: M. Hamamcıoğlu Turan and K. Çelik, Izmir Institute of Technology (IZTECH), Department of Architectural Restoration, Izmir.
- Durmuşlar Feyza, İpekçi Emre, Hamamcıoğlu Turan Mine, Aktaş Engin (2020). Tarihsel Yığma Yapıların Hâlihazır Koruma Durumunun İzlenmesi İçin Öneriler: Matrone Kilisesi ve Çardak Han Örneği, İstanbul Üniversitesi Art-Sanat 14(2020): 111-133
- Kutlu Mehmet (2009). Seljuk Caravanserais in The Vicinity of Denizli; Han-Abad (ÇardakHan) and Akhan, MSc. Thesis, Bilkent University, Ankara.
- Tükel Yavuz, Ayşıl (2006). "Kervansaraylar." Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi Uygarlığı. 2. cilt. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2006, 439-449.
- UNI EN 16096 (2012). Conservation of Cultural Property – Condition Survey and Report of Built Cultural Heritage.
- Uzunçarşılı İsmail Hakkı (1929). Kitabeler 2, İstanbul.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

PLASTİK SANATLARDA ADEM-HAVVA ve İLK GÜNAH MİTİNİN YORUMLANMASI

Dilek TOLUYAĞ

Karatekin Üniversitesi , Sanat Tasarım Ve Mimarlık Fakültesi, Heykel Bölümü, Çankırı / Türkiye

Öz: Tanrı'yı dinlemeyip yasak elmayı yiyerek ölümsüzken ölümlü olan Adem ve Havva'nın "ilk günah miti" tek tanrı inancına sahip bütün dinlerin ortak konusu olarak büyük bir öneme sahiptir. İlk insan çiftinin ilk günahı işlemesi yeni bir dönemin başlangıcı olmuş ve Adem ve Havva Tanrı tarafından cennetten kovularak dünyada yaşamaları için cezalandırılmışlardır. Dünya tarihinde ilk insanın yaratılması, bir yılan tarafından kandırılarak cennetten kovulmalarının öyküsü Kutsal Kitaplarda anlatılmış ve insanoğlunun geçmişine ışık tutmuştur. Dinsel içerikli resimlerin Hıristiyanlığın resmi bir din olarak kabul edilmeden önce M.S, 3. Yüzyılda yer altı mezarları olan katakomplarda başladığı bilinmektedir. İnsanların okuma yazma bilmemeleri nedeniyle din propagandasında görsel dilin kullanılarak Hıristiyanlık din resimlerle ifade edilmeye çalışılmıştır. Bu resimlerde özellikle Adem ve Havva, yaratılış, ilk günah ve cennetten kovulma sahnelerine yer verildiği görülmektedir. İnsanlığın geçmişinin bu önemli hikayesi, sanatta da kendine yer bulmuştur. Geçmişten günümüze kadar olan sürece bakıldığında, sanatçılar, Adem-Havva ve ilk günah mitini, hikayenin kurgusunu fazla değiştirmeden her dönemde kendi üslup anlayışlarına göre defalarca yorumlamışlardır. Bu makalede, Adem-Havva ve ilk günah tasvirlerinin sanat eserlerine biçimsel olarak nasıl yansıdığı araştırmanın odak noktası olmuştur. Ayrıca makalede, farklı disiplinlere ait eserlerde kullanılan hayvan, ağaç ve renk gibi birtakım sembol ve imgelerin incelenerek plastik analizleri yapılmıştır. Bu çalışmanın, plastik sanatlar alanında yapılacak olan araştırmalara yeni bir kaynak oluşturması açısından katkı sağlaması düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: İlk Günah, Adem, Havva, Lilith, Sanat

GİRİŞ

Bütün dinlerin kutsal kitaplarının yaratılış kısmında detaylı bir şekilde anlatılan evrenin ve insanlığın yaratılış hikayesi tüm insanlar tarafından bilinen bir gerçekliktir. Bu öyküde, cennette diğer yaratıklarla beraber yaşamakta olan Adem, Tanrı'dan sürekli bir eş diler ve Tanrı Havva'yı yaratıp O'nun bu dileğini gerçekleştirir. Böylece tüm insanlığın için dünyadaki macerası da başlamış olur. Diğer taraftan, Adem ve Havva'nın Tanrı'nın yenilmesini yasakladığı ağacın meyvesini bir yılan tarafından kandırılıp yemeleriyle ikisi de cennetten kovulurlar. Böylece dünya tarihinde "ilk günah"işlenmiş olur.

İnsan davranışlarını belirleyen kavramların en önemlisi "günah" kavramı olmakla birlikte sanata ve sanatçılara ilham veren dini konuların başında gelmektedir. Günahın tarihsel oluşum sürecine bakıldığında tüm dünya dinlerinin "ilk günah" öyküsü, insanlığın başlangıcından bugüne kadar süregelmiştir. Diğer taraftan, günah ve kötülük insan varoluşunu o kadar etkilemiştir ki, ilk günah, düşkünlük ve yozlaşma gibi tarihsel öğretiler insanoğlunun en popüler hikayesi haline dönüşmüştür. (Yönsel, 2017:2).

Adem ve Havva tasvirleri, Hıristiyan ikonografisinin en önemli sahnelerinden birisi olmakla beraber sıklıkla yaratılış, baştan çıkarılma ve cennetten kovulma gibi kompozisyonlar oluşturulduğu görülür. Bu hikayede, insanın dünyadaki varlığının nedeni, amacı ve Tanrı'yla olan ilişkisi Kutsal kitaplarda

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

uzun uzun anlatılmıştır. İnsanlığın geçmişinin bu önemli hikayesi, sanatta da kendine yer bulmuştur. Geçmişten günümüze kadar sanatçılar, hikayenin kurgusunu fazla değiştirmeden her dönem, kendi üslup anlayışlarına göre defalarca yorumlanmıştır (Ünser, 2013: 1).

AMAÇ

Bu makalede, Adem-Havva ve ilk günah temasına, sanatçıların nasıl yaklaştığına dair bakış açıları ve kullandıkları malzemelerle konuyu nasıl yorumladıkları üzerinde durulmuştur. Ayrıca bu araştırmada, sanat dünyasında bu temanın sıklıkla işlenmesi nedeniyle, sanat alanına yeni özgün bir kaynak oluşturulması amaçlanmıştır, sanatçı eserleri üzerinden plastik çözümler yapılmıştır.

KAPSAM

Tarihsel süreç içerisinde konu, kronolojik olarak dönemin sanatsal problematikler üzerinden ele alınmıştır.

YÖNTEM

Bu çalışmada, teorik verilerin toplanması sürecinde literatür tarama yöntemi kullanılmıştır. Anahtar kelimeler kapsamında bilgiler, yerli ve yabancı kitaplardan, ulusal/uluslararası indekslerde taranan dergilerde yer alan makalelerden, YÖK veri tabanındaki tezlerden, ulusal/uluslararası sempozyum ve kongre kitaplarından, internetten, vb. elde edilen kaynaklardan faydalanılmıştır.

Yahudi dini kaynağı Talmud'a göre Adem'in ilk eşi Lilith'tir. Lilith'in kim olduğu nasıl yaratıldığı ve Havva'nın aksine ölümsüz kaldığı Talmud'da açıkça belirtilmiştir.

“İnanışa göre Lilith, Adem'in Havva'dan önceki eşidir. Tanrı Lilith'i de Adem gibi toprak ve kilden yaratmıştır. Bu nedendir ki, Lilith Adem ile kendisini eşit görür. Adem'e itaat etmez, onun altına yatmak istemez. Sonuç olarak cennetten kaçarak Kızıldeniz'deki şeytanların yanına gider. İblis ile yaşadıkları yasak ilişkiler sonucu hergün 100 çocuk (bu çocuklar cin, şeytan, vampir, vb. olarak tasvir edilir.) doğurur. Tanrı, Lilith'in gidişinden sonra yalnız kalan Adem için onun kaburga kemiklerinden itaatkar Havva'yı yaratır. Adem hemen Lilith'i unutup Havva'ya sarılır. Bunun üzerine Lilith çok sinirlenir ve intikam almak için sevgilisi İblis'in şekline girerek cennete kaçak olarak girer. Havva'yı kandırarak, Adem ile Havva'nın yasak meyveyi yemelerini sağlar. Sonuç olarak, Adem ile Havva cennetten kovularak ölümlü olurlar. Ancak, Lilith yasak meyveyi yemediği için ölümsüz kalır. Daha sonra, Lilith ve Lilith'in çocukları Adem'in soyundan gelenlerin başına musallat olur.” (Özcan,2014:1).

Resimde, Adem Havva'ya arzuyla dönmüş, Havva ise arkaya doğru açılan sağ eli ve savrulan saçlarıyla Adem'in hareketine vurgu yaparak Adem'e baştan çıkarıcı bakışı dikkat çeker. Sol elinde yasaklanmış elma ağacından bir dal parçası vardır (Resim 1). Dürer'in amacı dini bir sahneyi anlatmaktan çok izleyiciye ideal ölçülerde iki çıplak insan göstermektir. Ağaca dolanmış kırmızı renkle resmedilen yılan da Havva'yı kandırıp ona yasak meyveyi yemesini söyleyen şeytandır (Özgöz, 2018: 47).

Albrecht Dürer'in 1507 tarihinde yapmış olduğu iki farklı ahşap levhaya yağlı boya resmi, Adem ve Havva temasının işlendiği başyapıtlardan birisidir (Resim 1). Figürler gerçek insan ölçülerinde yapı-

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

masından dolayı dönemin Almanya'sında birebir ölçekli ilk çalışmadır. Figürler ince ve uzun resmedilmiştir. Figürleri tek panel üzerine resmetmektense iki farklı panel kullanmayı tercih eden Dürer, izleyiciye figürleri birbirinden bağımsız olarak izleme olanağı sunmaktadır. Diğer taraftan resimlerde aynı arka plan ve zemin kullanarak da bütünlük sağlanmıştır. Figürlerin renkleri ve duruşları da iki panel arasında güçlü bir bağ kurulmuştur. Esere dikkatli bakıldığı zaman Adem panelindeki sanatçının imzası sağ alt köşedeyken, Havva da ise ağaç dalına "Güney Almanyalı Albrecht Dürer, bunu Meryem'in neslinden 1507 yıl sonra yapmıştır" yazmaktadır.

Resim 3. Albrecht Dürer, Adem ve Havva, ahşap panel üzerine yağlıboya. 1507

Brancusi bu eserinde, Adem'i altta kestane ağacından, Havva'yı ise üstte meşe ağacından yapmıştır (Resim 2). Her iki figürü de farklı ağaçtan yapmış olmasındaki amaç, Adem ve Havva arasındaki ayrımı belirtmektir. Havva, bir kadının pürüzsüz teni gibi daha kusursuz ve parlak bir dokuya sahipken, Adem ise erkeklerin kaba, agresif ve sağlam doğasını düşündüren, kaba ve ham bir dokuya sahiptir. Ayrıca heykelde cinsiyet farkı yaratmak için Brancusi, Havva'nın başından aşağı doğru uzanan, narin, ince bir kadın boyununun etkisini veren uzun ve ince bir silindir ve altta, tam göğüs formunda iki yuvarlak küre görülmektedir. Havva'nın pürüzsüz, yuvarlak kıvrımlı formu, duyumsal bir kadınsı biçimi yansıtırken, Adem daha kütleli ve açısız olup büyük kare kafası ve dikdörtgen gövdesinden anlaşıldığı gibi erkekliği ve sert, sert kenarlı saldırganlığı ima eden daha sert açılı ve kenarları vardır (Resim 2). Havva küçük ve ince olsa da, Adam, iki heykelin boyunları arasındaki farktan da anlaşılacağı gibi, boyut olarak daha büyüktür. İki parçanın, biri üst üste, birbiri ardına sorunsuz bir şekilde kaynaşmış olması cinsel birliğin altında yatan anlamıyla, Adem'in cinsel günaha yenik düşmesine olası bir imadır. Kaidenin ham, cilasız ve sarı basit bir kireçtaşından yapılması, Adem'in toz ve topraktan nasıl doğduğunun göstergesidir. Böylece dünyevi bir kaya olan kireçtaşı, heykeli topraklayan hayati bir bağlantıdır. doğal malzemelerin kullanılması, sadece İnsanın organik kökenlerini ima etmekle kalmaz, aynı zamanda parçanın bir bütün olarak kesintisiz görünmesi için uyumlaştırılmasına yardımcı olur.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Resim 2. Constantin Brancusi, *Kestane (Adem)*, 1921, meşe (*Havva*), kaidesi kireçtaşı.

Tamara de Lempicka, 20. yüzyılın başlarında hayatı ve sanatı ile öncü olmayı başarmış ender kadın sanatçılardan birisidir. Lempicka'nın eserlerinde biçimler abartılmış, modern hayatın izleri, figürlerdeki keskin çizgiler dikkat çeker (Resim 3). Sanatçı, eserlerinde cesur ve büyük geometrize edilmiş biçimler, kırılmış hatlar ve simetrik öğeler kullanır. Sanatçı insanlığın en eski hikayesi olan Adem ile Havva'yı, bu çalışmasında modern bir bakışla resmetmiştir. Karşılaştıkları yılan kandırılmış bir Adem ve Havva değil de, modern çağın gelişimi reddedip insanlığın özünü, duygusallığı ve cinselliği yaşayan iki aşık tasvir etmiştir. Resmin arka planındaki yükselen beton yapılar yığılı karanlık ve kasvetli görünüşü dönemin sanayi ve teknolojinin etkisi ile değişen yaşamı yansıtmaktadır. Diğer taraftan Havva elinde tuttuğu yasak elmayla doğaya işaret eder. Arka planın teknolojik kasvetli havasına zıtlık oluşturması açısından Havva özenli dalgalı saçları, kırmızı ruj ve ojeli tırnakları ve kıvrımlı vücudu ile, kaslı bir Yunan atleti görünüşündeki Adem'in yanında modern kadını güçlü, yetenekli, maceraperest, bağımsız olarak temsil eder. Değişken dünyanın tüketim ortamında hızlı tüketilen aşkları anlatmaktadır.

Reasim 3. Tamara de Lempicka, *Adem ve Havva*, 116 x 73 cm, yağlı boya, 1932

Kolombiyalı sanatçı Fernando Botero, genellikle şişman insanları tasvir ederek günümüz güzellik anlayışına farklı bir bakış açısı getirmiştir (Resim 4). Sanatçı, aslında şişman insanları değil, yaşamı yücelttiğini ve yükselttiğini düşündüğü hacim üzerinde yoğunlaşmıştır (Akyürek, 2017:156). Botero kendisinin kültürünü yansıtan eserleri döneminin güzellik anlayışını sorgulayarak özgün üslubu ve öz yaşam öyküsüne gönderme yapar. Eserlerinde vücut oranları bozulmuş figürlerin vücut boyları kısalmış ve

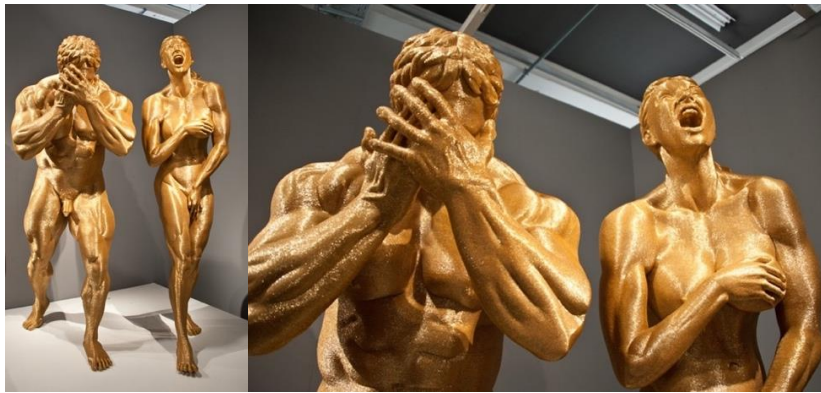
SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

şişmanlatılmıştır. Sanatçı, Adem ve Havva heykelini de farklı özgün bir tarzda yorumlayarak İki figürü de oldukça şişmandır tasarlamıştır. Botero, şişman insanların diğer insanlara göre daha sempatik ve mutlu olduğu için eserlerinde kullandığını söyler. Hacimli İncil çifti on iki metre yüksekliğinde olup New York'ta, Time Warner Center gibi şehrin en önemli ve kalabalık alışveriş merkezindeki yürüyen merdivende alışveriş yapanları selamlamaktadır (Resim 4). İnsanlar heykele dokunmakta özgür bırakılmıştır. Havva biraz kıskanç olabilir, çünkü izleyicinin dikkati Adem'in altın renginde parlak ve olan penisine odaklanmaktadır. Bu etki izleyicide dokunma arzusu uyandırmaktadır.

Resim 4. Fernando Botero. Adem ve Havva, 1981, bronz

Liza Lou'nun bütün heykelleri, enstalasyonları ve duvar parçaları cam boncuklarla kaplıdır. Yapıtlarında, dayanıklılık, cinsiyet, ırk ve sınıflar arasındaki işbölümü gibi daha karanlık temaları ve çalışma zevkine bakmak gibi daha hafif temaları üzerinde çalışır. İzleyici, sanatçının eserlerinde kullandığı malzemenin, biçimin, özen ve sevginin büyümesine kapılmaktadır. Sanatçı, boncukların bir malzeme olarak algılanmasına meydan okudu ve gerçekten de sanatın ne olabileceğinin sınırlarını genişletti. Heykel, 15. yüzyılda Masaccio tarafından boyanmış olan Cennetten Kovulma temasına bir göndermedir (Resim 5). Lou, Batı dünyasının ilk günahkarlarını 21. yüzyılın kahraman devleri olarak göstermiştir. Vücutları binlerce boncuğun altın ışığında parıldayan Adem ve Havva aynı anda ölümcül utanç ve şehvetli bilginin bir görüntüsüdür.

Resim 5. Liza Lou. The damned(Lanetliler). 2004.Heykel, reçine, çelik ve cam boncuklar

Resim 6. Liza Lou. The damned(lanetliler). 2004.Detay.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

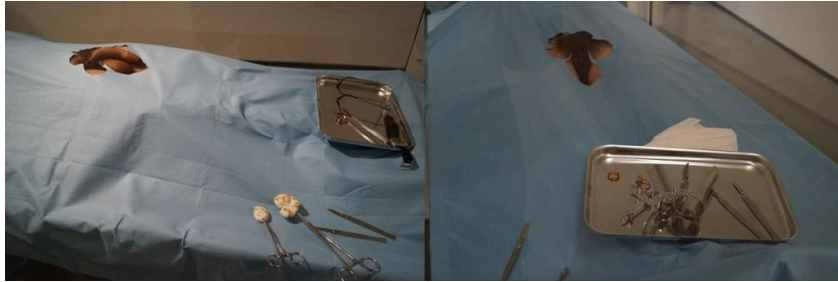
Adem ve Havva'nın hikayesiyle ilgili, cinsel kimlik ve İlk Günah gibi temel meselelere yaklaşımın farklı olduğu görülmüş ve bu sanat eserlerinde hikayenin ele alınış biçimini de etkilemiştir. Hirst'ün Adem ve Havva (Bahçeden Sürgün) isimli bu heykel enstalasyonunda günümüzün insan vücudu kullanılmıştır (Resim 7). Modern insanın döngüsü ve iki insan arasındaki ilişkiyi yansıtmaktadır. Bilimle ve din iç içe geçmiş fakat aynı zamanda insanlığın iki arketipini temsil ediyorlar ve iki insan arasındaki aşk ilişkisine de gönderme yapmaktadır (Kuuva,2016:128).

Sanatçının Adem ve Havva (Bahçeden Sürgün) çalışması etkileyiciliğinin yanı sıra, aynı zamanda sansasyonel ve rahatsız edici görünmektedir. Mavi ameliyat çarşaflarıyla örtülmüş katı iki beden otopsiye hazır durumdadır. Metal kovalar her çelik sedyedeki cesetlerin üzerinde ve her iki ceset de bir dizi korkutucu tıbbi cihazlarla doludur. Bu adli sahnenin önerdiği içgüdüsel tepkiler, Hirst'ün girişiminin anahtarıdır ve bu kadar geniş bir ilgiye sahip olan benzersiz sanatsal duyarlılıkları, garip bir şekilde klasik temalarla bağlantılıdır. Sanatçı bu çalışmada Adem hem de Havva'nın, ölüm sonrası hallerini ele almıştır.

Resim 10. Damien Hirst. *Adam and Eve Exposed*, 2004 (Banished From The Garden). Cam, paslanmaz boyalı çelik vitrin, silikon kauçuk, otopsi masaları, drenaj kovaları, mankenler, saat, evlilik yüzükleri, gözlükler, otopsi ekipmanları, pamuk çarşaf, cerrahi aletler ve lateks eldivenler.

Sanatçı figürlerin cinsel bölgelerine denk gelen yerlerinde çarşafı incir yaprağı şeklinde keserek cinsel kimliklerini ortaya çıkarmıştır (Resim 8). Adem ve Havva öyküsünde incir yaprağının amacı gizlemek iken burada amaç açığa çıkarmaktır. Figürleri ikiye bölen vitrin ise çiftin arasındaki ayrımı somutlaştırır.

Resim 8. Damien Hirst. *Adam and Eve Exposed*, 2004 (Banished From The Garden). Detay

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

New York merkezli sanatçı eserlerinde oldukça sıradan nesnelere kullanarak onları alışılmadık ve şaşırtıcı bir şekilde dönüştürmektedir. Matelli, Adem ve Havva'nın cennetten kovulmasını bu heykelle somutlaştırmıştır. Adem ve Havva yerçekimin etkisiyle cennetten yeryüzüne düştüklerinde oldukça büyük zarar görmüştür. Vücutlarına çeşitli parçalar saplanmış ve yaralanmışlardır (Resim 9). Adem'in sağ eli, Havva'nın ise sol ayağı kopmuştur. Çift el ele tutmuş ayakta durmakta zorlandıkları görülmektedir. Havva sol eliyle bir koltuk değneğinden destek alarak düştükleri noktadan kaçmaktadırlar. Gerçek hikayedeki incir yaprağının aksine mahrem yerlerini gizlemek için Adem beyaz, Havva ise mavi bir slip giymiştir.

Resim 9. Tony Matelli. Fucked Couple, 2005-2007. Polyester, silikon, poliüretan,çelik,yağlı boya,saç.

SONUÇ

Dünya tarihinde ilk insan çiftinin yaratılışı ve bir yılan tarafından kandırılarak cennetten kovulmaları Kutsal Kitaplarda detaylı bir şekilde anlatılmış ve insanlığın geçmişini çözümlemesine katkıda bulunmuştur. Adem ve Havva'nın hikayesi her çağda ilgi çekmiş ve çeşitli şekillerde yorumlanmıştır. Okuma yazma bilmeyen insanların günah işlemekten korkmalarının sağlanması için görsel sanatlardan yararlanılmıştır. Adem ve Havva'nın hikayesi geçmişten bugüne kadar birçok sanatçı tarafından defalarca farklı şekillerde yorumlanmıştır. Dünya tarihinde ilk insan çiftinin yaratılışı ve bir yılan tarafından kandırılarak cennetten kovulmaları Kutsal Kitaplarda detaylı bir şekilde anlatılmış ve insanlığın geçmişini çözümlemesine katkıda bulunmuştur. Bu makaledeki eser çözümlemelerinde görüldüğü üzere sanatta, kadınlarla kötülüğün arasındaki ilişki yılan ve kadın karışımı figüratif canlılarla vurgulanmıştır. Kadına, yılan kötülüğün simgesi yakıştırması yapılmıştır.

Bu makalede, Adem-Havva ve ilk günah temasına, sanatçıların nasıl yaklaştığına dair bakış açıları ve kullandıkları malzemelerle konuyu nasıl yorumladıkları üzerinde durulmuştur. Ayrıca bu araştırma, sanat dünyasında Adem-Havva ve ilk günah temasının sıklıkla işlenmesi nedeniyle, sanat alanına yeni özgün bir kaynak oluşturulması amaçlanmış, sanatçı eserleri üzerinden plastik çözümlemeler yapılmıştır.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

KAYNAKÇA

- Akyürek, M., Beyoğlu, A. (2017). “*Modern Resim Sanatçılarının Eserlerinde Cennet Bahçelerindeki Adem ve Havva Yorumları*” *Karadeniz Uluslararası bilimsel Dergi*, Cilt 33, Sayı 33, Sayfalar: 145-158
- Kuuva, S. (2016).128 A Metabolism Of Adam And Eve Damien Hirst Meets Edvard Munch Approaching Religion, Vol. 6, No. 2, December
- Özcan B. (2014). *Kutsal Fahişe Lilith*, <http://sanatkaravani.com/kutsal-fahise-lilith/> erişim tarihi: Kasım 2020
- Özgöz, Ö.S. (2018). *Rönesans ve Barok Dönem Adem ve Havva Kompozisyonlarında Simgesel Analizler*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Görsel Sanatlar Ana Sanat Dalı, İstanbul.
- Ünser, Ş. (2013). *Bizans Sanatında Adem ve Havva İmgeleri*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara.
- Yönsel, M. (2017). *İlk Günah Miti*, Sanatta Yeterlik Tezi, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Resim Anasanat Dalı, Ankara.

GÖRSEL KAYNAKLAR

- Görsel 1: <https://www.sanatabasla.com/2013/03/adem-ve-havva-adam-and-eve-durer/> (E.T.10.11.2020)
- Görsel 2: <https://www.flickr.com/photos/56682967@N02/5236183779/> (E.T.15.10.2020)
- Görsel 3: <https://www.guggenheim.org/artwork/663> (E.T.15.11.2020)
- Görsel 4: <https://tr.depositphotos.com/80161072/stock-photo-sculpture-of-adam-and-eve.html> (E.T.20.24.10.2020)
- Görsel 5: <https://www.artsy.net/artwork/liza-lou-the-damned-1> (E.T.12.11.2020)
- Görsel 6: <http://www.damienhirst.com/adam-and-eve-exposed> (E.T.25.11.2020)
- Görsel 7: <https://www.annees-de-pelerinage.com/astrup-fearnley-museum-oslo-contemporary-art/> (E.T.20.11.2020)
- Görsel 8: <https://medium.com/@poisonLeaf/tony-matelli-gives-new-meaning-to-the-art-of-sculpture-ffc67ca15293> (E.T.16.11.2020)

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

ÇAĞDAŞ SANATTA “MEKAN” ve “SANAT NESNESİ”

Dilek TOLUYAĞ

Karatekin Üniversitesi, Sanat Tasarım Ve Mimarlık Fakültesi, Heykel Bölümü, Çankırı / Türkiye

Öz: Geçmişten günümüze kadarki olan süreçte, ‘mekan’ kavramı özellikle mimari bir disiplinin parçası olmasının dışında, fizik, felsefe, sanat, sosyoloji ve sanat tarihi gibi birçok alanda tartışılan bir kavram niteliği taşır. Bilhassa sanat alanında estetik bir sorunsallık taşıyan mekan kavramının tarihsel süreçte sanatsal disiplinlerde önemi artarak sanatçının da üretim sürecinde anlatım dilini oluşturmuştur. Tarih öncesi dönemde ilkel insanların mağara duvarlarına yaptıkları resimler, sanatın mekanla ilişkisinin ilk örneklerini oluşturur. Bu ilişki taşınabilir bir yüzey oluşuncaya kadar devam etmiştir. Sanat eserinin taşınabilir olma noktasına gelindiğinde ise eser ile sergilendiği mekan arasındaki ilişkinin sorgulanmasına neden olmuştur. 1960’lardan sonra galeri mekanının irdelenmeye başlamasıyla birlikte, sanatın biçimi ve işlevi de değişim göstermiştir. Çağdaş Sanat’a kadar, sanat yapıtları, kilise, saray, soyluların evleri, ya da müze, galeri gibi çoğunlukla kapalı alanların duvarlarını süslemiştir. Dönemin getirdiği yenilikler, teknoloji gibi etkenlerle sanatçıların daha farklı mekan arayışları içerisinde olmaları sanat üretiminde multidisipliner bir anlayış ortaya çıkarmıştır. 20.yüzyılla birlikte sanatçıların bu alternatif sergi mekanı arayışları kendiliğinden *mekan* kavramını ön plana çıkarmıştır. Çağdaş sanatta, mimari mekanla ilişkili olan nesne; insanın yaşantısına dair çağrışımlar yapan varlıklardır. Çağdaş sanatta mekan kullanımının serbestleşmesi veya mekanın sanat nesnesi olarak kullanımı, sanat yapıtlarında da değişimlere sebep olmuştur. Bu çalışmada, özellikle çağdaş sanatta önemli bir yere sahip olan *mekan ve sanat nesnesinin* tarihsel süreç içerisinde değişimi, seçilen sanatçı ve eserleri kapsamında ele alınarak incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çağdaş Sanat, Sanat Nesnesi, Mekan, Nesne

GİRİŞ

Endüstri çağı toplum çağıdır. Sanat bu çağda toplumun dünyasını ve yaşam üslubunu oluşturmak görevi üstlenmiştir (İpşiroğlu, 2011:93). 1950 li yıllara gelene kadar, sanat eserleri, dini yapılar, saraylar, soyluların evleri, müzeler, galeriler gibi mekanları süslemekteydi. 1950’lerden sonra sanat, sınırlarını aşarak kendine yeni mekan arayışları içerisine girmiştir. Bu dönemde sanat nesnesi de mekanla birlikte sorgulanmaya başlamıştır. Yerleştirme ve arazi sanatı gibi anlayışlar beraberinde sanat nesnesine ve sergilenme mekanına çok farklı bir boyut kazandırmıştır.

Mekan kavramı geçmişten bugüne kadar yalnızca sanatta değil birçok disiplinde kendine yer bulmuştur. Sanatçılar buldukları dönemi temsil etmesi açısından mekan ve sanat nesnesinin mekanla ilişkisinin ifade olanaklarını sorgulamışlardır. Bu bağlamda sanat nesnesi sergilendiği mekanla anlam bütünlüğü içerisinde. İçinde bulunulan dönem, kültür, zaman ve mekana göre değişim gösteren sanatın malzemesi yöntem ve teknik açıdan da farklılık gösterir.

Çağdaş sanat, yaşanan çağın özelliklerinin yansıtıldığı sanat anlayışıdır. Dadaizimle başlayan ve geleneksel olanı reddederek sanatta yeni oluşumların ortaya çıkmasının önü açılmıştır. 1960’lardan itibaren

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

bugünün sanatında da etkili olan çağdaş sanat anlayışı, izleyiciyi alışılmadık mekanlarda beklenmedik nesnelere şaşırtarak düşündürür. Çağdaş sanatta eserler, çoğunlukla izleyicinin deneyimlediği çalışmalardır. Çağdaş sanatla birlikte sanatçının sıradan nesnelere yüklediği kavramla sanat yapıtına dönüşüm süreci başlamış ve günümüz sanatında da etkisi devam etmektedir. Çağdaş sanat malzemeden beslenen kavramsal üretim sürecidir. Sıradan nesne gerçek işlevinden uzaklaştırılarak yeni bir kavramla izleyiciye sunulmaktadır. Çağdaş sanat, birçok farklı kaynaktan beslenerek disiplinler arası bir anlayıştır. Sanatçılar akla gelebilecek her çeşit malzemeyi sanatsal üretimlerinde kullanmaktadırlar. Çağdaş sanatçıların eserleri çoğunlukla mekanla ilişki içerisinde olup mekana özgü çalışma yaparlar.

Günümüzde vazgeçilmez anlatım biçimi olan çağdaş sanat yapıtları, görülen ve hissedilen seyirlik bir manzara olmasının yanı sıra izleyicinin tüm duyularını kullandığı bir alandır (Whitham, Pooke, 2013:175). İzleyiciyi içine çeker, onları çeşitli şekillerde meşgul eder ve sanatın bir parçası haline getirir. Bu şekilde sanat izleyicinin dokunabileceği, duyabileceği, hissedebileceği veya koklayabileceği bir eyleme dönüşür.

Teknolojinin ve sanayi devriminin de etkisiyle seri üretime geçilmesi birden fazla ürünün aynı anda üretilmesi beraberinde tüketme arzusunun da getirmiştir. Zamanla aşırı nesne tüketimi atık nesne sorununu ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla tüketimdeki bu aşırılık, sanatı ve sanatçıyı da etkisi altına almıştır. Bu dönemde sanatçılar, hiç bir sanat değeri taşımayan makinelerin ürettiği gündelik nesnelere, sanat yapıtına dönüştürme sürecini başlatmışlardır.

AMAÇ

Bu makalede, sergileme mekanları ve kullanılan nesne açısından plastik çözümler yapılması amaçlanmıştır. Böylece sanat nesnesinin ve sergileme mekanları ile arasında olan ilişki irdelenmiştir. Mekan ve nesne konusu, seçilen sanatçı ve işleri üzerinden okumalar yapılarak değerlendirilmiştir.

KAPSAM

Çağdaş sanatta mekan ve nesne kavramı, kronolojik olarak dönemin sanatsal problemleri üzerinden ele alınarak çağdaş sanatçılar ve eserleriyle örneklendirilmiştir.

YÖNTEM

Bu çalışmada, teorik verilerin toplanma sürecinde literatür tarama yöntemi kullanılmıştır. Anahtar kelimeler kapsamında çalışmaya doğrudan ya da dolaylı etki edecek bilgiler, konuyla alakalı kitaplardan, ulusal/uluslararası dergilerde yayınlanan makalelerden, YÖK veri tabanındaki tezlerden, ulusal/uluslararası sempozyum ve kongre kitaplarından, internetten, vb. elde edilen kaynaklardan faydalanılmıştır.

“İnsanlar nesnelere sadece kullanım amaçlarına göre ele almazlar. Nesnelere bir anlam taşır. Nesnelere çoğunlukla onun kullanımını aşan bir anlamı vardır” (Barthes, 2012: 197). Duchamp, artık herkesin suç ortaklığını yaptığı hazır nesne kavramını ortaya çıkarmıştır. (Baudrillard, 2014: 69). Sıradan nesnelere galeri ve müze gibi kapalı yerlerde sergilenmesi ‘mekan’ kavramını tartışmaya açmıştır. Bu bağlamda Marcel Duchamp, sıradan nesnelere farklı mekanlarda sergileyerek mekanı sorgulama noktasında büyük

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

önem taşımaktadır. Günlük hayatta kullanılan nesnelere var oldukları mekanla birlikte sanat yapıtına dönüşürler. Çağının çok ilerisinde olan Duchamp, sıradan nesnelere kullanarak yaptığı çalışmalarla sanatı kavramsal bir anlayışa taşımıştır. Sanatın ne olduğunu sorgulatmıştır. Duchamp, sıradan bir nesne olan 'pisuarı' 'çeşme' ismiyle sergileyerek sanatı farklı bir noktaya taşımıştır (Görsel 1). Böylece sıradan nesneyi kavramsal temsil üzerinden sanat yapıtına dönüştürmenin önünü açmıştır.

Görsel 1. Marcel Duchamp, Çeşme (Pisuar). 1917

Christo ve Jeanne-Claude çifti dünyaca ünlü çevre ile ilgili enstalasyon projeleri gerçekleştirmiş sanatçı bir çifttir. Christo'nun yaptığı eserler, hem tüketimin eleştirel bir ifadesi hem de paketlenmiş nesneyi, binayı estetik hale getirmektir (Görsel 2). Christo ve Jean Claude, çalışmalarında, sanatın uzantılarını ve sanatın doğal veya kentsel çevreyle bütünleşmesini göstermektedirler. Üç boyutlu heykelden öteye giderek, mekansallık ve mekanın deneyimlenmesine verdiği önemi belirtmiştir (Atalar, 2006:87). Sanatçılar paketleme eylemini nde doğayı bir galeri hem de nesne olarak düşünürler. Kumaşla kaplanan nesnelere kimlikleri anlaşılmamaktadır. Nesnenin mekanla arasındaki ilişki de kumaşla paketlenmesi üzerinden hissedilmektedir. Christo ve Jean-Claude, paketlemenin, yapıdaki bütün detayları yok ederek, biçimleri yumuşatmasının yanında mimariyi işlevsizleştirip kütleyle dönüştürmeyi amaçlamışlardır. Böylece binanın olduğundan daha büyük görünmesi sağlanmıştır. Ayrıca yapının insanlarla olan ilişkisi de kesilerek yalnızca devasa boyutta beyaz bir kütle olarak algılanması sağlanmıştır

Christo'nun paketlemeleri yapının biçimini bozmadan ona bambaşka bir içerik vererek, içerikle biçim arasındaki bu karşıtlıktan gülünç ve eleştirel etki yaratır. Çalışma, sanata meraklı olan olmayan sokaktan geçen herkes esere maruz kalır. Bu bir zorunluluk olmamakla birlikte çalışmanın amacıdır (O'Doherty,2010:125).

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Görsel 2. Christo&Jeanne-Claude–Paketlenmiş (wrapped) Reichtag, Berlin, 1971-1995

Gülsün Karamustafa 1992 yılında 3. Uluslararası İstanbul Bienali için yaptığı 'Mistik Nakliye' yerleş-tirmesi, yersiz ve yurtsuz insanları temsil etmektedir (Görsel 2). O dönemin problematiği olan göçü iki farklı nesneyle ifade etmiştir. Sanatçı oldukça kolay temin ettiği Türk geleneğinin çeyizlik yorganları ve tekerleği olan ve hareketli olan metal sepetlerle sanat yapıtına dönüştürmüştür. Rahatça hareket eden sepetler sayesinde göçün neden olduğu kültürel ve sosyolojik aktarımın yaşandığına dikkat çekmiştir. Çalışma, mekanda gelişigüzel dağınık bir şekilde sergilenmiştir. Yorgan metafor olarak koruyan ve gizleyen anlamlarını taşır. Ayrıca hem çeyiz hem de sermaye aracıdır.

Görsel 2. Gülsün Karamustafa.1992. Mistik Nakliye. 3. Uluslararası İstanbul Bienali Gülsün Karamustafa.1992. Mistik Nakliye.detay

Jeff Koons, ırk, cinsiyet, şöhret, medya, ticaret ve şöhretle ilgili çağdaş takıntılar yapıtlarının konusunu oluşturur. Kendini "fikir adamı" ilan eden Koons, eserlerini gerçekleştirmek için yapmak için zanaat-kârları ve teknisyenlerle çalışır. Jeff Koons'un en ikonik eserleri balon köpekleridir (Görsel 4-5). Her eseri, hassas bir mühendislik ürünü, cilalı ayna, paslanmaz çelikten yapılı ve mavi, macenta (kızıl mor), turuncu, kırmızı veya sarıdan oluşan yarı saydam bir kaplama ile tamamlanır. Dünyanın en pahalı sanatçıları arasındadır.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Jeff Koons tüketim ürünlerinin satın alınmasına eşlik eden ve insanlarda garip bir heyecan yaratarak provoke eden el değmemiş yenilik hissini araştırır (Fineberg, 2013: 459). Şeffaf renk kaplamalı paslanmaz çelik turuncu heykel ilk balon köpeklerden biridir. İlk bakışta doğum günü partilerinde palyaçoların yaptığı türden bir hediyelik eşyalara benzemektedir. Diğer yavrular dünyanın dört bir yanında kırmızı, yeşil ve mavi renklerle sergilenmektedir.

Görsel 4. Jeff Koons. Balon Köpek (Macanta). 2000. Görsel 5. Jeff Koons. Balon Köpek (Orange)

İtalyan sanatçı Monica Bonvicini, çalışmalarını insanların çevrelerini sorgulamak için kullanmasıyla tanınır. Bonvici'nin Bir Saniye bile Kaçırma (Don't Miss a Sec) adlı yerleştirmesi, tamamen aynadan oluşması sebebiyle mahremiyetin sınırlarını zorlar (Görsel 6). Genellikle polis sorgu odalarıyla ilişkilendirilen tek yönlü aynaları kullanan enstalasyon, yalnızca cüretkarlara hitap eden tartışmalı bir umumi tuvalet. Dışarıdan algılanan tek şey tuvaletin çevresinin yansımasıdır. Bununla birlikte, tuvaleti kullanan kişi içeriden, ötesinde olup biten her şeye ön sırada oturur ve hiçbir şeyi kaçırmamasına izin verir. Sanatçı, bu eserinde tarihsel bir referans olarak sıradan bir hapisane tuvaletini işlevselliğini bozmadan halka açık bir yerde aynalı bir cam dolaba yerleştirir. Eser, dışarıdan dünyayı yansıtır ve dışardan içeriği görmek imkansızdır. Sanatçı, içerideki şok edici derecedeki şeffaflığın ise insanların kendi utançlarına meydan okumalarını ister. Çalışmanın içerisindeyken etraftaki insanların düşünceleri arasında büyük mimari yapılar, şehirler ve binalarla kurulan ilişkileri sorgulanır.

Görsel 6. Monica Bonvicini, 2004. Bir Saniye bile Kaçırma (Don't Miss a Sec)

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Takashi Murakami, hem güzel sanatlar hem de ticari ürünlerle uluslararası alanda tanınan, Japonya'nın önde gelen çağdaş sanatçılarından biridir. Sanatçının çeşitli çalışmaları, özellikle Japon pop kültürü bağlamında küresel pazarın, marka kimliğinin ve tüketici arzusunun inceliklerini araştırır. Geleneksel Japon resim, bilim kurgu, anime ve küresel sanat piyasasından eserler yapan Murakami, tekrarlanan motifler ve kendi yarattığı değişime uğramış karakterlerle doldurulmuş resimler, heykeller ve filmler yapar. 1990'ların başından itibaren Japonya, Avrupa ve ABD'deki popüler çizgi filmlerin özelliklerini birleştiren ayılar, aslanlar, çeşitli anime figürlerine ve gülümseyen çiçeklere kadar birçok karakter yaratmıştır. Bu figürler ikonlar ve semboller olarak hareket ederler. Murakami oyuncaklar, anahtarlıklar ve tişörtler gibi seri üretilen nesnelere kendine özgü bir üslupla sanat yapıtına dönüştürür.

Kraliyet saraylarının tuhaf bir şekilde görkemli yapısallığı ile yüceltilmiş Fransız tarihselliği insana soğuk bir atmosfer içerisinde olduğunu hissettirir. Murakami'nin karakterleri, kusursuz modern prodüksiyonları, saf ölçüleri ve alenen yabancılikleri ile soğuktur, ancak müstehcen tatlılıkları ve her yerde bulunan, seri üretilen oyuncaklara benzerlikleriyle sıcaklığı bulurlar (Görsel 9). Gülen yüzlere sahip parlak çiçek yığınları ve düzleştirilmiş karikatür figürleri, hepsi aynı anda hem sevimli hem de rahatsız edici bir etki yaratacak şekilde ortak bir motiftir.

Murakami, 2002 yılından beri el çantası tasarımcısı Louis Vuitton ile sanat ve ticaret arasındaki çizgiyi bulanıklaştıran ürünlerin üretiminde işbirliği içerisinde. Panda, Murakami'nin tasarımcı ile olan ilişkisinden doğan birçok çalışmadan biridir (Görsel 10). Panda karakteri, işbirliği için bir çeşit logo haline gelmiştir ve çantalara basılarak animasyonlu tanıtım videolarında yer almıştır. Bir nostaljik tasarım çantasının tepesinde yer alan Panda, sanat ve ticaret arasındaki ilişkiye ve sanatın, tasarımcı valizleri gibi bir başka lüks eşya olarak tanımlanabileceği gerçeğine dikkat çeker.

Görsel 9. Flower Matango, 2001–06, fiberglas, reçine, yağlı boya, cila, akrilik levhalar ve demir.

Versailles Sarayı

Görsel 10. Takashi Murakami. Panda.2002.

Ai Weiwei heykel, enstelasyon, kurotörlük, fotoğraf ve film gibi alanlarda çalışan çok yönlü Çinli çağdaş bir sanatçı ve aktivisttir. Weiwei sanatında Çin'i bütünüyle bir hazır nesne olarak görür ve onun sanatında kutsaldan bahsedilemez ve her şey başka bir şeye dönüştürülebilir. Yapıtlarında çoğunlukla Çin'in demokrasi ve insan hakları konularındaki tutumlarını sert bir dille eleştirir. Weiwei'nin 2009'da

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

sergilediği ‘Yılan Tavanı (Snake Ceiling)’ adlı yerleştirmesi 1.000 adet çocuk sırt çantasından oluşan bir heykeldir (Görsel 11). Bu çalışma, 2008 tarihinde Çin’in Siçuan bölgesinde meydana gelen büyük depremde hayatını kaybeden çok sayıda çocuğu temsil eden sırt çantalarından oluşturulmuştur. Sanatçı, hükümeti okul binalarını kötü yapmakla suçlayarak sert bir şekilde eleştirmiştir. Kullanılan çantalar hayatını kaybeden çocukların fikirlerine de göndermeler yapar. Yılan formundaki çalışma, Çin’in kültürüne ve tarihine atıfta bulunarak kötülüğün simgesel bir göstergesidir.

Görsel 11. Ai Weiwei. Yılan Tavanı (Snake Ceiling).2009.

SONUÇ

Bu makalede, Adem-Havva ve ilk günah temasına, sanatçıların nasıl yaklaştığına dair bakış açıları ve kullandıkları malzemelerle konuyu nasıl yorumladıkları üzerinde durulmuştur. Ayrıca bu araştırma, sanat dünyasında Adem-Havva ve ilk günah temanın sıklıkla işlenmesi nedeniyle, sanat alanına yeni özgün bir kaynak oluşturulması amaçlanmış, sanatçı eserleri üzerinden plastik çözümler yapılmıştır.

KAYNAKÇA

Atalar, B. A. (2006). Sanatta ‘Mekan’ın Deneyimlenmesi: Yerleştirme (Enstalasyon) Çalışmaları. Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Baudrillard, J. (2009). *Nesneler Sistemi*, Çev: Oğuz Adanır, İstanbul: Boğaziçi Yayınevi.

Poke, G. W, (2018). Çağdaş Sanatı Anlamak, Çeviren Tufan Göbekçin,(1.Basım). İstanbul: Hayalperest Yayınları

İpşiroğlu, N. (2011). Sanatta Devrim, İstanbul: Remzi Kitabevi^[1]

Fineberg, J. (2013) 1940’tan Günümüze Sanat Varlık Stratejileri, (S. Atay Eskier ve G. E.

Yılmaz, Çev.). İzmir: Karakalem Kitabevi Yayınları.

GÖRSEL KAYNAKÇA

Görsel 1: <https://mindonart.com/2014/12/23/meraklisina-sanatin-tarihinden-secmeler-1-pisuar-neden-sergilendi> E.T. 14.10.2020

Görsel 2: <https://www.istanbulberlin.com/zamanin-icinden-christo/> E.T.20.10.2020

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Görsel 3: <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/9881> E.T. 22.10.2020

Görsel 4: <https://twitter.com/trt2tv/status/1205125300704727040> E.T.25.10.2020

Görsel 5: https://www.corriere.it/sette/cultura-societa/19_maggio_24/sul-nuovo-7-jeff-koons-l-arte-mi-ha-insegnato-rimuovere-gerarchie-4ddab664-7df4-11e9-8696-ab199d13546c.shtml E.T. 25.10.2020

Görsel 6: <https://socialartprize.com/blog/marketingyourselfasanartist>E.T.1.11.2020

Görsel 7: <http://ashleighsinstallationart.blogspot.com/2013/04/public-bathroom-made-of-one-way-mirrors.html>E.T.2.11.2020

Görsel 8: <https://tr.pinterest.com/pin/108719778484733644/>E.T.5.11.2020

Görsel 9: <https://tr.pinterest.com/pin/272749321152747248/>E.T.8.11.2020

Görsel 10: <https://www.sothebys.com/en/auctions/ecatalogue/2019/contemporary-art-evening-auction-119022/lot.43.html>E.T.10.11.2020

Görsel 11: <https://artpil.com/news/law-of-the-journey-ai-weiwei/>15.11.2020

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

PLANLAMANIN SÜREKLİLİĞİ VE HİYERARŞİSİ KAPSAMINDA KALKINMA PLANLARININ SORUN ALANLARI VE ÖNERİLER⁵⁶

Hande ASLAN¹, Mercan EFE GÜNEY²

¹ *Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir / Türkiye*

² *Dokuz Eylül Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İzmir / Türkiye*

Öz: Türkiye’de 1963 yılından bugüne kadar toplam 11 kalkınma planı hazırlanmıştır. Kalkınma planları, Ülkenin sosyo-ekonomik açıdan gelişmesini sağlamak amacıyla ekonomik, sektörel, sosyal ve kültürel alanda politika ve hedefler belirlemektedir. Beş yılda bir hazırlanan bu planlar, Türk planlama sisteminin en üst ölçekli planı olup mevcut durumu ortaya koymanın yanı sıra ulusal politikalar geliştirmekte ve belirlediği strateji ve hedeflerle alt ölçekli planlama çalışmalarına yol göstermektedir. Dolayısıyla planlarda öngörülen ulusal ve bölgesel projelerin, yatırım teşviklerinin ve üretim alanlarının mekânı dönüştürmesi beklenmektedir. Planlardan beklenen bir diğer konu ise Dünyada planlamaya yaklaşımda yaşanan olumlu gelişmeleri ve öne çıkan kavramları içermesi ve bu kapsamda kararlar almasıdır. Ancak Türkiye’nin üst ölçekli ilk planı olan kalkınma planları uygulanamamaktadır. Çünkü kalkınma planları, plan dönemi sonunda amaçlarının büyük bir kısmına ulaşamamaktadır. Her bir plan, kendisinden bir önceki planın amaçlarına ulaşamadığını belirterek ve kendisinin ulaşacağını iddia ederek başlamaktadır. Dolayısıyla kalkınma planlarının gerçekliğe dönüşebilmesini engelleyen sorun alanlarını çözmek gerekmektedir. Bu kapsamda çalışma, her bir kalkınma planında bahsedilen kavram ve tanımlamaları; hedefi belirlenen sektörleri ve ayrıntılı işlenen sektörlerin değişimini; hedeflenen projelerin mekânsal düzeydeki karşılığı olup olmadığını; planda önerilen kurum ve yasaları ve bu kurum ve yasaların oluşturulup oluşturulmadığını ve sürekliliğinin sağlanıp sağlanmadığını incelemiştir. Bu sayede çalışma, günümüze kadar uygulanan on kalkınma planı ile yakın tarihte uygulamaya geçen on birinci kalkınma planını planlamanın sürekliliği kapsamında değerlendirmiştir. Çalışma, on bir kalkınma planını planlama hiyerarşisi kapsamında değerlendiren bir arşiv çalışması olmasının yanı sıra kalkınma planlarının birer rapor olmak yerine mekânsal karşılığı olan üst ölçekli eylem planları olabilmesi konusunda öneriler getirerek planlama literatürüne katkı koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kalkınma Planları, Planlama Sınırları, Şehir Planlama

GİRİŞ ve KURAMSAL ÇERÇEVE

1961’de Devlet Planlama Teşkilatı’nın (DPT) kurulmasıyla planlı kalkınma dönemine geçilmiş, Beş Yıllık Kalkınma Planları (BYKP) hazırlanmaya başlanmıştır. 2011’de DPT’nin kapatılmasıyla Kalkınma Bakanlığı kurulmuş ve Kalkınma Planı hazırlanmasında bu bakanlık görevli hale gelmiştir. 2018’de ise Strateji ve Bütçe Başkanlığı Teşkilatı ve Hazine ve Maliye Bakanlığı, Kalkınma Planlarını hazırlamakla görevlendirilmiştir. 1963’ten günümüze kadar yapılan planlarda dünyadaki gelişmelerle; planların genel yapısı ve hedeflerin belirlenmesinde farklı unsurlar yönlendirici olmuştur.

⁵⁶ Bu çalışma DEÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Doktora Programı PLN 6098 Research dersi için hazırlanan ödevin geliştirilmesiyle hazırlanmıştır.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Birinci BYKP’de savaş ve darbe sonrasında yaşanan iktisadi durgunluğun izleri görülmektedir. Bu nedenle sanayi sektörü başta olmak üzere tarımsal üretim ve sosyal adaleti sağlamaya yönelik politikaların gelişimi üzerinde durulmaktadır. 15 yıllık perspektifle ele alınan planda karma ekonominin temelleri atılmış ve bölgeler arasındaki dengesizliğin azaltılması hedefi benimsenmiştir. 2. BYKP’nin temel vurgusunu Türkiye-Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) Ortaklık Anlaşması oluşturmaktadır (Kutlu, Sevinç & Kahraman, 2018). Sektörel boyutta yapısal değişim vurgulanmış, ülke ekonomisini ve nüfusunu sanayileşmiş bir yapıya getirmek için tarımsal nüfus oranının azaltılması politikaları belirlenmiştir. Plan dönemindeki genel amaç, sosyal adalet ve fırsat eşitliği ilkeleriyle ekonominin gelişmesi ve refah seviyesinin artırılmasıdır. Bölgelerarası dengesizliğin azaltılmasına yönelik genel politika ve tedbirler yer almaktadır. 3. BYKP’de AET ile ilişkilerin geliştirilmesi bağlamında politika oluşturulması konusunda detaylı bilgi sunulduğu ve Kalkınma için Bölgesel İşbirliği’nin (RCD) gündeme geldiği görülmektedir. Planda bölge kavramından ve bölgelerarası dengesizliği azaltma hedeflerinden uzaklaşmış; kalkınmada öncelikli yöreler (KÖY) kavramıyla il ölçeğinde gelişme stratejileri belirlenmeye başlamıştır (Tekeli, 2008). Uygulanmaya başladıktan 1 yıl sonra 24 Ocak Kararlarının gündeme geldiği 4. BYKP ise büyük ölçüde anlamını yitirmiştir (Ecemiş Kılıç, 2004).

1970’lerin sonuna kadar benimsenen ithal ikameci sanayileşme; petrol krizi ve 24 Ocak Kararlarının etkisiyle yerini dışa açılma/dünyayla bütünleşme çabalarına bırakmıştır (Soyak, 2013). Piyasa ekonomisinin geliştirilmesi amacıyla dönemin en önemli başarılarından biri olan yerleşme merkezlerinin kademelenmesi araştırması tamamlanmıştır (Eke, 2002). 1980 askeri darbesinin ardından gecikmeli olarak hazırlanan 5. BYKP Avrupa Ekonomik Topluluğu’yla ilişkiler perspektifinde sektörel hedefleri belirleme eğilimindedir (Kutlu ve diğ., 2018). İçerik olarak 4. BYKP’nin girişi niteliğinde olan bu planda dışa açılma süreçlerinin hızlandığı ve özel sektöre yüklenen görevin değiştiği görülmektedir. Ayrıca bu planla beraber uzaklaşan bölge planlama politikaları yeniden gündeme gelmiştir. Bu kapsamda en önemli gelişme, giderek çok sektörlü bir kalkınma projesine dönüşen Güneydoğu Anadolu Projesi’nin yapılmaya başlanmasıdır (Eke, 2002). 6. BYKP’de uluslararası entegrasyonu sağlayacak ekonomik yapının oluşturulması, kamu iktisadi teşebbüslerinin (KİT) özelleştirilmesi ve rekabet gücünü arttırmaya yönelik politikalar, Avrupa Topluluğu’na (AT) üyelik çabalarıyla hız kazanmıştır. 7. BYKP ile birlikte sektörlere dayalı planlama anlayışının terk edildiği ve stratejik planlamayan zemin hazırlandığı yasal ve kurumsal değişim projelerini içeren kalkınma planlarının hazırlanmaya başlandığı görülmektedir (Soyak, 2013). Bu dönüşüm üretim sistemlerindeki teknoloji ve bilgi toplumunun önemini arttırarak insan gücü niteliklerinin geliştirilmesi gerekliliği ve sürdürülebilir kalkınma anlayışlarını gündeme getirmiştir. 1990’lardan sonra ortaya çıkan yeni bölgeselleşme anlayışları doğrultusunda katılımcılık, içsel büyüme ve yönetim kavramlarının önem kazanması ve Türkiye’nin AB’ye tam üyelik adaylığı, 8. BYKP’nin öncelikli amaçlarını etkilemiştir. Planda ihracata dönük, teknoloji yoğun, uluslararası standartlara uygun bir üretim yapısı hedeflenmektedir. Türkiye’de bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılmasına yönelik politikalar ise AB’ye uyum süreciyle görünür hale gelmiştir (Şen ve Kaya, 2014). Bu yönüyle 9. BYKP’de bölgesel projelere yönelik hedefler ve stratejik planlama sürecinin yansımaları olarak vizyon belirleme ihtiyacı önem kazanmıştır. Planda sektörel ve tematik politikalar beş gelişme eksenini altında açıklanmıştır. Ayrıca sonraki planlarda da devam eden orta vadeli programlar (OVP), yıllık

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

programlar, kurumsal stratejik planlar, bölgesel gelişme ve sektör stratejilerinin Kalkınma Planı esas alınarak hazırlanması anlayışı bu dönemde oluşturulmuştur.

10. BYKP öncelikli dönüşüm programları, kritik müdahale alanları ve öncelikli alanlar tanımlayarak kamu politikalarının belirlenmesinde nitelikli işgücü, yenilikçilik, sürdürülebilirlik ve uluslararası işbirliği kavramları çerçevesinde hedefler belirlemiştir. İlk defa Kalkınma Bakanlığı bünyesinde hazırlanan bu planda, kamu kuruluşları, üniversiteler, kalkınma ajansları, STK ve özel sektörün hizmet kapasitelerinin geliştirilmesi yerel kurumsal yapının ve yönetim anlayışının dönüştürülmeye çalışıldığının göstergeleridir (Yemen, 2019). 11. BYKP’de ise odak noktası bilgi sistemlerinin sektörlerle entegrasyonunun sağlanmasıdır. Bir önceki planda olduğu gibi kurumsal yapının koordinasyonu ve reform alanları için Öncelikli Dönüşüm Programları tasarlanmıştır. Vizyon çerçevesinde hazırlanan planda bölgesel kalkınma ve gelişme konusunda Kalkınma Ajanslarına desteklerin arttırılmasına yönelik çok fazla strateji yer almaktadır.

AMAÇ

Çalışma Türkiye’de günümüze kadar yapılmış 11 kalkınma planını planlama hiyerarşisine etkisi kapsamında değerlendirmeyi amaçlamıştır. Bu kapsamda kalkınma planlarının her birinin uluslararası gelişmelere uyumlarının yanı sıra mekânsal plan hedefleri ile incelemiş ve ardından uygulanamama gerekçeleri konusunda tartışmalar yapmıştır.

KAPSAM

Türkiye’de yapılmış olan kalkınma planlarının planlama hiyerarşisini etkileyip etkilemediği; etkilediği alanların sorun ve olanakları bu çalışmanın kapsamını oluşturmaktadır.

YÖNTEM

Çalışmada ilk olarak her bir kalkınma planı ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Ardından planların dünyadaki gelişmeler ve dış ilişkiler kapsamında yapılmaya çalışılanlarla paralellikleri, kalkınma planlarında vaat edilenlerin uzun dönemde gerçekleşip gerçekleşmediği ortaya konmuştur. Son olarak kalkınma planlarının plan hiyerarşisi kapsamında sorun ve olanakları; ortaklaşan ve sürekliliği sağlanan/sağlanmayan konu ve kavramların değerlendirmesi yapılmıştır.

BULGULAR

Günümüze kadar hazırlanmış olan 11 kalkınma planında belirlenen sınırlar, sınırlara dair kavramlar ve bunların mekânsal karşılıklarının olup olmadığı incelenmiş ve her bir kalkınma planı için ayrıntılı tablolar sunulmuştur. Oluşturulan tablolarda detaylı bilgi aktarılmıştır.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Şekil 1. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın (1963-1967) Planlama Kapsamında İncelenmesi

Odaklanılan Kavramlar	Hedefi Belirlenen Sektörler	Ayrıntılı İşlenen Sektörler	Sınır Konusunda İşlenen Kavramlar	Bu Konuda Verilen Sınır	Sınırı Verilen Planlar ve Sınırları	Öneri Kurum/ Kuruluş	Öneri Yasa	Hedeflenen Topluluk Ulusal/ Uluslararası Kuruluşlar	Üye Olunan Ulusal/ Uluslararası Kuruluşlar	İlkler
Sosyal adalet	Tarım	Tarım	Potansiyel gelişme bölgeleri	Doğu Marmara Bölgesi	Planlı dönem öncesinde (1960) başlamış, 1964'te bitirilmiş fakat uygulanmamıştır.	Sosyal hizmetlerde il seviyesinde Koordinasyon Kurulları	Konut Yasası	yok	RCD (Kalkınma için Bölgesel İşbirliği)	Toplum Kalkınması Programlarının hazırlanması stratejisinin üzerinde durulmuştur.
	Madencilik	Madencilik		Zonguldak	1961 yılında başlayan proje 1963'te tamamlanmış fakat uygulanmamıştır.	Turizmi Geliştirme Kurulu				
	İmalat Sanayi			Antalya bölgesi (Antalya, Isparta, Burdur)	Planlı dönem öncesinde (1959) başlamış, 1965'te bitirilmiş fakat uygulanmamıştır.	Köylerde üretim ve satış kooperatifleri				
	İnşaat			Geri kalmış bölgeler	Doğu ve G.Doğu Anadolu - Kcban Projesi					
Toplum kalkınması	Enerji	İmalat Sanayi	Büyükşehir bölgeleri	İstanbul, Ankara	Belirtilmemiştir	Sınai Kimya Araştırma Enstitüsü				
	Ulaştırma		Turizm bölgeleri	Marmara, Ege, Antalya, Çukurova-Hatay, İç Anadolu ve Doğu Karadeniz	1962 yılında başlatılan Çukurova Projesi uygulanmamıştır.					
	Hizmetler									

Şekil 2. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın (1968-1972) Planlama Kapsamında İncelenmesi

Odaklanılan Kavramlar	Hedefi Belirlenen Sektörler	Ayrıntılı İşlenen Sektörler	Sınır Konusunda İşlenen Kavramlar	Bu Konuda Verilen Sınır	Sınırı Verilen Planlar ve Sınırları	Öneri Kurum/ Kuruluş	Öneri Yasa	Hedeflenen Topluluk Ulusal/ Uluslararası Kuruluşlar	Üye Olunan Ulusal/ Uluslararası Kuruluşlar	İlkler
Sosyal adalet	Tarım	İmalat sanayi	Az gelişmiş bölgeler	Doğu ve G.Doğu Anadolu	Belirtilmemiştir	Toplum Kalkınması Enstitüsü	Tarım İş Kanunu	yok	İslam Birliği Teşkilatı	Arazi kullanım kabiliyetlerinin belirlenmesi stratejisi bulunmaktadır.
	Madencilik		Belli yöreler				Merkezi idarenin yeniden düzenlenmesine yönelik kanun			
İmalat Sanayi	Uygun bölgeler									
Refah seviyesi	İnşaat	Madencilik	Gelişmemiş bölge	Belirtilmemiştir	Belirtilmemiştir	Köy İşleri Bakanlığı	Su kaynaklarının korunmasına yönelik kanun	yok	İslam Birliği Teşkilatı	Arazi kullanım kabiliyetlerinin belirlenmesi stratejisi bulunmaktadır.
	Genel Enerji		Büyüme potansiyeli yüksek stratejik şehirleşme merkezleri							
	Ulaştırma-Haberleşme		Potansiyel bölgeler Gecekondu önleme bölgeleri							
Karma ekonomi	Turizm	Enerji	Büyük su projeleri	Orta Anadolu sulamaları için Zamanlı - Kızılırmak, Aşağı Fırat, Keban Barajı Projesi, Ceyhan Havzası projeleri	Belirtilmemiştir	Arsa Ofisi	Su Ürünleri Kanunu	yok	İslam Birliği Teşkilatı	Arazi kullanım kabiliyetlerinin belirlenmesi stratejisi bulunmaktadır.
	Diğer Hizmetler		İstihdam meselesinin büyük olduğu bölgeler				Türkiye Elektrik Kurumu (TEK) Kanunu			

Şekil 3. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın (1973-1977) Planlama Kapsamında İncelenmesi

Odaklanılan Kavramlar	Hedefi Belirlenen Sektörler	Ayrıntılı İşlenen Sektörler	Sınır Konusunda İşlenen Kavramlar	Bu Konuda Verilen Sınır	Sınırı Verilen Planlar ve Sınırları	Öneri Kurum/ Kuruluş	Öneri Yasa	Hedeflenen Topluluk Ulusal/ Uluslararası Kuruluşlar	Üye Olunan Ulusal/ Uluslararası Kuruluşlar	İlkler	
Dış dünyadaki gelişmeler	Bitkisel üretim	Demir-çelik	Kalkınmada öncelikli yöreler (KÖY)	G.Doğu Anadolu ve Doğu Anadolu Bölgesi'nde il ölçeğinde KÖY'ler	Belirtilmemiştir	Metal Birliği	Mera Kanunu	AET	yok	Çevre sorunları bir başlık altında değerlendirilmiştir.	
	Hayvancılık			Merkez köy			Maden Kanunu				
	Su Ürünleri			Az gelişmiş bölgeler			Tarım İş Kanunu				
Avrupa Ekonomik Topluluğu ile ilişkiler	Ormanlık	Demir dışı metaller	Büyük su projeleri	Doğu ve G. Doğu Anadolu	Aşağı Fırat Sulama Projesi	Sosyal Hizmetler Kurumu	Üniversiteler Kanunu	yok	yok	Kademeli şehir yapısı ve fonksiyonel ilişkilerin kurulması öngörülmüştür.	
	Madencilik			Büyük yerleşme merkezleri			Atatürk Akademisi Kanunu				
Sanayileşmiş toplum	İmalat Sanayi	Madencilik	Metropoliten alan	Belirtilmemiştir	Belirtilmemiştir	Sosyal Hizmetler Kurumu	Konut Kooperatifleri Kanunu	yok	yok	Sektör ve Alt Sektör Ana Planları'nın yapılması stratejisi bulunmaktadır.	
	Enerji						Petro-kimya sanayi				Atatürk Akademisi Kanunu
	Ulaştırma										Konut Kooperatifleri Kanunu
	Haberleşme										Tarım ve Toprak Reformu Kanunu
	Radyo ve televizyon										
	Turizm										
	Kamu Hizmetleri										

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Şekil 4. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın (1979-1983) Planlama Kapsamında İncelenmesi

Odaklanılan Kavramlar	Hedefi Belirlenen Sektörler	Ayrıntılı İşlenen Sektörler	Sınır Konusunda İşlenen Kavramlar	Bu Konuda Verilen Sınır	Sınırı Verilen Planlar ve Sınırları	Öneri Kurum/ Kuruluş	Öneri Yasa	Hedeflenen Topluluk Ulusal/ Uluslararası Kuruluşlar	Üye Olunan Ulusal/ Uluslararası Kuruluşlar	İlkler	
Hızlı sınaileşme	Birincil Üretim, Altyapı ve Hizmetler başlığında; tarım, madencilik, enerji, altyapı ve turizm, eğitim sağlık, konut, kamu hizmetleri, tüketim ara ve yatırım üreten sanayiler olmak üzere imalat sanayi ve altbaşlıkları	Demir-çelik	Kalkınma öncelikli yöreler	40 il (belirsiz)	Belirtilmemiştir	KİBİ Yatırım ve Kalkınma Bankası	Yeni Maden Kanunu	AET	yok	6 aylık dönem raporları ve yıllık iş programlarının oluşturulması stratejisi yer almaktadır.	
Özyeterlik			Ekolojik havza	Belirtilmemiştir			Devlet İstatistik Enstitüsü bünyesinde veri bankası				Yeni Kadastro Kanunu
Dış dünyaya sağlıklı açılım			Organize Turizm Bölgeleri								Özel girişimin sanayi yatırımlarına yönelmesi özendirilecek yasa
Toplumsal adalet			Köykenler	G.Doğu Anadolu ve Doğu Anadolu Bölgesi			Aşağı Fırat Projesi				Köy İşleri ve Kooperatifler
	Geri kalmış ve az gelişmiş bölgeler	Sulama projeleri	Su Hakları yasası	Özel İhtisas Komisyonları kurulma fikri bu plan döneminde ortaya çıkmıştır.							
										Çevre sorunlarına yönelik İstanbul, Ankara ve İzmir'te önlemlerin alınması gerekliliğine dair stratejiler bulunmaktadır.	

Şekil 5. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın (1985-1989) Planlama Kapsamında İncelenmesi

Odaklanılan Kavramlar	Hedefi Belirlenen Sektörler	Ayrıntılı İşlenen Sektörler	Sınır Konusunda İşlenen Kavramlar	Bu Konuda Verilen Sınır	Sınırı Verilen Planlar ve Sınırları	Öneri Kurum/ Kuruluş	Öneri Yasa	Hedeflenen Topluluk Ulusal/ Uluslararası Kuruluşlar	Üye Olunan Ulusal/ Uluslararası Kuruluşlar	İlkler
Uluslararası rekabet	Tarım	İmalat sanayi	Kalkınmada öncelikli yöreler	GAP kapsamındaki 9 il (iller belirtmemiştir)	GAP	yok	Tevsik Yasası	AET	yok	Çevresel Etki İrdelemesi raporunun oluşturulmasına yönelik strateji bulunmaktadır.
	Madencilik		Entegre kırsal kalkınma projeleri	Proje kapsamında 16 il (iller belirtmemiştir)	Tarım Yayın ve Uygulamalı Araştırma Projesi					
	İmalat sanayi		Serbest bölgeler	Belirtilmemiştir						
Dış rekabet gücü	Enerji		Cazibe merkezleri	GAP kapsamındaki 9 il (iller belirtmemiştir)	GAP		Su kaynaklarının korunmasına yönelik kanun			
	Hizmetler		Gelişmiş bölge	Belirtilmemiştir						
	Kamu hizmetleri		Organize Sanayi Bölgeleri							
		Küçük sanayi siteleri								

Şekil 6. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın (1990-1994) Planlama Kapsamında İncelenmesi

Odaklanılan Kavramlar	Hedefi Belirlenen Sektörler	Ayrıntılı İşlenen Sektörler	Sınır Konusunda İşlenen Kavramlar	Bu konuda Verilen Sınır	Sınırı Verilen Planlar ve Sınırları	Öneri Kurum/ Kuruluş	Öneri Yasa	Hedeflenen Topluluk Ulusal/ Uluslararası Kuruluşlar	Üye Olunan Ulusal/ Uluslararası Kuruluşlar	İlkler
Uluslararası entegrasyon	Tarım	İmalat sanayi	Havza boyutunda idare	Belirtilmemiştir		yok	Kıyılarda yapı yoğunlaşmasını önleyecek yeni bir yasal düzenleme	Avrupa Topluluğu	yok	Kıyılarda yapı yoğunlaşmasını önleyecek yeni bir yasal düzenleme
	Madencilik		Kalkınmada Öncelikli Yörelerde bölge ve alt bölge	GAP kapsamındaki 9 il (iller belirtmemiştir)	GAP					
Büyüme ve refah artışı	İmalat sanayi		Metropolleşen alanlar, metropol altı şehirler, orta büyüklükteki merkezler az gelişmiş bölgelerin merkezi nitelikteki şehirler, merkezi nitelikteki kırsal yerleşme birimleri	Belirtilmemiştir			Karayolu Taşıma Kanunu			
	Enerji									
	Hizmetler									
	Kamu hizmetleri									

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Şekil 7. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın (1996-2000) Planlama Kapsamında İncelenmesi

Odaklanılan Kavramlar	Hedefi Belirlenen Sektörler	Ayrıntılı İşlenen Sektörler	Sınır Konusunda İşlenen Kavramlar	Bu Konuda Verilen Sınır	Sınırı Verilen Planlar ve Sınırları	Öneri Kurum/ Kuruluş	Öneri Yasa	Hedeflenen Topluluk Ulusal/ Uluslararası Kuruluşlar	Üye Olunan Ulusal/ Uluslararası Kuruluşlar	İlkler
Küreselleşme	Temel Yapısal Değişim Projeleri'nde : eğitim ve sağlık, tarım ve sanayi politikaları Ekonomide Etkinliğin Arttırılmasına Yönelik Yapısal Değişim Projeleri'nde: enerji, ulaştırma, haberleşme, kentsel altyapı, kırsal altyapı ve turizm	İmalat sanayi	Kalkınma öncelikli yöreler	Kalkınmada Birinci Derecede Öncelikli iller (İller belirtilmemiştir)		Su Ürünleri Genel Müdürlüğü	Su ve Toprak Yasası	Avrupa Birliği	D-8	İstanbul'un desantralizasyonu ilk defa bu planda gündemdedir.
Bölgesel bütünleşme			Ekolojik havza	GAP Kapsamında Fırat ve Dicle Havzaları'nda sulama projeleri ve Yeşilirmak Havza Gelişim Projesi			Turizm Bakanlığı Teşkilat Kanunu		G20	
Sürdürülebilir kalkınma		Eğitim (AR-GE)	Köy grup merkezleri	Güney ve Doğu Anadolu'da merkez köyler	Belirtilmemiştir		Deniz Turizm Birliği Yasası		Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EKİT/ECO)	Uydu kentlerden ilk defa bu planda bahsedilmiştir.
Bilgi toplumu			Geri kalmış bölgeler	Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Projesi	Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde aksiyon planı ve GAP Master Planı		Yeni Gümrük Kanunu		Türkiye ile İslam Konferansı Teşkilatı (İKT)	Yapısal değişim proje ve reformları üzerinden hedefler belirlenmiştir.
			Az gelişmiş bölgeler	Doğu Karadeniz Bölgesi	Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Planı	Merkez Ancılık Araştırma Enstitüsü	Jeotermal Kaynak Yasası	Karadeniz Ekonomik İşbirliği (KEİ)		
							Karayolu Taşıma Kanunu			
							Deniz Turizm Birliği Yasası			

Şekil 8. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın (2001-2005) Planlama Kapsamında İncelenmesi

Odaklanılan Kavramlar	Hedefi Belirlenen Sektörler	Ayrıntılı İşlenen Sektörler	Sınır Konusunda İşlenen Kavramlar	Bu Konuda Verilen Sınır	Sınırı Verilen Planlar ve Sınırları	Öneri Kurum/ Kuruluş	Öneri Yasa	Hedeflenen Topluluk Ulusal/ Uluslararası Kuruluşlar	Üye Olunan Ulusal/ Uluslararası Kuruluşlar	İlkler
İçsel gelişme	Sınalçayma (madencilik, imalat sanayi)	İmalat sanayi	Geri kalmış yöre	Doğu Anadolu Bölgesi	DAP Ana Planı (Ağrı, Ardahan, Bingöl, Bitlis, Elazığ, Erzurum, Hakkari, Iğdır, Kars, Malatya, Muş, Tunceli, Van, Gümüşhane ve Bayburt)	Kalkınma Ajansları	Tarım İş Kanunu	Avrupa Birliği	yok	Avrupa Birliği ile ilişkiler bir bölüm olarak ele alınmıştır.
Yerel kaynaklar				Güney Doğu Anadolu Bölgesi	GAP Master Planı (İller belirtilmemiştir)		Yeni Maden Kanunu			Türkiye'nin sanayi haritasının çıkarılma fikri gündemdedir.
Bilgi toplumu				Az gelişmiş bölge	Doğu Karadeniz Bölgesi		DOKAP Ana Planı (Artvin, Bayburt, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize ve Trabzon)			Jeotermal Enerji Kaynakları Kanunu
Katılımcılık	Enerji	Bilgi ve iletişim teknolojileri	Bölgesel gelişme projeleri	Doğu Akdeniz Bölgesi (İller belirtilmemiştir)	Doğu Akdeniz Bölgesel Gelişme Planı	Ulusal Havacılık ve Uzay Teşkilatı	Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair Kanun	Avrupa Birliği	yok	Bölgesel gelişme özel ihisas komisyonlarının kurulması planlanmıştır
	Ulaştırma			Zonguldak-Bartın-Karabük	Zonguldak Bartın Karabük Bölgesel Gelişme Planı	Bilim ve Teknoloji Merkezleri	Arazi Kullanımı ve Toprak Koruma Kanunu			
Uzmanlaşabilen yöreler	Turizm ve tanıtma	Tarım	Kırsal kalkınma projeleri	Bingöl-Muş Kırsal Kalkınma Projesi		Şehirleşme ve konuttan sorumlu bir bakanlık	Tarım ürünlerinin ekolojik metotlarla üretilmesine ilişkin kanun	Avrupa Birliği	yok	İklim değişikliğine yönelik politikalar geliştirilmiştir.
				Ordu-Giresun Kırsal Kalkınma Projesi (projeye başlanacağı belirtilmiştir)			Üretici Birlikleri Kanunu			Cevre ve sürdürülebilirlik konularında detaylı yaklaşımlar benimsenmiştir.
			Cazibe merkezleri	Belirtilmemiştir			Arazi Toplu Ulaştırma Kanunu			
			Havza	Yeşilirmak Havza Gelişim Projesi (havza kapsamında hangi illerin yer aldığı belirtilmemiştir)			Su Kullanıcı Birlikleri Kanunu			

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Şekil 9. Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın (2007-2013) Planlama Kapsamında İncelenmesi

Odaklanan Kavramlar	Hedefi Belirlenen Sektörler	Ayrıntılı İşlenen Sektörler	Sınır Konusunda İşlenen Kavramlar	Bu Konuda Verilen Sınır	Sınırı Verilen Planlar ve Sınırları	Öneri Kurum/ Kuruluş	Öneri Yasa	Hedeflenen Topluluk Ulusal/ Uluslararası Kuruluşlar	Üye Olunan Ulusal/ Uluslararası Kuruluşlar	İlkler
Beşeri Gelişme	Rekabet gücünün artırılması ekseninde:	Ulaştırma	Teknoloji geliştirme bölgeleri	Belirtilmemiştir		Ulusal Mesleki Yeterlikler Kurumu				İlk defa bir kalkınma planı için vizyon belirlenmiştir.
			Kırsal kalkınma projeleri	Köylerin Altyapısını Destekleme Projesi (KÖYDES) (İller belirtilmemiştir) ve Ulusal Kırsal Kalkınma Planı						
Rekabet Gücü	enerji, ulaştırma, bilgi ve iletişim teknolojileri, tarım, sanayi ve hizmetler	Eğitim	Öncelikli alanlarda araştırma merkezleri	Belirtilmemiştir		Teknoloji Transfer Merkezleri	Ulusal Mesleki Yeterlikler Kurumunun oluşturulmasına yönelik yasal düzenleme	Avrupa Birliği	yok	Sektörel ve tematik politikalar belirlenen eksenler altında açıklanmıştır
			Metropoliten alan	İstanbul Metropolitan Alan İncelemesi (sınır ve tarih belirtilmemiştir)						
Katılımcılık	Beşeri gelişme ve sosyal dayanışmanın güçlendirilmesi ekseninde: eğitim ve sağlık	Sağlık	Potansiyeli yüksek cazibe merkezleri	Cazibe Merkezleri Destek Programı (İller belirtilmemiştir)		Göç ve İltica Teşkilatı				
			Kalkınmada Öncelikli Yörelere	49 il (İller belirtilmemiştir)						
			Öncelikli Düzey 2 Bölgelerinde Kalkınma Programları	Doğu Anadolu Kalkınma Programı (Bitlis, Hakkari, Muş, Van), GAP Bölgesel Kalkınma Programı, TR82 (Çankırı, Kastamonu, Sinop), TR83 (Amasya, Çorum, Samsun, Tokat), TRAZ2 (Ağrı, Ardahan, Iğdır, Kars), TR72 (Kayseri, Sivas, Yozgat), TR52 (Konya, Karaman), TRB1 (Bingöl, Elazığ, Malatya, Tunceli), Türkiye-Bulgaristan Sınır Ötesi İşbirliği Programı, TR90 (Artvin, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize ve Trabzon)						

Şekil 10. Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın (2014-2018) Planlama Kapsamında İncelenmesi

Odaklanan Kavramlar	Hedefi Belirlenen Sektörler	Ayrıntılı İşlenen Sektörler	Sınır Konusunda İşlenen Kavramlar	Bu Konuda Verilen Sınır	Sınırı Verilen Planlar ve Sınırları	Öneri Kurum/ Kuruluş	Öneri Yasa	Hedeflenen Topluluk Ulusal/ Uluslararası Kuruluşlar	Üye Olunan Ulusal/ Uluslararası Kuruluşlar	İlkler
Yeşil büyüme	Bütün sektörler, Yenilikçi Üretim, İstikrarlı Büyüme başlığı altında şu sıralama ile ele alınmıştır: İmalat Sanayi, Bilgi ve İletişim Teknolojileri, Tarım ve Gıda, Enerji, Madencilik, Lojistik ve Ulaştırma, Ticaret Hizmetleri, Turizm, İnşaat, Mühendislik-Mimarlık, Teknik Müşavirlik ve Mühahhitlik Hizmetleri	Tarım	Havza bazlı yaklaşım	26 havza (havzalar belirtilmemiştir)	26 havza için Koruma Eylem Planları	yok	KÖİ mevzuatının çerçeve kanunu	Avrupa Birliği	yok	STK'ların ve toplumsal cinsiyet konularının önemi artmıştır.
Sürdürülebilirlik			Cazibe merkezleri	Cazibe Merkezlerini Destekleme Programı'nın Diyarbakır, Erzurum, Şanlıurfa ve Van'da uygulanmaya başlandığı belirtilmiştir.						
Katılımcılık			Belirli savunma sanayii alanlarında ağ ve kümeleme yapıları	Belirtilmemiştir						
Girişimcilik		Savunma	Öncelikli alanlarda AR-Ge Faaliyetleri	Belirtilmemiştir						
Yenilikçilik		Turizm	Düşük gelirli bölgelerde KOBİ ve mikro işletmeler	26 bölge özelinde gayrisafi katma değer belirlenmiş ve 5 kategoride ele alınmıştır. Tanımda yer alan düşük gelirli bölgelerin hangi değer aralığında ele alınacağı noktasında açıklamaya yer verilmemiştir.		Kalkınma İşbirliği Kanunu			Öncelikli Dönüşüm Programları tasarlanmıştır.	

Şekil 11. On birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın (2019-2023) Planlama Kapsamında İncelenmesi

Odaklanan Kavramlar	Hedefi Belirlenen Sektörler	Ayrıntılı İşlenen Sektörler	Sınır Konusunda İşlenen Kavramlar	Bu Konuda Verilen Sınır	Sınırı Verilen Planlar ve Sınırları	Öneri Kurum/ Kuruluş	Öneri Yasa	Hedeflenen Topluluk Ulusal/ Uluslararası Kuruluşlar	Üye Olunan Ulusal/ Uluslararası Kuruluşlar	İlkler
Dijital dönüşüm	Rekabetçi Üretim ve Verimlilik başlığı altında: Sanayi (İmalat sanayi ve dalları), Tarım, Savunma Sanayi, Turizm, Bilgi ve İletişim Teknolojileri, Enerji, Madencilik, Lojistik ve Ulaştırma, Ticaretin ve Tüketicinin Korunmasının Geliştirilmesine Yönelik Hizmetler, Gümrük Hizmetleri, İnşaat, Mühendislik-Mimarlık, Teknik Müşavirlik ve Mühahhitlik Hizmetleri, Nispetli İnsan Güçlü Toplum başlığı altında: Eğitim, Sağlık, Sosyal hizmetler, Yaşanabilir Şehirler, Sürdürülebilir Çevre başlığı altında: Konut,	Bilgi ve iletişim teknolojileri	Görece geri kalmış bölgeler	Cazibe Merkezlerini Destekleme Programı (İller belirtilmemiştir)		Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Birliği	Taahhüt Kanunu'nun güncellenmesi	Avrupa Birliği	yok	Ulusal Sanayi Veri Master Planı'nın hazırlanma stratejisi yer almaktadır.
Akıllı kent	Elektronik ve Haberleşme Teknoloji Geliştirme Bölgesi		İstanbul, Ankara, İzmir	Belirtilmemiştir	İstanbul Finans ve Teknoloji Üssü	Gelir Vergisi Kanunu'nun güncellenmesi	Bilgi sistemlerinin sektörlerle entegrasyonunu sağlamaya yönelik stratejilere ağırlık verilmiştir.			
İyi yönetim	Yaşanabilir Şehirler, Sürdürülebilir Çevre başlığı altında: Konut, Hukuk Devleti, Demokratikleşme ve İyi Yönetişim başlığı altında: Adalet Hizmetleri, Güvenlik Hizmetleri	İmalat sanayi	Teknoloji geliştirme bölgeleri	Belirtilmemiştir		Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansı	Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'nun güncellenmesi			Yatırım Koordinasyon Birimleri oluşturulması planlanmaktadır.
Yaşanabilir şehirler		Tarım	Havza yönetimi	25 havza (havzalar belirtilmemiştir)	Nehir havzası yönetim planları, havza master planları, kuraklık yönetimi planları, taşkın yönetimi planlarının yapıldığı belirtilmiş detay verilmemiştir.	Siber Güvenlik Operasyon Merkezi	Karayolu Taşıma Kanunu'nun güncellenmesi			Çevre, imar ve enerji gibi alanlarda ihtisas mahkemelerinin kurulması planlanmaktadır.
		Turizm				Milli Balistik Test Merkezi	Sürdürülebilir turizm anlayışına yönelik Turizm Temel Yasası			Ulusal Yeşil Bina Sertifika Sistemi kurulması stratejisi yer almaktadır.
							Öğretmenlik Meslek Kanunu			Türizmde destinasyon bazında strateji, master plan ve fiziki planlar hazırlanması planlanmaktadır.
										Köy envanteri bilgi sisteminin oluşturulması öngörülmektedir.

SONUÇ

Sosyoekonomik gelişmeyi sağlamak amacıyla hazırlanan kalkınma planları en üst ölçekli planlar olarak alt ölçekli planları yönlendirmeli ve bunu yaparken mekânsal sınırlarda netlik sağlamalıdır. Fakat planlarda yapılması gerekenler açıklanmasına ve önceki plan dönemlerine dair eleştiriler yapılmasına rağmen eleştirilen noktalar bir sonraki plan döneminde de devam ettirilmiştir. İlk 4 BYKP’de bir önceki plan dönemine yönelik değerlendirmeler detaylı şekilde sunulsa da 5. ve 6. BYKP’de bu anlayıştan vazgeçilmiştir. 7. Plandan itibaren dünyada yaşanan gelişmeler de kapsama alınmış; planların içeriği de kısalmaya devam ederek niceliksel hesaplamalara daha az yer verilmiştir. Planlara ilişkin değerlendirme Şekil 12’de verilmiştir. Genel olarak incelendiğinde kalkınma planlarında hedeflerin hangi sosyo-ekonomik araçlarla hangi sınırlar dâhilinde geliştirileceğinin ifade edilmediği söylenebilir. Planlarda sıklıkla üzerinde durulan KÖY’lerin kapsadığı illere ve dolayısıyla teşvik alanlarına yer verilmemiştir. 3. Plan döneminden itibaren il ölçeğinde gelişimi öngören yaklaşım değişmeye başlamıştır. 7. BYKP’den itibaren sosyoekonomik yapının tüm sektörleri kapsayan bütüncül planlama anlayışından, kısmi ve parçacı yapıdaki stratejik planlamaya geçilmiş; sektörlerin yatırım sınırları belirsiz hale gelmiştir. Bununla birlikte, aynı plan dönemi ve sonrasında yapısal değişim proje ve reformları, sektörel ve tematik politikalar ve öncelikli dönüşüm programlarıyla planların çerçevesi oluşturulmuştur. Bölgesel projelerin sınırlarının netlik kazanması da AB’ye uyum süreciyle görünür hale gelmiştir. 7. BYKP’de GAP Master Planı, DOKAP, DAP, Yeşilirmak Havzası Projesi vb. proje sınırları verilmeye başlanmıştır. Diğer yandan, 11. Plan dönemine kadar Cazibe Merkezlerini Destekleme Projesi kapsamındaki illerden bahsedilmeye devam edilmiş, KÖY’lere yönelik oluşturulan politikalar 9. BYKP’de son bulmuştur. Benzer şekilde geri kalmış ve az gelişmiş yöre/bölge kavramları 9. BYKP’ye kadar devam etse de son planlarda görece geri kalmış ifadesi bunların yerini almıştır.

Kalkınma planlarındaki yasal ve kurumsal yapıdaki düzenlemeler plan döneminin vurgusuna ve uluslararası ilişkilere göre değişmiştir. 1. ve 2. BYKP’de toplumsal adalet ve refah seviyesinin yükselmesi amaçlanmış bu doğrultuda Toplum Kalkınma Enstitüsü’nün kurulması ve Toplum Kalkınması Programlarının hazırlanması vb. öngörülmüştür. 3. 4. ve 5. BYKP’de AET; 6. BYKP’de AT; 7. 8. 9. 10. ve 11. BYKP’lerdeki düzenlemeler AB’ye uyum sürecinin gerektirdiği yasal altyapıya göre şekillenmiştir. Özellikle 7. BYKP’den itibaren önemi artan mevzuat uyumlulaştırma dönemi başlamış bu doğrultuda bu plan döneminde Yapısal Değişim Projeleri’nin her biri için hukuki ve kurumsal düzenlemelere dair detaylı aktarımlar yapılmıştır.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Şekil 12. Kalkınma Planları'nda Süreklilik ve Sınırlar

Süreklilik	Sık Kullanılan Kavramlar	Sektörlerin Aktarılabildiği Şekli	Odaklanılan Sektörler	Sınır Konusunda İmlenen Kavramlar	Planlarda Tanımlanan Sınırlar ve Yapılan Plan/Projeler
Süreklilik Gösterenler (iki veya daha fazla planda söz edilebilir)	sosyal adalet/toplumsal adalet 1.2. ve 4. BYKP	bütün sektörlerin bir bölümünde alt başlıklarla incelendiği planlar 1.2.5.6. ve 8. BYKP	tarım 1.8. ve 11. BYKP	geri kalmış bölgeler-yüreler/gelişmemiş bölge 5. ve 9. BYKP hariç bütün BYKP'ler	Bu tanımlama içerisinde Doğu ve G.Doğu Anadolu Bölgeleri örnek gösterilmiştir. GAP Master Planı 5. plan döneminde (1989), GAP Sosyal Eylem Planı 6. plan döneminde (1994), GAP Stratejik planları (2004) 9. Plan döneminde (itharen... DAP 7. plan döneminde (2000), 10. plan döneminde (itharen) (2014) eylem planları yapılmaya başlanmıştır.
	sanayileşmiş toplum/hızlı sinayileşme 3. ve 4. BYKP		madencilik 1.2.3. ve 4. BYKP	az gelişmiş bölgeler 11. BYKP hariç bütün BYKP'ler	7. planda kadar bu kavramın sınırları Doğu ve Güneydoğu Anadolu İken 7. plandan itibaren Doğu Karadeniz Bölgesi az gelişmiş bölge olarak ele alınmıştır. Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Planı 7. plan döneminde (2000), DOKAP Eylem Planları ise 10. Kalkınma Planından itibaren (2014) yapılmaya başlanmıştır.
	diğer dünyaya açılmı/da rekabet/küreselleşme/uluslararası entegrasyon 3.4.5. 6. ve 7. BYKP		imalat sanayi 1.2.3.5.6.7.8.10. ve 11. BYKP	kalkınmada öncelikli yöreler 3.4.5.6.7.8.9 BYKP	1988 yılında Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki 22 il kalkınmada öncelikli yöreler şeklinde belirlenmesine rağmen, ilk defa 3. plan döneminde kalkınmada öncelikli yörelerin adı geçmektedir. Planlarda geri kalmış bölgelerde uygulanması amaçlanan sanayi teşviki niteliğindeki stratejiler ortaya konmuştur. Son olarak 9. planda 49 il kapsamında belirlenmiştir.
	rekabet/uluslararası rekabet 5. 6. ve 9. BYKP		enerji 2. ve 10. BYKP	ekolojik havza/havza boyutunda idare/havza bazlı yaklaşım/havza yönetimi 4. 6. 7. 8.10. ve 11. BYKP	4. Planda Aşağı Fırat Havzası, 7. planda Yeşilirmak Havzası, 11. planda Ergene Havzası'nın adı geçmektedir. İlk defa 10. plan döneminde 26 havza olduğu belirtilmiş 10. plan döneminde havza koruma eylem planları yapılmaya başlanmıştır.
	özyeterlilik/çesnel gelişme/yerel kaynaklar 4. ve 8. BYKP		demir-çelik 3. ve 4. BYKP	merkez köy 3. 4. 5. 6. ve 7. BYKP	Merkez Köyler 4. Plan döneminde (1983) belirlenmiş geri kalmış bölgelerde oluşturulması gerekliliğinden başka bir sınır verilmiştir. Merkez köylerin tarıma dayalı sanayi ile kalkınmanın bir arada olması stratejisi ve Güney ve Doğu Anadolu'da geliştirilmesi ise 7. planda yer almaktadır.
	sürdürülebilirlik/sürdürülebilir kalkınma/yeşil büyüme 7. 8. ve 10. BYKP		çiftlik 7. ve 9. BYKP	Entegre karsal kalkınma projeleri 4. 5. 6. BYKP	4. planda örneği verilen Tarımsal Yayımlar ve Uygulamalı Araştırma Projesi'nin 16 il kapsamında belirlenmiş iller toplamları 37 ilde uygulanmıştır. Diğer planlarda uygulama alanının genişletileceği öngörülmüştür. 4. plan döneminde başlatılan proje
	katılacak/yeni yönetişim 8. 9. 10. ve 11. BYKP		sağlık 9. ve 10. BYKP	Karsal Kalkınma Projeleri 8. 9. 10. ve 11. BYKP	Bingöl-Muş, Yozgat, Ordu-Giresun Karsal Kalkınma Projeleri 8. Kalkınma Planı'nda, KÖYDES ise 9. 10. 11. kalkınma planlarında yer alan karsal kalkınma projeleridir. Bingöl-Muş 6. ve 7. plan döneminde (1990-1999), Yozgat 6. ve 7. plan döneminde (91-2001), Ordu-Giresun 7. ve 8. plan döneminde (98-2006) uygulanmıştır. KÖYDES ise 2005 yılında (8. plan döneminin bitişinde) uygulanmaya başlanmış fakat planlarda bunlarla ilgili bilgi verilmemiştir.
	bilgi toplumu/beraberleşme/dijitalleşme/akıllı kent 7. 8. 9. 10. ve 11. BYKP		bilgi ve iletişim teknolojileri 8. 9. 10. ve 11. BYKP	Metropolitan Alan (bütün kalkınma planları)	1. planda sadece bir başlık olarak yer alan metropoliten alanlar 6. planda kadar kavram olarak yer almış tanımlama ve sınır verilmiştir. 6. plandan itibaren metropoliten alan kademeli olarak oluşturulmuş, 7. planda Metropolitenler İlgili Düzeylerde isimli bölümde İstanbul, Ankara, İzmir metropol olarak tanımlanarak sorunları ele alınmıştır. 9. plan döneminde İstanbul Metropoliten Alan İncelemesi (2004) başlatılmış 6 rapor hazırlanmış fakat tamamlanmamıştır.
	uzmanlaşabilen yöreler/bölgesel bütünleşme 7. ve 8. BYKP		demir dışı metaller 3 BYKP	organize turizm bölgeleri 4. BYKP	1. planda bahsedilen turizm bölgeleri Marmara, Ege, Antalya, Çukurova-Hatay, İç Anadolu ve Doğu Karadeniz'dir. Bunlar ve 4 planda sözü geçen organize turizm bölgesine ilişkin bir plan oluşturulmamıştır. Turizme sürdürülebilir yaklaşımların benimsenmesi 9. plan döneminde gerçekleştirilmiş ve aynı dönem Türkiye Turizm Strateji Eylem Planı (2007-2013) hazırlanmıştır.
	girişimcilik ve yenilikçilik 10. ve 11. BYKP		petro-kimya sanayi 3. BYKP	Turizm bölgeleri 1. BYKP	Doğu Marmara, Zonguldak, Çukurova, Antalya bölgeleri 1. planda bu tanım içerisinde yer almıştır. Doğu Marmara Bölge Planı 1963, Zonguldak Bölge Planı 1963-64, Antalya Planı 1960-65, Ege Bölgesi Kalkınma Planı 1963-69, Çukurova Bölgesi Planlama Projesi 1962, Keban Planı 1964 yılında yapılmış bunlardan hiçbirisi uygulanmamıştır.
Süreklilik Göstermeyenler (Sadece bir planda adı geçip tekrar vurgulanmayanlar)	toplum kalkınması 1. BYKP	birincil üretim, altyapı ve hizmetler bölümünde 8 başlık altında ve imalat sanayi bölümünde 3 başlıkla inceleme yapılan tek plan 4. BYKP	ulaştırma 9. BYKP	potansiyel gelişme bölgeleri 1. BYKP	4. plan döneminde yapılan Yerleşme Merkezlerinin Kademeliendirilmesi çalışması (1982) 6. planda belirtilen kavramlarla yer bulmuş herhangi bir sınır verilmemiştir.
				metropol altı şehirler, orta büyüklükteki merkezler, az gelişmiş bölgelerin merkezi nitelikteki şehirler, merkezi nitelikteki karsal yerleşme birimleri 6. BYKP	

Kaynak: Tablonun son sütunu için (Bankoğlu, 2019, Dinler, 2014, Eke, 2002, Kutlu ve diğ., 2018, Yemen, 2019) kaynaklarından yararlanılmıştır.

KAYNAKÇA

Bankoğlu, H. D. (2019). *TÜRKİYE'DEKİ KALKINMA ODAKLI BÖLGE ANLAYIŞININ DEĞİŞİMİ VE ÖRGÜTLENMESİ*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Dinler, Z. (2014). *Bölgesel İktisat*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Ecemiş Kılıç, s. (2004). Türkiye'de Bölgesel Planlama ve Bölgesel Örgütlenmeye İlişkin Sorunlar. *Planlama*(1), 67-78.

Eke, F. (2002). TÜRKİYE'NİN BÖLGE PLANLAMA DENEYİMLERİ. *Planlama*, 12-18.

Kutlu, Ö., Sevinç, İ., & Kahraman, S. (2018). Türkiye'de Kalkınma Planları Çerçevesinde Avrupa Birliği Katılım Sürecinin Değerlendirilmesi. *Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 20(34), 29-40.

Soyak, A. (2013). *Ulusaldan Uluslarüstüne İktisadi Planlama ve Türkiye Deneyimi* (3. Basım b.). Der Yayınları.

Şen, H., & Kaya, A. (2014). Dünden Bugüne AB ve Türkiye'de Bölgesel Politikalar: Karşılaştırmalı Bir Analiz. *Prof. Dr. Fevzi Devrim'e Armağan Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümü* (s. 189-208). içinde

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Tekeli, İ. (2008). *Türkiye’de Bölgesel Eşitsizlik ve Bölge Planlama Yazıları*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Yemen, A. (2019). KALKINMA PLANLARINDA BÜYÜKŞEHİRLERİN MEVCUT DURUM ANALİZİ. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(37).

İNTERNET KAYNAKÇA

<https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/> (E.T. 17.11.2020)

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

MEKÂNSAL STRATEJİ PLANINA BİR ÖRNEK: BİLECİK MEKÂNSAL STRATEJİ PLANI

Mercan EFE GÜNEY¹, Bedriye ÇINAR², Betül KAYSİ³

¹Dokuz Eylül Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İzmir / Türkiye

Öz: 2014 Yılında yürürlüğe giren Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği ile Çevre Düzeni Planı, Nazım İmar Planı ve Uygulama İmar Planı şeklinde yürütülen hiyerarşiye Mekânsal Strateji Planı, en üst ölçek olarak eklenmiştir. Mekânsal strateji planı, ilgili yönetmelikte tanımlandığı şekliyle “Ülke kalkınma politikaları ve bölgesel gelişme stratejilerini mekânsal düzeyde ilişkilendiren, bölge planlarının ekonomik ve sosyal potansiyel, hedef ve stratejileri ile ulaşım ilişkileri ve fiziksel eşiklerini de dikkate alarak değerlendirilen, yer altı ve yer üstü kaynakların ekonomiye kazandırılmasına, doğal, tarihi ve kültürel değerlerin korunmasına ve geliştirilmesine, yerleşmeler, ulaşım sistemi ile kentsel, sosyal ve teknik altyapının yönlendirilmesine dair mekânsal stratejileri belirleyen, sektörlere ilişkin mekânsal politika ve stratejiler arasında ilişkiyi kuran” bir plan olup sektörel ve tematik paftalar ve rapordan oluşmaktadır. İçeriğiyle yeni olan bu plan, henüz Türkiye’de resmi olarak hiçbir il ve/veya bölge düzeyinde onaylanmamıştır. Bu metin, planlamanın bir bilim ve eylem alanı olarak üst ölçekten alt ölçeğe işleyen hiyerarşik işleyişinin yeni mevzuata göre üst ölçekli ilk örneğini (Bilecik) içermektedir. Çünkü metin, Bilecik-Eskişehir-Bursa Kalkınma Ajansı ile bir Üniversite arasında hizmet protokolü ile yapılan Bilecik Mekânsal Strateji Planını anlatmaktadır. Metin planlama aşamasında veri/bilgi bulma konusunda yaşanan güçlükleri ve henüz deneyimlenmemiş bir planlama ölçeği olarak mekânsal strateji planında kullanılan yöntemi açıklamanın yanı sıra mekânsal strateji planında kullanılan gösterim biçimlerini de sunarak planlama mesleği için yeni bir dili içermesiyle planlama literatürüne katkı koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mekansâl Strateji Planı, Şehir Planlama, Bilecik, Sürdürülebilirlik, Coğrafya

GİRİŞ ve KURAMSAL ÇERÇEVE

Mekânsal strateji planı (MSP), yönetmeliğinde tanımlandığı şekliyle sektörel ve tematik paftalar ve rapordan oluşmaktadır.

Bilecik İli MSP, İl Valiliğinin teşvikiyle bir üniversite ve bir kalkınma ajansının protokolü ile tamamlanmış Türkiye’de ilk resmi mekânsal strateji planıdır. Planın yapılmasına yönelik gereksinim Bilecik Valiliği tarafından ilin potansiyel ve sorunlarının ele alınması amaçlı oluşturulan Ortak Akıl çalışmalarının bir sonucu olarak doğmuş ve Bursa, Eskişehir gibi büyük şehirlere komşu olan ve İstanbul ve Ankara ile bağlantıları olmasına karşın potansiyellerini kullanmakta zorluk çeken Bilecik’i Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği ve sürdürülebilirlik kapsamında planlamak için yapılmıştır.

Bilecik MSP, analitik verilerin ve toplanan kurumsal bilgilerin yanı sıra İl Valiliği, İl Belediyesi ve Bilecik-Eskişehir-Bursa Kalkınma Ajansı (BEBKA) ile yapılan görüşmelerin sonuçlarının değerlendirilmesiyle hazırlanmıştır. Dolayısıyla geliştirilen stratejilerde görüş alış-verişi yapıldığından Bilecik MSP’nin uygulanabilirliği yüksektir.

Bir başka deyişle MSP’de planlamanın eylemi geciken, yapıldığı ilk halinden dönüşen ve/veya uygulanamaz olma halini (Efe ve Ergin, 2010, s.450) değiştirmek için bir adım atılmıştır.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Bu metin, Türkiye’de bir ilk olan planın, bir taraftan bir planlama sürecini anlatmak bir taraftan da Türkiye’deki veri sorunlarına yönelik fikir vermek amacıyla hazırlanmıştır. Bilecik MSP, ilgili yönetmelikte verilmeyen kullanımlar için yeni gösterimler sunduğundan hem yönetmeliğe hem de yapılacak diğer MSP’lere katkı koyma çabasıdır.

AMAÇ

Bilecik özelinde yapılan ve Türkiye’de bir ilk olma niteliği taşıyan Bilecik Mekânsal Strateji Planının yönlendirici niteliği ile birlikte ele aldığı vizyonu doğrultusunda planlamada örnek olması amaçlanmaktadır. Bilecik Mekânsal Strateji Planı sürdürülebilir kalkınma anlayışıyla sektörler arası bütünleşmenin sağlandığı; bölgesiyle iş birliği içerisinde yenilikçi ve teknolojik çözümlerle gelişen bir Plandır. Tüm bu özellikleriyle planlamanın dilinin yetmediği konulardaki gösterim önerileriyle planlama diline de katkı koyması beklenmektedir.

KAPSAM

Bilecik Mekânsal Strateji Planı, TR41 NUTS 2 bölgesinin bir parçası olan Bilecik il sınırları için hazırlanmıştır. Bununla birlikte plan uluslararası, bölgesel ve yerel tüm üst ölçekli planları değerlendirmenin yanı sıra Bilecik’in bölgesindeki ekonomik ilişkilerini de gözetmiştir. Plan Bilecik’in değinilen kapsamdaki sorun ve potansiyellerini değerlendirerek Türkiye’nin bir ili için hazırlanan ilk Mekânsal Strateji planıdır.

YÖNTEM

Bilecik için MSP yapılması fikri ve gerekliliği, Bilecik Valiliği koordinatörlüğünde yürütülmekte olan “Ortak Akıl” toplantılarından bir tanesi olarak 10-12 Ağustos 2018’de Bilecik’in bir ilçesi olan Bozüyük’te gerçekleştirilen toplantıda dile getirilmiştir. Bu toplantıya dönemin Valisi, ilçe kaymakamları, Bilecik Belediyesi temsilcileri, İl Özel İdaresi Genel Sekreteri, yardımcısı ve BEBKA İl temsilcisi ve BEBKA çalışanları, Şeyh Edebalı Üniversitesi’nden akademisyenler ve Vakıf, Dernek ve sivil toplum kuruluşları temsilcileri katılmıştır. Bilecik için yapılabileceklerin değerlendirildiği toplantı sonrasında Mekânsal Strateji Planının yapılmasına yönelik olarak Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi ve BEBKA arasında bir protokol imzalanmış ve proje yürütücüsü uzlaşma ve gönüllülük temelinde mesleğe ilk adımını atan şehir plancılarından sekiz kişilik⁵⁷ bir ekip kurmuştur.

Yapılan projede öncelikli olarak mevcut duruma yönelik il genelinde veriler toplanmış ve bu veriler sonucunda ilin sorun ve potansiyelleri ortaya konulmuştur. Ancak yapılan Mekânsal Strateji planı, yönlendirici ve kısıtlayıcı rolleri olduğu/olabileceği düşüncesi temelinde üst ölçekli planları da incelemiştir. Bir başka deyişle, planlama ilke ve esaslarına ve plan hiyerarşisine uymak için mevcut durum analizleri ile birlikte üst ölçekli planların incelenmesi ilin gelişme stratejilerinin belirlenmesinde önemli bir etken olarak görülmüştür. Bu noktaya kadar olan tüm veriler, Bilecik İli Mekânsal Strateji Planı (MSP) için halihazır harita şeklinde değerlendirilerek yapılacak MSP için altlık olarak kullanılmıştır.

---

⁵⁷ Proje yürütücüsü Doç.Dr. Mercan EFE Güney alfabetik sırayla her biri şehir plancısı olan Barış Parlatangiller, Bedriye Çınar, Betül Kayısı, İlknur Başaran, Mehmet Genç, Melik Ayer, Safiye Genç ve Umut Can Ateş’ten oluşan bir proje ekibi kurmuştur.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Bilecik İli MSP, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından çalışmalarına başlandığı duyurulan (Milliyet, 2018⁵⁸; Trthaber, 2018⁵⁹) Türkiye Mekânsal Strateji Planı ile paralellik göstermesi amacıyla bu planın sektörel başlıkları olan Sanayi ve Katma Değer Dağılımı, Tarım Yenilikçilik ve Kalkınma, Turizm ve Destinasyon, Enerji Kaynakları, Ekoloji, İklim ve Sürdürülebilirlik, Ulaşım ve Erişilebilirlik olan altı başlık sektörler kapsamında ele alınarak çalışılmıştır. Bu kapsamda her sektörün sorunları ve potansiyelleri ortaya konmuş ve ekolojiyi öncelikli tutan sürdürülebilir bir Bilecik için Bilecik İli MSP hazırlanmıştır.

BULGULAR

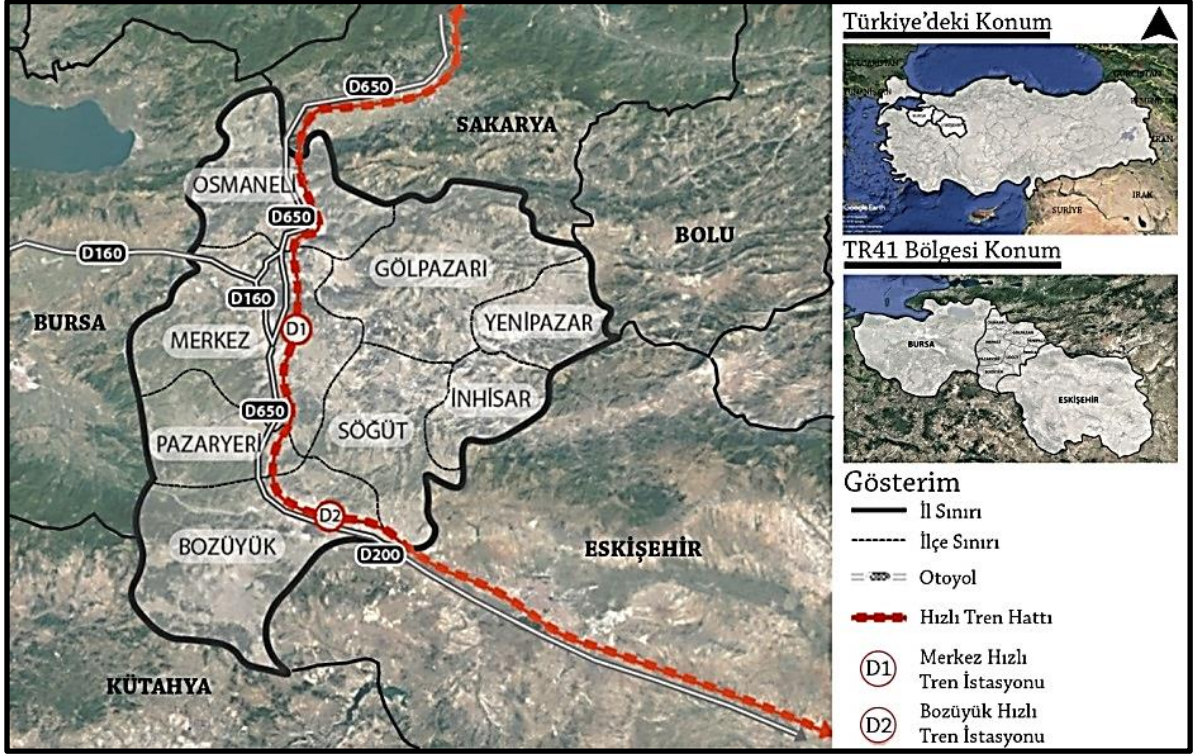
Bilecik Türkiye'nin TR41 NUTS 2 Bölgesi'nde bulunan 3 ilinden (diğerleri Bursa ve Eskişehir) biridir ve aynı zamanda bölgenin büyükşehir niteliği taşımayan tek ilidir. İlin 8 ilçesi bulunmaktadır (Merkez, Bozüyük, Gölpaazarı, İnhisar, Osmaneli, Pazaryeri, Söğüt, Yenipazar). İl, Marmara, Karadeniz, İç Anadolu ve Ege Bölgelerinin kesim noktaları üzerinde olmak üzere dört coğrafi bölgede toprakları olan Türkiye'deki tek ildir (BEBKA, 2015) ve doğusunda Eskişehir ve Bolu, güneyinde Kütahya, batısında Bursa ve kuzeyinde Sakarya bulunmaktadır. İlin yüzölçümü 4.321 km²'dir. İlin bulunduğu Düzey 2 Bölgesi, 82.003.882 olan Türkiye nüfusunun yaklaşık %30'una; Bilecik ise bulunduğu bölge nüfusunun yaklaşık %10'una sahiptir (TÜİK, 2019). Ülkenin önemli büyükşehirleri olan ve sanayi, ticaret ve turizm sektörlerinde önde gelen Bursa ve Eskişehir ile komşudur. Bilecik değinilen bu sektörlerde hem Bölgesi'nde hem de Türkiye'de geridedir (BEBKA, 2015; Bilecik Çevre Durum Raporu, 2017; Bilecik Valiliği, 2019). Bu nedenle son yıllarda ekonomik kalkınmaya odaklanılmıştır. İlin konumu Şekil 1'de verilmiştir.

---

⁵⁸<http://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/ankara/turkiye-mekansal-strateji-plani-icin-dugmeye-basildi-13133630>.

⁵⁹ <https://www.trthaber.com/haber/turkiye/mekansal-strateji-plani-icin-calismalar-basladi-392554.html>.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Şekil 1. İlin Türkiye ve Bölgesi'ndeki Konumu

Bilecik MSP kapsamında öncelikle üst ölçekli planlar; ardından Bilecik özeline ilişkin bilgiler değerlendirilmiştir.

Uluslararası, bölgesel ve yerel olmak üzere toplam 26 plan incelenmiş olup Bilecik ili ile ilgili yol gösterici kararlar ele alınarak Bilecik Mekânsal Strateji Planı ile entegre edilmiştir. Uluslararası planlardan Büyük Anadolu Lojistik Organizasyon Sistemi, Trans Anadolu Doğalgaz Boru Hattı (TANAP) ve Petrol ve Gaz Nakli Projesi (INOGATE) örnek olarak verilebilir. Bölgesel üst ölçekli planlara birkaç örnek Ulusal Havza Yönetim Stratejisi, Ulusal Çevre Eylem Planı, Bölgesel Gelişme ve Ulusal Stratejisi, Tarım Strateji Planı, Bilgi Toplumu Stratejisi ve Eylem Planı, AB Entegre Çevre Uyum Stratejisi, Türkiye İklim Değişikliği Stratejisi, Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi ve Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı vb; yerele örnekler ise Bilecik-Eskişehir-Bursa Bölge Planı (BEBKA), Çevre Düzeni Planı (ÇDP), 81 İl 81 Vizyon ve Bilecik Doğa Turizm Master Planı'dır.

Ele alınan tüm üst ölçekli planların ilin gelişimi ile ilişkili olan kararları ele alınmıştır. Bilecik Mekânsal Strateji Planı oluşturulurken bu planlardan gelen kararlar ile MSP kararları ilişkilendirilmiştir.

Bilecik İli İçin Yapılan Analizler

Bilecik ili Orta Sakarya Havzası'nda bulunmaktadır. Toplam uzunluğu 824 km olan Sakarya Nehri'nin 80 km'si Bilecik ilinden geçmektedir. İlin yüzölçümünün %29'u tarım alanı olup Sakarya Nehri çevresinde verimli tarım arazileri bulunmaktadır.

İl geneli için:

- Arazi kullanım durumu

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

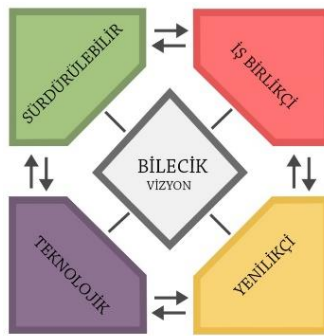
- Büyük toprak grupları haritası
- Tarımsal amaçlı arazi kullanım durumu
- İlde bulunan Organize Sanayi Bölgelerinin (OSB) durumları
- Mevcut turizm durumu
- Çevre illerle ulaşım bağlantıları
- Doğal eşik analizi
- Bilecik ilinin ilçelere ve sektörlerle göre sorun ve potansiyelleri

ile ilgili kenti tüm unsurları ile ele almaya yönelik analizler yapılmış olup ilçe ve sektör bazlı araştırmalar yapılmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda ise her ilçenin yapısal durumuna ve potansiyeline göre kararlar alınmıştır (Ayrıntılar için Bkz Bebka, 2018).

Yapılan analizler ile ilgili olarak elde edilen veriler ışığında aşağıdaki bilgiler ele alınmıştır:

Mekânsal Strateji Planı İçin Sektörel Değerlendirmeler ve Stratejik Kararlar

Kentlerin gelişimine yön verecek üst ölçekli stratejik planların hazırlanması ve uygulanması kentin ilerlemesi ve planlı bir şekilde gelişmesi için önemlidir. Bu kapsamda Bilecik Mekânsal Strateji Planının vizyonu, “sürdürülebilir kalkınma anlayışıyla sektörler arası bütünleşmenin sağlandığı bölgeyle iş birliği içerisinde yenilikçi ve teknolojik çözümlerle gelişen bir Bilecik” olarak belirlenmiştir. Vizyonda görüldüğü gibi planın temelini ekolojik (sürdürülebilir kalkınma), ekonomik (sektörler arası bütünleşme) ve sosyolojik (bölgeyle iş birliği) üç ana unsur oluşturmaktadır. Bu nedenle sektörlerle yönelik stratejiler geliştirilirken hem ekonomik ve sosyal hem de ekolojik boyutu göz önüne alan kararlar verilmiştir. Ek olarak Plan, uluslararası, bölgesel ve yerel üst ölçekli plan kararlarının uygulanabilirliği için bir araç konumundadır.

Şekil 2. Bilecik İli Mekânsal Strateji Planı Vizyonu

SONUÇ

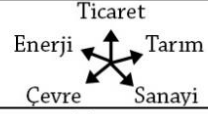
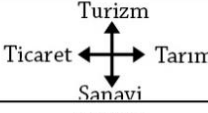
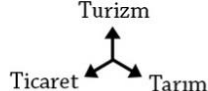
Mekânsal Strateji Planı, ülke politikaları ve bölgesel gelişme stratejilerini mekânsal düzeyde ilişkilendiren, bölge planlarının ekonomik ve sosyal potansiyel, hedef ve stratejileri ile ulaşım ilişkileri ve fizik-

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

sel eşiklerini de dikkate alarak değerlendiren, yer altı ve yer üstü kaynakların ekonomiye kazandırılmasına, doğal, tarihi ve kültürel değerlerin korunmasına ve geliştirilmesine, yerleşmeler, ulaşım sistemi ile kentsel, sosyal ve teknik altyapının yönlendirilmesine dair mekânsal stratejileri belirleyen üst ölçekli plandır (www.mevzuat.gov.tr, 2019)⁶⁰.

Bilecik Mekânsal Strateji Planı, yönetmelikte verilen bu tanıma uygun olarak hem uluslararası ve Ulusal üst ölçekli planların stratejilerini hem de elde edilebilen veriler doğrultusunda Bilecik'in fiziksel eşiklerini ve tüm potansiyel ve değerlerini gözetmiştir. MSP, Bilecik'i sürdürülebilir kalkınma anlayışı ile sektörler arası bütünleşmenin sağlandığı ve bölgesi ile iş birliği içinde yenilikçi ve teknolojik çözümler ile gelişen bir vizyon doğrultusunda ele almıştır. Planın temel amacı, bir ilin sektörel açıdan kalkınmasını sağlarken doğal ve kültürel değerlerini koruyarak gelişebileceğini göstermektir. Bu nedenle eşikler doğal ekosisteme ve topografyaya uygun olarak verimli tarım topraklarına zarar vermeyecek şekilde belirlenmiştir.

Plan, sektörel olarak sorun ve potansiyelleri saptayarak bu sorun ve potansiyellere yönelik stratejiler doğrultusunda ilin gelişimine ve kalkınmasına yön verecek karar atamaları yapmıştır. Aşağıdaki şekilde Strateji Planına Yönelik olarak alınan kararlardan birkaçı ele alınmış ve ilişkili olduğu sektörler belirtilmiştir.

Uygulanacak Karar	İlişkili Sektörler	Açıklama
Tekno-HAL		Tarımda ve sanayide üretilen ürünlerin iç ve dış pazara açılmasını sağlayarak küresel üretim sistemlerine entegrasyonlarını güçlendirmek, bu halin ihtiyaç duyduğu enerjiyi sağlayabilmek amacıyla ekonomi canlandırılmıştır.
Şerbetçiotu Enstitüsü		Tekelinde bulundurduğu şerbetçiotunu markalaştırmak üretimini artırmak için sanayide işlenmesi sağlanarak kırsal ekonominin ve turizmin çeşitlendirilmesi sağlanmıştır.
Eko Turizm Çiftlikleri		Tarım ve turizm entegrasyonu sağlanarak kırsal alanlarda ekonomik gelir sağlamak amacıyla istihdam olanakları artırılarak ticari gelişim sağlanmıştır.

Şekil 3. Örnek Karar Şablonu

Plan, sektörel kararların uygulanması durumunda teknolojinin de kullanımıyla doğal alanların korunarak geliştirilebileceğini göstermektedir. Örneğin Teknohal, Tekno Organize Sanayi, Veri Merkezi kararları bunlardan birkaçıdır. Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği'nin gösteriminin yetmediği durumlarda yeni gösterim denemeleri (örneğin sektörel kümelenme basamakları ve ulaşım karayolları kademenmesi) yapan Bilecik MSP, bu yönüyle de Yönetmeliğin dilinin tartışılmasına ve gösterimlerine katkı koymayı amaçlamaktadır. Üretilen Bilecik Mekansal Strateji Planı ve Planın gösterimleri Şekil 3 ve Şekil 4'te verilmiştir.

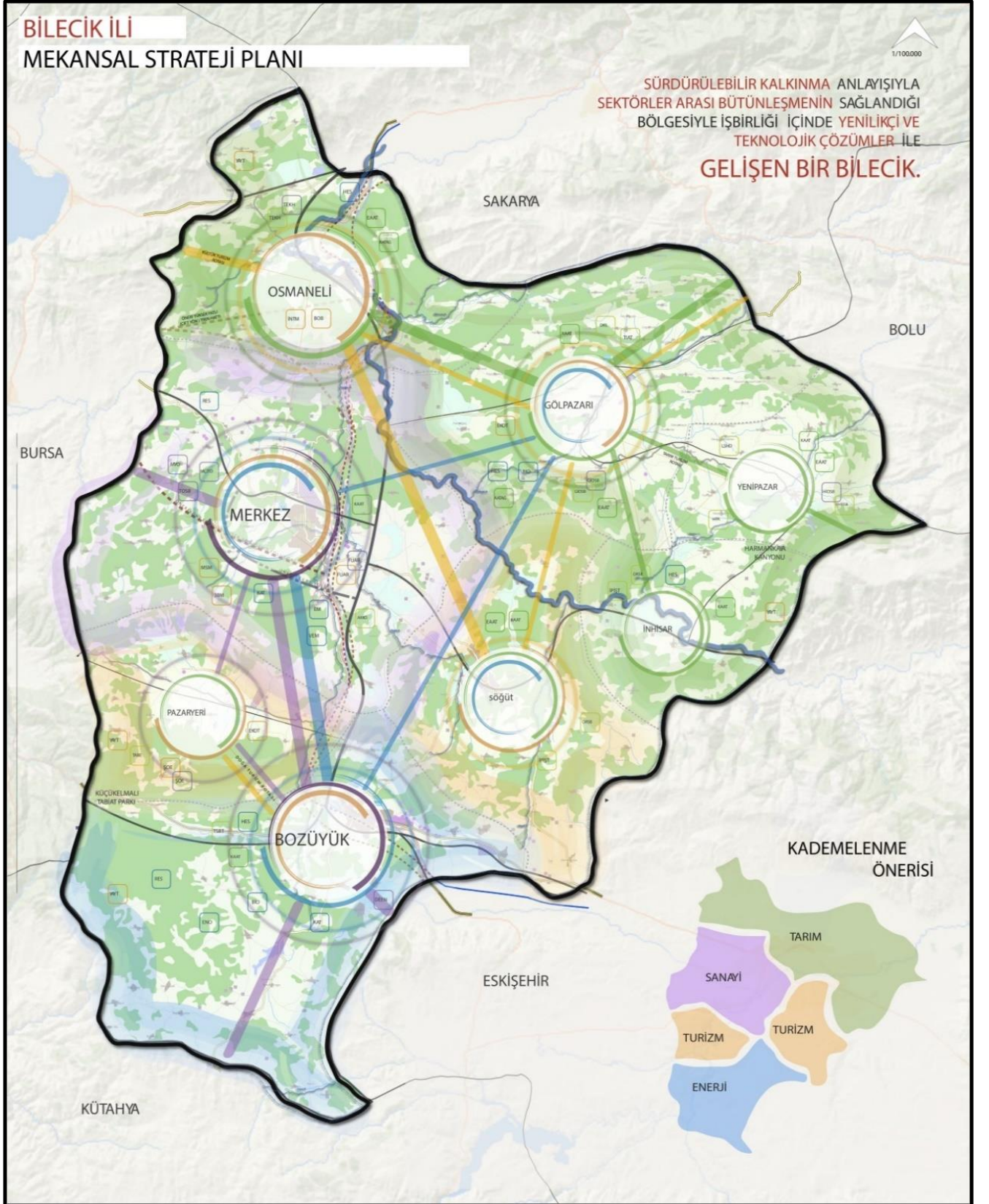
⁶⁰<https://www.mevzuat.gov.tr/metin.aspx?mevzuatkod=7.5.19788&mevzuatiliski=0&sourcexmlsearch=plan%20yapımına%20a%4%b0t%20esaslara%20da%4%b0r%20y%3%96net>.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

GÖSTERİM					
SEKTÖR KARARLARI	TARIM KARARLARI	SANAYİ KARARLARI			KENTSEL ÇALIŞMA ALANLARI
 ENERJİ SEKTÖRÜ	 ORGANİZE HAYVAN İHTİSAS OSB.	 TEKNO OSB	 MERMER SERAMİK MÜZESİ	 ENERJİ ORMANI	 ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ
 SANAYİ SEKTÖRÜ	 LİSANSLI SOĞUK HAVA DEPOSU	 GIDA İHTİSAS OSB	 FUAR ALANI	 BİYOGAZ SANTRALİ	 SANAYİ İŞLETMESİ
 TURİZM SEKTÖRÜ	 HAYVANCILIK PAZAR ALANI	 HAYVAN İHTİSAS OSB	 YAYLA TURİZM	ÇEVRE KARARLARI	 MADEN İŞLETMESİ
 TARIM SEKTÖRÜ	 ORGANİZE SERA BÖLGESİ	 DEMİRYOLU ENSTİTÜSÜ	 EKOTURİZM ÇİFTLİĞİ	 ENDÜSTRİYEL ATIKSU ARITMA TESİSİ	 ASKERİ ALAN
SEKTÖREL KÜMELENME	 İPEKBÖCEKÇİLİĞİ İŞLEME TESİSİ	 TEKNOHAL	 SERBETÇİOTU ENSTİTÜSÜ	 AMBALAJ ATIĞI TOPLAMA VE AYIRMA GERİ KAZANDIRMA TESİSİ	BUGÜNKÜ ARAZİ KULLANIMI DEVAM ETTİRİLECEK ARAZİLER
 1.DERECE	 AKILLI KÖY	 SERBETÇİOTU ENSTİTÜSÜ	 BOTANİK BAHÇE	 KENTSEL ATIKSU ARITMA TESİSİ	 ORMAN ALANLARI
 2.DERECE	 TATLISU BALIKÇILIK TESİSİ	 FUAR ALANI	ENERJİ KARARLARI	ULAŞIM KARAYOLLARI	 TARIM ALANLARI
 ENERJİ KÜMELENMESİ	 GIDA İHTİSAS OSB	 MESLEK YÜKSEK OKULU	 ENERJİ MÜHENDİSLİĞİ BÖLÜMÜ	 1.DERECE YOL	 SULAMA ALANI
 SANAYİ KÜMELENMESİ	 TIBBİ AROMATİK TESİSİ	 MERMER ÇIKARMA VE İŞLEME TEK. OKULU	 VERİ MERKEZİ	 2.DERECE YOL	SOSYAL ALTYAPI ALANLARI
 TURİZM KÜMELENMESİ	 TEKNOHAL	TURİZM KARARLARI	 KATI ATIK TESİSİ	 3.DERECE YOL	 MESLEK YÜKSEK OKULU
 TARIM KÜMELENMESİ	 DOKU KÜLTÜR LABAROTUVARI	 İNTERAKTİF MÜZE	 RÜZGAR ENERJİ SANTRALİ	DEMİRYOLU	 ÜNİVERSİTE
	 TIBBİ AROMATİK BİTKİ ENSTİTÜSÜ	 3 BOYUTLU MÜZE	 HİDROELEKTRİK ENERJİ SANTRALİ	 HIZLI TREN HATTI	SU-ATIKSU VE ATIK SİSTEMLERİ
				 TREN HATTI	 GÖLET
				YERLEŞİM ALANLARI	 BARAJ
				 MESKUN(YERLEŞİK) ALAN	 AKARSU

Şekil 4. Mekânsal Strateji Planı Gösterimleri

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Şekil 5. Bilecik Mekânsal Strateji Planı

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Bu planın 5 Kasım 2018 tarihinde düzenlenen Türkiye Mekânsal Strateji Planı “Farkındalık ve İstişare Toplantısı” (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2018) ile çalışmalarına başlanan ve 13-14 Kasım 2019 tarihinde gerçekleştirilen Türkiye Mekânsal Strateji Planı Çalıştayını ile vizyon ve öncelikleri konuşulan Türkiye Mekânsal Strateji Planına (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2019) katkı koyabileceği düşünülmektedir. Çünkü Bilecik MSP, sektörel başlıklarını Kasım 2018’de belirlenen başlıklara göre belirlemiştir. Aynı zamanda Bilecik MSP’nin veri bulma konusunda yaşadığı zorluklar ve veri değerlendirme yöntemi Türkiye Mekânsal Strateji Planının hazırlanmasının küçük bir aşaması olduğundan yaşanabilecek süreç konusunda fikir vermektedir.

KAYNAKÇA

Bursa-Eskişehir-Bilecik Kalkınma Ajansı (Bebka). 2015. *Bursa-Eskişehir-Bilecik Bölge Planı 2014-2023*, Bursa-Eskişehir-Bilecik Kalkınma Ajansı, Bursa.

Bursa-Eskişehir-Bilecik Kalkınma Ajansı (Bebka). 2018. *Bilecik Mekansal Strateji Planı Raporu*, Bursa-Eskişehir-Bilecik Kalkınma Ajansı, Bursa.

Efe, Mercan., Ergin, Şenel (2010) Kitap adı: *Türkiye’de Bölgesel Kalkınmanın Yeni Örgütleri: Kalkınma Ajansları*, Bölüm adı: *Kalkınma Ajanslarının Mevcut Planlama Praksisinde Değerlendirilmesi ve İşleme Biçimine Bir Öneri (2010)*. Ekin Basım Yayın Dağıtım, ss.447-483. Editör: Yrd. Doç. Dr. Birol Akgül, Doç. Dr. Nispet Uzay, Basım sayısı:1, Sayfa Sayısı: 768, ISBN:978-605-4301-81-2.

İNTERNET KAYNAKÇA

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2018. Mekansal Strateji Planı Çalışma Grupları İlk Toplantısı 6 Aralık 2018 Ankara’da Gerçekleştirildi, <https://mpgm.csb.gov.tr/turkiye-mek-nsal-strateji-plani-calisma-gruplari-ilk-toplantisi-6-aralik-2018-tarihinde-ankara-da-gerceklestirildi.-haber-232736>. (E.T 04.11.2018).

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2019. Türkiye Mekansal Strateji Planı Çalıştayını 13-14 Kasım Tarihlerinde Gerçekleştirildi. <https://mpgm.csb.gov.tr/turkiye-mek-nsal-strateji-plani-calistayi-13-14-kasim-tarihlerinde-gerceklestirildi.-haber-251355>. (E.T 07.11.2018)

Trthaber, 2018. Mekansal Strateji Planı İçin Çalışmalar Başladı, <https://www.trthaber.com/haber/turkiye/mekansal-strateji-plani-icin-calismalar-basladi-392554.html>. (E.T.05.11.2018).

Milliyet 2018, Türkiye Mekansal Strateji Planı İçin Düğmeye Basıldı, <http://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/ankara/turkiye-mekansal-strateji-plani-icin-dugmeye-basildi-13133630>. (E.T 04.11.2018).

Mevzuat 2019, Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliği, <https://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Asp?MevzuatKod=7.5.19788&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=PLAN%20YAPI-MINA%20A%C4%B0T%20ESASLARA%20DA%C4%B0R%20Y%C3%96NET>. (E.T.05.11.2018).

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

KENT MEYDANI KAVRAMI VE TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİNİN PARİS'TEN ÖRNEKLERLE İNCELENMESİ⁶¹

Zübeyde Gözde KUTLU¹, Jean-Claude CROIZÉ²

¹*İstanbul Medipol Üniversitesi, Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, İstanbul/ Türkiye*

²*École d'Architecture Paris Val-de-Seine, Centre de Recherche sur l'Habitat, Paris / Fransa*

Öz: Bir kentin oluşum sürecinde kent meydanı önemli rol oynamaktadır. Kent meydanı kelime olarak Latince “platea” yani geniş yol anlamına gelmektedir (Bertrand ve Listowski, 1984:1). Sözlük anlamı olarak ise, meydan kelimesi “halkın yaşam alanı, yapılarla çevrili geniş alan” gibi anlamlara gelmektedir. Anlam olarak farklı tasvirlerle açıklanması, meydan kelimesinin kavramsal olarak anlaşılmasında bazı muğlaklıklar ortaya çıkarmaktadır. Paris kenti, 19.yy’ın ikinci yarısında tasarlanan, sayısız dörtyol ağzına sahip bir Avrupa kentidir. Haussmann’ın Paris kenti üzerinde yürüttüğü büyük projesi ile kent çok sayıda meydana sahip olmuştur. Bu meydanlar, hem yeni açılan yollar üzerinde, hem de kentin mevcut yolları üzerinde yer almaktadır. 19.yy’ın sonu 20.yy’ın başına gelindiğinde, meydan olarak tasarlanan ancak bir dörtyol ağzı niteliğine sahip bu açık alanlar şehir planlama teorisyenleri tarafından eleştirilmeye başlanmıştır. Bunlardan birisi olan Camillo Sitte’e göre, meydan adı altında tasarlanan bu kamusal alanlar, aslında meydan özelliği taşımayan, tüm sanatsal duyguların ve tüm geleneklerin ortadan kalktığı birer devasal sokak düğümleridir (Pinon ve Rose, 1999: 128-131). Aslında, günümüzün birçok modern kent meydanı için dörtyol ağzı görevine sahip açık alanlar denilebilir. Nitekim, bu açık alanlar gündün güne artan trafikle beraber otomobiller tarafından işgale uğrayarak, antik çağda ortaya atılan gerçek “meydan” kavramından uzakta durmaktadır. Bu çalışmada, kent meydanı kavramının antik çağ, orta çağ, klasik dönem (17-18.yy) ve modern dönemdeki (19-20.yy) tanımı ve anlamından bahsedildikten sonra; Paris’te bulunan bazı meydanlar incelenmektedir. Seçilen açık alanların, adında “meydan” kelimesi geçmesine rağmen, gerçek bir “meydan” özelliği taşıyıp taşımadığı sorgulanmaktadır. Çalışmanın konusu olan örnekler: *Place d’Italie*, *Place Jeanne d’Arc* ve *Place Nationale*’dir.

Anahtar Kelimeler: Meydan, Kent, Kentsel Tasarım, Paris

GİRİŞ ve KURAMSAL ÇERÇEVE

20. yy’ın ilk yarısından itibaren artan trafikle beraber, kent meydanları yaya kullanımından ziyade araç trafiğinin kullanımına açılan kamusal alanlar haline gelmiştir. Eugène Hénard (1909) ortaya çıkan bir düşüncenin ilk habercisiydi: otoyolların zaferi. Eski kamusal alanlar ve modern kavşaklara karşı Hénard’ın yaptığı değerlendirmeler, her şeyden önce ortaçağ mekanlarına değer veren ve işlevsel olmaktan çok estetik bir değerlendirme yapan Camillo Sitte’nin (1889) değerlendirmelerinden açıkça farklıdır (Kutlu, 2008: 97).

⁶¹ Bu çalışma, Université Paris Diderot VII’a bağlı, Prof.Dr. Jean Claude Croizé’nin tez danışmanlığında yürütülen “*Les Places Publiques du 13ème Arrondissement, dans le Secteur Compris Entre l’Avenue Italie, le Boulevard Vincent Auriol et la Seine*” adlı yüksek lisans tezinden hazırlanmıştır.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Hénard, Haussmann projesinde gerçekleştirdiği sirkülasyona dair uygulamaları eleştirir. Paris'in merkezinde halka açık bir meydan, bir kavşakla ve çoğu zaman yollarla eş anlamlı hale gelmektedir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, kamusal alanın şimdiye kadar geçirdiği en önemli değişikliği işaret eden Hénard, araç yolunun da yenilenen diğer bir unsur olduğundan bahseder (Texier, 2005: 106-107).

AMAÇ

Bu çalışmada meydan kavramının tarihsel gelişim sürecine değinerek; Paris'in 13. Bölge olarak adlandırılan kısmından seçilen bazı meydanlar incelenmektedir. Çalışmanın amacı, seçilen örneklerin gerçek bir meydan özelliği taşıyıp taşımadığının araştırılmasıdır. Bu bağlamda modern çağın gereksinimlerine göre kent meydanlarının günümüzdeki değişimleri anlaşılmaya çalışılmaktadır.

KAPSAM

Çalışma kapsamına giren meydanlar, Paris kentinin güney doğu bölgesi olan 13.bölgede yer alan üç temel meydandır. Bunlar: *Place d'Italie*, *Place Jeanne d'Arc* ve *Place Nationale*'dir. İlgili açık alanların fonksiyon ve yaya erişim özellikleri açısından bir meydan özelliği taşıyıp taşımadıkları incelenmektedir.

YÖNTEM

Seçilen kamusal alanlar, gözleme dayalı bir araştırmayla yerinde ziyaret edilerek incelenmiştir. Mekanlara dair bilgiler Paris Denis Diderot Üniversitesi kütüphanesi, Centre de Recherche sur l'Habitat kütüphanesi ve Ulusal Fransız Kütüphanesi'nden edinilmiştir.

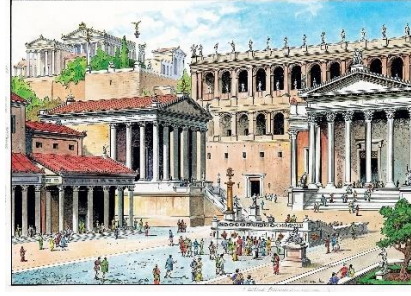
BULGULAR

Antik çağda, kent meydanları halkın açık alanda toplanma mekanları olarak görülmektedir (Hénard, 1909: 302). Kent meydanları kavramı 'agora' ile başlamıştır (Şekil 1). Agora, Antik Yunan kentinin merkezidir (Bertrand & Listowski, 1984: 2). Agora, önemli yapılarla çevrilidir, ki bunlardan biri olan *bouletérion* kent konseyinin toplanma mekanıdır (Ward-Perkins, 1974:12). Agora, her şeyden önce bir araya gelme, tartışma ve sohbet alanı olarak kullanılmaktadır (Mumford, 1964:195).

Bunların yanı sıra, Antik Yunan döneminde agora, vatandaşların alışveriş, yürüyüş yaptığı bir karşılaşma mekanıdır. Aynı zamanda kutsal kabul edilen bu mekan, tören alanı olarak da kullanılmaktadır. Agora'daki ticari faaliyetler 6.yy'dan itibaren artmış; 5.yy'dan itibaren bu kamusal alan politik faaliyetlerin de yürütüldüğü (*bouleterion*'un burada bulunması sebebiyle) yerler olmuştur. Böylece, agora için idari, ticari ve eğitim yapılarının bir arada bulunduğu bir kamusal açık alan denilebilir (Muret, 1980: 70-71).

Antik Roma döneminde, 'forum' olarak adlandırılan kent meydanları (Şekil 2), antik Yunan döneminde olduğu gibi ticari faaliyetlerin yürütüldüğü açık alanlardır. Yargılamanın yürütüldüğü bazilika binası da forum'da bulunmaktadır (Kostof, 1992: 154). Sınırları tanımlı olan Roma forumu, birçok anıtsal yapının bulunduğu adli yapıların yanı sıra, zafer takı ve heykellerin yerleştirildiği bir kamusal alandır (Muret, 1980: 123).

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Şekil 1. Agora, Antik Yunan dönemi (URL-1)

Şekil 2. Forum, Antik Roma Dönemi (URL-2)

Orta çağda, kent meydanları birtakım özellikler kazanır. Kent meydanı, kent pazarlarının kurulduğu, önünde bir kilise bulunan; aynı zamanda kentin politik ve idari merkezidir. Kent meydanı, askeri yürüyüşlerin yapıldığı, festivallerin yürütüldüğü bir kamusal alandır (Şekil 3). Genellikle üzerinde büyükçe bir çeşme bulunmaktadır (Hénard, 1909: 305).

Orta çağda, sirkülasyon alanları önem kazanmıştır. Mahallelere bölünen kent belirli bir sistematik içerisinde tasarlanır. Dini törenlerin düzenlendiği mekanlar olarak kent katedrali veya kilisesi bir anahtar nokta haline gelmiştir. Bununla beraber, kent meydanının önemli mimari yapılarından bir tanesi olarak belediye binaları, 14.yy'den itibaren önce İtalya'da, daha sonra Flamanca ülkelerde ortaya çıkmış; Fransa'da ise 16.yy'dan önce görülmemektedir (Sitte, 1889: 14-16; Choay, 1969: 26-28).

Şekil 3. Orta çağda kent meydanına bir örnek (URL-3)

Orta çağda kent meydanı aynı zamanda ticari faaliyetlerin yürütüldüğü, yabancılarla bir araya gelinen, kilise çıkışında halkın toplandığı açık alanlardır (Sitte, 1889: 14-16; Choay, 1969: 26-28).

Klasik dönemde (17.yy-18.yy) kent meydanları, insanların birbiriyle iletişimde Orta çağa nazaran daha az tercih edilen kamusal mekanlardır. Kent meydanı eskiden olduğu gibi tüm aktivitelerin birbirine bağlı yürütüldüğü yerler değildir (Choay, 1969: 72). Kent meydanı kare veya dikdörtgen formda tasarlanmış, tanımlı sınırlar içerindedir ve büyümesi limitlidir (Pinon, 1991: 50). Klasik dönem meydanına bir örnek olan Paris'te bulunan Place de Vosges (Şekil 4), IV. Henri tarafından klasik dönemin başlarında tasarlanmıştır (Choay, 1969: 52-54).

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Şekil 4. Place de Vosges, Paris (URL-4)

Modern dönemde (19.yy-20.yy) meydan kavramı iki şekilde oluşmaktadır. Bunlardan bir tanesi eskiden mevcut olan kent meydanının ortaya çıkan yeni ekonomik koşullara göre yeniden inşası; diğeri ise yeni bir toplanma alanının oluşturulması şeklindedir (Choay, 1969: 78). Böylece, 19.yy'da kent meydanının, mevcut eski kent meydanının genişlemesi ve yeniden düzenlemesiyle ortaya çıktığı söylenebilir. Buna örnek olarak Haussman'ın Paris'te gerçekleştirdiği proje (1853-1870) ile dikkati çeken hizalamalar ve ilkeler verilebilir (Pinon, 1991: 50-51). Modern döneme dair bir örnek, Paris'te bulunan Place Etoile'dır (Şekil 5). Burası, adında meydan kelimesine bulunan, ancak işleyiş bakımından tam bir dörtyol ağzı özelliğine sahip tarihi bir açık alandır.

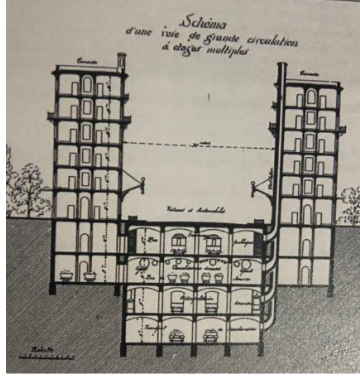

Şekil 5. Place Etoile, Paris (URL-5)

Geniş meydanların düzenlenmesi ile eski veya yeni anıtların çevresinin temizlenmesi, 19. yüzyılın diğeri bir yaygın uygulamasıdır. Bu gezinti yerlerinde yaratılan boşluklar günümüzde sorgulanmaktadır (Pinon, 1991: 51). Camillo Sitte (1889: 26-27)'e göre, çevresi temizlenmiş meydanlar tamamen değişmişlerdir. Bu meydanlar artık büyük kutlamaların yapıldığı kamusal alanlar değildir ve antik çağdan oldukça farklı anlamlar kazanmışlardır. Diğeri yandan, 19.yy'ın sonunda yeni inşa malzemeleri ve tekniklerinin keşfedilmesinin etkisiyle yeni fikirler ortaya çıkmıştır. 1900'lü yıllarda Hénard, çeşitli dörtyol ağzıları (*carrefour*) tasarımları gerçekleştirir. Hénard aynı zamanda üç, dört kattan oluşan yollar tasarlar (Şekil 6). Böylece yayalara uygun yürüme yolları oluşturmayı hedefler. Tasarımında, zemin kotunun altını demiryoluna, arabalara ve sıvı dolaşımına (su, gaz, vb) ayırmıştır (Kutlu, 2008: 12).

1950'lerde itibaren, Kuzey Amerikan kentlerinde '*dalle*' adı verilen birtakım kamusal alanlar ortaya çıkar. Örneğin: New York'ta *Lincoln Centre*, benzer örnekler Chicago, Detroit, Boston ve Dallas şehirlerinde de bulunmaktadır. Öte yandan 1950-1960 yıllarında, Paris'te *La Défence*'in tasarımı gerçekleşir. Mimar Michel Holley *dalles* tasarımı konusunda uzmanlaşır ve '*Front du Seine*' ve '*Beaugrenelle*' (1961-69) ve '*Olympiades*' (1969-74)'ı (Şekil 7) tasarlar (Bonilla, 2002:190-191).

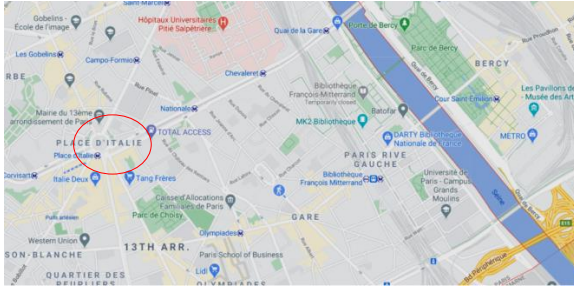
SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Şekil 6. Yol tasarımı örneği (Hénard, 1909: 353) Şekil 7. Olympiades, Paris (URL-6)

Çalışmanın yürütüldüğü Paris'in 13. bölgesi, kentin güney batı kısmında yer almaktadır. Seçilen meydanlar birbirine yakın mesafede olup, bölgenin en önemli açık alanlarıdır. Çalıştığımız yerler arasında bulunan Place d'Italie, Paris yol ağında önemli konumdadır. Diğer seçilen meydanlardan Place Jeanne d'Arc ve Place Nationale ise bölgenin iki büyük ölçekli kamusal alanıdır.

Place d'Italie: Place d'Italie, 13. bölgenin ana eksenlerinin kesişme noktasında yer almaktadır (Şekil 8). Bu nokta: Boulevard de l'Hopital, Boulevard Auguste Blanqui, Boulevard Vincent Auriol, Avenue des Gobelins ve Avenue d'Italie'ye açılmaktadır. Günümüzde, Place Italie'nin ana meydanına yoğun araba trafiği nedeniyle ulaşmak zordur (Şekil 9). Blanque kavşağı üzerinde geçiş için bir olasılık mevcut olsa da, bir yayanın dikkatli ve hızlı davranması gerekmektedir.

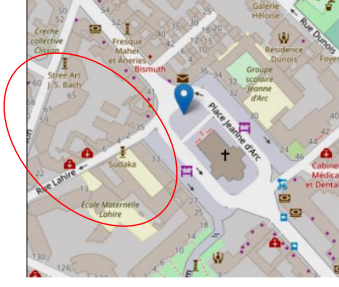
Şekil 8. Place'd'Italie, haritada gösterimi (URL-7) Şekil 9. Place d'Italie (URL-8)

Meydanın merkez kısmında, Kuzey Afrika'da çok sayıda sefer yapan ve 1944'te orduya hizmeti bulunan Mareşal Juin'in bir heykeli bulunmaktadır. Küçük bir çeşme, dinlenmek için konmuş birkaç bank ve az bir yeşil alana sahip olan bu alan, yayaların erişme zorluğu nedeniyle verimli olarak kullanılamamaktadır.

Place Jeanne d'Arc: Place Jeanne d'Arc, rue Jeanne d'Arc, rue Jean Sebastien Bach, rue Lahire, place Souham, rue Xaintrailles ve rue Charcot'un kesişiminde bulunmaktadır. Notre Dame de la Gare kilisesi meydanın merkezinde yer alır (Şekil 10).

1859 yılında inşa edilmiş olan kilise, Bizans Romanesk apsisi, cephesi sivri çan kuleli küçük bir Breton kilisesi şeklinde tasarlanmıştır (Şekil 11). Kilisenin batısında, geçen yüzyılda inşa edilmiş olan bir ilkokul vardır. Bu yapı, meydanın eski görüntüsünü anımsatan izlerden biridir (Langlois, 1996: 118-119).

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Şekil 10. Place Jeanne'd Arc (URL-9)

Şekil 11. Place Jeanne d'Arc, 19.yy (URL-10)

Place Jeanne d'Arc, meydanda bulunan Notre Dame de la Gare kilisesi, Pazar günü kurulan halk pazarı, postane ve çevrede bulunan okullar ile canlı bir açık alandır (ADA 13, 2002: 5-6). Meydanda araç parkı için müsait birçok alan bulunmasına rağmen, özellikle hafta sonu komşu sokaklarda, kilisenin arkasında trafik artmakta ve kurulan pazar tüm sokakları kaplamaktadır.

Place Nationale: Place Nationale rue Crisson, rue Lahire, rue du Château-des-Rentiers ve rue Baudricourt'un kesişiminde bulunmaktadır. Günümüzde bir dörtyol ağzı işlevine sahiptir (Şekil 12).

Şekil 12. Place Nationale, 2017 (URL-11)

Arabalar ve bisikletler dışında yayalar meydanın merkezine yaklaşamamaktadır. Nitekim meydanın ortasında az miktarda bir bitki örtüsü ve bir heykel bulunur, ancak bu sadece bir dekorasyondur: sosyal işlevi olmayan meydan sadece araç geçişi için kullanılmaktadır.

SONUÇ

Hénard'ın fikirlerinin zamanımıza en yakın olduğu açıktır. Buluşu olan "döner kavşak", trafik sorunlarına karşı yalnızca etkili bir çözümdür. Bununla ilgili olarak, çalışılan yerler arasında bulunan Place d'Italie ve Place Nationale örneklerinin şehirde birer kavşak noktası haline geldiği fark edilmiştir.

Ek olarak, bu iki meydanın merkezlerine yayalar kolayca erişememektedir. Place d'Italie'nin merkez meydanına ulaşmak mümkün olsa bile, bunu gerçekleştirmek yayalar için zor ve tehlikelidir. Diğer yandan Place Nationale' in merkezinde bitkiler bulunmaktadır, ancak yaya kullanımı bulunmamaktadır ve sadece arabaların kullanımındadır.

İncelenen bir diğer meydan olarak Place Jeanne of Arc, seçilen diğer iki örnek arasında işlevi açısından en zengin olanıdır. Burası, hem bir pazara, hem tarihi bir binaya (Notre Dame de la Gare Kilisesi) hem de tarihi yollara sahip bir açık kamu alanıdır. Ancak, araç trafiği ve park yeri meydana sorun yarattığı

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

için bu olumsuz unsurların alan kullanımı azaltılmalıdır. Üstelik kilise meydanı yeterince çiçeklenmemiştir; bu yüzden o kısım yeniden gözden geçirilerek düzenlemelidir.

Sonuç olarak, bugün antik çağdakiler gibi meydanlar oluşturmanın veya bulmanın kolay olmadığını kabul edebiliriz. Modern meydanlar günümüzde çoğunlukla kavşak görevi görmektedir. Trafikten kaynaklanan sirkülasyon sorunları kent meydanı kullanımını ve tasarlanmasını sınırlandırmaktadır. Çoğu halka açık yer, trafik ya da park yeri nedeniyle arabalar tarafından işgal edilmektedir. Bu nedenle günümüzde meydanlar, daha çok trafik sorunlarına çözüm bulmak için yapılmaktadır.

KAYNAKÇA

ADA 13, (2002). Quartier Jeanne d'Arc, (98): 5-6.

Bertrand, M. J. & Listowski, H., (1984). Les Places dans la Ville. Paris: BORDAS.

Bonilla, M., (2002). Espace Publics, Architecture et Urbanité, dec 1999, Espace Public, Espace Urbain. Saint Etienne: Publications de L'Université de Saint-Etienne, 181-196.

Choay, F., (1969). The Modern City: Planning in the 19th Century. New York: George Brazillier.

Hénard, E., (1909). Etudes Sur les Transformations de Paris. Paris: Editions L'Equerre.

Kostof, S., (1992). The City Assmebled: The Elements of Urban Form Through History. London: Thames & Hudson Ltd.

Kutlu, G. Z., (2008). Les Places Publiques du 13eme Arrondissement, dans le Secteur Compris Entre l'Avenue Italie, le Boulevard Vincent Auriol et la Seine. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Université Paris VII Denis Diderot, Paris.

Langlois, G-A., (1996). Le Guide du Promeneur, XIIIe arrondissement, Paris: Parigramme.

Mumford, L., (1964). La Cité à Travers l'Histoire. Paris: Editions du Seuil.

Muret, J.P., (1980). La Ville Comme Paysage: de l'Antiquité au Moyen-age. Paris: Centre de Recherche et de Rencontres d'Urbanisme.

Pinon, P., (editör Dupré-Henry, D.) (1991). Lire et Composer L'Espace Public. Paris: Les Editions du STU.

Sitte, C., (1889). L'Art de Batir de Villes: L'Urbanisme Selon ses Fondements Artistiques. Paris: Editions du Seuil.

Texier, S., (1993). Le 13e Arrondissement: Itinéraires d'Histoire et d'Architecture. Paris: Action Artistique de la Ville, 1993.

Ward-Perkins, J.B., (1974). Cities of Ancient Greece and Italy: Planning in Classical Antiquity. New York: George Braziller.

İNTERNET KAYNAKÇA

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

URL-1: <https://www.athenskey.com/agora.html> (E.T. 05.12.2020)

URL-2: <https://tr.pinterest.com/pin/455215474809641685/> (E.T. 05.12.2020)

URL-3: https://www.tripadvisor.fr/LocationPhotoDirectLink-g196600-d3927452-i205533268-Musee_du_Biterrois-Beziers_Herault_Occitanie.html (E.T. 05.12.2020)

URL-4: <https://footage.framepool.com/fr/shot/327565611-place-des-vosges-seine-paris-france-vue-de-la-ville> (E.T. 05.12.2020)

URL-5: <https://ici.radio-canada.ca/premiere/emissions/aujourd-hui-l-histoire/segments/entre-vue/105798/paris-haussmann-urbanisme-napoleon-voirie-travaux-architecture> (E.T. 05.12.2020)

URL-6: <https://www.paris.fr/pages/les-olympiades-13eme-2738> (E.T. 06.12.2020)

URL-7: <https://www.google.com/maps/place> (E.T. 05.12.2020)

URL-8: <https://www.i-def.fr/> (E.T. 05.12.2020)

URL-9-10: parisrues.com (E.T. 05.12.2020)

URL-11: https://www.flickr.com/photos/o_0/33530757895/ (E.T. 05.12.2020)

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

TOPLUMSAL DEĞİŞİMİN KIRSAL MEKÂNDAKİ ETKİSİ: ÇANAKKALE-ADATEPE KÖYÜ VE EVLERİ

Ekin Ceren AKBAŞ ÖRS¹, Sare SAHİL², Emel AKIN³

¹ *Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Ana Bilim Dalı, Ankara / Türkiye*

² *Gazi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Ankara / Türkiye*

³ *Atılım Üniversitesi, Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Ankara / Türkiye*

Öz: Mekânları, içinde buldukları toplumun koşulları, daha detaylı bir ifadeyle; ekonomik, kültürel, politik/ideolojik yapılanması biçimlendirir, değiştirir ve dönüştürür. Karşılıklı olarak, mekânlar da içinde buldukları toplumu etkiler ve değiştirir. Toplumsal yapıdaki değişim, kentlerde olduğu gibi, kırsal yerleşimlere de yansımakta, gündelik hayatı ve mekânları yeniden biçimlendirmektedir. Çanak-kale'nin Ayvacık ilçesine bağlı olan ve antik çağlardan itibaren farklı din ve kültürlerle ev sahipliği yapan Adatepe Köyü, tamamı koruma altına alınan ilk köylerden birisidir. 1980'li yıllarda büyük kentlerden göç almaya başlayan Adatepe'de, günümüzde evlerin işlevleri değişmekte ve restorasyon çalışmalarının sayısı giderek artmaktadır. Yerel halk, bir yandan yüksek restorasyon maliyetleri, öte yandan ev alım taleplerindeki artışlar nedeniyle, evlerini mevcut değerlerinin çok üstünde satmakta ve köylerini terk etmektedir. Bu çalışmada, toplumsal yapıdaki değişimin Adatepe Köyü'nün mekânsal yapılaşması ve köyün evleri üzerindeki etkilerinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Çalışma kapsamında köyün mekânsal biçimlenmesindeki değişim süreci, toplumsal yapısı temelinde irdelenmekte ve köy evlerinin mekânsal analizi yapılmaktadır. Geçmişten günümüze kadarki süreçte Adatepe Köyü'nün gündelik hayatı ve yapılaşması irdelenerek rölöve çizimleri üzerinden evlerin mekânsal incelemesi yapılmış, bu çalışmalar; analizler, yerinde gözlem ve sözlü görüşme yöntemleri ile desteklenmiştir. Araştırmada, değişen yapıya koşut olarak, köyün gündelik hayatının ve demografik yapısının önemli ölçüde değiştiği, köy evlerinin bir kısmının ticari işlevlere dönüştüğü, restorasyonların görece başarılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Geleneksel Konut/Ev, Adatepe Köyü, Toplumsal Yapı, Mekânsal Değişim

GİRİŞ ve KURAMSAL ÇERÇEVE

Mekânları içinde buldukları toplumsal koşullar biçimlendirir; karşılıklı olarak, mekânlar da toplumsal yapıyı etkiler. Bir başka deyişle, toplumun sosyo-ekonomik ve ideolojik yapılanması mekânları değiştirirken mekânlar da gündelik hayatın, kültürel yapının değişiminde etkili olur. Henri Lefebvre'ye (2014) göre, mekân yalnızca coğrafik, fiziksel bir kavram değildir ve toplumsal üretimin bir sonucu olarak meydana gelir. Mekân, içinde bulunduğu toplumsal yapının/koşulların belirleyiciliğinde oluşur. Dolayısıyla, mekânın biçimlenişini toplumsal yapı etkilemektedir: Toplumsal yapı, altyapı ve üstyapının birlikteliğinden meydana gelir. Altyapı üretim ilişkileri/araçları vb. genel anlamda ekonomik temelden; üst yapı felsefe, din, sanat, kültür, hukuk, siyasi yapı ve ideolojiden oluşur.

Toplumsal yapı ve kurumlar durağan ve değişmeyen yapılar değildirler. Toplumsal değişim, ekonomik, teknolojik, toplumsal, kültürel ve siyasi alanlardaki değişimleri kapsamaktadır. Toplumsal değişim, farklı eylem ve toplumsal ilişkilerin değişmesidir. Toplumsal değişmeyi, toplumu oluşturan parçalar arasındaki bir araya geliş ya da örgütlenmesinde meydana gelen değişimler olarak da tanımlayabiliriz

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

(Kongar, 2012). Toplumsal değişim, fiziksel çevreye farklı ölçeklerde/boyutlarda yansımaktadır.

Yapısal çevrenin en önemli ve yaygın bileşeni olan ev, barınak dışında kültürler arası değişiklik gösteren pek çok eylem ve insan ilişkilerini de ifade eder (Sağdıç, 2001). Bulunduğu toplumun ekonomik yapılanması, kültürel özellikleri, çevrenin iklimi, yer şekilleri, yerel malzemeleri ve teknolojik faktörlerle şekillenen konutlar, içinde yaşayan insanların yaşayış biçimi ve gelenekleriyle bir kimlik kazanır (Perker ve Akıncıtürk, 2011:29). Hem fiziksel yapılanmanın hem de gündelik yaşamın belirleyici bir ögesi olan konut, kültürün bir göstergesidir. Toplumun kültürünü yansıtan geleneksel konutlar, çevreyi kendi kültürel özellikleri açısından tanımlar. Rapoport'a (1980) göre farklı bölgelerdeki konutlar, o bölgenin kültürü ile biçimlenmiştir. Bu biçimlenmede önemli bir faktör olan kültür kavramı, topoğrafya, iklim, yerel malzeme, yapım teknikleri gibi fiziksel; sosyal yapı, dini inanç, yaşayış biçimleri, gelenek ve görenekler, ilişkiler gibi sosyal özelliklerin tamamını içerir (Zorlu ve Keskin, 2017:72). Tasarımcıları anonim olan geleneksel konutlar, insanların deneyim ve alışkanlıklarıyla oluşan gündelik yaşamın şekillendirdiği ölçüde, deneme yanılma yoluyla değişir ve bulunduğu çevrenin doğal kaynaklarına uzaklıkları, yer şekilleri ve mahremiyet olgusuna göre konumlanır.

AMAÇ

Çanakkale'nin Ayvacık ilçesine bağlı olan ve antik çağlardan itibaren farklı din ve kültürlerle ev sahipliği yapan Adatepe Köyü, tamamı koruma altına alınan⁶²ilk köylerdendir. 1980'li yıllarda büyük kentlerden göç almaya başlayan Adatepe Köyü'nde, evlerin işlevleri değişmekte ve restorasyon çalışmalarının sayısı giderek artmaktadır. Köy, turizmin önemli alanlarından birisi olmuş; mekânsal değişimin yanı sıra gündelik yaşam da farklılaşmıştır. Bu çalışmada, toplumsal yapıdaki değişimin, Adatepe Köyü'nün mekânsal yapılaşmasının ve gündelik yaşamının üzerindeki etkisinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

KAPSAM

Araştırmanın alanı, Çanakkale ili Ayvacık ilçesine bağlı Adatepe Köyü'dür. Köyün sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel yapılanması, geleneksel evlerin mekânsal değişimleri ve değişen gündelik yaşam, araştırmanın kapsamını oluşturmaktadır.

YÖNTEM

Köyün sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel süreci açıklanmakta; geleneksel evlerin mekânsal biçimlenmeleri, yapım sistemi ve malzemeleri aktarılmış, iki farklı evin restorasyon öncesi ve sonrası rölöve plan şemaları çıkarılmış, bir evin ise cephe karakteri fotoğraflanarak incelenmiştir. Elde edilen bulgular köy sakinleri ile yapılan görüşmelerle desteklenmiştir.

ADATEPE KÖYÜ

Çanakkale iline 105 km, Ayvacık ilçesine⁶³ 35 km uzaklıkta, Kaz (İda) Dağı'nın yamacında yer alan Adatepe Köyü, tamamı koruma altına alınan ilk köylerdendir. Homeros, İlyada Destanı'nda (Homeros,

⁶² T.C. Kültür Bakanlığı'nın BKTVKK 27.12.1992 tarih ve 2900 sayılı kararı.

⁶³ Ayvacık ilçesine bağlı 64 köy bulunmaktadır. Köyler isimlerini bölgeye yerleşen konargöçer grupların tarımsal ve ekonomik faaliyetleri sebebiyle almışlardır. Dere Kolu köylerinde ormancılık, Kıran Kolu köylerinde

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

1975), Zeus'un, 'Gargaron Tepesi'nden Troya Savaşı'nı yönettiğini yazar. Günümüzde, Zeus Altarı'nın bulunduğu bu tepe, Adatepe'nin girişindedir. Antik çağlardan beri yerleşim yeri olan Adatepe, farklı din ve kültürlerle ev sahipliği yapmıştır.

SOSYO-EKONOMİK YAPILANMA

Osmanlı Dönemi'nde Yörükler ve Türkmenlerin yaşadığı Adatepe'ye, 1839-40 yıllarında Rumlar yerleşmiştir. Bu dönemde köy zeytincilik ve hayvancılıkla birlikte ekonomik olarak zenginleşmiş, nüfus yaklaşık 1000 kişiye kadar ulaşmıştır. 1924 yılına kadar köyde 400 hane, zeytinyağı fabrikası, kasap, bakkal, meyhane, kuyu, terzi, manifaturacı, nalbant, berber, semerci, kunduracı, fenerci, marangoz, kilise, cami ve medresesi, okul, fırın, sinema salonu bulunduğu ve her türlü ihtiyacın karşılanabildiği belirtilmektedir (Boynudelik, 2008). Rumlar, 1924 yılında Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi'yle köyden gönderilmiş; yerlerine Yunan Adalarından gelen Türkler yerleştirilmiştir. Bu köklü kültür değişiminin ardından ikinci nüfus hareketliliği 1950'li yıllarda gerçekleşmiştir. Geçim kaynaklarında azalma, kentte sanayileşme ile birlikte iş olanaklarının artması, kıyı ticaretinin canlanması gibi faktörler sebebiyle köy halkından kente göç edenler olmuştur. 1970'lerde köyde 70-75 hanede yaklaşık 400 kişinin bulunduğu bilinmektedir (Merey, 1977).

1980'li yıllarda çevre illerden, özellikle İstanbul'dan göç alan Adatepe'de, restorasyon çalışmaları başlamış; günümüzde giderek çoğalmıştır. Devlet desteği alamayan yerel halk restore edemedikleri evlerini mevcut değerinin fazlasına satmakta, çevre yerleşimlerden birden fazla ev alarak, köyü terk etmektedir. Adatepe'nin demografik yapısı hızla değişmiştir: Köyde yaşayan yerli sayısı giderek azalmakta, kışın çok az olan köy nüfusu, yazın olağanüstü artmakta, köy önemli bir turizm alanı olarak ziyaretçi akımına uğramaktadır. Günümüzde zeytincilik ve hayvancılık hala devam etmekte, ancak geçim kaynağı olarak yeterli gelmemektedir. Turizme açılmasıyla uğrak bir nokta haline gelen köyde, çok sayıda geleneksel ev restore edilerek kafe, restoran, zeytinyağı atölyesi, sanat evi, pansiyon ve otel işlevlerine dönüştürülmüştür.

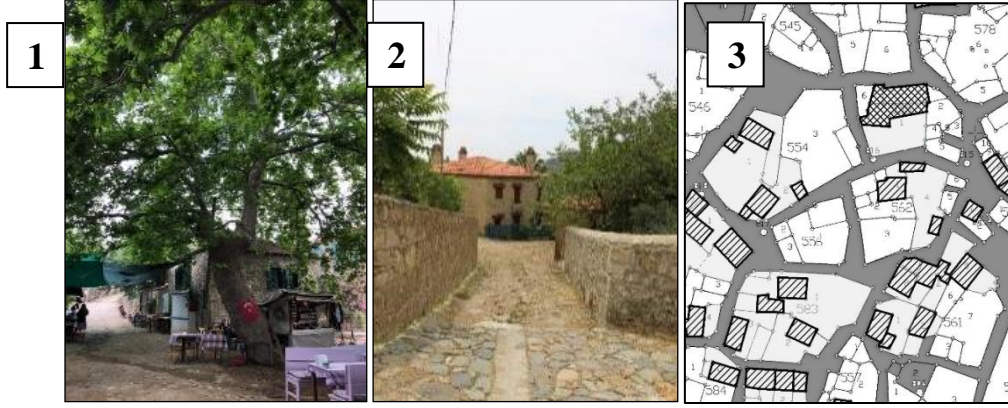
KÖYÜN MEKÂNSAL YAPILANMASI

Adatepe Köyü, kıvrımlı ve topoğrafyayla şekillenmiş organik sokak dokusuna sahiptir (Şekil 1). Genellikle bina ve bahçelerin duvarları ile sınırlanan taş sokaklar, 3-4 metre genişliğindedir (Şekil 2). Köyde iki büyük meydanın birisi Küçükkuşu'dan Adatepe'ye çıkan yolun köye ulaştığı noktadadır (Şekil 3). Diğer meydan, caminin kuzeybatısında, çınar ağaçlarının altındadır ve köyün eskiden beri ticaret işlevini barındırmaktadır. Rumlar köyün güneyinde (aşağı mahalle), Müslümanlar ise kuzeyinde (yukarı mahalle) yerleşmiştir (Şekil 4.) Köyde genişliği 3-4metreyi bulan bir kanalizasyon sisteminin bulunması dikkat çekicidir.

---

hayvancılık, Yalı Kolu köylerinde ise zeytincilik ile uğraşılmaktadır. Adatepe Köyü, Ayvacık ilçesinin "Yalı Kolu" köylerinden birisidir.

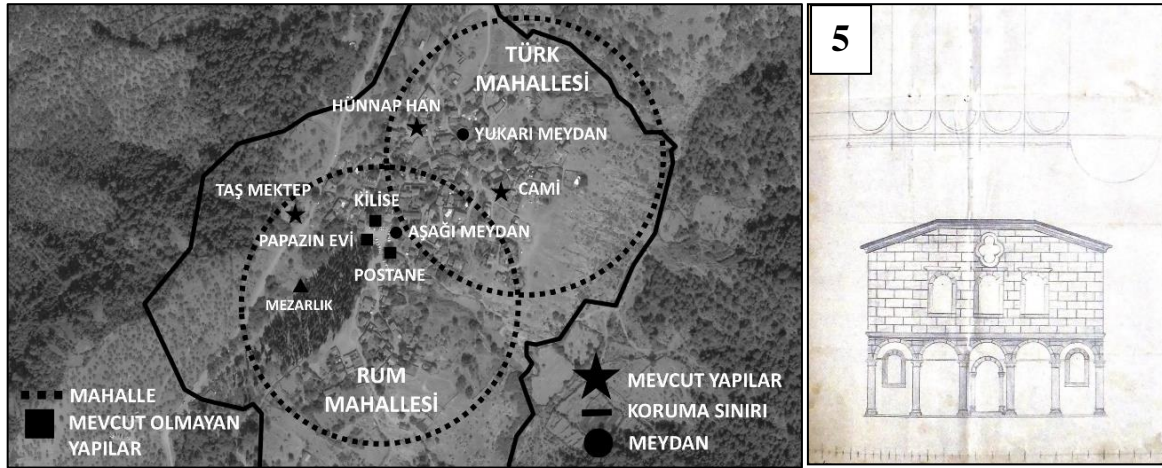
SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Şekil 1. Bahçe Duvarları ve Evlerin Oluşturduğu Organik Sokak Dokusu (Balıkesir Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivi,2020)

Şekil 2. Köy İçi Taş Yol (Yazar Arşivi, 2019)

Şekil 3. Aşağı Mahalle Köy Meydanı (Yazar Arşivi, 2019)

Şekil 4. Köyün Mekânsal Konumlanması⁶⁴

Şekil 5. Kilisenin Ön Cephesi (Fırat, 2020)

Köy halkı, Rum Mahallesi'nde inşa edilen kilisenin (Şekil 5) 1937 yılında yıkılarak taşlarının Adatepe İlkokulu inşaatında kullanıldığını; kilisenin karşısında papazın evinin ve günümüzde kahvehane olarak kullanılan yerde ise postane olduğunu söylemektedir. Türk Mahallesi olarak adlandırılan bölgede yer alan cami yüksek bir tepe üzerine konumlandırılmıştır (Şekil 6). Caminin kuzeybatısında imam evi, doğusunda medrese, avlunun içinde ise hazire alanı yer almaktadır. Köyün ayakta kalan en önemli yapılarından biri olan Hacı Mehmet Ağa Konağı (Şekil 7) 1770'lerde inşa edilmiş; 1820'lerde selamlık bölümü değiştirilerek üç katlı olarak yeniden yapılmıştır. Günümüzde Hunnap Han adıyla otel olarak

⁶⁴<https://www.google.com/earth/> , erişim tarihi: 23.05.2019)

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

kullanılmaktadır. Köyün eskiden beri ticaret işlevini barındırdığı meydandaki ticaret yapılarından bazıları restore edilmiştir ve seramik atölyesi, sanat evi gibi işlevlerle kullanılmaktadır. Köydeki hamam, sarnıç ve birçok çeşme günümüzde kullanılmamaktadır.

Şekil 6. Adatepe Camii (Yazar Arşivi,2020)

Şekil 7. Hacı Mehmet Ağa Konağı (Hünnap Han) (Yazar Arşivi,2020)

Şekil 8. Adatepe İlkokulu (Taş Mektep) (Yazar Arşivi, 2019)

1937-1943 yılları arasında inşa edilen Adatepe Köyü İlkokulu otuz sekiz yıl aralıksız olarak hizmet vermiş⁶⁵, 1985 yılında öğrenci azlığından dolayı kapatılmıştır. Köyün az sayıdaki öğrencisi, eğitimlerine Küçükkuyu'da devam etmektedir. Atıl durumda kalan okul binası, 1997 yılında restore edilmiş; Taş Mektep adıyla, sanatsal ve toplumsal etkinliklerin, seminerlerin yapıldığı, yoğun olarak kullanılan bir mekâna dönüştürülmüştür (Şekil 8).

ADATEPE EVLERİ

Engebeli bir alana kurulan geleneksel Adatepe evleri, konumlanırken topoğrafyadan etkilendiği için yapılara ve bahçelere farklı kotlardan ulaşım sağlanmaktadır. Tüm evlerin sokakla ilişkisi bulunmaktadır. Türk Mahallesi'ndeki evlere mahremiyet nedeniyle avludan ulaşım sağlanırken, Rum Mahallesi'ndeki evler sokak ya da bahçeyle doğrudan ilişkilidir. Adatepe'deki evlerin çok büyük bir kısmı 2 katlı; bazıları bodrum kat ile birlikte 3 katlıdır. Tek katlı evlerin sayısı azdır: Bazıları, daha önce hayvan damı, müştemilat ya da sadece mutfak olarak kullanılırken sonrasında eve dönüştürülmüştür. 2 katlı olan bazı evler, üst katları eskince/yıkılınca ekonomik nedenlerle yenilenememiş, sadece çatı yapılarak tek kata dönüştürülmüştür.

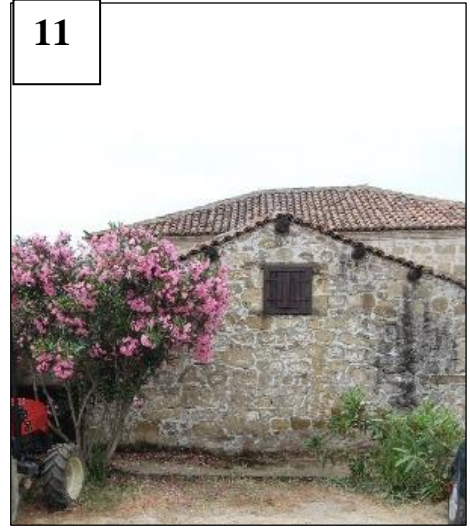
Yapım Sistemi ve Yapı Malzemesi

Adatepe yerleşiminde geleneksel evler taş ve yığma sistem ile inşa edilmişlerdir. Yığma sistem tekniği ve kullanılan malzemenin gerektirdiği durumlar sonucunda kat yüksekliği, döşeme ve çatı örtü yükseklikleri belirli sınırlarda kalmış; mahya yüksekliklerinin 7 metreyi geçmediği görülmüştür. Yapı köşelerinde dayanıklılığı arttırmak amacıyla büyük taşlar kullanılmıştır (Şekil 9). Ara kat döşemelerinin kısa yönünde 15 cm çapında daire kesitli ahşap kirişler, ahşap dikmelerle desteklenerek taş duvarların üzerine oturtulmuştur (Şekil 10). Onarım geçiren evler alaturka kiremit kaplamalı kırma çatılıdır. Yapının yanında yer alan ve eskiden ahır olarak kullanılan yapılar beşik çatılıdır (Şekil 11).

⁶⁵<http://www.adatepetasmektep.com>, erişim tarihi: 08.07.2020)

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Yapılarda kullanılan taş malzemeler yakın bölgelerde yer alan taş ocaklarından temin edilmiştir. Yapıların dış duvarları, kalınlıkları 50-60 cm civarında olan moloz, kaba yonu ve kesme taştır. Harç malzemesi olarak kerpiç; kapı-pencere doğramalarında, lento ve hatıllarda, iç mekândaki dikme, tavan ve çatı kirişlemelerinde, merdivenlerde ve bağdadi duvarlarda ahşap; sıva malzemesi olarak ise toprak, saman ve kerpiç kullanılmıştır. Çörtlenler içine suyu akıtabilecek şekilde eğim verilmiş, taş malzemedен yapılmıştır.

Şekil 9. Köşe Taş ve Ahşap Taşıyıcı Sistem (Yazar Arşivi,2019)

Şekil 10. Ahşap Taşıyıcı Sistem Örneği (Yazar Arşivi,2019)

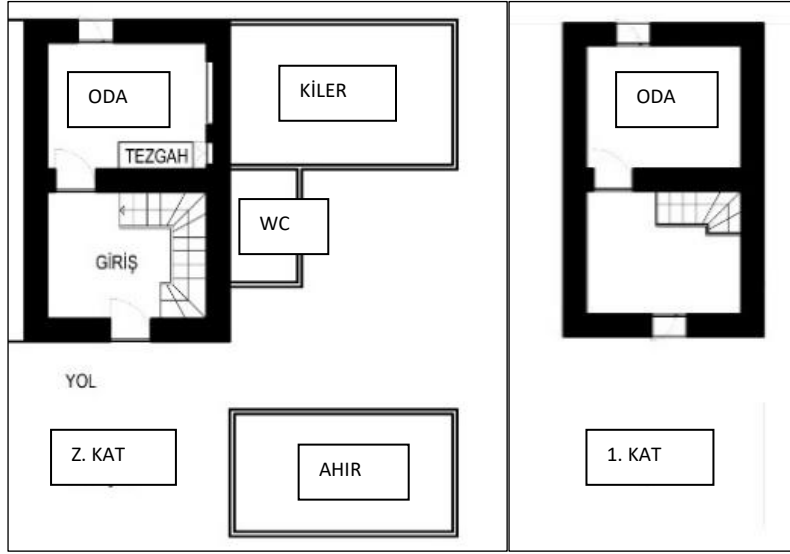
Şekil 11. Kıрма ve Beşik Çatı Örneği (Yazar Arşivi,2019)

Mekânsal Özellikler

GELENEKSEL EV

Adatepe evlerinin alt katlarında günlük yaşamın geçtiği mekânlar, yapı içerisinden çıkılan üst katlarında uyuma mekânları bulunmaktadır. Islak hacimler evin içinde değil, avludadır (Şekil 12). Hemen hemen bütün evlerin, hayvanların barındığı ahır ve ürünlerin saklandığı kiler olarak kullanılan müştemilatları vardır. Kiler, eve bitişik; ahır evden uzaktadır. Yapılarda kot farklarından yararlanılarak farklı cephelerden girişler oluşturulmuştur. Merdivenler düz kollu ya da L biçimdedir.

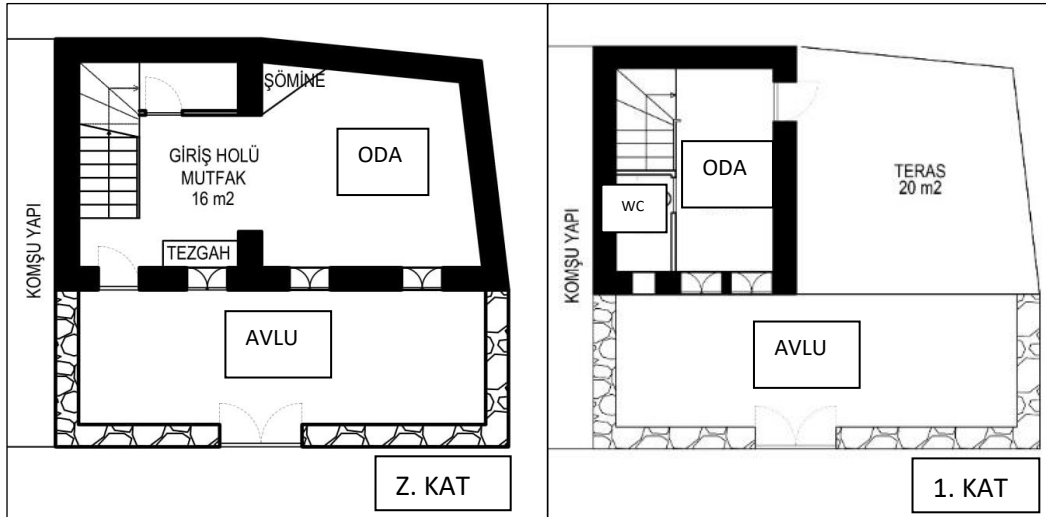
SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Şekil 12. Orijinal Geleneksel Ev Plan Şeması (Yazar Arşivi,2019)

RESTORE EDİLEN KÖY EVİ

Adatepe evlerinin birçoğu harap haldedir. Restorasyonlarda, evlerin genel plan şemaları ve cephe karakteri hemen hemen korunmuştur. Tamamen özgün malzemeye yenilenen geleneksel evlerin yapı ve bahçe duvarlarında taş; döşeme, doğrama ve kirişlemelerinde ahşap kullanılmış; çatıların da kırma ve beşik çatı olarak alaturka kiremitle yenilenmiştir. Islak hacimler, avludan iç mekâna alınarak, odaların içlerinde bölücü duvar ve yükseltilmiş döşemeyle (Şekil 13) yapılmıştır.

Şekil 13. Restore Edilmiş Ev Plan Şeması (Yazar Arşivi,2019)

Restore edilmiş ve günümüzde otel olarak kullanılan bir evin özgün cephe karakterinin ve malzeme türlerinin de çok büyük ölçüde korunduğu görülmektedir (Şekil 14).

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Şekil 14. Restore Edilmiş Bir Evin Önce ve Sonra Cephe Görünümü (Güzin Kutlu Arşivi, 2020)

ADATEPE KÖYÜ'NDE GÜNDELİK YAŞAM

Tarih boyunca birkaç nüfus değişimine şahitlik etmiş olan Adatepe Köyü'ndeki Yörük ve Türkmenler 1839-40 yıllarında yerleştirilen Rumlar ile bir arada yaşamış; zeytincilik ve hayvancılıkla ekonomik olarak zenginleşmiştir. Bu tarihlerde köyde tüm ihtiyaçların karşılanabileceği ticaret mekânlarının olduğu bilinmektedir (Alyakut, Gençler, 2018). 1924 yılındaki gerçekleşen Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi ile Midilli ve Girit Adalarından gelen göçmenler de Türklerle bir arada yaşamıştır.

1950'lerin sanayileşme süreci ile birlikte tüm ülkede başlayan köyden kente göç hareketi, Adatepe Köyü'nün de demografik yapısını değiştirmiştir. Aynı evde yaşayan kişilerin tamamı veya bir kısmı, zorlu ekonomik koşullar nedeniyle yerleşimi terk etmiş; köy nüfusu önemli ölçüde azalmıştır. 1980'li yıllarda büyük kentlerde yaşayanların köyü keşfetmesi ve köyün sit alanı ilan edilmesiyle birlikte, Adatepe'de hızlı bir dönüşüm süreci başlamıştır. Geleneksel köy evleri için alım taleplerinin çoğalması ve yüksek restorasyon maliyetleri sonucunda yerli halk evlerini mevcut değerinin üzerinde satarak köyü terk etmiştir. Zamanında 400 hane olan köyde, günümüzde, sadece 10 hane yerli halktır. Köyde ikili bir toplumsal yapı oluşturmuştur: Bir yanda, kentten gelip yerleşen köyün yeni sakinleri, diğer yanda köyün eski yerlileri. Öte yandan, köy yeni bir işleve sahip olmuş; turistik tanınırlığı artmış; çok sayıda turist uğrak alanı olmuştur. Yeni yapılanmanın köyün mekânına ve gündelik hayatına yansımaları aşağıda özetlenmektedir:

- Kentlilerin köye yerleşmesi, köy halkının ticari faaliyetlerini artırmıştır.
- Yeni yerleşen kentliler, kent hayatını köye uyarlamaya çalışmaktadır.
- Hayvanların köy içinde yetiştirilmesi kentliler tarafından istenmemekte ve bu nedenle hayvanlar köye uzak yerlerde yapılan ağıllarda bakılmaktadır.
- Tavuk ve keçilerden rahatsız olan kentlilerin evlerinin önüne çektiği tel örgüler, sokak dokusunun zedelenmesine neden olmaktadır.
- Kentli ve yerli halk arasındaki komşuluk ilişkileri selamlaşmanın ötesine geçmemektedir.
- Bir zamanlar evlerin kapılarının kilitlenmeye ihtiyaç duyulmadığı köyde, artık özel güvenlik sistemleri kullanılmaktadır.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

- Yapıların ve avlu duvarlarının oluşturduğu organik sokak dokusu, otomobil parkları ile bozulmakta; çoğu zaman yaya geçişleri engellenmektedir.

Geçimini köy meydanındaki kahvesinden ve zeytincilikten sağlayan bir Adatepe Köyü sakinin söyledikleri köyün yaşamındaki değişimi özetlemektedir: “*Buradan başka yere gitmeyi hayatta düşünmem. 78 yaşındayım çocuklarımdan daha sağlıklıyım, onların taksiiyle gittiği yere ben yayan giderim. Komşuluklarımız çok güzel ama İstanbullular bize benzemez. Neden benzemez? Bana şimdi gece 12.00’de bir şey olsa, gidip komşumun kapısını çalar, “Komşum kalk beni şuraya götür.” derim ama İstanbullulara diyemezsin. İstanbullular bizi pek sevmez. Neden sevmez? Çünkü koyunlarımız var. Koyunlarımızın çanlarından, pisliklerinden, kokularından rahatsız oluyorlar. Ama bu koyunlar burada zaten onlar geldiğinde vardı. Köy yumurtası yemek ister ama tavuk istemez, köy peyniri yemek ister ama koyun istemez. O zaman niye geldin ki İstanbul’dan?”*

DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

1950’li yıllardan sonra göç hareketleriyle birlikte nüfusun azaldığı Adatepe, 1980’li yıllardan itibaren kentli bir grup tarafından keşfedilmiştir. Kentlilerin yerleşmeleriyle ve köyün 1992’de sit alanı ilan edilerek koruma altına alınmasıyla birlikte, eskiyen köy evlerinde restorasyon çalışmaları başlamıştır. Eskimiş evler, hatta harap ve terk edilmiş olanlar bile değer kazanmıştır. Restorasyon maliyetlerini karşılayamayan ve evlerini değerinden fazlasına satan yerli halk yakın kentlere veya komşu köylere göç etmiştir. Köyde yaşamını sürdürmeye devam eden yerli halk geçimini zeytincilik ve hayvancılıkla sağlarken, artan turizmle birlikte yeni geçim kaynakları elde etmiş; geleneksel evlerini dönüştürerek kafe, restoran, otel gibi işlevlerle kullanmaya başlamışlardır. Kentlilerin ve yerli halkın bir arada yaşadığı köyde, yerli halk kentlilerin yerleşmesini, ekonomik katkı sağladıkları için olumlu bulmakta; ne var ki, gündelik yaşamdaki alışkanlıklarına devam edemedikleri için hoşnutsuz olmaktadır.

Mekân, içinde yaşayan insanla anlam kazanmaktadır. Restorasyon sonrasında fiziksel mekân her ne kadar aynı kalmışsa da, içinde yaşanan pratikler, gündelik hayat değişmiş; mekânın algılanması farklılaşmıştır. Geleneksel mimarinin özgün değerleri, ancak yaşayan halkın geçmişi, kültürü ve gelenekleri ile yaşayabilirse/yaşatılabilirse, tam anlamıyla korunabilir. Geleneksel yöntemlerle inşa edilmiş bir evin, çağdaş yöntemler ve teknolojiler kullanılarak restore edilmesi ve tekil olarak yenilenmesi mimari mirasın korunması için yeterli değildir.

KAYNAKÇA

Alyakut, E., Gençer, C.İ., (2018). *Kırsal Mimarlık Mirasının Korunmasında Turizmin Etkisi: Çanakkale-Adatepe Köyü*. FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, 11:251-262.

Boynudelik, M., (2008). *Adatepe Öyküleri*. Oğlak Yayıncılık, 2. Baskı, İstanbul.

Fırat K., (2020). *Osmanlı Belgelerinde Adatepe Köyü*. Adatepe Taşmektep Yayınları, 1.Baskı, Çanakkale.

İda Dizayn Mimarlık, Mimar Güzin Kutlu Arşivi, Çanakkale.

Homeros, (1975). *İlyada*, çev: A. Erhat, A. Kadir, Sander Yayınları, İstanbul.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

- Kongar, Emre, (2012), *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Lefebvre, H. (2014). *Mekânın Üretimi*. (Çev. Işık Ergüden). İstanbul: Sel Yayınları.
- Merey, Lemi, “*Adatepe Köyünde Hacı Mehmet Ağa Konağı*”, İstanbul Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi Dergisi, sayı 1, 1977.
- Perker, Z., Akıncıtürk, N., (2011). *Geleneksel Konutlarda Fiziksel Değişim: Bursa’da Üç Örnek Yapı*. Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi, 16(1):29-39.
- Rapaport. A. (1980) *Using Culture in Housing Design*.
- Sağdıç, T., (2001). *Kastamonu Geleneksel Konut Dokusunda Sosyo-Kültürel Değişimin Konut Mekânına Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Balıkesir Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivi, Çanakkale.
- Zorlu, T., Keskin, K., (2017). *Kültür-Konut Etkileşiminde Mahremiyet Olgusu: Geleneksel Urfa- Akçabat/Ortamahalle Evleri Üzerinden Karşılaştırmalı Bir Analiz*. Online Journal of Art and Design, 5(2):72-89.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

EXTERNAL EARTHQUAKE STRENGTHENING OF REINFORCED CONCRETE BUILDINGS AND AESTHETICAL EFFECTS

Ali Serdar ECEMİŞ¹, Hasan H. KORKMAZ²

Necmettin Erbakan University, Engineering and Architecture Faculty, Konya / Turkey

Abstract: Reinforcement of reinforced concrete buildings against earthquakes is carried out only by civil engineers. Retrofitting of reinforced concrete structures results in alteration in internal spaces. Strengthening applications effects the architecture of the building. The function and aesthetical alterations are also important for owners or users. On the other hand strengthening applications are only done by civil engineers and generally architectural points are ignored. The contribution of architects in retrofit projects is very limited. The strengthening applications also creates secondary expenses. The renovation of internal finishings create huge economical problems. Also internal strengthening applications results in long time constructions. In this study, a reinforcement method that can be applied from outside the building, which improves the aesthetic appearance of the building and does not disturb the internal spaces in the earthquake strengthening of reinforced concrete buildings is introduced. In this approach, steel frames to be formed outside the building will be fixed to the existing building and will contribute to the earthquake resistance. In this study, the changes that will occur in the building image after the proposed application are discussed. A sample or model building is designed and external steel strengthening is applied. External visual evaluations before and after strengthening are obtained and compared.

Keywords: Strengthening, External, Aesthetical, Earthquake, Reinforced Concrete Building

INTRODUCTION and HYPOTETHICAL FRAME

The earthquake resistance of the buildings depends on the structural system as well as the geometric form of the building. Building geometry affects the dynamic properties of the building. The geometry of the building is shaped by the architect at the architectural design stage. Therefore, the architect makes important decisions that will affect the earthquake behavior of the building. While architectural education is mostly based on a process of functionality and visually, subjects such as dynamic behavior, strength and stability are left to the scope of engineering profession. However, in architectural design works carried out in earthquake zones, architects are also responsible for earthquake resistant building design. Several geometric forms has negative behavior during earthquakes. Geometric designs that may create a negative impact in terms of earthquake are;

- **Irregularities and architecture**

In multi-storey buildings that were designed as a single mass, there are different quests in order to enhance the exterior appearance in terms of architecture or aesthetics. Aesthetic designs such as large indentations and protrusions and asymmetrical settlements may cause irregularities in the structure. In this case modelling of the structural system become more complex and difficult. Irregularities cause negative effects in terms of earthquake behavior (Figure 1).

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Figure 0. Irregular building examples

Each of discontinuities should be avoided in terms of healthy earthquake behavior. The dynamic properties and earthquake behavior of a building with discontinuity will be complex, mathematical modeling and analysis will also be difficult and will involve uncertainties. All the structures given in Figure 2, 3, 4 contain geometric features that can be considered negative in terms of earthquakes. The fact that the geometry of the structure contains irregularities does not mean that the structure will be damaged or destroyed during an earthquake. It is considered that the structural system design of such structures is more difficult, complex and should be designed by engineers with special knowledge.

Figure 2. Architectural forms that has disadvantages during earthquake action-1

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Figure 3. Architectural forms that has disadvantages during earthquake action-2

Figure 4. Architectural forms that have disadvantages during earthquake action-3

In multi-storey buildings, the ground floor is generally used for commercial purposes. The fact that the brick walls are not on the ground floor and are located on the upper floors in order to make room for the showcase of shops and stores and to obtain larger spaces brings about the negative earthquake behavior called “soft storey-floor” in the structure. The fact that the height of the floors is higher than the other floors increases the effect of this negative behavior. (Figure 5).

Soft storey behavior is one of the most important cause of the damage observed after the earthquake in Turkey. Most of the reinforced concrete buildings that were destroyed in Van Erciş earthquake had irregularities (Figure 5).

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Figure 5. Soft storey damage observed in Van Erciş earthquake

When designing high-rise structures, examples of using diagonal or eccentric crosses in the ground floors in order to prevent soft storey formation are provided in a manner that does not impair the usage function are given in Figure 6. These building elements will be perceived as part of the aesthetic integrity of the building.

The cross elements seen on the ground floor of the console building given in Figure 7-a were probably added later and did not continue on the upper floors. In the building given in Figure 7-b, these cross members are connected to the building from the end of the building console floor and are also fixed to the building by means of elements extending parallel to the console floor. In Figure 8, a design example which is applied on the ground floor of the console building and which increases the horizontal stiffness continues to the upper floors is given.

Figure 6. Cross structural elements formed on the ground floor of the building

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

a)

b)

Figure 7. Cross elements applied in the building to prevent the formation of soft floors

a)

b)

Figure 8. Design and strengthening application that increases horizontal rigidity in the cantilevered building

Figure 8 shows an example of retrofitting in an existing building on the ground floor, which was subsequently applied to reduce soft floor formation. This building was taken in the city of San Francisco, located in a very active earthquake zone.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

The placement of steel elements into reinforced concrete frames as compressive or tensile bars is a old method of reinforcing existing structures(Figure 9-10). Figure 11 shows an example of strengthening observed on the exterior of a reinforced concrete building in Tokyo using steel elements.

a)

b)⁶⁶

Figure 9. Earthquake strengthening using steel structural elements in a reinforced concrete building

The use of steel elements on the façades of high-rise buildings has shaped the idea that this application can also be used for strengthening. Although there are limited examples of subsequent application of steel frames to the exterior of buildings, there are few analytical or experimental studies in the literature. The most striking example of the outdoor steel strengthening frame application is the garage structure given in Figure 12. With the application, the exterior of the building has been completely changed.

One of the most striking examples is the strengthening of a reinforced concrete dormitory building in Berkeley (Figure 13). Unfortunately, there is no literature or resource on this strengthening in the literature. There are probably earthquake shear walls on the short side facades of the building. In the long front facade, the bearing system is parallel to the short direction. Therefore, it was evaluated that the earthquake resistance of the building along the long direction (parallel to the façade) was insufficient. A steel frame is formed in a part of the exterior of the building in parallel to the long direction. This frame is fixed to existing concrete columns and beams. Horizontal stiffness is increased by adding cross elements to the frame. The connection details of the steel system to the reinforced concrete frame are observed in Figure 14. On the back side of the building, the building's facade was covered with precast concrete elements or cast-in-place concrete shear walls and small window openings were opened.

---

⁶⁶ <https://www.berkeleyside.com/2013/10/30/city-parking-garage-fees-up-downtown-down-on-telegraph>

Figure 10. Example of retrofitting in a dormitory building in Berkeley

Figure 11 shows a similar example of strengthening found in Tokyo. The steel skeleton, which stands out intensely in front of the 8-storey reinforced concrete building, was built for strengthening. A steel frame is formed in the long direction on the exterior of the building. Unlike the structure shown in Figure 10, the frame in this building is located 1.50 - 2.00 m away from the structure. Steel beams are fixed to the face of the concrete slabs or beams of the building and they are connected to the steel frame system with other steel elements in the perpendicular direction. The reason for the removal of the steel system from the structure is that steel diagonals do not block the windows and allow daylight to enter. At first glance, the building gives the impression of a steel structure. It is possible to improve the external appearance of the building by painting it differently from the building or by covering it with glass.

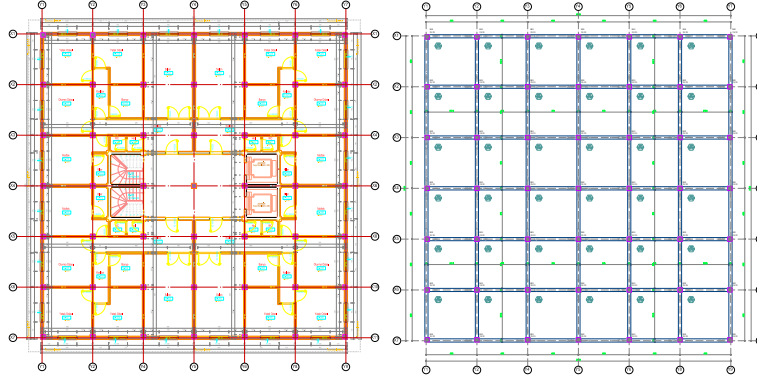
Figure 11. A strengthening example in Tokyo City

STRENGTHENING THE REINFORCED CONCRETE BUILDING WITH STEEL SYSTEMS

In this study, it is aimed to increase the horizontal stiffness and earthquake resistance of reinforced concrete buildings with insufficient earthquake performance with a new steel system to be formed only on the exterior. The study was planned during the engineering service to strengthen an existing building. As a result of the earthquake performance analysis, it has been determined that retrofitting is required for an existing building which has insufficient horizontal stiffness. The structure has no shear walls and is used as a student residence. As a result of core samples taken from the building, concrete strength was found to be C20. The building is located in 1st degree earthquake zone (effective ground acceleration 0.4g) and in a garden. There is no other building in the garden. The building owners requested that the building not be left out of use during the retrofit and that no indoor production was made. . As a result

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

of the demands of the user, a new steel frame was created on the exterior of the building and horizontal stiffness was provided with diagonal fasteners. With the fixation of the new steel frame to the existing concrete building, an increase in earthquake resistance and stiffness was targeted. With the application on the exterior of the building, the exterior appearance of the building will also change and a more modern appearance will be provided. Furthermore, the user stated that the perception of the strengthening of the building would harm them commercially and that the proposed application would only have an aesthetic application effect as it would be done outside the building. In Figure 12 architectural plan, column layout of the building is given. Also in Figure 13, exterior view of the building is presented.

Figure 12. Architectural plan, column layout of the building

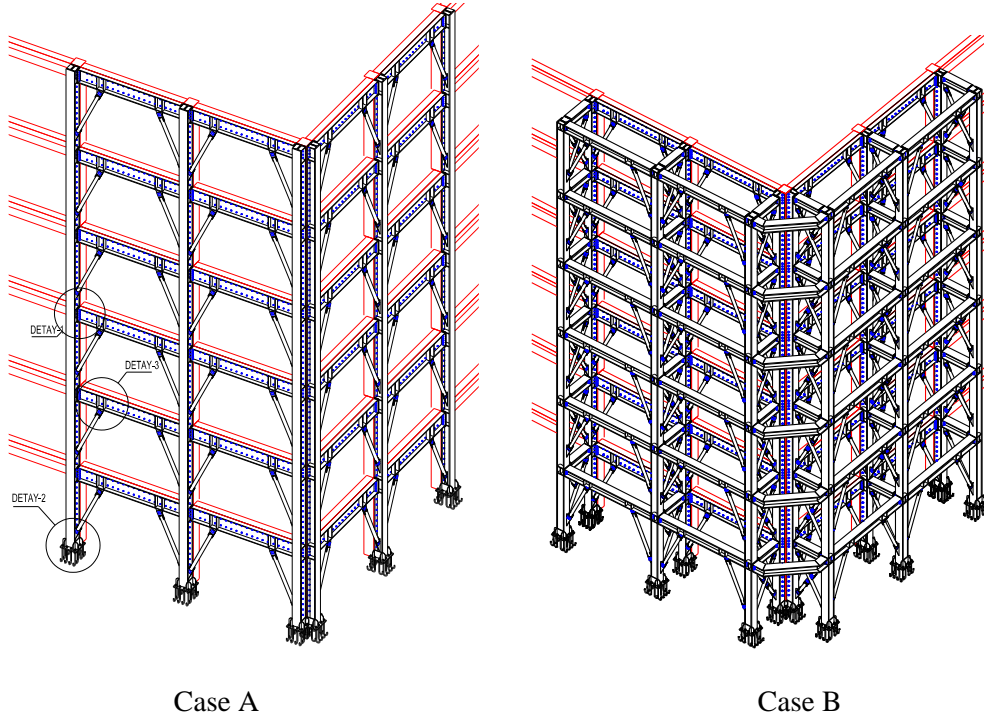

Figure 13. Exterior view presentation of the building

It is aimed to add a new steel system to the exterior of the building. In the new steel system, the columns are I500 and the beams are U500 and I300 profiles. In the foundation pit to be opened around the structure, new reinforced concrete foundation will be created for steel columns and steel columns will be fixed to this foundation. Steel columns and beams shall be fixed to concrete columns and beams with

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

anchor bolts of 12mm diameter. The anchor rods coming from the steel system will be fixed to the existing building with the help of epoxy by drilling holes in the reinforced concrete elements. For horizontal stiffness, eccentric diagonals bars are used in the steel system. Circular steel elements with a diameter of 150 mm are used (Figure 14).

Figure 14. External strengthening of the RC structure

The newly created strengthening frames are symmetrically located at the 4 corners of the building. In this study, the case where the frame has 2 openings in each corner is discussed. This layout is called the A configuration. In other model, the frame was reconstructed in parallel at a distance of 1.5 m to the outside of the building. Two frames parallel to the building facade are connected with steel diagonals (configuration B). In this system, besides the horizontal stiffness of the steel system in the loading plane, the out-of-plane stiffness is increased. In configuration B, it can contribute to the Y-positioned system in addition to the X-direction steel system under X-direction loads. In addition, in the A configuration, only the anchor rods attempting to cut load transfer the load between the reinforced concrete building and the steel systems. In the B configuration, in addition, the anchor rods that is under tension or pressure transmit loads.

VISUALIZATION OF STRENGTHENED BUILDINGS

Since one of the aims of the study is to create a beautiful structure in terms of aesthetics and function in architecture, 3-dimensional views of the building that will occur after strengthening from outside have been prepared. In these views prepared for reference building types the integration of the proposed strengthening method with the building has been examined with different color arrangements and it is aimed to create a structure that is aesthetically and visually compatible with the environment.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

It was evaluated that the facade strengthening would be relatively easier in the building discussed. The faces of the column and beam systems to the façade were used to connect the steel system to the building. Figure 15 illustrates the effect of a single-layer strengthening system on the building image. Figure 16 shows the application of a double-layer strengthening system.

Figure 15. Building reinforced with single layer steel system

In the case that the strengthening frame applied to the building from the façade consists of two parallel frames, the steel frame formed in the short direction under the off-plane horizontal loading is aimed to contribute to the earthquake resistance. For this purpose, a second frame of the same length is placed in parallel with a distance of 1.50 m and connected to the first frame with orthogonal beams and crosses, parallel to the steel reinforcing frame of 4.00 m length. With the addition of this two-layer frame to the exterior of the building, there will be an increase of 1.50 m in the building carrier area. This additional part can be used as a balcony or space. Although it will not be used as a venue, it will contribute to the aesthetics and façade of the building. In this strengthening head, the steel frame has only one axis (4.00 m long) or two axes (8.00 m long). Figure 16 illustrates the contribution of the two-opening double-layer strengthening system to the aesthetics and structure of the building without console.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

Figure 16. Building with double layer steel system

CONCLUSION

Our country is located in one of the most active and dangerous earthquake zones in the world. The rapid population growth experienced in the country in the last hundred years has brought a large housing deficit along with the migration from rural areas to cities and many buildings have been produced that did not receive adequate engineering services. The defective and inadequate buildings in question still serve for both housing and other uses. However, during the earthquakes in the country, existing concrete structures cause heavy damages, total collapses and great loss of life. Therefore, the existing building stock needs to be improved against possible future earthquakes. There are many methods and practical applications for strengthening existing structures. The most commonly used methods are jacketing the building columns and adding new shear walls to the building. However, these methods have the disadvantage of evacuating the building, manufacturing in the building and long manufacturing times. For the owners and users, the cost of retrofitting the building and the renovation of fine works in addition to the cost of retrofitting can be of concern. In addition to all these economic burdens, the strengthening of the building causes the spread of rumors that the building is weak and property prices in the building are falling. When the author found that a special elementary school building needed to be strengthened after the examination, the school owner said that after the determination that the number of students is badly affected if the building is heard rotten. The decision to reinforce is not only a technical issue but also a process with sociological and psychological aspects evaluated.

In this study, a method of empowerment aimed at minimizing the above-mentioned concerns was discussed. In this context, the concrete material quality is partly sufficient but due to lack of curtain wall,

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

the lateral rigidity and general earthquake performance strengthening of buildings are discussed. A method has been designed that can be applied to multi-storey buildings such as housing, dormitories, hospitals and public institutions which are suitable for exterior gardens and neighboring buildings and possibly located within the site or campus. It is aimed to improve the horizontal rigidity and capacity of the new system obtained by adding new steel frame to the exterior of reinforced concrete buildings with insufficient lateral stiffness and capacity. The new steel system will be fixed to the existing concrete columns and beams with anchor wedges and load transfer will be provided. A new foundation system will also be manufactured for the new steel system in the neighborhood of the building.

REFERENCES

- Ecemis, A. S. (2018). Deprem Performansı Zayıf Betonarme Yapıların Yatay Rijitliğinin Kullanıcı Dostu Sistemlerle Artırılması Doktora Tezi, T.C., Konya Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü
- Ağar, M. (2008). Strengthening of Reinforced Concrete Frames By Using Steel Bracings. Yüksek Lisans Tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Al-Dwaik, M. M., Armouti, N. S. (2013). Analytical Case Study of Seismic Performance of Retrofit Strategies for Reinforced Concrete Frames: Steel Bracing with Shear Links Versus Column Jacketing. *Jordan Journal of Civil Engineering*, Vol 7(1).
- Badoux, J., Mirsa, J. O. (1990). Steel Bracing of RC Frames for Seismic Retrofitting. *Journal of Structural Engineering*, ASCE,(116), s. 55-74.
- Bush, T. D., Jones, E. A., Jirsa, J. O. (1991). Behavior of the RC Frames Strengthened Using Structural Steel Bracing. *Journal of Structural Engineering*, ASCE (117), s. 1115-1126.
- Faella, C., Lima, C., Martinelli, E., Realfonzo, R. (2014). Steel bracing configurations for seismic retrofitting of a reinforced concrete frame. *Proceedings of the Institution of Civil Engineers Structures and Buildings*, Vol.167, s. 54-65.
- Masri, A. C., Goel, S. C. (1996). Seismic Design and Testing of an RC Slab-Column Frame Strengthened by Steel Bracing. *Earthquake Spectra*, 12(4), 645-666.
- Miswanath, K. G., Prakash, K. B., Anant, D. (2010). Seismic Analysis of Steel Braced Reinforced Concrete Frames. *International Journal of Civil and Structural Engineering*, Vol:1(No:1).
- Özcelik, R. (2011). Seismic Upgrading of Reinforced Concrete Frames With Structural Steel Elements. Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara / Turkey.
- Pincheira, J. A., Jirsa, J. O. (1995). Seismic Response of RC Frames Retrofitted with Steel Braces or Walls. *Journal of Structural Engineering*, ASCE (121), s. 1225-1235.
- Tanaji, B. A., Shaikh, A. N. (2015). Analysis of Reinforced Concrete Building with Different Arrangement of Concrete and Steel Bracing System. *IOSR Journal of Mechanical and Civil Engineering (IOSR-JMCE)*, 12(5), s. 08-12.

SÖZEL SUNUM TAM METİNLER

WEB REFERENCES

<https://www.berkeleyside.com/2013/10/30/city-parking-garage-fees-up-downtown-down-on-telegraph>
(A.D. 02.09.2020)

**4. ULUSLARARASI
MİMARLIK VE TASARIM
KONGRESİ**

**SÖZEL
ÖZET METİNLER**

SÖZEL ÖZET METİNLER

İŞLETMELERDE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ ÇERÇEVESİNDE KAS-İSKELET SİSTEMİ RAHATSIZLIKLARI: UŞAK İLİ MOBİLYA-İMALAT SEKTÖRÜ ÖRNEĞİ

Abdurrahman KARAMAN, Tolga YEŞİL

Türkiye

Öz: Çalışanların işyerlerindeki aktivitelerine bağlı ağrı, hareket kısıtlılığı ve işten kalmaya neden olan kas iskelet sistemine bağlı yakınmaları, yaygın olarak görülen sağlık sorunlarından. Mobilya imalat sektöründe; iş yerinde tekrarlamalı, zorlamalı hareketler, vücudun kötü pozisyonlarda kullanımı ve ergonomik yetersizlikler, kas iskelet sistemi rahatsızlıklarına (KİSH) neden olmaktadır. Proaktif yaklaşımda İş sağlığı ve güvenliği bilgisi ise, iş kazaları ve meslek hastalıklarının önlenmesinde etkin bir araçtır. Bu çalışmada iş sağlığı ve güvenliği kapsamında kas iskelet sistemi rahatsızlıklarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaca yönelik olarak Uşak ilinde faaliyet gösteren mobilya imalat sektöründeki 48 çalışan rassal örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Örneklemedeki yer alan çalışanların öncelikle iş sağlığı ve güvenliği bilgisi ölçülmüştür. Araştırmanın veri toplama sürecinin İkinci aşamasında, örneklemede yer alan çalışanlara Nordic Kas İskelet Sistemi ölçeği uygulanmıştır. Anket uygulama esnasında, araştırmacılar sektörde gözlem de yapmışlardır. Çalışmanın sonuçlarında, araştırmaya katılanların % 58,33'ü iş sağlığı ve güvenliği bilgisi olduğunu belirtmiştir. Mobilya imalat sektöründeki çalışanlardan elde edilen veriler, oluşturulan ağrı diyagramına göre incelendiğinde anatomik açıdan; bel, sırt ve bacak bölgelerinde çalışanların sıklıkla ağrı hissettiği tespit edilmiştir. Bunun da nedenleri arasında mobilya imalat sürecinde hammadde ve imalat aşaması sonucunda montaj için hazır hale getirilen ürünlerin, insan fizyolojisindeki kas iskelet sistemine uygun olmayan şekilde taşınmasından kaynaklandığı, araştırmacılar tarafından gözlemlenmiştir. İş sağlığı ve güvenliği bilgisinin ilgili sektörde periyodik olarak verilecek eğitimlerin tespit edilen kas iskelet sistemi rahatsızlıklarının önlenmesinde önemli olduğu, çalışmanın önerileri arasında sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kas-İskelet Sistemi Rahatsızlıkları, İş Sağlığı Ve Güvenliği, Mobilya İmalat Sektörü

SÖZEL ÖZET METİNLER

COVID-19 PANDEMİ DÖNEMİNDE ÖĞRENCİLERİN ONLINE DESTEKLİ GÖRSEL EĞİTİM SÜRECİNE BAKIŞ AÇISI: ORMANCILIK VE ORMAN ÜRÜNLERİ PROGRAMINDA BİR UYGULAMA

Abdurrahman KARAMAN, Tolga YEŞİL

Türkiye

Öz: Covid-19 diğer bir ismiyle Coronavirus salgın hastalığı, Çin'in Vuhan bölgesinde 31 Aralık 2019 yılında ortaya çıktığı çeşitli haber ve güncel bilimsel yayınlarda ifade edilmektedir. Covid-19 salgın hastalığı, endüstri devrimlerinin yaşandığı günümüzde dijital ortama geçiş sürecini hızlandırmıştır. Covid-19 pandemi döneminde insan hayatında zorunlu değişim olduğu gibi, işletmeler ve özellikle eğitim hizmeti veren kurumlar faaliyetlerini dijital ortama taşımışlardır. Bu çalışmanın amacı, Covid-19 pandemi dönemindeki üniversitelerde eğitim gören öğrencilerin online destekli görsel eğitim sürecine bakış açısının ölçülmesidir. Araştırmanın örneklemini, Uşak Üniversitesi Banaz Meslek Yüksekokulu'nda aktif olarak eğitimine devam eden 65 ormancılık ve orman ürünleri programı öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında, örneklemdaki yer alan öğrencilerin anakütleye göre katılım oranı % 81,25'tir. Araştırmada veri toplama aracı olarak likert ölçekli anket yöntemi uygulanmıştır. İlgili anketin ilk bölümünde gönüllülük esaslı şartı yer almaktadır. İkinci bölümünde demografik faktörler ve üçüncü bölümünde ise online eğitim ölçeği bulunmaktadır. Araştırmadan elde edilen veriler frekans analizine tabii tutulmuştur. Ulaşılan bulgular çalışmanın sonuç ve öneriler kısmında yorumlanmaya çalışılmıştır. Araştırmanın demografik bulguları; i) örneklem çerçevesinde araştırmaya katılım sağlayan erkek öğrencilerin (%66,2) kız öğrencilere (%33,8) oranla fazla olduğu, ii) katılımcıların çoğunluğunun 18-21 yaş aralığında bulunduğu, iii) %83,1'inin Anadolu Lisesi mezunu olduğu, iv) katılımcıların çoğunluğunun cep telefonundan internete bağlandığını ve interneti günlük olarak 2-3 saat kullandıkları tespit edilmiştir. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin tamamen uzaktan online eğitimi etkili bulmadığı ifade edilebilir. Online destekli görsel eğitimin hem uzaktan olabileceği gibi hem de sınıfta yüzyüze olacak şekilde karma senkronize bir eğitim sürecinin (uzaktan ve sınıfta yüzyüze eğitim) verimli olacağı diğer dikkat çekici sonuçlardan birisidir. Covid-19 pandemi dönemi, öğrencilerin tamamen sınıf ortamındaki yüzyüze eğitimin yerine yüzyüze eğitimin online ortamda desteklenmesine karşı genel olumlu bir bakış açısı kazandırmıştır. Dış dinamiklerin sürekli bir değişim gösterdiği ortamda, eğitim sürecinin de değişime adapte olması gerektiği, çalışmanın önerileri arasında sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Online Destekli Görsel Eğitim, Covid-19, Verimlilik

SÖZEL ÖZET METİNLER

STADYUM YAPILARINDA KURUMSAL KİMLİĞİN ETKİSİ

Ali AKÇAOVA, H. Özlem YURTGÜN, Mehmet NORASLI

Türkiye

Öz: Spor, toplumları birbirine bağlayan önemli ve en etkili unsurlardan birisidir. İnsanoğlunun ilk var oluş döneminden günümüze kadar olan dönemde gerçekleştirilen spor faaliyetlerinin bütün toplumlar üzerinde yadsınamayacak ölçüde etkileri olduğu bilinmektedir. Her toplum gerek kendi gerekse uluslararası düzeyde spora büyük önem vermiştir. Sanayi Devrimi ile birlikte bilim ve teknoloji alanında yaşanan gelişmelerin, üretim ve tüketim biçimlerinde yaratmış olduğu değişimler de spor kurumları arasında zorunlu bir rekabetin doğmasına sebep olmuştur. Bu durum, sunulan ürün ve hizmetlerin ayrılaştığı, tüketici açısından bakıldığında da kalite ve verimliliğin ayrımının zorlaştığı bir sürecin doğmasına yol açmıştır. Küresel ölçekteki bu pazarın içinde kurum ve kuruluşlar, ileri teknoloji imkânları, verimlilik, kalite gibi standartları sağlamanın yanında kolay algılanabilirlik, güçlü ve güvenilir bir imaj için bütüncül bir “kurumsal kimlik” çatısı altında yaşamlarını sürdürmeye gereksinim duymaktadırlar. Günümüzün en önemli spor dallarından olan futbol; uluslararası düzeyde ve ülkelerin kendi toplumlarında giderek önemini arttırmaktadır. Günümüzde futbolun tüm dünyada kazanmış olduğu toplumsal boyut ve bunu destekleyen teknolojideki gelişim ile kullanıcı gereksinimlerindeki değişiklik talepleri; stadyum yapılarının planlama ilkelerinde ve özelliklerinde değişime neden olmuştur. Bu çalışmada yenilenen ve değişen stadyum yapılarında, kurumsal kimliğin etkisi incelenecektir. Araştırmada stadyum yapılarının tarihsel gelişiminin literatür araştırması yapılmış olup, eski ve yenilenmiş olan stadyumların yurt içi ve yurt dışı örnekleri karşılaştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kurumsal Kimlik, Mekân Algısı, Stadyum

SÖZEL ÖZET METİNLER

EXTERNAL EARTHQUAKE STRENGTHENING OF REINFORCED CONCRETE BUILDINGS AND AESTHETICAL EFFECTS

Ali Serdar ECEMİŞ, Hasan Hüsnü KORKMAZ

Turkey

Abstract: Reinforcement of reinforced concrete buildings against earthquakes is carried out only by civil engineers. Retrofitting of reinforced concrete structures results in alteration in internal spaces. Strengthening applications effects the architecture of the building. The function and aesthetical alterations are also important for owners or users. On the other hand strengthening applications are only done by civil engineers and generally architectural points are ignored. The contribution of architects in retrofit projects is very limited. The strengthening applications also creates secondary expenses. The renovation of internal finishings create huge economical problems. Also internal strengthening applications results in long time constructions. In this study, a reinforcement method that can be applied from outside the building, which improves the aesthetic appearance of the building and does not disturb the internal spaces in the earthquake strengthening of reinforced concrete buildings is introduced. In this approach, steel frames to be formed outside the building will be fixed to the existing building and will contribute to the earthquake resistance. In this study, the changes that will occur in the building image after the proposed application are discussed. A sample or model building is designed and external steel strengthening is applied. External visual evaluations before and after strengthening are obtained and compared.

Keywords: Strengthening, External, Aesthetical, Earthquake, Reinforced Concrete Building

SÖZEL ÖZET METİNLER

KABARTMA VE YAKMA BASKI TEKNİKLERİ İLE BRODE EFEKTLİ KUMAŞ TASARIMI

Artuğ Anıl SAĞIR

Türkiye

Öz: Dünya genelindeki en rekabetçi sektörlerden biri olan tekstil ve hazır giyim sektörü sürekli bir değişim ve gelişim halindedir. Sektörde rekabet faktörleri; yeni ve güncel tasarımlar, mühendisliğe bağlı teknik gelişmeler, doğaya ve insana duyarlı üretim metodlarının kullanımı ve fiyatlandırma olarak sıralanabilmektedir. Özellikle; tasarım alanındaki çalışmalar, markalaşma hareketleri, hedef kitleye yönelik odaklanmış araştırmalar, dijital dönüşüm ve sürdürülebilirlik çalışmaları katma değer üretmek ve rekabet gücü kazanmak adına büyük önem taşımaktadır. Genel hatlarıyla bakıldığında tekstil sektörünün petrol endüstrisinin ardından çevreye en çok zarar veren 2. sektör oluşu dikkat çekmektedir. Çevre dostu hammaddeler ve kimyasalların kullanımı ile sürdürülebilir üretim süreçlerinin teşvik edilmesi artık ülkeler için zorunluluk haline gelmektedir. Bu bildirinin amacı; şirket olarak yapılan pazar ve AR-GE araştırmaları neticesinde, hammadde kullanımının ve enerji sarfiyatının yoğun olduğu brode ürünlere alternatif olarak çeşitli baskı teknolojileri ve metodlarını harmanlayıp, trendlere uygun güncel tasarımlara ve düşük çevresel etkiye sahip ürünlere ulaşılan projemizin süreç ve sonuçlarının paylaşılmasıdır. Ürün tasarlama aşamasında yapılan toplantılar sonucu maliyet analizleri yapılmış, performans testleri tamamlanmış, mühendislik açısından üzerinde düşünülmüş ve tasarım ekibinin tasarlayıp onayladığı ürünler ortaya çıkarılmıştır. Ortaya çıkarılan ürün yelpazesi piyasaya sunulmuş, gerekli yeterlilikleri ve beğeniyi kazanmış bir koleksiyon olup en başta arzulanan özelliklere sahip olmuştur. Yapılan çalışma temel alınarak her zaman için geliştirilmeye açık bir proje olarak düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tekstil, Tasarım, Baskı, Brode, Sürdürülebilirlik, Trend Araştırması

SÖZEL ÖZET METİNLER

BOŞ ZAMAN KAVRAMI BAĞLAMINDA HAFTA SONU EVLERİ MEKAN TASARIMININ ÖRNEK EV ÜZERİNDEN ANALİZİ

Ayşe İpek ERGENE

Türkiye

Öz: Küreselleşme ile birlikte tüketim başlığı altında, hayatımızın birçok alanında etkisi hissedilen değişiklikler, “boş zaman” kavramına da yeni anlamlar yüklemektedir. Boş zaman kavramı dahilinde yapılacaklar, artık bireyin kendi özgür taleplerinin ötesine geçerek, tüketim araçları ile entegre hale gelmiş birçok tüketim mekanı, bireyi yoldan çıkaran aynı zamanda da farklı bir yaşam deneyimi sunan unsurlardan biri haline gelmektedir. Boş zaman kavramında yaşanan bu değişim, ev içinde de kendini göstermektedir. Ev içinde geçirilecek sürede etkili olan tüketim araçları; evin ihtiyacı çerçevesinde alınan tüketim ürün ve nesnelere vb. tüketimi destekleyen öğeler ile varlığını ortaya koymaktadır. Günümüzde bireylerin hafta içindeki yoğun çalışma tempolarından dolayı; bu zaman diliminin dışında kalan ve iş yoğunluğunun azaldığı hafta sonlarında kendilerine bir boşluk yaratma ihtiyacı sonucu boş zaman etkinlikleri ortaya çıkmaktadır. Bu doğrultuda birçok kurumun pazarlama becerisi ile bu zaman dilimlerinin maddi ve manevi bir kazanca dönüşmesi sonucunu karşımıza çıkarmaktadır. Çoğunlukla sosyo-ekonomik seviyesi daha üst düzeyde olan bireylerin hafta içi sabit olarak zaman geçirdiği evlerinden çıkıp, hafta sonu farklı bir mekanda bulunma isteğinin meydana getirdiği, boş zaman ve dinlenme işlevinin yerine getirilebildiği “hafta sonu evleri”, çalışmanın örneklem mekanını oluşturmaktadır. Buradan hareketle bu çalışmada, boş zaman kavramı hakkında genel bilgi verilmesi ve örnek bir hafta sonu evi üzerinden mekan tasarımının analiz edilmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Boş Zaman Kavramı, Hafta Sonu Evleri, Mekan Tasarımı

SÖZEL ÖZET METİNLER

BEDEN-MEKAN İLİŞKİSİ İÇERİSİNDE SOYUT EKSİKLİKLERİN SOMUT TAMAMLAYICISI OLARAK FETİŞ NESNESİNE DÖNÜŞEN GIZA PİRAMİTLERİNİN İNCELENMESİ

Berkay BEKTÜRK

Türkiye

Öz: Eski Mısırdan günümüze kalan ve dünyanın en eski yapılarından sayılan piramitler, gerek yapım tekniği gerekse yapılış amaçlarındaki gizemlerden dolayı geçmişten bugüne bir çok insan için halen merak konusu olmaya devam etmekte, çeşitli bilimsel platformlarda tartışılmaktadır. Mısır'da farklı dönemlerde ve boyutlarda inşa edilmiş yüze yakın piramit olduğu bilinmektedir. Bunlardan en bilinenleri Kahire'de Giza bölgesinde yer alan piramit üçlemesidir. Khufu (Keops), Khafre (Kefren) ve Menkaure (Mikerinos) olarak adlandırılan bu yapıların her biri yapıldıkları dönemdeki firavunların isimleriyle anılmaktadır. Bu yapılar odağında gelişen çalışma, her biri mezar anıtı olarak tanımlanan piramitlerin altında görünen işlevlerinin dışında ithaf edilen firavunlar için benliklerinden parçalar barındıran daha kutsal bir yapıyı temsil ettiğinin anlatımına odaklanırken, manevi eksiklikleri doğrultusunda maddi arayışlar içerisinde olan beden ilişkisi içerisinde olduğu mekan nasıl fetiş nesnesine dönüştürebildiğini ve riler doğrultusunda, açıklamalar ile ortaya koymaya çalışmaktadır. Ayrıca bu araştırma, mekanın atfedilen kimlikler doğrultusunda hangi işlevlerde kullanıldığını, nasıl tanımlandığını ve bu tanımların mekanın kullanıcıları doğrultusunda nasıl başkalaşabileceğini kapsamaktadır. Araştırmada ilgili kavramları barındıran ve bir çok farklı amaca hizmet ettiği ön görülen piramit yapılarının ve bu yapıların barındırdığı, mekan ile ilişkili kutsal bir çok nesnenin anlatımından yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda piramit yapılarının gerek oluşum gerekse kullanımında atfedilen sahiplerinin bedenlerini muhafaza ederken aynı zamanda benliklerini yücelten, manevi eksikliklerini tamamlayan ve tanımlayan bir yönünün olduğu bulgularına ulaşılmaya hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Beden-Mekan İlişkisi, Fetiş Nesnesi, Giza Piramitleri

SÖZEL ÖZET METİNLER

MEKAN, İMGE VE KURGU BİRLİKTELİĞİNDE BAROK SANA ÖRNEĞİ BİR FİLM: GEÇEN YIL MARIENBADDA

Burcu KURTIŞ, Hülya KILIÇ

Türkiye

Öz: Geçen Yıl Marienbad'da filmi, mekan, kurgu, imge ve hareket birlikteliğinde sinema tarihinde çok farklı bir örnek olarak adından söz ettirir. Film kurgu aşamasında yaratılan işitsel ve zamansal farklılıklarla olduğu kadar mekan kavramına da çok yeni bir bakış getirmekte, farklı olgulara dikkat çekerek izleyiciyi şaşırtmaktadır. Filmde mekan, öteki üç oyuncu ile birlikte başrolde. Mekanın film üzerindeki ağırlığı öteki oyunculara denk düşmekte, hatta zaman zaman mekan olgusu oyuncuları geri planda bırakmaktadır. Barok mimari ve barok süslemelerin önem kazandığı bu mekan, filmin durağın görünen işleyişine, bu üslubun devingen yapısını katmaktadır. Barok mimarinin temelinde var olan illüzyonlar zaman zaman yanıltıcı görüntülerle ekranı kaplamaktadır. Anlatıcının Barok'un illüzyon etkisine değinmesi de filmde var olan, bilinçli yapılmış başka görsel yanılgılara da dikkat çekmektedir. Henri Bergson'un felsefesinde gerçekliği algılamanın kilit noktası "süre" diye verilir. Süre sezgi yoluyla sunulur ve imgelerle temsil edilir. Sinema, imgeye hareket, hareketin oluşabileceği bir uzam ve zaman kazandırır. Bütün bunlar sonucunda oluşan ise "sinematografik illüzyon" dur. Bu çalışmada -Alain Resnais'in yönetmenliğini yaptığı- "Geçen Yıl Marienbad'da" filminde, Henri Bergson'un zaman anlayışının, çağdaş anlatı sinemasının zaman boyut üzerindeki etkilerinin çözümlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç çerçevesinde, Henri Bergson'un süre ve bellek kuramları zaman ve sinema ilişkisi, çağdaş anlatı sinemasında zaman boyutunun yapısı ve özellikleri değerlendirilmektedir. Bu filmde yönetmen, yapısalıcı çözümlenme yöntemi uygularken bir yandan da zaman ve mekan boyutu açısından bir analizi yapmaktadır. Bu analiz doğrultusunda Bergson'un zamana ilişkin görüşlerinin çağdaş anlatı sinemasına etkisi görülmektedir. Kuleschov efekti olarak da bilinen kurgu ile anlam yaratmanın bir uzantısı olan "kurgu ile mekan yaratmayı kullanan yönetmen çoğu planları filme adını veren mekanda çekmemiştir. Bu çalışmada karşılaştırma metodu ağırlık kazanmaktadır. Film karelerinin dondurulması yöntemiyle elde edilen görüntüler, mekansal ve zamansal değerlendirmeyi yapmak amacıyla bildiri içinde yer alacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mimarlık, Mekan, Sinema, Sinemada İmge, Kurgu, Hareket

SÖZEL ÖZET METİNLER

DOĞU – BATI ARASINDA ANADOLU SELÇUKLU KENTİ

Çağla Caner YÜKSEL

Türkiye

Öz: Ortaçağ'da Anadolu'nun çehresi 1071 Malazgirt Savaşı sonrasında hızla değişmeye başladı. Selçuklu ve beraberindeki Türk boylarına Anadolu'nun kapılarını açan Malazgirt Savaşı hali hazırda bu topraklara yerleşmiş Bizans Devleti açısından talihsiz bir dönemin başlangıcına işaret ediyordu. 11. yüzyılda Türklerin Anadolu'ya yerleşme arifesinde Bizans toplumu daha çok tarımla uğraşan, kent merkezlerindense kırsal alanda yerleşmiş ve gelişmiş bir toplum niteliğindedi. Dolayısıyla kırsallaşma, kentleşme ve kent kültürünün gerilemesini beraberinde getirmişti. Anadolu'da bir kent ağı ve bunu destekleyen etkili ticaret faaliyetlerinin gerçekleşebileceği bir yol ağı, diğer bir deyişle transit ticaret yollarının güvenli ve kesintisiz bir şekilde deniz ticaret rotalarına bağlantısı verimli bir şekilde işler değildi. Bu durumun değişimini hazırlayan Selçuklu ve beraberindeki Türk boylarının Anadolu'yu yurt edinmeye başlaması, buradaki sosyo-kültürel ve yönetsel yapıyı zamanla yeniden kurması oldu. Böylelikle Anadolu'daki durgun ticaret canlanmaya, bölge gelişmeye ve zenginleşmeye ve buradaki yerleşim merkezleri giderek kalabalıklaşan, etkin ticaret faaliyetlerine ev sahipliği yapan mamur kentlere dönüşmeye başladılar. Bu bildiri Selçuklu dönemiyle birlikte Anadolu'da kentleşme süreçlerine odaklanmakta, Anadolu Selçuklu kentlerinin mekânsal gelişim ve dönüşümlerini irdelemektedir. Bildiride Anadolu referanslı Doğu (Orta Asya ve İran kültürü) ve Batı (Bizans kültürü) arasında Selçuklu kentini var eden unsurlar sorgulanmaktadır. Bu kapsamda bir taraftan “Türkler Anadolu'ya geldiklerinde nasıl bir yapıli çevre ile karşılaştılar? Anadolu kentleri ne durumdaydı?”, diğer taraftan “Anadolu'ya yerleşen Türk boyları beraberlerinde nasıl bir yerleşim kültürüne ve mimari belleğe sahiplerdi, daha öncesinde ikamet ettikleri yapıli çevreler nasıl biçimlenmişti?” sorularından hareketle Anadolu Selçuklu kentlerinin mekânsal nitelikleri tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Anadolu Selçuklu Kenti, Bizans Kenti, İran-İslam Kenti

SÖZEL ÖZET METİNLER

MİMARLARIN YASAL SORUMLULUKLARI

Cüneyd ALTIPARMAK

Türkiye

Öz: Mimarlık, dünyanın en eski mesleği olarak kabul edilir. Bir meslek olarak çok eski olan mimarlığın, tarihsel süreç içerisinde gelişmiş, günümüz koşullarına göre son halini almış bir kurallar bütünü vardır. Her teknik meslek gibi, mimarlar da, mesleki boyutta bilgisi ile yetişmektedir. Ancak her mesleğin, tabii olduğu bir hukuku, yani mevzuat alt yapısı mevcuttur. Mimarlık meslek olarak bir kurallar manzumesi içerse de, bu mesleğin hukuk metinlerinde, yargı içtihatlarında ve doktrinine (bilimsel hukuki tartışma ve görüşlere) yansıyan bir yanına çok dikkat edilmemekte ya da mimarlar tarafından yaygın biçimde bilinmemektedir. Bu bildiride, mimarların idari, cezai ve hukuki sorumluluklarını ele alacağız. Mimarlık pratik anlamda, tüm mimarların bildiği ve bizzat içinde olduğu süreçtir. Ancak biz bu tebliğimizde hukukun bu sürece ve bu sürecin mimara yüklediği yükümlülüklerin neler olduğuna bakıp, açıklamalarda bulunacağız. Burada mimar, meslek itibarıyla değil, yaptığı işler nedeniyle farklı rollerde karşımıza çıkaracaktır. Buna göre ilkin, hukuken mimarın hangi rollerinin olabileceğini ele alacağız. Sonrasında, mimarlık mesleğinin kendisinden doğan sorumlulukları, bunlara bağlı disiplin hukukunun sonuç bağlandığı eylemleri, kriminal anlamda sorumlu olabileceği durumları ve tazminat sorumluluğu doğurabilecek durumlarını izah edeceğiz. Bunun yanında yukardaki genel duruma ek olarak özel mahiyetteki durumları da ele alacağız. Örneğin mimarların yapı denetim, kültür varlıkları, iş güvenliği gibi alanlardaki rolleri ve bunlara bağlı yaptırıma maruz kalma durumlarını da değineceğiz. Bildiri de ki temel amacımız, mimarların kendi hukukları anlamında bilgilenmesi ve örnek kararlar eşliğinde sorumluluklarının neler olduğunu anlamasına ve anlamlandırmasına yardımcı olmaktır. Pek tabii bu bildiri tüm yönleri ile meseleyi ele alamaz. Ancak, bir mimarın konuya yaklaşımını ve hukukun bakış açısını genel düzeyde edinmesine yardımcı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mimar, Sorumluluk, Ceza, Disiplin, Tazminat, Hukuk

SÖZEL ÖZET METİNLER

ORMAN YANGINI SONUCUNDA PEYZAJ DESENİNDE MEYDANA GELEN PARÇALANMANIN PEYZAJ METRİKLERİ İLE İNCELENMESİ

Derya GÜLÇİN

Türkiye

Öz: Orman alanlarının yoğun olduğu bir peyzajın yapısal düzeni, habitat kalitesini doğrudan etkileyebilir. Bu nedenle, orman örtüsündeki değişikliklerin izlenmesi ve değerlendirilmesi, yerel ekosistem kadar biyolojik çeşitliliğin sürdürülebilmesi için de önemlidir. Orman yangınının meydana getirdiği orman parçalanması, tüm peyzajdaki ormanın şeklini ve boyutunu hızla değiştirir. Bu çalışmada, Muğla ili Dalaman ilçesinde ortaya çıkan ve Göcek ilçesine kadar ulaşan 10.07.2019 tarihli orman yangınının peyzaj üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla Landsat 8 uydu görüntüleri kullanılmıştır. Uzaktan algılama teknikleri ile Normalize Edilmiş Fark Bitki İndeksi (NDVI) ve Normalize Yanma Oranı (NBR) hesaplanmış, yanan orman alanı miktarı belirlenmiştir. Bu çalışmanın amacı, yangın sonucunda oluşan orman kaybının peyzajdaki parçalanma derecesini peyzaj metrikleri ile incelemektir. Metriklerin hesaplanmasında görüntü analizi teknikleri kullanılmıştır. Bu kapsamda, parçalanmadaki artış normalleştirilmiş hipsometrik eğri ve çeşitli peyzaj metrikleri ile incelenmiştir. Sonuç olarak, yüksek şiddette yangına maruz kalan orman miktarı 2,26 km²; orta-yüksek şiddette yangına maruz kalan orman miktarı 3,69 km²; orta-düşük şiddette yangına maruz kalan orman miktarı 4,21 km² ve düşük şiddette yangına maruz kalan orman miktarının 4,38 km² olduğu belirlenmiştir. Sayısal meşcere haritasına göre, yangına en fazla maruz kalan türün karaçam (*Pinus nigra* Arnold) olduğu gözlemlenmiştir. Normalleştirilmiş hipsometrik eğrilerdeki orman parçalanma değerleri karşılaştırıldığında, parçalanmanın yangın nedeniyle %40,9'dan %53,94'e çıktığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, peyzaj metriklerinin karşılaştırmalı incelenen değerleri, orman yangını sonucunda peyzajdaki parçalanmanın marjinal olarak arttığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Uzaktan Algılama, Doğal Peyzaj, Peyzaj Deseni, Orman Parçalanması, Görüntü Analizi

SÖZEL ÖZET METİNLER

ÇAĞDAŞ SANAT MÜZELERİNİN WEB ARAYÜZ TASARIMLARININ GRAFİK TASARIM İLKELERİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Dide AKDAĞ SATIR

Türkiye

Öz: Hızla gelişen dijitalleşmenin teknolojik yeniliklerini kullanan kurumlardan biri de çağdaş sanat müzeleridir. Tarihsel süreç içerisinde değişen, etkileşim oluşturan çağdaş sanat müzelerinin, kurumsal beklentilerinin gerçekleştirilmesi ve iletilerinin hedef kitlelerine ulaşabilmesi için, kullanıcı arayüz tasarımı önem taşımaktadır. Çağımızda çağdaş sanat müze deneyiminin değişimi, sanatçıların ve eserlerinin izleyicilerle buluşturulmasında aracı olan web arayüz tasarımlarını da etkilemiştir. Bu çalışmada dünyanın önde gelen çağdaş sanat müzelerinden seçilen web arayüz tasarımları, grafik tasarım ilkeleri ekseninde değerlendirilmeye çalışılmıştır. İyi tasarlanmış bir kullanım, erişim ve etkileşimin hızlı sağlandığı bir arayüz ile izleyici ve takipçi deneyiminin iyileştirilmesi amaçlanmaktadır. Çağdaş sanat müzelerinin başarılı bir web arayüz tasarımına sahip olması için grafik tasarım ilkeleri bağlamında değerlendirme yapılarak farkındalık yaratılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çağdaş Sanat Müzeleri, Web Arayüz Tasarımı, Grafik Tasarım

SÖZEL ÖZET METİNLER

PLASTİK SANATLARDA ADEM-HAVVA VE İLK GÜNAH MİTİNİN YORUMLANMASI

Dilek TOLUYAĞ

Türkiye

Öz: Tanrı'yı dinlemeyip yasak elmayı yiyerek ölümsüzken ölümlü olan Adem ve Havva'nın "ilk günah miti" tek tanrı inancına sahip bütün dinlerin ortak konusu olarak büyük bir öneme sahiptir. İlk insan çiftinin ilk günahı işlemesi yeni bir dönemin başlangıcı olmuş ve Adem ve Havva Tanrı tarafından cennetten kovularak dünyada yaşamaları için cezalandırılmışlardır. Dünya tarihinde ilk çiftin yaratılışı, cennetteki durumları ve yılanla olan öyküsü Kutsal Kitaplarda anlatılmış ve insanoğlunun geçmişine ışık tutmuştur. Dinsel içerikli resimlerin Hıristiyanlığın resmi bir din olarak kabul edilmeden önce M.S. 3. Yüzyılda yer altı mezarları olan katakomplarda başladığı bilinmektedir. İnsanların okuma yazma bilmemeleri nedeniyle din propagandasında görsel dilin kullanılarak Hıristiyanlık din resimlerle ifade edilmeye çalışılmıştır. Bu resimlerde özellikle Adem ve Havva, yaratılış, ilk günah ve cennetten kovulma sahnelerine yer verildiği görülmektedir. İnsanlığın geçmişinin bu önemli hikayesi, sanatta da kendine yer bulmuştur. Geçmişten günümüze kadar olan sürece bakıldığında, sanatçılar, Adem-Havva ve ilk günah mitini, hikayenin kurgusunu fazla değiştirmeden her dönemde kendi üslup anlayışlarına göre defalarca yorumlamışlardır. Bu makalede, Adem-Havva ve ilk günah tasvirlerinin sanat eserlerine biçimsel olarak nasıl yansıdığı araştırmanın odak noktası olmuştur. Ayrıca makalede, farklı disiplinlere ait eserlerde kullanılan hayvan, ağaç ve renk gibi birtakım sembol ve imgelerin incelenerek plastik analizleri yapılmıştır. Bu çalışmanın, plastik sanatlar alanında yapılacak olan araştırmalara yeni bir kaynak oluşturması açısından katkı sağlaması düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: İlk Günah, Adem, Havva, Lilith, Sanat

SÖZEL ÖZET METİNLER

ÇAĞDAŞ SANATTA “MEKAN” VE “SANAT NESNESİ”

Dilek TOLUYAĞ

Türkiye

Öz: Geçmişten günümüze kadarki olan süreçte, mekan kavramı özellikle mimari bir disiplinin parçası olmasının dışında, fizik, felsefe, sanat, sosyoloji ve sanat tarihi gibi birçok alanda tartışılan bir kavram niteliği taşır. Bilhassa sanat alanında estetik bir sorunsallık taşıyan mekan kavramının tarihsel süreçte sanatsal disiplinlerde önemi artarak sanatçının da üretim sürecinde anlatım dilini oluşturmuştur. Tarih öncesi dönemde ilkel insanların mağara duvarlarına yaptıkları resimler, sanatın mekanla ilişkisinin ilk örneklerini oluşturur. Bu ilişki taşınabilir bir yüzey oluşuncaya kadar devam etmiştir. Sanat eserinin taşınabilir olma noktasına gelindiğinde ise eser ile sergilendiği mekan arasındaki ilişkinin sorgulanmasına neden olmuştur. 1960’lardan sonra galeri mekanının irdelenmeye başlamasıyla birlikte, sanatın biçimi ve işlevi de değişim göstermiştir. Çağdaş Sanat’a kadar, sanat yapıtları, kilise, saray, soyluların evleri, ya da müze, galeri gibi çoğunlukla kapalı alanların duvarlarını süslemiştir. Dönemin getirdiği yenilikler, teknoloji gibi etkenlerle sanatçıların daha farklı mekan arayışları içerisinde olmaları sanat üretiminde multidisipliner bir anlayış ortaya çıkarmıştır. 20.yüzyılla birlikte sanatçıların bu alternatif sergi mekanı arayışları kendiliğinden mekan kavramını ön plana çıkarmıştır. Çağdaş sanatta, mimari mekanla ilişkili olan nesne; insanın yaşantısına dair çağrışımlar yapan varlıklardır. Çağdaş sanatta mekan kullanımının serbestleşmesi veya mekanın sanat nesnesi olarak kullanımı, sanat yapıtlarında da değişimlere sebep olmuştur. Bu çalışmada, özellikle çağdaş sanatta önemli bir yere sahip olan mekan ve sanat nesnesinin tarihsel süreç içerisinde değişimi, seçilen sanatçı ve eserleri kapsamında ele alınarak incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çağdaş Sanat, Sanat Nesnesi, Mekan, Nesne

SÖZEL ÖZET METİNLER

TOPLUMSAL DEĞİŞİMİN KIRSAL MEKÂNDAKİ ETKİSİ: ÇANAKKALE-ADATEPE KÖYÜ VE EVLERİ

Ekin Ceren AKBAŞ ÖRS, Sare SAHİL, Emel AKIN

Türkiye

Öz: Mekânları, içinde buldukları toplumun koşulları, daha detaylı bir ifadeyle; ekonomik, kültürel, politik/ideolojik yapılanması biçimlendirir, değiştirir ve dönüştürür. Karşılıklı olarak, mekânlar da içinde buldukları toplumu etkiler ve değiştirir. Toplumsal yapıdaki değişim, kentlerde olduğu gibi, kırsal yerleşimlere de yansımakta, gündelik hayatı ve mekânları yeniden biçimlendirmektedir. Çanakkale'nin Ayvacık ilçesine bağlı olan ve antik çağlardan itibaren farklı din ve kültürlere ev sahipliği yapan Adatepe Köyü, tamamı koruma altına alınan ilk köylerden (T.C. Kültür Bakanlığı BKTVKK 27.12.1992 tarih ve 2900 sayılı kararı) biridir. 1980'li yıllarda büyük kentlerden göç almaya başlayan Adatepe'de, günümüzde evlerin işlevleri değişmekte ve restorasyon çalışmalarının sayısı giderek artmaktadır. Yerel halk, bir yandan yüksek restorasyon maliyetleri, öte yandan ev alım taleplerindeki artışlar nedeniyle, evlerini mevcut değerlerinin çok üstünde satmakta ve köylerini terk etmektedir. Bu çalışmada, toplumsal yapıdaki değişimin Adatepe Köyü'nün mekânsal yapılaşması ve köyün konutları üzerindeki etkilerinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Çalışma kapsamında köyün mekânsal biçimlemesindeki değişim süreci, toplumsal yapısı temelinde irdelenmekte ve köy evlerinin mekânsal analizi yapılmaktadır. Geçmişten günümüze kadarki süreçte Adatepe Köyü'nün gündelik hayatı ve yapılaşması irdelenerek rölöve çizimleri üzerinden evlerin mekânsal incelemesi yapılmış, bu çalışmalar; analizler, yerinde gözlem ve sözlü görüşme yöntemleri ile desteklenmiştir. Araştırmada, değişen yapıya koşut olarak, köyün gündelik hayatının ve demografik yapısının önemli ölçüde değiştiği, köy evlerinin bir kısmının ticari işlevlere dönüştüğü, restorasyonların görece başarılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Geleneksel Konut/Ev, Adatepe Köyü, Toplumsal Yapı, Mekânsal Değişim

SÖZEL ÖZET METİNLER

RISK ASSESSMENT OF HISTORICAL MASONRY STRUCTURES, CASE STUDY: ÇAR- DAK CARAVANSERAI IN DENİZLİ

Esra ŞAHİN

Turkey

Abstract: The evaluation of historical masonry buildings are significant in terms of transferring our cultural heritage to future generations. The conservation of these masonry buildings is possible through investigating problems and their causes with tools such as risk analysis, repair and strengthening. The situation is important in terms of conserving the architectural heritage in historical buildings. In this study, state classification and risk assessment were applied to ensure the sustainability of historic masonry structures. Çardak caravanserai in Denizli was chosen as the case study since it has preserved its authenticity and integrity. Built in 1230, Çardak Khan was used for different functions until the first half of the 20th century and was abandoned in the 1960s. The monument has been damaged and endangered by vandalism. First, information on cultural heritage was recorded for symptoms. Then the symptoms were defined for the structure and divided into three condition classes according to the physical condition of the building. In this context, the architectural, structural and material properties of the caravanserai have been defined. Risk assessment has been performed on the monument, which is classified based on structural deterioration. As a result, the principles of monitoring the current conservation status of masonry structures and intervention recommendations have been presented for the sustainability of the building and its transfer to future generations.

Keywords: Historical Masonry Structures, Risk Evaluation, Conservation, Intervention

SÖZEL ÖZET METİNLER

STRUCTURAL DAMAGE DETERMINATION IN EDİRNEKAPİ MİHRİMAH SULTAN MOSQUE

Esra ŞAHİN

Turkey

Abstract: Historical masonry structures, which reflect the perspective of culture and art in the past, are of great importance in terms of engineering and architecture. In addition to other periods, these perspectives developed further in the Ottoman Period. The Ottoman Empire experienced its brightest period not only politically but also in terms of architecture in the sixteenth century. The most important master of Ottoman classical architecture of this period was Sinan of Kayseri Ağırnas. Edirnekapı Mihrimah Sultan mosque, which is one of the important Selatin mosques of Architect Sinan, was chosen as a sample structure for structural damage assessment. Apart from the structural damage assessment, the structural system features of the mosque are explained. The structure has suffered many earthquakes throughout history and damage has occurred due to these earthquakes. In this study, the damages on the monument were determined and recommendations were made. Damages and cracks in structural elements such as dome, arch and pendant have been identified. Repair and strengthening recommendations have been made to improve these identified damages. The suggestions and comments were carried out based on the literature research. Thus, previous restoration work and structural analysis conducted according to computer-aided calculation methods shed light on the conclusion of the study.

Keywords: Structural Damage Determination, Edirnekapı Mihrimah Sultan Mosque, Restoration Works, Structural Elements, Structural Analysis

SÖZEL ÖZET METİNLER

MİMARLIKTA TEMEL TASARIM EĞİTİMİNDE POLİHEDRONLARIN ÜÇ BOYUT ALGISINA ETKİSİ

Gizem KUÇAK TOPRAK, Fulay UYSAL BİLGE

Türkiye

Öz: Türkiye’de mimarlık eğitiminin ilk senesi ve/veya ilk döneminde verilen temel tasarım eğitiminin en temel amaçlarından biri, yeni başlayan öğrencilerin üç boyut algısını; iki boyut ve üç boyut arasındaki ilişkiyi kurma becerilerini geliştirmektir. Mekan, biçim, işlev arasındaki ilişkiyi üç boyutlu biçimler ile çözümlenmeye çalışmak adına verilebilecek tasarım problemleri çeşitlilik gösterebilir. Bu çalışma; düzgün polihedronlar (düzgün çok yüzlüler) ile birleştirilmiş bir tasarım probleminin; öğrencilerin üç boyutlu algılama biçimlerine etkisini araştırmaktadır. Tasarım problemi içerisinde düzgün polihedronların yer almasının en temel sebebi uzayın paketlenmesini mümkün kılmaları yani sonsuza kadar boşluksuz paketlenebilmeleri ve birbirleri ile kurdukları ilişkidir. Böylelikle mekânsal oluşumlarda da kendileri ve birbirleri ile paketlenme olasılıkları birçok tasarım alternatifi sunmaktadır. Bu bağlamda; bir grup öğrenci ile iki farklı yöntem ve tasarım problemi polihedronlar ile ilişkili olarak çalışılmıştır. 1. grup; dilimleme ve döndürme/birbirinin üzerine dönerek kapanma yöntemi ile bir polihedronu ele almış ve çocuk oyun alanı tasarlamıştır. 2. grup ise parçalama ve birleştirme yöntemi kullanarak bir polihedronun yapısı ile oynamış ve ünite tasarımı gerçekleştirmiştir. Yapılan çalışmaların ortak özelliği seçilen polihedronların değişikliğe uğraması ile birlikte bir tasarım probleminin çözülmeye çalışılmasıdır. Verilen problemlerin öğrencilerin üç boyutlu algılama biçimine katkı sunması, üç boyutlu düzgün çok yüzlülerin içerisinde yer alan diğer polihedronların keşfedilmesinin sağlanması ve yöneme bağlı olarak bu parçaların yeniden birleştirilmesi ile yeni bir üç boyutlu düzen oluşturmaları amaçlanmış ve değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonucunda polihedronlar, birbirleriyle ilişkileri ve polihedrondan yola çıkarak yeniden bir üç boyutlu düzen kurgulama yönteminin üç boyutlu algılama biçimine katkısı ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Polihedron, Temel Tasarım, Üç Boyut Algısı

SÖZEL ÖZET METİNLER

İLİŞKİSEL ESTETİK BAĞLAMINDA KAMUSAL ALANDA SANAT: İSTANBUL YAYA SERGİLERİ

Gizem ÖZTÜRK

Türkiye

Öz: Sanatın kendi içine dönük, özerk bir estetik form olmasını savunan ‘sanat için sanat’ görüşüne karşılık, sanatın kamusal alanların ayrılmaz bir parçası olduğunu, bünyesinde sosyal etkileşimleri ve iletişimlerini barındırdığını savunan ‘toplum için sanat’ görüşü ile sanatsal varoluşun galeri, müze gibi sanat kurumlarının dışına taşması, sanatın bireyle etkileşimin üst seviyelere taşımaktadır. 80’li yıllarda sanatçılar hızla artmış, dev müzeler ve sanat galerileri açılmaya başlamıştır. Modernist dönüşümün getirdiği “özerkleşme” dikkat çekici hale gelmiştir. Ardından 90’lı yılların sonunda sanatın izleyiciyle bütünleşememesi, nesne ile özne arasında anlam tıkanmalarına yol açmış ve sanatın birtakım eleştirilere maruz kalmasına neden olmuştur. Bourriaud, 1998 yılında yayımladığı “İlişkisel Estetik” kitabında, izleyici, yapıt ve sanatçı arasındaki ilişkilerin karşılıklı birlikteliğe ve ilişkiselliğe dayalı olması gerektiğine vurgu yapmaktadır. İlişkisel estetik bağlamında, bir yapıtın anlamlandırılması izleyicinin estetik deneyimleri ve katılımıyla şekillenir. Kişi edilgen konumdan eyleyen konuma geçerek, sanat eserine katılımıyla dikkat çeker. Sanat bu noktada estetik bir form hali olmaktan çıkıp karşılaşma, etkileşim ve deneyim haline bürünmeye başlar. Bu devrim sayesinde sanat, birey-çevre, birey-birey etkileşimleri sırasında kurulan deneyimlerin yaşanmasına ve üretilmesine imkân sağlayabilen önemli bir katalizör görevi görmeye başlar. Sanatın kamusal alanlarda kendini gösterebilmesi, erişilebilir olması ve deneyimlenebilmesi kamusal sanat kavramını oluşturmaktadır. Kamusal sanat türlerinden biri olan açık alan sergileri alt başlığında 2002 ve 2005 yılları arasında İstanbul’da gerçekleşen yaya sergilerine çalışma kapsamında odaklanılmaktadır. Gündelik hayatın senaryosu içerisinde üretilen karşılaşmalar, tesadüfi gezinme durumları, kendiliğinden esere dahil olunabilme halleri gibi eserlerle kurulan farklı etkileşimler “ilişkisel sanat” bağlamında incelenmektedir. Özne ve nesne ilişkisinde sunulan bu alternatif deneyimler kamusal alanların daha iyi yaşayabilmesi için önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Sanat, Kamusal Alan, Kamusal Sanat, İlişkisel Sanat, İlişkisel Estetik, Yaya Sergileri, Açık Alan Sergileri

SÖZEL ÖZET METİNLER

EĞİK ASANSÖR TASARIMI VE ANALİZİ

Gülçin YÜCE, Uğur KESEN, İsmail TEMİZ

Türkiye

Öz: Asansörler genel olarak düşey doğrultuda taşıma için tasarlanan sistemlerdir. Teknolojinin giderek gelişmesi ve doğan ihtiyaçlar asansör sektöründe de değişim ve gelişime neden olmuştur. İnsan hayatını kolaylaştıran zamandan ve iş gücünden tasarruf sağlayan, tam düşey veya tam dikey doğrultuda olmayan duraklar arası ulaşımı sağlamak için eğik asansörler tasarlanmıştır. Yapılacağı bölgenin ihtiyaçlarını karşılayabilecek ve maksimum performans sağlayabilecek bir yapıya sahip eğik asansörler tasarlanmaya başlamıştır. Dikey asansörlerden farklı olarak eğik asansörler, eğimli bölgelerde erişimi mümkün olmayan ya da fazla çaba gerektiren yerlere, hareket kabiliyetleri kısıtlı ya da alternatif ulaşım yollarını kullanamayan kişiler için hayatı kolaylaştırarak, seyahati hızlı, konforlu ve kolay hale getiren genellikle dağlık ve eğimli bölgeler için tasarlanan ulaşım aracıdır. Eğik asansörler genellikle dikey asansörler ile aynı temel teknolojiye dayansa da ray eğimi, kapasite ve hız bakımından bazı sınırlamalar altındadır. Avrupa Birliği eğimli asansörlerin ray eğimini 15° ile 75° ile sınırlamıştır. Eğik asansör tasarımları için geçerli Elektrikli Asansörler Avrupa Standardı EN 81-22:2014 yönetmeliğine uygun standart çerçevesinde çalışma yapılmıştır. Taşıma eyleminin eğik bir ekseninde olmasından dolayı oluşan sistem değişiklikleri, literatürde uygulanan yöntemlerin mukavemet ve dinamik analizleri değerlendirilmiştir. Sistem üzerindeki güç, mukavemet ve dayanıklılık analizleri yürürlükte olan yönetmeliklere uygun olarak bir eğik asansör sistemi tasarımı yapılmıştır. Bu çalışmada, tasarlanan eğik asansör sisteminin ilgili mevzuata uygun asansör avan projesi, trafik hesaplamaları, dayanıklılık ve mukavemet hesaplamaları yapılmıştır. Ön tasarım çalışmaları Autodesk inventor bilgisayar programında yapılmıştır. Elde edilen parametre değerleri ve sonuçlar analiz edilerek değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eğik Asansör, Eğik Asansör Tasarımı, Yamaç Asansörü

SÖZEL ÖZET METİNLER

BURSA RAYLI SİSTEMLERİNDE KULLANILAN YÖNLENDİRME LEVHALARI İNCELEMESİ

Göknur SÖZÜNERİ

Türkiye

Öz: Çevreyi yapılandırmak ve tanımlamak, bütün hareketli canlılar için çok önemli bir yetenektir. Bunu yapabilmek için çok çeşitli ipuçlar kullanır: renk, biçim, hareket, ışığın polarması gibi görsel duyumlardan olduğu kadar koku, ses, dokunma, devinduyum, yerçekimi hatta manyetik alanlar ve elektrik gibi diğer uyarıcılardan da yararlanır. Bir deniz kırlangıcının göçünden bu kayanın mikro-topografyasında bir deniz saylangozunun yol almaya çalışmasına kadar yön bulmaya dair bütün bu teknikler açıklanmış ve önemli literatürde geniş yer bulmuştur (Lynch, 2019, S:3-4). Günümüzün kalabalık metropol kentlerinde yaşamın karmaşık olduğu dönemde yaşamın kalitesini korumak ve bir sistem kurma zorunluluğu getirmiştir. Ulaşım kanallarının çoğalması ile birlikte mimarlık, mühendislik kadar grafik tasarım bilgisinde ihtiyaç doğmuştur. Bu bağlamda grafik tasarım önemli kollarından biri olan bilgilendirme ve yönlendirme tasarımlarına ihtiyaç doğmuştur. Bursa’da ilk kez 1892’de resmi olarak, yıllarca Bursa’nın İstanbul ve Avrupa’yla ulaşım ve ticaret açısından ilişkisini sağlayan, Bursa - Mudanya tren hattı işletmeye açılmıştır. Tren seferleri 1948’de ekonomik durumlarından dolayı hizmete durdurulmuştur. 20.yüzyılın ikinci yarısından itibaren karayolu ulaşımının önem kazanması nedeniyle, Bursa-Mudanya demiryolu hattının ülke ana ulaşım ağına bağlantısı gerçekleştirilememiş ve işletmeden kaldırılmıştır. Kent merkezini yakın bir ilçeyle bağlayan söz konusu tren hattı kısmen kentsel raylı ulaşımaya örnektir. Günümüzde kullanılan raylı sistemin temelleri 08.07.1998 tarihinde başlanılmıştır ve 23.04.2002 tarihinde ilk yolcuları taşınmaya başlanmıştır. 2020 yılında ise Bursa’da kentsel raylı ulaşım hizmetinin ilk kez topluma sunulmaya başlamıştır. Yapılan hat zaman içinde çeşitli aşama ve etaplarda uzatılmıştır. Bu bildiri sunumu Bursa raylı sistemlerinde kullanılan yönlendirme tasarımlarını incelenmesini amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bursa, Raylı Sistem, Yönlendirme Levhaları, Bilgilendirme Tasarımı

SÖZEL ÖZET METİNLER

KAFELERDE KURUMSAL KİMLİK VE KÜLTÜRÜN TASARIM VE İŞLEYİŞE YANSIMASI

H. Özlem YURTGUN, Mehmet NORASLI, Ali AKÇAKOCA

Türkiye

Öz: Aynı coğrafyada yaşayan bireylerin yaşam stillerinin benzerliği toplumsal kültürü oluşturur. Toplumların kendi kültürlerine bağımlı kimlikleri vardır. Bu kimlikler toplumun tamamını ve içinde yaşayan bireyleri diğerlerinden farklı kılar. Ülkelerin yaşam alışkanlıklarının kendi toplumlarında değer olarak kabul görebilmesi için ortak noktalarının bulunması gerekmektedir. Uluslararası kimliğe sahip işletmeler farklı ülkelerde kabul görebilmek için bu ortak noktaları kullanır. Küresel rekabet, işletmeleri marka yaratma düşüncesine itmiştir. Uluslararası pazarda uygulanan kurumsal kimlik, reklam, satış stratejileri tüketicilerin ihtiyaçlarına göre şekillenirken, işletmenin de kurumsal imajına katkı sağlamaktadır. İşletmelerin tanınırlığı, kar marjını artırabilmesi, başarılı yâda başarısız oluşu tüketiciye yani insana bağlıdır. Dolayısıyla sahip olduğu kültüre göre yaşamını sürdüren bireyler de işletmelerden yaşam şekillerine uygun hizmet alabilmeyi ve aldığı hizmetten tatmin olabilmeyi talep eder. Çalışmanın amacı; Uluslararası düzeyde tanınırlığı olan kafe konseptindeki kahve satış alanlarının, pazardaki yerini koruyabilmek ve rekabet ortamında fark edilebilmek için uyguladıkları kurumsal kimlik logosunun grafiksel ifade şekillerinin mekâna nasıl aktarıldığı ve kültürel farklılıkların mekânın işlevini ne düzeyde değiştirdiğini araştırmaktır. Çalışma; İtalyan markası olan Lavazza caffè, Amerikan markası olan Starbucks caffè ve Türk markası olan Kahve Dünyası'na ait kahve satış alanlarının kuruldukları ülkedeki mağazalarının iç mekân ölçeğinde analizini kapsamaktadır. Literatür taraması ve görsel araştırma yöntemi ile değerlendirilen çalışmada markaların kuruluşundan günümüze kadar olan gelişiminden bahsedilmiş, süreç içerisinde markalara ait kurumsal kimlik logosunun hikâyesinden bahsedilip ne tür değişiklikler yapıldığı araştırılmıştır. Logonun grafiksel tasarım dilinin iç mekâna ne şekilde yansıtıldığı değerlendirilmiş, son olarak markaların kurulduğu ülkelerin kültürel yapılarına göre mekânsal işlev farklılıkları nelerdir aktarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İç Mekan, Kurumsal Kimlik, Kültür, Tasarım

SÖZEL ÖZET METİNLER

PLANLAMANIN SÜREKLİLİĞİ VE HİYERARŞİSİ KAPSAMINDA KALKINMA PLANLARININ SORUN ALANLARI VE ÖNERİLER

Hande ASLAN, Mercan Efe GÜNEY

Türkiye

Öz: Türkiye’de 1963 yılından bugüne kadar toplam 11 kalkınma planı hazırlanmıştır. Kalkınma planları, Ülkenin sosyo-ekonomik açıdan gelişmesini sağlamak amacıyla ekonomik, sektörel, sosyal ve kültürel alanda politika ve hedefler belirlemektedir. Beş yılda bir hazırlanan bu planlar, Türk planlama sisteminin en üst ölçekli planı olup mevcut durumu ortaya koymanın yanı sıra ulusal politikalar geliştirilmekte ve belirlediği strateji ve hedeflerle alt ölçekli planlama çalışmalarına yol göstermektedir. Dolayısıyla planlarda öngörülen ulusal ve bölgesel projelerin, yatırım teşviklerinin ve üretim alanlarının mekânı dönüştürmesi beklenmektedir. Planlardan beklenen bir diğer konu ise Dünyada planlamaya yaklaşımda yaşanan olumlu gelişmeleri ve öne çıkan kavram ve değerleri içermesi ve bu kapsamda kararlar almasıdır. Ancak Türkiye’nin üst ölçekli ilk planı olan kalkınma planları uygulanamamaktadır. Çünkü kalkınma planları, plan dönemi sonunda amaçlarının büyük bir kısmına ulaşamamaktadır. Her bir plan, kendisinden bir önceki planın amaçlarına ulaşamadığı ancak kendisinin ulaşacağı iddiasıyla başlamaktadır. Dolayısıyla kalkınma planlarının gerçekliğe dönüşebilmesini engelleyen sorun alanlarını çözmek gerekmektedir. Bu kapsamda çalışma, her bir kalkınma planında bahsedilen kavram ve tanımlamaları; hedefi belirlenen sektörleri ve ayrıntılı işlenen sektörlerin değişimini; hedeflenen projelerin mekânsal düzeydeki karşılığı olup olmadığını; planda önerilen kurum ve yasaları ve bu kurum ve yasaların oluşturulup oluşturulmadığını ve sürekliliğinin sağlanıp sağlanmadığını incelemiştir. Bu sayede çalışma, Türk planlama sisteminin üst ölçekli planı olarak günümüze kadar uygulanan on kalkınma planı ile yakın tarihte uygulamaya geçen on birinci kalkınma planını planlamanın sürekliliği kapsamında değerlendirmiştir. Çalışma, on bir kalkınma planını planlama hiyerarşisi kapsamında değerlendiren bir arşiv çalışması olmasının yanı sıra kalkınma planlarının birer rapor olmak yerine mekânsal karşılığı olan üst ölçekli eylem planları olabilmesi konusunda öneriler getirerek planlama literatürüne katkı koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kalkınma Planları, Planlama Sınırları, Şehir Planlama

SÖZEL ÖZET METİNLER

EVRENSEL TASARIM YAKLAŞIMI ÇERÇEVESİNDE AKILLI EV UYGULAMALARI

Hülya SOYDAŞ ÇAKIR

Türkiye

Öz: Evrensel Tasarım yaklaşımı ile bireylerin çeşitlilik gösteren tüm özellikleri dikkate alınarak eşitlikçi tasarımların ve ürünlerin oluşturulması hedeflenmektedir. Bu yaklaşım çerçevesinde tüm mekanların, ürün ve tasarımların “Herkes için” düşünülmüş ve üretilmiş olması gerekir. Bu amaçla Evrensel Tasarım yaklaşımı günlük yaşam içerisinde sağlıklı, güvenli ve kolay erişilebilir ürün ve hizmetlerin anahtarı olarak ele alınmaktadır. Değişen ve dönüşen toplum yaşamında hizmetlerin ve tasarımların herkes tarafından erişilebilir olması teknolojik gelişmeler ile çok farklı disiplinlerde desteklenmektedir. Özellikle ev içi ve eve erişim ile ilişkili tüm mekanlarda kalıcı engel taşıyan bireylerin yanı sıra geçici kısıtlamalar yaşayan, çeşitli sağlık problemleri bulunan, ileri yaşta olan, ortalama değerler dışında kiloya veya boy uzunluğuna sahip olan bireyler gibi çok çeşitli profildeki kullanıcının dikkate alınması gerekmektedir. Günümüzde konutların daha güvenli, konforlu ve sağlıklı olarak kullanılabilmesi için bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişimi ile desteklenen akıllı ev uygulamaları yaşam içerisinde yerini almaktadır. Teknolojik gelişmelerin mekan ve tasarım ilişkisindeki rolü önem kazanırken, akıllı uygulamaların ve beraberinde akıllı ev sistemlerinin sağladığı yenilikler Evrensel Tasarım yaklaşımının hayata geçirilmesinde avantajlar sağlamaktadır. Farklı yeteneklere sahip kullanıcı ihtiyaçlarına göre şekillenen tasarımların güvenilir ve sürdürülebilir olması amacıyla teknolojik gelişmelerden farklı biçimlerde yararlanılmaktadır. Bu çalışmada, konutlar ile ilişkili tasarımların planlama aşamasından başlayarak tüm kullanım sürecini kapsayacak biçimde Evrensel Tasarım yaklaşımı ile ele alınması amaçlanarak, akıllı ev uygulamalarının özellikleri ve kullanıcılar açısından ev ortamlarında sağladığı katkılar bu yaklaşım çerçevesinde değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Evrensel Tasarım, Akıllı Ev, Akıllı Uygulamalar, Teknoloji, Erişilebilirlik

SÖZEL ÖZET METİNLER

BÜYÜK ÖLÇEKLİ MEKÂNLARDA YÖN BULMA FAKTÖRLERİNİN ÖRNEKLEMLER ÜZERİNDEN İNCELENMESİ

Mehmet NORASLI, Ali AKÇAOVA, H. Özlem YURTGÜN

Türkiye

Öz: Mekân kavramı, insanoğlunun güvenilir ve korunaklı bir yer arayışı içerisine girmesiyle ortaya çıkarmıştır. Mekân kavramının kapsadığı alanlar ilk olarak mağara, höyük gibi doğal oluşumlarla şekillenmiştir. İnsanlar bu yerlerde hayatını sürdürmüş, zorlu iklim şartlarına direnmiş, vahşi hayvanların saldırılarından korunmuştur. Mekân oluşumu ile birlikte insanlar hayatlarını sürdürme çabasına girmişlerdir. Teknolojik gelişmeler, ticari alış verişin gelişmesi vb. faktörler neticesinde temel ihtiyaçları karşılayacak mekânlar şekillenmeye başlamıştır. Bu bağlamda insanlar öncelikle konut, ofis, kamu lanları gibi mekânları barındıran yapılar inşa etmiştir. Böylece, doğal mekân oluşumlarına göre daha kullanışlı ve konforlu mekânlar çeşitlenmeye başlamıştır. Nüfus artışı ve kullanımlara bağlı olarak gelişen süreçle çeşitlenen mekânlar içerisine, büyük ölçekli mekânlar da dâhil olmuştur. Özellikle toplu kullanım alanları olan bu mekânlarda birçok birim bulunmaktadır. Kullanıcıların bu birimlere ulaşması açısından, algılanmayan mekanların özellikle sirkülasyon alanları karmaşaya neden olmaktadır. Çoklu birimlerin bulunduğu bu tür mekânlarda, mekânsal algının anlaşılabilir düzeyde ifade edilmesi, kullanıcının ulaşım noktalarına varmasında kolaylık sağlamaktadır. Büyük ölçekli mekânlarda karmaşanın önlenmesi için mimari tasarım sürecinde yön bulma sürecine kolaylık sağlayacak mekânsal organizasyonların türetilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmada mekânsal oryantasyonu bina ölçeğinde ele alarak, mekânsal algı bağlamında yön bulma kriterlerini, literatüre bağlı kalarak örneklemeler üzerinden incelenmesi amaçlanmıştır. Buna bağlı olarak; fiziksel çevre unsurları, algısal unsurlar, bilgi sistemine dayalı unsurlar ve kişisel unsurların, mekan içerisinde yön bulma algısına etkilerinin, mekânsal oryantasyon açısından önemi vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mekân, Mekânsal Algı, Yönelme, Yön Bulma

SÖZEL ÖZET METİNLER

MEKÂNSAL STRATEJİ PLANINA BİR ÖRNEK: BİLECİK MEKÂNSAL STRATEJİ PLANI

Mercan EFE GÜNEY, Bedriye ÇINAR, Betül KAYSI

Türkiye

Öz: 2014 Yılında yürürlüğe giren Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği ile Çevre Düzeni Planı, Nazım İmar Planı ve Uygulama İmar Planı şeklinde yürütülen hiyerarşiye Mekânsal Strateji Planı en üst ölçek olarak eklenmiştir. Mekânsal strateji planı, ilgili yönetmelikte tanımlandığı şekliyle “Ülke kalkınma politikaları ve bölgesel gelişme stratejilerini mekânsal düzeyde ilişkilendiren, bölge planlarının ekonomik ve sosyal potansiyel, hedef ve stratejileri ile ulaşım ilişkileri ve fiziksel eşiklerini de dikkate alarak değerlendirilen, yer altı ve yer üstü kaynakların ekonomiye kazandırılmasına, doğal, tarihi ve kültürel değerlerin korunmasına ve geliştirilmesine, yerleşmeler, ulaşım sistemi ile kentsel, sosyal ve teknik altyapının yönlendirilmesine dair mekânsal stratejileri belirleyen, sektörlere ilişkin mekânsal politika ve stratejiler arasında ilişkiyi kuran” bir plan olup sektörel ve tematik paftalar ve rapordan oluşmaktadır. İçeriğiyle yeni olan bu plan, henüz Türkiye’de resmi olarak hiçbir il ve/veya bölge düzeyinde onaylanmamıştır. Bu nedenle metin, planlamanın bir bilim ve eylem alanı olarak üst ölçekten alt ölçeğe işleyen hiyerarşik işleyişinin yeni mevzuata göre üst ölçekli ilk örneğini içermektedir. Çünkü metin, Bilecik-Eskişehir-Bursa Kalkınma Ajansı ile bir Üniversite arasında hizmet protokolü ile yapılan Bilecik Mekânsal Strateji Planını anlatmaktadır. Metin planlama aşamasında veri/bilgi bulma konusunda yaşanan güçlükleri ve henüz deneyimlenmemiş bir planlama ölçeği olarak mekânsal strateji planında kullanılan yöntemi açıklamanın yanı sıra mekânsal strateji planında kullanılan gösterim biçimlerini de sunarak planlama mesleği için yeni bir dili içermesiyle planlama literatürüne katkı koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mekansâl Strateji Planı, Şehir Planlama, Bilecik, Sürdürülebilirlik, Coğrafya

SÖZEL ÖZET METİNLER

ORDU KENT HALKININ ÇEVRESEL DUYARLILIĞI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Mesut GÜZEL, Pervin YEŞİL

Türkiye

Öz: İnsanoğlu, var olduğu günden itibaren hayatını idame ettirebilmek için doğayı ve doğal kaynakları kullanmaya başlamıştır. Zaman içinde nüfusun ve ihtiyaçların artması ile doğal alanların taşıma kapasitesini aşan bilinçsiz ve yoğun kullanım, çevrenin önemli ölçüde zarar görmesi ile sonuçlanmıştır. Günümüzde çevresel tüm değerlerin bilinçsizce kullanımı sonucu ortaya çıkan bozulmaları en aza indirmek için yasal ve yönetsel düzeyde birçok uygulama bulunmaktadır. Çevre konusunda yürütülen uygulamaların etkin olabilmeleri; halkın çevre bilincinin ve çevre duyarlılığının artması ve çevre korumanın bireysel düzeyde yürütülmesi ile başarılı olabilmektedir. Çevresel konularda farkındalığın ve bilincin artması, her bireyin üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmesine katkı sağlaması açısından oldukça önemlidir. Bu çalışma, Ordu kent halkının çevre duyarlılığı ve çevresel davranışlarının belirlenmesi amacı ile yürütülmüştür. Örneklem alanı olarak Ordu ili merkez ilçesi Altınordu kent merkezi seçilmiştir. Çalışmada 2019 yılı Ocak-Haziran ayları arasında, 200 kişiye yüz yüze görüşme yöntemi ile anket çalışması uygulanmıştır. Elde edilen verilerin analizi SPSS 22 istatistik paket programı ile analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda çevre duyarlılığı ve davranışlar arasında önemli bir ilişki olduğu görülmüştür. Ayrıca kadınların erkeklere göre duyarlılığının daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmış, halkın çevre duyarlılığının artırılmasını sağlamak adına atılabilecek adımları, yürütülebilecek eylemleri içeren birtakım önerilerde bulunulmuştur. Bu tür çalışmalarda yöneltilen anket sorularının, bireylerin kendini sorgulaması, hatalarının farkına varması adına bilinç düzeyine etki ettiği, çevresel duyarlılık ve farkındalık konularında çalışmaların artmasının bilinç düzeyini arttıracığı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çevresel Duyarlılık, Çevresel Davranış, Çevre Bilinci, Ordu

SÖZEL ÖZET METİNLER

MEKANSAL AYRIŞMANIN UŞAK KENTİ İLE E96 KARAYOLU İLİŞKİSİ ÜZERİNDEN OKUNMASI

Muhammed Cemil DOĞAN, Ayşenur DOĞAN, Melike KALKAN

Türkiye

Öz: Mekânsal ayrışma, toplumsal grupların birbirlerinden uzaklaşarak farklı mekânlarda yaşama talepleri sonucunda görülebilmektedir. Bu talepler neticesinde kentin belirli bir bölgesinde gelir seviyesi, etnik kimlik ve demografik olarak benzeşen gruplar yığılmaktadır. Kent farklı ihtiyaçları ve beklentileri olan homojen gruplardan müteşekkil bir yapıya sahip olmaktadır. Katmanlaşmış ve kendi içerisinde homojenize olmuş sosyal odaklar mekânsal olarak da kentte görünürlük kazanmaktadır. İnsanların “ötekilerden” ayrılma tavrı ile şekillenen mekânsal ayrışma, bazı durumlarda kamu kurumlarının müdahalesiyle sosyal ayrışma ile paralel ya da ondan önce varlık gösterebilmektedir. Uşak kent merkezinden geçerek Manisa ve İzmir’e bağlanan E96 Karayolu’nun da kent üzerinde sosyal ayrışmayı tetikleyici bir unsur olarak mekânsal ayrışmaya neden olduğu gözlemlenmektedir. Bu çalışmada Uşak kentini ikiye bölen ve yaya erişimini kısıtlayan E96 karayolunun mekânsal ayrışmadaki rolü incelenmektedir. Çalışma kapsamında nüfusu 2020 yılı itibarıyla 360 binin üzerinde olan Uşak kentinin yapısı ve E96 Karayolu’nun yapımı ile gerçekleşen değişim incelenmektedir. Kentin kuzey ve güneyindeki ekonomik, demografik farklılıklar fotoğraflar ve internet verileri yardımıyla tespit edilmektedir. Mekânsal ayrışma teorileri, Uşak kenti bağlamında tartışılmaktadır. Mekânsal ayrışmanın kenti bölmesi ancak belirli bir bölgeyi soylulaştırarak Uşak için vitrin olabilecek nitelikte bulunması durumu değerlendirilmektedir. Çalışmanın Uşak ile ilgili sosyal ayrışma, ötekileştirme ve soylulaştırma gibi sosyolojik durumları araştıran mimarlık, kent planlama ve sosyoloji alanındaki araştırmalara örnek olabileceği öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Mekânsal Ayrışma, Uşak, E96 Karayolu

SÖZEL ÖZET METİNLER

İSTANBUL'DAKİ KENTSEL DÖNÜŞÜM ÖRNEKLERİNDEN 'BAĞDAT CADDESİ KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJESİ'NİN GAYRİMENKUL DEĞERLEME ÖLÇÜTLERİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Pelin YİĞİT

Türkiye

Öz: Kentsel dönüşüm, farklı nedenlerden ötürü zaman içinde eskimiş, yıpranmış ya da kimi durumlarda terkedilmiş, vazgeçilmiş kentsel dokunun, günün sosyo-ekonomik ve fiziksel koşulları göz önünde tutularak değiştirilmesi, dönüştürülmesi, ıslah edilmesi ve yeniden canlandırılarak kente kazandırılmasıdır. Gayrimenkul değerlendirme ise objektif ve tarafsız bir şekilde, bir gayrimenkule ilişkin nitelik, fayda, kullanım koşulları gibi faktörlerin değerlendirilmesi ile gayrimenkulün değerinin tespit edilmesi işlemidir. Bu çalışmada, 'Bağdat Caddesi Kentsel Dönüşüm Projesi', gayrimenkul değerleri ölçütlerine göre değerlendirilerek analiz edilmiştir. 'Bağdat Caddesi Kentsel Dönüşüm Projesi'nin gerçekleştirilebilmesi ve varolan mülkiyet haklarının devam edebilmesi için, "Eşdeğerlik Yöntemi (Değerleme Esaslı Yöntem)" esasına göre çıkarılan değer haritaları ışığında gayrimenkullerin dönüşüm öncesi ve sonrası değerleri belirlenmiştir. Eşdeğerlik Yöntemi; değerlendirme esasına göre; bir taşınmaz malın imar düzenlemesinden önceki değeriyle düzenlemeden sonraki değerinin aynı olması üzerine kurulmuş bir yöntemdir. Eşdeğerlik yönteminin sağlanması için dönüşüm alanındaki her bir hak sahibine ait gayrimenkulün dönüşümden önceki değeri değerlendirme şirketleri tarafından belirlenmiştir. İskâna hazır konut ya da inşaat yapmaya hazır imar parseli yeni mal varlığı halinde değerlemeye alınmıştır. Katılım ve dağıtımına ait değerler arasında fark varsa para ödemesi ile eşdeğerlik sağlanmıştır ve arada fark varsa mal sahibi tarafından taksitler halinde ödenmiştir. Sonuç olarak kentlerin evrimsel dönüşümü olgusu, kentsel arazi değerlerini değiştirir. Arazi değerleri yükselen bölgelerde ortaya çıkan rant, kentsel alan üzerinde dönüşüm projelerinde gayrimenkul değerlerini artırır. Mal sahiplerinin kentsel dönüşüme uğrayan mal varlıklarının değer kaybına uğramaması ve gayrimenkul değerleri açısından eşit ve makul bir kentsel dönüşüm projesinin gerçekleştirilebilmesi için Eşdeğerlik Yöntemi kullanılarak, bu bağlamda bir değerlendirme yöntemi gerçekleştirilmiştir ve analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kentsel Dönüşüm, Değerleme, Gayrimenkul, Eşdeğerlik Yöntemi, Arazi Değeri

SÖZEL ÖZET METİNLER

XIX. YÜZYIL OSMANLI HAPİSHANELERİNDE KADIN MAHKÛM MEKANLARI: TİP PLAN ÖRNEKLERİ

Selahaddin SEZER, Ceren KATIPOĞLU ÖZMEN

Türkiye

Öz: Osmanlı Hapishaneleri ve özellikler bu hapishanelerin cinsiyet bağlamında mekânsal özellikleri mimarlık tarihi alanında incelenmemiş bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Osmanlı'da hapishane mekanları, hukuk sistemi ve ceza yöntemlerinin değişimi ile sıkı bir ilişki içinde değişime uğramıştır. Avrupa ve Amerika'da hapishane reformunun hız kazandığı XVIII. yüzyıl sonunda, yeni ceza infaz sistemleri yürürlüğe girmiş ve bunun beraberinde cezaların infaz edildiği mekanların mimarisinde de değişimlere yol açmıştır. Osmanlı hapishaneleri ile ilgili değişim süreci ise, XIX. yüzyıl başında Tanzimat Reformu ile başlamaktadır. Bunun temel sebebi, Osmanlı'da XIX. yüzyıl öncesi hapis cezasının asli bir ceza olarak görülmemesidir. Asli cezaları infaz edilene kadar suçluların kapalı tutulduğu mekanlar mahbes (zindan) olarak anılan kale burçları, kuleler, tersaneler, idareye ait yapıların bodrum katlarıdır. Hapishane olarak inşa edilmemiş bu yapılarda mahkûmlar işledikleri suçların niteliğine göre ayrılmadığı gibi, genellikle kadın, erkek ve çocuk suçlular içinde özel olarak belirlenmiş mekanlar mevcut değildir. Kadın mahkûmların genellikle imam evi olarak isimlendirilen mahalle imamının evinde ya da şehrin önde gelen, güvenilir kimselerinin evlerinde tutulduğu bilinmektedir. Tanzimat Fermanı ile ortaya çıkan reformların ceza yöntemleri dolayısıyla cezaların infaz edildiği mekanlarda yarattığı değişim, hapishane mekanlarında cinsiyete bağlı bir ayrışmayı da zorunlu hale getirmiştir. Hapishanelerde önce erkek mahkûmlar için yapılan koğuş ve hücrelerin yanı sıra, kadın mahkûmlar için bir oda ayrıldığı, ilerleyen süreçte bu odaların özelleşmiş bölümlerden ayrı binalara doğru evrildiği görülmektedir. Bu çalışmanın amacı, Tanzimat ile başlayan hapishane mekanlarının dönüşüm sürecinde, kadın mahkûmlar için ayrılan mekanların, Diyarbakır Vilayetine bağlı Lice, Avine, Silvan, Cizre, Ergani Maden, Midyat Siverek, Çermik Kazaları için üretilmiş “tip planlar” üzerinden incelenmesinin yapılmasıdır. Bu incelemeye konu olan mimari çizimler, Devlet Arşivleri-Osmanlı Arşivlerinden elde edilen hapishane örnekleridir.

Anahtar Kelimeler: 19. Yüzyıl Osmanlı Mimarlığı, Osmanlı Hapishaneleri, Tanzimat Reformları, Kadın Mahkûm Mekanları

SÖZEL ÖZET METİNLER

EVRENSEL TASARIMIN ORTAYA ÇIKIŞ SÜRECİNE ETKİ EDEN TEMEL UNSURLAR

Üveys Alperen MERMER

Türkiye

Öz: Evrensel tasarım, toplumda fiziksel kabiliyetleri farklı olan insanları bir araya getirebilen, sosyal, kültürel ve ekonomik sorunları temel alarak yapıları çevrelerin erişilebilirlikleri üzerine yoğunlaşan bir kavramdır. Evrensel tasarımın ortaya çıkış sürecine etki eden 4 temel unsur vardır. Bu unsurlar; değişen demografik özellikler, engellilik modellerindeki değişimler, engelli hakları hareketi ve yasal mevzuatlardır. 20. yy sonlarında tıp alanındaki gelişmeler insan ömrü ortalamasını arttırmış, tüm toplumlarda yaş ortalaması ve engelli olma potansiyeli yüksek nüfus profili oluşturmuştur. Engellilerin toplum içindeki görünürlüklerinin artmasıyla, engelliliğe yaklaşımda medikal modelin hegemonik ve bireyci tutumundan uzaklaşmış, engelli sorunlarının çözümü için toplumsal değişimin sürekliliğini savunan, katılımcı, sosyal içerme ve adaleti vurgulayan sosyal model anlayışı hakim olmuştur. Ancak engellilerin toplumsal sorunlarının göz ardı edilmesi, yasal düzenlemelerin yetersiz olması ve haklarının ihlal edilmesinden dolayı 1970'lerde başta Amerika ve İngiltere'de olmak üzere batı devletlerinde ortaya çıkan Engelli Hakları Hareketi, engellilerin bir paydada örgütlenmesiyle evrensel boyuta taşınmıştır. Bu sayede engellilere yönelik güçlü bir evrensel duyarlılık oluşturulmuş, yasal düzenlemeler daha ciddiye alınmış, engelli hak ve özgürlükleri ekonomik, kültürel ve sosyal alanlarda yasalarla güvence altına alınmaya başlanmıştır. Tüm bu gelişmeler yapıları çevrelerde fiziksel, duyuşsal ve algısal engellerin kaldırılması için mimari alan üzerinde bir etki yaratmıştır. Engelliliğin yapıları çevre ile etkileşimden kaynaklandığını savunan mimarlar, tasarımlarında daha geniş kullanıcı çeşitliliğini hedeflemiş ve evrensel tasarım kavramını ortaya çıkarmışlardır. Evrensel tasarımın ilk etkileri kamu binalarında görülmüş, evrensel tasarım ilkeleri temel alınarak yasaların öngördüğü şekilde daha erişilebilir ve kullanılabilir yapıları çevre tasarımları ivme kazanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Evrensel Tasarım, Yapıları Çevre, Engellilik Modelleri, Engelli Hakları Hareketi, Yasal Mevzuatlar

SÖZEL ÖZET METİNLER

POLİKLİNİK BİNALARI YAKIN ÇEVRELERİNDE GÖRME ENGELLİ BİREYLER İÇİN ERİŞİLEBİLİRLİK İNCELEMESİ: GAZİANTEP ÖRNEĞİ

Üveys Alperen MERMER, Zehra Kaya DİNÇER

Türkiye

Öz: Yapılı çevrelerdeki erişilebilirlik standartlarına uygun düzenlemeler görme engelli bireylere özgürce hareket etmeleri, yapılı çevre ile olumlu etkileşime girmeleri ve sosyal hayata aktif katılabilmeleri için ayırım gözetmeyen fırsatlar yaratır. Bu çalışmada Gaziantep ilindeki 3 kamu hastanesinin poliklinik binalarına görme engelli bireyler için erişilebilirlik incelemesi yapılmış, erişilebilirlik standartlarına uygun olan ve olmayan ölçütlerin belirlenmesi ve standartlara uygun olmayan ölçütlerin hangi oranda uygun hale getirilebileceğinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. 2005 yılında çıkarılan 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun (EHK) öncesi inşa edilen kamu hastanesi poliklinik binası (KHPB)-1 ve KHPB-2, EHK sonrası inşa edilen KHPB-3 çalışmanın örneklem grubunu oluşturmaktadır. Türk Standartları Enstitüsü'nün (TSE) erişilebilirlik standartları (TS 12576, TS 9111) temel alınarak hazırlanan inceleme formları 4 kategoride toplam 125 ölçüt içermektedir (toplu taşıma durakları 32 ölçüt, yaya kaldırımları 27 ölçüt, yaya geçitleri 21 ölçüt, bina giriş yolu- bina girişi 45 ölçüt). Bu ölçütler erişilebilirlik, güvenlik, bağımsız ve serbest hareket, boyutlar, rahatlık, kullanım kolaylığı gibi parametreleri içerir ve yapılı çevrelerde görme engelli bireylerin karşılaştığı sorunları tespit eder. Sonuçlar mevcut düzenlemelerin erişilebilirlik standartlarına uygunluğunu yüzde değerler olarak ortaya koymuştur. Yakın çevre incelemelerinde KHPB-1'in %40, KHPB-2'nin %38,2, KHPB-3'ün %34,8 oranında TSE erişilebilirlik standartlarına uygun olduğu belirlenmiştir. Standartlara uygun olmayan ölçütlere yapılabilecek müdahaleler ile yakın çevreler kapsamında KHPB-1'in %100 KHPB-2'nin %99 ve KHPB-3'ün %98,9 oranında görme engelliler için erişilebilir hale getirilebileceği tespit edilmiştir. Bu çalışma sonuçları yapılı çevrelerde görme engelli bireylerin sıklıkla karşılaştıkları sorunların belirlenmesi ve erişilebilirlik düzenlemelerinin iyileştirilmesi için alınabilecek tedbirler konusunda yetkili otoritelere yardımcı olabilir.

Anahtar Kelimeler: Erişilebilirlik, Poliklinik Binaları, Görme Engelli Bireyler, Erişilebilirlik Standartları, Yapılı Çevre

SÖZEL ÖZET METİNLER

EVALUATION OF SENSE OF DIRECTION FOR BOTH GENDERS: A CASE STUDY IN A VIRTUAL ENVIRONMENT

Z. Gözde KUTLU, Halime DEMİRKAN

Turkey

Abstract: Human spatial abilities have been investigated for many years. The reason of why some people are better than the others in wayfinding is still a mystery that is trying to be understood (Waller, 2005). One of the approaches in understanding individual differences in wayfinding process is to examine the human sense of direction in the context of environment and spatial cognition. Improvements in the computer technology lead people to investigate the potential of the virtual environments. The spatial factors, that are significant for spatial navigation in real-world environments, are also important in virtual environments. Performances of people during navigation through a virtual environment may be influenced by the individual differences as well as the learning method of layout. In this study, sense of direction as an important spatial ability has been investigated considering the influence of gender and learning methodology in the virtual environments. The analysis of the experiment showed that sense of direction has a positive effect on the performances of the independent viewpoint participants in misaligned questions. Apart from this, contrary to some bias, no significant difference was found related to gender and sense of direction ability as well as the learning performances of the participants in the virtual environment.

Keywords: Spatial Cognition, Sense of Direction, Gender, Virtual Environments

SÖZEL ÖZET METİNLER

KENT MEYDANI KAVRAMI VE TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİNİN PARİS'TEN ÖRNEKLERLE İNCELENMESİ

Z. Gözde KUTLU, Jean-Claude CROIZE

Türkiye

Öz: Bir kentin oluşum sürecinde kent meydanı önemli rol oynamaktadır. Kent meydanı kelime olarak Latince “platea” yani geniş yol anlamına gelmektedir (Bertrand ve Listowski, 1984, s.1). Sözlük anlamı olarak ise, meydan kelimesi “halkın yaşam alanı, yapılarla çevrili geniş alan” gibi anlamlara gelmektedir. Anlam olarak farklı tasvirlerle açıklanması, meydan kelimesinin kavramsal olarak anlaşılmasında bazı muğlaklıklar ortaya çıkarmaktadır. Paris kenti, 19.yy’ın ikinci yarısında tasarlanan, sayısız dörtyol ağzına (carrefour) sahip bir Avrupa kentidir. Haussmann’ın Paris kenti üzerinde yürüttüğü büyük projesi ile kent çok sayıda meydana sahip olmuştur. Bu meydanlar, hem yeni açılan yollar üzerinde, hem de kentin mevcut yolları üzerinde yer almaktadır. 19.yy’ın sonu 20.yy’ın başına gelindiğinde, meydan olarak tasarlanan ancak bir dörtyol ağzı niteliğine sahip bu açık alanlar şehir planlama teorisyenleri tarafından eleştirilmeye başlanmıştır. Bunlardan birisi olan Camillo Sitte’e göre, meydan adı altında tasarlanan bu kamusal alanlar, aslında meydan özelliği taşımayan, tüm sanatsal duyguların ve tüm geleneklerin ortadan kalktığı birer devasal sokak düğümleridir (Pinon ve Rose, 1999, s.128-131). Aslında, günümüzün birçok modern kent meydanı için dörtyol ağzı görevine sahip açık alanlar denilebilir. Nitekim, bu açık alanlar günden güne artan trafikle beraber otomobiller tarafından işgale uğrayarak, antik çağda ortaya atılan gerçek “meydan” kavramından uzakta durmaktadır. Bu çalışmada, kent meydanı kavramının antik çağ, orta çağ, klasik dönem (17-18.yy) ve modern dönemdeki (19-20.yy) tanımı ve anlamından bahsedildikten sonra; Paris’te bulunan bazı meydanlar incelenmektedir. Seçilen açık alanların, adında “meydan” kelimesi geçmesine rağmen, gerçek bir “meydan” özelliği taşıyıp taşımadığı sorgulanmaktadır. Çalışmanın konusu olan örnekler: Place Nationale, Place Jeanne d’Arc ve Place d’Italie’dir.

Anahtar Kelimeler: Meydan, Kent, Kentsel Tasarım, Paris

SÖZEL ÖZET METİNLER

BETONARME YAPILARDA TEMEL DONATI KOROZYONUNUN ÖNLENMESİ İÇİN TASARIM GELİŞTİRİLMESİ

Zeki ÇİZMECİOĞLU

Türkiye

Öz: İstanbul genelindeki binaların hasar durumları incelenmiş ve korozyonun İstanbul genelinde çok ciddi bir tehlike olduğu görülmüştür. İstanbul Deprem Master Planı çerçevesinde yapılan çalışma kapsamında Deprem 7,5 büyüklüğünde olması durumunda ağır hasar görecektir ve yıkılacak binaların oranı kıyıdaki Zeytinburnu'nda yüzde %57 (8000), iç kesimdeki Bayrampaşa-Bahçelievler-Güngören ilçelerinde de yüzde %51 (22540) Fatih ve Küçükçekmece ilçelerinde % 30 olarak tespit edilmiştir. 5 ilçeden (Bayrampaşa, Güngören, Bahçelievler, Fatih, Küçükçekmece) alınan verilerden ayıklama yapılarak korozyon durumu tespit edilen 0 – 60 yaş arası 83 871 adet betonarme bina durum tespiti için incelemelerimize esas kabul edilmiştir. İBB'den alınan verilerden seçilen 83 871 adet binanın hasar raporlarının matematiksel analizinde, Betonarme binaların faydalı ömrünün 50 yıl olduğu da kabul edilirse, korozyonuna karşı yeterli önlemlerin alınmaması sebebiyle, binalar ömrünün yarısında kullanım özelliğini yitirdiği ve insanlar için tehdit oluşturduğu tespit edilmiştir. Yapılan tespitler ve araştırmalar incelendiğinde görülmüştür ki, donatının korozyonu, yapılara zarar veren faktörler içinde en son sıralara atılmış, Deprem Master Planında ve Bina incelemelerinde üzerinden üstünkörü olarak geçilmiş, gerek korozyonun varlığının tespiti, seviyesinin ölçülmesi, vereceği zararın belirlenmesi ve önlenmesine yönelik alınacak tedbirler konusunda ciddi bir çalışma yapılmamıştır. Bu tebliğde, betonarme binaların bilhassa temel betonundaki donatı korozyonunun mekanizması ve ortaya çıkardığı hasarın mahiyeti açıklanmakta, kentsel dönüşüm sürecinde korozyon hasarının önlenmesine yönelik uygun tasarım geliştirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kentsel Dönüşüm, Donatı Korozyonu, Katodik Koruma

SÖZEL ÖZET METİNLER

ÇEVRECİ YAPILARIN TASARIMINDA MALZEME SEÇİMİNİN ÖNEMİ

Zeki ÇİZMECİOĞLU

Türkiye

Öz: Çevre, insanların ve diğer canlıların hayatları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde buldukları, bütün insanlığın ortak malı olan fiziki, biyolojik, sosyal, ekonomik ve kültürel ortamdır. Günümüzde yaşanan çevre sorunlarını azaltmak için yapıların tasarımında çevreci/doğal malzemelerin seçimine önem verilmelidir. Herhangi bir yapının tasarımında yapının değişik dış etkilere karşı süresiz dayanıklı olması, beklenen fonksiyonunu yerine getirmesi, estetik ve ekonomik olması göz önüne alınır. Bu şartların yerine getirilmesinde malzeme özellikleri önemli yer tutar. Malzemelerden beklenen başlıca malzeme özellikleri ise üretilebilme ve şekillendirilebilme kolaylığı, mukavemet, aşınma ve yüksek sıcaklığa dayanıklılık, elektrik ve ısı iletkenliği, yoğunluk v.b. özelliklerdir. Tasarımda yapıdan beklenen özelliklere uygun malzeme seçilmelidir. Çevreci yapı, doğal malzemelerin kullanıldığı, az enerji tüketen ve bu enerjiyi de doğal güneş ışığı ile elde eden, bakımı kolay ve ekonomik olan yapıdır. Bu yapı insanın doğasına uygun sağlıklı malzemelerle yapılmalı, bulunduğu ortamın özelliğine ve kullanıcının koşullarına göre düşünülmelidir. Çevreci yapılarda, temiz enerji/doğal enerji kullanımını ile enerji tüketiminin minimuma indirilmesi ve enerji kaynağı olarak yenilenebilir enerji kaynakları tercih edilerek yapı “enerji tüketicisi” durumundan “enerji toplayıcısı” durumuna dönüşmelidir. Sera etkisinden sorumlu CO₂ gazı üreten ısıtma ve enerji teknikleri değil, bu etkiyi en az yüzde 70 azaltan ve ekonomik olan güneş enerjisi tekniği kullanılmalıdır. Yapı, güçlendirilmiş ısıl izolasyonla donatılmalı ve konstrüksiyon teknikleri de enerji tasarrufu sağlayacak şekilde planlanmalıdır. Bu bildiride, çevreci konut yapılarının tasarımında çevreci/doğal yapı malzemelerinin seçiminin önemi ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çevreci Yapı, Malzeme Özellikleri, Doğal Malzemeler, Güneş Enerjisi

SÖZEL ÖZET METİNLER

KÜLTÜREL MİRASI KORUMA SORUNLARI: ALİ GAV MEDRESESİ ÖRNEĞİ

Özge PARLAK, Esra YALDIZ

Türkiye

Öz: Kültürel miras, tarihi süreç içerisinde insanlar tarafından meydana getirilmiş eserlerin tümüne verilen isim olmakla beraber, mimari anlamda geçmişte yaşayan toplumların kültür, inanış, örf ve adetleri hakkında bilgi almamızı ve gelecek kuşaklara da aktarmamızı sağlayan yapılar olarak tanımlanabilmektedir. Yıllar içerisinde kültürel mirasın oluşması aynı zamanda koruma kavramını da oluşturmuştur. Toplumların sahip olduğu geçmişi yapısal ölçekte insanlara anlatan ve gelecek nesillere aktaran koruma kavramı oluşmaya başladıkça, korunacak olan yapıların da belirli kriterlere göre ele alınması sorunsal meydana gelmiştir. Kültürel mirasın korunması belirli dönemlerde belirli sorunlar teşkil etmiştir. Her ülkenin ekonomik ve siyasi durumu, bilgi eksikliği sebepleriyle bir takım koruma sorunları meydana gelmiştir. Türkiye’de korunacak olan miraslarla ilgili bilgi eksikliği, halkın bilinçli olmaması, korumaya ayrılan bütçelerin yetersizliği ve korumanın siyasi bir unsur olarak görülmesi sebebiyle bir çok yapı yıkılmaya veya harap olmaya mahkum olmuştur. Çalışmaya konu olan yapı Konya kent merkezinde bulunan Ali Gav Medresesidir. Avlulu ve tek katlı medrese tipolojisine sahip olan yapının Selçuklular döneminde inşa edildiği düşünülmektedir. Yapı Türkiyedeki birçok anıtsal yapıda olduğu gibi ekonomik yetersizlikler, bilinçsiz onarımlar, imar planlarındaki bilinçsiz düzenlemeler, uzman kadro eksikliği, restorasyon çalışmaları için yeterli veri bulunamayışı gibi sebeplerden dolayı korunamamıştır. Yapı tarihsel süreç içerisinde birçok tamir ve tadilat geçirmesine karşın bakımsız kalması ve bir kısmının yıkılmasının önüne geçilememiştir. 2009 yılında yapılan son restorasyonunda ise veri yetersizliğinden dolayı bu yıkılmış olan kısımlar tamamlanamamıştır. Bu çalışma ile günümüzde özgün işlevine benzer bir işlev ile kullanılmakta olan Ali Gav Medresesi’ne koruma adı altında yapılan müdahaleler ve yapının koruma sorunlarının, uluslar arası mevzuatlar bağlamında analiz edilmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Miras, Medrese, Konya, Tarihi Çevre, Yeniden Kullanım, Koruma Sorunları

SÖZEL ÖZET METİNLER

DANS VE BEDEN İLİŞKİSİNİN MEKANA İZDÜŞÜMÜ

Özge ÜRTEKİN

Türkiye

Öz: Sanatın içinde var olan disiplinler, insandan, toplumdaki, çevreden beslenerek ve yaratıcılıkla harmanlayarak ortaya bir eylem koyar. Her disiplin bağımsız gibi görünse de insanı temel alan diğer disiplinlerden etkilenir ve bu şekilde kendini geliştirir. Ortak değerlere ve etkileşime sahip dans ve mimarinin kendine özgü bir dili ve disiplini vardır; ancak birbirlerini beslemekte, desteklemekte ve geliştirmektedir. Çalışmada, insanla birebir iletişime geçen dans disiplininde mekanın yeri araştırılmıştır. Dans ve mimarlık disiplinin hangi alanlarda yollarının kesiştiği, birbirini nasıl desteklediği, geliştirdiği sorularına cevap aranmıştır. Dans ve mimarlık mekanı kullanma noktasında aynı dili paylaşırlar. Her iki disiplin de kendilerini tanımlamak için katı cisimleri ve mekanı dönüştürür. Aynı zamanda bu iki farklı disiplin, zaman ve mekan ortak paydasında buluşurlar. Her disiplininde var olan mekan, aynı zamanda mimarlıkta kullanılan temel unsurdur. Mimarlıkta ele alınan mekân, mekânın tanımlanması, ergonomi, beden, bedenin hareketi, bütünlük, ritim vb. kavramların dansda da temel alındığı görülmektedir. Her iki disiplin içinde mekansal verilerin keşfedilmesi için bedensel farkındalığın gelişmiş olması gerekmektedir. Mekanın potansiyelini ve sınırlarını, bedeni temel öge olarak kullanan dans aracılığıyla sorgulamanın, mimari tasarımda bedensel farkındalığı arttırabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda araştırmada çoğunlukla mimarlığın konusu olan mekan, dansın içinde nasıl tanımlanır sorusuna cevap aranmış, bu soru bağlamında mimarlık alanında alışkın olduğumuz mekan kavramına, dansın içinden bir bakış açısıyla yaklaşmıştır. Dans mekanında mimari bilgilerden yararlanılması gibi, mimarlıkta da dans disiplininin deneyimlerinden yararlanmak; bu sayede mimarlığın perspektifini genişletmenin mümkün olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: *Anahtar Kelimeler:* Dans, Mekan, Mimarlık, Beden, Zaman, Hareket

SÖZEL ÖZET METİNLER

MEMORY OF ARCHITECTURE AND FORMS OF EXISTENCE

Moosha EL-SAHLI

Kuwait

Abstract: The article endeavors to feature the hints of memory in the hypothesis, history and practice of engineering. The subject of examination is the current types of memory in engineering. It is generally acknowledged that the “historical backdrop of engineering” as a science is the fundamental storehouse of information about the development of design. Realities and ancient rarities, depictions of landmarks and urban communities are held in it. The article underlines that the customary “history of design objects” isn’t the main type of memory. Another similarly significant and convoluted part of the design memory is distinguished during the translating of the advancement of undertaking movement and its language. Examination of the development of engineering permitted us to separate the ages in which recorded reasoning wins: The Renaissance, Romanticism, Eclecticism, Art Deco, Postmodernism. They are portrayed by such perspectives as dialogical, verifiable and typological, recorded and acquainted. They are against configuration approaches in which unique reasoning rules (Art Nouveau and Modernism). The article shows that the idea of building memory has numerous shades and shows itself in a wide range of types of expert awareness. As verifiable information, memory exists in such structures as: an ordered portrayal, study of history, transformative examinations, index of styles, historical center, chronicle. In planning and its language, memory is spoken to in such structures as ordinance, exchange with past period, standard, design dream, recognition, authentic affiliation, reproduction, rebuilding and others. It is demonstrated that the main method of putting away and moving data is the building language and compositional rationale. Postmodern awareness raised the issue of loss of memory and the improvement of engineering language and correspondence of culture.

Keywords: History of Design, Building Memory, Structural Action, Language Of Engineering, Compositional Reasoning

SÖZEL ÖZET METİNLER

PREFERENCES OF VISUAL ROLES AND ARCHITECTURAL VIEWS

Bronislovas MACEVICIUS

Luxembourg

Abstract: Since the greatest piece of the human relationship with conditions happens through visual sense, the interests and wills of people in observing climate and design are significant. Indeed, these interests give individual or individual parts of the design. The part of these visual interests and mental decisions of engineering crowd is significant, with the end goal that design has become an element of the visual inclinations of the crowd. In this way, understanding these inclinations is essential to shape design and overlooking them brings about not giving the ideal engineering condition to the crowd or the necessary inspirations for creating valuable mental pictures to meet the fundamental requirements of the crowd. Appropriately, this investigation tends to the function of visual inclinations in the development of climate design? What's more, which factors in this climate influence this idea? Hence, this examination plans to portray the visual inclinations worldview in engineering to inspect its various angles corresponding to human and ecological practices and decide the successful elements, so This investigation was led utilizing Bourdieu's ""differentiation hypothesis"" and the idea of tactile judgment with the assistance of field considers and enlightening examination various crowds of 62 distinctive private conditions. Because of this exploration, normal, essential, suggestive conditions alongside the mix of open and shut spaces have indicated the most visual inclinations of the individual towards engineering that the psychological pictures of the individual with social roots have been powerful in making a decision about design sees.

Keywords: Visual Inclinations, Tactile Feelings, Tangible Decisions

SÖZEL ÖZET METİNLER

URBAN CAMPING CONSIDERING TO LOCAL CULTURE

Silugukhan QATAKHAN

Mongolia

Abstract: Metropolitan camping has the uniqueness and turns into the chronicled advancement of the city. Metropolitan camping has neighborhood culture, which conceivably purposes to make an imaginative metropolitan camping. Camping has some nearby resource for create towards an imaginative camping by utilizing its neighborhood culture. This investigation utilized a subjective technique through a subjective distinct examination to define the imaginative camping idea on camping. The discoveries show that camping has neighborhood culture as nearby resources – goat handling and culinary identified with goat. Neighborhood people group helped by different gatherings and nearby organization ought to build up these nearby resources for improve the neighborhood economy and reinforce social ties. It very well may be acknowledged by food preparing to be more important, camping occasions, and workmanship. A solid responsibility of network is needed to guarantee the innovative exercises and advance inventive metropolitan camping. It infers that innovative camping is a camping that can upgrade its neighborhood resources for networks' government assistance of through inventive thoughts. As a natural settlement, metropolitan camping shows the unpredictability of spot with different exercises as the consequence of dualism condition both officially and casually, which presents network endurance procedure. Camping and city are analogized, for example, coins where metropolitan camping turns into a vital piece of metropolitan frameworks on genuinely, socially, and monetarily perspectives. The presence of metropolitan camping is additionally worked to reinforce the picture of a city.

Keywords: Inventive Camping, Camping, Neighborhood Culture

SÖZEL ÖZET METİNLER

HOUSING INCREMENT FOR CUSTOMIZATION AND GUIDELINES

Nübar ZAURLI

Azerbaijan

Abstract: Steady lodging, upheld by legislative subsidizing, means an answer for low-pay family units where they can bit by bit redo their home. The Chilean government authorities and modelers proposed periods of development which missed the mark regarding tending to the families' capacities and inspiration to finish their units. About, this article takes a gander at two gradual lodging ventures: Lo Espejo apartment suite (2007) and Las Higueras (2006) in the Santiago Metropolitan Region, Chile, to ask limits of government authorities and engineers' complete help to families' housebuilding. The theory holds that the more prominent obligation of government authorities and draftsmen drew in with steady lodging will improve inspiration of low-pay families to alter their home without anyone else building practice. Contending for the significance of oneself structure the creator proposed the rule for tweaking houses that contains four stages: presenting the gradual development plan thought, examining with families the opportunities for finishing houses, associating families' development plans with their monetary assets, and introducing the customization plan format. This rule structure is established on broad nine months hands on work in the Santiago Metropolitan Region, done in close cooperation with low-pay family units from two areas.

Keywords: Gradual Lodging, Customisation Rule, Architectural Office Elemental, Lo Espejo, Architectural Office Gubbins

SÖZEL ÖZET METİNLER

CONTEMPORARY ATTEMPTS IN ARCHITECTURE OF IRAN FOR AUTHENTICITY

Marzooqa EL-SHAD

Iran

Abstract: The confliotions among homogeneity and widespread qualities proposed by Modernism and conventional qualities brought about an assortment of thoughts produced as a quest for genuineness everywhere on the world. Iran is known as one of the nations which imported the advanced thoughts straightforwardly to a general public, which was all the while living with and regarding the conventional qualities. This test between the two apparently clashing posts of convention and innovation brought about three periods throughout the entire existence of contemporary Iranian engineering. Presently, it appears to be that Iranian design has entered to another period with respect to the translation of validness. Since curiosity and connection with the past are known as the primary markers of the idea of genuineness, in this examination it is attempted to investigate the thoughts of seven pioneers of the new age of designers in Iran around these ideas. These modelers are among the most notable youthful designers of Iran who have won multiple prizes in Memar (Architect) rivalry which is the most renowned structural rivalry in the nation. To discover the translation of these designers about the idea of realness, comprehensive meetings have been acknowledged with these modelers. At that point, utilizing recursive reflection technique, it is attempted to discover the primary concerns in meaning of the idea of validness by every planner. Furthermore, a portion of the finished ventures of postulations draftsmen have been visited and broke down to discover the impression of their thoughts identified with realness in their activities.

Keywords: Realness, Iranian Engineering, Curiosity, Connection with Past, Customary Design

SÖZEL ÖZET METİNLER

RECALLING THE CITY: URBAN CHANGE AND CHARACTER

Lorenz LEMBERGER

Switzerland

Abstract: City structure passes on two pictures – the experiential and the recalled. The metropolitan climate in this way is a discord of complex visual improvements experienced with the frequently clashing memory affiliations we characteristic to them. Our energy about the quickly changing assembled climate is in this manner relative instead of total. In this sense the fleeting and spatial parts of the city converge to shape our translation of city space. This paper presents arising retrogressive scene investigation, from the areas of scene arranging and legacy, to look at the chance of a city-wide evaluation of its capability to make ‘twofold introduction’ – strolling at the same time before and the present. This isn’t just gotten from our experience of individual building structures (metropolitan structure), yet in addition our translation of past development courses, limits and morphology (metropolitan code). Thus, it very well might be important to look past a legacy which centers around particular ‘extraordinary’ puts and ensured structures and look toward a legacy of worldly change measures and universal metropolitan advancement; since it is additionally our translation and comprehension of these which adds to our full energy about city ‘character’.

Keywords: Recollecting in The City, City Character, Metropolitan Change

SÖZEL ÖZET METİNLER

PUBLIC SPACE USAGE AS CATALYSERS OF SOCIAL INTERACTION

Emilio CERECERO

Costa Rica

Abstract: Improving public spaces is a procedure critical for the fruitful fate of our urban areas and their networks. The capability of spots for resident correspondence is regularly disparaged as upgrade for development and improvement of metropolitan networks and subsequently open spaces are underused. The article investigations financial and mental impacts of compositional game plan of customary public spaces in current point of view as zones for social cooperation between various area and resident gatherings in a metropolitan network, in light of case instances of two urban communities: Vilnius in Lithuania and Weimar in Germany. Examination of changing spatial structure and standards of social working are straightforwardly subject to socio-political arrangement of each extraordinary authentic period and speak to the sequential advancement of the present engineering appearance of the introduced metropolitan squares. The significance of nearby metropolitan regional networks is underlined in the article as they are the main social elements for recognizing the requirements of neighborhood occupants and by and large are prepared to assume control over the duty regarding reworking of the public spaces contiguous their territories of living arrangement. In light of a cautious perception of public exercises on going in the examined metropolitan squares in Vilnius and in Weimar, the standards of arranging, usefulness and spatial game plan are broke down in the part of help of social associations on going or conceivably conceivable in these spaces. The exploration distinguishes arranging and spatial course of action models that could encourage the favored methods of social collaborations and create the better generally speaking aesthetical and practical nature of those spots.

Keywords: Metropolitan Plan, Scene Engineering, Public Space, Social Cooperation, Supportable Portability, Openness

SÖZEL ÖZET METİNLER

INSIGHTS INTO TERRITORY PLANNING AND TRENDS THAT WILL AFFECT PUBLIC SPACES RENEWAL

Balys KREIVAITIS

Luxembourg

Abstract: A city is a structure that is continually changing with time. In private areas, reestablishment ventures get a ton of consideration in terms of modernization of open spaces just as the tasteful nature of building arranging. Rearrangement of spaces for relaxation and amusement became important due to declining stylish, biological and practical conditions. As a rule, this is one of the elements that impact displacement to different nations and inner relocation to city edges and to the previous aggregate nursery zones. Subsequently, a private neighborhood in a city serves just as a worldly “station”, which lamentably neglects to guarantee a protected social climate. Negative metropolitan variables interest for changes in existing political, lawful and monetary reports that control the reestablishment and improvement of private lodging bequests. The principle investigated issue – the inclination relating to advancement of public spaces and existing recharging openings in private areas. The article manages the principal bearings, highlights and goals identified with development of public spaces in local locations, based on a specific private neighborhood complex metropolitan structure study and the undertaking for instance.

Keywords: Economical Turn of Events, Complex Examination, Metropolitan Arranged Structure, Recreational Space, Living Region

SÖZEL ÖZET METİNLER

RECREATIOANAL AREAS AND FLOOD RISK PLANNING

Ameera AL-AMARA

Kuwait

Abstract: Serious summer downpour showers in 2005 and 2007 caused floods in many waterways. A vast greater part of the most noticeably awful issues happened in the bowls of the waterways that are nearby the coastline. Much of the time conceivable risky outcomes can be abstained from by foreseeing and determining spring floods brought about by substantial downpour or defrosting day off. As a cataclysmic event, a high flood happens surprisingly and brings about a quick ascent of waterway level, which can cause dam disappointment. It is particularly obvious when a high-water level in the Baltic Sea brought about by profound typhoons brings about extra excess of stream level prompting outrageous measure readings in a hypothetical perspective and to flooding of domains in a pragmatic angle.

The flow research centers around the results of the past, present and future conceivable dam disappointment cases. Demonstrating of conceivable effect on other dam-secured repositories is likewise examined in along with some different cycles, including very high stream level raises, brought about by storm water floods either from the ocean or the seaside tidal pond. Consideration is paid to the region arranging issues, that happen in the flood hazard zone, with a particular center around private and recreational regions supportable arranging which assumes a significant function in the nature of normal environmental factors of the man.

Keywords: Ocean Side Stream Bowl, Seawater Flood, Dam, Flood, An Area Arranging, Home, Diversion

SÖZEL ÖZET METİNLER

CONTEMPORARY TOOLS FOR MINIMALISTIC ARCHITECTURE

Chloé PELETIER

Monaco

Abstract: Shading, light, shadows. The part manages the function of these compositional methods in the negligible articulation. They are viewed as the main methods for the negligible creation and they are contrasted with the thought and space. On account of the negligible articulation, shading isn't an enhancement yet the language of the structure. Customarily, moderation has been related with the arrangements in dim or white, monochromic tones. Be that as it may, polychromic moderation with a predominant mathematical straightforwardness in the structure and space however with pretty much factor polychromic surfaces ought not be failed to remember by the same token. Light is the main component in displaying and arrangement of the space, volume and shading. Light in moderation isn't just the wellspring of lighting yet additionally a compositional method making a particular contemplation disposition, uncovering surfaces, straightforward structures and the structure. An inclination of contemporary engineering is to open the inside spaces of a structure to light however much as could reasonably be expected. Shadows make a difference to light. In an emblematic manner, it is considered as the subsequent side, in opposition to life, that is important to the harmony. The spirit and essentialness are perceived as the shadow. It is an exceptionally compelling methods for articulation be that as it may, similar to a characteristic light, it is flimsy, makes a development, makes a particular mind-set, dematerializes, partitions and breaks the structure. Measurement, balance imbalance, honesty. A measurement in engineering works as a method for the masterful quality both of the structure and the structure. Intriguingness of the structure is frequently reliant on the size. Inclination of the negligible articulation towards decrease or lessening is a fundamental one; it is encoded in the very idea of the base. Notwithstanding, it's anything but a physical or direct decrease of the size yet rather the filtration that makes the solid structure or space vacant, trying to maximally diminish the quantity of underlying components. A particular rate between the gaps and the plane of the clear divider, commonplace of the insignificant articulation, as a rule changes to the size of the structure. It looks extensively bigger, more monstrous than in actuality. Evenness lopsidedness. It can't be expressed that evenness or lopsidedness is commonplace of the negligible articulation.

Keywords: Moderation, Structure, Arrangement Apparatuses, Shading, Light, Shadows, Measurement, Evenness, Lopsidedness, Trustworthiness, Statics, Elements

SÖZEL ÖZET METİNLER

ECOLOGICAL NEIGHBORHOODS AND SOLUTIONS FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND CONSTRUCTION

Romain FISHER

Mozambique

Abstract: Worldwide interest in the idea of maintainability has incited the quick and broad advancements of green advances, items, rivalries, associations, and assets. As confirmed by worldwide natural arrangements and meetings held that mean to determine a dangerous atmospheric deviation, for example, the 2009 UN Climate Change Conference in Copenhagen, the world is getting centered around manageable approaches and practices (Tibi, Ghaddar, and Ghali, 2012). This examination will address the metropolitan issues in present in Arab nations including natural contamination and the apparent social issues like crumbling and disengagement by considering the three zones of Mar Mikhael, Arab el-Maslakh, and Nour Hajin which are known to be monetarily inconsistent. The philosophy of this exploration depends on the scientific investigation of the three reliant segments of manageable turn of events and plan which are society/individuals, the climate, and financial aspects applying on each contextual analysis. This paper will recognize arrangements comparative with natural, mechanical, energy sparing, just as manageable and green structures in metropolitan plan. A portion of the leftover arrangements target tackling natural contamination and social issues. Others focus to improve the nature of the monetary degree of the area. The aftereffect of this examination will various suggestions on a few levels (Governmental level, Local NGOs). Another sort of results will be as engineering plan answer for natural issue and metropolitan issues dependent on information assortment of contextual analysis at a few things by group of understudies going to in nearby rivalry of metropolitan plan.

Keywords: Eco-Neighborhoods, Energy Sparing, Feasible Turns of Events, Metropolitan Plan, Green Structures

SÖZEL ÖZET METİNLER

GEOMETRIC POSITION ANALYSIS IN IRANIAN GARDEN STRUCTURE

Tykeim TERRELL

Guatemala

Abstract: Iranian nursery has been known as a particular engineering in the entire world. Among all its extraordinary highlights, the mathematical structure of Iranian nursery has consistently pulled in the consideration of draftsmen and analysts. These days, in spite of various examinations on the Iranian gardens, the absence of mathematical investigations and the expansion of some old ideas have prompted perceive the Iranian nurseries dependent on a novel example regarding calculation. This example has been known as a model and encapsulates the Iranian Garden Geometry as a quarter design. That it couldn't be a genuine theory, in light of the fact that the effect of nursery segments on its structure has been ignored. Researching mathematical situation of nursery components and their relationship with the overall type of nursery would give more exact hypothetical premise to Iranian nursery plan. What's more, this methodology could assist specialists with recovering the demolished piece of chronicled gardens. Up until now, broad nursery contemplations have been completed more on the representative ideas, segments acquaintance and typology agreeing with times and areas. This article is the main endeavor to concentrate every regular component's math to acknowledge how the spatial structures could be compelling in the nursery development. This paper expects to perceive the compositional mathematical rationale of nurseries dependent on library studies and field chronicles.

Keywords: Iranian Nursery, Garden Calculation, Components Math, Garden Engineering, Verifiable Nursery

SÖZEL ÖZET METİNLER

CULTURAL QUARTERS CREATING AND ASSESSING OF CREATIVE INDUSTRY PARKS

Conor PATE

New Zealand

Abstract: This article expects to combine the standards of making social quarters in writing and test their pertinence in inventive industry parks in the Chinese setting. Surviving writing on inventive industry parks in China does not have an assessment instrument for assessing the presentation of innovative industry parks. This exploration surveys standardizing speculations with respect to social quarter making and recognizes three methodologies, to be specific the territory-based methodology in social quarter plan, engineering plan standards (custom-made to social quarters), and a complete structure that includes three measurements, i.e., movement, constructed structure, and significance. These regularizing approaches were applied to assess the nature of imaginative industry stops that arose in Shanghai in the ongoing decade. Subjective examination techniques, remembering for site surveillance, perception, and meeting, were embraced. The previous two methodologies uncovered great plan rehearses in Shanghai's imaginative industry parks. A deliberate assessment of the said parks through a near report recommends huge divergence in the elements of building plan and spot making. Moreover, markers of state uphold for miniature and little inventive industry organizations and expressions financing are less material in Shanghai. These discoveries uncover the function of the private area in building an enhanced imaginative climate which was recently revered by the state. With these results, this exploration halfway embraces the estimation of the regulating hypotheses to control the act of making and assessing social quarters in the Chinese setting.

Keywords: Social Quarter, Inventive Industry Park, Shanghai, Memorable Structure Reuse, Place Making, Social Settings

SÖZEL ÖZET METİNLER

SOCIOLOGICALLY ALIVE BUILDING ATTRIBUTES: THE CASE OF BAHRAIN CITY CENTER

Altinay TAALAYBEK

Kyrgyzstan

Abstract: Socio-Alive Building is Architecture where individuals appreciate being around to live inside its current circumstance and need to return in the wake of leaving. This paper examines the phrasing of Socio-Alive Building and recognizes the structure qualities which make a structure social and alive. The fundamental point of this paper is to examine the idea of alive-socio working as a way to deal with keep the structure alive and have social function through the thought of attributes of socio-alive structure. The paper starts by presenting the meanings of Socio-Alive Building and afterward examines the qualities of Socio-Alive Building to develop a hypothetical foundation, at that point reports the results of an overview in Bahrain to discover impression of individuals of Bahrain toward building attributes, which could deliver socio-alive form conditions. A people's study closed centrality scale elements of building attributes that accomplish the sociality and alive of the structure in Bahrain which were utilized to assess Bahrain City Center. The paper offers ten bargained assembling attributes that can create Socio-Alive with certain hugeness size of each. The creators contend that these could be considered during configuration cycle to deliver socio-alive structures.

Keywords: Alive Design, Socio-Alive Building, Building Attributes, Public Space, Structure, Bahrain Urbanization

SÖZEL ÖZET METİNLER

CONCEPTS IN TROPICAL DESIGNING IN ESTUARY SYSTEMS

Temuge OTCHIGIN

Mongolia

Abstract: Weriagar District is situated in estuary region and is inclined to land misfortune, because of waterway and waterfront disintegration. With no avoidance endeavors, Weriagar land may be vanish because of disintegration on seaside and riverside. In light of the starter site perception and further site review, the program proceeded in directing top to bottom examination comprises of house evaluation technique before idea select grid advancement, in which plan measures were acquired. The outcomes from examination stage shows that it is important to plan a house and settlement that can satisfy the requirements of indigenous individuals, both practically and tastefully. Practically, the house is intended to give spaces to both private and public necessities of the family. It very well may be utilized either as a family private space or as a public get-together space among family and their neighbors. Tastefully, houses' structural structure is intended to recognize the region of Weriagar District. The houses' plan includes featured in utilizing neighborhood material, water reaping framework, sharp rooftop highlights as a reaction to hot-damp atmosphere and raised floor highlight as reaction to flowing condition in estuary zone.

Keywords: Estuary Settlement, Settlement Advancement, Lodging Configuration, Plan Models

SÖZEL ÖZET METİNLER

SETTLEMENT AND HUMANITARIAN ARCHITECTURE IN SETTLEMENTS

Lucena ORTÍZ

Argentina

Abstract: Code riverbank has drawn overall consideration since 90's when Architects engaged with the debate of metropolitan riverside settlement. Battling for the ghetto between the region and the occupants continuously dwindled, and one of most huge causes was his compassionate dwelling self-improvement plot on Kampung Code. The task, which was later perceived by Aga Khan Award for Architecture in 1992, was purposed for decreasing the pressure as well as advancing suitable social request by thinking about the regular habitat weakness. One of the least fortunate and most hoodlum riverbank zones of the city had changed to be a superior climate with positive air a while later. Shockingly, the task was scarcely trailed by other dwelling development either in the site or different pieces of the bank. This paper concentrates how the design could fix the social issues just as resolve the natural difficulties and its supportability. The social methodologies done by Mangunwijaya and how he caught the high-danger of riverbank nature to the home ideas were gotten to. The outcomes show that disregarding the riverside's ghetto debates, the design should be considered as a cure both for social and characteristic issues.

Keywords: Riverbank Settlement, Ghetto Engineering, Building Wellbeing, Catastrophe Hazard Decrease, Relevant Structure

SÖZEL ÖZET METİNLER

CONTEMPORARY URBAN DESIGN: CASE OF HISTORIC CITY

Sarni MEKHLOUFI

Algeria

Abstract: Urban areas have a long and differed metropolitan history, however urban areas in agricultural nations have had a generally concise involvement in the cutting-edge city. What are the current metropolitan thoughts of Indian Cities? How does this philosophy influence current city plan? What's more, how is city configuration identified with customary City plan of related region? These inquiries have driven the creator to attempt this examination. Metropolitan arranging and Designing into towns are the start of the challenges of urban communities' prospects. Regardless of whether the principal issue is the method of planning constantly or the strategy of expanding the populace, what New Towns today mostly endure is the absence of character and the separation between other cities. "For Indian urban areas, need of numerous models for well-working urban communities with some regular fixings, including a pledge to correspondence of chance, savvy plans for impending urban communities, improved lodging offices, shrewd plans for forthcoming urban communities and a drive to improve the personal satisfaction for habitants has been felt in the twenty first century. "Sultanpur Lodhi with its inheritance to have noteworthy castles, essential scene, relics from different compositional styles offers a likelihood to investigate city module for restoring of verifiable urban areas. It was discovered that 81 percent of the metropolitan populace in city lived in stuffed and inadequate houses (Office of Punjab metropolitan arranging and improvement authority, 2017). Consequently, this is one among the best three most thickly populated urban communities in Punjab, India. Its way of life joins Hindu, Buddhist, Islamic, Sikh and British impacts. As the economy of this city depends on Agro based businesses like Rice Sheller and other little scope ventures and ensuing lodging interest, there is need to ensure dynamic culture and impressions. A fine tuning between accessible neighborhood assets and Contemporary metropolitan plan practice should be investigated. The investigation of Sultanpur Lodhi endeavors to give resuscitating a recorded and rational synopsis of divided data about Punjab's metropolitan plan practice.

Keywords: Metropolitan Character, Notable Town and Contemporary Metropolitan Plan, Culture

SÖZEL ÖZET METİNLER

HERITAGE SITES EXPLORING THROUGH THE LENS OF SOCIAL MEDIA

Husni AL-HAKEEM

Lebanon

Abstract: Today, our agreement and experience of legacy destinations have been reexamined by the coming of web-based media and the omnipresent utilization of cell phones that offer more participatory methods of interfacing with legacy. The life expectancy of a legacy site is exceptionally worried about how it is perceived and experienced by guests. This examination intends to research a legacy website and its participatory culture through the viewpoint of web-based media and how a specific legacy web-page could be perceived by these online organizations. The noteworthy city of Shiraz pressed with a few stupendous structures and legacy locales has been picked as the contextual investigation of this examination. Three online media foundation of Flickr, 500px and Instagram were explored during 2015 and their photographs of Shiraz were downloaded for investigation. The examination of in excess of 186 pictures from these sites has given an occasion to explore how the verifiable area of Shiraz is recollected according to web-based media clients. In view of the underlying photograph reviews, Nasir-al-Molk Mosque with in excess of 74 distributed pictures was the most distributed structure and in this manner was chosen for an inside and out photograph overview examination. The Nasir-al-Molk Mosque pictures were considered with respect to the physical and otherworldly characteristics of its structure and how they add to its notoriety among online media photographic artists.

Keywords: Legacy, Metropolitan Plan, Engineering, Online Media

SÖZEL ÖZET METİNLER

LITERARY AND HISTORY MAKING IN THE CITY THAT NEVER EXISTED

Džiuginta BENDARAVICIENE

Lithuania

Abstract: This article incorporates the highlights and ramifications of such an activity. Fundamentally adulated as a defining moment in contemporary Chinese fiction about old Shanghai, the novel seems to rise above class classifications, and was invited as a heterogeneous “third sort” crossing the limits between type fiction and unadulterated writing. Roused by chronicled realities and upheld by careful authentic examination, *Zujie* initially joins an assortment of artistic models, account strategies, sources, kinds, subjects, and viewpoints. The heterogeneity at play in the novel can be basically examined at three levels. Such levels are: the discussion on the class as it rises out of various paratextual sources; the treatment of authentic factuality and its relationship with anecdotal creation; the utilization of polyphonic gadgets, regarding the depiction of mixture characters, intentionally confusing account strategies, and a re-elaboration of imported and homegrown sources and abstract models that plays destruction with the very thoughts of unfamiliarity and personality. Xiao Bai’s unique portrayal of 1930s Shanghai is investigated and remarked upon concerning such factors. At long last, the hugeness of this multi-layered scholarly activity and its suggestions for the peruser are featured.

Keywords: Shanghai, Heterogeneity, Diversion, History, Postmodernist Fiction

SÖZEL ÖZET METİNLER

WELFARE AND CITIZENS WELLBEING IN THE PUBLIC REALM

Tykeim TERRELL

Ghana

Abstract: This paper examines how the improvement of the nature of group and public spaces can decidedly influence the prosperity of the residents and the government assistance of the city, utilizing as a showing site Cao Yang New Village, one of the principal arranged metropolitan advancement for laborers in Shanghai, China, planned and worked during the Fifties of the previous century, only couple of years after the fact Mao Zedong declared the foundation of the People's Republic of China. The paper shows how, via cautious plan intercessions, the improvement of the network and of the porosity in the local offers ascend to a simpler availability for residents, particularly for kids, moms, older, and individuals with incapacities, permitting them to get to schools, parks, sport offices, public workplaces and other aggregate spaces, thusly improving their prosperity. By itemized and cautious plan, suitable metropolitan strategies in Chinese urban areas can assist with reacting to the residents expanding interest for public space. Our work recommends that a comparative methodology should be remembered for some urban community's plan in China, to adjust to the China's New Urbanization Plan 2014–2020 that centers around supportable development, improved individuals' day to day environments and a clearer social character.

Keywords: Public Space, Prosperity, Government Assistance, Network, Porosity, Openness, Plan

SÖZEL ÖZET METİNLER

FOREIGNERS IN CONTEMPORARY COUNTRY THE OUTSIDERS

Akeely TAYLOR

Guatemala

Abstract: One unmistakable aspect of Shanghai's cosmopolitanism and receptiveness to the external world is the unfamiliar presence in the city. Somewhat resuscitating the fantasy of the old pre-1949 Shanghai, over the most recent twenty years Shanghai has become again a shaft of fascination for unfamiliar transients, and it really has one of the most various networks of inhabitants of outsider ethnicity in the People's Republic of China. Drawing from sociological and ethnological writing, from legitimate reports and media inclusion of the theme, this paper outlines the effect of unfamiliar networks in Shanghai and explores how Shanghai nearby relocation arrangements and media talk shape the importance of this wonder concerning the meaning of Shanghai's way of life as a globalizing and a Chinese city also. This paper takes an alternate, yet reciprocal, point of view; it targets investigating the Chinese talk on Shanghai's unfamiliar networks to see how Shanghai's picture as a cosmopolitan and multicultural city obliges the significance of social patriotism in contemporary China. Considering Shanghai's focal spot in the official Chinese historical stories of against colonialist and patriot battles during the only remaining century, unfamiliar presence could be a delicate issue. From a Chinese perspective, ways of emblematic incorporation of outsiders into Shanghai's social and social personality must consider the need to put Chinese culture at the center of its metropolitan character.

Keywords: Unfamiliar Networks, Movement to China, Cosmopolitanism, Chinese Patriotism, Shanghai Metropolitan Personality, Chinese Internationalization

SÖZEL ÖZET METİNLER

VULNERABILITY AND DESIGN PRACTICE IN CHINA

Yavor Radkov ZHELEV

Bulgaria

Abstract: Proficient engineers and researchers in China have called attention to the issue of vulnerability in the ordinary domain of the plan practice. Test engineering firms, the Chinese-conceived ateliers focused on looking for the “Chinese Identity” of design, have acknowledged vulnerability as a constitutive class of the cycle of city making and asserted, they are gaining from it. However, the social and political parentage of vulnerability in China’s plan cycle has not been altogether researched. Expanding on the Foucauldian thought of mechanical assembly, this paper unloads the state of vulnerability in Shanghai’s exploratory engineering configuration practice and inspects the formal and casual dealings of intensity arising among the different entertainers partaking in this cycle. Those incorporate clashes between governments at various levels, the possibility of the market requests, covering functions of plan advisors, elements of social capital inside the scholastic establishments. In view of techniques for member perception of test engineering ateliers in Shanghai, this investigation passes on that the Chinese Identity of design, the focal point of trial draftsman’s plan research, arises as an outcome of the elements of the device as opposed to from a from the earlier proper determinism.

Keywords: Vulnerability, Exploratory Design, Shanghai, Engineering and Force, Personality

SÖZEL ÖZET METİNLER

FLOW OF GLOBAL SHAPES IN URBAN FORM AND CONNECTEDNESS IN THE DIGITAL AGE

Ohan FIELDS

South Africa

Abstract: This paper is a commitment to the critical exploration program having created around the idea of the worldwide city in the course of the most recent forty years in metropolitan humanism and in political geology. Worldwide urban communities can be characterized both as spots and as areas in an organization of streams. We utilize an organization and intricacy hypothesis point of view to add to the discussion about worldwide urban areas and we apply this way to deal with a rising worldwide city: Shanghai. Urban communities are networks from which areas arise, and worldwide urban communities are the spots that arise as interconnected war rooms in the most powerful and associated hubs in the worldwide organization of streams. As spots, worldwide urban areas present a profoundly inconsistent scene of monetary development at intra-metropolitan scale, with pinnacles of extraordinary grouping of abundance creation in explicit areas inside their metropolitan space. To gain a comparative power of agglomeration economies in very good quality administrations and in money as worldwide urban areas, for example, London, New York, Tokyo, Seoul, Singapore, and Hong Kong, Shanghai spatial structure needs more focus and a more perplexing explanation of its monetary densities. Pareto dispersions, which are the “signature” of unpredictability, are the shrouded request of the spiky spatial monetary scenes of worldwide urban communities, for the circulation of individuals, occupations, and financial densities, office space thickness, availability to occupations, rents, metro network centralities. Inside the elements of worldwide organizations, Shanghai challenge is to turn into a center across five progressions of products, administrations, money, individuals, and information and correspondence, in which Singapore and Hong Kong have procured prevailing situations as waypoints. The change of the worldwide scene of streams with an expanding development of information-based streams, cross-outskirt streams, and advanced streams puts Shanghai plan of action, ruled today by merchandise streams, in danger. Shanghai would profit creating more grounded air and Internet availability and building synergistic extensions with worldwide urban communities.

Keywords: Shanghai, Spatial Economy, Agglomeration Economies, Pareto Conveyances, Travel Organizations, Worldwide Streams, Computerized Economy

SÖZEL ÖZET METİNLER

REHABILITATING AND CONSERVATION OF HERITAGE SITES AND URBAN REGENERATION

Miloslav HOLIČ

Slovakia

Abstract: Metropolitan legacy destinations in focal urban communities are generally hard to secure during fast and enormous scope metropolitan (re)development. Rising area esteems from property advancement struggle with and compel legacy protection. Contrasted and numerous urban communities in created and agricultural nations, huge Chinese urban communities have encountered a more grounded redevelopment basic, quicker populace development, and a more fragile worry for metropolitan legacies in the course of the most recent thirty years. We use Shanghai to look at the challenged advancement of legacy conservation against huge metropolitan redevelopment through three phases from 1990 to the present. Utilizing three legacy ventures (Xintiandi, Tianzifang, Bugaoli), we center around: 1) how each undertaking was executed and the financial and spatial results each has created; 2) how the method of each task's improvement associated with the moving authority approaches for legacy conservation; and 3) the ramifications of the discoveries, hypothetical and handy, for more powerful metropolitan safeguarding. In this paper we study legacy by zeroing in on the authentic road squares, structures, and other metropolitan structures with nearby qualities that epitomize traditional social, stylish and social qualities. Since numerous metropolitan legacy destinations are situated in focal urban areas, they get a lot of consideration during quick and huge scope metropolitan redevelopment with its forceful quest for significant land. Hence, the harmony between legacy protection and metropolitan redevelopment appears to be in pressure, if not conflicting (Delafons 1997), making the preservation redevelopment problem (Yeoh, Huang 1996). It brings up the major hypothetical issue of how to evaluate the common effects of actors and elements related with legacy protection and metropolitan redevelopment on one another.

Keywords: Metropolitan Legacy, Metropolitan Recovery, Shanghai, Shikumen

SÖZEL ÖZET METİNLER

DESIGN & CONSTRUCTION, INFLUENCE AS CRITICAL APPRAISAL TECHNIQUES

Aitana VILLALBA

Cuba

Abstract: The Unité d’Habitation is a seventeen-story condo block worked somewhere in the range of 1947 and 1952 in Marseilles, France. Today the development of such a structure, in practically any piece of the world, would barely be newsworthy; anyway, the development of the Unité d’Habitation pulled in worldwide interest at that point, however it can likewise be viewed as one of the most compelling structures of the 20th century. This was for various reasons. The planner was Charles-Edouard Jeanneret-Gris who, also called Le Corbusier for the vast majority of his grown-up life, was likely the most persuasive modeler of the 20th century. The structure, from various perspectives, started the authority of Modern Movement engineering all through the world. Yet, maybe above all, it was seen by a significant part of the design calling as a model for how individuals should be housed later on – with considerable significant social, ecological and metropolitan effects. This paper looks at the foundation of the plan and portrays the development in detail. It likewise remarks fundamentally on the structure’s appropriateness as a model for mass lodging, uncovering the degree of its different practical failings that have not, to the extent the creator knows, recently been uncovered.

Keywords: Unité d’Habitation, Tall Structure Lodging, Le Corbusier, Usefulness, Innovation

SÖZEL ÖZET METİNLER

CONCEPTS FOR GREEN PUBLIC SPACES IN VILLAGE AREA

Aman MAHALANABIS

India

Abstract: The absence of naturally agreeable improvement in significant city has made the public space in kampongs (or kampung) ignored. The need of a green network space to collaborate is progressively scant. The leftover territories that can be utilized as an open-air space are rear entryways and pathways inside kampung. Public space should then be versatile to satisfy the needs in a different society, hence arose a plan idea of versatile public space utilizing the capacities of bamboo to convey versatile spaces with a restricted scope of conditions in its plan, development and convenience. Bamboo has been as often as possible utilized by the individuals as a result of its supportable trademark. The technique utilized in this examination is the contextual investigation strategy. Subjective information was gathered through perceptions and meetings brought about the investigation of existing conditions then formulized as a plan standard. Plan strategy utilizes the idea of programming which is to detail the mission, objectives and execution prerequisites to make an idea. The made inference is that the back streets inside the kampung can be utilized as a public space by applying versatile plan standards. The utilization of bamboo in plan is a fitting arrangement dependent on its development and material properties.

Keywords: Versatile, Bamboo, Green Idea, Kampong, Public Space

SÖZEL ÖZET METİNLER

CONDITIONS OF CLIMATE AND FORMATION OF HISTORICAL AREAS

Martsin JAŮMIENAŮ

Belarus

Abstract: Engineering has begun from ancient period by having advantageous structural indications, situated around 5 km from the city. This engineering by the dry-stone strategy is remaining at the highest point of the mountain and has been made of field stone which was without a doubt remarkable in its period. This method has arrived at its style as consecutive slanting stones set inside 30–45 unique degrees among them as for the divider making advancement during the time of 6000 years. This technique has been utilized in all structures and dividers of house-nurseries of the city for millenniums suitably. The procedure uncovers that rather than block, characteristic components with more opposition have been applied. Accessibility of travertine is the explanation of utilizing it alongside mortar to developing the whole city and numerous different structures. In any case, at times like Qizil-Korpi connect mortar has been utilized and in some others – that required more strength – an organization of lime and mud is applied. However, it tends to be recognized that the structure of the structure and establishments is essential for the common habitat. Metropolitan zones in this area have created state of developing new design and house-garden metropolitan designing as far as more helpful common circumstance including better using daylight, more fitting incline just as a lot of springs – around 360. This is a city with spatial shape which is coordinated with normal magnificence of Azerbaijan and has made an uncommon house-garden quality. Albeit metropolitan designing and engineering of this city have an exceptional list and numerous articles have been distributed in the field of Geology, Geography, Philosophy, etc, yet nothing can be found about its compositional report, strategies and contemplations all through the assets. The point of present examination depends on discovering geology and atmosphere conditions affecting the engineering and city arranging; in this article the writer likewise attempts to specify Zonuz design and kind of compositional spaces and its structures to make a superior agreement and expanding affectability about the structure and metropolitan setting, protection and rebuilding. To arrive at a resolution, we needed to pick a technique for this subject and experiencing library racks appeared to be genuine poor; henceforth we needed to do site examine and consider real social, specialized and authentic cases and their connection with geography and city arranging.

Keywords: Engineering, Design Hypotheses, Legacy Preservation, Metropolitan Structure

SÖZEL ÖZET METİNLER

PLACE IDENTITY IN THE URBAN LANDSCAPE BY USING NATURAL FACTORR

Simoni DZHUGASHVILI

Georgia

Abstract: This investigation has inspected the impacts of characteristic variables (metropolitan scene) on the spot personality. To play out this, the spot character has been estimated and furthermore its relationship with the segments of common components, supreme components, living components and characteristic components have been estimated. The examination is expressive and the factual populace has been Yasouj which is a city in Iran. To investigate the information the SPSS programming has been utilized. The outcomes have been researched in two degrees of elucidating and inferential measurements. In the inferential measurements, Pearson connection coefficient has been utilized to assess the exploration theories. In this investigation, the variable of spot character is in elevated level and the regular components are additionally in significant level which these outcomes demonstrate a positive connection between place personality and characteristic elements. The outcomes show that characteristic variables have critical function on Yasouj scene and furthermore increment the spot personality. It very well may be derived that the improvement of common factors and arriving at it to the certified level will build up the spot character. Human is the main animal among all animals that can make new character for oneself and their curios. To make new characters propelled by the components and regular marvels for their relics, which the city is the biggest human development, human makes new identity fitting to the material and otherworldly necessities at various occasions. Indeed, the confirmation in urbanistics scene makes people in the future profit by the recognizable climates. Since one of the vital elements for human confirmation is the connection between his/her developments and social, characteristic, physical just as natural parts, any adjustment in these segments will likewise be an adjustment in the personality.

Keywords: Personality, Place Character, Scene, Metropolitan Scene, Arranging, Nature

SÖZEL ÖZET METİNLER

URBAN TUNNELS AS SAFE SPACES IN CRISIS

Trayko Ludmilov NIKOLOV

Kosovo

Abstract: In late many years, encounters came about because of Modern wars have indicated that forceful militaries have focused on crucial and delicate assets of different nations to diminish their costs in a single hand and increment harms in other hand, shielding nations send their basic and touchy offices to safe underground spaces to lessen harms, and experience has demonstrated that underground spaces get the least harm. This examination attempts to look at and organize Tehran burrows as underground safe spaces at emergency times with respect to their primary boundaries and furthermore polite safeguard courses of action. It could quicken the choice and formation of underground-safe spaces at emergency and it likewise can diminish development and support costs. This investigation has utilized AHP technique to assess Tehran burrows. In such manner five records have been picked by asking specialists in the connected fields and to assess and choose a legitimate method to pick the best one as a metropolitan safe space. At last, the explored burrows are organized as Tohid weighted as 0.349, Niyayesh weighted as 0.279, Resalat weighted as 0.197 lastly Amir Kabir weighted as 0.164 separately that demonstrated Tohid burrow is the best metropolitan safe space and, Niyayesh, Resalat and Amir Kabir burrows take the following spots in the positioning, individually. In late a long time by examining present day battles of twenty first century, it has been demonstrated that threatening powers, utilizing some ruinous techniques, have zeroed in on the destructing crucial and touchy focuses and their siege to obliterate the country's volition and financial, military and politic intensity of assaulted nation. Subsequently, it is extremely fundamental to ensure crucial undergrounds and the extravagant structures in the nation. Lately, from the common protection perspective, underground structures have been viewed as the protected structures against air and rocket assaults. In this way, to diminish underground structures weakness and to shield operational and key structures from adversaries' weapons, they are moved to an appropriate profundity in the underground.

Keywords: Metropolitan Passages, Safe Space, AHP, Emergency, Burrows

SÖZEL ÖZET METİNLER

EDUCATION BUILDINGS AND NEW PERFORMANCE PARADIGM

Danni HAMMOND

Singapore

Abstract: Thinking about the development of the total populace and the requirement for instructed people, the improvement of innovation among the youthful age, is currently felt like never before. This issue offers endless open doors for schooling. Thus, numerous metropolitan supervisors and city specialists attempt to think about all accessible choices to accomplish this objective. These days, teaching urban areas are the system for improvement on neighborhood, common and business levels everywhere on the world. Tehran as the capital of Iran is where individuals with various societies and desires live. This implies that the city specialists must perform different projects to fulfill individuals' desires, along these lines the function of metropolitan administration is incredibly important, and MPOs must settle on astute choices around there. The objective of this paper is to look at the present status of Tehran and the ventures identified with its potential as an instructing city lately, and furthermore to assess the capacity of Tehran to progress to the condition of the teaching city. The consequences of the examination show that Tehran has a heap of impediments presently couldn't seem to be defeated to meet Educating City objectives and goals.

Keywords: Teaching Urban Communities, Citizenship

SÖZEL ÖZET METİNLER

OBJECT DEVELOPMENTS AND RECONSTRUCTION IN DIFFICULT CONDITIONS

Sadeeqa AL-ASHRAF

Libya

Abstract: In the article the key remaking issues of normalized improvement protests that are in the troublesome geo-climatic conditions are inspected. The arrangement of such issues relies upon the segment, social and monetary situation of the thought about area. During the exploration fundamental undertakings were set that are focused on the examination of geographical states of the zone, the itemized investigation of the typological attributes of structures a lot that are going through the remaking just as considering authoritative climate of the task exercises toward this path. Explores led, undertakings set and suggestions created have allowed the chance to introduce the principal consequences of investigates and to figure unmistakable ends. Logical oddity of the examination lies in the improvement of logical and functional suggestions concerning the reproduction of normalized advancement objects which are situated in the troublesome geoclimatic conditions. This article considers and dissects the mind boggling supportive of cess of improvement and remaking of the fundamental typological gatherings of structures constantly in diffi-faction geoclimatic conditions. It likewise addresses methodological issues and errands of the utilization, improvement and remaking of regions that have a huge level of outdated nature and actual deterioration in standardized structures and developments. G. E. Mishchenko guessed in his work “”The most significant problems of metropolitan recharging”” that the reproduction of the metropolitan normalized advancement brings about the changing building shape and outline of the city all in all.

Keywords: Remaking, Normalized Advancement, Metropolitan Improvement Guideline, Object, Geotechnical Conditions

SÖZEL ÖZET METİNLER

ENVIRONMENTAL SUSTAINABILITY AND VERNACULAR RESPONCE

Yeneneh Awash WEDU

Ethiopia

Abstract: This investigation centers around the improvement of the Boka Kotorska area of Montenegro. As such it endeavors to examine the practicality of maintainable advancement in the area and thinks about the function of vernacular design and environment as contributory variables. The improvement of the vacationer business inside Montenegro is a critical component inside the general methodology for financial development. This has clear ramifications for the metropolitan improvement of the contextual analysis region as uncontrolled liberated extension undermines the future feasibility of endeavors to make certified ecologically touchy arranging strategies. Appropriately, this examination raises and talks about a significant number of the issues looked by partners in executing creative spatial and building improvement. In deciding the maintainable fate of the region, an inventive response to change is a principal prerequisite to accomplish a particular territorial character. Effectively arranging the social variety and expectations of neighborhood networks concerning applying environmental and compositional plan advancement is an immensely testing measure. Thus, appropriate philosophical and viable reactions are expected to appropriately encourage the foundation of socially delicate plan arrangements. All things considered, Section (“”Case contemplates and analysis””) reviews singular reactions to set up structures through three contextual investigations of fluctuating scope of scales and approaches.

Keywords: Environment, Engineering, Vernacular, Spatial Arranging, Supportability, The Travel Industry

SÖZEL ÖZET METİNLER

DEPENDABLE EXAMINATION AND DEVELOPMENT OF FABRICATING INDUSTRY

Costi SKUTNIK

Serbia

Abstract: This investigation looks at how fashioners can support business and science become commonly receptive to one another for the adequacy, maintainability and cultural attractive quality of novel bio-materials utilized in added substance assembling and adding to the roundabout economy. The paper presents the idea of capable examination and advancement (RRI) which focuses on common responsiveness among researchers and different partners about the future effects of development. Such an exchange presents difficulties when the science is as yet questionable and values strife, yet a logical planner approach can uphold RRI through the formation of actual ancient rarities. This makes a discourse with the possibility to coordinate or bunch together contrasting qualities and understandings. While dependable exploration development is all around portrayed from an arrangement and science viewpoint, its application to the commercialization cycle accompanies various issues. For instance, comprehensive and deliberative commitment with partners can be in pressure with the capacity of organizations to misuse their advancements financially. Straightforwardness can mean wellsprings of business bit of leeway may not be abused. Not exclusively do financially determined advancement measures contrast to those in exploration or strategy development, yet so too do values. Such qualities are delivered and duplicated as per people groups' intricate snare of social relations and systematized methods of getting sorted out, controlling, and overseeing social experience. In this regard esteems, as reflected in talk, that is, individuals' discussion and practice, are manageable to cross examination to see how new qualities are established. One of the advantages of the RRI approach is that all partners in an advancement cycle ponder group or individual qualities as well as utilize this reflection as a stimulus to plan items, cycles or frameworks in an alternate way.

Keywords: Innovation, Interface Plan, Maintainability, Innovation, 3-D Printing

SÖZEL ÖZET METİNLER

VISUAL CONSIDERATION DURING EXAMINATION IN DESIGNING PLAN

William GENET

France

Abstract: Ideas of issue and arrangement space are utilized to portray the plan cycle. In this paper, affirmation inclination is introduced as an affecting variable on the difficult space. Convention and eye following information are utilized to survey data securing, confusion and their impact on planners. The outcomes show that disconfirming and nonpartisan data is misconstrued as affirming, prompting the acknowledgment of bogus issue causes. Low visual consideration is a potential reason for this. While data perceived as disconfirming is typically deciphered effectively. These outcomes propose that planners should all the more regularly utilize disconfirming proof to challenge and refine their picture of the difficult space. The point of this examination is to research how affirmation predisposition influences the issue comprehension of configuration engineers. A superior comprehension of which mistakes in the plan are brought about by affirmation inclination can be utilized to create or adjust techniques from different orders to decrease the affirmation. As expressed by Nickerson (1998), affirmation inclination influences thinking just as visual consideration. This examination will, thusly, research whether there is a connection between the misinterpretations by affirmation inclination and visual consideration. As no itemized investigations of affirmation predisposition have been directed in the field of configuration exploration to date, the accompanying expressive examination questions (RQ) were characterized: RQ1: How does affirmation predisposition impact thinking of configuration engineers during examination? RQ2: How does affirmation inclination impact the visual consideration of configuration engineers during examination?

Keywords: Plan Perception, Dynamic, Designing Plan, Critical Thinking, Affirmation Predisposition

SÖZEL ÖZET METİNLER

COMPUTER-GENERATED REALITY TO CORRESPONDENCE PLAN

Tóth MÁRIÓ

Hungary

Abstract: Many plan disciplines have utilized Virtual Reality (VR) innovation inside the plan cycle however is the innovation fitting for selection into correspondence plan? Utilizing a meeting concentrate with proficient correspondence plan experts, this paper presents experiences on the apparent importance of VR innovation to the calling. Discoveries show that while members saw likely utility in VR as an instrument for correspondence configuration practice, it was not seen as quickly reasonable for proficient use because of different components which are distinguished and examined. Past innovation changes have been both commended and reprimanded for modifying the way toward making correspondence plans; for instance, the appropriation of PCs as a device for making visual correspondence, while recognized as assisting with accelerating creation (Thorn, 2017), has likewise been censured as having ‘[taken] away a great deal of our low-end ventures, gave us the extra obligation of typesetting and pre-press, abbreviated our cutoff times, and at last diminished our charges. Further, the transition to planning with a PC has decreased tangible input contrasted with customary instruments (Newark, 2002), purportedly driving Neville Brody to express that what he truly needed on his PC was ‘an augmented simulation interface – armholes in either [side] of the case so you can reach in and move logos around; a genuine paintbrush so you can feel the surface of the surface underneath. It appears to be then that if VR could once again introduce material input into the plan cycle it would hold any importance with the expert plan network.

Keywords: Correspondence, Augmented Reality, Plan Innovation, Plan Process(Es), Visual Communication

SÖZEL ÖZET METİNLER

DESIGNING FASHION TO RECOGNIZE ISSUES FOR INNOVATIVE ARRANGEMENTS

Santiago DÍAZ

Spain

Abstract: Configuration measures once in a while start with arrangements instead of issues, especially when new advancements spike looks for new issues to unravel. Past examination on business portrays arrangement first cycles as a type of “chance acknowledgment,” and proposes a few procedures for discovering innovation “coordinate” openings. Notwithstanding, scarcely any examinations have tended to the plan cycle of how in the first-place novel mechanical arrangements and recognize issue applications. In this examination, we explored this cycle of arrangement planning through an exact investigation of designing creators who had involvement with effectively looking for an issue to accommodate their novel mechanical arrangements. Through the examination of subjective meetings with 19 expert designing originators, we distinguished stages and psychological techniques in arrangement planning. Be that as it may, in some plan measures, an issue isn’t the principal center; all things considered, arrangements may start things out, for example, when new advancements are made. For instance, a synthetic specialist built up another, elite biopolymer that holds water; later, she found an issue application in the individual consideration area: compostable newborn child diapers (McAlpine, 2018). This “arrangement first” plan measure started with a mechanical arrangement and finished with the recognizable proof of a novel issue application. At the point when such new advancements are made, they present a possible answer for existing issues. In such cases, the mechanical arrangement is all around characterized and explicit, however its structure might be alterable. Further, the issue is neither badly characterized nor very much characterized; rather, it isn’t characterized in any way. For a creating innovation, the topic of how to utilize it could be optional, and issues it can address are not self-evident. Subsequently, there is a need to see how a plan cycle starting with another mechanical arrangement prompts the distinguishing proof of issue

Keywords: Configuration Practice, Plan Issues, Plan Measures, Designing Plan, Arrangement Planning

SÖZEL ÖZET METİNLER

DESIGN PROFESSIONALIST METHODOLOGIES IN THE CLINICAL DEVICE INDUSTRY

Jakob RUUTEL

Estonia

Abstract: Models are basic devices utilized all through plan measures. During early plan stages, including issue definition and idea advancement, models can uphold partner commitment, which is viewed as basic for progress. Nonetheless, the manners by which designing fashioners influence models inside front-end partner commitment are not all around depicted in the writing. This examination investigated front-end prototyping techniques for partner commitment through semi-organized meetings with clinical gadget plan professionals. Our exploration discoveries portray seventeen systems plan specialists used to draw in partners during front-end plan exercises. The discoveries add rich detail to the current procedures comprehensively portrayed in the writing, and have suggestions for architects across mastery levels, as they can be utilized to create deliberate ways to deal with draw in partners during front-end plan. our investigation looked to distinguish explicit systems utilized by plan specialists during front-end plan commitment with partners. We decided to zero in this underlying examination on plan specialists from a particular plan space—clinical gadgets. Like different businesses, clinical gadget plan experts normally draw in with partners all through various periods of configuration measures. Notwithstanding, clinical gadget plan experts additionally draw in with partners, especially clients, when performing client need examinations, human components designing, and field preliminaries to agree to administrative prerequisites and principles

Keywords: Models, Item Configuration, Plan Work On, Designing Plan, Partner Commitment

SÖZEL ÖZET METİNLER

GROUP IDEATION EXPANSION BY SEQUENCING THE ASSIGNMENT

Saray GONZÁLEZ

Spain

Abstract: While ideation is acknowledged as fundamental to the plan cycle, the techniques for encouraging ideation inside groups are not also perceived. We propose and test the handiness of sequencing varieties in undertaking type and substance to encourage group ideation in a group innovativeness task. In a rehashed measure plan we surveyed group ideation (96 groups) when introduction to one of three randomized varieties in arrangements of undertaking type and substance. After this mediation, groups presented to assignments that were unique in substance or type encountered the most elevated expansion in assortment of thoughts created. Our outcomes are pertinent for training as they recommend that organizing group errands to substitute substance may assist with improving group innovativeness. In this paper we expand this assortment of examination by proposing and testing the value of another mediation, group undertakings sequencing, that encourages group ideation in an innovativeness task. Configuration assignments are regularly characterized as psychological errands that incorporate components of critical thinking, imagination and analogizing. The co-advancement approach in plan considers has advanced that architects and configuration groups characterize issues and create imaginative arrangements in an adjustment of those two undertakings, instead of building up an inventive arrangement in a direct cycle by first characterizing the issue and afterward distinguishing the arrangement.

Keywords: Innovativeness, Plan Insight, Plan Apparatuses, Critical Thinking, Group Ideation

SÖZEL ÖZET METİNLER

STRUCTURE PLAN AND UNDERSTANDING FOR CYCLE

Stanislava HARECKI

Belarus

Abstract: Emphasis is a significant plan measure that amateur creators battle to follow. Be that as it may, cycle is hard to mentor since we don't comprehend the basic metacognitive information needed for powerful emphasis. We built up the Design Risks Framework, which encourages analysts to recognize the information basic three metacognitive cycles that control emphasis: zeroing in consideration on key zones of the undertaking, distinguishing venture chances, and picking iterative procedures to relieve chances. We tried the structure over a 6-week time frame with 5 beginner configuration groups and found that tenderfoots appeared to be to need metacognitive information on 49 rules for recognizing venture hazards. By utilizing this system to analyze information holes and configuration training medications, instructors and administrators can improve how amateur architects repeat in plan ventures. The Design Risks Framework empowers scientists to clarify an architect's (or configuration team's) emphasis as far as the application or nonappearance of explicit metacognitive information. We exhibit this ability twofold. To start with, we survey surviving investigations of cycle in engineering, programming plan, and modern plan to produce novel speculations about the metacognitive information that architects applied to repeat in these examinations. Second, we present our investigation of 5 contextual analyses of amateur plan groups arranging throughout the span of 6-week-long plan ventures. We utilized the structure to analyze the particular metacognitive information these specific plan groups neglected to apply in explicit arranging choices—for this situation, 49 models for recognizing venture chances. In the conversation, we sum up subsequent work, effectively distributed, in which these experiences empowered us to plan more compelling instructing for the fledgling groups. This avows the reasonable utility of the structure for advising instructing.

Keywords: Plan Meta, Discernment, Plan Insight, Plan Information, Plan Measure, Thinking

SÖZEL ÖZET METİNLER

RESEARCH DESIGN AND PREPARING TECHNIQUES

Parastoo MAHTAB

Tajikistan

Abstract: This paper investigates the connection between plan rationale and thinking and the methodological and epistemological situating of configuration-based information creation. Looking at the applicable writing, we suggest that the naturalistic rationale of the American realist thinker John Dewey offers a conceivably helpful contextualization of how rationale, thinking, strategy and, at last, information can be perceived as emerging from, and be receptive to, setting. This is considered corresponding to the drawn-out conveyance of a plan research program—named Experience Labs—which apparently underwent a progressive methodological move in light of relevant concerns. It is our center contention that Dewey’s rationale can work as an important hypothetical gadget, intervening among plan and the need of methodological and epistemological explanation in examination. As needs be, looking to investigate the inquiries of strategy and epistemology further, the current paper presents a novel point of view by moving toward the subject with an emphasis on the rationale of the plan cycle or, to put it another way, the thinking of the creators. With an end goal to ground our contention, we will investigate the development of a particular plan research program — named Experience Labs – working with regards to advanced wellbeing and care. Throughout the span of its conveyance, the program went through a steady methodological move, moving from a fixed/organized way to deal with a more liquid/open cycle. Here, a go to plan rationale permits us to reflectively defend how the program’s methodological and epistemological uprightness was protected regardless of this obvious move.

Keywords: Plan Research, Rationale of Plan, Epistemology, Plan Practice

SÖZEL ÖZET METİNLER

APPARATUS AND MATERIALS AS IMPETUSES OF CREATION IN VISUAL COMMUNICATION

Virginia FUNAR

Romania

Abstract: This article looks at ‘material proficiency’ in visual communication practice, characterized as the possibility that originators decipher implications in material properties. Given existing meanings of ‘education’ and ‘visual proficiency’, the idea bolsters the hypothesis that since materials are as assorted in their ability for articulation as are words and pictures, materials encourage a type of plan language in themselves. Valuable for merging contemporary writing’s numerous acknowledgments of the essentialness of materials in post-computerized planning, by zeroing in on the efficiency of innovatively familiar visual computerization ideation, the article accentuates the significance of an expert’s information, decision, and separate usage of apparatuses. A multimodal research technique empowered blend of information drawn from training based, recorded examination of mine and Lancashire’s visual computerization ideation. Due to the accomplishment of contextual investigations for exploring the space among hypothesis and practice in controls, for example, law, Maggie Breslin and Richard Buchanan supported the utilization of the technique to comprehend what visual fashioners do. The material in center is paper. Universal as a printing surface in visual depiction, the examination analyzes ideation that exploits paper’s different properties, specifically its changeability and actual variety. Physically engaged visual computerization regularly creates things, for example, transcribed notes, drawings, models, discovered materials and photos of creating thoughts.

Keywords: Material Proficiency, Plan Measure, Visual Computerization, Intelligent Practice, Plan Discernment

SÖZEL ÖZET METİNLER

MEASUREMENT DEVELOPMENT FOR SURVEY TO OPEN DISCOVERY

Cherlynn PIERRE

Nigeria

Abstract: While past work has shown the capacity of models to help configuration venture execution, impact partner purchase in, and improve configuration group correspondence, prototyping stays a ‘discovery’ measure. The particular components through which models influence planner comprehension stays obscure. Until now, there has been little work to operationalize hypothesis and empower the fine-grain estimation of psychological cycles during prototyping undertakings. To put it plainly, there is an absence of fitting measurements to build up the immaterial benefit of prototyping undertakings through the estimation of the information created. The reason for this work is to propose measurements that all the more comprehensively survey the estimation of models. The proposed measurements are actualized in a plan task to approve their utility in contemplating prototyping inclinations. We refer to this as a critical methodological hole as originators regularly depend on plan curios, for example, portrayals, graphs, or models, to impart plan aim past verbal signals. Further, these antiques fill in as outer portrayals of inward mental models (Goldschmidt, 2007). Bucciarelli (2002) arranged such relics as limit articles, or items that interpret significance across inner and outside entertainers, permitting architects to convey crucial data about highlights or comprehend basic specialized limitations. Outer portrayals assume a focal part in interior intellectual instruments (Scaife and Rogers, 1996) and various examinations have expressly researched the connections between plan portrayals and originators’ psychological models. Larkin and Simon (1987) featured that diagrammatic portrayals help creators all the more productively distinguish basic aspects of the difficult important to shape a scaffold between the issue and arrangement space, when contrasted with simply printed portrayals.

Keywords: Models, Plan Cognizance, Plan Information, Assessment, Plan Measurements

SÖZEL ÖZET METİNLER

CREATING BASIC DOCUMENTATION FOR PLAN ANALYSIS

Chinmay MITRA

Bangladesh

Abstract: This article presents rules for building up a basic documentation practice; a generative way to deal with archiving configuration research which accentuates drawing out the interaction between configuration practice and writing/points of reference, to assemble a ‘sound proof base’ for insightful detailing. The rules are focused at plan analysts – especially understudies and architects new to grant – leading plan practice as a method of request. The rules encourage catching and investigating four classifications of examination action: making reformist diagram maps, investigation of logical anchors (key writing and practice points of reference), intelligent trial logs (of iterative plan cycles) and companion evaluate. The rules are contextualized inside plan writing and teaching method. A contextual analysis exhibits how bits of knowledge from a basic documentation practice drive both plan and exploration plan of a task. An orderly documentation practice may seem like presence of mind to set up plan specialists, yet there are numerous situations – instructing under-and postgraduate understudies, just as giving an account research ventures – in which I have looked to no end for rules that underscore archiving configuration practice as insightful request. Acknowledge that architects quite often lead research as a feature of their training, however this exploration is commonly just mutual with individuals from an undertaking group, not comprehensively scattered as a commitment to disciplinary information.

Keywords: Intelligent Practice, Plan Strategies, Plan Instruction, Plan Investigate, Documentation

SÖZEL ÖZET METİNLER

PLAN GAME FOR BUILDING UP A MUTUAL SPACES IN LODGING

Perwira bin SULONG

Malaysia

Abstract: Segment and monetary changes challenge metropolitan lodging and feature the requirement for inhabitant focused plan. This paper talks about a plan game made to examine the recognitions towards shared spaces among solo living inhabitants. The game depended on the recognizable proof and weighing of huge home-related spaces, capacities and administrations in a system characterized by a base dwelling supplemented with discretionary shared offices. It incorporated a monetary variable to mimic genuine decisions. The plan game gave an instrument to social occasion client information, opened up various occupant profiles, and guided the members in elucidating their inclinations just as arranging the limits among shared and private spaces. This strategy could be used when growing new lodging ideas or for reinventing existing spaces. The hole between lodging interest and flexibly is a progressing conversation in the field of metropolitan lodging. Beside quick urbanization and monetary difficulties, socio-segment changes and the expansion of ways of life have spurred an interest for more differed lodging arrangements. For example, it appears to be that numerous individuals look for a more moderate, feasible or social method of living. In any case, as expressed by past exploration, broadening the contribution of mass-delivered lodging is a complex foundational challenge that requires the joint effort of numerous entertainers, including general society and private area just as the inhabitants.

Keywords: Building Configuration, Fabricated Climate, Plan Games, Plan Research, Participatory Plan

SÖZEL ÖZET METİNLER

UNIQUES EXAMPLES AND INFLUENCE IN GROUP MEASURES

Khawla EL-SALLOUM

Kuwait

Abstract: Common agreement is fundamental to a plan group's presentation. While current writing portrays general connections between group communication and the improvement of shared arrangement, it isn't known whether or how unique examples in group measures sway this. Utilizing a near report, we depict dynamic cycle designs that impact the connection between cooperative plan work and shared getting improvement. We propose two significant examples that effect shared getting advancement: responsibility cooperation interdependency and between activity heartbeat, and portray how what we term cross-level example arrangement directs their impact. We propose a theoretical model that incorporates these experiences and gives testable suggestions. Accordingly, this work has huge ramifications for both plan scientists and professionals. While this conceptualization of configuration work may seem like Schon's hypothesis of intelligent practice, it is unmistakable in various significant ways. To begin with, Activity Theory conceptualizes work measures characterized regarding fundamental conduct and discernment (Bedny and Harris, 2005), while the components of intelligent practice are characterized as for the plan itself for example 'outlining an issue' or 'moving towards an answer' (Valkenburg and Dorst, 1998). This improves Activity Theory fit to orchestrating conduct measure research across scales. Second, while errands give setting to activities – similarly as edges give setting to moves – Activity Theory associates this to a more extensive objective structure crossing from generally speaking inspiration to intellectual activity (Bedny and Karwowski, 2004). This permits Activity Theory to conceptualize dynamic varieties in conduct at various levels. In this manner, Activity Theory gives an establishment to connecting configuration measure conversations across scales just as to conceptualizations of group measures and shared arrangement, which likewise expand on social and psychological establishments.

Keywords: Plan Action, Plan Practice, Group Measures, Mutual Arrangement, Correspondence

SÖZEL ÖZET METİNLER

STRUCTURAL INTRICACY AND MATERIAL STRUCTURES

Aviel RUBINSTEIN

Israel

Abstract: Shape punctuations are a structure to see plan as non-deterministic, imaginative, visual calculation, and making as the deterministic execution of a plan in the material world. Causing language structures to think about creation as imaginative, multi-tactile, material calculation. Notwithstanding, models in the writing on creation language are deficiently unpredictable to exhibit the inventiveness of non-visual faculties in creation. This paper builds up a creation language for slight tile vault development as a tactile ethnography to ‘show making’ to fashioners similar to an inventive work on including visual and non-visual faculties. To do as such, the function of attracting shape language and making syntax is separated, and natural brain research is utilized to build up a system for the utilization of attracting to portray multi-tangible cycles in creation punctuation. This paper builds up a creation sentence structure for the development of a meager tile vault worked with unglazed fired tiles and mortar of Paris mortar. Making syntaxes see making measures as material calculation and portray these calculations outwardly as making calculations comprising of arrangements of non-deterministic creation rules. Causing punctuations to have not yet been produced for measures with numerous apparatuses, various materials, and both physical and substance communications between the materials. The improvement of this slender tile vault making language structure brings up issues about the pretended by drawing as a visual medium in portraying making measures that include non-visual perceptual frameworks of the producer. Building up a creation sentence structure for materials and cycles generally utilized in building development exhibits the potential for practicing imagination autonomously of the visual reflections associated with planning through drawing.

Keywords: Affordance, Structural Plan, Imagination, Intelligent Work On, Making Syntaxes

SÖZEL ÖZET METİNLER

PREPARATION FOR ADMINISTRATION IN THE PUBLIC AREAS

Carmen IANCULESCU

Serbia

Abstract: Public-area associations around the globe are progressively bridling administration plan skill to restore public administrations and associations. Notwithstanding, little examination consideration has been paid to how administration configuration is obtained in the public area and its suggestions for crafted by administration plan experts. This investigation perceives public acquisition as a preparation cycle and explains the complexities in question. Through an inductive topical investigation of meetings, ethnographic perceptions and reports, the examination outlines key periods of preparation in assistance plan obtainment in the Finnish public area. In doing as such, the investigation divulges how the expert settings of local officials and administration originators sway instructions and investigates the difficulties and pragmatic reactions of specialists in such commitment. Also, to Park-Lee and Person that investigated the setting of preparation in modern plan counseling (2018a), this examination decides to comprehend the instructions cycle in open obtainment of administration plan through an inductive topical examination of meetings, ethnographic perceptions and reports. In particular, it plans to reveal why and how open associations in Finland use administration plan mastery, how they get ready and oversee acquisitions of administration plan, and how administration plan consultancies delicate for such obtainments. To do that, it outlines the means through which local officials and plan specialists associate to settle the degree and substance of activities, and reveals the expert settings engaged with the cycle.

Keywords: Plan Practice, Public Acquirement, Preparation, Administration Plan, Quiet Plan

SÖZEL ÖZET METİNLER

EXAMINING CLIENTS RESPONSES TO AMAZING SERVICE

Faaid AL-YOUSEF

Bahrain

Abstract: The investigation of astonishing item includes is pivotal for planning items that conceivably trigger consideration and interest. Through a custom fitted poll, this investigation assembled responses from 100 respondents to arrangements which were viewed as astounding. The information about shock development and its modalities were handled utilizing an arranged FBS-based intellectual structure, moved to the viewpoint of the client/eyewitness. Information examination shows that FBS factors and the connected psychological cycles are appropriate for depicting likenesses and contrasts in the thinking way of clients when shock arises. This affirms that exclusively pre-considered desires are essential to amaze rise and that these desires identify with utilitarian, conduct or primary factors with comparative instruments that rely upon deduction measures set off result highlights. Notwithstanding this proof, shock has not really discovered its place in plan research. While it is concurred, that shock is a consequence of the infringement of desires (see Section 1), the plan field actually comes up short on a demonstrated and shared scientific categorization of psychological triggers to accomplish the encroachment of individuals' desires. As better archived in the following area, existing investigations have not yet deciphered what a client sees into rules or rules architects can use to create thoughts for amazing items. Shock development and its belongings have been broadly explored in a few spaces, particularly brain science, which has prompted set up information and models. Nonetheless, those can't be duplicated by planners when planning, as item includes setting off astonishment have not been methodically concentrated until now. A precondition to reproduce shock rise through planned items is the definition and combination of a psychological model depicting the translation of item particular factors setting off astonishment, hence in a designerly path and through develops and ideas architects normally ace.

Keywords: Client Conduct, Inventiveness, Assessment, Plan Comprehension, Plan Research

SÖZEL ÖZET METİNLER

PATENT OR SIMPLY CASES: RELIEVING PLAN OBSESSION AND PATENT ARCHIVES

Roms SKUDRA

Latvia

Abstract: A way to deal with evade patent encroachment is to survey patent reports preceding ideation. Notwithstanding, doing so can prompt plan obsession and plan interruption. Henceforth, this paper looks at whether surveying simply the patent case rather than the full patent archive can relieve plan obsession and plan interruption. 329 undergrad designing understudies were associated with this examination. It was discovered that surveying simply the patent case can decrease obsession with the plan highlight investigated yet not on the capacity of the plan include. Likewise, auditing simply the patent case didn't lessen plan interruption. The discoveries of this work can be utilized to shape the manner in which patent records are checked on. The rest of this paper is coordinated as follows: Section 1 examines past work in plan obsession and plan interruption and spotlights on the setting of evading patent encroachment. Segment 2 diagrams the methodological methodology of this examination and portrays the reasoning for the test conditions. The outcomes from the examination are introduced in Section 3. Consequently, Section 4 examines how the examination question was tended to and the ramifications of the discoveries. Ultimately, the commitment of this work is summed up in Section 5.

Keywords: Inventiveness, Applied Plan, Designing Plan, Plan Obsession, Plan Interruption

SÖZEL ÖZET METİNLER

PIONEERS, WAYFARERS AND COMAKERS: NARRATIVES IN ORIGINATORS

Jana VESIK

Estonia

Abstract: The function of originators is changing in numerous associations, yet we know little of how creators themselves build their expert characters. In light of 38 meetings of originators working in a plan office, we use Bakhtinian artistic types and chronotopes as a focal point to distinguish four installed account types. These feature various parts of architects' work, including various developments of plan – going from craftsmanship and investigation to advancements and co-creation. Oddity, learning and network arose as essential develops inside architect personality. Besides, personality work in every account was associated with various kinds of setting off circumstances and relevant advertisers. The examination enlightens the multifaceted and arranged nature of expert personality work, underlining the need to inspect configuration inserted in its specific situation. The idea of character centers around individuals' appearance on what their identity is and what they do. Character is additionally a future-situated develop; our conduct is influenced by what our identity is, yet in addition by who we need to become and what we need to make. Accordingly, creator personality offers a captivating focal point for understanding the changing part of originators in associations, grounded in the encounters, observations, goals, and activities of the fashioners themselves. Rather than understanding architect way of life as the number of various attributes seen as features or parts of self, character is seen here as emanant and ceaselessly haggled with regards to collaboration. In a fierce world, the desultory development and re-making of character arise as a consistent cycle. How planners work relies upon their unique circumstance, including various components, for example, the degree to which architect personalities are fortified or compromised by others.

Keywords: Plan Aptitude, Plan Practice, Brain Research Of Plan, Inventiveness, Proficient Personality

**4. ULUSLARARASI
MİMARLIK VE TASARIM
KONGRESİ
SERGİ ESERLERİ**

SERGI ESERLERİ

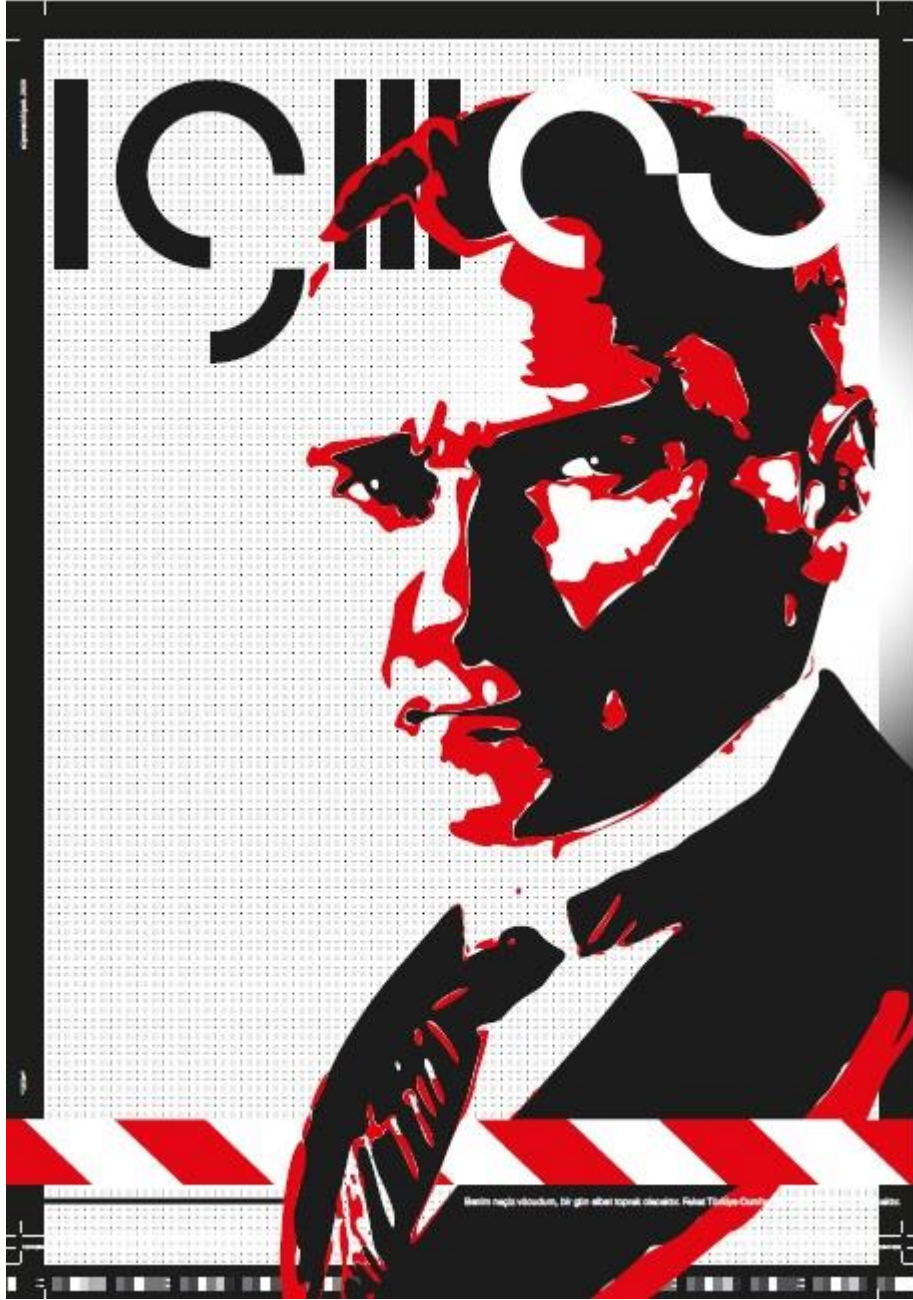
Gökçe MARŞAP

Eserin Adı: Cloudy, Teknik: Photoshop

SERĞİ ESERLERİ

Alper Raif İPEK

Eser Adı: 19300, Teknik: Sanatsal Baskı

